

1538

IHS

Archivo de Loyola

Sección *S* Serie *S* *2*º *70*

Est. *15*

Plut. *3*

SIMILTA

EX

Siglo 18

Año de

H. S.

Archivo de Loyola

Estante

Plúteo

Ames

Cometant

meto)

Librina S. C.
2

I. H. S.

Siglo 16

Año 1538. Silveira Simuladua aue

cellat. hum. ex filij sacris lura xx veterum. Orth. conunt. per Alardus

Amuladum. Saria.

(Archivo de Logola).

Autores Parabolarum siue v. inf.

SIMILIVM.

Athanasius	fol. 169	Ioannes Damascenus	189
Arnobius	206	Nichius	265
Ambrosius	217	Ioannes Gerson	267
Augustinus	224	Ioannes Driedo	135. 271
Adalardus	263	Iacobus Latomus	273
Abfolon	263	Iacobus Valent.	268
August. Eugubius	271	Lactantius	202
Basilus Magnus	143	Leo Papa.	265
Beda	158	Marcus Eremita	191
Bernardus.	259	Maximus	192
Clemons	153	Maphaeus	265
Chrysostomus	1.	Origenes	157. 298
Cyrillus.	187. 299	Olympiodorus	266
Cyprianus	195	Pastor nuntius poenitentiae	193
Climacus	265		193
Dionysius Areopagita.	191	Pamphylus Martyr	156
Didymus	159	Philippus presbiter	264
Eucherius	266	Primasius	266
Fulgentius	265	Pascasius	267
Felicianus	268	Paulinus	299. 252
Gregorius Nazianzenus	170. 299	Petrus Galatinus	271
Gregorius Nifenus	184	Rupertus	269
Gregorius Pont.	253	Remigius	271
Guilielmus Paraldus	267	Seneca.	227
Hilarius	203	Sulpitius	266
Hieronymus	207	Tertullianus	104
Hugo Victorius	267	Theophilactus	114
Honorius	268	Theodoritus	271
Ignatius.	265	Tyrius Platonius	272
Irenaeus	155	Theophrastus	268
Ioannes Cassianus	184	Theodoricus	268

Parabolæ siue Similitudines ex libris sacris desumptæ fol. 119

PRAEFATIO

GALARDVS AEMSTELREDAMVS

DE SIMILITVDINVM AC PARABOLA-

tum vsu, & vtilitate in operis

comendationem, ad

Lectorem.

Ibi lector optime, certè non creden- lis vigi-
lijs & expensis, selectis aliquot Orithodoxo
Tum veterum similitudines huiusmodi mediocri ad-
miniculo futuras exhibemus. Quibus nihil
ad concionandam conducibilis, esse merito
contenderim, quòd subtiliora illi, & ex medijs scholis de-
ducta, velut exilia nimium, vel nò in antea crassiores vulgi a-
nimos, vel nò herent rudionibus (vix enim Rodolphi Agri-
colæ verbis) ex medio deprompta tanquam popularib⁹ ro-
bustionibusq^{ue} mouentur magis. Vtq^{ue} d. licetiores aures ly-
ra cytharæ delectat: ita militem non nisi tuba accendens.
Crassisenim (quod in proverbio est) crassa conueniunt.
Id quod egregij illi veteres Theologæ tractatores, prisci q^{ue}
seculi concionatores huiusmodi immerito sapientes æstimati, ag-
noscentes ea quæ monitu suauisq^{ue} vid. bantur vilia, non
obscure, non inuoluntè tradi serunt, vt philosophis nostris
atque in his potissimum Aristotelicis mos est: scilicet appo-
sitas propinquasq^{ue} similitudines in medium proferentes,
res salubriter ac prospicenter animaduersas in mentes a-
nimosq^{ue} plebeiorum auditorum, cum audiendi quadam
illecebra induerunt. At hodie quibus cum populo res est,
artibus valemus, magnis fortasse illis, sed parum popula-
ribus. Pectus instruximus, negleximus linguam, subtilia
didicimus, familiaria fastidimus. Quod ijs qui se popula-
ribus functionibus destinant, minime faciendum esse in-
dicio fuerit seruator ille noster Dominus IESVS CHRI-
STVS, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae re-
còditi, cuius vt prudentissimi b. cuiusq^{ue} fuere sermones,
ita apertissimi acque parabolarum plenissimi. Hæc omnia
(inquit Euangelista) loquutus est IESVS per parabolas
ad turbas, & sine parabola nihil loquutus est illis, vt com-
pleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait: Ape-
rij

PRÆFATIO

riā i parabolis os meū, erat tibi abscōdita à cōstitutioe mū
di. Cui apprimē cōcinit Tertulian⁹ lib. 4. aduersus Marcio-
nē, Nec forma (inquit) sermōis in Christo noua cū similitu-
dines obijcit, cū quæstiones refutat. De septuagesimo venit
Psalmos: Aperiā, inquit, in parabolā os meū. i. similitudinē, e-
o quæ problemata. i. edisserā quæstiones. Et mox ibidē indi-
cat cur similitudinib⁹ vñs sit Christ⁹. Cōsentanea scribit &
Origenes capite in Matth. 13. Nā si turbis loquebatur in pa-
rabolis, & sine parabolis nō loquebatur eis: cæterū vbi vene-
rat in domū, nō loquitur turbis, sed accedētib⁹ ad ipsū in ea
discipulis, perspicuū est, nō esse parabolā quæ in domo lo-
quit⁹ est. His em̄ qui foris sūt loquitur per parabolā, & qui-
bus non est datū scire mysteriū regni celorū. Dixerit igitur
aliquis: Si nō sunt hæ parabolæ, quid igitur sūt? An igitur scri-
pturæ vocē sequunt, dicemus esse similitudines? Differre autē
similitudinē à parabolā scriptū est ei in Marco: Cui assimu-
labimus regnū Dei, aut cui illud cōferemus? Ex hoc siquidē
demonstratū est, discernē esse iter similitudinem & parabo-
lā. i. collationē. Videretur igitur similitudo esse generalis, Para-
bola vero specialis. Fortassis & similitudo cū vox sit maxime
generalis ad parabolā, vt cōplectitur i se speciē parabolā, sic
& similitudinē speciē cognominē voci generali. Hæc ille. Si
similitudo verō aptissima est cōcionari, quod ex confessis ac
manifestis ratiocinatur, & tē mire subijcit oculis. Hui⁹ vñs
latissime patet: adhibetur em̄ ad ornatū, ad voluptatē, ad cui-
dentia, ad granitatē. Nihil persuadet efficacit⁹, nihil rē euide-
tius ponit ob oculos, nihil plus adfert venustatis aut dignita-
tis, aut etiā iucunditatis. Nihil æquē valet ad excitandū languē-
tes, ad cōsolandū animo deiectos, ad cōfirmandū vacillantes,
ad oblectandū fastidiosos. Neq; em̄ Ecclesiasticis, aliisue scri-
pturæ tractatoribus semper res est cum hæreticis aut ipsiis, q
nō collationes aut allegorias tantū, verū etiā euidentissima scri-
pturæ testimonia vel reiiciūt, vel deprauāt interpretatiōe.
Nec illud prætereundum silentio, Chrysostomū, aliosq; ve-
teres Ecclesiasticos frequenter exordiri à similitudinē ad argu-
mentū cōgruente. Ex eplis referēdis, quoniā passim obuiatur,
super sedeo. Sed de hac re qui volet plenius edoceri, is legat
Ioan. Chrysostomū homiliam in Ioanem 33. in illud: Videte

PRÆFATIO

regiones quia albæ sunt iam ad messēm. Eiusdē homeliā in
Genes. 13. Origenis homeliā in Leviticū, 10. Augustinum in
ipsa statim fronte libri secūdi de doctrina Christiana D. Gre-
gorium 3. Moralū cap. 36. Erasmus nostrū Rot. in Metho-
do studij theologicū, & Adagio Culicem colant: Ipsiq; adeo
sapientis eloquentiæ, & eloquētis sapientiæ principes Ter-
tullian⁹, Origenes, Cyprianus, Nazianzenus, Basilus, Ioan-
nes Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus,
alijq; cōplures tot retro seculis ecclesiastici proceres, viri cū
oī ingenij laude multū, tū nescio an similitudinū pertracta-
tiōe plurimū admirādī, haud obscure ingeniosissimis, & per
inde literatissimis suis omnis generis lucubrationibus ostē-
dūt, quā magn⁹ sit similitū vñs: quā tractadis cū omnibus re-
bus, tum potissimū sacris accōmodatus, quā copiosus ad ar-
gumētandū: deniq; vulgi opinioni⁹ sensib⁹q; aptus eorū
loc⁹, vt quod crebrius nullus tū ipsi prophetis apostolisq;, tū
horū tractatoribus incidit. Sic enim existimo scripturæ sacrę
magnū vñs & apud scolasticos etiam nū doctores, & apud
barbaros olim fuisse tractatores, artē verō similitū acōmodā
dorū in his vñs, quos dixi, veteribus theologis. Sed quorsū
attinet nos his pluribus immorari? Si tantū (vt dicitur) virtū
quanti margaritum? Si prophana tantis feruntur laudibus,
vt merito quidem ferūt, quæso studiose lector ecquid par
est fieri de sacris, ex vernantissimis Orthodoxorum autorū
hortis in tui gratiam selectis? Cæterum quo proditas à no-
bis similitudines plen⁹ intelligere, & facili⁹ vñi quotidiano,
populūque concioni possis accōmodare, adeoque tuopte
Marte, quoties opus erit, commodas tibi cōcinnare, vide
Agricolā. 1. de inuentione Dialectica cap. 25. & 26. Erasmus
posteriore copia commentario de parabola, & 3. Ecclesiasti-
libro. Bene Vale Louanij calen. Septēb. 1538.

2 iij
non oī
libro
posteriore
commentario
de parabola
& 3. Ecclesiasti-
libro.

Chryso-
stomus.

Christus,
Mar. 12.

Matth. 10.

Exod. 35.

2. Cor. 8.

3. Reg. 17.

Gen. 4.

Plinius.

**ORNATISSIMO VIRO, STEPHANO
RUFFO, HARCURIANO PROVISORI DIGNIS-
simo, & doctori verè Theologo, Petrus Lam-
bertus Rothomagus, S. D.**

P

Ræclæ D. Chrysostomus, Provisor pru-
dētissime, in oratione de. S. Philogonio
epi- rum suorū. 5. To. inquit: Q uāvis no-
stræ facultates exiguae sint, minimiq; pre-
cij, attamen quæ possumus, offerimus. Ea
licet non respondeant magnitudinī ani-
mæ præ liri, iustitiæ Philogonij: tamē hoc
ipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumentū, quod
nec pusilla repellat: sed idem faciat quod solent diuites. Si-
quidem illi, quum acceperint à tenuibus exigua, quibus nō
egent, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod
potuere, obtulerunt. Hæc enus ille. Sic seruator nostri gene-
ris CHRISTVS in paupere vidua quæ tantum minuta duo in
templi gazophilatium coniecerat, dantis magis proposito,
quàm rei quātitate, muneris magnitudinem æstimauit: Qui
vel folius aquæ frigida calicem, in sui gratiam, ministris ex
animi hilaritate collatam, se non aspernaturū promisit. Nec
quondam repulsam passi sunt quidam, qui caprarum tantū
pilos, & arietinas pelles in tabernaculi structuram dederūt:
Quōd quum aurum non haberent, id exhibuere, quod ha-
buerunt: quoniam (vt verè docet apostolus) si voluntas prō-
pta est, secundum id quod habet, accepta est: non secundum
id quod non habet. Sic enim Sarephthæ, secundū id quod
habuit, voluntas accepta est: quæ tantum olei in lecytho, &
farinæ in hydri parum prophetæ elargita, dignam accepit
mercedem. Ab eis farē oblationem crediderim, non tā ma-
gnitudine, ac rei precio, quàm offerentis prōptitudine Deo
magis quàm Cuius germani sui placuisse. Nam Plinio quo-
que teste: ne nostris tantum, id est, catholicis vtamur: rusti-
ci quidam, gentesque multæ Dijs lacte supplicat: nec eos
Dijs abiciunt: qui quum thura non habeant, salsa tātum mo-
li litant. Ad eo omnes æqui bonique consulendum ducunt,
quod benigno (quamlibet exiguū) animo offertur, & (quod

ait quidam) acceptissima semper munera sunt, author quæ
preciosa facit. Hac potissimum de causâ, Provisor vigilā-
tissime, laborum nostrorum primitias, quantumvis rudes,
exiles, atque indoctas tuo ipsius nomini dicare non erubui:
quando cui eas quàm tibi iustius deuouerem, pro tuis in me
beneficijs, habui neminem. Proinde quæso primæ & recē-
ti exigui nostri ingenij fortunæ in hoc cōcinnando indice
faueas: Quam si semel tuo comprobaris calculo, ad ma-
iora nos fortassis in posterum animabis. Apud Haricuriam
tuā Calen. Ianuarij. Bene vale. Anno à partu Virgineo. 1539.

Ouidius.

**Eiusdem PETRI LAMBERTI
ROTHOMAGI, Ad lectorem.**

Indicis huius, tibi amice lector (vt credimus, nec vana est
fides) utilissimi, si vsum requiris. Primum inuenies signata
folia. Cæterum quoniam inuento folio, non statim occur-
rit quod desyderatur: quum sepe vnus folij, plures sint si-
militudines, fingere oportet foliorū similia singula, alpha-
beticis notata elemētis, principio cuiuslibet folij alphabeti
repetito ordine. A. B. C. & cæ. R. duntaxat ex ordine præ-
termisso. Laboris tamen huius, bona te parte releuasset Ty-
pographus, si elementorū adscripsisset figuras: Cuius quidē
rei libenter admonuissimus, si non prius ad editionem ac-
cinctus fuisset, quàm nos ad hanc elaborādā tabellam.

SEQUITVR INDEX OPERIS.

INDEX.

Admonitio. admonitor.

Admonitio frequēs peccati, maxime duro recessu a. i. b. 222. b. 188
Admonitio etiā si molestā, non admittatur, non cesset. c.

f. 12. a. b. 13. c. 245.
Admonitio iustitiedū, i. cā qdā refugiat m. i. 49. a. 229. g. 105. c. 177.

Admonitionem admittere debent auditorum aures h. 150

Admonitione primum mededum animo agro, g. 286

Admonitionis præcepta, quomodo vtilia probantur, b. 146

Admonitio prior, vti posteriori, correctio laus tribuenda, d. 80

Admonet sepe Christiane qui debiliior est, i. 209

Adolescentia. Adolescens.

Adolescentie magni fluctus & procelle, f. 62

Adolescentiam moderatam esse, laudabile, g. 61

Adolescentis, infantis, pueri, senis, ætas varia, p. 281

Adoratio. Adorandus.

Adoratur Christi humanitas, ppter verbum, g. h. i. l. 189. a. 140. f. 245

Adorandus Deus, nō cōseruus, a. 222

Adulter. Adulterium.

Adulter excusatione caret, b. 12

Adulter magis accusandus, si turpem cognouerit, l. 79

Adulter oīa metuit, etiā āgulos, g. 13

Adulter solo corde min⁹ punitur quā corde & opere simul, d. 167

Adulterij corceptus Herodes exasperatus est, i. 31

Adulterio nascens culpa non est, sed generantis, a. 212

Adultera est vxor, plures quā viros habet, l. 293

Aduentus Christi.

Aduentus Christi tempus, c. 47. & sexta dies, c. 162

Aduent⁹ xpī vt pluvia i vell⁹, m. 293

Aduentus Christi statuas demonum destruxit, b. 277

Aduentus Christi, cordium differentiam manifestauit, c. f. 49

Aduentum præcedente tempore idololatriæ esse cogebatur, h. 224

Aduentu xpi mors pfigata, b. 149

Aduentum cur tandiu distulit dei filius, c. 115. f. 118

Aduentus posterior subitus erit, b. c. q. 133

Adulator.

Adulatorum praua laudatio diutius hæret, r. 285

Adulatoribus nō pauci aurem præbent, i. 259. 137

Aduersitas. Aduersa.

Aduersis & prosperis non motatur Christianus, b. 245

Aduersitas Christianis dat intellectum, a. 269

Aduersitate virgente etiā laudandus deus, c. 226

Aduersitatibus non abiiciendus animus, f. 217

Aduersitas etiā iustos pmet, a. 207

Aduersos vctos fortia cōtēp-
Aduersa male sustinetū (nūt. c. 198
bus duntaxat mala, c. 286

INDEX.

Aduersis mansuetus exsilioreddi-
ditur, c. 268

Aduersitas hōe pbat anmū, b. 291

Amor diuinus. Amer.

Amor diuinus mundanum secum non patitur, b. 11 S. 44. i. 198

Amor dei ab alijs abstrahit animā c. 96. a. 193. n. 262

Amor dei turpem non admittit cogitationem, n. 192

Amore dei captus, ei placere studet, c. 193

Amari a nobis vicissim vult de⁹, 241

Amor dei suauis & quietus, c. 242

Amandus magis quā timendus deus, g. 252

Amore dei pulchra efficitur anima, a. 253

Amore augentur homines, h. 38

Amor arrogantia dissoluit, f. 75

Amor oē extingit incēdium, i. 76

Amor sui oīū malorū causa, c. 118

Amatores rerū carnalium, c. 231

Amor seculi anxius, & perturbatus, c. 242

Amo. terren. qdē mori pati, h. 254

Amat simia catulos, h. 191

Amare nosmet ipsos, quā nostra magis debemus, l. 266

Amor leuia omnia facit, d. 246

Amor absentis anxius, m. 209

Amat qui usq; odit & cōtra, h. 296

Amor mens notitia vnum, b. 242

Amicus. Amicitia

Amici meliora vulnera osculis inimici, b. 242, h. 245

Amici plāribiles sēp literæ, g. 281

Amici absentis augit desyderium

Amici obliuiscendū nō est, a. 210

Amicum miseram cupientes, vt iuuare possint, ingrati, g. 279

Amicorum liberi ex similitudine agnoscuntur, q. 150

Amic. onera de portāda sūt, c. 236

Amici red amari cupiunt, h. 241

Amici abscondendi, si fuerint incurabiles, b. 58

Amicitia est amicum magis quā sua diligere, l. 266

Amicitia conciliandæ artifex sapiens, c. 280

Amici deligendis inquinatos, fugit sapiens, g. 290

Angelus

Angelus lapsus est quod hominibus mors, e. 189

Angeli participatione creatoris meliores, a. 244

Angelicere non possunt, c. 250

Angeli animæ ductores in horamortis, b. 14

Angelos custodes abigunt scelerantes in peccatis, h. 148

Angeli recedunt de hominis salute desperantes, d. 163

Angelorum in deum magna reuerentia, c. 17

Angeli nō regēdi mūdi potētia, sed obediēdi habēt necessitatē, d. 293

angelos sanctis ad salutem mittit dominus, l. 300

Animā.
animæ cibus fidei ac pietatis doctrina, p. 77, a. 160
animæ pabulum iustitia, a. c. 293

INDEX

- Anima thesauri præcipere cupit
diabolus. a. 37
Aia neglecta corpus sepe ornatur
c. 50. a. 66. E. 54. f. 79. g. 70.
Anima decora exterius non indi-
get ornamentis. g. 55. N. 77.
Anima quam corporis plerisque mi-
nor cura. b. 98. b. 107. g. 113.
Anima infirma negligitur. d. 83.
b. 162. b. 161.
Anima affectibus turbatur. a. 70
Anima affectibus occupata vim per-
spiciendi perdit. f. 64. Virtuti-
bus moritur. c. 70. & concupi-
scentijs feruit. c. 273
Anima metu cruciatur à corpore
migratura. b. c. 14. maxime que
male vixit. b. 87
Anima quod à mundo liberior, cò
Deo propior. S. 32
Anima sola transgressionis causa, à
deo abiicitur. m. 38
Anima ccelum fieri debet. c. 84
Anima in ccelo debet versari. b. 207
Anima ager summi imperatoris. b.
227. a. 243. d. 295.
Anima primum tenet locum in vi-
tæ curriculo. c. 273
Anima corrupto corpore seipsa
potest subsistere. b. 274
Anima virtutis immota habet semi-
na. d. 274
Anima præcipuus fructus veri-
tas. f. 151
Anima bene ordinanda est. g. 56
Anima carni præcipere debet &
corpori. p. 44. c. 116
Anima à corpore læsiones multas
patitur. g. 87
Anima nihil confert florens cor-
pus. c. 109. d. 300.
Anima corpus est clausum & ob-
scurem domicilium. 282. d. 97
Anima refulgentis decorem in corpo-
ris superficie relucet. h. 272
Aia fame perire permittitur. b. 264
Anima aut vino, aut mortuo pane
vescitur. i. 164
Anima puteus mudatus. f. 159
Anima cum corpore offerri deo
debet. g. 262.
Anima fallaciarum inanum in da-
gatione confunditur. h. 170
Anima in corporis sepe naturam
permittitur degenerare. d. 203
Anima peccatis squalidam non
satis horremus f. 261
Anima nisi credendo purificari nò
potest. b. 239
Anima aditus deo per peccatum
occludimus. i. 204
Anima regimen ars artium. a. 257
Anima ex causa Deus varios tri-
buit affectus. a. 297. h. 298.
Apostoli.
Apostolos paulatim enatare do-
cuit Christus. e. 9
Apostolos volare voluit dominus
per orbem. f. 9
Apostolorum predicatione gentes
in arcem ecclesiæ collectæ. b. 30
Apostolorum exercitum collegit
pugnaturus Christus. f. 32.
Apostolorum corda nò opera ele-
git dominus. a. 32
Apostolis victoriam dñs peperit,

INDEX

- non apostoli ipsi. G. 32
Apostolis ut vasis melioribus reue-
lata mysteria f. 40. h. 276
Apostoli ut nubes à Deo verba ef-
fundunt. a. 36
Apostolos dignos fecit Deus mini-
stros. d. 117
Apostolis dedit spiritum S. antequam
missionem eorum. i. 71.
Apostolorum succus, apostolica tra-
ditio. f. 220. r. 200
Apostolorum doctrina civitas supra
montem. h. 269
Apostoli ut Deilegati audiendi &
exicipiendi. d. e. 63. h. 64
Apostoli imbutos à Mose ad per-
fectiora vocabant. c. 101
Apostolorum labores & lapsus nos
consolantur. b. 81
Arma.
Arma homini nulla data præter ra-
tionem. i. 272
Arma spiritualia Christianorum
scripturæ. h. 67
Arma apta & tractabilia Christia-
no. b. 10
Actas.
Actas varia infantis, pueri, adole-
centi, senis. p. 285
Actatis quod optimū est, primum
est. f. 285
Actas mollis in vtrâque parte flexi-
bilis. a. 209
Actate prima salutis cōsulēdū Deo
feriēdū. a. b. 72
Actate imprema cōversitātū De-
mercedis confert. d. 135
Actate sepe fenēs ifātes sūt. a. 104
Actas humanæ bene disponenti fa-
tis longeva D. 291
Actas icantis citissima elabit. c. 291
Antichristus.
Antichristus ecclesiæ fidē pphabit. l. 46
Antichristus iamjam suos pseudo-
christianos habet. g. 37. c. 47
Antichristo multi credunt. f. 47
Antichristus præcedit Christum. g. 47.
Antichristus Christus solo iussu vel
afflatu perdet. g. 117
Avarus. Avaritia.
Avarus cionus & singularis. J. 79
Avarus miser alijs acquirēs. c. 112.
Avarus miser propter futura, non
beatus ob presentia. e. f. g. 13.
Avarus captivus & incarcerat. g.
h. 51.
Avarus cæcus est. a. 52.
Avarus nūquā cutis vacu°, sed inflā-
tus habendi cupiditate. c. 55
Avarus neminem amicum agnos-
cit. d. c. 78.
Avarus nec deum nec homines re-
ueretur. c. 86
Avarus est infatibilis. h. 112. h.
233. i. 268. d. 202.
Aurum quam solem lubentius pro-
spiciens. h. 149
Avarus plura semper concupiscit
i. ibidem.
Avarus de lucro nūquam nō cogi-
tat. d. 193
Avarus seipsū primo offēdit. c. 28.
Avarus sus & cantharus. f. 96
Avarus formica deterior & demo-
niaco. i. 60. a. 53
Avarus partis magis cruciatur. f. 112

INDEX

- Auaritia om̃ malorū radix. d. 112
 Auaritia simul cū opibꝫ crescit. e. 112
 Auaritia om̃i idololatria formidabilior. e. 59
 Auaritia diuitias suo fectore corrūpit. l. 70
 Auaritia aliud intēdit quā opor-
 teat. C. 78
 Auaritia non dissimilis gulonū mo-
 ribus. f. 149
 Auaritia nō sanata frustra datur. h.
 Auaritiæ flamā incēdit pe-
 cunia cupiditas. q. 33
 auaritiā iude pleriqꝫ imitatur. e. 93
 ¶ Auditores verbi ac doctricę.
 Auditores cōiuiæ concionis audi-
 g. h. 26
 Auditores canes venaticos imita-
 ri debent. a. i. 188
 Auditores verbum ruminare de-
 bent. h. 249
 Auditores verbi regnum dei, & iu-
 stitiā quærunt. h. 270
 Auditores docentibus facile credē-
 tes. e. f. 275
 Auditores veritatē, nō verborū or-
 natum attendentes. g. 276
 Auditores cōcionatorem, vt pulli
 parentes expectantes. a. 28
 Auditores non obruendi dictorū
 multitudine. d. 102
 Auditores gradatī pficiūt. e. f. 212
 Auditorū mētes attentæ vt in cy-
 thara tensiones. d. 256
 Auditorū magna diuersitas sicut
 doctorū. a. 138. a. 160. h. 212.
 Auditoribus paulatim instillandū
 pabulum. n. 104
 Auditoribus quæstiones cōgruen-
 tes tractanda. l. 170
 Auditoribus cōgruere debet do-
 ctorū sermo. c. 256. a. 294
 Auditoribus persuadet solus in-
 trinsecus loquēs Deus. c. 250
 Auditores terra & ager verbum se-
 men. f. 230
 Auditorum verbo soli delectatur
 fidei alumni. d. 276
 Auditores Gręci & Barbari pal-
 sim admittendi. b. 275
 Auditores idonei nō sunt carnales
 Auditor malignus verbo (b. 33
 nō inuatur. c. 53
 Auditores nō proficiunt. nisi fiant
 operatores. c. 36
 Audire quidā recusant. a. 229
 Audire quō praparādū. d. 64
 Auditores verbis scripturarū virtu-
 tes percipiunt. h. 205
 Auditorum profectus doctoris in-
 dicat diligentiam. M. 257
 ¶ Baptismus. Baptizatus.
 Baptizatus Christus cōtra de-
 monem festinauit. a. 31.
 Baptizandi oleo inunguntur
 certaturi. f. 31
 Baptismus ex luteis aureos facit.
 c. 66
 Baptizati, Christi sunt arbores vi-
 rentes. e. 84. f. 24
 Baptizati generāt peccato origina-
 li obnoxios. g. 238
 Baptizandus non est paganus, ni-
 si instructus. d. 92
 Baptismo carens cælū non cōscen-
 dit. r. 93

INDEX

- Baptismus separat à diabolica ty-
 rannide, cuius typus mare fuit. g.
 143
 Baptismus spiritus S. gratia fideles
 opplet. f. 116
 Baptismus æqualis est in ministro-
 rum diuersitate. b. 182
 Baptiste nōnulli quæstuarij. e. 202
 Baptismus nō necessarios habet fi-
 deles ministros. f. 235
 Baptizare etiam possūt mali mini-
 stri. d. 88
 Baptismus peccatū refecat. a. 191
 Baptismus fideles ab infidelibꝫ di-
 scriminat. b. 191
 Baptismus demonem eiicit. f. g.
 a. 196. 167. l. 210.
 Baptismus à peccato animā libe-
 rat. g. 251
 Baptismus peccata operit. c. 269
 Baptismo omnes egent. c. 215
 Baptismi aquis omnes immergi-
 mur. e. 263
 Baptismi aquas sita humanitate sa-
 lubres efficit Christus. n. 268
 Baptismus Christi sceleribus ini-
 quipari nequit. e. f. 243
 Baptismus in alijs iustificationem
 præcedit: in alijs sequitur. h. 243
 Baptismus alijs ad regnū: alijs ad
 iudiciū. b. 236
 Baptismi concessio ministerio, po-
 testatē retinuit Christus. f. 238
 Baptismi verba audiūt. ratio au-
 tem facti nō intelligitur. d. 243
 Baptismilauactū extra ecclesiā ef-
 fectus potest non autem munus vite
 beatæ. g. 243
 ¶ Beatitude. Beati.
 Beatitude priuari grauissimum.
 b. 53. a. 110. f. 87
 Beatitude de longinquo salu-
 tamus. e. 89
 Beatitude apprehendere conā-
 tes currimus. b. 83
 Beatitude satis exprimi nō potest.
 l. 84. a. 85
 Beatitude esse non pauci diffi-
 dunt. d. 258
 Beatitude in temporalibus post-
 ponunt quidam. l. 268
 Beatitude largitionibus & labore
 emenda. c. 246. f. 229
 Beatitude rebus & actibus, nō per
 sonis deferretur. d. 103
 Beatitude causa nihil nō agen-
 dū & tolerandū. h. 108. d. 246
 Beatitude certi sunt gradus. h.
 244
 Beatitude lux est ineffabilis. d. 69
 Beatitude cōparatione omnia
 vile sunt. a. 113. c. 186
 Beatitude est animæ quod corpo-
 ri sanitas. h. 236
 Beatitude erit vt deiformes efficiā-
 mur. o. 171
 Beata non potest esse presens vita
 d. 247
 Beati qui in domino cōfidūt. l. 129
 Beati omnia in deo videntur beatitu-
 dini necessaria. h. i. 206
 Beatorum gloria maxima. e. 83
 Beatorū sedes & habitacula. g. 108
 Beatorū vnanimis ē volūtas. l. 200
 Beatorū sufficiētia præmia licet dif-
 ferentia. m. 200

INDEX

Beneficentia. Beneficia.

Beneficia dei ad hominem. a. c. f. g. 119. 129
Beneficia conferre ex causa dicitur deus. L. 150
Beneficia non agnoscens equus, milus. E. 125
Benefici est non sibi, sed aliis bene facere. D. 169
Beneficia sepe etiam ingratia conferend. H. 277
Beneficia pessime collocat qui ingratia dat. L. 278. Beneficienda tamen sepe omnibus. M. 279
Beneficentia homini propria. E. 278
Beneficentia singulis amabilia beneficia reddit. L. 277
Beneficentia non est pestifera dare, sed blandi odium. B. 278
Beneficiū tempestiuū plus habet gratia. L. M. 277
Beneficiū quidam etiam nolentes conferunt. D. 279
Beneficiū aliud est, aliud quod ad unumquemque peruenit. C. 279
Bonis. Bonum.
Bonos qui prauos vocat, ipsum vituperat. C. 63
Bonos qui prauos reputas sibi destrahit. E. 113
Bonis malorum ministeria suffragantur. E. 102
Bona male ventri obsunt. D. 166
Bonorum gratiam perdit qui mala non dimittit. L. 34
Bona non ostentanda, antiactanda. C. 255
Bona celestia non satis ardemus. D.

258.
Bonis / cel. stibus excidere, maximum malū. B. 53.
Bonum exiguum malis comparatum, excellensimū videtur. D. 373
Caro. Carnalis.
Caro edomata non granat militem. B. 10.
Caro inimicum diligere non potest. O. 33.
Caro nihil carnale in resurrectione seruabit. Q. 44.
Caro omnis fortuna. S. 128.
Caro ad arbitrium Dei exercenda. H. 147.
Caro & spiritus libere, lances duce, G. 152.
Caro Christi adoratur propter verbum. H. I. L. 189. A. 190
Carnem non aliam quam humanā assumpsit Christus. D. 116
Carnes in finisculi assumpsit Christus. E. 115. F. 118.
Carni viam dedit verbum. E. 187.
Caro domanda ieiunio, non delicatē trahit. F. 249. B. 264.
Caro corruptibilis vestis aie. F. 262
Caro animæ dominari non debet. D. 263.
Carnis opera non naturæ, sed prauæ voluntatis. D. 75
Carnis nomine totus homo intelligitur. B. 181.
Carnis studiosiores multi quam Dei. E. 262.
Carnalis non idoneus verbi auditor. O. 37. A. B. 38
Carnaliū operū messis supplicium

INDEX

H. 75
Carni seruientes expugnant spiritum. E. 145
Carne in ipsa quomodo bonū non inhabitat. C. 116
Caro Christi diuinitati infirmitates non impertit. A. 149. I. L. 189
Cælum.
Cælum ut patria nobis inquirendū. E. F. 87. C. 225. B. 113. A. 255
Cælum anima esse debet. C. 84
Cælum petenti impedimenta depouenda. M. O. 93
Cælum volatu petentes, difficile diaboli laqueis capiuntur. H. 101
Cæli magna pulchritudo. G. 108
Cælum venale oblatum, quidā negligunt. C. 264. C. 246
Cæli desiderio igemiscendū. D. 111
Cæli causa nihil recusandū. H. 108
Cælestia patriæ non obliuiscendū. A. 116
Cælestia bona esse, diffundendum non est. D. 258
Cæli comparatione omnia vilia. A. 113. D. 112.
Cælorū regnū creuit in magnam arborem. A. 138. A. 139
Charitas.
Charitas locis seiuictos copulat. H. 3
Charitate Christiani cōnectuntur. e. 32
Charitas symbolū filiorū dei. g. 76
Charitas maior parentum in liberos quam contra. I. 38
Charitas omne extinguit incēdium. I. 76
Charitas pretiosa virtus. C. 710
Charitas cathena quam necit spiritus. G. 178
Charitas in omnes se porrigit. S. 192
Charitas anxia in amici absentia. M. 209
Charitas fortis ut mors. B. 221
Charitas cum scientia edificat. G. 238
Charitas in deum quanta esse debet. E. 242
Charitas timorem sequitur, ut ferum sanitas. D. 252
Charitas pulchritudo animæ. A. 253
Charitas Christi ad hominem. E. 259
Christus.
Christus merito Seruator vocatus. F. 29. D. 169
Christi nomine & gratia omnia homini dantur. B. 31
Christus licet non minor à spiritu ductus. D. 31
Christi prædicatio à morte Ioannis. M. 31
Christus primo gratis, tandem fidei precio sanabat. M. 32
Christum soli nouerunt qui iustitiam operantur. H. 35
Christum frustra audiunt qui iustitia non vtuntur. I. 35
Christus ubique cognoscitur. G. 36
Christi iugum adiuvat baiulante. F. 37
Christus hostem expulit, non destruxit castra. L. 40
Christi dulcedine vsus, terrena non cupit. O. 40

Christi flagrantiam senserunt cæci
 antequam viderent, P. 40
 Christum recipientes ante ignoran-
 tia peccauerunt, C. 41
 Christus ad Iudæ: Quod facis fac-
 citius, M. 45
 Christo veniente, frustra se parabit
 nequa seruus, O. P. Q. 48
 Christo exosum esse, omni gehem-
 na grauius, B. 53
 Christus quomodo quasi vnigeni-
 tus dictus, E. 66
 Christus diuinitas partes restituit
 F. 66 C. 85
 Christus suo seruos redemit sangui-
 ne, L. 69 C. 92
 Christi mors innocentiſſima, diabo-
 lo suppliciu, F. 70
 Christum cui irremediabilis iniurijs, nō
 dolemus, G. 77
 Christo obediētes erimus, atten-
 dētes eius beneficia, L. 80
 Christus tantum mortem gustauit
 quam destruxit, F. 82, E. 169,
 C. 170, A. 202,
 Christus hominē ad virtutis cacu-
 mē erexit, D. 85
 Christi virtus & gratia immēſa,
 E. 85
 Christi figuræ etiam animas libe-
 rabant, E. 88
 Christi præda diabolus effectus est
 G. 88
 Christus attendendus fidei nostræ
 author, B. 60
 Christi nomē portantes viribus in-
 digent, h. 104
 Christus gratiæ dona abundantiſſi-

ma impertit, F. 115
 Christi nihili ducit qui peccat, i,
 118
 Christus vt ouis ad victimam du-
 ctus, b. 128
 Christus cur tam in diuersis para-
 bolis loquutus, a. 135
 Christus ecclesiæ nautis gubernator,
 e. 153
 Christus ecclesiam illuminas dat
 signa præceptorum, a, b. 157
 Christo quō quis propior, eo ma-
 gis illuminatur, c. 157
 Christus sapientia semper a patre
 nascitur, e. 163
 Christus infirmitate humana ad-
 uersarium prouocauit, & homi-
 nes corroborauit, b. 169
 Christus in forma serui se conser-
 uis accommodat, n. 171
 Christus in ruinā & resurrectionē
 multorum, c. 174, E. 190
 Christi caro & diuinitas vnū con-
 stituunt, a. 187
 Christus lux vera viuificandi ha-
 bens virtutem, c, m, n. 188
 Christus odor vitæ & mortis, z. 11
 Christi assumenda indumenta, a, c,
 199
 Christi mortis causa, a, c, d, z. 0
 Christo capite seruato illatio, cæ-
 tera sunt integra, f, z. 17
 Christi offerens & oblatio, l, z. 4
 Christus flos campi, h. 260
 Christi sunt quatuor fontes, b, z. 82
 Christus casum non dicitur mā-
 ducaſſe, c. 263
 Christi diuinitas hamus est & fer-

INDEX

ram diabolo, b. 269
 Christus fratribus assimilatus, c, 269
 Christus scripturis vt ore quodam
 loquitur, f. 269
 Christus in scripturis latet, d. 270
 Christus mortuus figuratus in vir-
 ga Moyſi, b. 271
 Christum viam prophetæ osten-
 derunt, c. 277
 Christus omnes vocatos mercede
 donabit, e. 277
 Christiani.
 Christiani relictā ymbra ad veri-
 tatem feruntur, i. 26
 Christianorum ruina magna non
 dicitur nisi in fide, d. 36
 Christianus in vno offendēs, reus
 omnium constituitur, h. 40
 Christiani inuicem non inuident,
 sed seruiunt, m, 40. n. 249
 Christianum non esse, quā mā-
 lum esse præstaret, l, m. 42
 Christiani cum vitijs ecclesiæ adi-
 ficium ingredi non possunt, f. 43
 Christianis qui nocere vult, seip-
 sum perdit, l. 43
 Christianus peccator resurgit, sed
 non inter sanctos, n. 43
 Christianus, scelerosus alijs facit
 iniuriā, l. 44
 Christiani nomen peccatori non
 prodest, n. 45
 Christiani omnes peregrini, m, 48
 Christiani clariore sunt persecu-
 tionibus, c. 52. a. 183
 Christiani milites, agnoſcunt christi-
 anus, f. 55, b. 199
 Christianis pro lege sua pugnan-
 dum, a. 67
 Christianus lux sal & fermentum,
 c. 69
 Christianis conuiuentibus maior
 consolatio, g. 72
 Christiani christi corpus, inuicem
 membra, f. 74
 Christianus christi portans nomē
 viribus eget, h. 104
 Christianus percussus non reper-
 cutit, n. 113
 Christianus omnia in dei gloriam
 facit, m. 146
 Christianū calamitas & tentatio
 probant, f. 150
 Christianis quidam minus probi
 vtiliter seruiunt, c. 160
 Christianus nec dextris extollitur
 nec sinistris deprimatur, a. 180.
 b. 245
 Christiani impios notant infamia
 c. 184
 Christiani matrimonium non iū-
 gunt cum infidelibus, a. 195
 Christiani vt vitæ calcantur, a. 196
 Christianis cum cæteris commu-
 nia incommoda, c. 198
 Christianorum in cælis conuersa-
 tio, b. 207
 Christianus nouit minimorū red-
 dendā rationem, c. 207
 Christianus gloriosior nō qui no-
 bilior, sed qui fortior, f. 210
 Christiani quadri sunt lapides, c. 228
 Christianus in repub. tranquillita-
 b.

INDEX

te verbum dei audit, i 238
 Christianis adoptio filioru Dei
 data, non iudais, b 240
 Christiani ex respōso scripturarū
 oīa agere debent, i 258
 Christiani lino assimilari debent
 c 263
 Christiani solidi lēdi nō possunt,
 m 290
 Christiani suas non periequuntur
 iniurias, o. 290. a. 291
Clementia.
 Clemētia est non proflire in pro
 prijs iniurijs, l 288
 Clementiam etiam innocētes co
 lunt, f 288
 Clemētiam optimi quīq3 prastāt
 n. 288
 Clemētia nō est semper patiēter
 ferre iniqua, g 297
 Clementia dei [mensuram non re
 cipit, c 302
Concordia.
 Cōcordia deo oīa grata sūt, h. 151
 Concordia humanæ vitæ, h. 183
 Concordia vinculum ciuitatis, si
 ne iustitia stare nō potest, g. 224
 Concordiæ semper situdēdū, d. 233
 Cōcordia ecclesiāriū adiuncē, f. 252
Confessio.
 Cōfessionem requirit deus, f. 102
 Confessio luci hominem restituit
 a 117
 Cōfessione vti vomitu anima pur
 ganda ad gratiæ infusionem, e,
 147. 163
 Confessio necessaria, nauiganti
 in navi ecclesiæ, e 153

Cōfessio necessaria volenti san
 ctificari, a 259
 Confessio peccatorum faciēda,
 c 269
 Cōfessione mūdatur conscientia
 h 268
Concupiscentia.
 Concupiscentia visu curioso accē
 ditur, c, d 20
 Concupiscentias comburit ignis
 tentationis, a 30
 Concupiscentiæ crimen est, non
 legis, a, b. 116
 Concupiscentiæ cōcidunt memo
 ria futuri iudicij, d. 155
 Cōcupiscentia esca in hamo, i. 206
 Cōcupiscentia cibi & potus infi
 diatur, e 239
 Concupiscentia ex primo pecca
 to nata, g. 241
 Concupiscentia crescit prohibi
 tione, g 244
 Cōcupiscentiæ ocio & ignauia cre
 scunt, e 260
 Concupiscentiæ nullus est finis,
 d. 292
Cōcio sacra. Cōcionator.
 Concionibus crebris irrigatus, ad
 virtutem adducitur, i 3
 Cōcio negotiatio quædam est
 d. 17 m. 25,
 Cōcio indiget proemijs, n 27
 Cōcio opulentum reddit atten
 tum auditorem, f 56
 Cōcione ex ipsa fructus domum
 reportandus, g 106
 Concione ab ipsa regressis praua
 vitanda colloquia, t. 109

INDEX

Cōcio pictoria ē officina, e 111
 Concionis minus studiosi secu
 laribus addicēti, g 111
 Cōcionis verbum non vbiq3 fru
 ctificat, a 138
 Cōcio alijs ad salutem, alijs verō
 ad iudicium, b, c. 159
 Conciones euāgelicæ, bonæ mar
 garitæ, f 165
 Concionis studiosi auditores,
 e s a 18 i. l. 24
 n 24 n 25
 Concionator officium faciat, si e
 tiam nullus auscultet; Quia met
 cede non caret, c 12
 f. g. 12 a. b 13
 d. 26 h. 66
 c. 235. f. 257
 Concionator instrumenta habere
 parata, b. 15
 Concionator vt mater vbera præ
 bet infanti, a 18
 Concionator epilogo, vtitur, e. 20
 Concionator gaudens, sementem
 verbi in agro exulto facit, a,
 b, 24 i. 25
 Concionator post increpationem
 consolatur, e 24
 p. 25 a. 29
 Cōcionator medicamentum spi
 ritale imponit, i 24
 Concionator si laceretur, vt me
 dicus ab infirmo non desistit,
 l. 26
 Concionator aliquando deserit
 non obtemperatē, o 25
 Concionator, spiritualis conuiuia
 tor, g. h 26

Concionator loco veli zephi
 ri, tenonis lingua spiritus gra
 tia, cruce vtitur, p. 26
 Concionator rem culpabilem ver
 bis plumbus non protrahit,
 b. 27
 Cōcionator persimilis apibus ab
 auditoribus expectatur, a 28
 Concionatori soli credunt quos
 Deus excitat, b 32
 h. 225 c. 250 c. 250
 Concionator plena delectatur ec
 clesia, o. 32
 D. 28r
 Concionator vt nubes verbum ef
 fundit, a 36
 Concionatoris documentum ple
 na ecclesia, n. 40
 Concionator omnibus verbi ali
 moniam ministrat, h 41
 Concionator prudenter deligen
 dus, d 45
 Concionator fidem exercere de
 bet, c. d. 49. a. 50,
 Concionator sentes docet incide
 re, a 60
 Concionator sentibus ignem spi
 ritus immittendum monet,
 d. 64
 Concionator crebro seminare de
 bet, b. 64
 Concionator non obruat dicto
 rum multitudine, d, 102
 Concionator paulatim instillat
 pabulum, v. 104
 Concionator tantum auditorum
 adificationem prouocat, c. f.
 106.

INDEX

Concionator, sicut in potu in-
 nistrat, h, 206
Concionator fructum requirit ex
 auditorib, f, 117
Concionator christi exemplo si-
 militudinebus utitur, a, 135
Concionatoris verecundia excu-
 satur, dum in promptu oratione
 non habet, c, 148
Concionator, vt agricola, semper
 aliqua perdit semina, c, 154
Concionator diligens gnauus est
 colonus, c, 157
Concionator videat ne docendo
 vitium nascatur, d, 168
Concionator superbire aut effriri
 non debet, c, 176
Concionator in exercitatus, d, 210
Concionator & auditor quadripha-
 riam se habere possunt, h, 212
Concionator dentes & oculi eccle-
 siæ, c, 211
Concionator in locum peritioris
 substitutus, c, 218
Concionator frustra loquitur, clau-
 sis auditorum auribus, d, 218
Concionator exigua offerens, i, 221
Concionator dei legatus, b, 241
Concionator rediens vnde egres-
 sus, g, h, 221
Concionatoris doctrina bona, non
 praua vita attendenda est, f, 248
 a, 250
Concionatoris affectus in plebem,
 c, 256
Concionator digressionem vti potest,
 b, 253, i, 256
Concionatores intempestiui, b,

257, 3, 262
Concionator ipse admonendus,
 d, 257
Concionator diligens fortis bos,
 m, 257
Concionator malæ vitæ, aquæ ba-
 ptismalis simul, g, 258
Concionator ex scripturæ puteo
 haurit, a, 260
Concionatoris inuocandi modus
 b, 260
Concionatorum ordo, fluuius, d, 260
Concionatores spirituales riuus, g,
 261
Concionatorum est hæreses ab ec-
 clesia eliminare, a, 265
Conscientia.
Conscientia maxime in morte mor-
 det, b, c, 14
Conscientia auarus accusator cir-
 cumsertur, g, 13, d, c, f, 16, n, 26, f,
 65, f, 98, c, 150
Conscientia munda, pulchra apud
 deum, l, 34
Consciens quisque sibi bene vel ma-
 le, a, b, 49
Conscientia exagitata non libera-
 tur, si praua fingant intelligenti-
 a, 87, c, 300
Conscientia cum hesitatione edo-
 tis polluit: non cibus ipse, b, 167
Conscientia malæ ignis inextin-
 guibilis, l, 214
Conscientiam meliorem facit du-
 ra conuersatio, h, 262
Contemptus.
Contemptus mundi, & terrenorum
 b, 11

INDEX.

Contemnerē ceteros præse, su-
 perbi est, a, 58
Contempto mundo, in cælo ad-
 ficandum, d, 69
Contemptus deus ad hæreditatem
 vocans, non diabolus gehennam
 ministrans, i, 107
Contemptus dñs amator, d, 129
Contemptores veterum; rituum,
 d, 143
Contemptus fortunæ periculorum,
 d, 286
Contemptor iniuriarum & conui-
 tiorum nobilis, f, g, 287
Contemptus herilis est vindica-
 dus, g, 297
Consuetudo.
Consuetudo praua, pestilētus aer,
 h, 152
Consuetudo peccatorum mordet,
 c, 245
Consuetudine peccandi liberan-
 dus proximus, h, 245
Consuetudo peccati, lethargicus
 somnus, h, 254
Consuetudo non facile repellitur,
 c, 209
Consuetus iurare, sæpe nolēs per-
 iurare, c, 33
Consuescere à teneris, adeo non
 parum, 208
Consolatio.
Consolatio in obitu suorum, a, 544
Consolationē non admittit subito
 affectus malo, a, 76
Consolatio cum exhortatione ad
 patientiam, m, f, 84
Consolatur suos dñs, b, 129
Consolator importunus & serus
 c, 206
Consolandi modus optimus, f, 298
Cor.
Cor ex abundantia os loquitur,
 c, 108
Cor omni custodia seruandum,
 l, 254
Cor corporalibus satiari non po-
 test, c, 261
Corde infecto frustra est reliquia-
 rum partium sanitas, i, 393
Correctio. **Correctio**.
Correcti ratio optima, d, 1, d, g,
 z, d, 8, c, 13
correctio crebra & acceleranda,
 a, e, f, 8, b, 222
correctio domini ferenda, f, 7
corripendum aliquando, aliquan-
 do vero obsecrandum, i, 11, c, 75
correctione aliorum vita emenda-
 da, m, 77
corripendum cum lenitate mul-
 ta ferendo, b, 88
correctioni non desistendum, g,
 105, g, 245
Correctio melior indulgentia, d,
 106, b, f, 232, b, 245
corripere non refugit propheta, mo-
 do non in ira, d, 147
correctionis ocores quidam, m,
 149
corripit deus ad salutem, i, 152, c,
 d, 230
corrigendus proximus ac frater,
 sed modeste, c, 177, c, 282
correctio doctrina non carcat, a,
 181

INDEX.

Correctis ad peccata non redeun- dum, d.	184	Corporis in ipso bonum non habi- tat, c.	116
Correctio seuera aliquando expe- diens, l.	209	Corpori externa omnia postponi tur, i, 161. c.	173
Correptione filij, paternus amor non amittitur, a, b, 233. c, d.	230	Corpus est animæ malleus, vel in- cus, h.	202
Corripere paternè debent episco- pi, a.	234	Corpora defunctorum non abij- cienda, d.	22
Correcturus sanum habeat animû b. 251. b. 287. a. b.	291	Corporis Christi membra spiri- tu eius vegetantur, b.	244
Correctio nihil obsunt vetera pec- cata, e.	296	Corpus ieiunij, vigilijs frenandum f.	249
Correctionem repudiâtes, abscein- dendi, l.	258	Corporis membra affectu copula- ta, n.	249
Corpus.		Corpus, nauis instar titubat, nisi a- nimo retineatur, b.	274
Corpus velamentum animæ, e, 58		Corpus obscurum animæ domici- lium, b.	282
Corpore cõcesso vîdêd, cuius mor- te, anima damnnum non patitur, i,	36	Corpus pingue sit sine exercitio, q.	285
Corporis curâ tantum habent qui- dam, h.	60	Corpori ad vitæ vsum sensus dati, a.	297
Corpus christi sumus, inuicem me- bra, f, 74. b.	249	Cruce.	
Corporalia vitia nõ obsunt Chri- stiano, e.	76	Cruce christi post mortem glorio- sa, b.	20
Corpore obæso, aia fit obtusior, f,	110	Crucis ligno, multi Christo con- iuncti, n.	35
Corporis ornatus, postponendus animæ, h.	70	Crucis potentia contra demones incantatio, a.	74
Corpus hominis vas fictile, h.	80	Crucis torcular Eucharistiam de- dit, h.	195
Corpore delicato, animam male habere necesse, g.	87	Cruce vincitur diabolus, a.	242
Corporis quàm animæ, sæpe ma- ior cura, b, 98. b. 117. g. o.	113	Crucifixus Christus, credentibus salus, g.	249
Corporis flos & decor, animæ ni- hil confert, e.	109	Cruce Christi simplex cõuersatio, & pura confessio autem, eccle- sia, b.	247
Corpora tenui alimonia morbo li- berantur, h.	145	David.	

INDEX.

12

David ira superior, f.	1	Defensio.	
Davidis armatura, diuina oratio, h.	23	Defensione non vendicandû pas- sum, h.	33
David prostratus, resurgens acrius hoste ferit, e.	52	Defensionis homini nulla arma præter rationem, i.	272
David naufragus, rursus ventis ve- la dedit, h.	61	Delicta.	
Davidicis psalmis quare titulus af- fixus, b.	102	Delictis anima dissoluitur, ac mori tur, f.	78
David tantum rogat, Dele, laua ab iniquitate, f.	102	Delictis indulgens damnatur, i.	80
Davidici psalmi varias requirunt claves, e.	203	Delictis omnes plus nimio indul- gent, d.	87
David ante arcam saltauit, f.	218	Delictis subrepentibus anima per- turbatur, e.	110
David rex, nisi mortuo Saule, rega- lia non exercuit, c.	271	Delictis corpori subtrahenda, f.	110
David filius absalõ psequetur, b.	300	Desperatio.	
Dammati. Damnatio.		Desperatione non cessandû a fra- tris correctione, e.	177
Damnatorû certissimas poenas do- cent scripturæ, c.	16	Desperandû non est peccatori se- mel vulnerato, c.	103
Damnat magno cum dolore pec- catorem deus, a.	46	Desperandum non est si citò non exaudiat deus, f.	105
Damnatorum poena intolerabili- à Christo expelli, b. 53. c.	83	Desperandû non est si tam cito nõ succedat laborum fructus, g.	105
Damnatorum interminatæ poenæ b.	87	Desperandû nõ esse docent Raab & publicanus, a.	182
Damnatis gloria excidisse beato- rum, grauissimû, a.	110	Desperans in maius se malum sti- mulat, b.	303
Damnatorum poena ex societate auctior, b.	110	Detraçtio.	
Damnatorum confusio in die iudi- cij, a.	114	Detractionis saniem euomunt tã- dem maligni, g.	60
Damnabuntur plures, quàm salua- buntur, c, e, 120. a.	251	Detractores stercus transeuntibus commoueri similes, d.	97
Damnatorum tenebræ exteriores, h.	226	Detraçtor silet, si tristement audien- tis faciem viderit, i.	207
Damnationis sunt certi gradus, h.	258	Detrahere bonis, malorum sola- men, h.	208
244. e.		Detraçtio humiliat, quos laus ele- uat, i.	255

b iij

INDEX

Detraçtio occulta, h, 207
 Detractioni dediti stulti, o, 268
 ¶ Deus.
 Deus agricola, suos exterius spo-
 lians, a, 3. a. 77. h, 88
 Dei comparatione nullus bonus,
 f, 35. f, 157. a, 168
 Deus quomodo nō omnes cogno-
 scit, s, 35
 Deum qui non aspicit, nō aspici-
 tur, n, 36
 Dei naturam incomprehensibilē,
 philosophi confessi, .c. 7. c, 82
 Deum cognoscere maxima virtus,
 p, 38
 Dei cognitio excutit peccata, q, 38
 Dei cognitione pedita, ad veritatē
 ex nobis redire nō possumus, q, 40
 Dei misericordia etiam laeta, non
 subtrahitur, e, 43
 Deus oīm pater vnus, c. 45. d. 294
 Deum fide suscipiens, non conta-
 minet, b, 51
 Deus æquē perfectus, vt ante orbē
 conditum, d, 65
 Deus idē non est, quia quibuscūq;
 esse non videtur, g, 65
 Deus quōdā hominem reliquit, a, 73
 Deus impensibilē amans, negle-
 ctus, c, 73
 Deum offendentes non satis ge-
 mimus, g, 77
 Deus se vt patrem mutādum pro-
 ponit, b, 79
 Dei sunt omnia nostra opera, f, 85
 Deus velocius construit, quā de-
 struit, l, 93
 Deus quosdam hic punit ad excē-

plum, e, 9
 Deus sæpe contrarijs contraria cu-
 rat, a, 97
 Dei opera planē inuestigari, non
 possunt, h, 105
 Dei in potestate oīa cōsistūt, e, 116
 Deus quid sit, mens capere huma-
 na non potest, a, 147
 Deus iustus cognoscitur in die iu-
 dicij, d, 154
 Deus demonstratur rex creatione
 & conseruatione, d, 171. b, 207
 Deus non corporum tantum, sed
 etiam animarum, b, 181
 Dei cognitio ad ipm trahit, v, 192
 Deus malis bene vtitur, b, 200. a,
 e, 276
 Deus humanas nouit cogitatio-
 nes, b, 202
 Deus ad ostium pulsatur, g, 202
 Dei visio, g, 204
 Dei vna natura, essentia, quāuis va-
 ria sortiatur nomina, m, 171
 Deus est intelligentibus quod sol-
 videntibus, b, 176
 Deus vbique sicut anima in toto
 corpore, c, 205
 Dei clementia alios seruat, alios
 indurat, f, 211
 Deus magis mentem deuorā quā
 suffragatorem requirit, a, 222
 Deus nostrorum non eget bono-
 rum, i, 224
 Deus cuique talis qualis concipi-
 tur, e, 229
 Deus nec iniustus, nec personarū
 acceptor, c, 236
 Deus non nisi in suo lumine vide-

INDEX

13

ri potest, b, & aīo puro, c, 237
 Deus vnus, tres autem personæ, c, 240
 Deus vult omnes saluos fieri, c, 240
 Deus totus oībus adesse, & vnū-
 quēque pro capacitate inhabi-
 tare potest, e, 243
 Deus debitorem fecit se promit-
 tendo non accipiendo, e, 205
 Deus quomodo timendus, g, 252
 Deus scēdos amauit vt pulchros
 faceret, a, 253
 Dei de natura profundius disputa-
 tandum non est, i, 265
 Deus nullius eget, dum operatur,
 b, 276
 Deus diabolo vtitur tentatore ele-
 gorum, a, e, 276
 Deus omnibus benefacit, m, 279
 Deus sic in terra, vt maneat in cœ-
 lo, l, 281
 Deus nisi vnus tantum, omnia cor-
 ruerent, e, f, 292
 Dei semp imago supradicta, g, 292
 Deus vnus omnia habet solus p-
 fecta, b, 293
 Deorum non nisi impudica reli-
 gio esse potest, l, 293
 Deus pater & dñs summē reuerē-
 dus, d, 294
 Deo fides maxīe seruāda, e, 294
 Deus mundum sic regit vt de mū-
 do non sit, a, 292
 Deus omniū peccata coercere de-
 bet, g, h, 297
 Deus omnibus necessaria ad vitā
 prouidit, i, 297
 Deus etiam exorabilis sine me-
 diatore, l, 302
 ¶ Diabolus.
 Diabolus princeps latronum spo-
 liatus, h, 8
 Diabolus quomodo repellendus
 e, 15
 Diabolus acius iustum quā pec-
 catorem persequitur, b, 19
 Diabolus cosmographus optimus,
 h, 31
 Diabolus homine vtitur cōtra ho-
 mines, f, 36
 Diabolus animæ salutem blandi-
 tijs nititur impedire, a, 37
 Diabolus suos decipit bauios, e, 37
 Diabolo sponte aditum dantes, c, 38. c, 114. d, 195
 Diabolus à christo repulsus, castris
 non emeris, l, 40
 Diabolus diligentior in exitu vi-
 tæ hominis, m, 46
 Diabolus suos transformatur in an-
 gelos lucis, c. 47. f, 197
 Diabolus impiegit in christum re-
 gis filium, f, 70. g, 88
 Diabolus tātum terrenis armatur,
 a, 74
 Diaboli laqueis nō capiuntur cœ-
 lum suspirantes, h, 101
 Diabolus gehennā ministrans ho-
 noratur, i, 107
 Diaboli iugum excutere, ex se ho-
 mo non potest, a, 109
 Diabolus nisi dei permisso obesse
 non potest, b, 118
 Diabolus deū in imagine, homi-

INDEX.

ne scilicet, persequitur, n, 146
 Diabolo potest imperare quilibet
 fidelis, h, 154
 Diabolus suas habet decipulas, ap-
 parentes virtutes, c, 164
 Diabolus quomodo dicitur Deus
 huius seculi, e, 166
 Diabolus victus a demone, g, 175
 Diabolus corruptelas mentis clan-
 culum agit, c, 195
 Diabolo obstruendus vndiq; adi-
 tus, l, 199
 Diabolus hamo mortis Christi ca-
 pe, b, 201. Et humanitatis, b, 269
 Diaboli sunt homines. filij imita-
 tione, h, 228
 Diabolus incautus insidiatur, b, 266
 Diabolo vitur deus ad bonorum
 tentationem, & malorum vindi-
 ctam, a, 276. l, 300
 Diabolus post Christi aduentum
 per statuas passus, b, 277
 ¶ Dignitas.
 Dignitatis gradus, maiorem facit
 ruinam, m, 43. c, 97
 Dignitatibus honorati facile cōtur-
 banur, g, 29
 Dignitatum dignos ministros facit
 deus, d, 117
 Dignitatum improbi petitores, d, 150
 Dignitatē refugiens, facile ruinam
 deuitat, f, 172
 Dignitates indignis committuntur,
 e, 173
 ¶ Discipulis.
 Discipulos aduersa paulatim pati

Christus suos docuit, e, 9
 Discipuli per orbem euolare edo-
 cti, f, 9
 Discipulis paulatim doctrina in-
 stillanda, a, 15
 Discipulos magistro coherere ne-
 cessarium, a, 103
 ¶ Diues. Diuitia.
 Diues non est beatus propter præ-
 sentia, g, 13
 Diues receptor regius, d, 14
 Diues quis, a, 14
 Diuitia, ymbra & steriles spinæ, b, 16. f, 68
 Diues in paupertatem lapsus, ma-
 gis afficitur, a, 23
 Diues & pauper se mutuo iuuare
 possunt, i, 33
 Diuitia propter regnum abijcien-
 da, g, 51. m, 93. o, 93
 Diues cupiditatum cathenis liga-
 tus, h, 51. c, 91
 Diuitiarum inexplibilis sitis, d, e, 55. c, d, 105
 Diuitiarū admiratores, d, 37. c, 86. c, 166
 Diuitiarū imposturis miscetur dia-
 bolus, a, 74
 Diuitia tantum personæ sunt, l, m, 76
 Diuitiarū cupiditas omnia miscet;
 d, e, 78
 Diuitia curis animum obrunt, c, 81
 Diuitias aufert a filiis deus propter
 abusum, h, 88
 Diuitia funes & implicamenta, e, 90

INDEX.

Diuitiarum seruitus omni tyranni
 de peior, a, 91
 Diuites hic ab infantibus nondif-
 ferunt, a, 92
 Diuitia, lutum & palea, q, 93
 Diuitiarū amor, ferocius sauit leo-
 nibus, f, 96
 Diuitiarum expoliatio virum ar-
 guit, f, 97
 Diuitiarum iactura, nulla manen-
 te pietate, c, 100
 Diuitiarum commoda & incom-
 moda, laus & vituperatio, c, d, 105
 Diuitias alijs quærentes miseri, c, 112
 Diuitijs crescentibus augetur cupi-
 ditas, c, 112
 Diues saepe quæsitū vti non no-
 uit, h, 112
 Diuitiarum curæ sentibus similes
 d, 118
 Diuiti ad pauperem pax non est,
 l, 121
 Diues in diuitijs marcescet, s, 133
 Diuitie iniquitatis, a, 242. pag. 1.
 Diuitiarum affluentia ferociores
 facit, a, 146
 Diuitiarum quies inutilis, vsus ve-
 rò motusq; fructuosus, l, 149
 Diuites quod commune, ex præoc-
 cupatione proprium faciunt, m, 149
 Ditati recent, semper plura con-
 cupiscunt, c, d, 105
 Diues afflicto succurrere debet, c, 175
 Diues quàm pauper pluribus peri-
 culis obnoxius, i, 199
 Diuitijs vtendū nō fruendū, c, 225
 Diuitia in coelo accumulanda, f, 267
 Diuitias seipis magis amat quidā
 l, 266
 Diuitia reproborū merces, c, 268
 Diuitijs & paupertate malè vitur
 animus aeger, h, 208
 Diuitijs non pendendus homo, sed
 virtutibus, q, 282
 Diuites non præuident optum peri-
 cula, l, 289
 Diuitia crescent dispersa, d, 303
 Diuitia immodica nocet, c, 303
 ¶ Diuinaiores.
 Diuinatores, & arioli, fides nō ha-
 benda, o, 193
 Diuinatores mathematici, rei iam
 gestæ colligunt causas, e, 155
 ¶ Doctrina. Doctor.
 Doctor ceteris præstare debet, o, 26. o, 24
 Doctor mel fidei instillat auditori
 bus, a, 28
 Doctor ignorat, qui sermonis re-
 tia sint ingressuri.
 Doctor multitudie excitatur, o, 32
 Doctor non proficit sine spiritu,
 b, 36. h, 225
 Doctorem diligunt filij spiritua-
 les, e, 39
 Doctoris assidui plena ecclesia iu-
 dicium, n, 40
 Doctor vitia dolat vt cōstruatur ec-
 clesia, g, 43
 Doctrina bona attendēda, nō pra-
 ua conuersatio, a, 45. f, 248

INDEX

- 250
 Doctor veracior eligendus, d. 45
 Doctrina in persecutionibus necessaria, d. e. f. 48
 Doctrina temperanda secundum virtutem, g. 48
 Doctrina decreuit nisi seminem facias, e. d. 49
 Doctor talentum domini non abscondat, a. b. 50
 Doctor seipsum prius docere debet, h. 77
 Doctorem suis oportet frui laboribus, a. 80
 Doctoris verbo vnico saepe multi conuersi, b. 80
 Doctrinae cortex amarus, fructus autem iucundi, d. 95
 Doctor increpas ferendus, b. 112
 Doctrina domini vt ros, e. 119
 Doctores fulgebunt vt splendor solis, d. 430
 Docenti credendum est, h. 150. e. f. 275
 Doctori nos malignos atque ingratos esse non decet, b. 151
 Doctrinis extraneis prius ibui possumus, deinde sacris, e. 151
 Doctrinis gentiliu quatenus vten- dum, f. g. h. i. 151
 Doctores veritatis radij solares, e. 155
 Doctrinis philosophoru peruersis, quatilibet luculeti sermone abstinendum, b. 160
 Doctrina bona viuus animae panis praua vero mortuus, i. 164
 Doctor prudens profert noua & ve-

- tera de thesauro, d. 185
 Doctr. euangelica margarita, f. 165
 Doctrinarum diuersae perfectiones, c. 168
 Doctor videat ne i magisterio suo vitium nascatur, d. 168
 Doctor auditoribus conuenientes quaestiones tractet, i. 170. a. 171
 Doctrina gentiliu in totum non damnanda, g. i. 172
 Doctoris veri typus Sampson, fallaces confutat doctores, e. 168
 Doctor vitam recte instituat, & linguam formet, a. 173
 Doctoru i gratia decetates, c. 173
 Doctorum gradu passim indigni assumunt, e. 173
 Docere magnum: sed periculosius quam doceri, d. 176
 Docent nonnulli indocti, c. 180
 Doctrinae virga, g. 203
 Doctrinae in bonum inuete, d. 204
 Doctrina celestis nob. dux, m. 204
 Doctrina frequens duro animo necessaria, b. 188
 Doctrina celestis esca animae communicanda, d. 182. a. 205
 Doctrina & operatio, gloriae con- sequendae medium, b. 206
 Doctrina quauis gradus haeret, e. 212
 Doctor & auditor varie se habere possunt, h. 212
 Doctrina peruersa vt cancer serpit, a. 211
 Doctori discretionis virtus neces- saria, a. c. 256

INDEX

- Doctor eadem doctrina, diuersa ta- men exhortatione vtitur, d. 256.
 Doctor indoctus & docendus, d. 252. a. 262
 Doctrina ab homine non indigen- tes, h. 257
 Doctorum veritatis ab haeticis differentia, d. 266
 Doctores euangelici, veri scriptu- rarum interpretes, g. h. 269
 Doctor pulset, donec scripturae sen- sum aperiat ei dominus, a. 270
 Dolor
 Doloris nostri saepe causa sumus, g. 184
 Dolores contemplatione beatitu- dinis iungantur, e. 185
 Donum.
 Dona & officia animo metimur da- tis, g. 16
 Donum donantis gestus vultusque conduplicat, e. 22
 Donaturus noli praeferre inopiae, l. 94
 Dono verbum melius est, p. 121
 Donare aliquando ex causa differt deus, l. 150
 Donum spiritus est spiritus ipse, d. 242
 Donus dei superbitre insania est, b. 265
 Dona singulis amabilia reddit li- beralis, i. 277
 Donandi saepe ingratia, h. 277
 Dona tepestius collata magis gra- ta, l. m. 277. a. 278
 Dona ingratis data, pessime colla- ta, l. 27.
- Ebrietas
 Brietas mater omniu vitiorum, c. 59
 Ebriosis canibus & be- stiis deteriores, a. 59
 Ebriosis in regnum coelorum non intrabunt, b. 59
 Ebrietas mentem corrumpit, d. 59
 Ebrietatis & delictorum iacomo- da, f. 78
 Ebrius vino deteriori magis accu- sandus, l. 99
 Ebrius est voluntarius demon, g. h. 97
 Ebrietas hominem submergit, a. 101
 Ebrietatis praeteritae manent inco- moda, a. 111
 Ebrii vix vomitione, & frequenti vacatione ieuari possunt, l. 144
 Ebriosis potatione cessante, statim siccitate laborant, b. 145
 Ebrietas igni omnia parit, Ebriosis autem sunt vere paludes, c. 238
 Ebrius se non cognoscit, e. 246
 Ebrii voluptatibus huius vitae, g. 255
 Ebrietas in corde latet, in lin- guam profert, e. 293
 Ebrietas hominem seruum, captiuumque animam facit, e. 301. b. 302
 Ecclesia.
 Ecclesiae tranquillitas impijs infe- statur, d. 22
 Ecclesiae maxima cura pastoris, l. l. 22
 Ecclesiae, area gentibus impleta per apostolos, b. 30

INDEX

- Ecclesia purgatur vento tribulationis. h. i. 30
 Ecclesia multos habet bonos. p. 35
 b. 249
 Ecclesia nunquam à Christo abijcitur. b. 38
 Ecclesia edificio non quadrant vitiosi lapides. f. 43
 Ecclesia ministri ceteris meliores esse debent. g. 43
 Ecclesia magis obsunt ministrorum vitia. h. 43
 Ecclesia nō nocet, sed sibi, qui obesse cupit. l. 43
 Ecclesia suos reuocat, vt gallina pullos. b. 46
 Ecclesia omnes diligit, etiam supposititios pullos. d. 46
 Ecclesiam non sequentes percutiunt. g. h. 46. i. 99
 Ecclesia fides per antichristum peribatur. l. 46
 Ecclesia quando indigent maxime doctrina sacerdotum. c. f. 48
 Ecclesia nauis est, Christus autē gubernator. f. 63. a. 64. e. 153
 Ecclesiam frequentare vtilissimū. E. 71
 Ecclesia diuersas habet administrationes. c. 72. c. 76
 Ecclesia spiritus sancti gratia protegitur. l. 77. b. c. 118.
 Ecclesia creuit in magnam arborem. a. 138
 Ecclesia bonos habet, mixtos peccatis. d. 154. c. 244.
 Ecclesiam scindentes heroboant. t. h. 13
 Ecclesia à Christo illuminata, illuminat. a. b. 157
 Ecclesia communione priuandus peccator. f. 163
 Ecclesia lumē nullum Christi comparatione. d. 164
 Ecclesia persecutionibus floret. a. 183
 Ecclesia nunquam heresum zizanij caruit. d. 187
 Ecclesia vna Christi sponsa, domus fidei. d. 197. d. 198
 Ecclesia stabulum euangelicum, b. 196
 Ecclesiam relinqui ab hereticis bonum. c. 197
 Ecclesia dilaceratum corpus restituitur. c. 213
 Ecclesia spirituales habet hostias. i. 214
 Ecclesia noualia, & examina de alucario producenda. c. 216. g. 218.
 Ecclesia dum vt vna premitur, scitilis non est. g. 226
 Ecclesia torcular, & area. f. 227. a. 228
 Ecclesia quadris constructa lapidibus. c. 228. a. 237
 Ecclesia hereticorum perditione, ceteros colligit. g. 231
 Ecclesia vnitas in sacramentorum societate. c. 244
 Ecclesia infidelibus trinitatis notitiam: suis verò quatuor virtutes prædicat. b. 256

INDEX

- Ecclesia parturit & ingemiscit, necessitatibus subiaccens. e. 266
 Ecclesia ad tempus ex causa gladio materiali abstinit. c. 271
 Ecclesia inhabilem moderatorem non debet admittere. a. 290
 Ecclesiastes.
 Ecclesiastes pauore deficiēs, ac dicendorum oblitus. e. 2
 Ecclesiastes contra Iudæos, et hereticos declamat. i. 5. a. 6
 Ecclesiastes salutaria magis, quam suauia loquitur. c. 17
 Ecclesiastes refocillatur silentio. f. 18
 Ecclesiastes nihil promouet, nisi obtemperant auditores. a. b. 24
 Ecclesiastes sustinet personam legantis. f. 26. d. e. 63
 Ecclesiastes magis instat circa grauiora. a. 76
 Ecclesiastarū fastus reprehenditur. c. 176
 Vide plura in verbo concio.
 Edificium. edificare.
 Edificij Ecclesie diuersæ partes. c. 76
 Edificandum in cælo, non mundo. d. 69. b. 113
 f. 266. g. h. 303
 Edificant quidam, in pecunijs alienis. g. 121
 Educatio.
 Educatio recta à puero. l. a. b. 4. a. 208
 Educatores exultant, dum adulta suorum vident ingenia. d. 282
 Eleemosyna.
 Eleemosynariorum magna gloria. b. 304
 Eleemosynam clam accipiens, in pauperē deus palam reddet. a. 303
 Eleemosyna maiores resurgere facit dispersas opes. d. 303
 Eleemosynarius deum tantum intuetur. b. d. 34
 Eleemosynarius sementem in cælo facit. a. 50
 Eleemosynarius etiam hic delectatur. f. 59
 Eleemosyna ex rapina, non placet. c. 61
 Eleemosyna fundus est. d. 67
 Eleemosynarius prout deo faceratur, quia cito non reddit. g. 73. a. 92
 Eleemosyna sterilis non est. e. 24. g. 149
 Eleemosynam fecisse semel, non satis. f. 76. g. 90
 Eleemosyna insignis filiorum dei. g. h. 76
 Eleemosynę mundę fructus multiplex. f. 90
 Eleemosyna magnam præstat fructum. a. 91
 Eleemosyna domum construit æternam. e. 93
 Eleemosynarius non prætexit iopiam. l. 94
 Eleemosyna extinguit peccata. e. 121
 Eleemosyna ex animo fieri debet. a. 150

INDEX.

- Eleemosynarios** non citò iudicat
 Dominus, c 251
Eleemosyna tēpestinè collata, pl⁹
 habet gratia, l, m 277
Eloquentia.
 Eloquentia palleata, peruersa; gē
 tiliū phōrū dogmata, in eccle-
 siam nō introducēda, e 160
 Eloquentiæ formatores, & nō vitæ
 monoculi, 173
 Eloquentiæ præstat sapiētia, h. 172
 Eloquentia imitatione sola acquiritur, f 225
 Eloquentia facilius, quā eius præ-
 cepta, discitur, c 225
 Eloquentiæ gratia conditur vcri-
 tas, g 225
 Eloquentes falsa dicentes, miseran-
 di, a 226
 Eloquentia nō aspernāda, ob quo
 rūdam abusum, d 235
 Eloquentes quia aliquid dicitur, nō
 ideo verū, a 239
 Eloquentia orationis hominē ver-
 sat, g 276
 Eloquentiam non requirit precio-
 sa veritas, h 276.
Episcopus. Episcopatus.
 Episcopatum affectatores, c, d, 22
 g 22.
 Episcopatū recipiens, licet iniustus
 si incapax, nō excusatur, g, h, 23
 Episcopus, ecclesiæ prætore, c, 152.
 Episcopus fieri nō debet qui gra-
 datim non ascēderit, c 173
 Episcopus pontifice magno indi-
 gnus nisi seipsum offerat illi in
 sacrificium, d 175
 Episcopus esse nō potest, qui tristi-
 tiæ moribus deuoratur, c 187
 Episcopis sponsam suam Christus
 commisit, f 202.
 Episcopus propriè Ecclesiæ sal, &
 condimentum, b 211
 Epi coërcere vitia habet, a 234
 Episcopus inhabilis, non eligen-
 dus, a. 290
Euangelium. Euangelistæ.
 Euangelistæ in vnum tendunt, di-
 uersis tamen occasionibus, d. 51
 Euangelistis audiendis, adhiben-
 da diligentia, d, e, 63, b, 64
 Euangelistæ supra omnem creatu-
 turā nos erigūt, e 64
 Euangelistæ à Mose imbutos, ad
 excelsiora vocabant, c 101
 Euangelica doctrina, in immensam
 creuit arborē, a, 138, a, 139
 Euangelio aduentante, lex cessare
 debuit, f 158
 Euangelico tempore, duplex col-
 ligendus cibus, c 162
 Euangelici muri confurgentes, sa-
 pientum calliditate & astutia di-
 rui nō potuerunt, c, 168
 Euangelica lex laudatissima, prin-
 cipib. obediendū mandās, d, 174
 Euangelicæ petreæ inmixtus, nō ruit
 a 179
 Euāgel. petra digni, d, 179, c, 196
 Euangelio, vt rastro, hæreses euer-
 tuntur, c 187
 Euangelium ad gentes translatum,
 d 188
 Euangelii à lege aliud non alienū
 g 165

INDEX.

- Euangelicum stabulum sauciato-
 rum, l, 196
 excipit, b, 196
 Euangelij corruptores, a, 198, g, 206
 Euangelium consulendum in du-
 bijs, r, 200
 Euāgelicū rete & fermētū, d, 201
 Euāgelium dei legatio, & episto-
 la, b, 241, g. 257
 Euangelium animarum speculū,
 & veritatis, m, 258, c, 260
 Euangelium Christi onus, & iu-
 gum alleuians, c. 262
 Euangelio nihil aliud addēdum,
 c, 265
 Euangelica doctrina sal mundi,
 ac ciuitas supra mōtem, g, h, 269
 Euangelica doctrina valis viliori-
 bus, apostolicis scilicet, recondi-
 ta, h, 276
 Euangelica doctrina audius ex-
 cepta, plurium nece martyrum,
 a, 277
 Euāgelica doctrina verbis, & mo-
 ribus exprimenda, non tantū di-
 scenda, f, 277
Eucharistia.
 Eucharistia vermes, serpentesque
 animæ mortificat, i, 49
 Eucharistiam suscepturus, conta-
 minatione careat, b, 51, c, 166
 Eucharistiæ communionem Chri-
 sto coniungimur, f, 74, f, 188
 Eucharistiæ figuræ animas libera-
 bant, c, 88
 Eucharistia obest malignitate pol-
 lutis, f, 88, b, 162, b, c. 249
 Eucharistia Christi verbis perfici-
 tur, l, 112
 Eucharistiæ perceptione, corpus
 stincorruptibile, a, 156
 Eucharistia peccatori deneganda, f, 163
 Eucharistia vnus panis, i, 164
 Eucharistia cum fide suscipienti,
 vtilis, e, 190, a, b. 167
 Eucharistia spiritualis alimonia,
 h, 169
 Eucharistiam impurus, non sine
 periculo tractat, g, 170
 Eucharistiæ veritatis, variè persua-
 siones, d, 190
 Eucharistiæ modus & ratio, inseru-
 tabilis, c, 190
 Eucharistiæ panis diuinitati vni-
 tus, f, 190
 Eucharistia deiformes facit, d, 191
 Eucharistia dedit crucis torcular,
 h, 195
 Eucharistia Christi verū corpus,
 i, 195
 Eucharistia pignus gloriæ dei, n, 202
 Eucharistia vita animæ, i, 202
 Eucharistia, Christus totus, sine
 diminutione à singulis sumitur,
 c, 223
 Eucharistiam offert Christus, ip-
 se sacerdos, & oblatio, l, 224
 Eucharistia alijs ad regnum, alijs
 ad iudicium valet, b, 236, b, c, 249
 Eucharistia symbolum pacis, &
 vnitatis, a, 249
 Eucharistia deuotionem auget, h, 267

INDEX.

Eucharistia animarum morbis re-
medium paratum, g, 299
Eucharistia mundis tantum dan-
da, Christi passionis pign^o, c, 259
¶ Exemplum.
Exemplo bono à pctō quidam re-
spiciunt, b, 148
Exemplum ad virtutem, sanctorū
vita, a, 151
Exempla scripturæ, quomodo in-
terpretanda, d, 201
Exemplo sunt iustis, aliorum rui-
næ, f, 215
Exempla improborum ad imita-
tionem non assumenda, l, 298
¶ Exercitatio. Exercitium.
Exercitatione omnia crescunt, p,
29
Exercitio scripturarum, nihil præ-
ferendum, a, 177
Exercitatio omnib⁹ in rebus, plu-
rimum potest, d, 210
Exercitata memoria, non tam fa-
cile obliuionem patitur, d, 278
Exercitium negligentes pingue-
scunt, g, 285
Exercitatio ad omnia durat ani-
mos, d, 286. d, 290
Exercitium citra, inutilis animus,
f, 295
¶ Excommunicatio.
Excommunicatus, sathane tradi-
tur, b, c, 118
Excommunicatio scabie oppre-
tas oues à sanis segregat, d, 2
Excommunicatione quemque fe-
rire, ad dei filium pertinet, h, 20
Excoicatio raro ferenda, c, 177

Excommunicatus, ecclesiæ com-
munionem priuatur, f, 163
¶ Externa.
Externis priuamur, vt radix fru-
ctum ferat, a, 3
Externa nulla diuinorum compa-
ratione, b, 3
Externorum contemptus, b, 11
Externa fluxa omnia, m, 11
Externa non sectanda, vt Christo
regi placeatur, c, 67
Externa omnia fraudibus plena,
f, 68
¶ Exauditio.
Exaudire differt deus in suorum
vsum, c, 11. vt augeat desiderium,
b, 252
¶ Facere.
Facere nos vult, & dat deus
omnia, quæ fecit ipse, b, 79
Fecisse nihil homi, satis magnum
malum, c, 100
¶ Fama.
Fama pudicitia, in foeminis res te-
nera est, f, 208
Fama deficientibus nutritis co-
quiescit, h, 208
¶ Felicitas.
Felicitas beatorum quanta, l, 84.
a, 85
Felicitas impiorum, miseria, d, 15
Felicitatem hic perfectam, non
tribuit deus, c, 89
Felicitatis comparatione, omnia
vilescant, a, 113
Felices qui se hic putant, verè sunt
miseri, n, 127
Felicitas labore acquiritur, & la-
tione, f, 229, c, 246
Felitem vulgus appellat qui plu-
riù seruus est voluptatū, c, 289
¶ Fides. Fidelis.
Fide armatus, nihil metuit, a, 8
Fides operib⁹ nutritur, n, 48. c, 35.
f, 277
Fidelis vexatus, citò ad deum cur-
rit, d, 30
Fidelium & infidelium discriminè de-
monstrant tribulationes, c, f, 30.
h, i, 30
Fidelis cum bonis, & malis, pacè
seruat, o, 35
Fidei iactura, magna ruina dici-
tur, d, 36, i, 46
Fides Christi turris in hostes, a, 43
Fidem ecclesiæ probabit antichri-
stus, l, 46
Fideles quomodo spirituales effi-
ciuntur, p, 47, a, 48
Fide suscepta, in iustitia seminādū,
c, 49
Fides exercitata, crescit: ociofa au-
tem minuitur, d, 49, a, b, 50
Fides seruanda, cæterarum rerum
periculo, b, 117. d, 54
Fideles omnia ad pedes apostolo-
rum adferebant, d, 74
Fides nauis tenuissima, i, 77
Fide exidentes, errore circūagi-
tur, o, 77
Fide deficiente nihil inuenitur, b, 78
Fidei vel vitæ est ois lapsus, g, 80
Fidei breues articuli, c, 86
Fides anchora est, d, 86
Fides mater oim bonorū, d, 91
Fide manente, cætera sublata, ma-

INDEX.

iori gloria redeunt, c, 100. b, 117
c, 203
Fide dei filij, lege pedagogi non
egent, g, 116
Fides sine operibus mortua, v,
113, c, 169
Fides creuit in arborē, a, 138. a, 139
Fidei scintilla extingui nō potuit,
c, 8
Fides theologie fundamentum, ra-
tionibus minimè probanda, f,
g, 147
Fidelis quisque demonibus impe-
rat, h, 154
Eides credentes liberos, ab infide-
libus parentibus separat, b, 155
Fide carentes, deo non placent, f,
g, 161, i, 244
Fidei attractus ad virtutem diui-
nam, c, 165
Fide exigebant miracula, à sanita-
tem requirentibus, b, 166. 169
Fidelibus omnia munda, d, 169
Fides sine mundi sapientia, plan-
tata, c, 168
Fidei ad maius meritum, nudè hic
non reuelatur deus, f, 171, b, 246
Fides operibus potius, quàm ser-
mombus manifestanda, a, 174
Fides nostra non in solos cadit sa-
pientes, c, 177
Fides est scrutabilis consensus, b,
190
Fidem deo non habens, in tempo-
rancis nec in perpetuis habebit,
m, 192
Fides sine charitate, non illumi-
nat, i, 192
c ij

INDEX

Fides nō habenda diuinis & ario
 lis, o. 193.
Fides plena, & semiplena. R. 193.
Fidei cedunt omnes vmbre. L. 195.
Fidei robur immobile. M. 195.
Fides Christo citra diffidentiam
 habenda, D. 198.
Fide carentia opera, impia, c. 200.
I. 226.
Fides DEIdonum. G. 200.
Fides omnibus in rebus necessa-
 ria, C. 201.
Fidelis viri conspectus, salutaris,
 H. 204.
Fidelibus peccatores dorso insidi-
 antur, F. 205.
Fides omnibus morbis, medelam
 impertit, D. 206.
Fides Christiana granum sinapis,
 C.D. 217.
Fidei alacritate saltādū, F. 218.
Fidem non omnes habent, 233.
Fidei medicamēta, per orbē sparsa
 B. 239. C. 267.
Fidem DEVS vult omnes suscipe-
 re, E. 240.
Fidei vita, charitas, A. 261.
Fide futura iā cernuntur, 2. H. 266.
Fides cō crescebat magis, quō plu-
 res martyres infliciebatur, a. 277.
Fides maximē DEO seruanda,
 D. E. 294.
Fides sine virtutibus, caput est sine
 c. membris & corpore, A.B. 295.
¶ Figura.
Figura legis proderant in quantum
 Christum præsiginabant, E. 38

Figura in quibusdam dūtaxat cer-
 tis gestis Christi significabāt, d. 135.
Figura legis cessare debuerunt.
 F. 198.
Figura mortui Christi, virga Moy-
 si, B. 271.
¶ Filius.
Filij parentibus, sanctitate similes
 P. 33.
Filij Deo patri similes possunt.
 Q. 33.
Filij parentes non ita redamant,
 I. 38.
Filij spiritu, doctorem diligunt,
 E. 39.
Filius saepe parentibus similis na-
 scitur, I. 45.
Filius in parentibus cognoscitur,
 L. 45.
Filij Christi quomodo legitimi p-
 bantur, H. 47.
Filij DEVS imitandi sui, praebe-
 per omnia facultatē, B. 79.
Filij, quibus omnia quatuor, se-
 pe negliguntur G. H. 83, G. 84.
Filios patri coherere necessarium,
 A. 103.
Filij DEVS pro hereditate debi-
 tor relinquendus, G. 112.
Filios à terra in cœlum trāffert De-
 us, A. 113.
Filij viri effecti, pedago non egē-
 G. 116.
Filij regni admixta zizania,
 A. 138.
Filij manent seculi, qui adoptio-
 nis spiritum nō recipiunt, E. 166.

INDEX

19

Filius spiritalis, letitia deo patri
 a. 200.
Filij parentum persecutores. b. 300.
Filij etiam deformes, delectant.
 a. 224.
Filii dei & diaboli simul esse non
 possunt, g. 228.
Filius castigatur, ne damnetur, c. d
 230. a. b. 233.
Filiorum adoptionem cuiuslibet vo-
 lenti, dat deus, g. 266.
Filius patris desertor, exhereda-
 tione dignus, d. 294.
¶ Filius in diuinis,
Filij substantia ex patre nata, sine
 patris diminutione, a. 170.
Filius ex incarnatione labem non
 contraxit, b. 170.
Filius ad se, & patrem manifestā-
 dum, incarnatus, d. 170.
Filius caro factus, b. 181. f. 187.
Filius patrem non reliquit, dū ve-
 nit, c. 207.
Filius solus incarnatus, operantib⁹
 tamē alijs duab⁹ personis, d. 241.
Filius incarnari deuit, f. 286.
Filius à patre, & vnice dilectus, &
 indiuiduus, n. 293.
¶ Flagella.
Flagella domini ferēda, f. e. 7. f. 8.
Flagellato vno, plures emendātur.
 f. 15. m. 77. c. 95.
Flagella adhibere, saepe clementiæ
 est, l. 103, c. d. 106.
Flagellans, medetur deus, a. 207.
 b. 246.
Flagellantur boni, vt filij, c. d.
 230.
Flagella hic iustus experitur, l.
 255.
Flagella ad deum, securos mittit
 f. 258.
Flagella dei, peccatis meremur, a.
 264.
¶ Formositas.
Formositas sine virtute, non admi-
 randa, c. 102.
Formositas vera, interior est, b.
 180.
Formositatem faciei, superueniēs
 animæ splendor venustat, h. 89.
¶ Fratres,
Fratrum concordia res suauis, I.
 128.
Fratrum necessitati succurrendum.
 o. 150.
Fratres non scandalizandi, I. 260.
¶ Fraus.
Fraus aduersarij, in spinis diuitiarū
 latitat, a. 74.
Fraus diaboli, pro auro lutum dat
 a. 91.
Fraudulētē interrogationes, c. 343.
¶ Gaudium.
Gaudiū electōrū, ob benefa-
 ctia, c. 83, a. b. 114. l. 84, a. 85.
Gaudiū virtutis aternū, a. 88.
Gaudiū colligētū in messe, vel vi-
 atorū in praeda, q. 128.
Gaudium maius, si tristitia pcesse-
 rit, c. 239.
Gaudium bene operantis in agro
 domini, c. 247.
Gaudium præsētis vitæ, vna acer-
 ba, g. 255. Porri, & cepa, i.
 255.

INDEX

Gaudet quidam sub peccatorum
sentibus. f. 256
Gaudium excipit dolor. g. 259
¶ Gemitus.
Gemendum duntaxat, quum deus
offenditur. g. 77
Gemendum si quis cœlesti patria
priuetur. f. 87
Gemitum poenitentiæ, requirit deus
f. 102
Gementes ob fratrum peccata con-
scientiæ lætitiā non amittunt
l. 151.
¶ Generatio.
Generatio spiritualis. b. 213
Generatio fit oīs ex aliquo. d. 274
Generationū carnis, alia aduenit
alia præterit. m. 120. i. 171. a. 231.
¶ Gentes. Gentiles.
Gentiles, vt difficulter crediderūt:
Ita à fide, vix dimouentur. t. 29
Gētes, neque hominibus, neque
bestiis similes. a. b. 39
Gentiles partim mundi erant, par-
tim immundi. c. d. 39
Gentium vocationis tempus. c. 40
Gentes deus inter fecit, ad iudæo-
rum ingressum. r. 42
Gentes mentis leuitate volucris
similes. b. 115
Gentilium libris, quatenus vten-
dum. e. f. g. h. i. 151. b. 160. g. 172
Gentilium libros, quidam imperiti
proflus damnant. i. 172
Gentilium peruersa dogmata, egypti-
aca flagella. b. 167
Gentiles, non iudei euangelium su-
sciperunt. d. 188

Gentilium philosophorum, & poe-
tarum, ex libris quid referendum
h. 275.
¶ Gloria vera.
Gloria inanis.
Gloriæ humanæ, inanis appetitus,
m. 11
Gloriæ inanis fugiendæ ratio, c.
21. d. 268
Gloriosissima quæq; humana, mor-
te concidunt. b. 20
Gloria humana, in bonis operibus
deuitanda. b. d. 34. h. 49. c. 255
Gloriæ dei studendum, h. i. l. m. n. 39
Gloria non meditanda nostra, sed
fuga peccati. g. 40
Gloriam præcedit tentatio. g. 47
Gloria vana intolerabilis ebrietas,
g. 64
Gloria inanis animam perdit. f. 67
Gloria inanis, bestia varia. g. 67
Gloria inanis, nihil solidi habet,
a. 81
Gloria vana, pessimus scopulus. f. 81
Gloria operū, hic nō petenda. d. 93
Gloria beatorum excidere, grauissi-
mum. a. 110
Gloriæ inspecto fulgore, Moses in-
cius imaginē transformatus. f. 116
Gloria non verbis tantū, sed & ope-
ribus, constare debet. a. 118
Gloria dei, in omnibus attendenda
m. 146
Gloriosis inhiantes. c. 166. h. 254
Gloriæ cupiditatem, sequitur tristi-
tia. c. 193
Gloriæ dei iam pignus recepim⁹
n. 200

INDEX

Gloria inanis cœpis, & bullis, atq;
formicis, assimilata. d. f. 265
Gloriæ cupidus, corruptibilem co-
ronę incorruptibili præfert. b.
267
Gloria aliquando præcedit, aliquā
sequitur. c. 283
¶ Gratia.
Gratia quibsdā specialior dat⁹. e. 38.
Gratia sine voluntate nihil, nec cō-
tra potest. o. 38
Gratia destitutus, ad nutum dia-
boli agitur. a. 41. a. 109
Gratia Spūs vt arte quā op⁹. b. 77
Gratia impedit ingratitude. h. 79
Gratia dei, & Christi, fons immē-
sus. c. 85
Gratia Spiritus sancti, rectē nauigat
anima. a. 89
Gratiam Spiritus non recipit ani-
malis homo. b. 89
Gratia Christi in suis abundat. f. 115
Gratia æque sero, ac primo cōuer-
sis, confertur. 135. pag. 2
Gratia licet adsit, nō tamē semper
in homine operatur. f. 143
Gratiæ excipienda vas mundum
preparari debet. e. 147
Gratia & labore, opus: vt fructum
facias. f. 192
Gratia virtutibus actiones largitur
p. 192
Gratia paulatim gradatimque an-
plior collata. h. 194
Gratia baptismi æqualiter omni-
bus collata, augetur proprijs acti-
bus. g. 196
Gratiæ dei tribuendum, quod curra

mus. f. 211
Gratiæ prædicatio, vitiorum est cō-
damnatio. d. 242
Gratia ad bonum opus venit: nō
contrā. f. 244
¶ Gula.
Gula Adam de paradyso deturba-
uit. a. 51
Gulones ventri non concedunt, qd
vtribus. e. 56
Gulones canibus, & bestiis deterio-
res. a. 59
Gula mentem corrūpit. d. 59
Gulones in regnū cœlorum nō per-
uenient. b. 59
Gula omniū vitiorum fons. c. 59
Gula macerat hominem aegritudi-
ne diuturna. c. 90
Gula corpus dissoluit, ciborū imo-
deratione. d. 90
Gula magis dedit quidā, q̄ canes
b. c. 111
Gula nimia expletionē facile, à
morbis demergimur. h. 145
Gulones. ingluuię disrumpun-
tur. f. 149
Gulones ob ciborum lautitias ho-
mines vt deos, venerantur. m.
150
Guloni venter est deus. e. 166
Gula vitii, plane refecari nō pōt
sed bene virtute retundi. b. 185
Gulones ventri, nūquā sunt soluen-
do. c. 185
Gula seruiciens, de ciborū cupiditi-
bus. g. 193
Gula vitii ē, voluptatis causa ede-
c. iij

INDEX

re, & bibere, non salutis, E. 279.
Gula deditus, alterum q̄ est, se sen-
tit. e. 249.
Gula carnem inescantes. b. 264.
¶ Hæresis, Hæreticus.
HÆresis, ecclesiam amula-
tur, sed ecclesia non est. l. 35
Hæretici obrepentibus, ad pugna
accingi oportet. c. 4.
Hæretici voce, & actu dignoscun-
tur. m. 35
Hæreticorum ecclesia, omnes ma-
los habet. p. 5
Hæretici ab ecclesia p̄cisi, mortui,
g. h. 46. g. 197
Hæretici serpentes, & viperæ. c. 56
Hæreses animas bene solidatas, for-
tiores reddunt. b. 74
Hæretici de medio tollendi, h. 74
a. 213. g. 235
Hæreticorum refugienda venena
c. 94. b. 172
Hæresis ad tēpus dissimulatur, dū
manifestari, tutum nō est. a. 105
Hæretica dogmata destruit euan-
gelicus ac apostolicus sermo. c. 115
Hæretici veritate non cinguntur.
c. 117.
Hæretici, veterum rituum contem-
ptores. d. 143
Hæretici falsum, tanq̄ verum, de-
fendunt. i. 154
Hæretici alienum ignem, ad dei af-
ferunt altare. g. h. 155
Hæretici dictionibus heret, & mo-
riuntur. b. 156
Hæretici semper querentes, & nū-
quam verū inuenientes. d. 156

Hæreticorum aurea deuitāda li-
gua. b. 160
Hæreses margaritæ, non bonæ. f.
165,
Hæretici inuicem aduersantur, vt
vulpes Sampsonis, e. 168. a. 172.
Hæretici, donec flammis dentur,
non quiescunt. c. 372
Hæretici in aperto, nullas habent
vires. b. 179
Hæresis animo diu delitescere
nō potest, quin prodatur. e. 182
Hæreticus & apostata iulianus, cha-
meleon. b. 163
Hæretico iuliano plerique ex om-
ni sorte, licet imperatori, nō ces-
serunt. c. 183
Hæreticos non possunt non incu-
sare boni pastores. c. 184
Hæretici mella venenis miscunt. b.
187.
Hæresis hydra prodigiose fecun-
ditatis, igneo spiritus gladio in-
diget. d. 187
Hæreses prævalent, Christianorum
imbecillitate. d. 195
Hæreses plerique magis mirantur, q̄
deuicunt. c. 195
Hæreses de nostro fructificauerūt
f. 195
Hæreticorum ab ecclesia separa-
tione, gaudendum. e. 197
Hæretici ab ecclesia arcendi, f. 202
Hæretici toto conatu, aduersus pie-
tatem pugnant. c. 206
Hæretici alios, horrendi criminis
reos faciunt. g. 206
Hæretici bonis doctoribus molesti

INDEX

e. 217.
hereticorum sermo tela aranearum. b. 212
Hæretici caupones. a. 214
Hæreticorum doctrina paradisi simi-
lis. E. 214.
Hæreticorum vinculis alligati. g. 214
Hæreticus dogmatum, immunda
offert sacrificia. h. 214
Hæretici fraudulenta vulpes. d. 215
Hæretici ardentibus diaboli sagit-
ris percussi. g. i. 215
Hæretici, testimonia veritatis, in
mendacium transferunt. b. 216
Hæreses, pro capitibus, Christus
substituendus. f. 216
Hæresiarum aquas suas effun-
dunt. h. 216
Hæretici blasphemiarum lingua, in
ecclesiam latrant. b. 217
Hæretici vulpes. f. 219. b. 230
Hæresis Scyla, & Hydra. g. 222
Hæreticorum potentia, in dialecti-
ca. a. 223
Hæreticorum intentu, ceteros col-
ligit ecclesia. g. 231
Hæretici vinculis cohercedi. b. 232
Hæreticos ab errore reuocant dei
sacerdotes. n. 233
Hæretici perniciacia volūt supera-
re. f. 234
Hæretici ranae sunt. f. 242. d. 266
Hæretici literarii ac elementarii.
m. 249.
Hæretici contagiosi abscindendi.
l. 258.
Hæretici à via veritatis retrahunt
c. 264.
Hæretici fures & latrones. f. 264

Hæreticorum epitheta. g. 264
Hæreticorum mortifera iacula.
h. 264.
Hæretici filij Moah, & Ammon
a. 271.
Hæretici Dathan & Abyron. g.
271.
Hæreticorum, & apostatarum figu-
ra cornus. e. 299.
¶ Hæreditas. Hæres.
Hæreditas cœlestis peroptanda.
f. 87
Hæredibus deus debitor relinque-
dus. g. 112
¶ Homo.
Homine in homines vitur diabo-
lus. f. 16
Homo tantum necessaria, ad vitæ
transitum curare debet. n. 37
Homo solus animantium conce-
ptionis tempus non seruat. a.
40.
Homo diabolo mancipatus, eius
iugum excutere non potest. a.
b. 41. a. 109.
Homo, sine dei imagine, reprobus
o. p. 41
Homine in exitu constituto, totus
turbabitur mundus. i. 47
Homo, aut bonis, aut malis faci-
le repletur. b. 48
Homo non sibi viuif. f. 61
Homo homini comparatus, verax
non deo. f. 44. f. 157
Homo, non nisi à seipso, ledi po-

INDEX.

test. f. 95. d. 296
 Homines terreni, terrena tantū capiunt, a. 120
 Homo similis vanitati, n. 128
 Hominem, quia dei imago, persequitur diabolus, n. 146
 Homo potest, non peccare, i. 210
 Homo arundo est, c. 220
 Homo solus salutē negligit, l. 221
 Hoies, vt flores, citō dispēt, c. 254
 Homo constat natura bona, & peccati corruptione, c. 263
 Homo velut foliū ab arbore cecidit, f. 271
 Homo animantibus viribus inferior, ratione autē superior, i. 272
 Homini meritō bestiae relucatur, c. 276
 Homini est beneficiū esse, c. 278
 Homo nō amictu, vel conditione, sed virtutibus aestimandus, m. 281. q. 282
 Homini per f. & status, ex sano corpore, & animo, c. 282
 Homo societati genus, ceteris parit, c. 287
 Homines omnes consanguinei, & eīdem subiecti regulā, b. 294
 Homines pares deus voluit, c. 294
 Homo perfectus qui fidei virtutes coniunxit, a, b. 295
 Homo ex duobus repugnantibus anima & corpore, f. 297
 Homines omnes dei serui, g. 297
 Homicida. **Homicida.**
 Homicida feris immanior, c. 300
 Homicida, seu infanticida Herodes, d. 167

Honor.
 Honorē negligere, est animā angeli, c. f. 81
 Honores praecedunt studium, l. 99
 Honor non verbis tantū, sed operibus exprimentus, a. 118
 Honorato homini, parua stultitia, la. dis multum adimit, a. 121
 Honorum cupiditate inardescit, d. 150
 Honores alijs relinquentes, securius à lapsu viuunt, f. 172
 Honor diuinus creaturae non tribuendus, a. 222
 Honor alios ad virtutem prouocat, h. 296
Hospitalitas. Hospites.
 Hospitalitas Abrahāe, c. 14
 Hospites sum? ī mūdo, b. 91. b. 113
 Hospites bñ sperare facit Trinitas habitans in tabernaculis, e. 178
 Hospitalitas Raab meretricē iustificauit, a. 182
 Hospites terrenis vti non fruibemus, c. 225
 Hospites, ī seculo thesaurizare nō debent, f. 266
Hostis.
 Hostiū sauitia, a. b, c, i, l. 124
 Hostes in suorum probationē excitat dominus, f. 294
 Hostes huc vsque populo suo seruauit dominus, g. 294
 Hostem expulit Christus, non destructis castris, l. 40
 Hostium suorum victor populus dei, c. h, i, l. 119
Humanitas. Humanum.

INDEX.

Humana vita plena periculis, c. 3
 Humana oīa fluxa d. 3. i. 148. d. 153
 Humanae res omnes vmbrae, b. 19
 Humanae laudes negligēdae, l. 70
 Humana caecitas ex se deum videre non potest, n. 199
 Hūanū est beneficia cōferre, c. 278
 Humanitas in dubijs inclinat in melius, d. 283

Humilitas. Humilis.

Humiles in tranquillitate consistunt, g. 29
 Hūilis dauid pulcē se vocat, l. 119
 Humilitas in animā penetralibus sita, d. 174
 Hūilitas publicanū extulit, a. 182
 Humilis non est qui sponte peccat, o. 192
 Humilitas cūctas superat virtutes, g. 209
 Humilitatis ī alto radix cordis est desigenda, b. 254
 Humilitas deo omnia reddit gratiora, n. 267

Hypocrisis. Hypocrita.
 Hypocrita sunt simulachra, b. 56
 Hypocrita aliud corde, aliud extrinsecus prae se fert, c. 95
 Hypocrita fuco vitur, c. 96
 Hypocrita meretriculae similis, c. 107
 Hypocrita verē smilax, g, h. 114
 Hypocrite sepulchris dealdatis similes a. 133. a. 174
 Hypocritarum habitus, d. 174
 Hypocritis doctorum & ecclesiastarum, e. 176

starum, e. 176
 Hypocrita quisq; se vult quod est non esse, d. 249
 Hypocritis imaginē sanctitatis habet non vitam, i. 254
 Hypocrita Simōi Cyrenaeo & scirpo similis, b. 255. f. 262

Idololatria. Idololatra.
 Idololatria sponte corrumpit, b. 8
 Idololatra in vmbra mortis, l. 31
 Idololatria peccatum maximum, p. 38
 Idololatria vt gibbus retinet peccata, q. 38
 Idololatrae gētilēs incuruati, se explicare non poterant, a. 39
 Idololatrae gentes, partim mundi, partim immundi, b, c, d. 39
 Idololatrae philosophi dei cognitione abusi, i. 72
 Idololatrarum confusio, c. 129
 Idololatrae dei beneficia, agris accepta ferunt, a. 155
 Idololatriam cūtare difficile, ante Christum, h. 224
 Idololatrarū impudica religio, l. 293

Ieiunium.
 Ieiunium contra intemperantiam indistinctum, a. 51
 Ieiunium nec sine oratione, nec contra, b. 34. d. 58
 Ieiunium aetas spiritualis, & medicinalis, n. 94
 Ieiunium quadragesimale, quomodo seruandum, n. 94. a. b. 95

INDEX.

Jejunium ver. & tranquillitas animi
rum, b. 101
Jejunium temulentie opponendum,
a. 107
Jejunium peccata extinguit, c. 145
Jejunium suaviorē reddit edulio-
rum sumptionem, d. 45
Jejunium expeditos facit, f. 145
Jejunium quidā prius vino indul-
gent, g. 145. f. 301
Jejunium corporum morbos discu-
tit, h. 145
Jejunium pueros in fornace ser-
uauit, i. 145
Jejunium robur addit ad pietatē,
p. 145
Jejunium & sobrietas, arma contra
demonē, q. 145
Jejunium culpā latentem abigit,
d. 221
Jejunio domandum corpus, f. 149
Jejunium a tyrannide peccati libe-
rat, c. 301
Jejunium virtutis ac omnis pudici-
tie mater, g. 301
Jejunium leuiorem facit cogitatu,
a. 302
¶ Ioannes baptista.
Ioannes ut aurora a Christo præ-
missus, m. 29
Ioannes exactor regius, n. 29
Ioannes sordes poenitentiae, sco-
pis eiecit, o. 29
Ioannis comparatione omnes vi-
debantur immundi, q. 29
Ioannes prauas vidit phariseorum
cogitationes, r. 29
Ioannis verbū ferrū medicinale, s. 29

Ioanne adhuc predicāte Christus
apparuit, l. 30
Ioannes a Christo accepit nō ecō-
tra, m. 30
Ioanne defuncto Christus prædi-
care cepit, m. 31
Ioannes ob pactum probē officiū,
letabatur, o. 36
Ioannes moriturus Christo disci-
pulos tradit, p. q. 36
Ioānes sol⁹ praeursor vocat⁹, b. 37
Ioānes a teneris duriter vixit, g. 54
Ioānes paulatim ad sublimiora lu-
des erigit, i. 66
Ioannes ad perfectiora quā Mo-
ses ducebat, c. 101
Ioannes p̄dicabat baptismū in re-
missionem, d. 115
Ioannes meritū, quis post & prior
me, h. 188
¶ Impudicus.
Impudicus obscena omnia pro-
fert, c. 6. e. 51
Impudicus corde adulter est: sicut
& casta est quae per vim violata
est virgo, d. 167
Impudicis mentibus coelestia nō
committuntur, f. 185
Impudicus de mulierū cogitat for-
mis, d. 193
Impudicus aspect⁹ vitā dū, h. 242
¶ Impunitas.
Impunitas poenitentiae precio redi-
mitur, d. e. 194
Impūne mala perpetrare non de-
bent impij, g. 297
¶ Immodestia.
Immodestia semp ingrata, c. 110.

INDEX.

d. 176
Immodestia & omnis insatiabili-
tas deuotanda, a. 177
Immoderata foelicitas animos cor-
rumpit, f. 281
¶ Imago.
Imago regis vitata, f. 155
Imaginem dei insignita aīa, d. 263
Imago dei semp sup̄uacua, g. 292
Imaginibus dei viuis, id est paupe-
ribus, offerendum, c. 295
¶ Impietas, Impius.
Impij confunduntur ob malefa-
cta, c. 6. e. 73. a. 114
Impij iustis scandalizantur operi-
bus, q. 41
Impiorum confusio etiam si sup-
plicio carerent, c. 83
Impietas perpetuō dissimulari nō
potest, a. 105. e. 182. f. 183
Impij duabus de causis supplicii
digni, d. 113
Impiorum spes ut lanugo, i. 122
Impij, luto, ceno, mari seruati, au-
cupicib⁹, palee, vijs in diuersum
tendentibus, similes, f. 203. i. 125
x. 12. 8. 12. 9. a. 172. c. 214. h. 226.
Impij in ignem mittendi a ferme-
to separabuntur, p. 232. d. 154
Impij saepe bonis dūantur, b. 198
Impietatem deus iudicio suo per-
det a qua ad pietatem facile re-
parat hominem, a. c. 204
Impijs ad malum omnia cedunt, l.
255. a. 279
Impij prosperantur & opibus abū-
bant, a. 207. c. 227. b. c. 229. c. d.
230. c. 26.

Impietas cunctorum scelerum ra-
dix, a. 216
Impius quō magis exaltatus, cō ci-
tus deficit, a. 227
Impijs quaedam bona opera ad sa-
lurem non profunt, h. 244
Impiorum fuligine inquinatur cō-
uictor, e. 272
Impiostyrannos cur deus permit-
tit, e. 276
¶ Incarnatio.
Incarnatione inferior non est fa-
ctus dei filius, d. 66
Incarnatio exitus & introitus ap-
pellanda, d. 82
Incarnatio diffūsa copulauit, t. 85
Incarnatio ad virtutis cacumē ho-
minem crexit, d. 85
Incarnationem tandiu cur distulit
deus, e. 115. f. 118
Incarnatione diuinitas non con-
taminata, a. c. d. e. 149. b. 170. a.
201. l. 265. d. 240
Incarnatione vnguentum effusum,
f. 156
Incarnatione se & patrē, filius ma-
nifestauit, d. 170
Incarnari dei filium decuit, f. 276
¶ Ingratitudo, ingrati.
Ingrati iudei, i. 129
Ingrati dumtaxat bona sentiūt dū
illis priuantur, b. 152
Ingratitudo excludit dei benefi-
cia, a. 155
Ingratus ager agricolae, b. 227
Ingrati qui amantē deū non reda-
mant, h. 241. e. 242
Ingratis etiam quaedam confere-
ntur.

INDEX.

- da, h, z 77. m. 279
 Ingratus non est cui facultas deest
 non voluntas, h, 278
 Ingratus eligens quibus conferat
 pessimè dat, l, 278
 Ingratis ab ipsis beneficium nō re
 petendum, b, 279
 Ingrati esse nō possumus præter vo
 luntatem nos iuuantibus, d, 279
 Ingratus miserum qui cupit amici
 ut possit iuuare, g, h, 279
 ¶ Inimicus.
 Inimicum caro diligere non po
 test, o, 33
 Inimicitia cā sepe fallimur, f, 173
 ¶ Infidelitas. Infidelis.
 Infidelis grādi tribulatione vix ad
 deum pellitur, d, h, i, 30
 Infidelis nec bonis nec malis pacē
 seruat, o, 35
 Infidelis spe caret retributiōis, r, 35
 Infidelis omnia bona consumit, h, 37, c, 53
 Infidelis i iudicio nō resurget, n, 43
 Infidelis fidelium opes contem
 nunt, f, 56
 Infidelium Christianus illicitū ma
 trimonium, a, 195
 Infidelitas claram non habebit re
 surrectionem, c, zzz
 ¶ Iniuria.
 Iniuria non lædit nisi iratos, c, z, d, 146. m. 287
 Iniuria leuit iudicium cōmouet, o, 42
 Iniurias tolerandis peccatorum ve
 niam meremur, d, 50
 Iniuriam pati non malum, sed in
 ferre, f, 60
 Iniuria æquanimiter perferen
 da, a, 63. a. 104
 Iniuria cuiq; sua atrocissima, e, 79
 Iniuriam inferens alteri quā eadē
 sibi imminuat, fatuus, i, 83
 Iniuria si patienter feratur non ste
 rilis, g, 226
 Iniuriarum & conuictorum contē
 ptor nobilis, f, g, 287
 Iniurias patienter in summa potē
 tia ferre magni animi, l, 288
 Iniurias videri facit inferens perso
 na quæ iniuriæ non sunt, o, 290
 ¶ Inuidia. Inuidus.
 Inuidia non mouetur cor rectum,
 q, 41
 Inuidia carent inuicem membra,
 m, 42
 Inuidus leui occasione excitatur,
 o, 42
 Inuidus etiā familiarissimum per
 sequitur, e, 65
 Inuidi feris æuiores, f, 69
 Inuidetes bonis deum offendunt,
 g, 69
 Inuidia nullius veniæ digna, f, 73
 Inuidi sunt scarabei, s, 93
 Inuidi demōib⁹ deteriores, m, 103
 Inuidia suos absunt possesores,
 f, 146
 Inuidorū procul pellēda conuer
 satio, g, 146
 Inuidia tantū inuidio nocet, h, 146
 Inuidi aliorum erratis famam au
 cupantur, i, l, 146
 Inuidia demonem in hominē ex
 citauit, i, 178
 Inuidus demoniorū p̄iceps, f, 233

INDEX.

- inhumanitas.
 inhumanitas ferina est & magnū
 malum, c, 175, 210
 inhumanitas est aliqñ peccare, g, 297
 ¶ Intellectus.
 intellectus boni & mali omnibus
 datus, e, 38
 intellectu caret qui eo bene nō vi
 tur, f, 38
 intellectu excæcato cæca est oīs
 operatio, l, 51
 intellect⁹ scripturę vita est, m, 160
 intellectus corporalibus satiari nō
 potest, e, 251
 ¶ Ira. Iratus.
 ira superior lædentes seruat, e, 1
 ira obtundente animum inspicien
 das David, f, 1
 ira impedit animum ne cernat ve
 rum, a, z, c, 104, f, 173
 iram frangit sermo mollis, b, 2
 ira deposita nihil nos lædit, c, 2
 iratus quouis verbo mordetur, f, 3, o, 4, z, b, 288
 ira metu iudicii cohibēda, a, 65
 ira per iracundiam irritatur, g, 33
 ira vīpa est & pestis mortifera, f, 49
 ira adulter quidā p̄ciosus, g, 58
 iram tacentes infringimus, b, 70
 ira longanimē nihil lædit, b, 85. b, 104, n, 287
 irat⁹ anim⁹ foro similis, f, 92, d, 108
 ira implacabilis citra vltionē puc
 rilis, g, 92
 ira ignis in sinu, h, 92, d, 288
 irato conuiciandū non est, a, b, 93
 ira quædam est generosa, f, 93
 iratorū tegēda cōtumelia, g, 93
 irasci quā nos voluit deus, b, 37
 irę sunt amputandę alic, c, 104
 iratus demonio peior, h, 113
 ira dei sectio est infirmi, f, 114
 iratorū impetus oīa obruit, c, 146
 irarōnis adiutrix eē debet, e, 146
 irę deponēdū aī rū venenū, m, 152
 ira ad necē in fantiū cōcitat⁹ He
 rodes, c, 167
 ira ad tempus cohibita tandē erū
 pit, g, 183
 iram temperat qui cedit irę, g, 188
 iracundiæ opponenda æquanimi
 tas, n, 193
 ira cor corrūpit si durauerit, d, 233
 irasci iuste nūquā melius: q̄ aliquā
 do iniuste, b, 234
 irā & odiū depōat oratur, c, 244
 iracūdi se in calamitates cōiiciunt
 c, 272
 irascientium signa, f, 286
 ira & si aliquādo profuit, nō ideo
 salutaris, i, 286
 ira puerile ac muliebre vitiū, a, 287
 irę imago & pprietas, h, i, l, 287
 irascendum non est contumelio
 sis nisi ut desinant, o, 290, a, 291
 Iratus ne alterū corripias. 291
 ¶ Iudeus.
 iudeis cur & permisse victiue &
 tādē ablātę, a, b, c, 5
 iudei morbū suū nō sentiūt, f, 6
 iudeis cur data circūcisio & adē
 pta, b, c, 26
 iudeor. ciuitas nūq̄ reedificāda, f, 5
 iudei legi assistentes, i, 26
 iudei signa petunt, i, 37
 iudei demōis nō dei cultores, l, 37
 iudeis quō repudiū libell⁹ pmissus

INDEX.

1.38
Iudeos interrogatione Christus ce-
pit, p. 42
Iudeorum ad ingressum gentes in
disciplinam interfecit, r. 42
Iudeus Deus etiam offensus bene-
dixit, e. 43
Iudei inuiti veritatem confessi, f. 43
Iudei blandè Christum compre-
hendere conati. 0.44
Iudei pro se puniti non pro alijs
q. 45
Iudeorum condemnationem cum
lachrymis Christus protulit, a. 46
Iudeorum ruinosum templum, e. 46
Iudei perierunt à Christo recedē-
tes, g. 46
Iudei ante Christi aduentum per-
diti non sunt, e. 47
Iudeos vocauerunt diuersis vijs chri-
stus & iohannes, g. 144
Iudeos à lege reuocabat Christus,
h. 106
Iudei profelytum facientes simi-
lax fuerunt, g. 114
Iudeorum traditiones & ceremo-
nias deiecit Christus, i. 114
Iudeis terrenorum promissio fa-
cta, sicut & comminatio, b. 115
Iudeorum murmur aduersus gen-
tes in earum conuersione. 136
pag. 1
Iudeis quondam solis notus deus,
f. 156
Iudei suam perdiderunt gloriam,
1. 216
Iudeis dura seruitus, utilis fuit, b.
240

Iudei literæ herent, l. 249. m. 260
Iudeorum crassa opinio, f. 269
Iudei Moab & filij Ammon, a. 271
Iuramentum.
Iuramento assuetus imprudens sa-
pe peierat, e. 35
Iurans multum replebitur iniqui-
tate, n. 131
Iuramento testem deum citamus,
g. 169
Iuramenta iudeis, non Christianis
permissa, c. 212
Iurans lapsi vicini, h. 251
Iudex, iudiciū, iudicare.
Iudicantes ex suo animo, e. 1. g. 31.
Iudicium dei nemo effugiet, f. 13
Iudicis vocem, diuini Abraham re-
tulit, a. 16
Iudicium dei non vsurpandum, h.
20. n. 34
Iudicium non credentes futurum,
certare nolunt, g. 30
Iudicat cum magno dolore deus,
a. 46
Iudicij extremi hyems, a. 57
Iudicis tribunal reformidat aīa,
f. 57, maxime migratura, a. c. 80
Iudicis ad tribunal omnes conue-
nient, a. 26, d. 18
Iudicium esse futurū, multa hic
probant, a. 62
Iudicant rectè sani, g. 65, b. 73
Iudicij metus, à malo cohibet, g.
68, d. 155, g. 203
Iudicij dies apostolis non reuela-
tus, d. 72
Iudicium turpia omnia ob oculos

INDEX.

25

ponet, e. 73
Iudicat rectè, qui deū timet, e. 80
Iudicantur quidam ad mortem, in
ceterorum terrorē, e. 93, e. f. 163
Iudicium sanctos ab impijs discer-
net, f. 108, a. 114, d. 154
Iudex veniens omnem sedabit er-
rorē, enecato antichristo, g. 117
Iudex mittet impios in ignis cami-
num, p. 132
Iudex rectus nunquam vacillabit,
e. 252
Iudicium reprobū, & præ poste-
rum, i. 154
Iudicij dies vt fur de nocte, a. 157
Iudex vni non parit, in damnum
omnium, e. f. 163
Iudicandum citò de fratre nō est,
e. 177
Iudicat plures opinione, quā ve-
ritate, l. 178
Iudicium cuique suum placet, h.
193.
Iudicium dei profundum, in bo-
norum, & malorum dispensatio-
ne, c. 227, b. c. 229, c. d. 230
Iudicat rectè de arte solus artifex,
g. 230
Iudicans cæcus de coloribus, b. 235
Iustitia, iustus.
Iustorum mille tribulationes, h. 9
Iustus, quā peccatores acius in-
sectatur aduersarius, b. 19
Iustus in tentationibus fidelis ma-
net, d. 29, i. 259
Iustus leuem peccati surreptionē
percipit, r. s. 33
Iustitiæ opus celari non pōt, a. 43
Iustitia hominis, nec sine deo, nec
sine homine, esse potest, f. 34
Iustitiæ accessio ex operationibus,
c. 35
Iustitiæ soli operatores Christum
norunt, h. 35
Iustitia Christi qui non vtitur, fru-
stra eum audit, i. 35
Iustitiæ neglectæ dāda erit rō, f. 39
Iustitiæ vinca excolenda nobis cō-
missa in vsum nostrum, g. 39
Iustus nō deicitur aduersus, d. 47.
h. 103
Iustitia exercenda, fide suscepta,
a. 49
Iustus aurum est in remissione &
tribulatione, b. 100
Iustum impugnans, cælo bellum
infert, f. 103
Iustus oīa fortiter tolerat, h. 103.
f. 254
Iust pulchræ mulieri similis, e. 107
Iustus iter pccōres cōtēnit, g. 107
Iusto lex nō est posita, h. 117
Iustitiæ nostræ vt pānus menstrua
rē, a. 129
Iusti linguam mouet spiritus san-
ctus, m, n. 147
Iustorum salutare cōtuberniū, a. 148
Iustitiæ principij, amarum, a. 161
Iustus statim lapsus erigitur, b. 163
Iustus nullus dei comparatione, d.
164, h. 237
Iusti & iniusti hīc non dignoscun-
tur, b. 194
Iustorum tandem facta patebunt,
c. 194
Iustitia, suas habuit ætates, h. 194
d

INDEX.

Iusti semper impijs pmixti, b, 198,
h, 228
Iustificatio nō erat in ceremonijs,
f, 200
Iustos sepe flagellat dominus, a,
207, l, 255
Iusti malorum detractio[n]ibus ob-
noxij, h, 208
Iustorum lapsu, omnes terrentur
f, 215
Iustus persecutionibus flo[re]scit, d,
222, c, d, 203, f, 254
Iustitia nostra non deo, sed nobis
prodest, i, 224
Iustorum vita in d[eu]o abscondi-
ti, e, 228
Iustus vna in torculari & aurum in
fornace, g, h, 226, f, 227
iustitiam laudant quidam, nec fa-
ciunt, d, 227
iustus quadrat[ur] lapis, c, 228, a, 237
iustus est deus, aliud vas in hono-
rem, aliud in contumeliam fa-
ciens, c, 236
iustificatio aliquando baptismum
præcedit, h, 243
iustificatus perfectissimè, æterna
adhuc indiget iustitiæ luce, d,
244
iustitiæ præcepta, sanitatis reme-
dia, e, 245
iustis omnia ad coronam cedunt,
f, 251
iusti d[eu]o, quàm mundo magis
student, h, 254
iustitia vndiquaq[ue] munitus, l, 254
iustitia maior in sacerdotibus re-
quiritur, h, 259

iustificationis nostræ vult[us] nos co-
operatores deus, e, 271
iusti solidus animus, l, 290
iustus lædi non potest, m, 290
¶ Labor.
 Abores, præmiorum
spe dulcescunt, d, 71,
g, 294
**¶ Labor cum securi-
tate præferendus o-
cio cum timore, m, 71**
Labor præcedit premium, ac quie-
tem, l, 99
Labor non attendendus, sed præ-
mium, b, 100, l, 305
Labore parta, sollicitus conserua-
tur, e, 171
Labore quies sempiterna emi-
tur, f, 229
Labores leuiore[s] amantib[us], d, 246
Laboranti grata merces dabitur, c,
247.
Labores leuiore[s] facit gratia, i, 261
Laborum remissio alterna, a, 282.
h, 290
Labor pigro, supplicium, g, 282
¶ Laudes. Laudare.
Laudis amore capti, a, 23
Laudari à deo, satis, l, 70
Laudatus falsò, non sibi placeat,
b, 71
Laudem nō affectare, magnæ phi-
losophiæ, f, 81
Laus preciosa non est in ore pec-
catoris, 186
Laudant quidam iustitiam, nec fa-
ciunt, d, 227
Laus doctoris catholici, c, d, 223

INDEX.

26

Laus vnius in suo genere, non est
alterius rei vituperatio, c, 241
Laudibus proprijs non superbi-
um, e, 255
Laus quos extollit: detractio sæ-
pe humiliat, f, 255
Laudes beati Tobij inenarrabiles,
i, 300
¶ Lex,
Legis & prophetarum comprehe-
sio, g, 35
Lex dei contra hostes propugna-
culum, a, 43
Lex ob stare non debet: ad melio-
ra pergentibus, b, 75
Lex non egent, qui à sancto spiri-
tu ducti, d, 76, d, 77, g, 116, h, 117
Lex q[ui] legitime vult, c, 77, h, 117
Lex Christus nos liberauit, vt nō
peccemus, g, 81
Lex frenum: ac repagulum, c, 91
Lex vetus prima tantū docebat ele-
menta, a, 166, c, 101
Legis nullum prætergrediendum
præceptum, f, 101
Legem iuramenti: à malo: quomo-
do dixit Christus, i, 106
Lex infirma desijt exorto sole, a,
115, i, 117
Lex ficus fuit: infanti Israël dul-
cis, b, 115
Legis crimen non est: sed transgre-
dientis, a, b, 116
Legis studium multis neglectum,
g, 157
Lex tantum vmbra erat futurorū
f, 158
Legis obseruatoribus præmium:
transgressoribus p[en]a prop[os]ita,
a, 159
Lex laudatissima principibus obe-
diendum mandans, e, 174
Legis falsa interpretatio: Chri-
sto voluit ip[s]e diaboli, a, 185
Legis ceremonijs retinebantur ho-
mines: non iustificabatur, f, 200
Lex dei nobis dux, m, 204
Lex bona est: licet abutamur, i, 211
Lex peccatibus abest, d, 220
Lex pro tēpore aliud: atque aliud
præcipit, c, 234
Lex semper bona: licet obsit gra-
tia carentibus, a, b, 235
Legi dei studens, a temptatione tu-
tus, e, 237
Lex vitæ quæ d[eu]o, b, 240
Lex non natura sua, sed nostra pi-
gritia onerosa, a, 304
Legis non labor: sed retributio at-
tendenda, l, 303
Lex prohibendo auget peccatum,
g, 244
¶ Liberalitas,
Liberalitas alijs communicat, c, 28
Liberalitas sumptu modico: ma-
gnam lucrum parat, d, 67, a, 105
Liberalitas d[eu]o cōfeneratur, g, 73.
b, 91, a, 92
Liberalitas in signe filiorum dei, g,
h, 76
Liberalitatis fontē exsiccat ingra-
tutudo, h, 79
Liberalitas omni auro preciosior,
magnam præstat fiduciam, a, 91
Liberalis est in alios coufer-
d ij

INDEX.

re, d. 169
 Liber litas tempestiua, plus habet gratie, l, m, 277
 Liberalitas, improbe spei satisfacere nequit, c. 278
 Liberum arbitrium, 169
 Liberum arbitrium ante peccatum habet homo, vt diabolus non seruiat, a, b, 41, a, 109
 Liberum arbitrium, non excludit dei gratiam, f, 231
 Liberum arbitrium victore peccato amissum, d, 236
 Liberum arbitrium per se peccat, non autem resurgit, d, 261
 Libertatem hominis, eius iustificationi, vult deus cooperari, e. 271
 Libri.
 Libri prophetarum & apostolorum non sunt instrumenta, b, c, 15
 Libri sacri reuincunt gentiles, & hereticos, a, 33
 Librorum sacrorum inutilis correctio, c, 94
 Libris gentilium quid, & quantum excerpere debemus, e, f, g, h, i, 151, g, 172
 Libros gentilium in totum, soli impenitentes damnant, i, 172
 Liber psalmodum, diuersas habet clauas, c, 203
 Libri sacri, pascua christianorum, a, 218
 Librorum multitudo, distrahunt animam, a, 218
 Lingua.
 Lingua sua, qua primo adit, gratiores scriptura, q, 28

Lingua, regius equus, b, 57, lena, a, 148
 Lingua, aut fons, aut cloacis similis, c, 58
 Lingua in manibus, vita & mors, c, f, 58
 Lingua aut Christo, aut diabolo seruit, b, 62
 Lingua pusillum membrum, totum maculat corpus, x, 133
 Lingua iusti verba vitæ loquitur a spiritu, m, 147
 Lingua hereticorum aurea, b, 160
 Lingua ad bonum data, b, 204
 Lingua volubilitas idcirco, h, 281
 Luxuria.
 Luxuria deditus, a demoniaco non differt, a, 55
 Luxuria non sunt genita membra genitalia, h, 210, d, 296
 Luxuria sensum peruertit, h, 215
 Luxuria impotentissimus habitus, a, 220
 Luxuria extinguenda ratio, f, 267
 Lux.
 Lucem peccator veram intueri non potest, nisi purgatus, e, 65
 Lucem non cernere, diuinam damnatum maximum, g, 66
 Lux celestis ineffabilis, d, 69
 Lucem eternam intueri nemo potest humana ratione, c, 82
 Lucem supernam ne videat intellectus, multa præpediunt, c, 89
 Lux iusto orta, n, 147
 Lucem veram, cur tanto tempore,

INDEX.

27

non potuerit videre homines, a, 154
 Lux vera non nisi purgato oculo cernitur, e, 170
 Lucis diuine osiores quidam, d, 205
 Lux vera Christus, c, 188
 Malicia.
 Malitia intueri virtutem non audeat, g, 24, l, 26
 Malitiosi instabiles, d, 25
 Malitiam non deferens, bonorum gratiam perdit, i, 34
 Malitiosus veritate, & ratione, magis irritatur, m, n, 44
 Malitia ante gehennam, etiam hic torquet, f, 59, h, 69
 Malitia sibi tantum nocet, f, 60, a, 82, c, 169, a, 299
 Malitiæ gaudium temporale, a, 88
 Malitia quotidie seipsa nequit fit, g, 159
 Malitia diutius non potest, quin erumpat, e, 182, f, 283
 Malitia sola dei gratia expellitur, g, 200
 Malitia, vitæ perdit calorem, a, 215
 Malitia fumo, & igni comparatur, a, 221, d, e, 227
 Malitia fermentum, b, 299
 Malitia, citò dei clementia absumitur, c, 302
 Malum, Malus.
 Malorum societas vitanda, f, 51
 Malorum pax rumpenda, f, 54, l, 68
 Mali alios contagione inficiunt, a, 78, c, 235
 Malorum impetus tolerandi, h, 103
 Mali vtiliter bonis seruiunt, c, 160
 Mali saepe florent, bonis indigentibus, c, 227, b, c, 229
 Mali non flagellantur vt alieni, c, d, cxxx
 Mala non facit, sed ordinat deus, f, cxxxvi
 Mala cauenda proposita hominibus, g, cxxvi
 Mandatum dei.
 Mandatorum obseruatores nihil remoratur, b, 83
 Mandatorum nullum negligendum, f, c, h, clix
 Mandatis dei supererogat Christianus, e, 117
 Mandata diligenter seruanda, b, clii
 Mandata sua habent præmia, & suas poenas, a, clix
 Mandatum dei granum suapis, d, cxxvii
 Mandatorum quædam curatiua, quædam vero præseruatiua, h, 236
 Mandata sanitatis recipiende, collyria, c, cxxlv
 Mandata lenia, spe præmiorum, d, cxxlvi
 Mandati vnus transgressor, reus omnium, l, 254, g, 295
 Mandata vitro, non vi seruanda, g, 289
 Mansuetudo, Mansuetus.
 Mansuetus sua præsentia, res turbulenta componit, f, g, 20
 Mansuetudo iracundiæ viperam enecat, l, 49, b, 85, h, 93, b, 104, d iij

INDEX

- M**anuetus solitudini similis. d. 108
Manuetus tribulationibus excelsior. c. 268
Maria virgo. 268
Maria genuit: sed intacta: mater effecta, sed virginitate seruata. g. h. 164
Maria laus ex humilitate. g. 209
Maria arca testamenti. f. 218
Maria: diuina dispensatione nomen accepit. b. 223
Maria pulchritudo non vidit corruptionem. h. 260
Martyr. Martyrium.
Martyrum gloria. g. s. a. b. c. d. 9
Martyres in eodem manent vigore. a. 9
Martyres facile nobis: à Christo impetrant. d. 9
Martyr virgo: vitrix demonis. g. 175
Martyrij poculum libenter sancti hauserunt. a. 196
Martyrium nunc maxime necessarium. l. 202
Martyrij magnus fructus. a. 203
Martyrum mors plures conuertebat. a. 277
Martyrium non recusandum: spe gloriæ eternæ. g. 294
Maturè.
Maturè omnia agenda. 4
Maturè viuendum bene. a. 72
Maturè principijs obstadum. d. 4
Maturè hæresibus occurrendum. a. 213
Maturè præstadium: tarde verò permittendum. d. 268
Maturè occurrendum iniuriæ. d. 272
Medicina. Medicus.
Medicus scopus. b. 1
Medicus: turbatione carere debet. d. 8
Medicus nec asperis, nec lenibus semper vitur. c. 75
Medicus reclamanti infirmo: bene consulit. b. 88
Medico multa obseruanda. n. 94
Medicus non raro contrarijs contraria curat. a. 97
Medicina omnium morborum scriptura. d. 109. e. 162. a. 164
Medicina præseruatiua à morbo: dei sermo. i. 144
Medici sectionem refugientes. m. 149. i. 152
Medicus corpori consulit damno vnius membri. c. f. 163
Medicus Christus restituet omnia. c. 213
Medicus nouit: quid expediat: non agrotus. g. 228
Medicinalis doctrina variat præceptiones. c. 234. b. 240
Medici corporum, prudentiores spiritalibus. b. 251
Membrum.
Membra inuicem non inuident. m. 40

INDEX

- M**embro ab vno ecclesiæ: non omnia requirenda officia. c. e. 76
Membra ecclesiæ omnes Christiani. g. l. 133. b. 249
Membra alterius alteri, officium videntur nunquam. a. 176
Membra extra corporis unitatem: non vegetantur spiritu. b. 244
Membra ecclesiæ inuicem compatiuntur. n. 249
Membra ecclesiæ perfectiora: a quilibet familia. e. 266
Membra genitalia: ad sobolem producenda data. d. 296
Membro ex vno vitiatum: mors sapientie inducitur. c. 298
Mens.
Mens inconsiderantia obtenebratur. b. 28
Mente obducta tenebris: cæca est omnis vita. l. 51
Mensiaculus diaboli sublimior. d. 89
Mens non omnis capax: recipiendæ spiritus gratiæ. b. 143
Mens capere non potest: quid deus. a. 147
Mens curis distracta: veritatem non cernit. r. 105
Mentis rus diligenter excolendum. f. 254
Mens maxime lingua proditur. d. 170
Mentis puritas scopus noster. h. 184
Mens diuinæ contemplationis cæpax, indignè feedatur. h. 170
Mens cere similis, esse non debet, d. 185
Mens affectibus ad terram retrahitur. x. 192. c. 273
Mentis efficacia in rebus concipendis. e. 205
Mens virtutibus plena. f. 207
Mens dei ager. b. 227. a. 243
Mens fit melior melioris participatione. a. 244
Mens corporalibus non satiatur. e. 261
Mentes egras, studia læta exhilarant. a. 288
Mentis breuius est ingenium, quod est illustrius. a. 292
Mens somno oppressa latet. e. 298
Mendacium.
Mendacium sponte corrumpit. b. 8
Mendacio plurimum obnoxij meritatores. m. 41
Mendacium etiam fucatum, facile deprehenditur. i. 103
Mendacium pro veritate defendentes. i. 154
Mendacio finem imposuit dei spiritui. a. 217
Mendacium veritatem sæpe emittitur. a. 236
Mensa.
Mensa ad gratiarum actionem, & opera mittit. d. 13
Mensa delicatè apparata puerilis. b. 52
Mensa tenuis, mater bonæ valetudinis. c. 67
Merces.
Merces hic laborum petenda d. iij

INDEX

non est, d. 93. b. 267. f. 303
Merces beatis, secundum dignitatē
distribuetur, b. 175
Merces repromissa in agro domi-
nico laboranti, c. 247
Merces reproborum temporalis,
c. 298
Mercede donabuntur omnes Chri-
sti operarii, e. 277
Merces attendenda, non labor,
in Christi lege, l. 303
Meretrix.
Meretricum impudentia, e. 129
Meretricis excusatiuncula, e. 86
Meretrix, ut fauus mellis, duo ha-
bet in facie, g. 267
Miles. Militia.
Militi Christiano tolerātia necessa-
ria, a, h. 5. h. i. l. 9
Militi arma apta, b. 10
Miles Christi contra passiones, &
animi labes insurgit, e. 54
Milites Christiani: agonotheta
Christus, f. 55, e. 57
Militibus suis Christus proponit p-
mia, d. 57
Militi, etiam Charissimorum labo-
rem requirit imperator, e. 57
Miles Christi proximis consultit,
d. lxii
Miles regis implet voluntatē, c.
70
Militi Christi nunquā pugna de-
est, a. 83
Milites Christi omnes pnt coro-
nari, b. 92
Milites omnis gñeris admittit Chri-

stus, e. 92
Miles Christi ē rupe mundi cons-
piciit naufragium, i. 97
Militis Christi inuicti laus, h. 99
Militiē Christi, & mundi, diuer-
sā pramia, i. 131
Miles semel vulneratus non despo-
rat, c. 103
Miles omnia strenuē fert,
h. 103, n. 151
Miles semel lapsus, sepe refurgit,
vincit hostem, d. 162
Miles est omnis Christianus, b. 199
Militum non nomina, sed opera q-
runtur, f. 210
Milites suos probat dominus, exci-
tatis hostibus, f. 294
Minister.
Ministris malis bene utitur deus,
b. 200. c. 300
Ministri questuarii, e. 202
Minister malus non obest sacramē-
tis, f. 235
nec dignē sumentibus, f. d. cclxv
Ministru fidelē dñi fert domi-
nus, d. ccli
Minister forinsecus tantum opera-
tur, c. cclii
Miraculum.
Miraculis nutriuntur sensu & fide
imperfecti, a, c. 42
Miraculose ignis, dei seruos non le-
sit, d. 81
Miracula fidei deferuntur, b. 166
f. 169
Misericordia.
Misericordiā faciēti, mīa fiet, h. 21

INDEX

Misericordia dei lesa, Iudæis sepe
nō subtracta, e. xliii
Misericordia insigne filiorum dei,
g, h. 76
Misericordia, cceli regina, deo si-
miles facit, f. xc
Misericordia frequens, dū tempus
est, g. xc. m. xciii
Misericordia dei supplet, quē psta-
re nō possumus, f. 102
Misericordia indulgentior, crude-
litas est, l. ciii, e. 163
Misericors dñs diligētib⁹ se, c. 127
Misericordiæ viscera indigentibus
aperienda, c. cclxxv
Misericordiæ implorandæ modus,
b. cclxiii
Misericordia auditui scripturarum
copulata, aīabus medetur, g. 299
Misericordiæ magna merces, b.
ccciii
Modus & mensura.
Modus seu mensura semper deside-
rabilis, c. cx. c. cclxxii
Modo a deo reb⁹ pstito, & ordine
non excludendū, i. cclix
Modus omnibus in rebus obseruā-
dus, i. 260
Moderatio omni in re necessaria,
f. 281
Monachus.
Monachus nō valde admirand⁹, si
gratia effugiat peccata, b. xxiii
Monachus sponte nō professus, e.
184
Monasticæ vitæ tranquillitas, n.
257
Monach⁹, vel iuitus, officiū facere
cogitur, o. cclxvii
Monachus cōtinendū perpetuū vo-
tū professus, in statu est profes-
sionis, d. 271
Morbus.
Morbus diuturnus, a. 1
Morbo animæ neglecto, corpus cu-
ratur, c. 1
Morbus levis nō negligēd⁹, h. 74
Morbus cuique suus acerbissimus,
c. 79
Morbus sit insanabilis, nisi occur-
ras, c. xcvi
Morbis medetur tenuis alimonia,
h. 145
Morbis animæ, remedia deus op-
posuit, f. cli
Morbi singulorū, sepe absconden-
di, d. 183
Morbus animi, q̄ corporis, vehemē-
tior, a. cclxx, c. cclvi
Morb⁹ si absit corporis, & animæ,
perfect⁹ hominis stat⁹, c. 282
Mors. Mortuus. Mori.
Mori satius, q̄ deferere pietatem,
e, f, g, h. vii
Morte, omnia cōcidunt humana,
b. 20. d. 107
Morte pro foribus magis vigilādū
g. xxvi. m. xlii
Morte corporis, damnū naturę nō
patitur anima, i, l. xxxvi
Mortuos indecore flere non debe-
mus, a. liii
Morte mortilitas destruit, nō sub-
stantia corporis perditur, h. liii
Morimur omnes necessariō, vnus
post alium, a. 231. b. 54. n. 119

INDEX

- Morte libenter meditantur dei ser-
ui, a, 56, a, 68
Mortuo visiones terribiles appa-
rent, f, 57
Mors non expectanda, ad bene o-
perandū, d, 61
Mortis memoria, à malo coercet, g,
68, e, 265
Mors dissoluto theatro, personas
detrahit, l, m, 67
Morte migratura anima magister
retur, c, 80
Mortem gustando tñ destruxit,
Christ⁹, f, 82, b, 149, e, 169, a, 202
Mortem timemus, quia nō vt pere-
grini viuimus, c, 87, a, 102
Mors Paulo desiderat ad, 111, a, 102
f, 198, d, 247
Mortentes nihil auferemus, f, 120
Mortis hora incerta homini, x,
120
Mortis formidine dispersa ossa, m,
128
Mors intercedit inter priorem, &
posteriorem vitā, c, 44, a, 231
Mors quibusdā tardius, aliis celeri-
us obuenit, a, 152
Mortui in purgatorio, a viuīs iuuā-
tur, f, 170
Mortui in Christo, peregrinantib⁹
feliciores, b, 174
Mortis Christi causa sumus, c, d,
cc
Mors Christi hamus diaboli, b,
201
Mors p Christo ducit ad gloriam,
a, cclii
Mortuorum non aspernanda sepul-
- tura, d, ccxxiiii
Mori festinamus quotidie, a, cclviii
Mors ex pręteritis vitę actibus pō-
deranda, e, 293
Mortis terminus, a, 267
Mundus.
Mundus contrueret, si deessent san-
cti, c, xxix
Mūdo immerſus, nō capit q̄ dei sūt
b, xxxiii, m, xxxiiii, o, 37, a, b, 38
Mundus forum plenum fraudib⁹
b, 40
Mūdo viuens peccatum vitare nō
potest, d, i, 42
Mundus in fine, multos patitur er-
rores, a, 47
Mundi concussio, iustū non mouet
d, 47
Mundus tristabitur, homine in exi-
tu constituto, i, 47
Mundi ruina certa, sed non hora
n, o, 47
Mundus est prope interitum, E,
68
Mundus pręsens scena quedam, l,
m, 76, m, 120
Mundana omnia Christiano cōtē-
ptibilia, h, 101, a, 113
Mundus mare est, & fornax, e, 153
h, ccxxvi
Mundum hunc transire necesse, E,
ccliii
Mundus nutat & ruinam sui fine
testatur, 198
Mundo vtendum, non fruendum
c, ccxxv
Mundani pro terrenis mori parati
h, ccliiii

INDEX

30

- Mundi asperum iter, ne patrię ob-
liuiscamur, a, 256
Mundi sectatores, f, 259
Mundum nō tam mirari oportet, q̄
opificē, n, 275
Mundi via celeberrima, maximē
decipit, b, 289
Mundus factori deo subiacet, h,
292, a, 293
Mundū regit diuina, non angelica
providentia, d, g, 293, a, 296
Mundus vna patris & filii domus,
n, 293
Mundus non propter se, sed ob ho-
minē factus, b, 296, 298
Mundi prospera, & aduersa homi-
ni data, g, 296
Mulier.
Mulierculę captus amore, miseri
mē degit d, 296
Mulier linguata, viro taciturno, f,
121
Mulier compta, gladius viro, i,
194
Mulieri deuitandus fucus, & orna-
tus curiosus, d, 174, b, c, 197
Mulier effundit cōcupiscentię pesti-
lentiam, e, 199
Mulieribus quidam seruiunt: quum
nuptias despexerint, f, g, h, 199
Mulierum cōfortio: alii cadūt: alii
non, o, 199
Muliebris pudicitię fama: res tene-
ra, f, 108
Mulierum deuitanda societas, l,
208, g, 210
Myſteria.
Myſteria immundis non commu-
nicanda, p, 34
Myſteria scripturarum, verbis inclu-
sa, q, 34
Myſteria nosse, specialis a deo gra-
tia, c, 38
Myſteriorum capaces nō sunt, sen-
su & fide imperfecti, b, 42
Myſterium trinitatis non curiose
scrutandum, E, 175
Myſteriorū pelagus ingredi, ingre-
nio tenuibus periculosum, d, 157
Natura.
Naturę peccatū nō est: sed prauę
volūtatis, d, 75
Naturam lapsam crexit Christus
c, 85
Natura humana: deitatis accessu
à morte liberata, b, 149
Natura nihil impetecetum patitur
c, 152
natura hominis spiritualiū capax nō
est, nisi per diuinū lumē, b, 165
Natura ex peccato languorē, cōtra-
xit, g, 241
Natura hominis bona, c, 263
Negligentia.
Negligentia scipites nos agit, a, 12
Negligentes, & segnes sumus ad sa-
lutem, a, 19, l, 71
Negligentia omnia decreſcunt, p,
29
Negligentię imputandus, non vir-
ginitati, cadetium lapsus, n, 38
Negligentes nimis sum⁹, d, 87
Negligentia satis meretur suppli-

INDEX.

cium, e. 100
 Negligentia prosperitatem dissol-
 uit, & morbum inducit, b. 184
 Negligentia crescit concupis-
 cia, e. 260
 Negligens, ac torpens animus in-
 utilis, f. 295
 ¶ Negociatio.
 Negociatio vix mendacio, & per-
 nicio vacat, m. 41
 Negociatores deperdita substan-
 tia, saepe domum nihil referunt
 præter peccatum, n. 41
 Negociatio spiritualis, tribulatio
 e. 99.
 ¶ Nuptiæ.
 Nuptiarum remedia incontinenti-
 bus concessa, d. 212
 Nuptijs officiose sancti vsi sunt.
 c. 241
 Nuptiæ Abraham, Ioannis celiba-
 tui non postponuntur, f. 241
 ¶ Obedia, Obediens.
 Obediēs, dicit: Quid me vis
 facere, l. 261
 Obedia non suam, sed supe-
 rioris sequitur voluntatem, i. 267
 e. 268
 Obediēte recusante, rotis curuum,
 & magnis per similes lapidibus,
 l. m. 267
 Obediendum malis, modo recta
 præcipiant b. 268
 Obediunt boni auditores doctori-
 bus, e, f. 275
 Obedia, hestit iussu homi-
 ni deo obediēti, detrectat, e. 276
 Obediēte vltro melius, q̄ vi cogi, g.
 289

Obediendum non est eminentio-
 ribus in malitia, l. 298
 Obediendū principibus mandans
 euāgelica lex, laudatissima, e. 174
 ¶ Occasio.
 Occasionem præbēs periurij, illius
 fit collega, f. 33
 Occasione leui, inuidus perturba-
 tur, o. 42
 Occasionem præbens deus peccan-
 di, non peccare facit, p. 45
 Occasionem etiam peccati probi-
 bet deus, e. 11
 Occasio peccati quasi fons, tollen-
 da, e. 98
 Occasione oblata, difficile abstine-
 re, b. 272
 ¶ Ocium.
 Ocio cresunt prauæ cogitationes
 e. cclx.
 Ocio pigrum corpus efficitur, q.
 285.
 Ociosa virtus imperfectum bonū
 b. ccxc.
 Ociosus animus, ac torpens inuti-
 lis, f. ccxcv.
 ¶ Oculi.
 Oculis curiosis accenditur concu-
 piscencia, c. d. xx.
 Oculi mentis purior fit, scriptu-
 rarum meditatione, g. 49
 Oculum impudicum prohibet de-
 us, e. 11
 Oculis animi cecis, ceca est omnis
 operatio, l. si. l. 68
 Oculi lippitudine turbatus, in te-
 nebris versatur, f. 68. f. i.
 Oculum mentis multa obruunt.

INDEX.

31

e. lxxxix.
 Oculi seruorum, obseruantes do-
 minum, b. 128
 Oculis nō tam videri possunt dei
 opera, q̄ pijs operationib⁹, l. 147
 Oculi cæci lumen non percipiunt
 b. clvij.
 Oculo purgato opus ad veram cō-
 spiciendam lucem, e. clxx
 Oculi auertendi, & aures, ab his, q̄
 nephas est concupiscere, e. 282
 ¶ Officium.
 Officiorum dignos suos facit de-
 us ministros, d. cxvij
 Officium singuli suum faciant in
 ecclesia, e. cliij
 Officia tam ecclesiastica, q̄ ciuilia
 indignis saepe cōmissa, e. 173
 Officia distincta pro graduum ra-
 tione in ecclesia, a. 176
 Officij in omni vita instructus, l.
 284.
 ¶ Opera bona. Opera.
 Operantes bene, deum debent tan-
 tū intueri, b. d. 34. c. d. 6. m. 146.
 Opera dei clari nō possunt, a. 34.
 Opera bona, nec sine deo, nec ho-
 mine, f. xxxiii.
 Opera fidem excitant & confiden-
 tiam, g. 34. l. 48
 Operibus pulsandus deus, a. 35. b.
 ccvj.
 Operibus nutritur fides, non autē
 nascitur, e. 35. n. xlvij
 Opera vacuus, à dei cōspectu, & glo-
 ria eiiciendus, m. n. 39.
 Operibus iustorum, correctū non
 scandalizatur, q. xli

Opus bonum ex bona voluntate
 g. h. 42. b. 55. l. ccxvi.
 Opera tenebrarum vestimenta ni-
 gra, l. 44.
 Opera non ostēdenda, b. 45. h. 49
 b. 254. c. 255. f. 303
 Operum bonorum, vel malorum
 conscius, a. b. xlix
 Opera bona, sementem in cœlo fa-
 ciunt, a. b. 50. b. c. ccxxxi
 Opera bona etiam hic delectant,
 v̄ mala torquent, f. lix
 Operadū bene ante mortē, d. 61.
 Operi voluntas applicanda, f. 63
 Operari maturē tutius, m. 71. a. 72
 Operū nostrorū pbatio, g. 75
 Operum carnalium mellis supple-
 cium, h. lxxv.
 Opera bona magis dei, quā hoīs,
 f. lxxxv. c. xvi. a. 265
 Operis boni nihil egisse, satis ma-
 gnum malum, e. 170
 Operum dei rationem intelligere
 non possumus, c. cxxi
 Operis boni gradus primus à ma-
 lo declinare, b. cxlvii
 Opera debent dictis respondere, l.
 cxlvii.
 Operibus deo familiares effici-
 mur, l. 147
 Operum malorum cōgregatio fla-
 mis dabitur, e. clvi
 Operibus magis, q̄ sermonibus, fi-
 des demonstrāda, a. 174. c. 220
 Opera cum fide necessaria, e. 179.
 f. 277. b. ccxcv
 Opera sine fide impia, c. 200. g.
 212. m. 221

INDEX

- Opera non nomina queruntur
f. 2. 10
Opera hominis nulla, dei compa-
ratione, h. 237
Operum laudibus non superbi-
endum, e. 255
Opera bona deo exprobrantes, b.
ccxliij.
¶ Oratio. Orare.
Oratio puri habens animum cu
lachrymis, f. 7, g. 3
Oratio a deo non petat lutu, & pul-
uerem, f. 17
Oratio animam facit immortalem
e. 23
Oratio mores, & vitam reducit, f.
g. 23
Oratio dauidis diuina armatura, h.
i. 23
Orando cum deo fabulatus, impii
spiritus dedignetur familiarita-
tem, l. 23
Oratio quid, & quanta virtus, c. d.
e, f, g, 27, d, e, f, g, n, 28. h, i, l, o,
28
Oratio nec sine ieiunio, nec contra
h, xxxiii, d. lviij
Oratio sine operibus parum pro-
dest, d. 35
Orationis ac supplicationis tem-
pus obseruandum, g. 5
Oratio purum requirit animu, cu
conscientia, e, f. lviij
Orare satis non audet quis, quo die
liberis legitime opera dedit, g. 8
Oraturus iram, & conuicia depo-
nat, g. 58, g. 242, e, 244, b, 259.
Orabat ad nostram solum instru-
ctionem Christus, c. 38
Oratio importuna iniquum flectit
iudicem, l. 42, pag. 1,
Oratio necessaria ecclesie nau-
ganti, e. 153
Oratione cur differt exaudire de-
us, d. 16. b. 252
Oratio deo grata, d. 264
Orandi ratio, l. 202
¶ Ordo.
Ordo ecclesiasticus, & polyticus,
hodie in gradibus consilius, e. 173
Ordo in ecclesia est, vt alij presint
alij sub sint, a. 176
Ordo rerum, & modus seruandus,
l. 260
¶ Ornatus.
Ornatus curiosos adoritur diabo-
lus, e. 83
Ornatus saepe corpus, squalida ani-
ma, b. 107
¶ Oues Christianae.
Oues dominice pastori magne cu-
rae, l. 20, a, b. 21
Oues dignoscuntur voce, & actu
n. 35
Oues suas congregabit dominus.
l. 129
Oues ab haecdis separabuntur, d.
154.
Oues sunt alij i ecclesia, alij pasto-
res, a. 176
Oues pastorum officia vsurpare
non debent, d. 176
Oues difficilius seruantur, q̄ per-
duntur, b. 197
Oues Christi deserui ab haereticis
gaudendum, e. 197

INDEX.

32

- Oues domini neglecte, b. 261
¶ Parentes.
Parentes liberos corripunt, d.
1, d. 2, e, f. 7
Parentes primi deo ingrati famuli
o. 24
Parentibus similes filij spirituales
p. q. 33
Parentes magis suos amant, q̄ re-
damantur, l. 38. e. 252
Parens vnus omnium deus, c. 45
Parentibus filius similis, in quo se-
pe dignoscuntur, l. l. 45
Parentes boni, bene suos instituunt.
g. 83
Parces liberos, vt depositu quod-
dam recipiunt, h. 83. g. 84
Parentes increduli a filiis relinque-
di, b. 155
¶ Pastor.
Pastor accingitur contra haereticos.
c. 4. l. a. 6
Pastor populi stomachus, a. 55
Pastoris incontaminata vita, l. 83.
Pastor gregi necessarius, f. 91
Pastoris affectus in gregem cre-
ditum, d. 101
Pastor gregem in sinu portat. g.
119.
Pastores gregem deuorantes, f.
124.
Pastor gregi blandiens, y. 129
Pastores alij, alij autem oues, a.
176.
Pastorem se ouis non iactat. d.
176.
Pastori cura gregis maxima, b.
179.
Pastorib' Xpi sposa commissa, f. 202
Pastoris officium, e. 222
¶ Passio.
Passio Christi, Eucharistiam de-
dit, h. 195
Patiebatur caro Christi, non diui-
nitas, l. l. 189, f. 206
¶ Pater in diuinis.
Patris non mutatur substantia, si-
lii generatione, a. 170
Patre minor non est filius, e. 181
Pater facit, quae filius, & e diuerso
a. 248
Pater fons velut exuberans, n.
293.
¶ Paulus apostolus.
Paulo carcer, regale palatium.
a. 11.
Paulus a conuersione, mox no mu-
tante nomen, e. 11
Paulus in feruore morbi conuersus
f. g. 11
Paulus contra se conspirantes di-
misit, f. 54
Paulus diligenter audiendus, d.
c. 63
Paulus parturiens, & cruditus me-
dicus, c. 75, a. 76
Pauli aduersitates nos cosolantur.
b. 81
Paulus mire ad patientiam horta-
tur, f. 84
Paulus ignis, ac solis naturam refe-
rens, a, b. 106
Paulus ob presentem ingemiscit
vitam, d. 111
Paulus fructum spiritualem, a suis

INDEX.

requirebat, f. 117
Pauli in suis singularis charitas. p. cxxxiii.
Paulus se aliquando imperfectis adnumerat. c. 168
Paul⁹ à licitis abstinit, l. cxliii.
Paulus aduersis perficitur, e. 198
Paulo ad humiliationē, datus carnis stimulus. d. 209
Paulo contra stimulum calcitrare durum. c. cxi
Paulus non securus de victoria, cū timore salutem vult operari, d. cxxii.
Paulus non deficit in tribulationibus. d. cxxvi
¶ Paupertas. Pauper.
Pauper ab angelis deportatus, b. xliii.
Paupertas ymbra tantum, b. 16. l. m. 76
Pauper iuuandus, vt vicissim iuuet. l. 33. b. 76. g. 268
Pauperibus data pecunia fruct⁹ parit. e. 74
Pauperum manus medicinales, a. lxxix.
Paupertas expedita est. c. 81
Pauperum opes conseruandæ. f. xciii.
Pauperes nascimur, & morimur. s. cxx
Pauperes pascua diuinitum. l. 121
Pauper diuitem iuuat orationibus a. cxciii.
Pauper optabit opes, sed tanquam fluxas. h. 289
Pauperibus viuus dei simulachris

largiendum. c. 295
¶ Pax.
Pax impiorum infringenda, f. 54. l. 68
Pace omnia deo grata, h. clx
Pacis vnitatem non seruantes, vt luna mutantur. c. 161
Pacis beneficium ad omnes funditur, l. 282
¶ Peccatū. Peccator.
Peccatorem inter creaturas, ad dei laudem, non hortatur propheta, g. 2
Peccator quouis ad vitam erigi potest, h. 6. a. b. 7. c. 13. a. xxxix
Peccatum neglectum, ad aliud trahit, e. 8. h. 74. c. 98. m. 199
Peccata quorū dā insignia, cur scriptura commemorat, f. 19. d. 52
Peccatis illaqueatus fertur, in interitum, d. 23
Peccator vtilium cōtempitor, h. 25
Peccatum mentem obtenebrat. n. xxvi. c. f. lxxv
Peccatis immersus surreptionē inimici non sentit. r. s. 33. b. 73. d. 98 c. 159.
Peccatum augetur delectatione. b. xxxv.
Peccata septem capitalia, m. 37
Peccata diligenti studio effugienda, g. 40
Peccans in vno, omnium reus constituitur, h. 40
Peccata graua ad desperationem trahunt, o. xliij
Peccato vnus alter emendatur, v. xliij.

INDEX.

33

Peccatori nō prodest, serui deino men, n. 45
Peccare non facit deus, si occasio nem præbeat, p. 45
Peccator in exemplum sepe punitur. q. 45
Peccatores magno cum dolore iudicat dominus, a. 46
Peccata inemendabilia præcedūt ruinam, f. 46
Peccatis homo diaboli, ab homine deidignoscitur, b. 47
Peccatores frustra se præparabūt, in die iudicij, o. p. q. 48
Peccatorum malignitas semp adiutum inuenit, h. 55
Peccatis seruens, de virtute mutare non audet. c. 60
Peccasse nunquā diuinum, h. 61. d. 184. g. 241
Peccatores mirantur ad somnia, b. 69
Peccatores quidam hic, alij in futuro seculo punientur, a. 62
Peccata condonat deus, c. 72. p. 128.
Peccatum arena, & campus diaboli, a. 74
Peccatum non natura, sed praua voluntatis, d. 75
Peccatores serui ingrati, & perfidi, f. 80
Peccata sanctorum à desperatione nos erigunt, b. 81. c. 103
Peccatum vndique pungit, g. 82. a. 161
Peccata difficiliora, quàm lutum expurgantur, h. 82
Peccatores sceleribus pleni, f. 86
Peccator luto persimilis. b. 100
Peccata in eadem relabentes, auius stultiores, h. 101. f. g. 111
Peccatori poena, quàm indulgentia vtilior, c. 106. c. 206
Peccatum suas habet reliquias, b. 109. e. 158
Peccata poenitudo tollit, non hereticorum sanguis, a. 117. g. 118. d. 162
Peccator Christum conculcat, i. 118.
Peccatoribus non communicandum, i. 121. b. 215
Peccatores bono exemplo aliorum, sape resipiscunt, b. 148
Peccati momētanea voluptas, perpetuū supplicium, c. 164. d. 214
Peccatorum gradus, & differētiæ, c. 166. i. 164
Peccata porte sunt inferni. c. 167
Peccatū cordis solū lenius, d. 167
Peccatorum triplex forma, c. 168
Peccata singulorum aliquandocelanda, d. 183
Peccatū grando animæ, vnde terrenafit, d. 199. d. 203
Peccatum quid. b. 209. b. 214. c. 215. b. 238. f. 239
Peccatum quantum noceat, i. 204. g. i. 215. f. 299. g. 299
Peccatores, f. 205. d. 239. g. 241
Peccata minima non negligenda, c. 207. l. 233. h. 238. a. 243. 245
Peccatum pro loco, & tempore vitare homo potest, i. 210
Peccata peccatis addentes, c. 219. d. 231

INDEX.

- Peccatorum non author deus, sed
ordinator, f, 236
Peccatum originale, g. 237. g. 251.
d. 250. c, 263
Peccata venialia iustū à salute nō
impediunt, h, 244
Peccata quomodo curantur, a. 245.
d. 248. m. 268. e. 296. c. 302
Peccata odit deus nō hominem,
c, 248
¶ Pœnitentia.
Pœnitentia accelerata, e. 8. d, 239
Pœnæ efficacia, e. 52. h. 61. p. 63. a
117. d. 162. d. c. 194. e. 196. a. 204
Pœnitentia damnatis nō prodest,
b, 87
Pœnitentia cum lachrymis, m. 99.
f, 102
Pœnitentibus etiam in senectute,
tū mercedis tribuetur, 135. pag. 2
Pœnitentia, quā innocentia, mi-
rabiliore facit, 182. c, 239
Pœnitentia peracta, peccata non
reperenda, d, 184
Pœnitentiā refugiētes, f, 194. a. 263
Pœnitentia quid, & quantum po-
test, m. 268. d. 301. c. 302. c, 259
Pœnitenti nūq̃ salus negatur, b, 303
Pœnitentia cupienti iustificati ne-
cessaria, a, 259
Pœnitentia cautiore facit, f, 296
Pœnitentia pacta, vetera nihil ob-
sunt peccata, e, 296
¶ Pœna. Punire.
Pœna damnatorū ex societate au-
ctior, b, 110
Pœna præfertur nimis indulgen-
tiæ, c. 106. f. 232. a, b, 233
- Pœna inferni gradus habet, h. 244
c, 258
Pœna sæpe ad salutem infligitur,
d. 106. i, 252
Pœna vnius ad emendationē alio-
rum, f, 163
Pœnis innocens patitur, quas al-
ter meruit, l, 183
Pœnas tam varias cur pharao pas-
sus, a, 276
Pœna post admonitionem, & in-
crepationem, g, 286
Pœna dignus herilis contemptus,
g, 297
Pœnas de impijs per demones su-
mit deus, l, 300
Punit prouocatus deus, a, 264
¶ Persecutio.
Persecutiones ex se non obsunt, l,
m. 47. c, 50
Persecutiones patienter ferendæ,
i. 98. c, 251
Persecutio melior remissione, c, d,
99.
Persecutio vnda est ecclesiā qua-
tiens, b, 247
¶ Periurium.
Periurij occasionem præbēs, reus
est, f, 33
Peierat sæpe, iurare solitus, e, 33
Periurio obnoxij mercatores, n.
41.
¶ Philosophi. Philosophia.
Philosophi deum incognoscibile
confessi, c, 37
Philosophi qui, & quales, c. 64. b,
296. d. 285. d. 277. b. 284.
i, 209

INDEX.

34

- Philosophi dei cognitione abusi,
i, 72
Philosophorum dogmatis peruer-
sis abstinentium, b, 160
Philosophia utilis, licet quidā abu-
si, g. 172. a, 177
Philosophorum dogmata peruer-
sa flagella ægyptiaca, b, 177
Philosophi sermone diuites, sed
fidei inopes, f. 222. f, 242
Philosophis, & poetis decita que-
dam ingenia, g, 263
Philosophia vctus, in sententijs, &
fabulis poetarum, f, 274
Philosophorum meli decerpenti,
ex veneno, h, 275
¶ Planctus.
Planctus lonatē demortui, m, 119
Plangen li nō videntur bene mor-
tui, b, 174
¶ Prælatus.
Prælati mali etiam honorandi, c, i,
b, 268
Prælati diligentiam arguit plebis
compositio, a, 17
Prælato magna gregis cura, i, 20.
a, b. 21. g. 119. d. 281
Prælatisolertia cingenda ecclesia,
i, l, 22
Prælati sementem non facientes,
c, 49
Prælatos virtute excellere opor-
tet, l, 83
Prælau maior ruina ob scandalū,
c, 971
Prælatus necessarius, f, 91
Prælati questuarij, & indigni, b. 103
f. 173. a, 290
- Præsunt alij, alij subsunt in ecclesia,
a, 176
Prælatorum charitas ad subditos,
c, 252
¶ Præparatio.
Præparatio rebus omnibus neces-
saria, d, 4
Præparatio artificibus, & concio-
natoribus, f, 24
Præparatio doctrinæ recipiendæ,
c, 221
¶ Prædicatio.
Prædicatio Euangelij per orbem,
f, 9
Prædicatores non missi ante rece-
ptum spiritum sanctum, i, 71
Prædicatio apostolorum, flumi-
num impetus, d, 14
¶ Vide plura in verbo Cō-
cio, & in verbo Ecclesiastes.
¶ Princeps.
Principum ministri, etiam maliti-
mendi, c, 8
Principatū affectatores, c, d, e, 21
Princeps virtute clarus, l, 83
Principe carere, quā malum to-
lerare facilius, f. 91. b, 130
Principibus obediendum, ac vecti-
gal psoluendum, e. 174. f, 178
Principatū indigni occupāt, e. 173
Principi populum coherere neces-
sarium, a, 103
Princeps citō perit nisi d. s. o ad-
hereat, a, 252
Principē impune lēso, nihil glorio-
sius, h, i, l, 288

INDEX.

¶ Prophetia. Prophetæ.
 Prophetæ gentiles, & hæreticos re-
 uincunt, a, 33
 Prophetæ nubes, pictores, a, 36
 b, 102
 Prophetæ Christum præcesserunt,
 b.g, 37
 Prophetæ attende audiendi, d, e, 63
 Prophetæ videntes, & veraces, a,
 98. a, 169
 Prophetia, & lex, vinea, & sic^o lu-
 deis, b, 115
 Prophetæ verus Christus, a.b, 154
 Prophetice historiarum non omnia si-
 gnificant, b, 229
 Prophetæ viam Christum de-
 monstrarunt, c, 277
¶ Prouidentia.
 Prouidentia vniuersi tantum, mundum
 regit, c.f, 292. d.g, 293
 Prouidentia dei variè subuenit crea-
 turis, b, 240
 Prouidentia dei circa mundum non
 polluitur, b, 243
¶ Proximus.
 Proximo: um cura non remittenda,
 g, 6. a, b, c, 7. c, 13
 Proximus ultro succurrendum, i, 7.
 o, 105
 Proximis naufragis subuenien-
 dum, l, 11. c, 175. a, 222
 Proximorum in utilitatem, omnia
 nobis concessa, f, 61
 Proximi salus nostræ adiicienda,
 d, 62
 Proximorum onera deportanda,
 a, 69. e, 236
 Proximus lapsus erigendus, l, 107

c, 177. a, 232
 Proximum negligēs se curare nō
 potest, e, 118
 Proximus non deferendus, donec
 curetur, b, 233
 Proximo rectè cōsulendum, licet
 moleste ferat, g, 245
 Proximus non scandalizandus, i,
 260.
 Proximo in ipso, vel diligitur de-
 vel odio habetur, r, 44
¶ Quies.
 Quies hic perfecta non datur, e,
 89.
 Quies tribulationem sequitur, c,
 105.
 Quies post aduersa, gratior, f,
 176.
 Quies seu remissio interdum ne-
 cessaria, d, 179. a, 252. b, 209
 Quies æterna labore emittitur, f,
 229.
 Quies nimia impingat corpus,
 4. 285.
¶ Remissio.
 Remissione iniuriæ ledenti mede-
 dum, b, 1
 Remittat alijs, qui sibi vult remif-
 ti, m, 152
¶ Reprehensio.
 Reprehensus ira, culpaque ca-
 reat, d, 8. b, 251
 Reprehensionem non admitten-
 tes, desperati, f, 8
 Reprehensio bonis prodest, non
 pertinacibus, f, g, h, 45
 Reprehensionis vtilitas, c, d, 106.
 i, 192. c, 106

INDEX.

35

Reprehensio vtilior lenitate, a,
 246.
¶ Resurrectio.
 Resurrectionem præcedit corru-
 ptio, d, 10
 Resurrectionem non credentes, be-
 ne viuere non nouerunt, g, 30
 r, 35. d, 258
 Resurrectio ex corporalibus, spi-
 rituales facit, i, 40
 Resurrectio nichil carnale serua-
 bit, q, 44
 Resurrectione oēs vnū fiēt, p, 47
 Resurrectionis Christi figura Io-
 nas, c, 132
 Resurrectio in inæqualitate præ-
 miorum, n, 333
 Resurrectionem mors necessario
 præcedet, e, 144
 Resurrectio anime, & corporis re-
 unio, c, 191
 Resurrectionem carnis Iob simili-
 tudinibus futuram ostendit, c,
 d, 202
 Resurrectionis status, e, 213
 Resurrectio Christi fide creden-
 da, b, 271
¶ Retributio.
 Retributio afflictionum, etiam in
 hac vita, l, 9. a, 10
 Retributio certa laborum, e, 10. b,
 61.
 Retribuet palam deus, n, 23
 Retributionem habebunt, etiam
 cordis operationes, e, 191
 Retributiones maiores habet, ma-
 gis laboriosa, l, 303
¶ Res.
 Res nō dammande: sed reserui abu-
 sus, c, 19. g, 172. d, 235
 Reserui presentium vanitas deuita-
 da, c, 51
 Res sapie nō tales, quales malè af-
 fecis videntur, g, 65
 Rebus puerilibus deus nos spo-
 liat, ad salutem, a, 77
 Res diuinas humana metiri ratio
 ne nefas, c, 72
 Res humanæ vertiginibus obno-
 xia, d, 153. b, 195
 Res eadem alijs vitam, alijs moriē
 confert, d, 161
 Res sua cuique pulchra, h, 193
 Res tales exhibentur nobis, qua-
 les formamus, e, 205
 Rebus mundi vtendam, non fruē-
 dum, c, 225
 Res quælibet in suo genere confi-
 deranda, c, 241
 Reb^o gaudetes tēporalibus, f, 256
 Rebus non pensandus homo, sed
 virtutibus, g, 282
¶ Rex. Regnum.
 Regū pugna populivexatio, h, 29
 Regis herodis zelus delusioe am-
 plius excitatus, i, 29
 Reges suspicionib^o obnoxij, l, 29
 Rex herodes adulterij correptus,
 exasperatus est, i, 31
 Rex cœlestis immensa proponit
 suis præmia, c, d, 57
 Rex Christus quos maxinè dili-
 git, à seipso vult probari, j, 57
 Regnum tyrannide oppressu non
 prodest, c, 79
 Regno exclusi eramus, d, 82
 ciiij

INDEX.

Regni celorum quanta felicitas.

l, 84, a, 35

Regis purpura honoratur. b. 86

Rege carere quam malū ferre fa-

cilius, f. 91

Reges suo sed breui florent tempo-

re. p. 120

Regere probē seipsum laudabilif-

simum c. 217

Regnum cōlorū venale. c. 246.

b. 74

Regni celestis causa quiduis agen-

dom g. 266

Regnum dei verbum eius. b. 270

Reges spectatissimi, in acie primi,

f. 276

Regem supremum vnū esse necesse

e. f. 292

¶ Sacerdotium, Sacerdos.

Sacerdotium nullū sublata hostia,

ac sacrificio. b. 6

Sacerdotiū regno digni, nō dānā-

dū ppter abusi ministrorū. c. d. 19

Sacerdotis dignitas. g. 21, b. 211

Sacerdotis officia. a. b. 22 h. 2 h.

41, h. 44, c. 46, a. 55, n. 233

Sacerdotem consulens peccator, ex

parte sanus est. i. 32

Sacerdos plena gaudet ecclesia o,

32 d. 5, d. 281

Sacerdotiū finis mundi argumētū,

quū iniquū fuerit. o. 39

Sacerdotio integro, tota floret ec-

clesia. f. 41

Sacerdotiū sapiētiæ receptaculum.

g. 41

Sacerdoti peccātē idisciplinat est

popul. i. l. 41. h. 43. i. 46, j. 257

Sacerdos speciali deo obedientia

professus. 442

Sacerdos populi iustitia, q̄ propria

magis deo placet. d. 43, c. 48

Sacerdotes praeclere debent. g.

73, h. 259

Sacerdotum meritis populus salua

tur. i. 43

Sacerdotes scripturarum clauicu-

larij. e. 45

Sacerdotes tubae ecclesiae. b. 46

Sacerdotis cōsolatio in persecutio-

nibus. d. e. f. 48

Sacerdos tantum dei minister. d.

88

Sacerdos populo dignior, sed nō

uulior. r. 44, g. 91

Sacerdotis ruina maior. c. 97

Sacerdotes nauē ecclesiae. f. 155

Sacerdos prius se deo offerre de-

bet. d. 168, d. 175

Sacerdotem ecclesiae coherere ne-

cesse. a. 103

Sacerdos in sacerdotem armatur.

c. 177

Sacerdos remediis salutaribus ma-

gis quam obsequiis decipienti-

bus uti debet. a. 199

Sacerdos ad euangelicam recurrit

regulam. r. 200

Sacerdotes mali, bonis saepe suffra-

ganur. c. 202 g. 258

Sacerdoti non acta, sed dei atten-

dēda mādata. f. 268

Sacerdotibus malis bene utitur de-

us. c. 300

Sacerdos virtute, & abstinētia,

non sermone sublimis. f. 222

INDEX

36

Sacerdos Christi & oblatio. l. 224

Sacerdotiū dānata inficitia. a. 257

¶ Sacramenta.

Sacramenta verbo tantū recipien-

tes c. 81

Sacramentorum nō minister, sed

author attendend. d. 83

Sacramēta idigne sumētes. b. 162

Sacramenta impurus nō sine peri-

culo tractat. g. 170. c. 275

Sacramenta in assuetis, & obuiis

rebus instituta. d. 190

Sacramētorum non capax cui ma-

nus plati nō ē imposita d. 196

Sacramenta ex se, equalē omib.

gratiam conferunt. g. 196

Sacramēti vñctionis. g. 205

Sacramēta aliis ad vitam, aliis ad

mortē. b. 236

Sacramētis varii animarū morbi

sanantur. a. 240

Sacramenta alia iudaeis, alia Chri-

stianis tradita. b. 240

Sacramentorum participatione ec-

clesiae vnitas cōstat. c. 244

Sacramenta ministrorū immūdi-

cia nō possūt ī se coignari. d. 245

Sacramētis peccata abluūt. d. 299

¶ Sanctus.

Sancti nostrū in aduersis confu-

gium e. f. 7

Sancti laudati, abundē remuneran-

tur suos. g. 16

Sanctorū errata, virtutis p se ferunt

signa. a. 20

Sancti virtutum gubernacula dire-

xerunt. b. 25

Sancti in cōelum redire cupiebant

c. 25. a. 56. e. 87

Sancti virtutum riuus fontes fluen-

tes. f. 25

Sancti vbique fulgebant. m. 26, c.

25. e. f. 77. c. 253

Sancti exempla ad virtutem c. 26.

a. 151

Sanctorum memoriis recreātur fi-

deles. o. p. 27. c. 148

Sancti mundum ab interitu seruat

c. 29

Sanctorum nemo primus, aut no-

uissimus. c. 40

Sanctorum minor, nō inuidet ma-

iori. m. 40

Sancti sunt equi Christi. d. 41

Sanctorum cultus, eorum imitatio

o. 45

Sanctorum gloria, & felicitas. l.

84, a. 85

Sancti vixerunt vt peregrini. E.

87

Sanctorum animae a deo illumina-

te. a. 98

Sanctorum laus ab inexpectata

fide h. 59

Sanctis delatus honor, deo gratus

c. 113 g. 190

Sancti maledicentibus non male-

dicunt. n. 113

Sanctorum animae liban. c. 114

Sancti non parum natale solū de-

corant. f. 148

Sancti stellae, & luminaria. h.

161

Sancti cuiuspiam laudes, c. 176,

g. 209

S. deiformes, seipso ī deo vidēt.

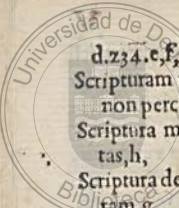
c. iij

INDEX

- h, i, 200
Sanctorum vna volūtas, p̄m̄ium ta
mē differens, m. 200
Sanctorum lapsi iusti terrentur, f. 213
Sancti ante dei oculos versabantur
g, 230
Sancti confessoris laus, c, d, 232
Sancti quadrati lapides, c. 228, a, 237
Sancti aliud, atque aliud, pro tēpore
deo obtulerunt, a, 241
Sanctorum reliquiae fontes saluta
res, g, 190
Sanctorum scripta, & gesta ruminā
da, i, 249
Sancti in persecutionib⁹ fulgentes,
c, 253
Sanctorum affectio in dei transfu
sa voluntatem, l, 259
¶ Sapiens, Sapientia.
Sapiens, & stulti vtriusq; ex equo
morientis discrimen, n, o, 120
Sapienti parua stultitia aestimatio
nis multū adimit, a, 121
Sapiens sermone laudatur, f, 121
Sapientis consilium fons purus, r, 121
Sapiētū etiam extraneam discere
iocundum, f, 151
Sapientia preciosissimis quibusque
praestat, d, 152
Sapientia quibus acquiratur, b, 168
Sapientes seculi, euāgelicis cōsur
gentib⁹ muris inuidebāt, c, 168
Sapientiam a potestate quidam de
sumunt, c, 173
Sapientia nō sermonib⁹ tantū, sed
& operibus collucet, a, 174
Sapientes nō sūt soli ad fidem ad
missi, c, 177
Sapientum verba, stimuli, c, 211, a, 266
Sapiētū solus, cui vult deus tribuit
f, 238
Sapientie fontem dei vasa in se ha
bent, h, 257
Sapiens conciliandorū amicorum
artifex, c, 280
Sapiens regionum habet delectū,
o, 281
Sapiens vbiuis semper virtutem o
stendit, m, 283
Sapientum vtilis conuersatio, l, 248, d, 285
Sapiens nouit erroribus mederi, b, 287
Sapiens videt quomodo tractāda
ingenia, a, 289
Sapientum stoicorum à ceteris dif
ferentia, i, 290
Sapiētis laudes, l, m, o, 290, a, b, 291
Sapiens à vulgi opinione non pen
det, c, 291
Sapientia nulla, si malum non es
set, g, 296
¶ Scriptura sacra.
Scripturarum querendus interpret
b, 18, h, 206
Scripturae requirunt temporum di
stinctionem, d, e, 18
Scripturarū laudes & vtilitates, h, 2,
b, c, g, 15, e, 26, g, 49, d, 94, b, 161
Scripturae fodinae auri puri, c, 18, c,

INDEX

- 109, c, 151
Scripturae energia, & mysteriū eā
in dictione, c, d, p, 24, a, 25, p, g, 28
f, 104
Scripturis innutritus solus latet, m
percipit thesaurū, h, 24, q, r, 34.
Scripturas amare, sanitatis indicū
n, 24
Scripturae intellectu requirit spiritū
sanctū, c, 31, f, 204, b, 260, h, 265
Scripturae quomodo intelligitur,
f, 34, a, 238
Scripturarum lautum conuiuium,
g, 44, c, 108, f, 253
Scripturas aperire sacerdotis, f, 45
c, 222
Scriptura, cur grauius commemo
rat peccata, d, 52
Scripturae intellectu difficiles, l, 66
g, 74
Scripturarum diligens studium, a, 67, g, 231, g, 299
Scripturae apex non praeteribit, b, 68
Scriptura ostium ad ouile Christi
f, 71
Scripturae thesaurus bonus intelli
gētū, a, 94, h, 205, b, 260
Scripturarum cortex sine spū inuti
lis, c, 94, e, 231, g, 254
Scripturae quid sint, b, 102, h, 113, c, 245, a, 260, d, 266
Scriptura, omnium medicinarū the
saur⁹, d, 109, a, 112.
Scripturarū parabolę, & similitudi
nes, a, b, 135, a, 112, 137, c, 165, d, 201
Scripturarum fundamentum fides
f, g, 147
Scripturae imperiti lectores pericli
tantur, d, 151, d, 157
Scripturas suis fabulis seruare, qui
dam cogunt, f, 155
Scripturae adulterantes veritatem,
g, 155
Scripturarum sermo, in arborē ex
crescere potest, c, 157
Scripturae Irā, hūanitas: spirit⁹ verō
vt latēs diuinitas, a, b, 158, h, 258
Scripturarū verbis, medicamēta cō
posuit medic⁹ Chris. c, 158, e, 162
a, 164
Scripturae immensitas, sufficientes
praebet cibos, pro auditorum va
rietate, d, 159, a, 160, d, 186
Scripturarū testimoniis nouis, & a
tiquis fides corroboranda, d, 165
Scriptura requirit animi puritatem
vt intelligatur, c, 170, f, 221, f, 185
a, 186
Scripturarum fons aquae viuae, h, 178, d, 269.
Scriptura non requirit prauam in
terpretationem, a, 185
Scriptura ab infantia discenda, c, 204
Scripturae rationales, & celestes, a, 206
Scripturae patent bene operantib⁹,
b, 208
Scripturarū varii sensus & profūdi,
d, 208, e, 223, a, 247, c, 257
Scripturae pascua dominici gregis
a, 208
Scripturae suauitas, a, 219, d, 223, g, 253, c, 270
Scripturarum vtilitas, f, 221, a, 230.

INDEX.

- d. 234. c. f. 237
Scripturam reprehendunt, q. vim
non percipiunt, b. 253
Scriptura minaces emittit sagit-
tas, h. 253
Scriptura dei epistola, ad creatu-
ram, f. 257
Scriptura omnibus scrupulis satisfi-
cit, i. 258
Scriptura vna varios parit intel-
lus, l. 260
Scripturę itelle & vniūficat, m. 260
Scripturę interpretandę rō, e. 679
Scriptura os domini, f. 269
Scriptura non vbique patitur alle-
goriam, c. 270
Scripturę petendus à d. o. intel-
lectus, d. 270
Scriptura ex ipsa hauriendum, a.
272. d. m. 275
Scripturis soli fidei alūni delectā-
tur, d. 276
Scripturarum lectio, animarū por-
tus, & medicina, g. 299 c. 303
¶ Scortatio.
Scortator obscenus, etiam in yer-
bis, c. 6
Scortatio est animorum, vt corpo-
rum, g. 193
Scortatio sensum peruerit, b. 215
Scortatio quō deuitanda, d. 302
¶ Senectus. senex.
senectutem moderatam, non ad-
modum mirum, g. 61
senectus effugat incōmoda pue-
rilia, e. 82
senex est rex, si voluerit, b. 86
senes cōuersi ad deum, tantū mer-
- cedis accipient. 135. pag. 2
senectus, quę honorabilis, h. 198
senectuti occurri non potest, sed
quō ex eas pspiciendum, b. 281
¶ Seruus. seruitur.
seruis dei primò gloria quarēda,
h. i. l. m. n. 39
seruicēs diabolo Christianos, in-
digne videt deus, m. 42
serui dei nomē, peccatori nō pro-
dest, n. 45
serui probandi ratio, p. 45
Serui nequā, frustra Christo ve-
niēte, se pparabūt, o. p. q. 48
serui omnia ad d. m. n. n. fa-
ciunt, c. 70
seruorū dei diuersa officia, c. f. 72
serui dei ab ingratis iniuria esse-
cti, c. 73
seruiunt perturbationibus sape, q.
aliis dominantur, c. 79. e. 289
serui ingrati peccatores, f. 80
seruus dei ignis non laesit, d. 81
seruus malus non nocet, si bonus
est dominus, c. d. 88
seruus improbos redemit Chri-
stus sanguine proprio, c. 92
seruus quoscunque recipit passim
Christus, e. 92
seruos punire sape clementia est,
l. 103
serui domino bene consulunt, l.
107.
seruos dignos fecit ministros Chri-
stus, d. 117
serui dei virtutibus student, f. 184
seruus frugi, dñi nō vitur indul-

INDEX.

38

- gentia. l. 194
Sermo malo bene vitur deus. b.
200. d. 245.
Seruus dei illuminari cupit, b. 205
Seruus dei futurus, ad tentationem
se preparat, a. b. 228
Seruum fidelem diu fert dominus
d. 251
Serui nō attendenda mandata, sed
dei, f. 268
Seruum fugitiuum Ionā, ad domi-
num reduxit mare, c. 301
Seruis non semper parcat domini
clementia, g. 267
Serui boni, & mali, non codē tra-
ctandi modo, h. 296
Seruus, domini defensor, plagis di-
gnus, d. 294
¶ Societas.
Societas malorum disrumpenda. l.
98.
Societate dolor minuitur, g. 79
Societas charitatem auget, d. 84
Societas merentium minuit tristi-
tiam, g. 99
Societate crescit pœna damnatorū
b. 110.
Societate malorum omnes corru-
pti, h. 144
Societate bonorum, quidā respi-
scunt, b. g. 148.
Societas infidelium maxime con-
iugalit prohibet, a. 195
societate vniū omnes polluantur
maxime qui consentiunt, b. 215.
c. 235. e. 272. h. 274
societas virtutis, & malitę, c. 281
societas prudentium vtilis, l. 284
- societas virtutes, & vitia inuicem
transfert, p. 287
societas inquinatorum fugienda,
g. 260.
¶ Spes.
spes Christianorum certa.
c. e. 10
spe regni omnia ferenda, r. 32. d.
71. 1. 58. h. 108
spem retributionis infideles non
habent, r. 35
spe futurorum, p̄sentia contem-
nenda, g. lv. h. lvi. e. lxi. C. cxi.
o. 146.
spe carentes citò submerguntur.
Spes, vt anchora inconcusso reti-
net, h. 94
Spe aliqua omnia fiunt, b. 105.
c. 196
spe grauissima quęque feruntur.
h. 107. n. 151
spes in homine maledicta. l. 120
spes glorię, nos consolatur, o. 200
spe in cœlo firmata, iam salui su-
mus, f. 228
¶ Spiritus. & Spiritus. spiritualis.
Spiritus sanctus ignis, & aqua dici-
tur, c. 68
spiritus sanctus ignis quomodo ex-
tinguitur, h. 68
spiritu ducti, lege non egent, d. 76
spiritus gratia irrigati, fructum fa-
ciunt, e. 84
spiritus gratia fons infinitus, c. 85

INDEX

Spiritu recte nauigat anima, a
89.
Spiritu non recipit animalis ho-
mo, b. 89
Spiritu absente omnia ociosa, c.
103.
Spiritus fulgore illustrati, in eius
imaginem transformantur, f. 116
c, g, 144
Spiritus non in quibuslibet menti-
bus operatur, b 143
Spiritus gratia, etsi adit nō tamen
semper operatur, f. 14
Spiritus singulis cōfertur, integer
manens, b, 144, c. 267
Spiritu afflata anime spirituales
fiunt, c, g 144, g. 156
Spiritus dux vitæ spiritualis, f. 144.
Spiritu seruiens, carnem in seruitu-
tem redigit, e. 145
Spiritus, & corpus libræ, laces duæ
g. 152
Spiritu afflatus verbum cum fidu-
cia loquitur, h. 156
Spiritus sancto signati, d. 213
Spiritus in se immensus, secundum
mensuram tamen cuique datur,
c, 213.
Spiritus donum: est spiritus ipse, c.
242
Spiritus in baptismo animā ab-
luunt, d. 243
Spiritus sanctus, patris, & filij amor,
corpus cōnectit eccl̃iæ, b. 244
Spiritus vnitatis conciliator, f. 252
Spiritus carni non miscetur, c. 261
Spiritu neglecto carnem nutriendes
b. 264

Spiritus sanctus, semper à patre p-
cedit, a. 267
Spiritualium, & carnalium nulla
coniunctio, d. 32
Spiritualia non percipit animalis,
ac mundialis, m. 34, e. 36
Spiritualium negligentiores, q̃ se-
cularium, h, 56, d. 69
Spirituali in via labi facile, c.
171.
Spiritualis anima efficitur, verbi
tinctura, c. 102
Spiritualis profectus nullus termi-
nas, b, 105
Spiritualia pluribus communicata
crescunt, g. 112
Spirituales delitæ non fastidien-
da, p. 200
Spiritualis intelligentia edificat.
g. 238.
Superbia. Superbus.
Superbia naufragium saepe in por-
tu facit, f. 10
Superbus quauis occasione lædi-
tur, c, 12, a. 29
Superbia nauem, gemmis pietatis
plenam euerit, d. 12
Superbia ex bonis saepe orta ope-
ribus, b, 45, b. 265
Superbia aliorum contempnit,
nihil peius, a. 268
Superbus passionibus inuoluitur
h. 260
Superbia in virtutibus deuitanda
d. 209, e. 255
Superb' nō decorabitur, c. 216
Superbiam, & desidiam inter, iter
est temperandum, c, 233

INDEX.

39

Superbia caput peccatorū, c. 248
Superbia auulsa, nulla erit iniqui-
tas, d. 248
Templum.
Templum deo spiritale con-
struendum, l. 3
Templum Iudeorum cur
euersum, nunquā reedificandum
b, c, d, f. 15
Templū cur adimus omnes, b. 105
Templo aggressi non corrūpamus
auditum verbum, f. 109
Templa in memoriā Sanctorū eri-
genda, g. 190
Templorum ornatus, f. 207
Templū spūsancti aia, h. 228
Tempus,
Temporum distinctio necessaria,
scripturis intelligendis, d, e, 18,
Tempus aduentus sui, & gentium
vocandarū Christi seruauit, c, 40
Tempus male collocantes, d. 73,
Tempora fluunt nec preterita reuo-
cari queunt, n, 150, c. 163
Tempus suum cuique rei destina-
tum, a. 171
Tempore diuerso, variè deo obla-
tiones factæ, a. 241
Tempus vite citatissimum, sensim
elabatur, bene tamen disponen-
ti, satis patet, c, d. 291
Tentatio.
Tentationis ignis comburit con-
cupiscentias, a, 30
Tentatio præcedit gloriam, ac co-
ronam, g. 47, b. 99
Tentatio, ac calamitas probat ho-
minem, c, 31, f. 150

Tentatione, si non salitur anima
resoluitur, f. 164.
Tentationi animā præparat Chri-
stianus, b. 228
Tentationis statibus deficitur, &
eleuatur, d, h. 255
Tentationes cōtra suos milites ex-
citāt dominus, f. 294
Terrena.
Terrena nō ambit, qui Christi gu-
stauit dulcedinem, o. 40
Terrenorum appetentiores, q̃ cœ-
lestium, h. 56
Terrenorum nimium amatores,
d, 73, d. 87, f. 259
Terrenorū capti admiratione pue-
riles, m. 104, c. 87, c. 264
Terrena tollit deus filijs, propter
abusum, h. 88, l. 255
Terrena christiano contempnibi-
lia, h, 101, c. 163
Terrena cito euanescent, c. 193, c.
ccxxvi.
Terrenitantum adoritur demon
74.
Terrenorum expoliati, o, ad deum
ire compellit, a. 269
Theaurus.
Theauri spirituales perpetui, a, 9.
Theauri crebro inuisendi, g. 56.
Theaurizandum in cœlo, d. 69.
c, d. 93
Theaurus eccl̃stis, non sicut sen-
sibilis insidias pertimescit, h. 94.
Theauro inclusæ opes, acius ru-
giunt, q̃ leones, d, c. 99
Theaurus spiritualis puro mentis
vasc recondendus, f. 185

INDEX.

Theſaurus in agro ſcripturę abſcõditus, b. 27

¶ Timor. Timor dei nauclerus contra tempeſtates. c. 3

Timor dei frenum animę. c. 19. a. 153.

Timor iudicij in hora mortis. f. 57 c. 80.

Timor dei ſeruat à lapſu. d. 70. c. 81. h. 296

Timores duo filialis, & ſeruilis. g. 252.

Timor dei, vt ferramentum præcedit. d. 252.

Timor dei valet ad eruditionem. d. 207

Timorem deus incutit laſciuentibus filiis, f. 107

Timor dei extinguit omnia, a. b. c. 99

Timorem dei habens, recte iudicat, c. 80

¶ Tolerantia. Tolerantia in aduerſis. h. i. 9. a. 10

Tolerantia coronam meremur, f. 84. d. 50

Tolerantur aduerſa, ſpe beatitudinis. l. 98, h. 107. s. 194

Tolerantur laus in perſecutionibus. h. 103, d. 216

Tolerantia probationem operatur. n. 151

Tolerare mala, vile malis. a. 192

Tolerantia ſuperare aduerſa, laudabile. c. 217

Tolerauſa, viri perfecti opus. c. 221.

Tolerantiam habendã monet medicus. g. 218

¶ Tribulatio. Tribulatio electis prodeſt. g. b. 9. c. d. 30. g. h. 103. f. 251.

Tribulationes ferendę, d. e. 7. h. 9 d. 30

Tribulatio diſcernit fideles, ab infidelibus. c. f. h. l. 30. h. 47. c. 251.

Tribulatione afflictus, iuſtitia ſeruare facile. d. 40

Tribulatio cuique ſua acerbiſſima. c. 79.

Tribulatio virum oſtendit. f. 97. f. 226.

Tribulatio vtilior remiſſione, c. d. c. 99, a. 207. h. 215

Tribulatio munda animã. f. 99

Tribulatio pcedit requiem, l. 99

Tribulationis aratro ſcinduntur corda, a. 100

Tribulationis ſpectandus fructus, b. 100. f. 107. a. 180

Tribulationibus, & remiſſionibus alternis nos exercet, & probat dominus, c. 105

Tribulatio paciẽtiã opatur, n. 151

Tribulationis noſtrę ſape cauſa ſumus. g. 184

Tribulationis vëtus eccleſiã agit, ſed nõ denicit, c. 133. e. 198

Tribulatione vrgẽte quidã deũ laudat, alij blaſphemāt, c. 224. c. 258

Tribulatio fornax, & torcular. d. g. h. 226. f. 227. a. b. 218.

INDEX.

40

Tribulatione afflictus gratias agit, e. 230.

Tribulationes ex dei charitate, h. 245.

Tribulationes leues, mercedis intuitu. d. 246

Tribulationes multe iuſtorũ, f. 254

Tribulatio ad deũ auget deſideriũ & ſecuriores mittit. c. 257. f. 258 a. 269.

¶ Trinitas ſuperbenedicta. Trinitatis myſterium non curioſe ſcrutandum. c. 175

Trinitas in tabernaculis, nos peregrinos animat. c. 178

Trinitas margarita, vndiq; æqualiter ſplendens. E. 181

Trinitate in ipſa filius, & ſpũs, patris geminus radius. f. 181. in qua indiuiſibili natura, pater biſuã filij, & ſpiritus gratiam ad nos demitit. g. 181

Trinitati nulla cõguit ſimilitudo, niſi tenui quadã vmbra. a. 189.

Vt ignis, vt ſolis. b. c. d. 189

Trinitatis quilibet perſona deus, non tamen tres dii. c. 240

Trinitas tota in incarnatione operata. d. 241.

Trinitatis opera indiuiſa. a. 248.

Trinitas indiuidua. n. 293. b. 248.

¶ Triftitia. Triftitię nebula orationis curſum impedit. g. 104

Triftitię noſtrę ſape cauſa ſumus. g. 184.

Triftitia ſequitur voluptatem. c. 259.

Triftitia maior eſt, quę ſequitur lætitia. c. 239

¶ Vanitas. Vanitati nimĩũ dediti, b. 52

Vana omnia ſeculi, etiam ſtudia. b. 103. a. 61

Vanitatũ funiculũ pã. b. 214

Vanitati ſe cõmittens, ignorantia incurrit. b. 273

¶ Verbum dei. Verbum dei nunquã irritum. c. 33. y. 128

Verbo euaneſcit cõcupiſcentię, h. Anima ſanatur, l. & in aliã tranſformatur naturam. m. 27

Verbum auditum ad opus cõuertendum. c. 36

Verbi dei efficacia. a. b. c. 43. c. 102 m. 193

Verbum auditum ruminadum. p. 43. l. 48

Verbum dandũ memorię, nõ obliuioni. a. b. c. d. e. f. 44

Verbi dei propugnator. a. 67

Verbi ſemen facile impeditur. b. 67. a. 138.

Verbi oppugnatores idurã. g. 70

Verbũ ſuffocates. g. 71. f. g. 111

Verbo vno ſepe multi cõuerſi. b. 80

Verba dei, ſuis quidã aprat fabulis. f. 155

Verbũ cum fiducia loquitur, ſpiritu ductus. h. 156

Verbũ in ſcripturis, ſua habet idumẽta. a. 158

Verbum dei mãna, aliis ad ſalutẽ, aliis verò ad cõdemnationẽ. b. c. 159. f. 223.

INDE X.

Verbū dei aīarū vari^o cibis, a. 160.
 Verbum diuinum carni vitam de-
 dit, & totā inflammauit naturā
 f. 187. c. 188
 Verbum viuificat, & viuificādi hu-
 manitatē dedit virtutē. m. n. 188
 Verbi prādicati vtilitas, d. 201. g.
 ciii. l. ccciii.
 Verbum dei lucerna, m. xxiii
 Verba dei oīa ex celsa. a. ccvi
 Verbum, vt calculus nulli cedens.
 c. ccx.
 Verbum dei quid, b. 210. c. 216. f.
 223. b. 227. f. 230. f. 263. b. 270.
 Verbum dei in homine, gradatum
 creſcit. c. ccxii
 Verbi varia prādicatio, h. ccxii
 Verbum dei dispensatum auge-
 tur, b. ccxix
 Verbum dei laudant quidam, nec
 ſeruant, d. 227
 Verbum diuinū incarnatione pol-
 lui non potuit, d. 240. b. 243
 Verbum ſolum caro factum, non
 pater, vel ſpiritus, d. ccxli
 Verbo delectantur ſolī fidei alum-
 ni, d. 276
 ¶ Verbum.
 Verbum malum citō magnā ſuccē-
 dit inimicitiam, q. 32
 Verbū à quo, propter quid, de quo
 attendendum, p. 43
 Verba meretricia, & fabuloſa, vt
 ſtercora. c. 55
 Verba, aut ex fonte, aut cloaca cor-
 dis prodeunt, c. 58
 Verba, aut Chriſtum, aut demo-
 nem ſonant. b. 62

Verbis multis non deest peccatū.
 q. r. 120
 Verbis ſuis ſapiens laudatur. f. 121
 c. 211.
 Verbū bonū dono melius, p. cxxi
 Verba factis adiuncta. i. cxlvii
 Verba ex cordis procedunt abun-
 dantia, c. 208. h. 289
 Verborum veritas per ſe amanda,
 non verba, g. 229
 ¶ Veritas. Verax,
 Veritatem oppugnat, qui nō de-
 fendit, h. 36.
 Veritatis cauſa potentiſſima, q. 43
 Veritas purior eligēda, d. 45
 Veritatis ſcripturę clauicularij pre-
 ces, & opera, c. 45
 Veritas euāgelica deſedēda, a. 67
 Verax homo non eſt, ſi deo com-
 paretur, f. 94
 Veritatem non cernit mens curis
 diſtracta, r. cl
 Veritas præcipuus animæ fructus,
 f. clv.
 Ventatis ſermo mentis colonus
 f. cluij.
 Veritatis oppugnatores, h. clv
 Veritatem amare, & non verba tā-
 tum, bonorum eſt ingeniū, g. 225.
 Veritatem ſæpe falſitas emētatur.
 ccxxvi.
 Veritas ita incompoſitē, ſicut ele-
 ganter refertur. a. 239
 Veritatis animo ingēnita ſemina.
 d. 274
 Veritatem quidam intueri nolunt,
 quā philoſophi nolentes prædi-

INDEX.

derunt, g. l
 ¶ Viſtima.
 Viſtimæ iudæis permiſſæ, ad vitan-
 dam idololatriam, a. 5
 Viſtimæ reuocatæ deſtructæ ciui-
 tate, b. c. 5.
 Viſtima deo grata, præceptorum
 diligens obſeruatione, g. 295
 ¶ Vindiſta.
 Vindiſtę appetens, ignem in ſinu
 geſtat, f. g. 92
 Vindiſtę diuinæ ignis deſeruiens.
 h. 118.
 Vindiſta ingratorum, & peccato-
 rum, d. r. s. 119
 Vindiſtam de peccatis deus prouo-
 catus ſumit, a. 264
 Vindiſtā expolcere, fornicarū, g.
 287.
 Vindicandus eſt herilis contem-
 ptus, g. 297
 Vindiſtam ſæpe per demones ſu-
 mit dominus, l. 300
 ¶ Vinum.
 Vīno, & delitijs anima perturbatur, c. 110
 Vinum caput contundit, n. 145.
 Vīno carere multis tormētū, g. 282
 Vinum quicquid latet in corde, in
 linguam profert, c. 283.
 ¶ Vide plura in verbo. Ebrietas.
 ¶ Vir.
 Vir zelotypus, de vxore facilē ſu-
 ſpicatur, l. 29
 Vir de vxore repudianda cogitās,
 laſciuus, g. 38
 Viris cur dare libellum repudij p-
 miſſum, l. 38,
 41
 Vīros requirit ſuos Chriſtus, non
 pueriles, a. 104
 Vir vxorem debet diligere, o. 133.
 ¶ Virginitas. Virgo.
 Virginis, & viduę, non paria deli-
 etiā, f. 22
 Virginitati non imputandus cadē-
 tum lapſus, n. 38
 Virginum corona, f. 83
 Virgo qualis matrimonio iungen-
 da, l. 83
 Virgo per vim violata impudica
 non eſt, d. 167
 Virgo viſtrix dæmonis, & tenta-
 tionum, g. 175
 Virgineæ puritatis zelotyp⁹ Chri-
 ſtus, c. 181
 Virgo exticta cupiditate, tota Chri-
 ſto agglutinatur, d. 181
 Virginem vndiq; ſubuertere, ten-
 tat malignus, d. 181
 Virgines rectę ſint, & velatę, g. 194
 Virgines ſine matre, ſolę in publi-
 cum non incedant, c. 208
 Virginitatis ſos citō ad leuē mar-
 ceſcit auram, g. 208
 Virgines virorū vitent ſocietate m-
 g. 216
 Virginitatis lilia eccleſia habet, v-
 bi Iſraēl olim fornicatus, c. 216.
 Virgo debet lino aſſimulari. c. 263,
 ¶ Vita præſens,
 Vitæ bene actæ iocundiſſima me-
 moria, f. 57
 Vita voluptuaria, meretrix tūtpiſſi-
 ma, b. 96
 Vita mare veſaniens, c. 3. f. 62. Lu-
 dus puerili puerilior, b. 52. Nid⁹
 f

INDEX

2, 57. Militia, a, 83. Cursus, b, 83,
 Scena, & somnium, a, 84. Carcer
 & naufragio similis, c, 91. I. 97.
 Vitæ huius, & futuræ discrimen, a,
 54.
 Vitæ exitus, piis desiderabilis, a, 56
 Vitam contemnere possumus, non
 interimere, c, 71
 Viuit in nobis, aut Christus, aut
 diabolus, a, 75
 Vita curis carere nō pōt. d, 79
 Vita, & fide, labi cōtingit tantum.
 g, 80.
 Vitam cur deus voluit laboriosam
 a, 102, d, 228
 Vitæ bonæ, & malæ diuersus finis.
 c, 6.
 Vitam ob præsentem iugemisce-
 bar Paulus, d, 111
 Vita aliis longior, aliis breuior cō-
 cessa, a, 152
 Vita securior, quo à dignitatib⁹, &
 honoribus semotior, f, 172
 Vitam non instituentes, sed linguā
 monoculi, a, 173
 Vita citius emigrantes, minori affi-
 ciuntur tristitia, b, 574.
 Vita solitaria, & gregaria, g, 207
 Vita prosperitatem, & aduersitatē
 habet, c, 226
 Vita in carne, flos in forno, e, 254
 Vitæ delectatio, vna acerba, g, 255
 Vita via est: ne moras nequam p-
 gendi, a, 256
 Vitæ huius amore, dira tolerant
 quidam, f, 256
 Vitæ necessitatibus, etiam perfe-
 ctiores subiacent, e, 266

Vitam ad omnem benē instructus
 1284.
 Vitæ multa impedimenta, o, 289
 Vitæ iter citatissimum, sensim pe-
 ragitur, e, 291
 Vita præsens somnus, Scena thea-
 tralis, Mare, Cursus ad mortem,
 Erūnosa, Carcer, Nauis, d, 100.
 d, 103, b, 247, a, 231, d, 247, d.
 258, f, 263, a, 258
 Vitæ via trita, maximē decipit, b,
 289.
 Vita futura, seu æterna.
 Vita æterna prauari, maximū ma-
 lum, b, 53
 Vita finis, & scopus noster, h, 184
 Vitæ spiritus participatione, effici-
 mur immortales, l, 188
 Vita æterna labore emitur, f, 239.
 Vitam requirentes æternam, per-
 seuerare habent, a, 255
 Vita temporalibus comparanda, l,
 268.
 Virtus.
 Virtute ad virtutem progredien-
 dam, d, 6, t, 35, f, 89
 Virtutū diuitiæ, hosti non prop-
 landæ, h, 49
 Virtute discimus paruitatem no-
 stram, l, 51
 Virtute neglecta, lussibus incumbē-
 tes, b, 52
 Virtutis imago inspicienda, g, 49.
 Virtus, etiam hic fructu non caret,
 f, 59, h, 69
 Virtutum semina spargenda, a, 60.
 Virtus iugiter non semel exercea-
 da, f, 76

INDEX.

42

Virtutis diuersæ viæ, g, 78, m, 107
 b, 178
 Virtus letificat habentem, a, 82
 Virtutis æterna voluptas, a, 88
 Virtutis cōsummatio, ac finis lau-
 dandus, g, 89, a, 255
 Virtutis radices amaræ, fructus au-
 tem suauis, a, 90 a, 101, m, 214
 Virtus hominis, vbi sita, d, xcvi
 Virtus exemplo bono diffunditur
 c, xcviij
 Virtutis arduus, & angustus limes
 c, c
 Virtus facta, & verbo absoluta, i,
 cxlix.
 Virtus quibus perficitur, b, clxviij.
 d, cxciij
 Virtutum diuersæ perfectiones, c,
 clxviij, a, clxxv
 Virtus operibus potius, quàm ser-
 monib⁹ demonstratur, a, clxxiiij
 Virtutum, alius aliam excolit, b,
 clxxv.
 Virtutis finis, vt d e o seruamus,
 f, clxxxiij
 Virtutes beatitudinis contempla-
 tion e vilescunt, h, ccxxxvij, c,
 clxxxvj.
 Virtus & vitium in anima, l, xciiij
 Virtus immobilis hæret, g, xcviij
 Virt⁹ vitio magis opposito cogno-
 scitur, b, ccx
 Virtuti ac vitio simul seruire im-
 possibile, c, cclxj
 Virtutis speciei fallimur omnes, g,
 clxxv.
 Virtus etiam in altero amabilis, p,
 cclxviij.

Virtus fortunæ malignitate, pul-
 chritudinē nō pōt, a, cclxxiiij.
 c, cclxxiiij, f, ccxc
 Virtus, etiam absens colenda, m,
 cclxxviij.
 Virtute pensandus homo, nō opi-
 bus, q, cclxxij
 Virtute vbiq; vitur sapiēs, m, 283
 Virtutis nec causa, nec merces est
 delectatio, d, cclxxix
 Virtus ociosa, lāgudum bonum
 b, ccxc
 Virtutes cum fide necessariae, a, b,
 ccxv.
 Virtutum plantationem præcedit
 vitiorum auulsio, g, ccxcviij
 Visus, Videre.
 Visus intemperatus, & curiosus ani-
 mam accendit, c, d, xx
 Videri à d e o in bonis operib⁹,
 satis, b, d, xxxiiij
 Visū inuerecūdū phibet deus, e, l, j
 Videri hic d e v s non potest, in
 fidei meritum, f, clxxi
 Vjdere d e v m gaudium maxi-
 mum, g, cciiij, b, c, ccxxxvij
 Videre fidelem virum delectabi-
 le, h, cciiij
 Visus ipudicus excutiēdus, h, 242
 Vituperatio.
 Vituperatio falsa nos non debet
 mouere, b, lxxj
 Vituperari nisi à nobis ipsi non
 possumus, b, lxxij
 Vituperare honestate morū conspi-
 cium, nemo audet, i, ciiij
 Vituperatio vitiorum, gratiæ præ-
 conium, d, ccxliij
 f ij

INDEX.

¶ Voluntas.
 Voluntas sine gratia nihil: nec cō-
 trā, o, xxxviii
 Voluntas peccato in necessitatem
 conuersa, a, b, xli
 Voluntates bonę, ex bonis cogita-
 tionibus, e, xlii
 Voluntas bona opus præcedit, g,
 h, xlii, b, lv
 Voluntas rei applicanda, f, lxiii
 Voluntas dei nobis obseruanda, e,
 lxx, m, cxlv
 Voluntatis prauę vitia: non nature,
 d, lxxv
 Voluntas dei, & consiliū latuit ho-
 mines, multis de causis, a, cliii
 Voluntas sola peccati, mō efficax,
 punitur, d, lxvii
 Voluntas labi potest, non autē ex
 se resurgere, d, cclxj
¶ Voluptas.
 Voluptates vepres: sen sping, e, 56
 Voluptatū cloacę amarissimę, sen-
 sus quorundam, a, lix
 Voluptas amara, d, lx, e, cclxxxix
 Voluptas fastidij fons, vires ener-
 uat, c, lxvii
 Voluptates, vt hostes effugat fene-
 stras, e, lxxxii
 Voluptatem malitię, sequitur egri-
 tudo, a, lxxxviij
 Voluptas canis, c, xciiij
 Voluptas inmodica delectationē
 impedit, a, cxlv
 Voluptatibus obuoluti, c, cxlvij
 Voluptas momentanea: cruciatus
 autem perpetuus, e, cxliiij
 Voluptatē sequitur dolor, c, cxliiij

g, cclix, g, cclx
 Voluptatum denitandum semina-
 rium, g, ccviiij
 Voluptas sensum puerit, h, ccxv
 Voluptas nota fastiditur, i, ccviiij
 Voluptatini comes pœnitentia, a,
 ccxx, n, cclxxx
 Voluptas blandę consiliatrix gra-
 tię, d, cxxx
 Voluptas serpens, b, cxliiij
 Voluptas maior: si molestia præ-
 cessit, c, cxxxxix
 Voluptatis causa non edendū: sed
 salutis, e, cxxxxix, e, cclxj
 Voluptas vitę huius: vna acerbior
 porri, cepę, & absinthij g, cclv
 i, g, cclv
 Voluptas maxima in lectione scri-
 pturarum, e, cclxx
 Voluptatibus abstinere, difficile,
 b, clxxij
 Voluptatibus obsequētes, malum
 malo inducunt, b, cclxxiiij
 Voluptatibus se vendit, earum se-
 ctator, e, f, cclxxxix
 Voluptas præsens omittēda, vt ho-
 stis debelletur, g, ccxciiij
¶ Votum.
 Voti in melius cōmutatio, b, 186
 Vouendum tarde, sed maturē red-
 dendum, d, cclxviij
 Votum continentię profusus: nō
 statim perficitur, d, cclxxxj
¶ Vtura. Vsurarius.
 Vtura se subdens, suam non sentit
 captiuitatem, l, xxxiiij
 Vtura totam hominis substantiam
 in debitum cōuertit, m, n, xxxiiij

INDEX.

Vtura sunt vipera, miserorum ani-
 mas corroderes, c, lxij
 Vtura a d b o expectare: tutis-
 simum, a, xcij, b, xcj, n, xciiij
 Vsurariorum demerito, terra steri-
 lis efficitur, i, cl
¶ Vxor.
 Vxor zelotypa: de marito facile
 suspicatur, l, xxix
 Vxor virum deserens: impudica:
 g, xxxviiij
 Vxor linguata: viro taciturno, s,
 ccj
 Vxor sicut vitis, e, cxxviii
 Vxores prauę virorū animas de-
 mergunt, b, cl
 Vxore abstinentium aliena, h, ccx.
 a, cclxv
 Vxoris remediū: incōtinenti per-
 missum, d, ccxij
 Vxoribus sancti vsi sunt: ad gene-
 ris salutem, e, xxiiij
 Vxor plures viros habere non po-
 test, l, cccxiiij

FINIS INDICIS.

VOCULARVM QVARVNDAM explicatio.

¶ Agonotheta, ludorum accertaminum præfectus fol. 4
 pag. 1.
¶ Anadema, strophila, sertum, coronamentum, quo caput
 redimitur. 14. pag. 1.
¶ Anathema. Erasmus in Annotat. ad Roma. 9. & fo. 1. Co.
 rinth. 12. fo. 20. pag. 2.
¶ Aporiati: Erasmus in Annotat. 2. Corinth. 4. Aporiamur,
 sed non destituimur.
¶ Alcinous, Adagio: Alcinoi mensa. z. 19. pag. 1.
¶ Archiatrus, id est, medicorum princeps. 162. pag. 2.
¶ Amurca, sordes sunt ex oliua profluentes, dum oleum ex-
 primitur, 22. 4. pag. 1.
¶ Altegradiam plerique vocant herodion, nonnulli ciconi-
 am, bona pars pars ibida esse contendit. 294. pag. 2.
 f. iij

OBSCURIORVM

- ¶ **Amiantos.** Huic affinis est Asbestos, qui tacto accensus ab igni extingui nequit. Augusti. lib. 21. de ciuitate Dei cap. 5. Plinius lib. 37. cap. 10. fo. 145. pag. 2.
- ¶ **Antonomaficè.** Antonomafia est nominis permutatio, vt si quis pro Gregorio Nazianzeno, Theologum dicat, Et scie si. Nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem, id est, Aegyptum & Pharaonem, 138. pag. 2.
- ¶ **Barathrū,** locus profundus, obscurusque, 19. pag. 2.
- ¶ **Cyaneus** cæruleus, aut medius inter nigrum & viridem. 1. pag. 2.
- ¶ **Cataphractus** vndeque armatus. 23. pag. 2.
- ¶ **Cataplasinata** malagmata, vulgo emplastra. 24. pag. 1.
- ¶ **Coccinū,** hic color phœniceus & roseus vocatur, 27. pag. 2.
- ¶ **Cæstus,** claua plumbea est, globis vndique munita. 102. pag. 1.
- ¶ **Chamæleō,** Adagio: Chamæleonte mutabilior, 183. pa. 1.
- ¶ **Cauterium** quo putridæ carnes aduruntur. Eras. in Annotat. 1. Timoth. 4. fo. 147. pag. 1.
- ¶ **Critica** remissio medicis dicitur decretoria, vt quæ suotē pore secundum convenientem naturæ motum fit, idque non ex errore, verum pro idonea morbi qualitate, qua, quicquid ē morborum ferē tollitur, Gell. lib. 3. cap. 10. fo. 227. pag. 1.
- ¶ **Collyrium,** quo succurritur oculorum vitis. Adagio Collyrio vno vel eodem. Eras. item in Annotat. Apocalyp. cap. 3. fo. 245. pag. 1.
- ¶ **Cantharides** vermiculi sunt subuiridi & superlucenti colore, quorum succus interimit, nisi alarum adsit remedium.
- ¶ **Canthares.** Adag. Scarabeus aquilam querit.
- ¶ **Concha** vasis genus concavū ac supernē patulum, quod aliās alueos & alueolos dicunt, præsertim in longum porrectos.
- ¶ **Dolychus** spatium, continens 12. stadia, Secundum Suidā verò 24. fo. 76. pag. 1.
- ¶ **Dorcas,** caprea siue dama.
- ¶ **Decumanus,** id est, magnus. Ouid Metamor. 11. Vastinus insurgens decime ruit impetus vnde. Adag. Decumanum.
- ¶ **Euripus,** Adag. Euripus homo 64. pag. 1.
- ¶ **Epibatae,** sunt bellatores in re nautica. 153. pag. 1.

EXPOSITIO.

44

- ¶ **Epithema** est aspersio aquæ medicatæ intincta pānis aut spongia, idque ad partem corporis male affectā. 228. pag. 2.
- ¶ **Echidna,** id est, vipera, Aëtior. cap. 28. fo. 177. pag. 2.
- ¶ **Gastrimargia,** id est, gulositas, 185. pag. 1.
- ¶ **Gypsius** cretæ genus, quo tectoria parietibus inducuntur & facili formantur signa. Adag. Gypsius lacte maceratus. 155. pag. 2.
- ¶ **Gryphus** ænigma, inuolucrum, sermo implicitus. Gryphon enim Græcis insolubile dicunt. 72. pag. 2.
- ¶ **Gemellare** seu gemellarium vas est, quod oleum dum ex oliua exprimitur, excipit. 227. pag. 2.
- ¶ **Gnosius,** Gnosos vrbs cretæ Minois regia, hinc Gnosius.
- ¶ **Hemitritæus** semitertiana febris est. Cornel. Celsus lib. 3. cap. 3. Tertianæ febris diuersa genera. 199. pag. 2.
- ¶ **Lotophagi,** Adagio: Lotum gustant. 219. pag. 1.
- ¶ **Labyrinthus,** Adag. Labyrinthus.
- ¶ **Lynosoza,** siue linosostis, Latine appellatur Mercurialis, Vulgo nascitur in vinetis pariter & hortis: ob id utilis ad olera, quod aduersus ascrietorem aluum sit efficax.
- ¶ **Mammotrepti,** sunt pueri diutiuscule sugentes, 228. pa. 2.
- ¶ **Nautologi** siue Nauarchi, sunt nauis principes, 153. pa. 1.
- ¶ **Naphtha,** picis genus est. Adag. Cæcias nubes attrahens. 163. pag. 2.
- ¶ **Obrizum,** aurum dicitur, quasi syncerū, quod sæpe igne calcfactum & exustū est, & quod in coctione non minuitur. 185. pag. 1.
- ¶ **Orchestra,** locus in theatro tripudijs, cantionibusque destinatus: eratque choro peculiaris, & in hoc (vt Pollux tradit) senatorum erant subsellia.
- ¶ **Latinis** dicitur proreta, qui proram regit, 110. pag. 2.
- ¶ **Pedotriba,** gymnasii præfectus. 45.
- ¶ **Prafinum** à vindicate succi foliorū porri, quæ summa est. Hinc vestis è viridi lana, prasina vocatur, Plau. Prasina, cocina, foccale, focos, monilia misit. Plinius lib. 37. cap. 8.
- ¶ **Paliurus** herba aspera & spinosa, 114. pag. 2.
- ¶ **Pleiades,** septem sunt stellæ veris tempore orientes, Latinis vergiliæ dictæ. 181. pag. 1.
- ¶ **Pyrrho,** Gell. lib. 11. cap. 5.

OBSCVR. EXPOS.

¶ *Rhipisaspis*, is est qui abiecto clypeo fugit. *Eras.* *Adag.* *Vir fugiens, & denuo pugnabit*, 45, pag. 1.

¶ *Sepia*, piscis genus, qui emissio cruore atro, occultat iter. 180, pag. 2,

¶ *Symmetria*, id est, commensuratio

¶ *Sileni*, *Adagio*: *Sileni Alcibiadis*. 64, pag. 1,

¶ *Scylla*, *Ada*. *Charibdim* vitans in *Scylla* incidit, 59, pag. 1

¶ *Symperasma*, id est, conclusio, 147, pag. 1,

¶ *Syphon*, canalis siue fistula est. 193, pag. 2,

¶ *Saconicia*, vestis est rudior, sacco quam vestitui commodior. 237, pag. 2,

¶ *Schcenobates*, funambulus dicitur, nimirum is qui per extantum funem transit, 12, pag. 1,

¶ *Spartum*, id est, funis, rudēs, est item herbae genus, quod genista Latinis dicitur, 231, pag. 1,

¶ *Thallophori*, in *Gymnico* certamine oleae ramos gestabant. 4, pag. 1,

¶ *Tribula*, vehiculū quo frumenta teruntur in arca.

¶ *Teredines* capite ad portionē grauisimo redundantis. *Hæ* tantum in mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. *Pli. lib.* 6 cap. 41, fo. 8, pag. 1,

¶ *Virbius*. *Hippolytum* ab æquis discerptum, *Diana Aesculapii* opera in vitam restituit, ac deinde *Virbium* quasi bis virum iussit vocari, 213, pag. 2,

¶ *Theriace*, à qua theriacalia quod viperarū carnibus constant, aut certe contra bestiarum venena sunt efficacia.

¶ *Theriaca*. 276, pag. 1.

¶ *Alardus Aemstelredamus*, lectori.

Quandoquidem inter ecclesiarum doctores nullus largi^r vtitur similitudinibus, quā *Ioannes Chrysostomus*: Idcirco visum est ab eo auspicari.

**SELECTAE ALIQVOT
SIMILITVDINES SIVE COLLATIO-**
nes, tum ex Biblijs sacris, tum ex veterum Ortho-
xorum commentarijs, per *ALARDVM* Aem-
stelredamū tomistibus accuratius concin-
natae, plurimum allaturae adiumenti
verbi Dei concionatoribus,
iuxta ac scripturae sacrae
tractatoribus.

IOANNES CHRYSOSTOMVS HO-
MILIA I. DE DAVID ET SAVLE.

QUOTIES diutina quapiā ac dura inflatio corporibus inhaesit, tum & longo tempo-
re, multoque labore, & mul-
ta sapientia in admonendis
remedijs est opus, vt colle-
ctus tumor, abique vitæ peri-
culo dissoluatur. Idem vide-
re est in anima. Quoties enī
aliquis morbum qui iam ra-
Morbis a-
nimae.

duces egit in anima, multoque tempore concretus sit, radici-
tus euellere voluerit, non satis est ad correctionem vnus
duorumque dierum admonitio: verum oportet frequenter, ac
diebus compluribus in hac cura versari: si modo non ad am-
bitionem ac voluptatem, sed ad fructum, & vtilitatem mu-
nus hoc publicum gesturi sumus.

b Siquidem hoc spectat medicus, vt morbo liberet agrotū, Medici
non vtrum merito an immerito sibi morbum cōtraxerit. Tu scopus.
quoque igitur medicus esto ei qui te laesit, vnum hoc quere,
quo pacto illi morbum adimas.

c Etenī si vulgares istos principes ab Imperatore designa-
tos, etiā si sint improbi, si fures, si predones, si iniusti, si denique
quodcumq; aliud fuerint, timemus cum horrore, nō propter
malitiam despicientes eos, sed propter dignitatē illius à quo
electi sunt, reuerentes: Multo amplius id facere conuenit,
in his quos elegit dominus.

Principū
timor.

IOANNIS CHRYSOST.

¶ IDEM HOMILIA II. MAGNUM
esse bonum non tantum exercere virtutem,
verum etiam laudare &c.

Parēs cor-
rumpens fi-
lium.

Hoc nimirum & parentes saepenumero faciunt erga fi-
lios, dum quispiam corripuens filium suum corruptum, mul-
taq; operatum mala, quamuis sibi persuasum habeat, illum
ex propria malitia ad perditos mores exorbitasse: frequen-
ter tamen in alios culpam reijcit, ita loquens: Noui nō fuisse
tuum delictum, sed alij te corruerunt ac seduxerunt. Illo-
rum est totum hoc peccatum. Nam hæc audiens filius, pote-
rat parlatim à malitia respiciens facilius ad bonam frugem
reuerti: dum pudefit erubescitq; hac laude videri indignus.
Idem fecit Paulus scribens Galatis. Post multos illos ac pro-
lixos sermones, postquam non commemorādas accusationes,
quibus illos accusarat sub epistola finem, volēs ab illis amo-
uere culpam, vt aliquantulum à criminibus recreati ad ex-
cusationem venire queant, hunc in modum loquitur: Ego cō-
fido de vobis, quod nihil aliud sentietis. Ceterum qui vos
perturbat, feret iudicium quisquis ille fuerit.

Ex suo ani-
mo de a-
lijs iudi-
cans.

Plerumque enim vulgus hominum ex suo animo de alijs
iudicat. Velut qui assidue inebriatur, haud facile credere
posset, esse quēpiam hominem sobrie frugaliterq; viuente.
Qui scortis indulget, etiam pudicē viuentes habet p incon-
tinentibus. Rursus qui res rapit alienas, non facile persuade-
bitur, esse homines qui sua quoque profundant. Similiter &
hic semel occupat^r ira, haudquaquam facile credidisset esse
hominem vsq; adeo suis affectibus superiorem, vt nō modō
nihil laderet, verum & eum qui læserat seruaret.

¶ IDEM HOMILIA III. PERICYLO-
sum esse adire spectacula.

Laborans
ab oculis.

Quemadmodum qui laborant ab oculis, si spongas ac
vestium cyaneo colore pannos tenentes frequenter in ea in-
tueantur, ex eo colore nonnullum capiunt morbi leuamen:
similiter & tu, si Dauidis imaginem præ oculis habearis, & in
hanc assidue defigas oculos, etiam si milies obtundet ira,
mentis oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respi-
ciens, perfectam consequeris sanitatem, puramq; animi phi-
losophiam ac tranquillitatem.

ITRO SIMILIA. IMAGE

2

^a Quemadmodum quādiu nox adest, sæpe ne præsentē
quidem amicum agnoscimus, at mox vt exortus est dies, etiā
eminus conspectum agnoscimus: Itidem & in iracundia solet
vltu venire. Donec inter nos maleuolum gerimus animū, &
vox audita nobis aliter sonat, & ipsam faciem corrupta mē-
te aspiciamus. Ceterum vbi posuerimus itā, & vox quæ prius
erat iniuria atq; hostilis, placida nobis ac iucundissima vide-
tur, & aspectus ipse prius inimicus & iniucundus, tunc fit
amabilis & iucundus. Idem accidit in tempestate. Non pati-
tur nubium concursus nobis conspicuam esse cœli pulchritu-
dinem, sed quamuis milies habeamus oculos perspicaces &
acres, nequaquam perungere possumus ad illam supernam
iucunditatem. Ceterum vbi iam radiorum calor, perruptis
ac discussis nubibus solem ostendit, rursus & cœli decorem
ostendit. Idem accidit in nobis ira feruentibus, dum simulas
velut densa nubes, ante oculos & aures stat, facit vt voces a-
spectusque videantur aliter quā sunt.

Iracundia

Tēpestas.

Simultas.

^b Quemadmodum enim, inquit, si inflēs in scintillam ignis,
excitas incendium, contra si influas, extinguīs, & vtrunque
tibi in manu est, quoniam vtrunque, inquit, ex ore tuo p-
ficiūtur. Idem fit & in inimicitia proximi, si inflatos ac ve-
cordes ingeras sermones, excitas ignem illius, accendis car-
bones: Sin mites ac moderatos admoueas sermones, prius-
quā exardescat, iram omnem extinxeris. Ne dixeris igitur.
Hæc aut hæc audiui, quum hæc omnia sint in tua po-
testate. Hoc enim pacto iram veluti scintillam, vel extin-
guere, vel accendere, furoremque vel excitare, vel contra
sedare in te situm est.

Scintilla
ignis.

^c Frequenter enim fit, vt quum eadem comitua audimus ab
amicis iocantibus facetijs ludentibus, aut à pueris paru-
lis, non solum nullam sentiamus molestiā, neq; incredula-
mus, sed videamus etiam atq; exilaremur, cō quod illa non
audimus animo affectu corrupto, neque mente ira præoccu-
pata. Itidem in inimicis, si extinxeris iram, si odium eieceris,
nihil eorum quæ dicuntur, te poterit offendere.

^d Quandoquidem & patres filios delinquentes frequēter Patres,
ex adibus exigunt, & a mensa submouēt, nō vt semper illinc
exulent, sed vt hac correptione redditi meliores, cum debita

A ij

IOANNIS CHRYSOST.

laude in paternū redeant contubernium. Idem sane faciūt & pastores, dum oues scabie oppletas, à sanis segregant, vt mīsero morbo leuata, denuo tuto ad sanas reuertatur, potius quā agrotat, gregem vniuersum suo illo morbo impleant.

¶ IDEM HOMILIA IIII. CVM PRESBYTER ESSET DESIGNATVS.

Atqui etiam si mihi annuum more profueret oratio, si que verborum fontes essent in ore meo, protinus ex tantæ multitudinis ad audiendum concursu, metu sisteretur profluvium, & in diuersum fluentia resilerent. Nunc verò quum tantū absumus à fluminū ac fontium copia, vt exiguae pluuiolæ medio critatem obtineamus, quī fieri possit, vt me non deficiat tam exigui fluxus, metu arefactus: Idemque eueniat, quod in corporibus solet accidere? Quid accidit in corporibus? multa frequēter que manu tenemus, que digitis stringimus, præ metu nobis excidūt oīa, dissolutis nervis nostris, corporisq; vigore remisso, Itidē mihi profecto nūc metus est, ne idē eueniat in animo nostro, videlicet, ne quæ multo cū labore excogitauimus, quanquā & hæc sanè perquam exilia paruiq; momenti, præ pauore veniant in obliuionem, & euanescant, abeantque animum nostrum desertum relinquentia.

Quemadmodū enim in coronis non sat est flores esse pueros, nisi pura sit & manus eas contexens: sic & in sacris hymnis oportet non verba tantum esse pia, verumetiam animum hymnos concinentē. At is mihi impurus est, fiducia vacuus, vtpote multorum plenus scelerum.

Mala bestia est peccatum, non quidem in conserua corpora malum proferens, sed in ipsam domini gloriam effundēs malitiam. Propter vos, inquit, nomen meum conuicijs afficitur inter gentes. Eoque peccatorem tanquā in sacra patria abegit Propheta, & vltra fines ac pomeria submouit. Atque vti muscus optimus ē cithara bene modulata chordam dissonam refecat, ne reliquarum vocum harmonia vitietur: Sic & peritus artis medicus, membrum putrefactum amputat, ne hæc lues ad cætera mēbra sana transiliat. Eundem ad modum Propheta fecit, dum veluti chordam dissonam, ac veluti membrum ægrium, ab vniuerso creaturæ corpore refecat.

Quandoquidem in pretiosis ynguentis, non tantum si quis

SIMILIA.

effundat lecythum, verumetiam si quis vel summis digitis superficie attingat, & aërem nouo colore tinxit: & quotquot adsumt, suauitate fragrantia repleuit. Quod & in præsentia contingit, non viribus eloquentiæ nostræ, sed propter vim ab hoc bene gestorum.

¶ IDEM HOMILIA VI. QVVM SARTONINVS & Aurelianus acti essent in exilium &c.

¶ An non vides quod agricola vitem putant ne vim omnem in pampinis & palmitibus, sed in radice proferat? Idem & tu facito: Amputa folia, omneque studium huc intende, vt quā plurimum fructus ferat.

¶ Si stellæ quæ sunt in cœlis perpetuoque lucent, recipiunt nonnullam mutationem, sol deficiens, luna interiens: an non extremae dementiæ sit, terrena pro stabilibus fixisque ducere?

¶ Hominum vita imitatur mare vāsaniens, quotidie parturiens naufragia, naufragia inquam, tum noua, tum periculosa. Omnia tumultu & turbatum plena sunt, omnia scopuli & præcipitia, omnia rupes sub aquis latentes, & sinuosæ cautes: Omnia terrores, discrimina, suspensiones, tremores & angores. Sublatum est charitatis bonū, ciuile bellum habet omnes, ac ne id quidem apertum, sed obumbratum. Innumerabiles vbiq; personæ, simulateque facies, multa ouium vellerā, innumeri vbiq; lupi sub his occultati. Natura humanarum rerum nihilō secius se habet, quā animi defluxus, & fumo in aërem euanescente fugacior: est. Et ymbra præcurrente inanior. In his si philosophatus fueris nec suauia te poterunt inflare, nec molestia deijcere.

¶ IDEM HOMILIA VII. DE FIDE ANNAE.

¶ Quemadmodum ventis ex aduerso interfese concurrunt ventibus, mediamque scapham dum inter se depugnant, corripientibus, ac multis fluctibus partim à prora, partim à puppi insurgentibus gubernator clauo assidens seruat nauim, vndarum incurfus gubernandi prudentia depellens: Sic & mulier tum illa, quum ira & angor in animum ipsius facerent impetū rationem illius perturbantes, multosq; fluctus excitarent, non iam biduum ac triduum, aut dies viginti, sed ad

IOANNIS CHRYSOST.

totos annos (nam hoc, vt ait scriptura, ex multo tempore factum est) fortiter pertulit tempestatē, nec passa est rationera demergi. Siquidem Deitior tanquam nauclerus gubernaculis assidens, persuasit, eam tempestatē magno animo preferendam esse, nec prius destitit mētem illius gubernare, donec in tranquillū adduceret portum, onere plenā, hoc est vterum pretioso thezauro onustum.

Acerbayul nera. Quemadmodum acerba vulnera ne leuem quidem manus cōtactum ferunt: Sic & animus perturbatus difficilis est ac morosus, & ad omnia indignatur, quouisque verbo mordetur & offenditur,

IDEM HOMILIA VIII. DE ANNA, DE QV

SAMVELIS EDUCATIONE.

Amnium fontes. Neque enim perinde amnium fontes, floridos reddunt hortos, vt plantam deprecationis fontes lachrymarum irrigantes faciunt in summam altitudinem excurrere,

Vitis. Vua. Quemadmodum eodem in loco fixa vitis, in longā producit palmites, & vua multo intervallo pendens, cum radice habet commercium: Itidem & in hac accidit scēmina, quæ in vrbe manens vsque ad templum extendit suū palmitem, atque illic vnam suspendit maturam: nec intervallum illud vllum attulit impedimentum, quum charitas, quæ secundum Deum est, puerum matri copularer.

Arbor. Quemadmodum arbor perpetua irrigatione in magnam excreuit altitudinem: Sic & huc diuinorum eloquiorum doctrina assidue irrigatus, ad virtutis fastigium peruenit.

Dom' vetus ruinam minitans. An non absurdum est nos domum veterem, ruinam minitantem fulcire, pecunias impēdentes, fabros accercentes, denique nihil non facientes: domum autem Dei (nam Dei domus esse debet adolēscētis anima) ne vulgari quidem dignari cura? Vide ne idem audias quod olim audire Iudei. Nam illi posteaquam ē captiuitate templum materiale conspicientes neglectum, priuatas ades suas exornarunt, adeo Deum exasperarunt, vt mitteret eis Prophetam, qui fame in minitaretur, magnamq; rerum necessariorum penuriam, atq; hanc comminationis causam eloqueretur: Vos quidem in domibus vndique habetis mansiones, domus autem mea deserta est. Quod si illius templi neglectus tātam excitauit iram numi.

SIMILIA.

4

nis, multo magis huius templi neglectus ad iracūdiam prouocabit dominum: Siquidem hoc templum tantō est illo honoratius, quōd plura habet sanctimonie symbola.

An non videtis frequenter, quōd qui in viribus versantur, Pueri à lacte depulsi faciunt Thallophoros, aut a gonothetas, aut certaminum præfectos, aut chorearum magi repulsi.

Educatio. Idem & nos faciamus, à primis statim annis inducamus eos ad disciplinam Reipubl. cōlestis. Siquidē hæc terrena, quum impendium adferat, fructum tamen nullū habet. Nam quāso te, quis fructus esse possit ē populari applausu? Simul, vt vespera nos occuparit, ilico planus ille totusque tumultus emarcescit, ac festo peractō, perinde quasi in somnis fuerint delicias, ita omni voluptate destituti consistunt, dum nec à corona, nec à magnifica veste, nec à reliquo fastu vniuerso conceptam voluptatem, si querant, inuenire valeāt, quōd omnia illa quouis vento celerius prætercurrant: ceterum in cōlesti politia omnia secus habent, citra impendium lucrum adferunt, & copiosum & stabile.

Industrij agricolæ. Quemadmodum industrij agricolæ primum semen in terram deponunt, cupressi aut aliarum arborum similitum, deinde vbi conspexerint ē semine factam arborē, non relinquūt in eadem terra, sed inde reuulsam plantulam, in aliud transferunt solum, vt terra in recens gremio suo exceptā illius radicem, puram & integram vim suam proferat ad nouam educationem. Ita & Anna filium præter spem profeminatum in templum trāstulit ē domo, vbi sunt perpetuæ fontium scatebræ & irrigationes spirituales.

IDEM ADVERSUS IYDAEOS ORATIONE PRIMA.

Pastores. Quandoquidem & pastores, quamdiu noxia bestia molesta non est, sub illicem aut populum porrecti, fistula canunt, sinentes oues libere pro suo arbitratu pascere. Verū simulque senserint alicunde luporum incurfionem imminere, mox abiecta fistula, fundam arripiunt, & omisso calamo, sustibus & saxis obarmant sese, proq; septis cōsistentes, magno longoque ciulatu vociferantes, frequenter ipso clamore feram priusquam irrumpat, abigunt: Itidem & nos facimus. Superioribus enim diebus in scriptura velut in prato ludentes, chore-

IOANNIS CHRYSOST.

asque ducentes, nihil in oratione attigimus contentiosi sermonis, eo quod nullus esset qui nobis obturbaret, aut molestus esset. Caterum quoniam hodie lupis omnibus seuiores Iudaei oues nobis circumuallaturi sunt, ad pugnos & pugnam accingamur oportet, ne quid nobis ereptum cedat in praedam ferarum.

Ne vero miri vobis videatur, si quum ieiunium illud post decem & eo amplius dies venturum sit, nos ab hoc statim tempore munimus & armamus animas nostras.

Quandoquidem & inter agricolas qui vigilantes & industri sunt, quum habent vicinum torrentem, qui vexat laetitiam, segetem, non quum suo tempore torrens inundat, videlicet hyeme, sed tempus illud praevententes, & ripas obsepiunt, & aggeres erigunt, & fossas agunt, denique modis omnibus sese praeparant aduersus torrentis futuram violentiam: dum enim tranquillus est & stagnans, atque angustus, facile est illi admolari manum: verum posteaquam increuit, multoque aquarum impetu fertur violente, non perinde facile est exundantibus obistere. Eoque multo ante tempore praeventiunt illius irruptionem, vnde quaque praeparantes, quicquid agros possittutos reddere. Eundem ad modum & milites, & nautae, & agricolae, & messores facere consueverunt. Equidem & milites priusquam veniat pugnandi tempus, & thoracem abstergunt, & scutum si quid desit circumspiciunt, & frenos apparant, & equos omni diligentia nutriunt, ceteraque omnia recte diligenterque curant. Similiter & nautae priusquam nauem in portum detrahant, & clauum apparant, & instaurant latera, & remos dolant & vela confarcinant: denique quicquid praeterea ad totius navis armaturam pertinet diligenter accurant. Quin & messores consimili modo multis ante diebus, & falces acuunt, & arcem praeparant, boues item & currum, breuiter quicquid ipsis ad messum ac triturae conducibile iudicant. Imo videas omnes homines, si quid rerum agendum est, prius ad eas apparatus facere, ut quum aduenerit rei gerendae tempus, facile conficiant quod est opus. Hos igitur & nos imitantes, multis ante diebus praemunimus animas vestras, exhortantes vos, ut ipsum hoc Iudaeorum & sceleratum ieiunium effugiaris.

si autem
siue indu-
ctio Socra-
tica.

SIMILIA.

5

Etenim si postulasset, similiter & praescis omnes, qui ante hos floruerunt, prius ad hoc vitae institutum adegisset. Quo inquis, igitur consilio haec praecipit? Nimirum vestrae morum generis infirmitati, non aliter, quam medicus, videns hominem febricitantem, morosum minimeque sibi temperantem, si concupiscat frigidam bibere, ac ni accipiat, periturum ac plane futurum, ut vel ad laqueum fugiat, vel e sublimi se precipitem det, dum studet maius excludere malum, permittit quod minus est, cupiens illum a violenta nece reuocare. Co similem ad modum fecit & Deus, qui vidit illos insanientes, anxios concupiscentes victimarum oblationem, iamque nisi acciperent quod desiderabant, paratos ut ad idola se deflestant, imo non solum paratos, verum etiam eo iam prolapsos, permittit immolationem victimarum.

Febricitans
morosus
minimeque
sibi temperans.

Et quemadmodum si medicus ille (nihil enim vetat eodem exemplo denuo uti) posteaquam indulget appetitui laborantis, mox phiala e suis aedibus allata praescribat, ut ex hac sola bibat aqua, deinde persuaso agrote, clam ijs qui ministrant praecipiat confringere phialam illam, ut cum clam nihilque suspicientem auocet ab illa cupiditate bibendi frigidam. Idem fecit Deus permittendo sacrificia.

Quemadmodum igitur medicus fracto vase agrotum cohibet ab intempestiuo frigidi potus appetitu, sic & Deus euerfa ciuitate ipsa, adeoque funditus diruta, ut omnibus facta sit inaccessa, Iudaeos a sacrificijs abduxit.

Medicus.
Faber.

Quemadmodum faber iactis fundamentis, erectis parietibus, concamerata testudine, ipsaque concameratione in vnum lapidem in medio positum connexa, si enim tollat, totam aedificij compagem soluerit: Similiter Deus, quum eam ciuitatem fecisset quasi nodum totius religionis Iudaeae, ac mox eam subuerterit, nonne & vniuersum eius ciuitatis statum dissoluit.

ITEM ADVERSVS IVDAEOS
ORATIONE SECVNDA.

Quemadmodum enim homines vino & potationibus delectati, singulo quoque die simul ac surrexerint, obambulant, cu potationis & disquirunt, ubi compotationes agantur, ubi conuiuia, ubi coena, ubi comestiones, ubi temulentia, phiale, cra-

Vino &
potationi-
bus dediti.

IOANNIS CHRYSOST.

teret & pocula: Sic & vos quotidie simulac surrexeritis, curiosè perquiratis, vbi nam futura sit exhortatio, vbi salubris admonitio, vbi doctrina, vbi sermo ad sermonem CHRISTI conducent.

Atqui debebant ipsi docere, futurum vt ciuitas rursus instaretur. Quandoquidem in forensibus iudicijs videmus sic fieri probationes. Nam quoties inter illos aliqua incidit controuersia, & alter aduersus alterum agit ex scripto: deinde is aduersus quem agitur, inficiatur ea quæ obijciuntur, cogitur is qui affirmat postea testes, & alias adferre probationes, quibus doceat non esse vera quæ scripto continentur, nō is qui scriptum produxit. Eodem modo conueniebat & istos hic facere, nobisque in medium producere Prophetam, qui prædixit omnino futurum vt Ciuitas restitueretur.

Nos enī quū videmus qui famulos post multa grauiaq; commissa coniecerunt in vincula, non protinus in principio exordioq; punitionis admouemus supplicationem, sed vbi sciuerimus illos aliquot dies temperariōres esse factos, tūc adimus heros, nacti iam & ab ipso tempore auxilium: Hoc sanè & Propheta fecit: posteaquā enim poenas dederant, haud quaquam dederant dignas admissis, attamen iam adit DEVM, pro illis verba factururus.

Absurdum enim fuerit, alios in certaminibus olympicis quotidie à medio noctis vsq; ad meridiem perdurare, expectantes vt videant, cui cessura sit corona, nudoque capite excipere solis radios, nec prius abscedere, q̃ de certamine fuerit pronuntiati. Nos verò nūc quū certamen sit nō de tali corona, sed de corona immortalis, defatigari ac tædio affici.

¶ IDEM ADVERSUS IUDAEOS ORATIONE tertia.

Syluestres bestiae. Bestiae donec in syluis pascunt, & ab hominibus negliguntur, mitiores sunt, minusque sauae. Verū vbi venatores eas captas in ciuitates adduxerint, atque inclusas extimularint, vt pugnent cū ijs qui bestiis obijciuntur, protinus irruentes, vbi carnis degustauerūt, & sanguinem humanū biberūt, postea non facile abstinēt, à talibus epulis, sed multa cum auditate ad eandem decurrunt mensam. Hoc sanè & nobis visū venit quoniam nunc cum iudeis pugnam suscepimus, & im-

SIMILIA.

peti aduersus illorum impudentes contradições facto, rationes illorum subuertimus, omnemq; celsitudinem erigentem sese aduersus cognitionem dei, & cogitationes captiuas, duximus ad parendum CHRISTO, maior etiam nos cepit aduersus illos bellandi cupiditas.

Vidētis mihi vocem factam imbecilliorē, idemq; mihi nūc, accidere, quasi si quis miles concisus aliquot ex hostibus, magnōque animo impressione facta in hostium condēsatam aciem, pluribus prostratis, mox fracto gladio cōsternatus ad suos sese referat. Quin potius quod nobis accidit periculosius est. Nam militi qui fregit gladium, licet ab alio quopiam astātium ensē eripere, suūque animum exere, multāque strenuitatem ostendere. Ceterā si vox laboret, non licet ab alio vocem munio lumere. Quid igitur suffugiemus & nos? At non permittit hoc vestrae charitatis tyrannis ac violentia, Vereor & patris praesentiam, & vestrae reuerentiae promptitudinem.

¶ IDEM ORATIONE ADVERSUS IUDAEOS QUARTA.

Imperator. Quemadmodum enim fieri non potest, vt Imperator sit, si non sit exercitus aut diadema, non purpura, non alia quæ regnum commendant. Ita nec sacrificius esse potest sublata hostia, vetita oblatione, sanctis conculcatis, toto rerum statu abolito.

Male benēque viuentis. Quemadmodum qui iniuria afficiunt, qui usurpant aliena, qui rapiunt, qui mala innumera proximo inferūt, quum illuc venerint, eosq; viderint qui hac passi sunt. Videbūt enī, videbūt, inquam, omnino (id quod peripicuū est & ex diuitibus illo & Lazaro) neque os aperire poterunt, neque habebūt quod dicāt aut excusent, sed multo pudore repleti, magnāq; condemnatione ex illorum aspectu, ad ignea flumina adducuntur: Itidem qui bene viuunt, qui docent, qui instituunt, vbi viderint eos quos seruauerunt illic, patrocinautes ipsis, multa fiducia replebuntur.

¶ Quemadmodum in pecunijs, qui duos lucratus est aureos, proclius est ad decem, ad viginti colligendos congruendoq; sic vsu venit & in virtute, qui fecerit bonum opus, officiūque praestiterit, extimulationem aliquam aut ex-

IOANNIS CHRYSOST.

horrationem ad agendum sumit, vt alia quoque benefacta aggrediatur.

IDEM ADVERSUS IYDAEOS ORATIONE quinta.

Etenim qui mulieris aliena tenetur amore, qui scortis vacat, ebrius est. Et quemadmodum is qui multū ebibit merum seseque ingurgitauit, illiberales voces effundit, aliudque pro alio videt: Sic & hic veluti mero quopiam sua cupiditate repletus, neque sana profert verba, sed obloecena omnia, sed pernicioſa, sed illiberalia, risusque plena, aliaque pro alijs videt, cecutiens ad ea quae cernantur.

Quemadmodum igitur illud est grauissimum in mente captis & attonitis, quod cum agrotet, nec hoc ipsum sentiat esse agrotos: sic & Iudaei, nunc quum sint ebrii, non sentiunt tamen morbum suum.

Nos autem ne remittamus pro fratribus nostris sollicitudinem, neque posthac existimemus vllam illorum curam esse importunam: Sed quemadmodum faciunt milites, vbi commissio praelio verterint in fugam aduersarios, ab insectationibus redeuntes, non protinus currunt ad tabernacula, sed prius ad conflictus locum profecti, tollunt eos qui ex ipso- rum numero caesi sunt, ac vita quidem defunctos terra occu- lunt. Caterum si quos viderint inter mortuos spirantes ad- huc, nec letale vulnus habentes, ijs in tentoria sublati, mul- tam adhibent curationem, extracto telo, accersitis medicis, absterſo sanguine, pharmacis porrecti, reliquaque omni cura- tione admota ad sanitatem reducunt. Et nos igitur, quoniam opitulante dei gratia Iudaeos persequuti sumus, armatis aduersus illos vndeque prophetis, reuerſi ad nos videamus, num qui fratrum nostrorum ceciderint, num qui ab ieiunio intercepti sint, num qui illis in festo communicarint: ac ne- minem quidem tradamus se pultura, sed potius sublatos om- nes curemus.

Nam sub externis quidem hostibus, qui semel concide- rit, animamque efflarit, fieri non potest vt miles eum recupe- ret, & ad vitam reuocet. Caterum in hoc bello praelioque, etiam si quis letale vulnus acceperit, fieri potest, vt auxilian- te nobis dei gratia, eum ad vitam reducamus. Nō enim haec

SIMILIA.

7

naturae mors est, quemadmodum illa, sed voluntatis ac pro- positi. Voluntatem autem mortuam licet denuo suscitare, a nimisque morti data, persuadere licet, vt ad suam vitam re- deat, suumque dominum agnoscat.

Sed quod dicebam (nam oportet ad id quod propositū erat reuerti) satis vobis ex his demonstrauit ratio, quod non oporteat fratres lapsos negligere neque cōtemnere, verum perspicere quidem illis ante peccatum, caterum etiam post peccatum multam erga illos praestare curam. Itidem faciunt & medici: praescribunt enim ac praecipunt hominibus, quae possunt illorum sanitatem tueri, omnemque morbum exclu- dere: caterum vbi neglexerint praescripta, & in valetudi- nem aduersam inciderint, non negligunt eos ipsi, sed tū ma- xime multā adhibent sollicitudinē, quō illos morbo leuent.

Et tu igitur quum videris aliquem egentem curatione, proximo- vel corporis vel animi, ne dicito apud teipsum, Quare ille & ille non curauerunt, sed a morbo libera, Ne petas ab illis excusationes negligentiae.

Si inueneris aurum iacens, non dicis apud teipsum, qua- re ille aut ille hoc non sustulerunt, sed festinas ante alios ra- pere: Itidem & de fratribus collapsis cogita, putatoque te thesaurum repperisse, occasionem illis medendi. Etenim si instillaueris, illi velut oleum sermonis doctrinam, si obliga- ueris humanitatē temperatiāque vulneratum, si sanaueris, ille te faciet ditio- rem quouis thesauro. Qui enim eduxerit pre- tiosum, ex indignitate, tanquam os meum erit inquit ille.

Sicut in igni probatur aurum? Sic homo fit acceptus in deiectione.

Si tu famulum tuum flagris cecideris, & ille triginta aut quinquaginta plagis acceptis, illico prouocet ad libertatem, heri. aut deserat tuum dominium, & ad alios quospiam sese con- ferat, qui te oderint, eosque in te concitet, dic mihi, num is abs te veniā impetraturus sit? An quisquam pro illo poterit esse patronus? Nequaquam. Quae ita tandem? Quoniam officium est heri punire talem famulum. Non ob id tantum, verum etiam ob hoc, quod si fugiendum erat, non ad hostes & osiores domini prioris oportebat fugere, sed ad amicos & cognatos, Proinde tu quoque si videris te puniri a Deo, ne

inibit

IOANNIS CHRYSOST.

profugas ad inimicos Iudæos, ne magis etiam illum in te puoces, sed ad amicos illius, martyres ac sanctos, qui illi placuerunt, quique multam apud illū habent auctoritatem. Sed quid loquor de famulis & heris?

Filius non poterit hoc facere, nec abnegare cognationem quam habet cum patre. Nam & naturæ leges, & leges ab hominibus institutæ sic præscribunt, etiam si flagris cædat pater, si à mensa depellat, si ædibus exigat, si quocunque modo puniat, iubent omnia fortiter perpeti, nec ullam illi veniam concedunt, ni paruerit, pertuleritque. Etiam si filius carissus innumeras querimonias deplorans perferat, hæc verba audit ab omnibus: Pater est qui cecidit ac dominus, habetque potestatem in te quid vult faciendi, & oportet omnia placide ferre. Ergo famuli quidem serunt dominos, filij parentes frequenter & præter æquum punientes: Tu verò non sustines DEVM te corripientem, qui plus habet in te iuris, utpote verè dominus, qui plus te diligit quàm pater, quique nihil per iracundiam, sed omnia facit in tuam voluntatem: sed si leuius aliquis morbus acciderit, illico resiliens ab illius dominio, ad demones accurris, & ad synagogas confugis. Et quam tandem post hac veniam consequeris?

Febricitās

Quemadmodum enim postquam receperis incitationē sanusque factus fueris, miserius affectus es ijs qui febris laborant, dum tecum reputas peccati magnitudinem, sic tamen quoque etiam si febriciteris innumeraque patiaris mala, repulsis ipsiis illis, quouis sano melius eris affectus animo, gestiente præ gaudio conscientia, ac laudante te probanteque, & dicente, Euge euge, heus homo CHRIS T I seruius fidelis vir athleta pietatis, qui malueris molestijs immori, quàm deferre tuam pietatem, proximo secundum martyres loco stabis in illo die.

Quemadmodū enim illi præoptarunt cædi flagris torquerique, ut ad honorem peruenirent: Ita tu quoque hodie præoptasti flagellari, torquerique à febris vulneribus, quæ, ne abijceres pietatem, non incantamentis, non applicaturis ac speciebus istiusmodi nutritus, neque sensu premittum dolorum.

Medici.

Annon vides medicos hoc ipsum facere? Non cogit

SIMILIA.

3

groto lecto decumbentes ad ipsorum ædes deferri, sed ipsi accurrunt ad eos: Hoc & tu facito dilecte: sciens hanc præsentem vitam esse breuem, quodque nisi hæc lucra parauerimus, nullam illic sumus habituri salutem.

¶ IDEM ADVERSUS GENTILES ET IN Babylam martyrem.

Enimvero si ut adamantina & incorruptibilia nobis corpora essent, neque scorpios, neque serpentes, neque ignem manibus formidarem, complecti: Ita cum animas nostras tali fide CHRIS T V S armavit, non est quod timeamus etiam hostium tenentes venena, Nobis enim cōcessum est ambulare super serpentes & scorpios, & omnem cōcessum est omnem multo magis & super teredines, ac scarabeos. Tam procul est ne qua parte nos offendant insidiæ diabolicæ, & ita se habent res nostræ.

Nihilominus error gentilis superstitionis, quamvis à nullo vnquam obturbaretur, & profunda quiete frueretur, à seipso extinctus est, & in semetipso in diuersa corruit. Non secus quàm corpora diuturnæ putredini obnoxia, quæ licet à nullo offendantur, per se tamen sponte dissoluuntur, paulatimque abolentur.

Nondum scintilla fidei rectè accensa erat, & flumini ac abyssi vndeque iruebant. Non ignoratis utique, quantò facilius sit plantam nuper terræ impostam euellere, quàm arborē plurimis annis bene radicatam.

Mea enim sententia opus est, ut quisquis alios vult reprehendere, animam suam ab omni temeritate & arrogantia, quammaximè liberam faciat, ut viam suam soli, verbis & operibus declaret. Nam & medici ossa putrida & accensæ secturi, non ira se replent quando curatum eunt, sed tunc maximè tranquillitatem animi seruare student, ne forte arti obsit turbatio. Quod si curatur corpus, tanta opus est animi sedatione, medicum animarum dic quid decet? quantā adeo prudentia expectanda? planè multo maior, atque adeo tanta, quantā videlicet declarauit beatus ille martyr.

Quippe anima quæ semel peccatū gustauit, & neque dolore, neque poenitentia eius tangitur, negligentia sua facit, ut semper morbi crescat accessio. Et quemadmodum in

Error.

Scintilla si

IOANNIS CHRYSOST.

materiam recentem cadens scintilla, statim tactam accendit, neque subsistit, donec quod reliquum est pascatur, & quanto plura comprehendit, flamma, tanto maiores vires ad consumenda alia concipit, capiturque edacitate lignorum quae consumuntur, si quid reliquum, quod & ipsum consumendum, & iterum alia consumit, semper fortius se armante incendio: Sic & natura peccati, ubi cogitationes animi inuaserit, & nemo est qui malum extinguat, procedens ulterius, peior semper fit, magisque ac magis indomita. Et ideo posteriora peccata ferme prioribus sunt grauiora. Accedit ad haec, quod anima posterioribus peccatis ad maiorem semper despicientiam & inconsiderantiam vergit, viribusque destituitur, In hunc modum plurimi, quia priorem flammam non extinxerunt, in omne peccatorum genus incidere.

Sic peccatum, ut dixi, initio sumpto, nisi statim prohibeatur, tanto procurret impetu, ut contineri nequeat, non secus quam ferocientes equi, qui freno ex ore eieccto, & assensore excusso, molesti primum sunt occurrentibus, dein nullo obstante, ab excelsa petra se praecipitant. Et idcirco animas, salutis nostrae inimicus, ita in hac potissimum insaniam agit, ut medicos repellat, quod destitutas a medicis grauioribus & pluribus malis diuexet. Ita enim & corpore aegrotantes: quandiu ad se permittunt accedere medicos, aliquam adhuc spem sanitatis habent, Vbi autem phrenetici facti, illos extrudunt, & dentibus mordent, nolentes a morbis liberari: tunc tandem incurabiliter laborant, non quod ea sit natura morbi, sed quod ab his destituti sunt, qui a morbo liberare possunt.

Et fiebant omnia quasi contra CHRISTIANOS, vergebatur tamen risus, non in eos qui patiebantur, sed in eos qui intentabant. Sicut enim infani, propiores semper videntur, parietes impetendo, & varia in praesentes mala dicendo, & non illos, sed seipsos confundunt: Ita & tunc fiebat, Ducebatur tumultus per totam viam & redibat Martyr quasi athleta coronam ferens secundo, in ciuitatem suam in qua & olim coronatus erat.

Sicut, cum a spelunca princeps latronum ibidem vinculus Latrones. educitur, & ablatis omnibus quae latronis erant, relinquitur

SIMILIA.

locus in ferarum latibulum, & coruorum refugium, ad quem quicunque venerit, & visa locorum dispositione, ex decursionibus & ambagibus secum expendit illius latrocinia, & depingit speciem eius qui olim inhabitauit: Ita & hic res se habet. Nam quisquis vel a longe videt columnas, vaditque & liamen transit, mox apud se cogitat Daemonis praedas quas abegit, fraudesque ac insidias, ac stupescens tam iram, quam fortitudinem Dei, abit.

EIDEM SERMONE IN IUVENTIVM ET MAXIMUM MARTYRES.

Temporis accessione opes quae ad corpus spectant, facile intereunt, vestimenta absumuntur, domus destruntur, & aurum rubigine consumitur: & in summa omnis sensibilis substantiae natura, tempore tandem aboletur & intercidit: At non sic res habet in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam, qui semper in eodem manent vigore, semper in eodem iuuentutis flore sunt, semper suae gloriae fulgorem emittunt & radios.

Enimvero sicut plantae rigatae magis crescunt: Ita & fides nostra oppugnata magis floret: & seditio agitata, incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irrigati ita germinant & fecundi sunt, ut Ecclesiae, si martyrum irrigentur sanguine.

Illos non indignum fuerit, & columnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam ecclesiam sicut columnae sustinent, sicut turres muniunt, & sicut scopuli omnes vndarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruantes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusserunt, & sicut tauri anima, promptitudinemque eadem, Tauri. suae Christi iugum traxere.

Enim sicut milites vulnera, quae in praeliis sibi inflata regi monstrantes fidenter loquuntur: Ita & illi manibus absecta capita gestantes, & in medium afferentes, quaeque voluerunt, apud regem caelorum impetrare possunt.

EIDEM HOMILIA IN PRISCILLAM ET AQUILAM.

Et quemadmodum qui artem natandi docent, principio Ars nata multa diligentia discipulos gestant, post unum autem & al-

IOANNIS CHRYSOST.

terum, & tertium diem, subtracta illis dextera præcipiunt, ut seipfos iuuent, & nonnunquam illos pauper mergi sinunt, ita ut & multum sanguinis sorbeant: Ita & cum discipulis suis CHRISTVS faciebat. Nam initio nihil eis pati sinebat, vel paruum vel magnum, sed ubique aderat muniens & circumvallans eos, faciensque ut omnia vbertim eis affluerent: cum verò tempus esset, ut virilitatem suam ipsi declararent, subtraxit aliquamdiu beneficium, præcipiens eis, ut etià per seipfos multa perficerent.

Pulli auis. Quemadmodum aues pullos suos fouentes, tamdiu in nido sedent, donec illorum plumæ increfant, quas dum increuisse viderint, eos primum circa nidum volitare docent, dein adminiculo suo toros destituunt. Ita faciebat & CHRISTVS. In Palestina enim quasi in nido nutrabat discipulos, & exin eos volare docuit præsens, & gestans tandem permittit eos volare in totum orbem, dato eis mandato, ne sibi ipsis decissent.

Et sicut corpus neruorum debita habitudine carens, multas gignit agilitates, & vitam facit non diuturnam: Ita ecclesia non circumdata forti, & vehemèter virgènte catena, plurima parurit bella, iram dei augeat, & multarum tentationum est occasio.

IDEM HOMILIA DE RESURRECTIONE.

Athleta. Sicut athleta in theatro, & in sudore, & puluere & æstu multo, & laboribus & erumnis pugnandum est: Ita & iustum hic multa sustinere oportet, & ferre omnia viriliter, siquid præclaras illic accepturus est coronas.

Athleta. Enimvero in Olympicis certaminibus, athleta intra stadium certat, magister autem ludi foris confidēs, sermonibus affert auxilium, eatenusque duntaxat certamen iuvat, quatenus acclamationibus, sermonibusque valet: neque enim illi ei lege permittitur, manibus illum adiuvare. At secus res habet in pietatis certaminibus: Idem enim est & athleta, & magister ludi, & idcirco non extra caueam sedet, sed ingressus ad certamina ipsa, firmat compugiles dicens, Propter quod malis non succumbimus.

Nam sicut hi qui in corporali certamine pugnant, ante coronam & brauium in meditatione & palæstra ipsa, ma-

SIMILIA.

10

gnam accipiunt mercedem, eò quòd corpora sua firmiora & validiora exercitando faciunt: Ita & nos virtutis certamen certantes, priusquam aperiatur cœlum, priusquam filius dei adsit, priusquam retributiones nobis dentur, magnam mercedem accipimus, eò quòd anima sapientiæ sit amantior.

Similiter, sicut qui mare nauigarunt, & innumeras procellas tulerunt multasque hyemes perpassi sunt, antequam commodam merces referunt, non paruum suæ peregrinationis lucrum reportant, eò quòd aliquantò fidentiores sunt, ac pelagisauitiam minus horrent: nanque intrepidè, & voluptate quadam transmarinas peregrinationes aggrediuntur. Ita & qui in præsentī vita, propter CHRISTVM multas fert afflictiones, multaque grauiā patitur, etiā antequam regni cœlorum magnam illam retributionem assequatur, magna hic potitur fiducia, animamque suam ita excellam efficit, ut posthac grauiā omnia, quasi è sublimi derideat.

Sicut miles si gestarit arma sese grauantia, non est terrori hostibus, qui sciunt armaturæ grauitatem, pedum velocitatem, & bellandi vsui obesse: Sin leuia acceperit, & tractabilia, sicut auis aliqua obuium se feret hostibus: sic & qui carnem suam non ebrietate, neque indulgentia, neque delicijs inrafasit, sed ieiunijs & precibus diuturnaque afflictionum sustinentia leuiorem & tenuiorem effecerit: Sicut volucris aliqua superne denolans, ita valido impetu in phalanges demonum irruit, & occurrentes virtutes facillè inuadit, sibi que subijcit.

Etenim nonnunquam agricola cum sementem fecit, cum agrum coluit, cum iam segetem increfcere vidit, spe tandem, & retributione laborum excidit: quia vel grando, vel erica, vel locusta, vel alia quædam talia acciderunt: & post multos labores vacuis manibus domum regreditur. Mercator quoque post longam nauigationem, afferens oneratam nauim, sæpe in ipso portus hostio, irruentibus ventris impingit in scopulum, & vix nudo corpore saluato egreditur. Et in summa, in secularibus negocijs omnibus, sæpe sub finem eiusmodi calamitates eueniunt: Caterum non idem in tuis contingit certaminibus, sed necesse omnino est, ut qui certauit, & pietatem seminauerit, multosque labores tu-

IOANNIS CHRYSOST.

lerit finem ipsum assequatur. Neque aeris intemperie, neque ventorum tempestate, laborum mercedes subverti finit Deus, sed repositæ sunt illæ in cœlestibus & indeprædabilibus thesauris,

Etenim semina nisi prius moriantur, & putrescant & corrumpantur, non pariunt aristam. Sicut igitur qui videt tibi granum quod corrumpitur, & dissolvitur, non dubitat de resurrectione, sed certissimam demonstrationem facit: Nam si ita maneret, & non corrumpere, vel dissolveretur, certum quod nunquam resurgeret. Sic cogita & in corpore tuo: cum vides corruptionem, tunc potissimum de resurrectione philosophare: Nam mors nihil aliud est, quam plena corruptionis consumptio. Neque enim mors simpliciter corpus, sed corruptionem corporis absorbit. Hoc etiam in metallorum materijs vides evenire: Rudem enim glebam in qua aurum, eius artis gnari, & in conflatorium mittunt, circumponendo stannum & aliam materiam, & aurum non proferunt, donec purum excoquantur. Iam si tantum potest ignis potentia, cur non & diuina?

Arrabo. Nam sicut in conuiuijs qui acceperit arrabonem, fidem habet, & securus est de toto reliquo. Ita & tu cum acceperis arrabonem spiritus, dona inquam, non iam dubitare debes de cæteris bonis tibi repositis.

¶ HOMILIA DE PROPECTV EVANG.

Nauis. Sicut nauis quæ multos fluctus transit, multasque tempestates effugit, in ipso autem portu tandem in scopulum impingit, iacturam totius in se reconditi thesauri facit. Ita & Pharisæus ille, postquam sustinuit labores ieiunij, aliasque virtutes omnes, quia linguam non coercuit, arrogantiæ suæ in ipso portu naufragium fecit.

Prædo. Quemadmodum prædo aliquis, domum cunctis dormientibus ingressus, ut auferat omnia, si quem viderit accendere candelam, illum mox interimat, & lumen extinguit, ut auferre & rapere alia absque metu possit: Ita & Nero tunc latronem & furem quendam agens, dormientibus omnibus, profundoque somno grauatis, omnium bona diripiebat, nuptias inuadebat, domos subuertebat, nullamque malitiæ genus intermittebat.

SIMILIA.

11

Sicut rex manens super thronum suum conscendens, & in regalibus aulis confidens, plurimas vndeque literas accipit: Ita & ille in carcere, quasi in regalibus palatijs sedes, multo plures & accepit & misit, vndeque gentibus ad eius sapientiam confugientibus, & ad eum referentibus de omnibus quæ apud se fiebant.

Anima enim quando diuino amore & desiderio verè corripitur, ad nihil huius vitæ se conuertit, sed sicut mente moti contemnunt ignem & ferrum, & feras, & pelagus, & omnia: Ita pij furore quodam, maxime spirituali ac honestissimo insaniunt, deridentes omnia quæ vident.

Mente moti.

In tranquillitate es, ora Deum, ut ipsa tibi tranquillitas stabilis maneat. Tempestatem vides grauem, ora Deum ut auertat ipsam, & ex ipsa tranquillitatem faciat: Exauditus es, gratias age, quod exauditus es: Non exauditus es, perseuera, ut exaudiaris. Et si differat aliquando dominus, non id odio facit, neque te aueriat: sed differendo, diutius te secum seruare vult. Sicuti & patres filios indulgentius amantes, quod illos diutius apud se detineant, quos desides videt dedita opera, morantur aliquid dari.

¶ IDEM SERMONE DE CONVERSIONE PAULI.

Quid lucidius sole, attamen & lux eius deficit: Et profecto. Sicut sicut fulgidam illam lucem, & fulgurosam iubar, septuaginta merò superuenientes tenebræ obtegunt: Ita & intellectum nostrum, quasi in meridie fulgentem, & perspicuum, inconsiderantia obrepens tenebrosum reddit.

Nam sicut in famulis vni venire solet, quod obsecuti sunt si quamprimum fugam inierunt, sua nomina mutant: Ita & in Paulo contigisset, si mox ut relictis Iudæis ad nos venit, aliud nomen sortitus fuisset: nemo enim sciuisset quod persequutus esset ille Euangelista.

Enimvero medicum tunc maxime admiramur, quando febrem cum infestior, & flamma morbi cum vehementior est extinguere, & penitus abolere potest. Id quod & in Paulo contigit. Vox enim domini quasi ros quidam desuper descendens, à morbo in ipso feruore flammæ liberauit.

Etenim qui excindere vult arborem, ramis relictis ra-

IOANNIS CHRYSOST.

dicē ipsam execat. Ita sanē & hic adortus est discipulos, radicem prædicationis volens eximere.

¶ IDEM SERMONE DE HABENDA CYRA PROXIMORVM.

Sicut is qui absq; compassione vulnera fratrum spectat, nullum inueniet qui se dignetur venia, si quando & ipse peccauerit. Ita qui cum misericordia lapsum proximi iustificat, si quando & ipse supplantabitur, multos videbit manum porrecturos.

Nam si semper argueremus, impudentiores illi fierent: si semper obsecraremus, ignauiores redderetur. Quapropter & medici non solum secant, sed & vulnera obligant, neque corum curam. Sicut enim & medici non solum secant, sed & vulnera obligant, neque corum curam. Sicut enim & medici non solum secant, sed & vulnera obligant, neque corum curam.

Plerumque enim nobis dormientibus & negligentibus imponit, & idcirco præoccupatus ille magis dignus est ut eodoneatur ei, quoniam a tentatore captus est. Non enim erat ei manifesta pugna, neq; conductus dies belli, sed per ignorantiam deceptus & superatus est. Sic nautæ quoque faciunt, cum per magnum & spaciosum mare nauiant, licet naui secundo vento feratur, licet omni fruantur securitate: cū tamen viderint alios vel à longe naufragium facere, non ad propriam spectantes utilitatem illorum contemnunt calamitatem: sed sistunt nauem, & eijciunt anchoram, detrahunt vela, eijciunt funes, proijciunt tabulas, ut ille qui à fluctibus mergitur, forte aliquo illorum arrepto emergat.

Rota. Sicut videri nequit in rota, quæ continuò versatur, aliqua pars eius, eò quòd crebra circumferentia semper summa fuit ima, & ima summa: Ita & nostrarum rerum impetus, dū continuò vertuntur, summa facit infima, ut videre licet in diuitijs potentijs & alijs.

¶ IDEM SERMONE DE HUMILITATE, ET IN OZIAM.

Equestris certaminis aurigæ. Annon vides, quid in equestri certamine faciant aurigæ, quomodo prætercurso totius theatri populo contendant eò loci aduersariorum currus subuicere, ubi regem vident sedentem, & vnum oculum tot facibus digniorem existimant

SIMILIA.

13

At tu angelorum regū, agonothetam ipsum in cursu tuo videntem, ipso relicto, consensu aspectibus te offers, & propter illos, post tam multa certamina incoronatus abscedis, post multos sudores absq; brauiō ab agonotheta ipso vadis.

Nam sicut schœnobata, qui in funibus sursum deorsumq; Schoenotentis ascendere & descendere solent, si parū respexerint, bate, præcipientes in orchestram decidunt, & pereunt: Ita & in hac via ambulantes, si parumper fuerint desides, in præceps feruntur. Via enim hæc & angustior, & directior, nec non & periculosior, quàm funis ille, imò & multo sublimior est.

¶ IDEM IX. SERMONE DE OZIA.

Sicut nauclerus in portu naufragium faciens, neutiquam Nauclerus affequitur veniam: Ita vir post nuptialem portum, aliena coniugia inuadens, vel mulierem alienā curiosius spectans, nullam habebit defensionem, tam apud Deum, quàm apud homines, etiamsi sexcenties nature voluptatem prætexat.

Sicut enim oculis captus, ab omnibus offendi potest facile: Ita & superbus quoque dominum nesciens (principium enim superbiæ est nescire dominū) etiam ab hominibus facile capi potest, utpote lumine summo orbatus.

Enimvero & diabolus tunc infestat vehementius: & sicut pirate nauiantes in mari, non tunc insidiantur, cum e portu vident egredientes. Nam quid prodesset inuadere nauem vacuam, sed tunc omnes artes mouent, cum onusta redcunt. Ita & malignus ille daemon, cum nos viderit multa conuexisse: nempe ieiunium, preces, elemosinas, continentia, aliasq; virtutes omnes, effeq; naum nostram gemmis pietatis plenam, tunc vndeque sese obicit, ut thesaurum rapiat, & in ipso portus ingressu vincat & spoliat.

¶ IDEM DE LAZARO CONCIIONE PRIMA.

Quòd si post nostram etiam admonitionem in iisdē vitijs perseverarint, nec sic quidem nos desistemus apud vos quòd rectum est consulere, quandoquidem & aquarū venæ, Aquarum etiamsi nullus veniat aquatum, manāt tamen: & fontes quāuis hauriat nemo, tamen scatebras emittunt, & amnes etiam si nemo bibat, nihilò secius fluunt: Sic oportet & illum qui Amnes.

IOANNIS CHRYSOST.

concionatur, quamuis nullus auscultet, tamen præstare quicquid in ipso situm est.

Qui hodie quod audiuit repulit, cras fortassis audiet ac recipiet. Tum qui hodierno crastinòque die cōtempnit, fortassis post dies complures præbebit animum ijs quæ dicentur. Quandoquidem & illud crebrò fit, ut piscator, qui per totum diem vacuum attraxit rete, sub noctem iam abire parans, capto qui ipsum per totum sefellera diem, pisce, discedat.

Ocium. Quòd si ideo victuri sumus in ocio, & ab omnibus actionibus videbitur abstinendum, eò quòd semper euenit, ut alicubi frustremur optatis, vniuersa nobis perierit vita: nec spiritualia modo, verum etiam illa quæ ad vitæ præsentis vsum

Agricola. pertinent, simul interierint omnia. Etenim si agricola protinus, ab agricolatione resiliat, quòd semel atq; iterum aut sapius acciderit aeris inæqualitas, breui fame periremus omnes.

Naucler. Item si nauclerus ob semel atq; iterum aut sapius obortâ tempestatem fugiat mare, futurum est, ut nemo vehatur pelago, atq; hinc rursus peribunt nobis omnia vitæ cōmoda.

Quòd si per singulas artes percurrrens, ista quæ nos facere vis, suadeas moneasq; cuncta funditus interibunt, terraq; carebit adificijs ac domicilijs. Itaque quum hæc omnia sciunt, etiam si semel atq; iterum aut sapius frustrati fuerint optato negotiorum, in quibus versantur, exitu, denuo pari cum alacritate redeunt ad eadem. Nam & ruricola, ubi semel atque iterum ac sapius semen aruo commisit, nec votis respondet prouentus, rursus eandem exercet segetem, neque rarò fit, ut totius temporis iacturam vno sarciat anno.

Ruricola. Sic & negotiator, quanquàm crebrò fecit naufragium, non tamen abstinere à portu, sed & postea nauim detraxit, & nautas conduxit, & pecunijs mutuo datis eadem aggreditur negocia, idque, quum nihilò magis nunc sciat quomodo cessurum sit, quàm scierat antè.

Negotiator. Denique quicumque solent aggredi rem quamcunque, ita facere consueuerunt, quemadmodum faciunt agriculator ac negotiator. Et post hæc quum illi tantum adhibeant curam studiumque circa res ad præsentis vsum vitæ pertinentes, quarum exitus sit incertus: nos si loquentes non auditi fuerimus, illico desinemus: Et quam obtinebi-

Socratica inductio.

SIMILIA.

13

mus veniam? Quid excusationis adferemus? Et tamen illis, si non successerit, nullus est, qui damnum acceptum leniat. Veluti si mare nauim fluctibus obruerit, nemo medebitur inopiæ naufragi. Si vis hymbrium effusa in aruum præfocarit semetem, cogitur agricola vacuis manibus redire domum. Nostra verò, quum loquimur aut exhortamur, non est eadem conditio.

Imò si semen per te iactum auditor nō receperit, nec obediētiæ fructum retulerit, tu tamen cōmunicati consilij mercedem fers à Deo, nec minus accipies præmij non auditis, quàm accepturus eras, si ille obtēperasset. Quod erat in te, præstitisti. Caterum ad id ut persuadeamus auditoribus, nō sumus obstricti, sed tantum ut admoneamus. Nostræ quidem partes sunt admonere, illorum verò obtemperare.

Et quemadmodum, si nos admonendi officio functi nō fuerimus, etiam si decem milia benefactorū prodierint, ipsis Admonitio. solis repositum est præmium, ad nos nihil redibit lucri, quādoquidem non dedimus consilium: Ita si nobis admonentibus illi non auscultarunt, ad ipsos solos redibit omnis vltio, nobis autem nihil imputabitur, quin potius copiosa merces nobis veniet à Deo.

An non vides parentes, quomodo filiis suis, licet frequenter desperatis, assidēt lachrymātes, lamentātes, exosculātes, erga filios omnia quæ possunt admoventes, ad supremum usq; halitum, etiā despectos solici chrymis ac lamētis, neque morbum depellere, neque mortem tūdō. imminētem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam, assiduitate instātiāque per lamenta reuocare ac suscitare: Dediisti cōsiliū, nec persuasisti, illachryma, pūge frequenter, ac suspira paululum, ut tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, conuerteret illum ad salutem.

An non vides quòd iumēta iugū ferentia, posteaq; ad præsepe pasta sunt, hæc agūt, onera gestant, suūq; explēt miniſteriū. Tu verò qui sublata mēsa, ad omne opus inutilis es & inidoneus, num vitare poteris, quò min⁹ videaris asinis deterior? Quam ob rem? Quia tum maxime cōuenit esse sobriū ac vigilātem. Nam tempus post mēsam, agendi gratiæ tempus est. Nō decet autem agētem gratias ebrium esse, sed so-

Latrocinij
princeps.

IOANNIS CHRYSOST.

brum ac vigilantem. A mēsa non ad lectum, sed ad deprecationem vertamur, ne brutis animantibus simus magis bruti. Age si quem vidisset latrocinij principē grassantem per vias prætereuntibus insidiatē, ea quæ sunt in agris rapientem, in speluncas ac foueas subterraneas aurum & argentum defodientem, ac illic multa recludentem armenta, vestes ac mancipia multa ex incursionibus illis possidentē, age dic mihi, num illum beatum diceres propter diuitias illas, an potius miserum prædicares, propter supplicium illi venturum? Atqui nondum comprehensus est, neq; in manus iudicis traditus, nec in carcerem coniectus, neque accusatorem habuit, neque in iudiciū venit, sed delicijs indulget, inebriatur, multaque reuiui fruitur abundantia. Attamen non propter præsentia, quæque videntur iudicamus illum beatum, sed propter futura, quæque imminēt, illum miserum prædicamus. Hoc item de diuitib; & de avaris cogita. Latrones quipiam sunt, vias obsidentes, res prætereuntium rapientes, velut in speluncis ac foueis subterraneis, aliorum facultates in suis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præsentia, sed miseros propter futura, propter formidandum illud iudiciū, propter inuitabiles poenas.

Nam isti quidē latrones frequenter ex hominum manibus elapsi sunt, nihilō minus quā hoc sciamus, & nobis ipsis deprecamur, & hostibus imprecamur istorum vitam, vna cū excreabili rerum copia. Atqui sub Deo vero iudice, nō licet istud dicere. Nullus enim illius effugiet sententiam, sed omnes omnino qui fraudibus & rapinis viuunt, Dei vindictam sibi accersunt, illam immortalem finēque carentem, quem admodum diues ille.

Nec enim mihi dixeris illum mēsa sumptuosa frui, vestibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre, alios submouere in foro, sed explica mihi istius cōscientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, iugem metum, tempestatem, turbationem, videbis velut in curia mentem ad thronum conscientiae conscendisse regalem, & tanquam iudicem quempiam sedētem, & cogitationes loco carnis cum adhibentem, in ecclio suspendentem, lateraq; conscientiae radentem vngulis, pro commissis vehemēter incla-

Carnificina cōscientie sibi male conscie.

SIMILIA.

14

mantem, quum nemo sciat, nisi quod solus Deus hæc videre nouerit: Etenim qui cōmittit adulterium, etiam si nullus fue- **Adulter.** rit diues, etiam si nullum habeat accusatorem, non definit tamen intus seipsum accusare: & voluptas quidem temporaria est, dolor vero perpetuus, timor vndique ac tremor, suspitio, & anxietas, angulos metuit, vmbra ipsas formidat, suos ipsius famulos confisos, infisos, illam ipsam quam corrumpit, & virum quem affecit cōtumelia, obambulat amarum accusatorem circumferens cōscientiam, quum sit suo iudicio dannatus, nec vel ad breue tempus possit respirare. Nam & in lecto, & in mensa, & in foro, & in domo, & interdiu, & noctu, & in ipsis frequenter somnijs hæc iniquitatis simulachra videt, ipsiusque Cain vitam viuūt, gemens ac tremens super terram, quum nemo sciat: intus tamen habet ignem implicitum: Idem patiuntur & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt. Hoc & ebriosi: in summa quotquot in peccatis viuunt.

IDEM DE LAZARO CON- CIONE SECVNDA.

Quædmodum igitur eum qui perpetuū sitit, nō diximus recte valere, etiam si copia rerum affluat, etiam si iuxta fluuios ac fontes accumbat. Quid enim prodest illa aquarum copia, quum affectio maneat infedabilis? Idem & in diuitibus faciamus, eos qui perpetuū cōcupiscūt, sitiuntq; aliena, ne putemus vnquam esse securos, nec vlla frui rerum copia. Etenim qui suam ipsius cōcupiscentiam nō potest sistere etiam si cunctorum opibus vallatus sit, quomodo futurus est is vnquam in prosperitate? Eos verō qui quod habent suum, boni consulunt, quiq; sua sorte contenti sunt, nec alienas circūspectant facultates, etiam si fuerint omnī egentissimī, omnium opulentissimos ducere oportet.

Et quemadmodum eum qui prius in cauea multa vulnera accepit, ac sanguine conspersus est, post anademate capiti addito, hi qui ante caueam stant susceptum, multa cū laude domum deducunt, applaudentes, bene ominantes admirantes: Sic & angeli Lazarū tum deducebant, illius verō animam repetebant metuendæ quædā virtutes, fortassis ad hoc

Perpetuū sitiens.

Anadema

IOANNIS CHRYSOST.

missa: neque enim sua sponte anima ad illam secedit vitam, propterea quod hoc ne fieri quidem possit. Nam si ciuitate ciuitate veritatem egemus deductoribus, multo magis anima a carne diuisa, & ad futuram transiens vitam, opus habebit uigilantibus. Quapropter frequenter nunc emicat, nunc in profundum demergitur, metuitque & horret quod est a corpore discessura. Nam cum semper nos stimulat peccatorum conscientia, tum vero maxime illa hora, quum hinc sumus abducendi ad illa tribunalia, metuendumque iudicium: tum enim siue quis rapuit, siue fraudauit, siue contumelia affecit, siue cuiquam prater causam inimicus factus est, siue aliud quodcumque facinus perpetravit, vniuersus illie peccatorum cumulus renouatur, & oculis exhibetur, mentemque stimulat.

In carcere detenti.

Et quemadmodum qui tenentur in carcere, semper quidem deiectioni merentem sunt, maxime tamen sub illi die quo sunt educendi, & ad ipsas iudicis fores pertrahendi, & priusquam periclitantur, ac iudicis vocem intus audiunt, exanimantur metu, nihilque melius afficiuntur quam mortui. Sic & anima, maxime quidem in ipso peccati tempore cruciatur & angitur, multo magis quum hinc auulsa abducenda est.

Receptor regius.

Quemadmodum enim receptor quispiam qui regias pecunias accepit, si neglexerit his quibus iussus est distribuere, inque proprias consumpserit delicias, poenas dat ac perditur. Ita sane & diues receptor est quispiam pecuniarum, que pauperibus distribui debebat. Itaque quum in mandatis habent, eas distribuere suis conseruis egentibus, si quid amplius quam postulet necessitas in seipsum insumpserit, grauissimas illie daturus est poenas, Non enim sunt ipsius quae possidet, sed conseruorum illius.

Piscator.

Quemadmodum piscator iacto in mare reti, pisces quidem attrahit, attrahit autem frequenter & aurum & margaritas: Itidem & hic reti captas homines, piscatus est tandem & angelos, quodque mireris, etiam inscius. Id quod & Paulus in huius laudibus dixit: Sestate hospitalitatem: per hanc enim quidam inscientes hospitio exceperunt angelos.

¶ IDEM DE LAZARO CON-
cione tertia.

Age igitur & hodie denuo tractemus idem argumentum,

SIMILIA.

15

Auri uene

quandoquidem qui in metallis operantur, ubicumque viderint multas auri venas, illic fodiunt acrius, nec prius abstant, quam totum quod reperiri potuit, exhauserint. Redeamus igitur illuc, ubi sermone heri finiuimus, ut illinc eundem instauremus.

Nam & mater amans, quum infantem lactentem parat ad solidum cibum adducere, si simul multum meri infundat ori, nihil prodest infanti, refundente puero quod datur, ac tunicula qua peccat tegitur irrigate: Quod si sensum ac paulatim infundat, puer quod traditum est absque molestia transmittit, Proinde ne vobis idem quod traditum fuerit effluat, non semel vobis instillauimus doctrinae poculum, sed in dies aliquot partiti sumus, passi vos interim hisce diebus interquiescere ab audiendi labore, quod simul & ea quae deposuimus, sic insigatur animo vestrae charitatis, ut excidere non possint, & ea quae dicentur, sedatis ac vegetis manibus excipiatis,

An non vides fabros ararios, aurifices, fabros argentarios, denique eos qui quancumque exercent artem, omnia artis instrumenta habere parata & integra: quis compellat famem, quis affligat inopia, omnia praeparantes sustinere potius quam ut ex instrumentis artificij quippiam vendere velint, atque hinc alii. Itaque multi frequenter potius habuerunt ad vfuram accipere, quam vel minimum aliquid ex artis instrumentis oppugnerare, idque iure optimo. Norunt enim quod diuenditis illis, ars vniuersa ipsis sit inutilis, totumque quae astus fundamentum sublatum: illis autem manentibus, fieri potest per contractum aes alienum progressu temporis aliquando dissoluant, iugiter vtentes artificio. Quod si priusquam dissoluerint aes alienum, alijs ea vendant, iam non est unde possint solatium aliquod famis inopiaeque excogitare. Hoc sane animo nos quoque praeditos esse oportet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt, malleus, incus, forceps: sic & nobis artis instrumenta sunt apostolorum ac Prophetarum libri, omnisque scriptura diuinitus inspirata & utilis. Et quemadmodum illi per instrumenta quicquid faciendum suscepierint, perficiunt: Ita sane & nos per hos fabricamur, & animam nostram deprauatamque corrigimus, & inueteratam renouamus. Atque illi quidem haecenus modo praestant suam artem, ut formam addant rebus: neque enim possunt materiam vasorum transmutare, neque

Exercetes
arte omnia
artis instru-
menta ha-
bet parata
integrataque.

IOANNIS CHRYSOST.

ex argento aurum reddere, sed harum rerum figuras componunt duntaxat. Tu vero non ita, sed amplius quiddā potes. Nam lignū vas acceptū, poteris aliquando reddere aureū.

Quemadmodum enim arma regalia reposita etiam si nemo fuerit qui possideat, tamen ijs qui habitant in aedibus multam præbent custodiam ac tutamen, dū neque latrones, neq; parietum perfossiores, neque alius quispiam sceleratorum audet eam aggredi domum: Sic ubi cūque fuerint libri spirituales, illinc omnis expellitur vis diabolica, multaq; habitantibus accedit consolatio. Quandoquidē ipse etiā per se librorum aspectus segniores nos reddit ad peccandum.

Hydrops.
Vitiū sple-
nis.
Tabum.

Veluti si quē videris hydropi, aut vitio splenis obnoxius, aut tabo quopiā marcescentē, temulentia ac delitijs indulgētē, reddere morbū acriorē, adeo nō miraris, aut beatū iudicas eum ob delicias, vt ob hoc ipsum etiā maximē miserum existimes: Similiter & de anima cogitato, vbi videris hominem peruersē viuētem, multaq; fruētē prosperitate, neq; triste quicquā patientē, ob hoc ipsum magis deplora, quod quum morbo grauissimoq; tabo sit obnoxius, tamen deterior sit, morbum delitijs vitāq; dissoluta exasperans.

Canis assis-
stēs mēsis.

Quemadmodum canis assisstēs mensæ, si viderit hominem velcentē subinde aliquid eorū quæ in mensa sunt ipsi projicientē, manet assidus: quod si semel atque iterū sic assistit, vt discesserit nihil adeptus, protinus abstinet, veluti qui iam frustra & incassū assistat. Itidē & diabolus iugiter nobis inhiat, si quod blasphemum verbum ipsi ceu cani projiciamus, hoc accepto rursus aggreditur. Quod si perseueraueris gratias agere, iugulaueris illum fame, celeriterq; abegeris, & aufugere cogeris.

Quid igitur? vt ego, inquis, siam melior, ille punitur? Nō propter hoc, sed propter suū ipsius peccatum punitur. Carerū attentis ex abundanti fit occasio salutis, dum metu ex his quæ alijs acciderunt concepto, redduntur probiores. Itidē & domini faciunt, vno sæpē famulo flagellato multos metui reddunt emendatiores.

Agricola.

Idem de lazaro concione. 4.
Quandoquidem & agricola, posteaquā totius vineæ vinum vendemia demum peregerit, nō prius desistit, quā singulos etiā mū-

SIMILIA.

18

ntos acinos decerpserit. Quum igitur nunc quoque vidē sub literis, veluti sub folijs latere sensus occultos, age & hos rursus diligenter amputemus, pro falce sermone videntes. Si quidē vinea post fructus semel à vindemiatore defectos, stat nuda fructu, nihil habens præter folia: verū spiritualis diuinarum scripturarum vinea non item, sed quamuis quicquid videbatur sustulerimus, tamen adhuc amplius superest tollēdum. Itaque complures ante nos differuerunt in hanc parabolam, complures fortassis & post nos disserturi sunt, nemo tamen poterit totas opes eruere. Nam ea est huius opulentia natura, quō foderis altius, hoc magis exundant diuini sensus. Fons enim est nunquā deficiens.

Etenim si quum magistratus in medio foro reum adducit, carnifices adhibet, ac tormentis examinat accusatū, omnes magno studio cōcurrunt, cupientes audire quid interroget iudex, quid reus respondeat. Multo magis hic diligenter auscultandum est, quid reus, nimirum hic diues, postulet, quid contrā iustus iudex respondeat per Abraham. Non enim Patriarcha erat qui iudicabat, quanquā is pronuntiabat: Verū quēadmodū in mundanis istis iudicijs, quoties fuerint aliqui rei, putā latrones aut homicidæ, his leges procul à conspectu iudicis occurrentes, non permittunt vt audiant iudicia. vocem iudicantis, qui præter alia hoc quoque honore iudicat illos indignos, sed medius quispiam interpres, & iudicis interrogatiōes, & rei responsiones perfert. Hoc sanē pactū & tunc factum est. Non Deum pronunciantem, non Deum ipsum loquentē audiuit reus, sed medius erat Abrahā, qui iudicis vocem ei qui iudicabat retulit.

Quemadmodum enim conspicientes in pariete pictū diuitem ac pauperem, nec illi inuidemus, nec pauperē despicimus, eō quod quæ videmus, vmbra rerum est, non veritas. Sic & diuitiarum, & paupertatis, gloriæ & ignominia, aliarumque rerum omnium siue tristitium, siue lætaram, naturam, si pernouerimus, liberabimur a perturbatione, quæ ex harum vnaquaque in nobis gigni solet. Hæc enim omnia quauis vmbra fallaciōra, neque quicquam habent sublime, neque præclarum, neque splendida gloriosaq; attollere, neq; humilia contemtaque attollere poterunt.

Magistra-
tus.

Mundana

Diues ac
pauper.

IOANNIS CHRYSOST.

Ad hæc quod superuacanea quarūt q̄ desiderāt, vt mortui illinc redeāt, præter hæc quæ dicta sunt, etiā ab huius vitæ curijs demonstrare licet, Gehenna nō videtur incredulis. Nam creditibus est perspicua manifestaq̄; Curia videntur, quotidieq̄; audimus quod ille supplicio affectus est, illius proscripta bona: alius operatur in fodinis, alius exustus est igni, alius alio pœnæ vindictaq̄; genere periit, & tamē hæc quum audiunt mali ac facinorosi maleficiq̄, non emendātur. Multi frequenter in his deprehensi, posteaquā effugerunt pœnam, per fossosque carcere elapsi sunt, rursus eadem aggrediuntur, multo his sceleratiora perpetrant. Ne igitur quæramus hæc audire à mortuis, quæ multo clarius quotidie nos docent sacræ scripturæ.

Quin & quum perpetratur peccatum, & priusquā perpetratur, & postq̄ perpetrātū, acerbus nobis imminet accusator, maxime verò posteaq̄ perpetratum fuerit. Nā in perpetrando scelere, quoniā voluptate sumus ebrii, nō peride sentimus, ceterū simulatq̄; commissum est, ceperitq̄; finem, tū demum extincta voluptate amarus pœnitentiæ stimulus succedit, contra quam accidere solet mulieribus parturientibus.

Mulieres.
parturientes.

Nā illis ante partū labor est ingēs, grauisq̄; nixus, dissecantes eas doloribus, post partū verò relaxatio dolore simul cū infante egrediente: Verū hic nō itē, sed dum parturimus cōcipimūsq̄ corruptos affectus, delēctamur gaudemūsq̄; ceterū vbi fuerimus enixi malum illum puerum peccatum conspecta fœditate partus, discruciamur grauius quā mulieres parturientes.

Pater filiū
incepās.

Nam pater vbi semel, iterum, ac tertio, deciesue filiū increpauerit, si viderit incorrigibilem permanere, desperans abdicat: expellit familia, à cognatione refecat. At nō eodem modo conscientia, sed licet semel, licet iterū, licet ter, licet milies admonuerit, tūq̄ non obtēperes, monebit iterum, nec desistet vsque ad supremum halitum, siue domi, siue in biuijs, siue in mensa, siue in foro, siue in itinere, frequenter & in somnis peccatorum nobis simulachra spectraq̄; representant.

¶ IDEM oratione de B. Philogonio.

Proinde quāuis nostræ facultates exigua sint minimiq̄; precij, attamen quæ possumus offerimus. Ea licet nō re-

SIMILIA.

17

spondeant magnitudini meritorum animæ præclari iustique Philogonii, tamen hoc ipsum celsitudinis illius maximū fuerit argumentum, quod nec pusilla repellat, sed idem faciat q̄ solent diuites. Siquidē illi quū acceperint à tenuibus exigua, quibus non egent sua vicissim apponunt remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint: Idem & hic, quum acceperit à nobis laudē verbis peractā, qua nequaquam eget, redonabit nobis per opera sua laudationē, qua semper vti possumus.

Diuites accipientes à tenuib. exiguā.

Quemadmodum enim aliquis ingressus vineam, vitesq̄; contemplatus pampinis comantes, fructu grauidas, macerijq̄ ac septis vndique munitas, haudquaquā desiderat cuiusquam qui demonstrēt vinitoris industriam, & agricolæ virtutem: Idem & hic, si quis ingressus conspiciat vites spirituales, vestrumque fructum cōtempletur, nihil opus habuerit, vt ex cuiusquam oratione discat qualis sit vester propositus;

Vinitoris industria.

¶ IDEM HOMILIA I. SUPER ILLIS VERBIS
ESAIAE: VIDI DOMINVM SEDENTEM.

Conspectio vos multo studio adnites, vt ad effectum perducatis quæ heri à nobis dicta sunt, eoque nunc haud grauatē semen doctrinæ iacimus, quod hinc bona spes alit animū nostrum. Nam & agricola, quum non sine labore quidem semina deposuit, sed videt terram feracem segetemque prouentu exuberantē, superiorū laborū obliuiscitur, atq̄; ad reliquū operæ cōseruationemq̄, lucri expectatione excitatur. Verū hæc agricolatio quāto feracior, quātoque lucrosior est? Nam illa quidē frugum sensibilibium copiam adferens corporibus reponit alimoniam. Hæc verò dum sermonum deponit doctrinam, spiritualiumque donorum abundantiam adfert, animi diuitias recondit: alimoniam quæ nec cōsumi, nec vitari potest, reditus qui neque pereunt, neque corrumpuntur, sed arcana quadam providentia conseruantur, quorū vsus fructus mente percipitur.

Lucri expectatio excitatur agricola.

Etenim de hoc vobis hodiernum sermonem mouere volo, in speciem quidē molestū, ceterū leue, vtilemque veritate. Sic enim & amantes liberorum patres faciunt, non solum ea quæ ad breue tempus delectant, verū etiam quæ molestiā adferūt, filijs adhibent, quæque non statim ostendunt vtilitatem his qui adhortantur, sed quæcūq̄; videntur quidem

Amantes liberorum patres.

Negociator.

IOANNIS CHRYSOST.

esse molesta, salutaria tamen sunt, si perficiantur, & hæc multa cura docent, diligenterque flagitant ab eis vt conferuatur. Atque hunc sermonem in lōgum producimus, ne præsentem laborē frustra infumamus, ne sustinentes vigiliæ necessitatē inutiliter in puerili certamine versemur, ne voces in ærem dissolutæ, ad detrimētum sonent potius quàm ad lucrum.

Neque enim negociator ē longīquo merces importans, vehementer in ventorum incursum, vndarūque exorientū procellas sustinens, frustra & incassum suscipiet eiusmodi labores, verū ideo maria plena sunt, & audax est aduersus pericula, loca que locis commutat, maria peragrat, totasque naves ducit infomes, vt negociatiōe discescat. Quod si nō contingat, sed cum lucro etiam fortis iacturam faciat, ne solvere quidem ancoram poterit, nec illa varia perferre discrimina. Hoc itaque scientes, cum decēte circumspectiōe huc accedamus, ne pro peccatorum remissione, etiam accessiōe peccatis adiunctam domum referamus:

Assistit aliquis terreno regi, omnibusque modis molitur, vt quā plurimam erga illum reuerentiā exhibeat, quod per hoc maiorem illius erga se cōciliet beneuolentiā. Cuius gratia non solum specie capitis, verum etiam ipsa voce, ipsa manuum compositione, ipsa pedum cōiunctiōe, totiusque corporis contractiōe talem reuerentiā conatur ostendere. Hoc & ab illis incorporalibus virtutibus fit. Quum enim plurimam habeant erga conditorem reuerentiā, & hanc vnde quaque conentur præstare: deinde quoniam non assequuntur quod appetunt, quod deest affectui, hoc velo obtegunt.

Cum rege terrenocolloquens.
Atqui qui cum rege terreno colloquitur, de his tantū verba facit, de quibus ille voluerit audire, & de quibus rex fuerit percontatus. Quod si quis ausit iniicere secus quam ipse velit, extremo supplicio afficitur: Tu verō cum rege regum colloquens, cui cum horrore seruiunt angeli, omisso cum illo sermone, de luto, de puluere, de telis aranearum loqueris. Nihil enī aliud sunt hui⁹ vite negotia. Et quō sustinebis istius contemptus poenam? Quis autem te ab hac vindicta liberabit?

Idem homilia II. de eo quod dixit Esaias. Factum est anno quo mortuus est Osias rex, Vidi dominum sedentem, &c.

SIMILIA.

18

Quemadmodum enim esurire corporis bonam valetudinem declarat, sic & sermones appetere spirituales, anime sanitatem arguit. Gaudeo quidem igitur propter hoc, ceterū vereor ne forte non possim adferre dignum isto vestro desiderio. Sic & mater amans quotiens lactentem habet puerum Mater a- non potest illi largiter præbere lactis fontem, attamen quam mans lactē quam lacte caret, mammam tamen dat. Ille verō acceptam tem habēs trahit, fugitque, ore vexatam papillam calcaciens, plus quàm filium. erat elicit alimenti: mater verō dolet quidem dum ipsius distenduntur vbera, nec tamē repellit puerum, mater enim est matrum cr & omnia præoptat perpeti potius quam vt partum suum conga filios tristet. Itaque si matres erga fœtus tanta charitate afficiuntur charitas. multo magis oportet nos erga vestram charitatem similiter affectos esse. Nam spiritus nixus calidiores vehementioresque sunt, quàm naturæ.

Nam si homines scelerati dum choreas agunt in foro, in profunda caligine, nocteque intēpesta meretricias cātilenas mollesque canentes cantiones, totam ciuitatē nobis aperiuūt, & ad sese conuertunt: nos cœlestium populorū supernis choris regem vniuersi celebrātibus nō accurremus? nō audiemus diuinam illam ac beatam vocem? Et que nobis dabitur venia? Attamē quum tantā habeat celeritatem, & oculorum aciem animi, non est ex sese sufficiens ad intelligentiam rerum spiritualiū, sed op⁹ habet, qui ipsam manu porrecta deducat. Faciamus igitur quod in regum aulis facere solent, qui cupiunt eas videre. Quid autem illi faciunt? Vbi quæsierint eum cui clauēs commissæ sunt, illum ad eunt, alloquuntur, supplicant: frequenter & pecuniam numerant, vt ipsis gratificetur: Adeamus ergo & nos vnum eorum quibus cœlestes portæ commissæ sunt, appellemus, supplicemus pro pecunia promptam voluntatem, sincerrūque affectū exhibeamus. Et si ille mercedē hanc acceperit manu nostra apprehensa per omnia circūdūcet, nō istā supellectilē regiā, sed ipsum regē in throno sedentē, astātibus exercitiis, exercitiūque ducibus, assistētibus innumerabilū angelorū & archangelorū milib⁹, breuiter oīa diligēter nobis ostēdet quatenus nobis videre fas est.

Etenim si hi qui fodiunt in terris metalla, ne min⁹ fodientes ma quidem frustra prætereunt, verum vbi nacti fuerint ali- metalla.

IOANNIS CHRYSOST.

quam venam auream, meatus omnes exactè circumspiciunt multo magis hoc facere nos oportet in scripturis. Et tamē in metallis difficile est inuenire quod venantur. Etenim quum & metalla sint terra, & aurum nihil aliud sit quā in terra, ipsa quoque naturæ communio similitudōq; celat aspectum eorum quæ queruntur. Attamen ne sic quidem desistunt illi, sed omnem adhibent diligentiam, quantumvis simulatque viderint sciāt, quid verè sit terra, quid verè sit aurum. In scripturis autem nō est eadē ratio. Neque enim proponitur aurū terræ cōmixtum, sed purum est aurū. Eloquia, inquit, Dei pura, at gentium igne exploratū, probatum terra. Siquidem scripturæ non sunt metalla quæ indigent operarijs, sed thesaurum præbent paratum ijs qui querunt opes in ipsis reconditas.

Testamen-
ta stabulæ-
que.

Lucerna in
candelabro.

Testamenta tabulæq; de nuptijs, de debitis, de quæ reli- quis contractibus, nisi in frontispicio consilij annos habeant præscriptos, nullā ex se vim habēt. Hoc est enim quod illis ro- bur addit, hoc est quod controuersias dirimit, hoc quod a lite liberat, hoc quod ex inimicis facit amicos. Proinde qui talia describunt, non aliter quā lucerna in candelabro poni solet sic in frontispicio literarum addunt consilium nomina, ut om- nibus quæ subijciuntur præluceant. Quæ si sustuleris, lumen sustuleris, omniāque tenebris multaq; turbatiōe cōpleueris. Propterea, omne dati acceptiq; negociū siue cum amicis, si- ue inimicis, siue cum famulis, siue cum procuratoribus, & cō- nomis agatur, hac eget cautione, & ubique menses, annos, dies subscribimus. Quod si tantum valeat ea res in negotijs temporalibus, in spiritualibus multo amplius profuerit. Siquidem hoc declarat prophetias esse prophetias. Neque enim aliud est prophetia, quā rerū futurarū enarratio. Proinde qui nescit tēpora eorū quæ dicta sunt, quæue euenerunt, qui poterit homini contentioso demonstrare prophetiæ certitudinē.

Agrorum
termini co-
lunæque.

Quemadmodum in agris termini columnæque non fi- nunt arua confundi, sic tempora non finunt confundi res ge- stas, sed dum dirimunt alias ab alijs, & in ordinem congruen- tem digerunt, multa nos liberant turbatione.

Imo poti⁹ iā silendū est, eò quod necesse sit in immensū historiariū pelagus orationem soluere. Qui verò per tale ma- re sum iter facturi, necesse est nō fatigatis, sed integris remi-

SIMILIA.

19

gibus viā capeffant. Nā hāc ob causam passim per mare por- tus insuleque posite sunt, ut & gubernator, & vector refocil- letur, hic quidē remo deposito, ille verò exurgēs a clauo. His de causis diuersoria & caupona ubique per vias excogitata & vector sunt, ut iumēta simul cū viatoribus a labore recreētur, Eoque refocillen & doctrine sermoni, silētij tēpus præfinitū est, ut neque nos ip- sos deteramus verborū multitudinē, neque vos delassemus.

¶ IDEM HOMILIA IIII. DE VERBIS ESAIAE:

Vidi dominum sedentem, &c.
Etenim homo vrinator nullā aliam ob causam audet se- Vrinator.
ipsum in profundum aquarum demittere, quā propter mar- Margaritæ
garitas bellorum causam. Quāquam non materiam repre-
hendo, sed mentem intemperantem. Et tu, ut accipias thesau-
rum deficere nescium, plantēs quæ vineam in anima tua, non Sedētes in
in theatro, quomodo sudēt, nudoque capite solis radium ex-
cipiant, quō fiant captiui mortis, quō scorti mancipia? Ad exi-
tium illi laborant, & tu ad salutem segnis ac remissus es?

¶ Quemadmodum igitur fit in nauigijs, qui vacuum ha-
bēt nauem, non metuunt piratarum insulsum: non enim ve- Piratæ,
niunt ut conterant nauem nihil vehentem: ceterum ij qui na-
uem habēt onustam, metuunt piratas: Nam pirata illuc pro-
perat, vbi aurum, vbi argentum, vbi lapides preciosi: Sic &
diabolus non facillē persequitur peccatorem, sed iustum po-
tius, vbi multæ sunt opes

¶ IDEM DE VERBIS ESAIAE: VIDI DOMI-
NVM SEDENTEM, HOMILIA QVARTA.

Itaque cum videris sacerdotem indignum, ne traducas sa- Non dam-
cerdotium. Non enim oportet damnare res, sed eū qui re bo- nande sunt
na male vtitur, Quādoquidem & Iudas proditor fuit, verū res, sed is
ob id non accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec qui re bōa
crimen est sacerdotij, sed malum animi: Et tu igitur ne sacer- male vti.
dotium vituperes, sed sacerdotem re bona male vtiētem. Ete-
nim si quis tecum dispuret, dicatque. Vidisti illum Christia-
num, respondeo, at ego non de personis, sed de rebus tibi lo-
quor. Alioqui quot medici facti sūt carnifices, ac venena, pro
pharmacis dederunt? Non tamen artem vituperō, sed malē
vtentem arte. Quot nauitæ malē repperunt nauigia? verūm

IOANNIS CHRYSOST.

Nauta.

Funē ore
gestans.

Equus fe-
rociens.

Sapientes
medici.

non ars nauigandi mala est, sed illorū animus. Si Christian⁹ fuerit improbus, ne incuses p̄fessionem ac sacerdotiū, sed re bona vtentē male. Regi corpora cōmissa sunt, sacerdoti animae: Rex maculas corporis remittit, sacerdos autem maculas peccatorū. Ille cogit, hic exhortatur: Ille necessitate, hic cōsilio: Ille habet arma sensibilia, hic spiritualia: Ille bellū gerit cum barbaris, mihi bellum est aduersus dāmones.

Et quēadmodum iure dānatos posteaquam funem acceperint, educunt funē ore gestantes: Sic & hic abducebatur, pro fune lepram in fronte gestans, eō quod sacerdotium affecisset contumelia.

¶ IDEM DE VERBIS ESAIAE, VIDI
DOMINVM SEDENTEM,
HOMILIA QVINTA.

Talis res est anima in arrogantiam sublata: Semel enim desperata salute, nequaquam desinit furere: Verum habenas laxans irrationabilibus cupiditatibus quouis rapitur, nec aliter q̄ equus ferociens, vbi frenum ore, fessore tergo excussit, fertur quouis v̄to velocius, omnibus obuijs intolerabilis, diffugientibus cunctis, neque quoquam audente cohibere: Sic & anima quae Dei timorem ipsam refrenantem excussit, vbi rationem habenas moderantem eiecit, ad quauis malicie loca decurrit, donec in exitij barathrum delata, praecipitat suam ipsius salutem.

Et enim sapientes medici quoties mēt̄ ra putrefacta secūri sunt, aut lapides in meatibus affixos extracturi, aut aliud aliquod naturae vitium correcturi, non id faciunt eo quod laborat in angulum abducto, sed eo in medijs foris deposito, conglomeratōque praetereuntium spectaculo, ita demum admouent manum. Hoc autem faciunt, non quod velint humanas traducere calamitates, sed vt vnicuique propriae sanitatis commendant curam. Idem & scriptura facit, vbi quem arripuit peccantium, proponit eum in sublimi suggesto, nō in medijs foris, sed in media terra: & posteaquam totius orbis circumsteterit theatrum, tum curationem adhibet, erudiens nos, vt circa propriam salutem cautiore simus. Videmus igitur quo pacto sacerdos tunc illum corrigere sit ag-

SIMILIA.

20

gressus: Nō dixit, ō impie, ō scelerate, omnia subuertisti, cōfudisti que, ad extremā impietate prupisti: neq; sermonem accusationis in longū produxit: sed quēadmodū hi qui fecāt, hoc breuiter facere studēt, celeritate sectionis cruciatus sensum fallentes: Idem & hic asperitatem cohibuit oburgationis, paucis verbis constringens regis iracundiam.

¶ IDEM DE VERBIS
ESAIAE, VIDI DOMI-
NVM SEDENTEM.

&c. Homilia quinta.

Quemadmodum enim praclara corpora etiam in ad-Præclara
uersa valetudine, multa nobis formę vestigia ostendunt: Sic corpora.
& sanctorum anima, in ipsis etiam erratis suae virtutis signa
praefertunt.

¶ IDEM CONTRA GEN-
TILES: QVOD CHRIS-
TVS SIT DEVS.

Et erit requies eius honor, licet diuerso modo in re-Profana
bus humanis contingere solet. Nam cum hi qui hic in ma-
gna gloria, rebusque florentibus agunt, moriuntur, pereunt quauis glo-
ria, cum eis simul alia omnia: id quod non solum in diuite, rios simul
sed & in principe, atque adeo id & in regibus ipsis quis vi-
det: Nam leges eorum iritantur, statuę obscurantur, me-
concordia extinguuntur, nomen eorum in obliuionem venit, à
cognatis despiciuntur: licet pridem mouerant arma, con-
citarint seditiones populorum & vrbium, reuocauerint
proscriptos, occiderint dominos, simul tamen conci-
derunt haec omnia, quamuis gloriosa prius fuerint.
At secus in cruce euenit. Ante crucem in luctu res e-
rant: ludas prodidit, PETRVS negauit, reliqui profu-
gerunt, IESVS solus inter inimicos comprehensus est, mul-
ti qui crediderant retrorsum abierunt, Caterum vbi oc-
cisi sunt, & mortui, vt discas, quod non sit purus homo,
non solum res eius non interciderunt, sed multo clariores il-
lustrioresque, & sublimiores sunt redditae.

¶ IDEM IN OZIAM
SERMONE.

Ciii

IOANNIS CHRYSOST.

Sicut ignis mox vt calamum apprehenderit, non ex-
stans aliquāto tempore, attactam materiam sua flamma ac-
cendit. Ita & concupiscentiæ ignis, vt primū formositatem
& venustatem visu attigerit, animam statim accendit.

Quemadmodum cerua telum corpore fixum ferens, li-
cet venatorum manus effugiat, perit tamen tandem: Sic &
anima telo concupiscentiæ, ob intemperatum, & curiosum
visum, faucia: tametsi discedat, perit tamen & corrumpitur.
Nam reiecto telo, vbique videt impugnantem, & gerit se
comitantem.

Matres. Sicut matres faciunt, quando in gremium pueri poma,
vel secundarū mensarum tale aliquid mittunt, sitius eius vi-
diq; zona constringunt & securos faciunt. Ita & nos facia-
mus, sermonem prolixiorē in arcum contrahentes, & in
memoriæ promptuario deponentes.

EIDEM SERMONE DE MAN-
SVETVDINE.

Solis Iu- Quemadmodum & solis iubar vt primū apparet, fu-
bar. gat tenebras: Ita mansuetus & benignus sua præsentia, res tur-
bulentas componit, quietasq; ac tranquillās reddit.

Cōcordia Sicut CHRISTVS Deus & omnium dominus, in car-
angelorū ne diuina nobis apparens, sanctosq; angelos cum hominib;
cum homi bus concordēs effecit, qui quasi bello quodam à nobis dis-
nibus. sidebant: Ita & mansuetus homo fratres & cognatos, qui
inter se discordes sunt, conciliat, & reuereri leges, & præ-
ceptū fidei, abiectisq; inimicijs, in gratiam mutuam
redire facit.

EIDEM SERMONE DE
ANATHEMATE.

Regia pur- Sicut priuatus homo, regiam sibi ipsi purpuram circum-
pura. ponens, vnā cum omnibus qui se iuuant punitur, vt tyrānis:
Ita & qui Dominicam fert sententiam, & hominē facit ana-
thema ecclesiæ, abducit seipsum in extremam perniciē, vi-
pando dignitatem filij Dei.

EIDEM DE SACERDOTIO
LIBRO SECVNDO.

Improuise amari. Nam si quoties videmus feruorū pecuatorū nūc nostrorū

SIMILIA.

21

rum curam à quibusdam suscipi, ex eo studio aduersus illa
impensio, colligimus ab ijs nos amari (etiam si illa ipsa ciui-
modi esse solent, vt pecunia veneant) qui neq; pecunia, ne-
que alia re vlla, sed morte propria armentum redemerit,
suum ipsius sanguinē gregis precium obtulerit, quāto quæ-
so præmio gregis huius pastores ac rectores remuneratu-
rum olim credimus?

Porro exteri quidem iudices cum facinorosos homines Iudices,
legis transgressores fuisse deprehenderint, magna præditos
authoritate ac potestate ostendunt, eosdemq; vel inuitos suos
ipsorū mores mutare cogūt. Christiano verò non vim affer-
re, sed suadere tantū oportet, atque hac ratione meliorem
efficere, quæ emendandum suscepit. Etenim qui oues per-
didit, vel lupis rapientibus, vel latronibus adoriētibus, vel Oues per-
dens. lue aliqua, aut alio id genus casu sæuiente, fortassis veniam
nonnullam à domino gregis impetret, sui & pœnas ille exi-
get, damnum ipsū nisi pecunia constat. At verò cui homi-
nes ipsi, rationalis CHRISTI grex concrediti sunt, hunc
præmium ouibus perditis, non pecuniarum, sed animæ pro-
priae iacturam facere oportet, tum verò & certamen longè
maius, ac multò molestius sustinere.

Ouium pastor gregem habet èuestigio subsequenter, Pastor.
quocunque præierit: quod si quæ de recta via oues deflectāt,
ac feraci pabulo posthabito, sterilia atq; abrupta loca depa-
scantur: satis habet pastor altius aliquantulum inclamare, vt
palantes atque dispersas reducat, atque in gregem cogat. Sin
vero à recto CHRISTIANÆ fidei tramite aberrauerit
quis, hic pastori magnum certè onus incumbit, magnum ne-
gotium, magna tolerantia.

Quemadmodum qui corporū amore capti sunt, donec Corporū
propinquos eos habent quos amant, grauius quidem morbi amore ca-
sui tormentū vimq; sustinent, quā autem quā longissimè pti.
se se ab illorum conspectu abduxerint, tum furem ab ani-
mo excutiūt: Sic & qui honoris istius quem dico cupiditate
titillantur, dum propius adsunt, malo ferendo impares sunt:
ceterū cum se se illinc summouerint, honoremq; despera-
uerint, fit vt desiderium vnā cum expectatione extinguant.

Cum & athleta tantisper dum domi se continet, ac cum Athleta.

IOANNIS CHRYSOST.

nemine manus conserit, imbecillitatem infirmitatemque suam occultare alijs potest: ubi vero nudato corpore in harenâ decertaturus descenderit, tum facile apparet, quid ille possit. Eadem ratione qui priuatam hanc & quietam vitam viuunt homines, solitudinem habet suorum vitiorum, tamquam velamen quoddam: idem rursus cum in mediū prodierint, solitudinē illā, sicut vestem exuere, ac per externos aduētūsq; motus, suos ipsorum animos omnibus nudos exhibere coguntur.

Filij principum affe-
ctantes.

Quemadmodum qui principatum affectat filij, molesto animo intuentur longam patrum suorum senectutem. Sic ex his nonnulli cum viderint futurum, ut Episcopus ad longum aliquid tempus dignitatis suae munere fungatur, quandoquidem interficere nefas, deturbare illum imperio fatigunt omnes in deturbati locum suffici cupientes, ac singuli honorem illum ad se deferri spectantes. Episcopus si rem recta ratione ac iudicio aggredi vult, inimici protinus Episcopo aduersantur, donec illum eiecerint, vel suos candidatos intromiserint. Perinde esse videas, ut si qui gubernator, piratas habeat eadem nauī vnā secum nauigantes, qui quidem tum ipsi, tum nautis, tum vectoris assidue horisq; singulis insidias struant.

Gubernator.
Piratae.

EIDEM DE SACERDOTIO
LIBRO TERTIO.

Sacerdotij
optio.

Qui sacerdotij optione proposita (quod quidem regno tanto est excellentius, quantum spiritus & carnis interualum esse potest) sustinebit ne quiquam contemptus, ac fastidij nos accerere? Qui vero id non absurdum? eos qui puincias paruas respuunt, ut deliros incusare? eos vero qui hoc idem in maximē excellentibus factitant, liberare quidem a mentis crimine, insolentiae autem ac superbia reos agere? Perinde quasi si quis cum, qui bouillum armentū despiceret, qui armētarius esse recusaret, animi quidē insolentia nequaquam praeditū esse, mentis autem alienatione prorsus laborare criminaretur?

Rex aliquis si cui ex subditis suis honorē hunc imperitius fuerit, ut potestatem habeat quoscunque velit in carcerē conijciendi, eosdem rursus relaxat: Is nimirū beatus ac mirandus iudicio omnium fuerit. At verō qui à Deo tantō ma-

SIMILIA.

22

iozem accepit potestatem, quanto cœlū terra preciosius est, quanto etiam animae corporibus praestant: Hic itane viliem à Deo dignitatem accepisse nonnullis videri debet?

Proinde naturales parentes si eorū liberi principes quosdam magnates offenderint, opem certe nullam illis afferre possunt: quomodo sacerdotes, nō principes, reges, sed ipsum dominum nobis insensum sapen imero concilient?

Si vsu venit, ut quibus ciuitatum principatus conceditus est, ij nisi valde prudētes pariter ac vigilantes fuerint, tum ciuitates ipsi euertant, tum seipsos perditum cant: quanta illum virtute non suae tantum vnus, sed & cœlesti praeditum esse conuenit, cui forte obtigit, ut CHRISTI spōsum colat ornetque, si modo peccandi occasionem vitare is velit.

Quemadmodū in praelijs videmus generosissimos quosque milites alacriter manum cum hoste conferere, eosdemque si ita res ferat, fortiter occumbere: Ita oportere puto animatos esse, qui ad ministerij istius functionem se conferunt: videlicet ut & consecrari, & summoueri iuxta parati sint.

Milites generosissimi.

Quemadmodū fruentibus pugnantibusque inter sese asperimis ventis, de repente mare antea quietū ac tranquillū furit, atque intumescit, eosque oēs quos tum vela facere cōtigerit, perdit: Ita ecclesiae tranquillitas, perditis hominibus admissis, turbulentia, ac naufragijs permultis infestatur.

Quemadmodum nescio quo pacto fit, ut quem cōtumelia affecteris, is non sentiat pecuniarum acceptarum subsidium ob inslictam contumeliae plagam: Sic quem blandē atque humaniter appellaueris, quique idē donū aliquod vnā cū sui consolatione à te acceperit, exultat magnopere, ac latatur, tū verō donum ipsum donantis vultus gestusque conduplicat.

Contumelia affectus.

Quemadmodum non ex æquo se res habet, si puella liberalis, an illius ancilla peccet: Sic paria inter se nō sunt virginis ac viduae delicta.

EIDEM DE SACER. LIB. III.

Quamobrem enim fit, ut de militia, de mercatura, de agricultura, ceterarumque ad humanū victum pertinentium rerum ratione deliberatio mouenda cum sit, neque agricola nauigationē, neque miles agriculturam, neque gubernator militiam suscipiat, etiam si mortem illis nullies commineris. Nempe

Eaber.

Athletica
habitus.

IOANNIS CHRYSOST.

propterea illorum unusquisque prospicit fore, ut periculum sibi ab imperitia artis incognita imminet. Itane si diuis placet, ubi modicis in rebus periclitamur, ita ipsi vtemur providentia, neque cogentium nos violentia parendum esse putabimus. ubi vero aeternum illos induit supplicium, qui episcopatus administrationem iuste praestare nescierit, temere, atque ut casus tulerit, in tantum nos conijciemus malum periculum, alienae violentiae causam opposcentes?

Si quem ipsi suspicemur fabrum esse, ad opus vocemus, sequaturque ipse: deinde manus admovent materiae ad aedificandum paratae, ligna, item lapides auertit, opus autem sic coagmentet, sicque domum aedificet, ut statim collapsura esset: nunquid ille se habundè hac defensione tutatus est, si dixerit, ab alijs se coactum, non etiam vltro ad aedificandum accessisse? Certè nequaquam. Idque iuste ac merito: oportebat enim vel alijs ad id vocantibus pedem retrahere, ac tergiversari. Itane vero qui ligna ac lapides subducit faber, huic prorsus nullus suffugij locus, quò minus poenas pendat: Qui vero animas negligenter aedificans perdidit, hiccine alienam vim, abundans sibi suffugium praesidiumque putabit?

Si quis suum ipsorum corpus ad athleticam habitudinem cura adhibita componunt, necessarius est usus & medicorum, & paedotribarum, & temperatae dietae, & exercitationis assidue, & infinite a deo observationis: Quibus forte obigit CHRISTI corpus hoc quod dico curandum, ij qui busnam artibus conservare illud sincerum atque incolumem poterunt, nisi omnifariam animae curationem congruam, convenientem, atque humana virtute longè superiorem calluerint?

Civitas quamdiu muro undique cincta est, eos irridet à quibus obsidetur, praesidio illo tutissima: ubi vero quis murum diruerit, ac portula tantum magnitudinem, tum longè illi abest septi praesidium, etiamsi firmum alioqui, ac tutum illud maneat. Haud aliter igitur & Dei civitas, dum ipsam undecunque pro muro pastoris solertia atque prudentia cingit, adversarijs suae omnes machinae artesque in opprobrium risumque cedunt: evaduntque, qui eam incolunt indemnes atque illaesi: si eam autem parte aliqua demoliri

SIMILIA.

23

quis possit: ut universam non diruerit, à parte totum, ut sic dicam, labefactatur.

¶ IDEM DE SACER. LIB. V.

Quemadmodum quos divites esse iuvat, si quando in paupertatem inciderint, morore afficiuntur, & qui delicijs ac suavere, tenuem ac simplicem victum tolerare nunquam possint: Ita qui laudem amore capti sunt, non solum cum iniuste vituperant, sed etiam cum ab alijs assidue non laudantur, quasi fame aliqua animum conficiunt.

¶ IDEM DE SACER. LIB. VI.

Quemadmodum qui intra portum ad gubernaculi regimen assidet, is non continuo sufficiens artis periculum praebet. At verò qui in medio mari collocatus, naucem freniente tempestate eripere potuit, hunc certe nemo est, qui non optimum gubernatorem esse dixerit. Proinde nec monachum ipsi magnopere ac supra modum admirabimur, quòd is apud se vivens neque commoveatur, neque in multa ac magna peccata prolatur.

Ut corporis vulnera attritu ipso sunt curatu difficilia: Sic natura comparatū videmus: ut animi morbi si irrites exasperesque, magis ac magis rebellent, atque incrudescant, dum minorumque suorum peccata augeant.

Quemadmodum fieri videmus, ut qui fluctu rapiente aut alia vi, in caput praecipites feruntur, possint quidem interitus sui finem prospicere, at salutis rationem inire non item: Sic & ipse si in multum illum morborum tumultum irruero, poterò quidem supplicium meum intueri, in dies magis ac magis ingrauescens: mihi autem constare, quemadmodum & mihi nunc consto, ac morbos huiusmodi undecunque rabientes increpare, non perfacile atque antea.

¶ IDEM DE ORANDO DEVM libro primo.

Quemadmodum nullo pacto fieri potest, ut qui solis radijs fruatur non effugiat tenebras: Ita nulla ratione fieri potest, quin qui cum Deo consuetudinem agit, desinit esse mortalis: siquidem ipsa dignitatis sublimitas, nos ad immortalitatem transfert. Etenim si qui cum Caesare miscent sermones, familiariterque cum eo versantur, & hoc honoris ab illo sunt adepti,

Diuites.

Optimus
navis gu-
bernator.

Corporis
vulnera.

In caput
praecipita-
ti.

Solis radij

IOANNIS CHRYSOST.

non possunt esse pauperes, multo minus fieri potest, ut qui **DEVM** deprecantur, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales.

Quemadmodum enim corpus hoc nostrum, si non adit anima, profecto mortuum est ac foetidum: Sic anima nisi se ipsam incitet ad orandum, mortua est ac misera, & graui-ter olens.

Mulier
medica.

Quemadmodum enim si quis mulierem medicam, fo-
didis pannis vestiri solitam post aureis vestibus ornatam vi-
deret, nequaquam agnitus sit mulierculam: Ita si quis eam
ciuitatem prius nouisset mendicam, hoc est, vacuam omnib⁹
thesauris spiritualibus, nimirum ignorasset quamnam esset il-
la ciuitas, in qua transmutanda tantum valuisset deprecatio,
ut & mores, & vitam reduceret.

Quemadmodum alij quidam reges incolumitatis suae
speciem ponere consueuerunt in militum peritia, & arte belli ge-
rendi in sagittariis, in cataphractis, in equitibus: Ita magnus
ille David, sanctis precibus moerum vice suam cinxit exer-
citiū, nequaquam respiciens imperatorū, tribunorū, ac centu-
rionum ferociam, neque pecunias colligens, nec arma com-
parans, sed orando diuinam armaturam e caelo deportans.

¶ IDEM DE PRECATIONE LI- bro secundo.

Ciuitas
muris cin-
cta.

Quemadmodum ciuitas quae muris cincta non est, faci-
le venit in potestatem hostium, propterea quod prorsus absit
id quo fuerat hostium incurfus arcendus: Sic & animam non
munitam precibus, diabolus facile in suam redigit ditionem
nec multo negotio omni genere scelerum implet.

Cum rege
colloquens

Etenim quemadmodum qui cum rege colloquuti sunt,
ab hoc sermones placidos honoremque sunt consequuti, non
dignantur in contubernium venire mendicorum & abiecto-
rum hominum. Ita qui cum **DEO** fabulatus est, ei quae sua vo-
ta protulit, nequaquam dignabitur mali & impij spiritus fa-
miliaritatem admittere. Nam verè profecto quisquis volu-
ptatibus seruit, cum daemonibus habet familiaritatem, atque
eorum insaniam imitatus est: Sicut ediuerso, qui temperans
est, ac iustitiam exercet, cum angelis habet commercium, &
illorum amulatur dignitatem.

SIMILIA.

24

¶ IDEM IN GENESIN.

¶ Homelia prima.

Quemadmodum agricola vberim seminatur, sic ubi vide-
rit agrum repurgatum, & ab herbarum nocuentis liberum: **Agricola.**
Ita & concionator spirituale aruum videns, sublatis ijs quae
impediunt, semen verbi Dei faciat.

Sicut qui corporali morbo laborant, quamuis sexcentis
medicis remedia adferat, & valetudinarius medicinae curā **Medicus**
respuat, & medicus imponens pharmacum, infirmus autem **Valetudi-**
impatiens doloris illud reiiciat, nulla inde vtilitate susceperit: **narius.**
Ita nihil effecerit Ecclesiastes, nisi obtemperarent auditores.

¶ HOMELIA II.

Sicut ex thesauro si quis vel paruum fructum capere va-
let, multas sibi parat diuitias: Ita in sacra scriptura etiā in bre-
ui dictione variam sententiarum vim, & indicibiles diuitias
inuenire licet. Eadē similis est fonti largis & perennis scaturienti
fluente. Haec est spiritualium fontium & fluminum
natura, quod quis plus vnde sumpserit, hoc magis scaturiant,

¶ HOMELIA III.

Si qui in aurifodinis laborant, ubi quasdam venas diui-
tes conspicati fuerint, a fodiendo non desistunt, donec quae **Aurifodi-**
obstant amouerint, & in profundum descendentes copiam **na.**
inde auri perceperint: Multo magis nos non auri ramēta in-
quirentes, sed inenarrabilem thesaurum inuenturos speran-
tes, decet illum quotidie inuestigare, ut multis diuitijs spiri-
tualibus in sinum collectis, domum redeamus.

¶ HOMELIA VI.

Medici primū imponūt cataplasmata magis efficacia,
& dein rupto vulnere, ea quae leniunt: Sic & patres filios suos
videntes in compositis moribus, prius verberibus corripiunt,
deinde admonent & solantur: Ita & concionator post incre-
pationem consolatur auditores.

Sic messores falces acutunt, aream parant, boues nutriūt,
&c. Sic ferè omnes artifices prius apparatus faciunt eorum, **Artificum**
quae rei gerendae tempus exquirat, ut facile conficiant peragē **apparatus.**
da: Sic & concionator.

¶ HOMELIA XII.

Sicut ad solis radios infirmi oculi non audent aspicere: **Infirmi.**

IOANNIS CHRYSOST.

Ita virtutem malitia contueri non audebit vnquam, sed dorso obiecto discedet, victamq; se fatebitur.

Sicut thymiamata: a quanto magis digitis atterantur, tanto maiorem naturam suam fragrantiam reddunt: Ita in diuinis scripturis vsuuenit: quanto quis illis est familiarior: tanto magis videre potest latentem in eis thesaurum, pluresque percipere indicibilia eius diuitiarum fructus.

HOMELIA XIII.

Nemo prudens arguerit medicum, qui suum egit officium: Ita concionator medicamentum ex spirituali doctrina confectum imponit: auditorum posthac erit curam abhibere, vt emendantur.

Puelli scholastici Vt si quis puerum suum quotidie in ludum ire videns, & nihil lucri facientem, multo tempore impatienter ferret: Ita & concionator, auditores spirituales habens filios in schola Dei qua conueniunt, si non profecerint: Si autem magister pueri egisset quod sui est officij, ignauia autem pueri esset causa omnium: nonne omnem culpam in puerum transferres?

Pretiosi lapides & gemmae. Si ij qui pretiosos lapides & gemmas querunt, in mari molestiam & laborem ferentes, quod desideratis potiantur: Multo magis nostrum fuerit animum intendere, vt qui in profundo latent, lapides pretiosos comprehendamus.

HOMELIA XIII.

Esurics Sicut esurire, signum est bonae valetudinis: Ita amare diuina eloquia, spiritualis sanitatis indicium fuerit maximum.

HOMELIA XVI.

Flagriones & ingrati famuli. Sicut flagriones, & ingrati quidem famuli, cum non possunt a domino suo occultari, huc & illuc in angulos domus currere solent, metu illorum conscientias concutiente: Ita & hi nullum inuenientes effugium in ipsa domo, paradiso inquam versantur.

HOMELIA XX.

Si in scriptis secularibus, quae ab hominibus conficiuntur de rebus caducis, saepe tempore corrumpuntur, tempore assurgunt, vel vnam proceram syllabam deesse, multum momenti fuerit. Quanto magis id in diuinis scripturis a spiritu sancto compositis inuenitur? Non enim est apiculus vel syllaba, in quo non sit thesaurus, modo intenta mente omnia consulamus.

SIMILIA.

25

Sicut qui sensibiles thesauros effodere conantur, non in superficie solum fodiunt, sed in profundum descendunt, peritiores terrae sinus scrutantur, tam etsi saepe post labores & sudores vix paucas portiunculas afferunt. Non sic in spiritualibus, sed labor hic minor, & magna veritas. Ita & nos ad imas scripturarum descendentes, vim in breuiculis verbis latentem inuestigamus.

HOMELIA XXVI.

Sicut gubernator aliquis imminet clauum magna vigilantia gubernari, nauem suam ab irruentibus malitiae procellis submergi torrens non est passus: Ita hic sanctus N. virtutis gubernaculum direxit.

Sicut is qui super excelsum petram stat, fluctus ridet, quos excelsa petra videt ad fluctus magno impetu rumpere, & protinus in profundum solui: Ita & sanctus hic N. virtuti vacuus, in seculo constitutus loco, nihil insuauis fert a rebus turbulentis, sed tranquillus animo, & quietus fedit.

Quemadmodum marini fluctus videntur nunc quidem Marini fluctum in altum extolli, mox autem deprimi: Ita & videmus qui virtutem contemnant, & malitiam operantur, nunc quidem sublimia sapere, & supercilia surrigere, nunc vero ad profundum inferni descendere.

HOMELIA XXVII.

Sicut qui sensibilem cursum magna contentione paragit, nullum currentium videt, sed animo suo ad cursum intento facile omnia transiit, festinans ad destinatum scopum: Eodem modo hic N. sanctus, virtutis cursu vt currat, festinat, & a terra in caelum redire concupiscit.

Quemadmodum a fonte fluenti riuus, etiamsi omnes hauriant, non solum non eminuuntur fluentia, sed quanto plures fluus riuus, hauserunt, tanto magis natura aquarum scaturit: Ita in N. fieri videmus. Multi de N. dixere, adhuc scaturigo bonorum operum eius est abundantior.

HOMELIA XXIX.

Quemadmodum naucleri, athletae & cursores, ubi ad finem veniunt, magis enituntur & vigilant: Eodem modo & nos facere oportet, quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maxime & ieiunij cursus intendendus, ac magis continuandae sunt preces, faciendaeque est diligen-

IOANNIS CHRYSOST.

gentius pura peccatorum confessio.

Incurabilia vulnera

Quemadmodum incurabilia vulnera, neque austeris medicamentis cedunt: Ita anima semel captiua, si se peccato cuiuspiam fecerit obnoxiam, considerare non vult quæ sibi vitia, etiam si innumera quis eius inculcet auribus, nihil proficiet, sed quasi mortuæ aures sunt: non quia non potest, sed quia non vult.

HOMELIA XXX.

Agricola.

Quemadmodum si agricola crassum & pingue agrum inueniat, nihil sui officij intermitte, sulcos secat, aratrum ducit, sentes excindit, largiter seminat, spe pascitur, quotidie agrum fertilitate considerans, seminis geminæ legentis & messis expectat. Ita & similiter concionatores, cum viderint alacritatem auditorum incrementum, desiderium vigere, & ipsi quoque maiori studio, & promptitudine, quantum vires suppetunt, in edificationem auditorum, & gloriam Dei aliquid adferre debent.

Aegroti. Medici.

Aegrotos ferunt medici, calcibus ferientes, incessentes contumelias & conuitijs, nec offenduntur, quia nihil aliud quam salutem hominis aegroti querentes, licet facientis indecora, (quoniam sæpe lacerant medicorum vestes) nec id eo à cura desistunt: Sic concionator licet mala perpetiatur ab auditoribus & cætera.

HOMELIA XXXI.

Medicorum officina. Nundina.

Est Ecclesia Dei mercatus quidam spiritualis, medicorumque officina animabus: & par est, ut sicut qui ad nundinas veniunt, inde multis mercibus conquestis, redamus: vel quasi à medici domo, receptis, quæ animabus nostris congruent, medicamentis, exeamus.

Puellischo lastici.

Sicut absurdissimum est, si de puellis nostris, quotidie à scholis redeuntibus, petentes, quid amplius discendo profecerint (non enim sineremus eos fortuito, & absque utilitate in ludum ire, nisi fructum inde consequuturos eos videremus.) Quid nos, qui iustam ætatem habemus, in scholis spiritualibus iuamus, nisi nihil lucri ceperimus animarum?

Sicut medicus, infirmum videns suis mandatis non obtemperantem, sed vacantem ijs quæ morbum faciunt in crudelescere, sæpenu. merò infirmum relinquit in sua ægritudine: Ita & N.

Pictores.

Quemadmodum pictores modò hos, modò illos colores, ab ætatis prioribus imponunt, facturi formosam imaginem.

SIMILIA.

26

Sic & concionator, nunc de cælo, gehenna, &c.

Sicuti medici, qui non vno curationis modo vtuntur, sed cum viderint primis remedijs non esse depressum morbum, alia, atque alia rursus excoquant: Ita multis medendi generibus vtatur animarum medicus.

HOMELIA XXXVIII.

Quemadmodum aliquis ancillam habens petulantem vir prudens & lenis, mandata illi dat, ne vnquam extra vestibula prodeat, neque cum prætereuntibus cõueniat: Ita & misericors Deus circumcisionis signum carni Iudæorum indidit, quasi pedibus vinculum quoddam, ut domesticum habentes signum, non vltra doctrina aliorum opus habeant.

Et sicut in humanis negocijs fieri solet, quando non habemus aliquibus fidem, ab ipsis signum loco pignoris accipimus: ubi perfectum est negocium, tollit iterum signum: Ita doctus noster sciens mentium inconstantiam, quando ad veritatis lucem ventum est, tollit signum circumcisionis.

HOMELIA XL.

Sicuti moris est medicorum, quamuis vident morbos esse grauiore, quam vt arte curari possint, non omittunt tamen officium suum: sed omnem suam artem proferunt, an forte possint testrum vel longo tempore reparare, ut si tamen nil profecerint, maiorem habere excusationem: Itidem concionator nil prætermittit quod sui officij est, &c.

HOMELIA XLII.

Quemadmodum floridum quoddam præter varios & omnigenos flores ostentat: Ita diuina scriptura iustorum virtutes nobis demonstrat, non vt sicut in illorum florum fragrantia tempore paruo fruamur, sed vt perpetuam inde utilitatem recipiamus. Illic tantum accipimus flores, & protinus marcescentes suam gratiam amittunt: Hic autem non sic: sed quando auribus iustorum virtutes accipimus, & eas in sinus mentis reponimus, per omne tempus, si voluerimus, eorum suauolentia frui possumus.

Vt in humanis rebus, quando regum diademate coronatus si Legatus sceleratas mittit, tunc is qui adfert eas, per se nullius momenti est, sed stinet per humilis quidam, sed ad illud non spectant, qui literas suscepturi sonantem legationem suscipiunt: Sic etiam auditores non ad dicentem respiciunt.

IOANNIS CHRYSOST.

ciunt, neque ad tenuitatem eius, sed quia quæ dicit, à Deo affert, ea collecto animo & attento accipiunt.

THOMELIA XLIIII.

Conuiu-
rum facie-
Bibitas.

Sicut quum magna sumptuosaque fercula apponuntur, conuiuorum fatietas facit, vt aliquid splendori decedat appositorum, & magna nonnunquam nullius videantur momenti, eò quòd conuiuia absque edendi auiditate aduenerunt,

Famēlici
& esurien-
tes.

Qui susceperūt famēlicos, & esurientes, licet tamē proponant mensam splendidam, tamen apparebit conuiuius propter apposita auidē comedentibus: Sic concionator N.

THOMELIA LIIII.

Iudæi

Iudæi legi studentes, quasi candelæ assistentes, obseruabant quæ legis sunt: Sic & nos maiores his veniente sole iustitiae, relicta vmbra, ad veritatem Euangelij manuducamur.

THOMELIA LXI.

Sicut oriente sole tenebræ discutuntur: Ita virtute apparente, omnis ē medio tollitur malitia.

THOMELIA LXII.

Margarita

Quemadmodum si quis margaritam in luto conculcet, eius amplius demonstrat pulchritudinem: Sic virtus sanctorum, quocumque eam proieceris, declarat suam virtutem, in seruitute, in carcere, in prosperitate.

THOMELIA LXIII.

Ebrietas.

Sicut ebrius quando multum vini ingurgitat, nullum sentit à vino damnum, postea autem sentit quantum sit damnum, Ita & peccatum, donec consummatur, obtenebrat mentem, & quasi densa nubes, ita mentem corrumpit. Deinde conscientia insurgit, & quouis accusatore mentē grauius arrodit, monstrans absurditatem facti.

THOMELIA LXXIII.

Sicut homo vbicumque fuerit, cæteris animantibus præstat: Ita doctorem decet siue loquatur, siue sileat, siue vbicumque locorū fuerit, oībus alijs hominibus excellere, adeò vt aspectu, ineffectu, habitu, & alijs, cæteris præstantior videatur.

THEYSDM ITEM ALIA.

Theatru.

Præclarum nobis theatrum obtigit, id est, magnificens cōcursus. Video enim agrum pinguem decliuem, qui statim arulam exhibet, non sterilem terram, non petrosam, non spi-

SIMILIA.

27

nosam, sed puram. Quia differtum nobis theatrum, mare positis vndis tranquillum, & sedata tempestate quietum, & placidū, agē iam nauem detrahimus, veli loco expādentes linguam, pro zephyro, spiritus gratiam inuocātes, pro temone clauoque, cruce gubernatice vtentes.

Quemadmodum sapientes medici putrefacta membra secturi, non id agunt in angulo, sed aperte, vt omnibus commendent curam salutis: hi etiam secāt celeriter, sectionis cruciatus sensum fallentes: Itidem concionator non protrahat rem culpabilem multis verbis.

Vt qui purpuram tingunt, prius alijs coloribus præparant tincturam, ne flos dilutus & euanidus fiat: Eodem modo prædicator præparat vas cordis mundum, vt dignum fiat hoc Ecclesia.

Sicut corpus per nervos sibi ipsi coheret, & compaginatum currit, & stat, firmum est, viuunt. Si autem quis nervos amputet, omnem harmoniam corpori soluit: Ita animæ perstantes in orando, firmæ sunt, cursum pietatis facili curunt. Si autem auferantur eis preces, perinde est, ac si piscem ex aqua traxeris: vt illi vita, aqua: Ita animæ preces.

Templa christi homines sunt. Vt auro, argēto, gemmis, domus regie extruuntur: Ita oratione templa CHRISTI, vt inhabitet in cordibus vestris.

Vt athleta à palestra ad coronam currit: Ita bonus ad orationem. Vt reginam ingrediētem orbē, omnes diuitie comitantur: Ita oratio quæ in animam intrat, oēs virtutes sibi sociat.

Quod in domo fundamentum, hoc in anima oratio. Hoc orationes sanctorum hominum sunt, quod venatori cuspis vel gladius. Non tam terribiles lupis gladij, quā demonibus iustorum preces.

Vt arbores quæ radicem altius miserint, quamuis summum ventorum excipiant impetū, non frangi aut euelli possunt: Sic orationes quas animus Deo suo reddiderit, perquam tutē affixæ, efferunt se in excelsum, nulloque peruertuntur aggressu cogitationum.

Sicut humber in ignem cadens, facile flammam deprimat: Ita concupiscētiæ facile vaneſcere facit sermo dei in animam admissus.

IOANNIS CHRYSOST.

Infirmittates corporum medicorum artes sanāt: Animam autem agrotantem eloquia Dei.

In alijs certaminibus laureas referunt qui victores redeūt: At in disputationibus diuinis solis debetur corona, qui se rei magnitudine victos ingenue fatentur.

Vt lanæ, quæ subinde in tincturas immerguntur, crebra tinctio profundius operatione recipere facit: Ita opus est, vt animæ nostræ continuò in diuinos sermones intingantur, vt abluamur quidem à veteri opprobrio, induamur autem nouam pulchritudinem. Lanæ cum intinguntur, nomen naturæ suæ amittunt: nō vltà vocatur lana, sed purpura, prasium, coccinum, vel simile aliquid. Si tinctio naturæ nomen transformat, cur Dei natura non hominem?

Tinctio. Vt is qui pictura imaginem portauit post tinctionē, fulgidam portat & celestem.

Sicut corpus capite, arbor radice, flumen fonte indiget: Ita sermo procijs.

Nautæ. Sicut nautæ hanc potissimum maris amplectuntur partem, ob frequentes refocillationes: Sic ego hanc anni partem præcipue amo. Non q̄ liberati sumus hyeme, ne quid æstate perfruamur a filiâte Zephyro: sed quia crebri nos excipiunt spiritalis portus festi sanctorum dies. Non em̄ portus tam idonei sunt ad refocillandos nautas, quam recreantur fideles sanctorum memorijs.

Nautæ. Nautas liberat hitora ab inundatione aquarū, multoq̄ue impetu marinorū fluctuum: Sanctorū autem memoria fideles ad vestrorū festa consuētus, à malignis spiritibus, immundis cogitatibus magna animarum reddantur tranquillitate.

Nautæ cā- Sicut nautæ nauigantes pelagus, cantant, cantu laborem
tantes, mulcentes: Sic & nos donec ad illorum portū veniamus, spirituales quosdam inter nos conferamus sermones.

Mare por- Nautæ eā maris partem amant, quæ frequentibus insulis,
tu carens, & portubus diuisa est. Mare portu carens, licet placidum, nauigantibus timorem incutit. Vbi autem portus littora obuia fuerint, securi nauigant, licet mare tempestatibus sæuiat, facile ab ijs liberari possunt, non longè absente refugio.

Qui agrum vult restituere, nō agit ira & verbis, sed magis aptat pharmaca, magisq̄ curat blāda exhortatione.

SIMILIA.

28

Hyrundinum pulli in nidulis sedentes, parentum suorum Pulli hy- qui sibi alimenta adferunt, aduentum expectant: & cū illos rūdinum. venire conspexerint, leui ala mouent aërem, cantillantes, & ad illorum aduentum applaudentes: Sic & parentes nidulo appropinquantes cantillant: Similiter & vos in nidulo templi huius sedentes, meum aduentum expectantes, leui mentis ala volatis. Nec ego dissimiliter spiritali huic nido appropriaturus, Deum voce præmissa glorifico pro filijs me amantibus. Hyrundines alimenta sua ab ore in os tradunt: Mens nostra nō sic, sed ab aure in aurem. Illa corpus, nos animam: illæ corruptionē, nos incorruptionē. Vt apicula leui- Apes.

bus pennis arborum & herbarum floribus insident, latentemq̄ in flosculis liquorculū innocua de prædatione auchūt, vt tandem dulcissimos mellis fauos inde confectos hominibus præstent: Ita & Ecclesiæ doctores super amœna, vernantiaq̄ scripturarum viridaria leui ala mentis residentes, & in situm literæ, succum spiritus haurientes, solliciti sunt, vt dulcissimū mel fidei auditorum cordibus placide instillēt. Agē & nos apiculae mores imitemur spiritu solis iustitiæ radijs feruido in florulentum Psalmodiæ pratum prouolantes.

Sicut fulgidam illam lucem, & fulgurosum iubar sepe nū iubar. merò superuenientes tenebræ obtegunt. Ita intellectum nostrum quasi in meridie fulgentem, & perspicuum, inconfidentia obrepens tenebrarum reddit.

Sicut membrum apud seipsum cibos referuans vicino non communicans, seipsum offendit, & reliquum corpus corrumpit.

Quemadmodum sol lucem præbet corpori. Sic animæ lumen est precatio.

Sicut cæco damnosum est non intueri solē: Sic est & multo grauius dānum Christiano homini nō assidue deprecari. Cæcus. Non secus ac nauē, & domū ea quæ substrata sunt validam Nauis. reddunt, ac ne soluantur continent: Ita nostram vitam orandi studium continet, & vndique firmā reddit, adeo vt absque hoc nihil boni contingat ad salutem conducens. Domus.

Sicut arbores nō valent fructus producere, nisi bibant humorem radicibus: Sic nec nos pietatis fructibus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Arbores.

Prædones.

Quemadmodum prædones, & facinorosi conspicientes gladium militis in caput suum vibrari, resiliunt: Sic maligni spiritus conspicientes communis deprecatione, illico resiliunt.

Vt quum assistēs terræ regi, omnibus modis molitur, vt plurimam erga illum reuerentiā exhibeat, nō solum specie capitis, sed totius corporis cōpositione, quo per hoc maiorem erga eū illius beneuolentiā conciliet: Sic nos in oratione vndiquaque compositi, præsertim intus.

Si hic qui loquitur cum terreno rege, de his tantū mentionē facit, quæ voluerit libenter audire dominus, multo magis coram omnī domino de salute animæ postulādum, &c.

Timiama

Sicut timiama bene confectum delectat hominē odoratē: Ita oratio iusti suauis ante dominum.

Quod venatori cuspis vel gladius, hoc preces homini afflicto: nō tam lupis terribiles gladij, quā dæmonib⁹ preces iustorū. Hominū quos valde exulcerauim⁹, irē quiescūt, si diluculo, meridie, vesperi, apud eos comparemus, & cum eis humili & continua cōsuetudine cōuersemur: magis multo apud Deum si frequens fueris in oratione, licet indignus, dignus tamen eris diutina familiaritate.

Sicut qui visibili, corruptibili, temporali regi assistunt, tanquā sint immobiles, territi, non oculos huc illucq; mittentes, sed demissi: Sic assistere regi cœlorum oportet.

Concha.
Margari-
tum.

Vt in viliissima concha preciosum latet margaritum: Sub friuola filiqua nobile tegitur granum: Sub arida minutaque tunicula, tam miranda seminis vis latet: Ita in verbis (vt apparet) syllabæ, in syllabis & litterarum apices, ingentia diuinæ sapientiæ mysteria condita sunt. In his inuolucris tegere voluit Deus sapientiam.

Vt gratius est pomum quod tuis manibus ex ipsa decerpseris arbore: Vt dulcior aqua, quam ex ipsa vena subscaten tem hauseris: Vt iucundius vinum quod ex eo deprompseris dolio, in quo primum fuerat conditum: Ita diuinæ literæ, nescio quid habent naturæ fragrantia, nescio quid spirāt suum ac genuinum, si eo sermone legantur quo scripserunt ij, qui partim ē sacro hauserunt ore, partim eiusdem afflati spiritu nobis tradiderunt.

Sicut oculis captus ab omnibus offendi potest facili: Ita Cæcus, superbus quoque dominum nesciens, etiā ab hominibus facile capi potest, vtpote lumine orbatus.

Medici languentes inuidentes, morborum origines inuigilant ante morbos, vt à summo curare incipiant. Medici.

¶ IDEM IN MATTHÆVM, in cap. i. Homel. i.

Sicut egrediētib⁹ Israhelitis de Aegypto, exterminata est Aegyptus: Sic & sancti quum de isto mundo defecerint, carnis est iste mundus.

Sicut vnguentum & in hyeme floridum est, & boni odoris, & homines suo odore delectat, atq; impingnat, quum ex eo vncti fuerint: Sic & iustus & in hyeme tētationis immarcescibilis est, & manet fidelis. Vnguentū

Sicut mare si littora sua supergressum fuerit: Ita & homo Mare, si transgressus fuerit licentiam maritalem.

Si medicus, qui nullam potestatem habet salutis humanæ, propter solam cōfectionem herbarum, nō erubescit medici nomen sibi imponere: quanto dignius iste vocatus est saluator, per quem totus mundus saluatus est?

¶ HOMILIA. 2. in caput secundum.

Sicut cacumen arborū in excelsō positum, etiam si leuis aura flauerit, mouetur: Sic & sublimes homines in culmine arborum dignitatis existētes, etiā leuis nūtij fama cōturbat. Humiles autē sicut in cōualle plerumque in tranquillitate consistunt. Cacumen

Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur: Sic Venti, regibus aduersantibus sibi populus regni vexatur.

Quemadmodum si quis infundat oleum super ignem ardentem, magis crescit incendium: Sic ardentem zelum Herodis, delusionis opprobrium amplius excitauit. Oleum.

Rex quicquid aduersus regnū suū putauerit, totū verum æstimat. Animus eius semper suspectus est, regni zelo repletus. Dum oīa timet, omnia suspicatur, facile credit, quicquid fuerit suspicatus. Sicut vir si zeleat vxorem, aut vxor virū, omnem auditionē turpē credit de illo, etsi non sit auditio digna, & idonea, vt credatur, tamē fidē auditionis zelus cōmendat. Suspica-
rex.

¶ HOMILIA. 3. in caput tertium.

Sol appropinquans ad processum, antequā appareat Sol exornat radios suos, & facit albescere orientem, vt procedens riens.

IOANNIS CHRYSOST.

aurora dici aduentum demonstret. Sic dominus natus in mundo, antequam appareat, spiritus sui fulgore transmissio illuminavit Ioannem, ut praecedens ille, aduentu Saluatoris annuntiet ne forte subito veniens & dicens se esse filium Dei, propter ipsam magnam atque terribilem iudicationem rei ipsius magis se incredibilem ostenderet.

indulgentia Solent reges nato sibi filio indulgentiam in regno suo donare, sed ante transmittunt acerbissimos exactores, qui omne quod inuenerint, exigant, ita ut indulgentia ipsa crudelior esse videatur quam ipsa exactio, ut nihil indulgentiae habeat praeter nomen, ut legentes illam homines, & nudi suspiciant. Deus autem & nato sibi filio, volens donare in seculo indulgentiam peccatorum, praemisit quasi exactorem Ioannem exigentem, & dicentem: Facite fructus dignos poenitentiae.

Rex delin-
catus. Quemadmodum magnus iudex, aut rex aliquis in expeditione ventura, praeparatores praecedunt, sordida abluunt, diruta componunt, ne forte indecorum aliquid videns rex delin-
Artificiu. catus abhorreat: Sic & domino nostro ad peregrina loca humani saeculi venturi: praecessit Ioannes, qui ab humanis cordibus poenitentiae scopis peccatorum sordes ericeret,
Sicut omne artificium corporea visitatione seruatur, & additur: Sic & gratia omnis per exercitationem additur, & per desidia minoratur.

Alba vestis.
Nix. Quemadmodum si videris albam vestem, dicis, satis candida vestis est: si vere posueris eam iuxta niuem, incipit tibi sordida apparere, & si vere sordida non est, tamen quoniam ad similitudinem niuis sordida inuenitur: Sic quantum ad comparisonem Ioannis omnis homo videbatur immundus.

Sicut artifex medicus, si viderit aegrotantis colorem, intelligit speciem passionis ipsius: Sic & Ioannes mox ut vidit pharisaeos venientes ad se, intellexit cogitationes eorum prauas.

Pone Ioannem medicum esse, verbum autem ipsius quasi ferrum medicinale, quo repleta peccatis conscientiae praeciditur, confessione puta esse impuritatis & spurcitiae, quae intus erat inclusa, baptismum esse lotionem sordium egressuram: nunquid facta digestionem impuritatis iam statim sanus factus est?

Lapis. Lapis quidem durus est ad opus, sed quum factum fuerit opus ex eo, deficere nescit: Sic & greges cum difficultate qui-

SIMILIA.

30

de crediderunt, tamen credentes permanent in aeternum in fine.

Focus. Quodammodo si focum posueris super terram, coibit ipsas radices herbarum, & ut in loco illo iam non facile nascatur herba: Sic & tentationis ignis positus super carnem, comburit radices concupiscentiarum in ea, ut non facile concupiscat.

Sicut pater familias mittens messorum, metit festucas de agro, & comportat eas in aream, ut illic trituret & ventilet, & discernat triticum a paleis: Sic & dominus mittens Apostolos, ceterosque doctores, quasi messorum praecidit omnes greges de mundo, & in aream Ecclesiae congregat.

Granum tritici. Sicut granum tritici inclusum in palea, foras non egreditur, nisi fuerit trituratum: Sic & homo de impedimentis mundialibus, & de rebus carnalibus quasi in palea inuolutus, difficile egreditur, nisi fuerit aliqua tribulatione vexatus.

Granum imane. Sicut plenum granum mox ut leuiter percussum fuerit, de palea sua exilit foras: si autem subtile fuerit, tardius egreditur, si vacuum, egreditur nunquam: sed illic conteritur palea sua, & ita cum paleis foras iactatur: Sic omnes homines in rebus carnalibus delectantur, sicut grana in palea.

Sed qui fidelis est, & boni cordis habet medellam, mox ut leuiter tribulatus fuerit, negligens quae sunt carnalia, cutrit ad Deum. Si autem modice infidelior fuerit, cum grandi tribulatione vix recedit, & vadit ad Deum. Qui autem infidelis est, & vacuus, quantumvis contritus fuerit, sicut granum vacuum de palea non egreditur. Sic nec ille de carnalibus rebus & impedimentis mundialibus vnquam egreditur, nec transit ad Deum, sed illic in malis constitutus conteritur, ut cum infidelibus quasi cum paleis foras projiciatur.

Triticum. Sicut tritici primum quidam trituratur, & quum trituratum fuerit, in vno loco iacet cum paleis confusum, postea autem ventilatur, ut quae fuerant iam disuncta corporibus, separantur & locis. Sic & populus in Ecclesia, aut motibus coteritur carnalium, animam semper urgentium, aut castigationibus corporalibus quasi virgis quibusdam, aut conculationibus iniquorum, & superborum, quasi calcibus irrationabilium iumentorum, ut disungantur fideles ab infidelibus per diuersas contritionum species. Nunquid tu potes, quum sit messis tua in agro, triticum a paleis separare? Et si tentaueris, nec paleas a tritico separas,

IOANNIS CHRYSOST.

& triticum similiter cum paleis perdis: Sic non poterat fieri, ut Deus de Iudeis, aut Gentibus iam electos sine tentatione discerneret, & vocaret.

Si palma posita non sit in stadio, athleta nolentē luctari, culpāre non potes quasi infirmū: Incertum enī est, utrū idē luctari nō velit, quia infirmus est, aut quia nō videt propositā palmā. Quod si palmā viderit, & luctari noluerit, tūc ē manifestum, quia propter desidiā suā noluerit luctari: Sic & Gētilis qui resurrectionis prēmia nescit, nec futurum esse iudiciū credit, nō potest cognosci, utrū idē nō faciat iustitiā quia non amat iustitiā, aut quia nullam mercedē speret de ea: Si vero factus fuerit Christianus, & cognoverit futurum esse iudiciū, tunc peccans manifestum est idē peccare, quia non amat, quod est bonum.

Triticum. Nunquid tu reprehenderis, quando à tritico paleas separas, & ita recondis: Nec enim ratio est, ut cum tritico reponas & paleas, quia nec sunt necessariae tibi ad vsum. Et quomodo Deum culpemus, qui à fidelibus separat infideles, qui non proficiunt ad gloriā eius?

Palea. Sicut quando permodica aura est, non permundatur tota tritici massa, sed leuiore quādam palea modica aura iactantur, grauiore autem remanent, similiter remanent & vacua grana. Necessē est ergo, ut maior expectetur ventus, ut & grauiore palea, & vacua grana iactentur: Sic & quando modica est tentatio, illi proiciuntur de Ecclesia, qui multum sunt infideles. Idē necessaria est tentatio maior, ut omnes infideles plenius expellātur, ut perpurgetur Ecclesia.

Lucifer. **CHOMELIA** quarta, in caput quartum. Sicut quum praecessent Lucifer, lux non expectat occasum Luciferi, ut ita procedat, sed adhuc eo ascendente egreditur, & suo lumine obscurat illius cādorē: Sic & Ioanne praedicante ante **CHRISTVM**, **CHRISTVS** non expectauit, ut cursum suum Ioannes impleteret, & sic ipse venit ad medium, sed eo adhuc docente apparuit, ut per comparationem doctrinae suae, vel operis praedicationem Ioannis, faceret non videri iustitiā.

Diues. Quis diues a paupere diuitias quaerit? Magis autem pauper. **Pauper.** per a diuite diuitias quaerit? Omne bonum de caelo descen-

SIMILIA.

31

dit in terram, non de terra ascendit in caelum.

Sicut dux contra tyrānum deputatus ad bellum, mox ut signum expeditionis & profectionis acceperit, festinat exire. Sciens, quia tarditas est perditio provinciae. Nā tyrannus sciens aduersus se principem deputatū, & si leuius acturus fuerat, crudelius agit: Sic & **CHRISTVS**, ex quo baptismatis signum acceperit, festinabat accipere spiritum sanctū, quasi arma caelestia, & exire: sciens quia tarditas eius interitus erat mundi: Nam diabolus audito, quod filius dei descenderat in hunc mundum, aduersus ipsum vehementer festinabat omnium hominum corda in peccatis, & infidelitate concludere putans se tantum posse perdere, quantum non posset **CHRISTVS** saluare.

Si quaerat homo ab imperatore aliquod beneficiū dignitatis, & ipse non habet tantummodo fiduciā petendi, neque amicitia impetrandi, vadit ad fratrem imperatoris, aut ad amicū charissimū, ut intercedat ad illū. Sic dicit illi imperator. Ecce ego hoc beneficiū non illi do, sed tibi, hoc est, propter te illi do. Nam non illi donatur, cui datur, sed illi propter quē datur: Sic & hic dicit, Et aperti sunt, id est, propter **CHRISTVM** nobis caeli sunt aperti.

Sicut in caelo celatur **DEVS**, sic in scripturis absconditur. Et sicut hoc caelum corporale omnes homines vident, nō autem aspiciunt **DEVM** inhabitantem in eo: Sic & scripturas diuinas omnes quidem homines legunt, non tamen omnes intelligunt Deum veritatis positum in scripturis, nisi qui fuerit sic baptizatus, ut accipiat spiritum sanctum.

CHOMELIA v. in caput iiii. Quemadmodum si magister militum videat dominantem tyrannum, & det consilium regi, dicens: Exi obuiā illi, qui tota perit provincia: nam fortior est tua fama, quam mea virtus. Et ecce rex à magistro militum ducitur, & tamen non est minor eo qui ducit. Itaque **DEVS** ductus est à spiritu in desertum, &c.

Sicut aurum & argentum combustum in fornace sordibus colatur: Sic homo in fornace tentationis missus, depositis peccatis sanctificatur.

Ut athleta ante certamen vngitur, ut luctetur: Sic & ho-

Beneficiū
ambiens.

Coeli apert.
ti.

IOANNIS CHRYSOST.

mo spiritualiter ideo oleo chrysmatis iungitur, vt cōtra diabolum quasi spiritualis athleta laetetur.

Quemadmodum si laterem aqua laues, nunquā mundetur, sed potius commoto luto, amplius sordidetur: Ita fieri non potest, vt depositis sordibus emundetur, qui totus est sordidus.

Malus. Sicut difficile aliq̃ suspicatur malum, qui ipse est bonus. Ita difficile aliq̃ suspicatur bonū, qui ipse est malus.

**Stelle aspe-
ctus.**

Si nauta vnam stellam aspicientes, non dicam ad vnam quāq; prouinciā, vel insulam, sed ad vnamquāq; ciuitatē, & ad singula loca quae petunt, sine aliquo errore, aut deuagatione dirigunt cursum: Quātō magis diabolus, qui princeps aeris constitutus, totam terram non solum sciebat, sed etiam videbat, poterat Christo ergo singula loca digito demonstrare, & vniuersūq; regni honores & statum verbis exponere?

HOMILIA VI. IN
caput quartum.

**Bestia na-
tura fero-
cious.**

Sicut bestia, quamuis sit naturaliter saua, tamen si excitata non fuerit, non se facile super hominē iactat. Si autē homine occiso, vel aliqua bestia, sanguinis acceperit gustū, iam si viderit hominem, sine mora aliqua irruit super eum: Sic & Herodes, etsi proposito erat iniquus, tamen postquā propter correptionem adulterij est exasperatus, opus pessimum ausus est facere, & Ioannem recludere in carcerem, seipso iniquior, & audacior quidem fuerat semetipsi factus, cum omnibus Iudaeis in mortem Ioannis consentientibus.

**Agnitio
dei & chris-
ti.**

Sicut qui viuunt in agnitione Dei & CHRISTI, quāuis agnitio ipsa sit vita, tamen donec sunt in seculo isto, nō sunt in vera vita, sed in vmbra vitae, quoniam per fidem ambulant & non per speciem: & per speculum in enigmate vident, nō facie ad faciem: Sic qui in erroribus idolorum viuunt, licet ipse error sit mors, tamen nondum sunt in vera morte, sed in vmbra mortis, donec in isto seculo sunt.

**Lux simul
vnā cū lu-
cifero ori-
ens.**

Quemadmodum si in vno tempore lux cū lucifero oriatur, gratia luciferi celat: Ita si viuō Ioanne predicare coepisset CHRISTVS, sine dubio vilem fecisset Ioannem & inuenta fuisset praedicatio eius superflua, quantum ad istius doctrinam.

SIMILIA.

34

HOMILIA VII. IN CAPUT QUARTUM.

Sicut artifex si viderit gemmas pretiosas, & non dolatas, eligit illas, non quod sint, sed quod fieri possint: habens enim sciētiam artis, bonum incōpositū nō contemnit: Sic & dominus videns Apostolos, nō opera eorū elegit, sed corda, nec quasi Apostolos elegit eos, sed quia Apostoli poterāt fieri.

Sicut qui retia iactat in aquam, nescit quos pisces comprehendens est, sed quos Deus illi transmiserit, illi intrant in retia. Sed & doctor quando diuini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum, sed quoscūq; Deus excitauerit, illi adherent doctrinā.

Sicut pisces fortiores semper deuorant infirmiores: Ita pisces, diabolus cum delectatione compellit homines in mala opera, vt alterutrum se comedant.

Quomodo inter caelum & terram aer medius constitutus separat creaturam vtrāq; vt ostendat quia inter coelestia & terrena nulla potest esse commixtio: Ita nec inter spiritualia & carnalia, vlla esse coniunctio potest.

Sicut in corporali edificio lapis ad lapidē cemento mediante constringitur: Sic in edificio Ecclesiae Christianus ad le-
**Corpora-
le edificiū**

HOMILIA VIII. IN CAPUT IIII.

Omnis rex pugnaturus contra aduersarium regem, prius congregat exercitum, & sic vadit ad pugnam: Sic & dominus contra diabolū pugnaturus, prius congregauit Apostolos & sic coepit per totam Galilaeam praedicare.

Rex quidem terrenus congregat exercitum, vt illorum laboribus ipse gloriam consequatur: CHRISTVS verō congregauit Apostolos, non vt illorum laboribus ipse gloriam consequatur, sed vt suo labore ipsis victoriam praestet.

Quemadmodū paterfamilias studiosus, scit in domo sua, quid vniūquisq; necessarium habet: Ita & sacerdos singulorū morēs & actūs, & conuersationē debet discere: vt quale quibq; medicamentum necessariū fuerit, subministret, cui cōsolatio: cōsolationem, cui increpatio: increpationem.

Sicut infirmus, qui ipse venit ad medicum, ex parte iam sanus est: Sic & ipse peccator, qui venit ad sacerdotem, &

Nouitius
medicus
ostetator.

Artifex.
Carpentarius.
Agricola.
Equis.

Oculus.

IOANNIS CHRYSOST.

doctrinæ aut pœnitentiæ medicinam quærit, ex parte iam iustus est.

Sicut gladius carnes præcidit: Sic & sermo diuinus concupiscentias carnales.

Sicut medicina languenti corpori: Sic verbum Dei prodest animæ egrotanti.

Sicut nouitius medicus intrans in ciuitatem, & volens ostentationem dare artificij sui, omnes venientes ad se curat, & non tantum curat de mercede accipiendâ, quàm de opinione sua commendanda: Quum autem manifeste fuerit fama eius bona, tunc secundum laborem suum incipit exigere & mercedem: Sic & dominus incipiens prædicare, non secundum iudicium quosdam, sed omnes indifferenter sanabat. Postquam verò omnis Iudæa cognouit, beneficia sanitarum digno pretio fidei vendebat.

¶ HOMILIA .X. in caput quintum.

Omnis artifex secundum professionem suam opportunitatem operis videns, gaudet. Carpentarius, si viderit arborem bonam, concupiscit præscindere eam ad opus artificij sui: Agricola si viderit terram pinguem, desiderat eam arare. Et quid dico de rationabilibus hominibus? ipse irrationalis equus de stabulo exiliens, si viderit campos patentes, rapit frenum, & excitatur ad cursum: Sic & dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum: Sic & omnis sacerdos, si viderit Ecclesiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur ut doceat.

Sicut zizanix nunquam sunt minus in agro: Sic non sunt minus irritatores in mundo.

Sicut ignis de modica scintilla magnum conflat incendium: Ita & sermo malus de leui occasione magnam succendit inimicitiam.

Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriæ prædam. Quanto magis vos opprobria mundi non debetis timere, qui regni celestis præmium expectatis?

¶ HOMILIA .X. in caput quintum.

Sicut oculus, quanto mundior fuerit, tanto longius videt: Sic & anima, quanto mundior fuerit à sollicitudine mundiali, tanto amplius Deo proximior est.

SIMILIA.

33

Sicut de turribus iacula contra omnes hostes iactantur: Turres: Sic de Prophetis libris contra vanas gentilium fabulas, & contra infanas hæreticorum disputationes, salutaria veritas proponuntur exempla.

Sicut in modio si volueris reponere, necesse est, ut cadat deorsum ad inferiora eius, & tenebrosa: Sic homini carnali, & mundiali, & vacuo, si dixeris quod est Dei, non illud tenet in superiore parte mentis suæ, aut cordis, nec portat illud in ore, sed confestim cadet de mente eius, & condet deorsum in terrenam, & tenebrosam, ut nec illi proficit, nec alijs.

Vir sapiens verbum suum, quod dixerit, non relinquit vacuum, & quò verba diuina sine exitu vacua poterunt remanere?

¶ HOMILIA .XI. in caput quintum.

Quicquid non est lumen, tenebra est: Sic & quicquid bonum non est, malum est. Aut bonum aut malum.

¶ HOMILIA .XII. in v.

Qui facit consuetudinem frequenter manu sua percutere, necesse est, ut aliquando & iniuste percutiat: Sic qui facit consuetudinem iurare in rebus idoneis, frequenter & in rebus superfluis etiam nolens, consuetudine trahente, periurat.

Nūquid qui ignem portat, unde conflatur incendiū, alius est ab illo incendio? Aut qui gladium porrigit, unde homicidium committitur, nonne est socius homicidij illius? Sic & qui occasionem periurij præstat, collega fit periurij eius.

Quemadmodum si ignem cum igne coniungas, maior flamma succenditur? Ita iracundia per iracundiam non compescitur, sed amplius irritatur.

Sicut Ioseph dimisit pallium in manu meretricis, & fugit cum meliore pallio castitatis: Ita & tu proijce pallium in stitās. Iosephi ca-

manus calumniatoris, & fuge cum meliore velamento iustitiæ, ne forte dum vis vindicare vestem corporis, pretiosissimum animæ vestimentum perdas.

Sic vltimus infructuosa dat humorem viti, ut vitis pro se, vltimus. & pro vltimo proferat fructum: Ita tuæ res proficiant ad pauperis sustentationem in hoc seculo, ut & illius sanctitas proficiat ad tuam sustentationem in illo.

Sicut qui ab aspide percutitur, quasi delectatus vadit in aspidem: Sic & qui ac-

IOANNIS CHRYSOST.

Aspidis venenum.
cipit sub vſuris, pro tempore delectatur, quaſi qui beneficiū accipit, & ſic per ſuauiſſimam beneficii non ſentit, quomodo captiuus efficitur.

Sicut venenum aſpidis latenter per omnia membra diſcurrit, & corrumpit: Sic vſura per totas facultates eius diſcurrit, & conuertit eas in debitum.

Fermentū.
Sicut fermentū modici, quod mittitur in multā farinā, totam conſperſionē corrūpit, & trahit illā & facit illam totam fermentum: Sic quum vſura in domum alicuius intrauerit, totam ſubſtantiam eius ad ſe trahit, & conuertit in debitum.

THOMILIA XIII. incaput V.

Corporalis motus.
Quando quis corporalibus quidem motibus excitatur, volūtas autem illius non inclinatur, vt faciat opus, quod facere inſtigatur, ſed ſtabili propoſito continentiae, & ratione iuſtitiae irrationabiles motus corporis frangit: & ſi corpore concupiſcit, anima eius non concupiuit: ſi autem conſenſerit explorare quod cogitat, tunc verē dicitur animo concupiſcere: Sic & caro inimicum ſuum diligere non poteſt, quemadmodum nec poſſibile, vt iniuriam non ſentiat ſibi illatam. Anima autem inimicum diligere poteſt, quia dilectio, vel odium carnis in ſenſu eſt, animae autem in intellectu.

Filij carnales.
Filij carnales ſimulantur carnalibus patribus in facie, aut in loquela, aut in riſu, aut in aliquo corporis ſigno: Filij autē ſpirituales in ſanctitate.

Filij quidem carnales & ſi ſimiles fuerint patribus, laudem nullam merentur: & ſi diſſimiles, nullā vituperationem: quia non eſt in poteſtate hominis, qualem accipiat corporis qualitate. Filij autem Dei, ſiquidem Deo ſimiles fuerint, laudandi ſunt: ſi autem diſſimiles, nimis vituperandi, quia in poteſtate vniuſcuſque eſt meſura faciendae iuſtitiae.

THOMILIA XIII. incaput VI.

Sicut in loco mundo & ſpecioſo, ſi modica ſordes fuerit, de lōge apparet: ſi autem ipſe locus ſordidus fuerit, quantum ſtercoris iaceat ibi non apparet: nec enim poteſt requiri ſi eſt aliquid ſtercoris, vbi totum eſt ſtercus.

Cādida & nigraveſtis.
Et quemadmodum in candida veſte macula citō apparet, nigra autem veſtis, & ſi tota ſordidata fuerit, non citō apparet: Sic & cordi mūdo ſi ſurreptio inimici ſucceſſerit, mox

SIMILIA.

cor ſuum rectus homo diſcernit, quia à ſpiritu alieno pulſatur: ſi autem cor fuerit iniquitatibus plenum, ſuggeſtionem diaboli in ſe facile non intelligit.

Sicut incenſa lampas abſcondi non poteſt: Sic nec opus iuſtitiae poteſt celari.

Incenſa lampas.
Artifex.
Omnis homo, qui aliquod op⁹ facit, cuius cauſa facit id quod facit, in corde ſuo illius aſpicit & perſonam. Ecce facis epiſtolam, vt aliquem ſalutes amicum, quamdiu ſcribis, ſemper in corde tuo vides illius perſonam amici, propter quem ſcribis epiſtolam. Item artifex tenens opus in manu, ſemper eum prae oculis ſuis habet, qui ei opus commiſit faciendum, dum cogitat quomodo illud facere mandauit: Sic & qui propter Deum eleemoſynam facit, neminem videt in corde ſuo, niſi perſonam Dei tantummodo, propter quem facit.

Sicut vbiq; fuerit tritici, neceſſe eſt vt inueniatur illic & zizania: Sic vbiq; fuerit bonū dei, illic erit & ſcādali inimici

Quemadmodum mercenarius malus, qui intra tempus locationis ſuae comedit omnes mercedes, quum autem tempore completo receſſerit, nudus egreditur: Sic & homo, qui propter homines facit bonum, vacuus vadit ad Deum.

Sicut thymiana bene coſectum, delectat hominem odorantem: Sic oratio iuſti ſuauiſſima eſt ante Deum.

THOMILIA XIII. incaput VI.

Sicut nec terra ſine ſemine, nec ſemen ſine terra fructificat: Sic nec homo ſine Deo, nec Deus ſine homine iuſtitiam operatur in homine.

THOMILIA XV. incaput VI.

Sicut oleum accendit lumen lucernae: Ita & bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animae.

Sicut nec miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine militibus: Sic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiunium ſine oratione.

Quemadmodum ſi quis homo in os ſuum aliquid dulce dimittat cum amaro permixtum, dulcedo illa non dat ſuum ſaporem: Ita qui mala nō dimittit, & bona ſuſcipit, bonorum ſuorum gratiam perdit.

Sicut in conſpectu hominum gratioſa facta eſt facies pulchra: Sic in conſpectu Dei ſpecioſa eſt conſcientia munda.

Sicut qui graues oculos habet ſi ponas eum in aliquo obſcuro.

Incenſa lampas.

Artifex.

Mercenarius.

Thymiana.

Terra.

Oleum lucernae.

Miles.

Dulce amaro.

Pulchra facies.

IOANNIS CHRYSOST.

Graues
oculos ha-
bens.

scuro, tenebrosoque loco, melius videt: si autem ponas eum in sole, nihil videt, quia oculus eius non suffert solis candore: Sic homo mundialis, qui oculum, id est, mentem terrenis desiderijs sordidam habet, & turbulentam, si ponas eum in rebus mundialibus, sapit & astutus est: si autem trahas eum ad res spirituales, tenebre scit, ac nihil sapit, quia mens illius desiderijs corrupta terrenis, iustitiae bonum non sentit.

HOMILIA XVII. in caput VII.

Mensura superflua, comota. Sicut maior est superflua mensura, quam comota, & comota maior est, quam bona & iusta: Sic perfectior est ille, qui nec indiget, quam ille qui iudicat & non condemnat: & ille qui iudicat, & non condemnat, melior est illo, qui condemnat & dimittit.

Medice curam in manu. Si medico opprobrium est, qui nec alterius habet sanitatem in manu: nec suam, si velit alios curare, & ipse debilis sit, quasi testimonium imperitiae suae portat in corpore suo propriam passionem: Quomodo doctore sit opprobrium, alios velle eruere a peccato, & ipsum in maioribus esse peccatis, dum possit amplius seipsum eruere a peccatis, quam alios?

Canibus sanctum dās & porcis margaritas. Sicut si canibus dederis sanctum, aut porcis margaritas, nec sanctum canes sanctificat, nec margaritae nutriunt porcos: sed e contra canes coinquinant sanctum, & porci margaritas sordidant, vel confringunt: Sic si hominibus caninos, vel porcinos mores habetibus sanctum dederis, aut mysteria secreta tradideris, nec sanctum illos sanctificat, nec mysteria veritatis illos illuminat: sed e contra ipsi sanctum coinquinant, & mysteria veritatis blasphemant.

Margaritae in profundis maris. Sicut margaritae inclusae cochleis posita sunt in profundis maris: Sic & divina mysteria in verbis inclusa, posita sunt in altitudine sensus scripturarum sacrarum.

E profundo eruta margarita. Sicut non omnis potest se mergere, & de profundo tollere margaritas, nisi artifex qui habet usum rei illius: Sic non omnis homo potest descendere in altitudinem sensuum, & inuenire mysteriorum absconditas margaritas, nisi vir spiritualis, qui habet exercitationem spiritualium narrationum Dei.

HOMILIA XVIII. in caput VII.

Pugna. Sicut in bello non omnis qui pugnat, vincit, nemo tamen vincere potest, nisi pugnaverit: Sic non omnes qui student, & legunt, acquirunt scientiam spiritualem, nemo tamen ac-

SIMILIA.

35

quirere potest, nisi aut qui studiosus fuerit ad legendum, aut assiduus ad audiendum.

Sicut qui pulsant ostium, non tantum voce clamat, sed manu: Sic Pulsans qui bona opera facit, quasi manu pulsant Deum operibus bonis, ostium.

Ut quum operaris vineam, colligis fructus eius, & delectatur in eis melius operaris. Vides quia ipsa se colit fructificando tibi dum colitur? Sic qui opus peccati exequitur, ipsum quum peccatum sit spiritus immundus, operatur in eo delectationem peccandi, ut dum delectatur circa peccatum, amplius peccet.

Sicut qui peccat, dum peccat, magis atque magis tenebre scit. Peccati mens eius, & a luce veritatis recedit: Sic & qui iustitiam operatur, dum operatur, magis atque magis clarescit mens ipsius, & ad notitiam sapientiae maioris ascendit.

Sicut res aliqua sine odore potest esse, odor autem sine re. Odor aliqua esse non potest: Sic opus sine oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono nihil est, etsi oras, non ex fide oras.

Sicut lucerna non quidem ex oleo accenditur, sed per lucerna. Oleum nutritur: Sic fides non quidem ex opere nascitur, sed per opera enutritur.

Sicut ad comparationem nivis & solis, omne mundum Nix, Sol sordidum videtur, & omne lucidum obscurum: Ita quantum ad comparationem Dei, qui solus singulariter est bonus, omnes homines mali videntur.

Quemadmodum innumerabiles rami in una radice: Ita Rami. Quaecumque lex & prophetae sparsim in omnibus preceperunt scripturis, in hoc compendio comprehenduntur mandato: Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite eis.

Quemadmodum quum via ducit ad portam, nisi quis ambulauerit per viam, non potest peruenire ad portam: Sic & qui iustitiam faciunt, ipsi soli possunt cognoscere Christum, & intrare per ipsum.

Sicut qui audit, quia mel dulce est, nec gustat de illo, non quidem mellis cognoscit, gratiam autem eius naturae ignorat: Sic & qui audit, quia Christus filius Dei est, iustitia autem eius non fuerit usus, tantummodo nomen Christi cognoscit, gratiam autem naturae eius ignorat.

HOMILIA XIX. in caput VII.

Quoniam & similia hominis habet membra, & per omnia similia.

IOANNIS CHRYSOST.

Lupus.
Ovis.

Botrus.

Arbor, Spi
na.

Arbores
frugiferae
ac steriles.

Radix.

Agon.

Sunt quos
nō verē co
gnoscit
Deus.

Pluuia.

hominem imitatur, nunquid propterea dicenda est homoe
Sic & hieresis omnia ecclesiae habet, & imitatur mysteria, sed
non sunt ecclesiae.

Si quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognosce
illum, nisi aut per vocem, aut per actum? Ovis inclinatus deor
sum balat, lupus in aëra conuertit caput suum contra caelum,
& sic ululat. Qui ergo secundum Deum vocem humilitatis
& confessionis emit, ouis est, qui verò aduersus veritatem
turpiter blasphemij ululat contra Deum, lupus est.

Sicut botrus multa in se grana ligno mediante suspendit:
Sic & CHRISTVS multos sibi fideles per lignum crucis
tenet adiunctos.

Sub arbore bona & bestiae & animalia requiescunt, sub spi
nis autem nullum animal requiescere potest, nisi tantummodo
serpentes: Si iuxta fidelem hominem & boni & mali ho
mines pacem habere, ac se capere possunt: iuxta autem in
fideles homines nemo pacem potest habere, neque requiescere
in eis: nisi tantummodo serpentes, id est, damones, qui cu
bilia habent in pectoribus eorum.

Sicut in horto sunt multae arbores fructum inutilem facie
tes: in syluis autem non inuenitur bonum faciens: Si autem
faciunt, aut inspidum faciunt, aut acerbū: Sic in ecclesia, quae
hortus est Christi, multi sunt boni. In ecclesijs autē haereticum
quae sunt syluae desertae, nemo est bonus: quia etsi aliquis est
bonus, propter homines est bonus, & non propter Deum.

Sicut nihil potest sine radice nasci: Sic nihil potest fieri
sine causa:

Vt agonem nemo suscipit sic periculosum, unde nullam
sperat palmam: Ita nec infidelis facit bonum, nullam spem re
tributionis pra oculis habens.

Sicut omnes homines naturaliter cognoscunt Deū, non an
tē videntur verē cognoscere: quia non dignē colunt, sicut ser
ui dominum, sicut factura factorem: Sic & Deus naturaliter
oēs cognoscit, sed nō eos videtur verē cognoscere, quia non
eos diligit, quasi factor facturā, quasi dñs proprios seruos.

CHOMILIA XX. in caput VII.

Sicut pluuia irrigat terram, ut fructum proferat: Sic doctr
ina hominem irrigat, ut iustitiam operetur.

SIMILIA.

36

Sicut nubes baiulant pluuiam, & effundunt eā super terram. Nubes.
Ita & prophetae, & apostoli accipiunt verba à Deo, &
effundunt super rationabilem terram.

Sicut non est possibile, ut ex sola pluuiā fructificet ter
ra, nisi flauerit super eam ventus: Sic non est possibile ut so
la doctrina corrigat hominem, nisi cooperatus fuerit spiri
tus sanctus in corde ipsius.

Sicut grana arenae non conueniunt in vnum, neque adhuc
renuunt ad inuicem, sed semper sunt separata: Sic verba quae au
diuntur, & non conuertuntur in vnam iustitiae massam per
opus, separata sunt, & dispersa.

Sicut domus quae habet validum fundamentum, si pars
aliqua parietis, vel tecti ceciderit, ruina eius magna non erit,
quia potest fieri, ut iterum reparetur. Si autem fundamen
tum eius casum fuerit passum, tunc est ruina eius magna,
quia tota venit deorsum: Sic & Christianus si aut fornicatus
fuerit, aut adulteratus, aut homicidium fecerit, cecidit qui
dem, tamen ruina eius magna non est, quia poenitentia ite
rum potest surgere, sicut David. Si autem de fundamento fi
dei aliquid fuerit passus, id est, si prauaricatus fuerit, & ad
gentiles, aut haereticos transferit, tunc est ruina eius magna,
quia totus funditus ruit.

CHOMILIA XXI. in caput VIII.
Ut nemo bonarum rerum potest sentire saporem, quan
diu delectatur in malis: Sic etsi quispiam spiritualemente do
ctrinam audit, non intelligit, quia sensus eius carnalium vi
tiorum lepra corruptus est.

Omnes medici pecunij: Deus autē sola oratione placatur. Medici.

CHOMILIA XXIII. in caput X.
Sicut hō sine armis nō pot aliquid facere contra hostem: Arma.
Ita diabolus sine homine non valet aliquid contra hostes.

CHOMILIA XXV. in caput X.
Sicut nullus est locus, ubi non appareat sol, aut nō sentia. Sol.
tur calor eius: Sic nullus erit locus ubi non agnoscatur CHRIS
TVS, aut non intelligatur diuinitas eius.

Quemadmodum si princeps aliquis imperatoris, videns
ciuitatem Romanam ab hostibus expugnari, quum possit li
berare eam, & neglexit defendere, ipse videbitur tradidisse
eā.

E iij

IOANNIS CHRYSOST.

se, quam potuisset liberare, si voluisset: Ita & tu videns veritatem ab impijs expugnari, quum eam potuisses defendere, si loqui voluisses, tacens expugnasti, per hoc ipsum, quod compassus es expugnari.

Furibūdus Vestimen- rum. Sicut vestimentū super homines positum, si quis furibūdus scindat, illatorē quidē iniurię sentit homo, damnum autem non patitur in natura: Sic corpus super animam positū si occidatur ab impijs, anima quidem occisionis eius sentit dolorem, damnum autem suę naturę non patitur.

Vngues. Sicut vngues quum summitatem vestiunt digitorū, quādiu præcitantur, dolorem faciunt corpori, quum verō præcisę fuerint, nullus sensus corporis inuenitur in eis, sed ex ipsa natura altera nouę procedunt, vt nullum videatur natura sustinuisse dispendium: Sic corpus donec caditur, sentit anima: quum autem occisum fuerit, nullus sensus, aut dolor animę inuenitur in corpore illo, sed iterū super animā in tempore opportuno gloriosus illud retet et corpus, vt nullū detrimentum videatur anima perpeffa, sed augmentatā.

Bos aut equus vsu- rarius acceptus. Si mutuo accipis vtputā bouem, vel equum, nōne assidue operaris opus tuum in eum? Dicis enim apud te: Hodie, aut cras tollendus est à me, quia non est meus: Etiā tu in corpore corruptibilis natus, quare non ad vtilitatem animę tuę vteris temporali corpore tuo, sciens quia post modicum tollendum est à te, quia non est tuum.

Passeres. Sicut Dei voluntas est, vt passeres comprehendantur, & ad vsum hominum procedant, quia ad hoc creati sunt: Sic voluntas Dei est, vt homo, qui sine lege vixit, sine lege, & peccet, & qui Deum non aspexit, non aspiat illum Deus.

Frugi seruus. Sicut seruus postquā commissi operis impleuerit pen- sum, gaudet ante faciem domini sui apparere: Sic & Ioannes commissę prædicationis mysterio consummato, lætabatur ad Deum transire.

Providus pater. Quemadmodum providus pater moriens, filios suos cōsignat fideli tutori: Ita Ioannes sciens se iam in exitu constitutum, volebat discipulos suos CHRISTO adiungere.

Pater moriens: Sicut pater moriens, si viderit filios suos bonis moribus ornatos, & omni sapientiā perfectos, quasi securus moritur,

SIMILIA.

37

nihil de cætero timens de illis: Sic & Ioannes volebat discipulos suos perfectos videre in CHRISTO, vt iucundius moreretur.

Sicut homo malignus, si viderit aliquem orphanum habere substantiam paternam, ducit eum frequenter ad prandium, donat illi interdum aliquod speciosum vestimentum, loquitur illi dulces sermones, donec tollat facultates ei⁹: Sic & diabolus videns hominem habentem in se thesaurū celestem, id est, animam immortalem à Deo creatam, sapientiā celestem in arca terrena positam, ideo ostendit illi aurum & argentum, & concupiscibilia ornamenta, ostendit illi vestes pretiosas, & delictuosos cibos, & gloriosos honores, vt per hoc subiugans cum voluptatibus suis, auferat salutem anime eius, & corrumpat gratiam cordis ipsius.

Stellæ. Vt multæ quidem stellæ ante lucem præcedunt nuntiantes lucis aduentum, nulla tamen earum luciferi nomen habere meruit, nisi vna, quæ cum ipsa luce procedit: Sic omnes prophete ante faciem CHRISTI præcedunt, nuntiantes aduentum eius, solus autem Ioannes præcursor est appellatus: quia non solum aduentum eius annunciat, sed ipsum illum digito suo ostendit.

THOMILIA XXVIII. in caput XI. Sicut qui in nauigabilem Oceanum nauigare se vsurpat, In nauigandum non potest eum transire, necesse est vt per eādem viam reuertatur, vnde ingressus est: Sic & antiqui philosophi & oratores de Dei natura querere contententes, victi sunt ingenio, defecerunt sermone, in vltimo nihil se amplius inuenire potuisse confessi, nisi quia Deus incognoscibilis.

Ponderis fascis. Vt si ante te videris aliquē ponderis fascem, siquidē cōten- disti eum tollere super te, & nō potes, laboras: si autē nec tē- tas, nullū sentis laborē de pondere: Ita qui festinat ad imple- re iustitiam, & non præualeat, is demum laborat. Qui autem non vult facere iustitiam, ille non laborat sub pōdere legis.

Iugū Christi. Sicut qui iugum suscipiunt CHRISTI, CHRISTVS Iugū Chri- eos delectat in spiritu, ne fatigentur in bonis operibus: Sic fti & diabolus, & qui iugum suscipiunt diaboli, diabolus eos delectat, & decipit, ne discedant à malo impij vsque ad mortem suam.

Pondus. Pondus terrestriū dominorum atterit paulatim vires mi-

IOANNIS CHRYSOST.

nistrantiū: Pondus autem CHRISTI magis adiuvat bai-
lantem, quia non nos portamus gratiam, sed gratia nos.

¶ HOMILIA XXIX. in caput XXI.

Vt ante lucem aurora exit, ante noctem autem obscuri-
tas: Ita in aduentu CHRISTI ante illum prophetae, & cū
illo apostoli in spiritu sancto faciebant virtutes. In aduentu
vero Antichristi pseudochristiani, & ante illum, & cum illo
in spiritu maligno facient virtutes.

¶ HOMILIA XXX. in caput XII.

**Febricitan-
tes.**

Quantumuis biberint febricitantes, calore totum cōsum-
mante, quod biberint, semper adhuc sitiūt: Ita & maligni ho-
mines, quicquid boni viderint, aut audierint, infidelitate to-
tum consummante quod vident, & audiunt, semper vacui
sunt, tanquam qui nihil viderint, aut audierint.

**Nequicū
ingrata re-
censens.**

Vt si quis exponat tibi res quas non libenter audis, si tota
die audieris, nihil eorum retines, quae audiuiti: Aut ambu-
lans in via, si mens tua aliquo cogitatu fuerit occupata, quā-
uis omnes videas transcentes, tamen neminē vides: Sic & Iu-
dæi frequenter signa videntes, adhuc signum petebant, quia
hoc videbant, quod videre nolebant.

**Meretrix
vxor.**

Sicut meretrix vxor virum suum se fingit amare, verē au-
tem amat adulterum, & in facie istius quidem est, in corde
autem alterius: Sic & Iudæi videbantur esse Dei cultores:
erant autem diaboli amatores.

**Septē virtu-
tū species.**

Sicut ex parte Dei, quamuis plures sint spiritus virtutum
tamen septem dicuntur, quia ex illis septem omnes species
virtutum procedunt, quos spiritus enumerat Esaias, & Salo-
mon signat dicens: Sapientia edificauit sibi domum, & sub-
didit columnas septem: Sic ex parte diaboli quamuis multi
sint spiritus vitiorum, tamen septem dicuntur, quoniam ex il-
lis principalibus vitijs, vitia vniuersa nascuntur.

¶ HOMILIA XXXI. in caput XIII.

Viator.

Sicut viator in via nihil sollicitus est, nisi quod necessariū
habet ad vsum: Ita & homo in hoc transitu mundi, nihil de-
bet esse sollicitus, nisi quod opus habet ad vsum.

**Acetum,
Mel.**

Sicut qui in magno vase aceti modicam guttā mellis im-
misceat, etiam mel perdit, & acerbitas aceti non mutatur: Sic
homini in hac malorū multitudine cōstituto, si colloquutus

SIMILIA.

38

fueris iustitiæ verbum, & verbum perdis, & ille non tempe-
ratur in concupiscentia mundalium rerum.

Si ostendis leoni viridem herbam, aut campum bene flo-
rentem, non excitas eum in concupiscentia, quia non habet
hoc in natura, vt herbas manducet: & econtra si ostēdas boui
carnes, non concupiscit, quia non bouis natura est, vt mandu-
cet carnem: Sic & homini mūdiali si de bono cōlesti loqua-
ris, non excitatur in concupiscentia boni.

Quemadmodum si pluuia super lapidem cadat, desuper
quidem sudat, ab intus autem siccus est, quia non descendit
humor in eum: Sic & homini mūdiali quādo loqueris ver-
bum Dei, tantūmodō sonus verbi desuper percutit aures eius
carnales, in cor autem eius nihil descendit.

Vt ille latro culpandus, qui parietem perforat, in secreta
domus parte ingreditur: qui autem inuenit foris expositum
& proiectum, quomodo quasi latro culpetur? Sic & diabo-
lus si poterat introire in secreta pectoris tui, vt à te nolente
raperet verbum Dei, bene culparet: nunc autem quod à
te neglectum est, & contemptum, hoc ille diripit.

Vt qui ad bellum transmittitur, ad gloriam paratur: Ita
cui tentatio imponitur, correctio ostenditur ei.

Sicut paterfamilias multa mancipia habēs, omnibus qui-
dem mediocrem vestem dat, mediocrem annonam dat, pro
debito dominij sui, quia nec pōt esse seruus eius, nisi ab illo
vestitus fuerit, & nutritus: quibusdam autē fidelioribus circa
se, dat meliorem vestē, & deliciariorē annonā, non propter
debitū dominij sui, sed propter bonos mores eorū: Sic & do-
minus generalem gratiam, id est, intellectu boni & mali om-
nibus dat pro necessitate nature, quia nec videmur esse homi-
nes ad imaginem Dei creati, nisi habuerimus diuinū intelle-
ctum. Dignioribus autem dat specialem gratiam, vtputā cō-
gnoscendū mysteria, non pro necessitate nature, sed pro re-
munerationē bonæ voluntatis, aut bonorum operum.

Sicut homo, cuius oculi iniquitatem vident, non æquita-
tem, quantum ad Deum, vidēs, cæcus dicitur esse: & sicut pec-
catis viuens mortuus dicitur, quia ille non Deo, sed diabolo
viuit: Sic qui habet intellectum, & bonum nō operatur cum
eo, quantum ad Deum nec habet.

Leo.

Bos.

Pluuia.

Latro.

Bellum.

Paterfamilias.

**Videns, &
nō videns.**

IOANNIS CHRYSOST.

HOMILIA XXXII. in caput. XIX.

Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: Sic & quum videas siue virum, siue mulierem de dimittendis vxoribus aut viris legem interrogantes, cognosce quia vir ille lasciuus est, & mulier illa meretrix est.

Sicut herba ex humore nascuntur & crescunt: Sic homines per amorem incipiunt, & augentur.

Humor.

Vt humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur in radices, sed sursum transmittitur in semen: Sic & charitas de parentibus ascendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo parentes quidem diligunt filios, sed non sic diliguntur a filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semem transmittit humorem: Sic & homo non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum.

Seruus furax & ebrius.

Vt si quis habeat seruum, qui furatur, & inebriat se, considerans dominus, quia si vtriusque sibi insimul mandauerat obseruare, nihil proficit, mandat illi quidem, vt bibat quantum vult, sed publice bibat, vt hoc quidem quod bibit, sit secum nouum bonum, vt paulatim discat obedire preceptis: Sic permisum est dari repudium, malum quidem, sed permisum a creatione.

Vxor oblatrix.

Sicut vxorem quocunque modo contra voluntatem viri agentem, dignum est repellere, non autem est iustum quantum ad grauitatem viri, nisi ob causam fornicationis: Sic & Ecclesia quocunque modo contra voluntatem egerit contra christum, digna est abijci, non autem abijcitur propter longanimitatem christi, nisi sola causa transgressionis.

Pugna.

Sicut quidam in pugna cadentes non exanimant ceteros, sed dicunt illis sic datum fuisse, rem non applicant pugnae sed homini: Quanto magis nos a proposito continentie cadentes negligenter imputare debemus, non difficultati virginum.

Terra Pluuia.

Vt terra non germinat, nisi pluuia susceperit, nec pluuia fructificat sine terra: Ita nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest.

Cognoscens Deum.

Sicut praeter omni iustitia operum, maior est iustitia cognoscere Deum: Ita praeter omni peccato, magis peccatum est idola adorare. Quemadmodum supra dorsum omnium iumentorum non

SIMILIA.

39

stat sarcina, nisi fortiter fuerit colligata ad ipsum: supra camelum autem sine recolligatione etiam repausat: nam ipse gibbus sarcinam tenet in se: aptus est enim ad pondera baiulanda: Ita in ceteris quidem peccatoribus, tamen cognoscentibus Deum, non stat sarcina peccatorum in corde ipsorum, nisi cum magna violentia & virtute diabolus tenuerit in corde ipsorum, alligans ea delectationibus: ipsa enim cognitio Dei excutit a se potera peccatorum. In gemitibus autem sine labore diabolus tenet peccata, quia idololatria ipsa quasi gibbus retinet in se vniuersa peccata: apta est enim ad baiulanda pondera peccatorum.

Vt omnia animalia quamuis libenter terram aspiciunt, semper tamen quando volunt, possunt tollere collum suum ad caelum: solum camelus autem nunquam potest sursum tollere collum suum gibbo depressus: Sic omnes peccatores libentius quidem terrena adesse tamen quandoque volunt, possunt conuertere se ad coelestem iustitiam: Gentes autem nullo modo possunt explicare se, & ad diuinam conuertere, idololatria sua curuati, & excacati.

Sicut camelus neque deorsum recto collo aspicere potest, sicut cetera animalia: neque sursum recto collo aspicere potest, sicut homo, sed inter sursum & deorsum caput eius pedet in medio: Ita & Gentiles neque animalibus assimilantur ad plenum, neque hominibus similes sunt propter humanam, & rationabilem intellectum suum. Hominibus non sunt similes, quia nunquam coelestia, sed terrena semper attendunt.

Quemadmodum camelus nec ad plenum immundus est, nec ad plenum mundus. Mundus quidem est, quia reuocat & ruminat: immundus autem, quia non habet duas ungulas fissas: Sic & Gentes: quoniam vacuae sunt, nec munda ad plenum. Munda quidem fuerant, quia & tractabant, quae Dei erant, id est, ruminabant, & conuersabantur rationabiliter penes secundum Deum: sed conuersationem, quae pes est, non habet diuisam in duo, id est, in fidem, & in opera, sed habent opera tantum.

Sicut cameli pes ambulantis non dissipat terram, sed quum sit mollis, concordat ei, & complectitur eam: Sic & conuersa pes Gentium, quamuis non esset bona, non erat dissipans terram, hoc est, carnalem naturam, sed conueniens erat naturae carnali, & secundum voluntatem ipsius erat.

HOMILIA XXXIII. in caput. XIX.

Sarcina. Camelus.

Animantia prona terant spe- tantia. Camelus.

Camelus.

Camelus.

Cameli pes.

IOANNIS CHRYSOST.

**Pater se-
nex.**

Filij carnales si modicū pater eorū fuerit senex, tædiā-
tur devota ipsius, desiderant eū maiori: & si citō mortuus non
fuerit, contemnunt eum quasi delirum. Filij autem spiritalia-
les quantō perfectiores fuerint in fide, tantō amplius diligūt
doctorem suum.

¶ HOMILIA XXXIII. in caput xx.

**Mercena-
rius.
Vinea.**

Sicut mercenarius positus in vinea, si neglexerit eam, non
solum mercedem perdet, sed etiam desertæ vineæ exigetur
ab eo damnū: Sic & nos si neglexerimus iusticiam nobis cō-
missam, nō solum nullam mercedem habebimus, sed etiam
dissipatæ iustitiæ dabimus rationem.

**Mercena-
rius.**

Qui vineam alicui operandam consignat, non tantum
propter illius vtilitatem consignat, quantum propter suam:
Deus autem iusticiam suam dans in sensibus nostris, non pro-
pter suam vtilitatem dedit eam, sed propter nostram.

Sicut nemo ideo cōducit mercenarium, ut hoc solum fa-
ciat: quōd manducet: Sic & nos non ideo vocati sumus a
CHRISTO, ut hæc sola operemur, quæ ad nostrum perti-
nent vsum, sed ad gloriam Dei.

Sicut mercenarius, qui hoc solum facit, quod manducet
sine causā ambulat in domo: Sic & nos si sola hæc facimus,
quæ ad nostram pertinent vtilitatem, sine causā vivimus su-
per terram.

**Mercena-
rius.**

Sicut mercenarius suum prius aspicit opus, deinde diariā
sua: Sic & nos si mercenarij CHRISTI sumus, primū de-
bemus aspicere, quæ ad gloriam Dei pertinent, proximūque
proficuum, deinde quæ ad nostram vtilitatem.

**Mercena-
rius.**

Sicut mercenarius totum diem circa domini opus impen-
dit, vnam autem horam circa suum cibū: Sic & nos omne tē-
pus vitæ nostræ debemus impendere circa opus gloriæ Dei,
modicam autem partem circa vsum nostros terrenos.

**Mercena-
rius.**

Sicut si mercenarius quā diē opus non fecerit, erubescit
intrare in domum, & petere sibi panem: quomodo tu non
confunderis intrare in ecclesiam, & stare ante conspectum
Dei, quando nihil boni in conspectu Dei egeris?

Vallis.

Obscuritas

Prius in vallibus sit obscuritas, diē declinatē ad occasum.
Quādo ergo colles videris obscurari, quis dubitat, quin iam
Nox. nox est: Sic primū in secularibus, & laicis Christianis incipit

SIMILIA.

49

prævalere obscuritas peccatorū. Nunc autē quando iā vides,
quōd sacerdotes positi in summo vertice spiritaliū digni-
tati, qui montes & colles dicuntur, apprehenderit iniquitas
tenebrosa, quomodo dubitetur quia finis est mundi?

Omne animal conceptionis suæ servat honorem, & tem Cōceptio
pus, homo autem solus contemnit.

Sicut fori est propriū, ut illic omnia venundētur, & eman Forum.
tur, & innicem se circumveniant ementes & vendentes: Sic
in hoc mundo omnes vendendo & emēdo vivunt, & innicē
sibi fraudem facientes, vitam suam sustinent.

Sicut quis in itinere cōstitutus, aut in opere quodā, ante
sextam quidem non operatur, aut vrgetur, aut ambulat sciēs
quia ei longus adhuc dies superest: transacta autem sexta,
quum coeperit esse octava & nona, incipit properantius age-
re, ut opus suum veliter tempore definito concludat: Sic &
Deus vsque ad Abraham, qui fuit in sexta hora, venit ad ho-
mines disporre testamentum: post Abraham autem vsque
ad transmigrationem frequenter properans, ut adventum
suum in hunc mūdum, & vocationem gentium definito tem-
pore consummaret, quasi vespere iam propinquante.

Sicut facilius est homini pauperi, & in angustiis constituto Disciplina
to disciplinam tenere: diuiti autē & abundantanti difficile: Sic
illis inter gaudia mundi difficile fuit tenere iusticiam, nobis
autem inter tribulationes mundi facile.

Sicut in corona, quum sit rotunda, nihil inuenis, quod vi Corona.
deatur initium aut finis: Sic inter sanctos, quantum ad tem-
pus in illo seculo, nemo novissimus dicitur, nemo primus.

¶ HOMILIA XXXV. in caput, xx.

Ut semper pretiosior thesaurus in vasis melioribus inclu- preciosior
ditur: Sic CHRISTVS Apostolis tantummodō mortis suæ thesaurus,
annunciavit mysterium.

Ut in seculari bello videmus, quia qui vadēs ad pugnam,
de præda victoriæ cogitat, difficilē vincit: qui autem sic va-
dit, quasi ad mortem, facilē vicit: Sic & nos in hoc certamine
spiritali viventes, non debemus cogitare, qualem gloriā cō-
sequamur, sed quomodo euadamus ruinam peccati.

Sicut miles si toto corpore fuerit armis vestitus, & vnam Miles ar-
partem habuerit nudam, nihil ei prodest, quōd totus fuerit matus.

IOANNIS CHRYSOST.

ferro vestitus, si per illam vnam partem eum sagitta percussit, sed sic cadit, quemadmodum si totus fuisset nudus. Sic & Christianus si iustitiam fecerit, & si in vno peccauerit, similiter peccator statuitur, quemadmodum si semper peccasset.

Sicut quum lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpurea, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: Sic & nos in mortem descendimus corporales, & resurgimus spirituales.

Occupata ciuitas. Si rex terrenus videret, quod ciuitatem illius occupatam teneat hostis, quid facere potest? nihil, nisi vt ponat arietes, circumcidat exercitum, destruat moenia, quæ forte ipse ædificauit, vt tantummodo hostem expellat. Sed videamus sapientiam nostri regis. Postquam vidit castra sua occupari à spiritu alieno, sic hostem expulit vt castra sua non laderet.

Pes, ocul^o. Sicut pes libenter seruit oculo, quasi sibi seruienti, sciens quia nisi ocul^o suo ministerio fuerit vsus, nec ipse suo poterit vti: & oculus libenter seruit pedi, quasi sibi seruienti, sciens quia nisi pes suo officio fuerit vsus, nec ipse suo poterit vti: Sic & sancti inuicem sibi debent esse subiecti, vt minori maior non inuideat: quasi maiori, sed libenter obsequatur ei, quasi sibi seruienti in eo ipso quod maior: & maior non contemnat minorem, quia maior est, sed libenter ei obsequatur, quasi sibi seruienti.

HOMILIA XXXVI. in caput. xx.

Mellis fecunda. Testimonium studiosi agricolæ est mellis fecunda: assiduus autem doctoris documentum, ecclesia plena.

Preciosus cibus. Sicut qui pretiosum gustauerit cibum, postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur: Sic & qui de dulcedine

CHRISTI bene gustauerit, terrenorum bonorum de cetero non multum sentit saporem.

Sicut rosa anteq̃ videatur, sentitur, & anteq̃ inueniatur, tenetur in odoribus suis: Sic & dominum transeunt de lōge, duo cæci anteq̃ viderent, diuinitatis eius fragrantiam senserunt.

In tenebris ambulans. Sicut qui in tenebris ambulat, si semel viam perdidit, interdum tota nocte ambulat iuxta viam errans, & non inuenit viam, donec superueniat dies: Sic & homines ambulantes in erroribus vel peccatis, postq̃ Dei cognitionem semel perdidit, ad perfectam notitiam veritatis redire non poterant, nisi dies scilicet,

SIMILIA.

41

Christus venisset, quamuis circa veritatem vivebant.

HOMILIA XXXVII. in caput. xxj.

Naufragiū. Sicut naui fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: Sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perditō, per peccatum agit quod non vult, sed quod diabolus vult.

Populus rege eligens. Sicut in mundialibus regnis nemo potest seipsum facere regem, sed populus creat sibi regem quem elegerit: quum rex ille fuerit factus, & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugum eius de ceruice sua depellere, & sic voluntas populi postea in necessitatem vertitur: Sic & homo prius quā peccet, liberū habet arbitriū, vtrū velit sub regno esse diaboli: quū autē peccādo se tradiderit sub regno ipsius, iā nō potest de potestate eius exire: & sic prima voluntas eius in necessitatem vertitur.

Asini lapsi. Sicut asinus, si quid errat, in simplicitate errat, & nō asperitate. Ita & homines qui crediderunt in Iesum Christum siue ex Iudeis, siue ex Gentibus, ante Christum non in malitia, sed in ignorantia peccauerunt.

Equi diaboli. Sicut peccatores, equi sunt diaboli: ita & sancti, equi dicuntur Christi.

Nuditatis. Sicut turpitudine nuditatis vestimento tegitur: Sic naturalia mala carnis nostræ præceptis & gratia diuina teguntur.

HOMILIA XXXVIII. in caput. xxj.

Stomach^o. Quemadmodum medicus quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho eius interrogat, & eum componere primū festinat: quia si stomachus sanus est, totū corpus validū est: Ita si sacerdotū integrum fuerit, tota ecclesia floret: si autem corruptum fuerit, tota ecclesia marida est.

Cor. Sicut cor sapientiæ locus est: ita sacerdotes sunt receptacula sapientiæ spiritualis.

Stomach^o. Sicut stomacho ministrante vnumquodque membrum suscipit nutrimentum, & conuertit ipsum in se, secundum suam naturam: vtrūputa quod suscipit iecur, totum fit sanguis, quod autem suscipit fel, bilis efficitur totum, quod vero in pulmone, phlegmata fiunt, quod autem in mammillas, totum efficitur lac: Sic sacerdotibus in ecclesia loquentibus verbū omnes suscipiūt, vniūquodque autē cōuertit illud secundū suū cor: ita vt vniū id ipsum verbum in cordibus quidem rectis proce-

IOANNIS CHRYSOST.

dat ad vitam, in cordibus autem peruersis suscitetur iracundia quasi bilis: in alijs autem operatur dilectionem dulcissimam quasi lac: in alijs autem odium, quasi phlegma nocuum, & expuendum.

Languens stomachus. Sicut in corpore si aliquod membrum infirmatum fuerit non omnino languet stomachus, si autem stomachus langueat, omnia membra inueniuntur infirma. Sic si aliquis Christianorum peccauerit, non omnino peccat & sacerdotes: si autem & sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum.

Arbor. Quemadmodum quum videris arborem pallentibus folijs, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: Ita quum videris populum indisciplinatum, & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium eius non est sanum.

Ambulans inter duos inimicos. Quemadmodum qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine malo loquio non potest: necesse est enim ut & isti male loquatur, de illo, & illi male loquatur de isto: Sic qui emit & vendit, sine mendacio esse non potest & periurio: necesse est enim ut negotiatoribus hic iuret, quia non tantum valet res, quantum comparat eam: & ille iuret, quia plus valet res, quam vendit.

Triticum. Quemadmodum si triticum, aut aliquam bladi speciem in cribro, dum huc, illucque iactas id, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet, nisi stercus solum: Sic & substantia negotiatorum, dum vadunt, & veniunt inter emptionem & venditionem, minuitur, & in nouissimo nihil illis remanet, nisi peccatum.

Malagma. Quemadmodum solidus, qui non habet malagma cæsaris, reprobus est: Ita & homo qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus aestimatur.

Imago. Sicut homo bonus in se imaginem Dei ostendit: Sic & homo malus in se imaginem diaboli habet.

Columna. Quemadmodum columna in templo, si steterit recta, accepto pondere, amplius confirmatur: si autem modice obliqua fuerit, suscepto pondere non solum confirmatur, sed amplius vadit ad latus: Sic & cor hominis si rectum fuerit, videtur opera alicuius viri iusti, aut audiens per doctrinam sapientia

SIMILIA.

42

eius, amplius confirmatur: si autem fuerit peruersum cor, videns opera alicuius viri iusti, aut audiens, non solum non confirmatur, sed magis ad iuidiam excitatur, & magis perueritur.

Sicut lac sine labore, & sine opere dentium manducatur, & manducantem suauitate sua delectat: Sic & mirabilia nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectantur, & ad fidem molliter inuitant.

Sicut infanti si dederis fragmentum panis, quoniam angustas habet fauces, effocatur magis quam nutritur: Sic & homini imperfecto in fide, & puero in sensibus, si altiora mysteria volueris dicere, angustam habens fidem & sensum, magis scandalizatur, quam edificatur.

Quemadmodum viro perfecto si dederis lac, fauces quidem eius delectat, membra autem eius non confortat: si autem panes manducet, non tantum fauces eius delectat, quam præstat ei virtutem: Sic & viro perfecto in fide, & maturo sensibus, si miracula ostendas, delectatur quidem aspectu, nihil autem ei proficit ad ædificationem sensus, aut ad notitiam veritatis: si autem verbum sapientiæ exponas ei, & ratione delectatur, & edificatur in fide.

¶ Homilia. xxxix. in caput. xxj.

Sicut irrationabilis terra quæ se eius viam posita est, semper conculcatur, & dura est, & semina doctrinæ in sulcos sensus sui non recipit, sed volatiles spiritus rapiunt ea: Sic & omnis arbor rationabilis iuxta viam posita non potest esse fructifera, id est, homo secundum mundum viuens, nunquam potest euadere a peccato, ut sit iustus.

Sicut de gemmis flores procedunt: ita de bonis cogitationibus nascuntur bonæ voluntates.

Sicut flores non possunt procedere, nisi fuerit gemma: Sic bona voluntas nasci non potest, nisi præcesserit in homine cogitatio bona.

Sicut ex floribus poma formantur: Ita ex bonis voluntatibus opera perfecta nascuntur.

Sicut ante pomum flos procedit: ita ante opus bonum, bona voluntas.

Sicut difficile est arborem iuxta viam positam fructus suos usque ad maturitatem seruare: Sic difficile est virum fidelem

IOANNIS CHRYSOST.

Arbor iuxta viam cōsita. iuxta istum mundum viuētem, id est, in actibus eius, iustitiam immaculatam vsque in finem seruare.

Arbor sterilis. Sicut melius est vt non sit arbor, quam vt sit quidem, & fructum non faciat: Sic melius vt nec sit homo Dei, quam vt sit quidem, & conuersationem nō habeat secundum Deum.

Obaudiēs

Qui tuus non est si tibi non obaudit, nō doles: de illo autem qui tuus est, grauius doles, si te contemnit, & aliis seruit. Sic Deus non tantū de alieno, & aperte diabolo seruienti irascitur, quā de suo diaboli faciente voluntatem.

Tēpestas. Sicut assidua est in mari tempestas: Sic in isto mundo, persequitio Satanae.

Corpus fragile. Vt corpus sanū aliquoties percutitur, & nō facile vulneratur: corp⁹ autē debile ab int⁹ tacitā habet lēsurā, etiā si mox dice tactū fuerit, citius dissipatur: Sic animal liberum & integru nō facile offēditur, animal vero inuidia vulneratū non solum causa idonea, sed etiā leuis occasio incitat in dolorem.

Sagax venator.

Sicut cautus venator, bestiam cōprehendere volens, quā viderit precipitem locum ex vna parte illius, ex altera parte erigit retia, vt ex quacunque parte exilierit, aut in retia incidat, aut in precipitium cadat: Sic & dominus Iudaeis simplici interrogatione laqueum posuit: videlicet vnde esset baptisma Ioannis, ex Deo, an ex hominibus: Vt si quidem de cōlo dicerent, in laqueum reprehensionis inciderent: Quare ergo non creditis ei? Si autem de terra dicerent, quasi in precipitium, sic in petriculum mortis incurrerent apud populum, vt lapidarentur.

Sutoria

¶ Homilia. xl. in caput. xxi.

Sicut qui sutoriam, aut quancunque aliam prōfiteatur artem, & si specialiter nō spōdeat, tamen per hoc ipsum quod sutoria professus est artē, & opificiū vel magisteriū artis ei⁹ aperuit, videtur tacite omnibus spondidisse, vt sine reprehensione impleat, quam professus est artem: Sic sacerdos, & omnis clericus, & si specialiter non promittat, tamen per hoc ipsum quod doctor constituitur aliorum, statim promittere Deo videtur in omnibus obauditurum se Deo.

Vinitor.

Quomodo vinitor studiosus, qui primum omnes in circuitu infructuosas syluas excidit, & sic postea plantat, ne forte arbores lasciuientes, dū huc & illuc per longa spatia rantes

SIMILIA.

43

suos exporrigunt, adhuc tenerū effocent malle colum. Sic deus Gentes sine fructu iustitiæ constitutas occidit, & sic collocavit Israel, ne forte Gentes indisciplinatæ dum in longum terminum suæ dominationis extendunt, affligant populum dei nouitium.

Sicut in turri consistentes duo bona consequuntur, & hostium irruptionem ipsi non facile patiuntur, & hostes de turri facile conerunt: Sic & qui in fide Christi consistunt, vel in lege Dei, & demones super se irruere non sinunt, & spiritualibus bonorum operum sagittis eos facile vulnerant.

Sicut duram terram ferrum emollit: Sic & verbum duritiam cordis relaxat.

Sicut rastro ferreo herbae radicitus euelluntur a vinea: Sic & acri sermone vitia de populo reseccantur.

Vt sicut colonus quamuis de suo munera obtulerit domino, quomodo si de vinea eius redditus ei obtulerit: Sic sacerdos non tantum propter iusticiam suam placet domino, quomodo si populum Dei in sanctitate docuerit: quoniam ipsius iusticia vna est, populi autem multiplex.

Qualisuis alicuius amicus fuerit homo si semel ab illo fuerit passus iniuriam, quāscunque frangitur eius affectus si iterum passus fuerit, iterum magis minuitur, & si iterum, amplius non minuitur amicitia eius, tamen non additur: Dei autem misericordia, quanto magis a Iudaeis offenditur, tanto amplius addebatur in eis.

Sicut sole in nubibus constituto, hoc quod est dies, non est nubium permittentiū eū apparere super terram, sed virtus solis quæ pertransiens nubes, etiam impredientibus eis appareret: Sic iuste pronunciauit Iudaeorum non placata, sed a proposita malignitas: Nimirum quum interrogati a domino, quid facturus esset dominus illis colonis, qui patrisfamilias filii occidissent, responderent: Malos male perdet. Non autem est illorum quod iuste iudicarunt, sed ipsius causæ. Est enim causa veritatis quæ quasi violentiam illis facit, vt non possint eam celare.

Sicut edificatores, nodosos lapides, & habentes torturas ferro dolant, postea vero ponunt eos in edificio, alioqui non dolati lapides lapidibus nō cohererēt: Sic & ecclesiæ doctores

IOANNIS CHRYSOST.

vitia hominum, quasi nodos acutis increpationibus primum circuncidere debent, & sic in ecclesia edificatione collocare: alioquin vitij manentibus, Christiani Christianis concordare non possunt.

Artifex.

Sicut artifex ex omnibus lapidib⁹ eligit meliores, & ponit à foris in facie ædificij, ceteros autem lapides qualescunque intus mittit: Sic Ecclesia meliores Christianos eligit, & ponit in facie Ecclesiæ, id est, alios facit sacerdotes, alios diaconos, ceterosq; Ecclesiæ ministros: mediocres autem proficiunt in medio Ecclesiæ, id est, ædificij, propter misericordiâ Dei.

Sicut lapides qui sunt intus in edificatione, nemo aspicit, sed eos qui sunt foris, omnes cōsiderant: Sic seculariū hominum vitia, neque sic cōsiderantur, neque sic nocent Ecclesiæ.

Populus.

Percutens

lapidem.

Sicut forami lapides intraneos intra se tenent, & constringunt: Sic totus populus sacerdotū, & clericorū meritis saluatur. Sicut omnes res quæ percutit lapidem, ipsa quidem colliditur, lapidem autem nō lædit: Sic & omnis, qui contra Christianitatem agit, se quidem corrumpit, christianitati autem non nocet.

Ab alto cadens.

Vas.

Sicut quod de alto cadit, grandem sonum facit, ut audiant omnes: Sic & qui de alto gradu cadit, ruina illius ubique auditur.

Sicut vas quod leuiter cadit, & læditur, est quidem vas, sed ad vsum non proficit: quod autem dispersum fuerit, nec videtur esse vas: Sic CHRISTIANVS peccator resurgit quidem, sed inter sanctos non ponitur: infidelis autem nō resurgit in iudicio.

Infirmus.

Insanabilis

Sicut infirmus donec mediocriter habet aliquam passionem, & sperat se posse curari, seruat se à nociuis escis: si autem intellexerit insanabilem se iam esse, iam non parcat: Sic & homo donec mediocriter peccat, sperat salutem, quācumque potest obseruat se à malo: si autem grauius peccando cœperit desperare, iam nihil dubitat facere, quasi qui iam peccatis suis vincit iudicium Dei.

HOMILIA XLII. in caput XXII.

Fragmentum panis.

Sicut qui mittit in os suum fragmentum panis, aut quantum panis, semcunque cibum, primum molit eum de cibus, & ita dimittit

SIMILIA.

44

tit eum in stomachum: Sic & quum audimus verbum, necesse est ipsum meditari in ore sensus, & videre quid est quod dicit, aut vnde dicit, aut propter quam rem dicit.

Quemadmodum qualemcunque cibum, nisi masticaue- rimus dentibus, non sentimus saporem eius: Ita & verbum quod audimus, nisi masticaue- rimus ipsum tractantes in nobis, non possumus intelligere virtutem verbi illius.

Sicut cibum postquā masticaue- rimus, dimittimus in stomachum: Ita & verbum postquā bene tractauerimus, commendamus ipsum memoriæ tanquam stomacho.

Quemadmodum nō prodest cibum nisi mastigatus, & in stomachum descenderit: Sic non proficit ad salutem verbum nisi quum fuerit intellectui & memoriæ traditum.

Sicut cibum nihil prodest si manducauerimus: & iterum euomimus eum de stomacho: Sic nihil in nobis prodest verbum quod audimus, & obliuiscimur ilico.

Cibus qui in stomacho stat, ille confortat: Et sermo qui in memoria manet, ille saluat.

Apud Iudæos illa animalia sunt munda, quæ reuocant cibum, & ruminant: Ergo animal illud est mundum, quod masticat, & tradit vtero, & iterum de vtero reuocat, & ruminat: Et homo ille est spiritualis & sanctus, qui audiens verbum, tractat: & quum intellexerit, memoriæ quasi vtero tradit, & iterum de memoria quasi vtero reuocat, & ruminat, & retractat.

Sicut regale prandium multis ciborum speciebus ornatur: Ita & hoc conuiuium scripturarum diuersis iustitiarum speciebus est decoratum.

Sicut viuētis animalis viscera nemo manducat: Ita viuētium Prophetarum sermones suscepit nemo, sed post mortē.

Sicut tauri duces sunt gregis: Ita sacerdotes sunt principes populi.

Quemadmodum si aliquis cum nigris vestimentis inueniatur in nuptijs, sordidat gloriam nuptiarum: Ita & qui opere habet tenebrosa, & inter Christianos quasi vnus ex eis cōuersatur, ipsi Christianitati facit iniuriam.

HOMILIA XLII. in caput XXII.

Sicut non potest fieri, ut ligna mittendo extinguas ignē: Ligna.

F. iij

IOANNIS CHRYSOST.

Sic non pot fieri, vt rationē dicendo, placeat hominē malum.

Sicut ignis quanto amplius ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur: Sic animus malus, quanto magis veritatem audierit, eo amplius in malitiam excitatur.

Veluti si quis taurum validum viribus non potest subiugare, & vinculo flectere, mollibus manibus nodosam fricat ceruicem, vt quem virtute tenere non potuit, per blandimentum comprehendat: Sic & Iudæi catenam subdole laudis portantes in ore, & gladium malitiæ abscondentes in corde, taurum Ecclesiastici gregis dolo landis comprehendere festinabant.

Diues peregre profectus.

Quemadmodum diues peregre profectus, si in hospitio applicuerit pauperis alicuius, quamuis non potest in domo iubere quod vult, quia hospes est, tamen magnam sibi fiduciam agendi aliquid vendicat, quia potens: Sic & anima peregrina in hoc regno carnis ingressa, quamuis non omnia spiritualiter agere potest secundum se, quia extranea est in hoc mundo, tamen aliquid spirituale vendicat, & in carne, quia nimium potens est.

Peregrinus pauper.

Sicut peregrinus pauper, nihil in hospitio diuitis potest, primo, quia peregrinus & hospes est, deinde quia medicus & pauper est: Sic & caro quum in illud seculum resuscitata migraverit, nihil omnino poterit sibi carnale defendere: primum, quia extranea in illo seculo spirituali: secundo, quia infirma est carnis natura.

Caput. Membra.

Sicut caput dignius est quam membra, quum nec membra sine capite, nec caput sine membris esse potest: Sic digniores sacerdotes, quam populus, non tamen vtiliores, quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt.

Castia mulier.

Sicut casta mulier, quæ virum suum amat; nullum amat alium, si autem alterum amauerit, iam non amat virum suum. Ita & homo si Deum amat, mundum non amat: si autem mundum amauerit, iam Deum ex toto corde non amat.

Regia imago.

Sicut in imagine sua rex honoratur, vel cõtemnitur: Sic & Deus in homine vel diligitur vel oditur.

¶ HOMILIA XLIII. in caput. XXIII.

Sicut in secularibus in eo quod alter pauperascit, alter di-

SIMILIA.

45

tescit, & nisi alter descenderet, alter non ascenderet: Sic & in pauperibus in eo quod alter confunditur, alius emendatur. scens.

Vt aurum eligitur, & vilis terra relinquitur: Et vt apes flo. Aurum. res colligunt, herbas relinquant: Sic & vos ab homine malo Apes. doctrinam colligite, conuersationem relinquit.

Vt ex vestimento nascitur tinea, quæ comedit vestimentum: Et ex oleribus vermis nascitur, qui olera vniuersa corripit: Sic & in spiritualibus ex ipso proposito eorum spirituali accipit occasionem inimicus, vnde eis retia texit.

Vt in arbore quamuis plurimos ramos producat, tamen Arbor. omnium ramorum vna dicitur radix: Sic & in mundo quamuis homo hominem generet, tamen vnus est pater, qui omnes creauit.

¶ HOMILIA XLIII. in caput. XXIII.

Si vestimenta empturus, gyras vnam negotiatorem & al. Vestimēta terum, & vbi meliores vestes inuenieris, & precio villiori, ab illo comparas: Quomodo non oportet populum circuire omnes doctores, & inquirere vbi sincera veritas Christi vendatur, & vbi corrupta, & animum confessiones cognoscere, & veriores eligere plusquam vestimentum?

Si propter aliquam vtilitatem, vel necessitatem mundialem, proficisci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras, nūquid propter ignorantiam viæ discedis a professione proposita? Non, sed experiris nunc istam viam, nunc illam: & quos interroges queris, & quum inuenieris, regas & postulas vt semitam discas: Et si velis scripturarum ingredi veritatem, non petis orationibus, non queris in scripturis, non pulsas bonis operibus, non interrogas sacerdotes, nūc istos, nunc illos, non inuestigas qui veri sunt clauicularij scripturarum non, qui falsi.

Viæ ignorantia

¶ HOMILIA XLV. in caput. XXIII.

Sicut familia non regitur sine flagello: Sic & populus non Familia. regitur sine increpationibus, non gubernatur.

Sicut omnis tentatio fideles quidem edificat magis, infideles autem destituit amplius: Sic & omnis increpacio disciplinae religiosum hominem, & Deum timentem meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & ad deterius ire compellit.

Tentatio

Vas figuli.

Sicut vas figuli igne probatur: Sic & bonum cor increpatione cognoscitur.

Regula
humanae
naturae.

Ut regula est humanae naturae, ut omnis homo nascatur duos oculos habens, & quinos digitos: aliquando tamen ut manifestentur opera Dei, nascitur homo aut sex digitos habens, aut oculos omnino non habens: Sic & homo extra regulam naturae raro procedit, ut dissimilis nascatur filius parentibus.

Arbor.

Sicut arbor in fructu cognoscitur, & fructus per arborem demonstratur: Sic parentes cognoscuntur in filiis, filii per parentes.

Si litiges contra aliquem aduersarium, & scis quod aliquid cogitat aduersus te, dicis illi: Fac mihi quod facturus es: Non iubes illi ut faciat, sed ostendis te intelligere quod cogitat facere: Sic & dominus ad Iudam dicebat. Quod facis, fac citius.

Meretrix.

Quid prodest meretrici, si nomen habeat castum? Sic nihil prodest peccatori, si seruus Dei dicatur.

Sicut non omnes qui dominum vocant, domini sunt, sed qui faciunt domini voluntatem: Sic non omnes qui in locis suis praedicant Apostolos, & Prophetas, & martyres, tam per hoc sunt cultores eorum, sed qui opera eorum imitantur, & fidem sequuntur.

HOMILIA XLVI. in caput. XXIII.

Vitiosus
seruus.

Si tu vitiosum compares seruum, & volueris mores suos scire, nonne pones ante illum saccum cum solidis, aut aliquem concupiscibilem cibum, & siquidem seruus ille incontinens fuerit, & sine timore porrigat manum suam, & accipiat inde, nunquid male fecisti? Aut nunquid tu coegisti illum, ut male faceret? Non, sed propalasti malitiam eius: Sic & Deus dans hominibus occasionem peccandi, si peccare voluerint, non illos facit peccare, sed manifestat pertinaciam cordis eorum.

Serui pec-
catores.

Quum serui tui peccant, expolias unum, & iterum parcis ei, dicens: Nisi obseruaueris, hoc passurus es: similiter facis alteri: Non meliorantibus vero eis si incurrit vnus castigatur secundum peccatum suum, & videtur quidem pro omnibus ille solus castigatus, quia quod alijs est promissum, illi est redditum: Reuera autem non pro alijs, sed pro se castigatur.

est, quia secundum meritum culpe suae castigatus est. Ille enim pro alijs dicitur castigari, qui alijs peccantibus ipse castigatur non peccans: qui autem peccans castigatur, non pro alijs, sed pro se castigatur: Sic & generatio ista, Iudeorum, scilicet pro patribus videtur punita, quia illi territi sunt, hi puniti. Verè autem non pro alijs, sed pro se sunt condemnati: quia sic peccantes iuste damnati sunt.

Sicut rex benignus audiens criminosas personas, lege quidem compellente, ipse mortis sententiam aduersus eos dicit, tamen misericordia instigante lachrymas fundit super eos, & vult eos adiuvare, & non potest, contradicente sibi iustitia: Sic & Dominus ipse quidem mortis sententiam dictabat super IUDAEOS, dicens: Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & ex ipsis occidetis, ut veniat super vos sanguis iustus. Ecce ipse eos miserabili lamentatione plangebatur, dicens: Hierusalem, Hierusalem. Nam Deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores condemnare.

Sicut pulli gallinarum pastum suum quærentes, per diuersa vagantur, & matris vocibus congregantur ad ipsam, & iterum simpliciter pascentes disperguntur, & iterum matris vocibus congregantur: Sic & populus Dei carnalem voluptatem, & mundialem concupiscentiam sequentes, per diuersos vagantur errores, quos ecclesia mater per sacerdotes modo increpationibus, modo blandimentis, quasi quibusdā vocibus congregare, & allectare festinat.

Quemadmodum gallina habens pullos, vocando illos non cessat, ut assidua voce vagositatem corrigat pullorum suorum: Sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio suo, & assiduitate doctrinarum suarum negligentiam populi errantis emendent.

Quemadmodum gallina habens pullos, non solum suos calefacit, sed etiam cuiuscūque volatilis filios exclusos a se diligit quasi suos: Ita & ecclesia non solum suos Christianos studet vocare, sed siue Gentiles, siue Iudæi, si suppositi illi fuerint, & omnes fidei suae calore viuificat, & in baptismo generat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate.

Sicut corpus animæ recedente prius quidem frigescit, Corp⁹ exinde putrescit, & soluitur: Sic & templum vestrum dei spiritus anime.

Benignus
rex.Pulli gal-
linacei.Gallina.
Pulli.Gallina.
Pulli.

IOANNIS CHRYSOST.

ritu recedente ab eo, primum quidem seditionibus & indisciplinationibus replebitur tyrannicis, quasi Deo iam illud non gubernante, deinde veniet ad ruinam.

Insanabilis infirmitas.

Sicut ante mortem hominis insanabilis procedit infirmitas: Sic & ante ruinam hominis, aut loci alienius, aut ciuitatis inemendabilia praecedunt peccata.

Pulli galli nati.

Sicut pulli frequenter à matre vocati, quum non obaudierint, neque sequuti fuerint matrem, matre longius abeunte, aut venit accipiter, & dispergit eos, aut longius euagantur ut pereant: Sic & domino Iudaeos frequenter vocante, quoniam non obaudierunt, neque sequuti sunt eum, recedente illo ab eis ad gentes: venit accipiter rex Romanus, & partem quidem eorum comedit fames & gladius, alij autem per singulas provincias dispersi sunt, ut perirent.

Membru à corpore praeclusum.

Sicut membrum à corpore praeclusum viuere non potest, neque ramus arboris viridis esse: Sic & omnes haeretici praeclusi à corpore vnius ecclesiae, nec vitam Christi in se habere possunt, nec viriditatem gratiae spiritualis, sed est ecclesia eorum deserta.

Domus prolapsa. Fundamentum.

CHOMILIA XLVII. incipit xxviii.
Si pars aliqua domus fuerit decisa, cum labore tamē possibile est ut reparetur: si autem ipsum fundamentum fuerit conuulsatum, quid faciat paterfamilias, nisi in aliquo loco noua faciat fundamenta, & lapides de priori domo transuectans, aliam sibi aedificet domum? Sic & in spiritualibus siquidem populares peccauerint, per poenitentiam corriguntur: si autem dissipatum fuerit ipsum sacerdotium, quod est populi fundamentum, quid faciat Deus?

Castia mulier.

CHOMILIA XLVIII. incipit xxix.
Sicut omnis mulier quamdiu non admonetur à malis hominibus, non bene cognoscitur, utrum sit casta: si vero admonita, conscientiam velledem viro seruauerit, nunc merito casta laudatur: Sic ecclesiae fides non bene cognoscitur, nisi Antichristi venerint ad eam.

Incendium.

Sicut quum domus incendio comprehenditur, omnes latrones confluunt, quarentes unusquisque quod rapiat: Sic quum

SIMILIA.

47

do casus specialiter tunc Iudaeorum, aut generaliter, aut modicum Christianorum fieri coeperit, omnes daemones spirituales latrones insurrexerunt, per suos ministros quarentes unusquisque quem perdant.

Homo circa mortem phantasias videt: Sic & mundus in exitu suo multos patietur errores.

Sicut qui corporaliter oculos habet acutos, de longe prospectit venientem, an amicus eius est, an aduersarius: Sic qui mentem à peccatis habet mundam, de longe considerat, homo Dei est ille qui venit, aut homo diaboli.

Quemadmodum si rex in bello victus atque fugatus ab alio rege, indueret indumentum regis illius victoris, & in par fugatus te sua erigat simile signum signo regis illius, ut ille populus rex victoris schema sui regis aspiciens, & signum partis ipsius, dum putat se ad proprium currere regem, incurrat in manus aduersarii sui: Sic & diabolus subornat ministros suos sub nomine Christi, ut volentes homines ire ad Christum, similitudine nominis tenebricati, ad diabolum vadant.

Quemadmodum si quis in campo quodam tabernaculo circumdatus sit, si aliqua surrexerit tempestas ventorum, sonum quidem tempestatis audit, vexationes sylvarum videt ipse autem statum non sentit: Sic qui intra iustitiam sedet inclusus, quando mundus concutitur, rumores turbationum audit, secularium miserationes audit, ipsum autem concussio mundi non mouet.

CHOMILIA XLIX. incipit xxx.
Sicut homo priusquam dies mortis eius aduenerit, languere quidem potest, mori autem non potest: Sic & Iudaea ante CHRISTVM vexata quidem est, perdita autem non est.

Sicut agrotus in doloribus positus omni homini ostendit sibi aliquid ad remedium, facile credit, non dijudicans personas medicantium, neque discutiens artificia eorum: Sic & tunc (nimirum quum exurgat pseudochristi) sancti in ne cessitate persecutionum positi, & quasi agroti desiderantes refrigerium CHRISTI, omnibus referentibus aliquid de CHRISTO facile credent.

Phantasiae

Acutus

Victus &

Tabernaculum.

Tempestas

Dies mor-

tis.

Agrotus

IOANNIS CHRYSOST.

Fumus Sicut fumus ante ignem præcedit, ante victoriam pugnat: Sic & ante gloriam CHRISTI, tentatio Antichristi.

Aquilarū filij. Sicut filij aquilarum ad solem probantur, ut si quidem recto aspectu potuerint intendere contra radios solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: Sic & filij Dei ad CHRISTI iustitiam comprobantur: si enim potuerint pleno corde iustitiæ verba suscipere, intelliguntur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo nati.

Paterfamilias moriens Patrefamilias moriente, tota domus eius turbatur, omnis familia plangit, & consuevis tunicis suis, nigris se operiunt vestimentis: Sic & humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum constituto, totus contristatur mundus, vniuersa cœli ministeria lugent, & candore depositi, pro vestibus, luctuosis tenebris vestientur.

Tēpestas. Sicut tempestas suscitatur nubila, nubila autem cooperiunt solem: Sic impiorum persecutio suscitabit transgressionem, transgressio autem Christianitatis obscurabit candorem.

Vernus flatus. Sicut in vernali statu arbores laxantur in folia & fructus: Sic persecutionibus excitantur animæ ad virtutem.

Silicerniū, siue senex HOMILIA I. in caput. XXIII. Sicut quando videmus senem hominem, scimus quia prope modum moriturus est, quando autem, nescimus: Sic & mundum quando perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus.

Mors quotidiana. Sicut morituros se esse quotidie audiunt homines, nā quotidie alios mortuos vident, & tamen non credunt se morituros: Ita etiam audiunt perituum mundum, tamē non credunt.

Grana. Nisi grana in cortice fuerint molita, & deposuerint cortices, & furtures, & processerint secundum quod sunt abintus, quamuis aquam acceperint, non coniunguntur ad alterutrum, ut fiat ex omnibus vnus panis, quāuis & fermentum acceperint, non fermentantur: Sic & homines nisi moliti fuerint sub verbo, id est, catechizati, ut depositi corporibus spiritalia efficiantur: quamuis & aquam baptismatis acceperint, quamuis verbum fuerit in eos missum, sicut fermentum, non conueniunt in idipsum, nec possunt sapere vnum, ut vnum corpus efficiantur, quia moliti non sunt.

SIMILIA.

48

Sicut inter duos lapides molares tenetur triticum, & separatur à cortice suo, & fit similago munda: Sic fideles in medio de super quidem urgente se verbo Dei ad fidem, & iustitiam, inde autem verbo impio se compellente ad infidelitatem atque peccatum, conteruntur, & carnalia sua vniuersa deponunt & spirituales efficiuntur.

HOMELIA LI. in caput XXIII.

Vas plenus Sicut vas quamdiu plenum est de aliquo, non recipit supermissum: si autem vacuum fuerit, recipit omne, quod mittitur. Sic homo quamdiu occupatus est malis, non recipit bonum, & quamdiu occupatus est bonis, non recipit malum.

Paterfamilias Si paterfamilias super possessionem suam villicum ponit, ut non cum singulis colonis habeat causam, sed de solo villico omnia exigit rationē: Si ergo inter colonos aliqua indisciplinatio fuerit, & vni quisque pro suo delicto reus efficiatur, villicus autem pro omnium delictis. Et si bene redditum suum reddiderint, vni quisque quidem pro sua fide laudatur villicus autem pro fide omnium remuneratur: Sic & deus in populo, ideo ordinat sacerdotes, ut actuum eorum ipsi discant rationem. Ideoque peccante populo vni quisque quidem pro suo malo punitur, sacerdotes autem pro peccatis omnium. Et bene agente populo, vni quisque quidem pro suo bono remuneratur, sacerdos autem pro bonis omnium.

Pluuia. Sicut semper pluuia bona est, maximè tamen grata est tempore siccitatis: & visitatio amicorum semper quidem sua uis est, multo tamen suauior in tempore luctus: Sic & consolatio sacerdotis, & doctrina semper opportuna est, maxime autem in tempore persecutionis.

Necessarius nauis gubernator. Sicut nauis tunc præcipue gubernatorem necessariū habet, quando tempestatem patitur, quando autem prosperata est, ipsa se dirigit: & miles tunc præcipue necessariam habet annonam de rege, quando bellum & periculum instat: quādo autem pax, vnde cumque possunt se milites sustentare: Sic ecclesiæ, præcipue in tempore persecutionis, doctrinam sacerdotis necessariam habent, quasi spirituales milites spiritalem annonam: quando autem securitas est, vnicuique naturalis sufficit intellectus.

Tubicina. Sicut tubicina commisso bello pugnantes exercitum circum-

IOANNIS CHRYSOST.

Infantium
doctrina.

Cibus.

Lucerna.

Oleum.

Obuiam
iens.

Lampas.

Sponsus.

Deformis
& languēs
virgo.Rex cum
tyrāno cō
siliarius.

cuit, & bellicos cantus in tuba decantans, milites animat ad virtutem: Sic & sacerdos per percussionem imminente exponens in populo fortissimorum martyrum gloriosa pericula, & innarrabiles regni celestis coronas vincens prae paratas. Sicut infantibus esca mutatur secundum aetatem: Sic in populo secundum virtutem doctrina temperatur.

HOMELIA. LIII. in caput. XXV.

Quemadmodum quum manducas, & bibis, non anima manducat, sed corpus: res enim incorporalis corporali cibo non partitur: Sic quum vir mulieri, aut mulier viro coniungitur, non anima copulatur, sed corpus.

Sicut lucerna nisi ei subministraveris oleum, extinguetur: Sic verbum fidei nostrae, quod credentes accepimus, nisi assiduus nutriatur doctrinis, aut meditationibus scripturarum, extinguetur, & non satis illuminat animam.

Sicut oleum lumen lampadis fouet: Ita opera bona subministrant confidentiam fidei, ac vigorem accendunt.

Sicut qui obuiam vadit alii, in via stat, & expectat eum, quamdiu veniat: Ita qui credit in CHRISTUM, sic debet in hoc seculo vivere, quasi peregrinus, & non in suis, sed in transitu positus.

Sicut lampas non ex oleo accenditur, sed ab igne, per oleum tamen nutritur, & nisi oleum ei subministraveris, extinguetur: Sic & fides non ex operibus accenditur, sed ex verbo Dei, & tamen per bona opera nutritur, & nisi subministraveris ei opera bona deficit.

Quemadmodum superuenturo sponso festinat se sponsa componere, ne forte ex aliqua parte displiceat sponso: Ita singuli semetipsos iudicabunt.

Sicut virgo deformis & debilis sine causa se componit: Sic & peccatores in fine mundi frustra se prae parabunt.

Sicut rex cum tyranno bellum facturum, si voluerit aspiciere exercitum, & considerare arma illorum, iubet mitti cibum, ut fiant admoniti. Tunc omnes milites festinant arma sua aspiciere, ubi sit gladius eius, ubi lorica sit posita, ubi lateat scutum, & qui securitatis tempore arma sua studuit immaculata custodire, paratus & latus currit ad inspectionem: & qui tempore securitatis gladium suum euaginare dimul-

SIMILIA.

49

rit, aut lorica morderi, scutum frangi aut rumpi, quum audierit tubam, & ipse quidem excitatus timore festinat limare gladium suum, detergere lorica, ligare, aut stringere scutum, sed non poterit celare negligentiam suam, quum vrgens necessitas non permittat longi temporis opus implere: Sic & domino absente malus seruus non aspicit opera sua, quid facit, quid non facit, aut quomodo credit: nec cogitat quia venturus est dominus eius, & opera perspeturus, & fidem: Sed quum viderit eum venientem de longe, tunc aspicit opera sua, tunc incipit festinare, sed nihil ei perderit festinatio, quia multorum dierum negligentia non potest vna hora expleri.

Sicut infuso oleo augetur lumen lucernae: Sic qui sibi bene conscius est, consideratione operum suorum bonorum se ipsum confortat.

Sicut subducto oleo, minuitur lumen lucernae: Sic sibi male conscius, consideratione operum suorum malorum se confundit, & infidelitatem suam addit adhuc diffidentiam.

HOMELIA. LIII. In caput. XXV.

Sicut qui seminandi causa accipiens semen, tempore seminationis non seminauerit, damnum facit domino suo, & si non perdidit semen, est tamen tantum damnum, quantum poterat lucrum facere, si opportuno tempore seminasset: sic qui accipit fidem Christi, & in hoc seculo seminationis non fuerit operatus iustitiam, & si fidem suam non perdidit, tamen tantum videtur peccasse, quantum potuit iustitiam facere, si non neglexisset.

Sicut pecunia haec corporalis quidem, si sit in sacculo inclusa, ipsa est semper sola: si autem fuerit agitata de manu in manum, vix ipso multiplicatur: vnde vsura dicitur ab vsu: sic & fides Christi, si quidem ociosa teneatur in corde, non solum ipsa manet, quae fuit, sed adhuc minoratur in otio, & torpescit, & segnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: si autem exercitata fuerit scripturis, & loquutionibus assiduus suscitata, operibus bonis virtutificata: non solum dico multiplicabitur: sed nunquam desinet crescere, donec viuet homo.

HOMELIA. LIII. in caput. XXV.

Gj.

Oleum

Male sibi
conscij.Sementis
neglecta

Pecunia.

Vsura.

IOANNIS CHRYSOST.

Sicut in nocte rerum facies non apparet, sed & gemma quasi lapis videtur, & lapis quasi gemma existimatur: Sic & ante aduentum Christi, humanorum cordium non apparebat differentia, sed & mali quasi boni sustentabantur, & boni quasi mali contemnebantur.

Sicut in tempore hyemis inter virides & aridas arbores discretio non est, sed quum venerit tempus illud beatum vermale, discernuntur: Ita nunc vnusquisque secundum fidem suam & secundum opera sua manifestabitur.

¶ IDEM HOMILIA IN MAT- THEUM. II.

Sanitas.

Sicut corpus quod aeris puritate perfruitur, maiore sanitate gaudet vigore: Sic fit profecto etiam anima sapientior quae scripturarum meditatione nutritur. Nonne vides etiam corporis oculos quum in fumo forte remorantur, lachrymas semper effundere? Si vero potiantur aere purgato, & florentibus pratis & hortis virentibus, & fontibus inter amena lucentibus, & seniores esse multo vtiq; maiore aciei fulgore rutilare. Talis profecto est mentis oculus. Si in pratis spiritalis pascatur eloquii, erit totus sine dubio purus ac lucidus, & acutius cuncta perlustrans.

Aurum.

Sicut aurum, velt emque preciosam, quum in publico ponimus, plurimos ad insidias prouocamus. Si vero ea recomdamus atque occultamus domi, in tuto cuncta seruabimus: Sic sunt etiam diuitie virtutum. Si eas in memoria, quasi venales assidue portemus, armamus hostem, irritamus inimicum, & dolosum inuitamus ad furtum. Sin vero nemo id alter sciet, nisi quem nulla occulta latere possunt, tutissimo in loco preciosa consistent.

Lco.

Leonem quidem mitigas reddisque tractabilem, furorem vero animi tui omni prorsus efficis leone sauiorem. Si seruum domum patris nequaquam ingreditur, cum bestia fueris effectus, quando poteris ipsum vel intrare vestibulum? In mitiga leone, quum duo sint impedimenta vel maxima, quod te ipsa ratione priuatur, & longe amplius animantium alterius generis excedit furorem, tu tamen de copia donare tibi a Deo sapientia, ipsa superas arte naturam. Qui igitur naturam vincis in bestiis, cur in teipso naturae obscuras bonum dum mali

SIMILIA.

50

adamas voluptatis? Bestias feras ad mansuetudinis prouehis dignitatem, te ipsum de throno deiciens & honore regali, ad animalium irrationabilium furorem cogis. Ponamus ira quoque bestiam quandam esse. Quantum igitur ab alijs erga mitigandum leonem, studium datur, tantum tu erga iracundiam impende curam, & effice huiusmodi cogitationem mutae atque mansuetam. Si quidem haec fera & vnguib; saeuissimis armatur & dentibus: nisi illam sollicito mansuefeceris, cuncta simul disperdet & lacerabit. Nullus leo, nulla sic vipera viscera queunt humana laniare, vt hominis iracundia, ferreis quibudam vnguib; vniuersa confodiens. Neque solum corpori nocet, sed etiam ipsius corrumpit animae sanitatem: Cunctas siquidem eius omnino vires discerpit ac deuorat, eaque ad omnia inutile reddit: Nonnulli hominum vermes quosdam in inferioribus corporis nutriendos, ne respirare quidem sinuntur vexatis profecto obesisque visceribus: nos tamen venenata in nobis alites viperam, ira dico, quae omnia hominis interiora depascitur, quid inquam sanum aut forte possumus cogitare? Quonam modo ab hac tam noxia peste fugiemus? Si illam vtiq; potionem bibamus, quae omnes intra nos vermes, ferpetesque mortificet. Et quod nanque est, inquis, poculum istud? pretiosius scilicet sanguis Christi, si cum fiducia vtiq; sumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur.

¶ Homilia v.

Vbi semen est, ibi etiam multiplicatio fructuum consequitur. Tu vero si terram quidem pinguem ac fertilem coleres, & quae plurimum esset opportuna seminibus, non tamen illa propria horrea seminando vacuares, sed etiam mutuares aliunde quod sereres: maximum nanque detrimentum putares, si in re tali diligeres parcitatem. In caelo vero operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aeris inaequalitas, corruptio nulla ventorum, sed plurimo vbiq; cum scenore feligis quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Sparge ergo ne perdas, noli recunere vt magis congreges.

¶ Homilia. ix.

Qui thesaurum suum terrae defodiunt, ne illam custodien-

G ij

IOANNIS CHRYSOST.

dum transferant in cœlum, tale quiddam faciunt, quale si agricola accipiens frumentum terra fertili seminandum, vberem quidem agrum relinquat, in lacum vero frumentum omne demergat, vt eo nec ipse potiat, & frumentum sui corruptione depercat.

¶ HOMELIA VI.

Ruinosa domus.

Itaque his similes sumus, qui quum male maceriatam ac ruinofam videant domum ipsam, qualem restituere negligit, amplios autem ei hortos in circuitu præparat: aut illis qui quâ uis morbo consciantur, cura tamen valetudinis neglecta aureas sibi vestes contexunt: aut mulieri, quæ cum aduersa valetudine nimium laboret, nullum agrotationis remedium, sed ancillas & ornamenta, cæteraque huiusmodi persuademus si bi studeat comparare: Non aliter sane nos, cum anima nostra modo in furore, modo cupiditatis ardore, nunc mal edicendi studio, nunc inanis gloriæ iactatione mirabiliter vexetur, ac humi iacens, ac secum ipsa dissidens, ab innumeris laceretur feris, non vt ipsam curemus, sed vt magnificas ædes construamus, & gregem seruatorum, cæteraque huiusmodi acquiramus, omni studio atque cura vigilamus: Et si vna fugâ à cauea ceperit, domos præcludimus, vicos obsidemus, vt inter cepta ne mini noceat: Nunc vero cum non vna bestia, sed multæ atque obscenæ cogitationes omni bestia ferociore animam nostram lacerent, nec sentire quidem videmur, & vrbium sanctæ habitatiōe adeo providemus, vt vel in desertis locis, vel in vallis atque munitis atrocem feram coerceamus: in anima vero nostra, vbi locus consilij est, vbi regia sedes ad regale solliū omnia perturbantes magna licentia conscendunt: propterea ad inferiora depelluntur, quæ superius stare debebant: omnia simul turbata conuulsantur, vrbana suburbanaque, quæ iustus, quæ foris sunt: ciuitatique similes sumus, quæ barbarorum incursum conturbatur, aut auiculis, quæ dracone ad nidum serpente trepidæ ac conturbatæ circumuolant.

¶ HOMELIA IX.

Seruus debitor.

Ponamus aliquem seruum multarum pecuniarum, proprio domino esse debitorem, vim quoque perpeti ab iniquis hominibus, hunc seruum & aliquanta eorum, quæ habebat amittere. Si igitur dominus valens cohercere raptorem, nō quidem

SIMILIA.

51

seruo restituat erepta, sed cuncta tamen quæ perdidit sibi illa computet reddidisse, nonne etiam lucra damni occasione collegit? Quod certè ab omnibus probatur absque ambiguo. Hoc & in nobis, quum iniuste aliquid patimur cogitemus, quia scilicet pro illatis iniurijs nobis remissionem accipiamus omnium peccatorum, aut si in vobis tanta delicta nō fuerint, clarioribus honoremur coronis.

¶ HOMELIA VIII.

Vt si quis agrotum, quem ad sanitatem reduxit, iubeat illa non facere, ex quibus morbus ille contigerat: Ita etiam post baptismum, ieiuniū cōtra vitiū edacitatis induxit dominus. Nam Adam de paradiso intemperantia ventris eiecit.

Aegrotus.

¶ Homilia. xiiij.

Sicut qui præclara veste indutus est, fugit omnem sordidam rem, ne coinquinet eam, & perdat gratiam candoris ei⁹. Sic qui suscipit Deū in corpore suo & spiritu, sollicitus esse debet, ne forte cōtaminet eum, sciens quia si cōtaminatus fuerit in nobis, ipse quidē in sua natura manet scōtaminabilis, tamē cōtaminatiōis iniuriā grauiter iudicabit nostro interitu.

Vestis.

¶ Homilia. x.

Altissimo torporis sopore deprimimur, & illudentia nobis phantasmata somniamus, quasi nocte omnino, profundissima soporati. Nihil siquidem a somnij vanitate presentium differunt rerū figuræ, siue illæ tristes, siue sint prosperæ. Exurgamus igitur a sono teterrime isti⁹ noctis, vt possim⁹ solē videre: Nemo enim solē dormiēs intuetur, nec radiorū ei⁹ decore oculos illuminat, sed cuncta quæ se opinantur videre, figmenta sunt somnij.

Sopor.

¶ Homilia. xvij.

Sicut ex diuersis itineribus venientes ad vnam mansionē contendunt: Sic & Euangelistæ ex diuersis occasionibus loquentes, in vnum sensum ingrediuntur.

Itinera.

¶ Homilia. xvij.

Quemadmodum nos quum gladium à puero teneri videamus, etiam si nondum vulneratum cum cernamus, verberamus tamen, ac sæpe minantes denunciamus, nequando illum rursus contingat: Ita etiam Deus inuērecundum cohercet aspectam, ne quandoque in ipsam quoque incidat actionē.

Puer gladiū tenēs.

IOANNIS CHRYSOST.

¶ HOMILIA XXVII.

Vt lutum farinam, acetum vinum corrumpit: Ita mali homines bonos, discedemus ergo à Babylone.

Sit terrenus forte rex diceret non posse diuitum quēpiā in ipsius fulgere regno, aut aliquo decorari honore: nūquid nō certatim omnes abijcerēt inhonoratas diuitias? Si ergo apud terrenum regē, honorem nobis auferrent opes, continuo despicabiles fierent: rege vero cœlorum inclamante nobis ac dicente, quia difficile sit nos cum diuitijs, diuinæ illius habitationis vestibulum intrare: non impendimus omnia?

¶ HOMILIA XXIII.

Vinctus. Sicut cum aliquem videris vinctum ceruice, manibus pedibusque ferratum, propterea illum maxime miseraris: Sic etiam cum videris diuitem cunctis rebus omnino circumdatū, noli eum propter illa putare locupletem, propter quæ debes infelicem vocare. Præter illa siquidem vincula, habet custodem: carceris seuiorem amorem pecuniarum, qui semel a se vinctum, nequaquam de hoc carcere exire permittit, sed mille illi imponit catenas & ostia, & seras atque custodias, in interiori illi conijciens carcerem, etiam delectari his vinctulis facit. Et si intenta mentis acie animum inspexeris, non modo ligatum, sed & squalentem atque sordentem, ac verum plenum videbis.

¶ HOMILIA XVI.

Acutum videns. Sicut quanto acutius viderimus, tanto magis discimus, quā longē à cœli regione distamus: Sic etiam quanto superius ad virtutis ascēdimus excelsū, tanto amplius docemur, quā sit inter nos & Deum grande discrimen.

¶ HOMILIA XXI.

Oculus. Quod oculus corpori, hoc intellectus animæ. Si enim nequaquam prorsus eligeres ornari auro, & serica veste circūdari, oculisque fœdari, sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorem rebus omnibus iudicares, quæ si tibi certe depereat, nihil te iā tota vita delectat: quanto hoc magis pro oculis mentis debes efficere? Sicut enim postquam corporaliū oculorum lumen extinctum est, omnia iam membra in miseria versantur: Sic etiam in anima intellectus cōseruamus salutem. Si vero cæcāmus istum, quo alijs quoque, debemus

SIMILIA.

52

lumen inferre: vnde iam ipsi poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totū simul exiccauit & flumen: Sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ istius actus vna confusione cæcauit. Si enim lumen tenebrę quantæ erunt? Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur, quæ tandem obedientibus supererit spes salutis? Intellectum dedit nobis Deus: vt ignorantiam fugemus ē mentibus, vt rectum teneamus iustumque iudiciū, atque ad alia huiusmodi dirigamur, & contra diuersarum impugnationum varios incurtus hoc quasi scuto vsi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Nos vero tantum hoc Dei donum temere prodimus? propter superflua ac vana prorsus. Quid enim prodest auratis armis milites resurgere, cum ducitur rex ipse captivus? Quod lucrum est ornate depictæque nauis, cum ipsius mergitur gubernator? Quæ nam illa est bene compositi corporis pulchritudo, cum facies oculos amisit? Quemadmodū igitur si medicum (cuius ad aliorum ægrotudines depellendas sanitas necessaria est) ipsam in ægrotudinem mittas, & inde aurato cubiculo lectuloque argenteo iacere præcipias, nihil proficiet omnino languentibus: Ita etiam si mentis principale corrumpens, quo scilicet ingruentibus potes vicij repugnare, thesauro feceris assidere, nihil omnino profeceris, sed totam prorsus animam laferis.

Auarus. Auarus cæcus est. Amor nanque pecuniarum pupillam mentis tuæ quasi quidam malignus humor influxit, denigrauitque iam nebulam prorsus operatus est, sed & distumpi atque dispergi hanc nebulam facile est, si scilicet radium doctrinæ Christi volueris exhortantem admittere dicentem: Nolite thesaurizare vobis, &c.

¶ HOMILIA XXIII.

Vita nostra ludus est, & fortē quid deterius. Non enim tendit ad risum, sed intolerabilem quoque portabit dolorem eis qui mores suos non mature & diligenter instruunt. Quo enim distamus à pueris, ludendi gratia casulas ædificantibus, nos qui ampla prætoria & clara constituimus? Quæ autem est dissimilitudo inter eorum prandiola, ad ludum parata: & nostra hæc splēdide & delicate apparatus cōsilia? Nulla plaga

IOANNIS CHRYSOST.

ne, nisi quod ea quæ nos ad supplicium nostrum sapere facimus, illi imitantur ad ludum. Nondum venimus ad maturitatem virorum, quod cum venerimus, intelligemus hæc esse omnia puerilia. Nam & illos cum ad virilem ætatem transimus, ridere consuevimus ob ea certe ipsa, quæ cum pueri essemus, etiam studiosè credebamus esse faciendâ. Nam & testas aliquando & lutum sapius aggerantes, non minus gloriabamur, quam hi qui certatim amplas porticus & triclinia gaudent superba construere. Sed tamen peribant illa continuo & corruebant. Et sicut nos, paruulos de illa flentes destructione ridemus: Sic isti quoque viri nobis de hac subuersione moerentibus, non modo non rident, sed desunt. Quousque lusibus occupamur, ac salutem nostram ipsi despiciamus ac prodimus? Ut pueri, cum neglectis literis ad huiusmodi nugas sua studia conuertunt, durissimis verberibus subiacebunt: Sic nos quoque, qui in his rebus studium omne consumimus, cum à nobis spiritualium exigitur operum disciplina, nisi quæ reddenda erunt habuerimus parata, horrenda illa supplicia perferemus. Et hæc quidem quibus nunc dediti sumus, cuncta pariter euanescent: quæ verò ex istis poena colligitur, immortalis erit & perpetua. Quod quidem accidere solet in paruulis, quorum puerilis illa constructio à patre tota subuertitur, ipsi etiam verberati post lusus ad lachrymas conuertuntur.

HOMILIA XXV.

Ignis. Sicut qui ignem obligat in vestimento, illum quidem non exstinguit, vestem autem comburit: Ita etiam qui in virtute positos persequantur, comprehendebant ac sapius colligabant, illos quidem ex his omnibus reddebat clariiores, se autem omnino perdebat.

HOMILIA XXVII.

Morborum causæ atque curæ. Quemadmodum medici grauissimorum morborum causas atque curam diligentius docent, ut in difficilioribus exercitati qui discunt, facile quid sibi in alijs faciendum sit intelligant: Sic diuina litera maxima delicta in medium posuerunt, ut inde minora etiam committentes, facilius rationem curationis inueniant.

Fortis vir. Ita non aliter factum est, quam cum à barbaro quidam in acie fortis vir dimisso telo periculose percussus, neque id se-

SIMILIA.

53

mel, sed iterum, atque grauius perpressus, non cesserit, sed vndique sanguine profusus, magno in hostem impetu ruerit, confestimque trucidauerit: Sic etiam David, quanto magis saucium dices, tanto maioris illum animi ostendes, qui postquam ita misere depressus fuit atque deiectus, velociter surgere, ac ante primam aciem stare, percussoremque ipsum humi sternere potuit: quod quale quantumque sit, hi maximè non ignorant, qui in summas peccatorum ærumnas deciderunt: non enim ira magni excelsique animi ego iudico, si cum recte vadas, iter tuum felici cursu perficias.

HOMILIA XXIX.

Quomodo luxuria corruptus atque petulans, qui ad omnem corporis formam hincit, a daemoniaci differt: non videtur nudus ambulare, sed corporeis quidem vestibus amictus est, veris autem vestibus priuatus, summa hominis gloria caret, non lapidibus seipsum cædit, sed sceleribus, quæ lapidibus duriora asperioraque sunt. Quis hunc iuuare poterit? Quo sit, ut nunquam sit in seipso, sed in sepulchris versetur. Sepulchra sunt meretricum diuerforia, cum multo fetore, multa putredine sunt repleta. Non minz, non exhortationes ipsum ligare poterunt, omnia hæc vincula spernit: Sic auarus, &c.

HOMILIA XXXI.

Quantum malum sit æternorum bonorum portione priuari, accipe simile. Ponamus adolescentem aliquem esse mirabilem, eundemque & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, cæque in omnibus esse perfectum, ut vniuersos erga se homines patrio ardere faciat affectu. Quid non ergo istius patre pati existimatis libenti animo, ne talis filij priuetur alloquio, quod vero vel exiguum, vel grande malum non esse subitum, modo ut illum etiam videat, atque illius præsentia perfruat hoc de futura gloria cogitemus. Neque eum sic filius patri etiam si virtutibus mille decoretur, desiderabilis est, atque mirabilis, ut celestem fructus bonorum, ac resoluti gehenna, quis nesciat? & supplicium illud horribile. Tamè si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est beate illius gloriæ honore propelli, exosumque esse Chri-

Luxu perditus.

Demoniacus.

Adolescens spectatiss.

IOANNIS CHRYSOST.

sto, & audire ab illo, Non noui vos, &c. Est enim satius, mille fulmina sustinere, quam uultum illum mansuetudinis, pietatisq; plenum, nos tamen aduersantem videre, & illos totius tranquillitatis oculos nequaquam nos aspicere sustinentes.

HOMILIA XXX.

Sicut terra arenosa, quæ quamuis pluuiam susceperit, tamen quia nullos in se tenet humores, semper adhuc aret: Sic febricitantes quantumuis biberint, calore totum consummāte: quod biberint, semper adhuc sitiunt: Sic & maligni homines quidquid boni viderint, aut audierint, infidelitate totum consummāte, quod vident vel audiūt, semper vacui sunt, nihil retinent eorum quæ audita sunt.

HOMILIA XXXI.

Concionator.

Sicut gaudet medicus, quando ad eum ægrotantium multitudo prosequitur. Sicut letatur rex quando cum magni exercitus manu armata circumdat: Sic exultat sacerdos, quando cum audientium populus magnus auscultat.

HOMILIA XXX.

Dæmoniaci.

Nam æris quidem audi beneuolos, nisi viles sibi sint inimicos dicunt: Et liberum hominem si possent, libeter in seruitutem suam redigerent. Dæmoniaci verò nihil huiusmodi faciunt, sed ipsi soli suo malo laborant, & illi quidem multas domos euertunt, nomenq; Dei propter ipsas blasphematur. Communis ærumna ciuitatum atque orbis totius: Dæmonibus autem exagitati lacrymas nobis ita mouent, vt eorum facile meseriamur. Et isti non sentiunt plerumque quod agunt, illi præmeditati omnia faciunt, medijs vrbibus bacchantes, ac nouam insaniētes insaniam. Quando enim omnes simul dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Iudas solus commisit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuectus est, pariterque omnes qui illius avaritiam imitantur, quasi feræ bestię à catenis solute, cunctos homines nullo resistente perturbant ac lacerant. Et viuicula quidem etiam his vndique coniecta sunt, iudicij timor, legum terror, multorum odia, ceteraque huiusmodi: sed his ruptis omnia perturbant, quod si quis hos nexu omnino ab eis auferret, tunc videres peiore hos dæmonē, quam dæmoniacos ac fortiore vexari.

SIMILIA.

54

HOMILIA XXXII.

Si ad imperandum regnandumq; hoc caduco mortaliq; regno, filius tuus adisset, nolles eum inde redire, vt ipsum videres: nunc verò cum ad meliora maioraq; regna processerit, parui temporis absentia ferre non poteris? Noli ergo plorare: reddidisti enim depositum quod tibi creditum erat, non sis sollicitus, si vides in inuiolabili arario thesaurum tuum esse depositum. Quod si etiam tam presentis vitæ, quam futuræ conditionem intellexeris, & hanc quidem aranearum telam esse, atque ymbra, illam autem immobilem, & aternā esse, non indigebis vlla ratione.

Filius regno destitutus.

HOMILIA XXXV.

Illum abisse in prata florentia cum putes, ingentes cur aduersum te fluctus suscitatis tempestatis? Hic autē fluctus presentis vitæ pernauigauit. Nihil mirabile aut nouum factum est: Nam eadem ipsa quotidie reuolui videmus: diē nox, noctem dies, hyemem æstas, æstatem hyems modo præcedit, modo sequitur, nec plus quicquam est, & hæc quidem eadem semper: Ita & homines moriuntur, vnus post alium.

reuelatio

HOMILIA XXXIII.

Cum nemo in arena seipsum exerceat, quomodo aliquis in certamine insignis erit, atque conspicuus? Quis vnquam athleta non ab ineunte adolescētia in palestra corroboreatus, potuit in Olympicis, excelso & magno animo aduersarium aggredi? An non oportet quotidie luctari atque currere? Nonne videtis eos quos certaminum athletas appellat, cum nullum forte relictorem repererint, ad sacrum arena plenum vires suas excitare, iuniores cum iunioribus, quasi cum aduersario pugnam inire? hos imitari stude, ac ipse tecum altioris philosophiæ instituta meditare, ac confirma. Insurge contra passionē, vince animi labes.

Athletæ.

HOMILIA XXXIII.

Quemadmodum serpens totum seipsum tradit nec minimū curat, si corpus inciditur, donec caput suum integrum seruet. Eodem tu modo fide si cetera perdidideris cures, profindas vniuersam tuam pecuniam, tradas corpus, vitę ipsius si opus est, minimē parcas, dummodo fidem serues, quæ caput est & radix, qua seruata, etiam si omnia perdas, omnia

Serpens.

IOANNIS CHRYSOST.

tamen rursus cum maiori magnificentia recuperabis.

HOMELIA XXXV.

Animus. Cur regem omittis animum, & ad praconia corporis refugis? Cur philosopho spreto, interprete nimia cupidine ardes? Si mulierem deformem, specioso velamine adoptam
Mulier deformis & speciosa. conspiceres, nullo affectu moueris: sic ecotra pati non possis, ut speciosa velamine tegetetur: Id ipsum igitur in anima etiam facias, cui quasi velamen corporis pondus circumpositum est, quod quidem qualitatem sensitivam omnino deponere non potest: animus autem cito à deformitate ad pulchritudinem transibit, dum velit.

HOMELIA XXXVI.

Pax. Pax vera tunc praestatur, cum quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur, quando factiosa & improba pars repellitur, vel omnino destruitur. Sic certe coelis terra coniungi potest. Nam & medicus hoc modo reliquum corpus conservat facile, si quod reduci ad sanitatem nequit, ceciderit atque abiecerit: Et militiae dux ad solvendam multitudinem conspirationem, alterum in alterum concitat: Sic illius quoque tempore turrim factam videmus, quando perniciosa illa pax, per probatam discrepantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem reddidit: Sic Paulus qui contra se conspirebant, diuidebat.

HOMELIA XXXVII.

Venatores. Ego & Ioannes ad vos venimus, idemque fecimus, quod venatores solent facere, qui quando furacissima, captique difficillima insectantur animalia, non vna via, sed diuersis, & non diuersis solum, sed per contraria plerumque aggrediuntur, ut si alterum effugerint, in alterum incidant. Nam qui vniuersum penè genus hominum maxime ieiunantes solent admirari, & duriciem vitendi nimium approbare: idcirco statim à teneris vnguiculis dispensatione diuina duriter vixit Ioannes, ut adhuc ad credendum verbis suis populi ducerentur.

HOMELIA XXXVIII.

Aes. Sicut quando aes effunditur, unde statua conficitur, nullam aris perditionem tunc esse dicimus, cum ad meliorem usum traducatur: Similiter de corpore non futurum est: mors

SIMILIA.

55

ipsa, & mortalitas destruitur corruptione carnis, non substantia corporis.

HOMELIA XXXVI.

Sacerdotes prelati sunt in populo, sicut stomachus in corpore hominis: Si stomachus dolet, corpus egrotat, &c.

HOMELIA XXXVIII.

Sicut de gemmis flores: Ita de bonis cogitationibus nascuntur bonae voluitates. Sicut autem flores non possunt procedere, nisi fuerit gemma: Sic bona voluntas nasci non potest nisi praecesserit in homine cogitatio bona. Poma sunt opera iustitiae. Sicut ante pomum flos: Ita ante opus bonum voluntas bona. Arbor non proferet fructum, quae iuxta viam est: Ita qui in mundo viuunt.

HOMELIA XXXVIII.

Sicut sordes & limus aures corporis obstruere solent: Sic meretricij cantus, fabulae huius seculi, aures mentis solent obstruere, atque imundas facere: quasi enim stercus auribus vestris immittunt huiusmodi colloquia, & quod barbarus ille minabatur dicens: Comedetis stercus vestrum, id nunc multum non verbo, sed re in vobis faciunt, imo vero multo peius atque foedius.

HOMELIA XXXIX.

Quemadmodum sine fluctibus mare nunquam conspicitur. Sic animos diuitum auarorum absque sollicitudine, trenore, turbatione, curis, periculis, nunquam reperies, sed antequam priora componant, alia inuaserunt.

HOMELIA LII.

Quemadmodum si quis febricitans, plenum frigidissima vas aqua rapiuerit ab aliquo, & eam pestiferam bibendi cupiditatem expleuerit, ac morti seipsum tradiderit, non eum vnde aqua rapta est, sed eum qui rapuit accusamus, & sibi ipsi iniuriatum censemus. Sic certo de auaris atque rapacibus cogitare debemus. Peiori namque febri isti laborantes, alienarum rerum rapina, habendi cupiditate inflammantur. Si quis etiam furore concitus, gladio à latere cuiuspiam rapto, seipsum occiderit, nonne qui rapuit sibi ipsi iniuriam intulit, cum is à quo ensis raptus sit, nulla sit vexatus iniuria? Hoc ipsum quoque in pecuniarum rapina fieri videmus.

IOANNIS CHRYSOST.

¶ HOMILIA xli.

Bellum est in foro, pugnam quotidianam exhibent negotia, tempestas & procella. Armis opus est. Opus est ventis, à puppi opus oia discere, vt diei spatium absq; naufragij & vulnibus transigatur. Multi per singulos dies scopuli, & frequenter illiditur scapha atq; submergitur, olympia mulci patrum sepe spectauerunt. Sicut per certaminu dies & noctes, nihil aliud prego nocte tota satagit, nihil curat, nisi ne prodiis pugil turpe quicq; agat. Illi namq; tibicini assidetes spudent, nec aliquem alloqui, ne spiritus qui consumitur risum mereatur. Si igitur coram hominibus pugnaturus tantam gerit, prouidentiam, multo magis nos decet temper esse sollicitos & curare, quibusto ta vita certamen est. Omnis igitur nox sit perniox, cogitemus quomodo diem transgressi, non mereamur, risum, & vntum risum solum. In dextera sedet patris agonothea noster.

¶ HOMILIA. xlii.

Non patimur domum veterascentem cadere, neq; procella labantem, animae vero nulla ratio. Iumentorum diligentissima curam habemus, canum etiam, animae nulla ratio: Non tantum curam impendimus animae, quantum canibus, & tamen canes dici nolumus. Canis futurae voluptatis spe, presentem continet, in vero non vis futurorum bonorum spe, presentem contemnit. Quod ille ex consuetudine, hoc tu non vis ratione perficeret hoc & accipitres & aquilae facere dicuntur, quod an quadrupedibus & dorcadibus illi, hoc in aibus hi, & hi vero rursum ex humana disciplina. Sicut in sponsa licet thalami sint vel operati aureis, licet mulierum adsint pulcherrimarum chori, licet roseae coronae, licet sponsus formosus, licet ancille, amicae licet oes, si illa deformis, vtilitas nulla. Sicut econtra si sit pulchra, nulla ex ijs accidit nocumentum scilicet contrarium. Ex illis si sit turpis, videbitur turpior: ex his vero, si sit formosa, non formosior fieret: Ita & in anima cum sit decora, non tantum non indiget horum, sed haec potius eius obumbrant pulchritudinem.

¶ HOMILIA xliii.

Quemadmodum si quis claudere voluerit meatum aquae currentis, si vna ex parte exclusa fuerit aquae violentia, alius parte confusa, aliunde sibi aditum adinuenit.

Præco.

Milites.

Canes.

Sponsa deformis & pulchra.

Meatus aquarum.

SIMILIA.

56

¶ HOMILIA xlix.

Omnibus laborantibus dulcis est finis. Viator libenter interrogat ubi sit mansio: Mercenarius frequenter computat, quando annus completur: Agricola, semper tempus messis expectat: Negociator die ac nocte thesaurum suum discutit ratione: Mulier praegrans semper de decimo mense cogitat: Sic serui Dei, libenter de morte sua cogitant. Vbi enim thesaurus eorum, ibi & cor est. Si haberes solidorum quantitatem in arca tua, oculos illuc saepe haberes: Sic sancti illum locum aspiciunt, ubi repositam habent coronam.

¶ HOMILIA xli.

Sicut sepulchrum quadiu clausum est, pulchrum videtur Sepulchrum a foris: si autem aperta fuerit, horribile est: Sic sunt simulators bonorum, quadiu non cognoscuntur, laudabiles sunt: cum autem cogniti fuerint, abominabiles.

¶ Homilia xlvj.

Sicut serpentes varij in corpore: Sic heretici varij in erroribus. Serpens super ventrem graditur: ita heretici causa ventris, & vanae gloriae omnia faciunt. Terram manducat serpens, & isti illos lucrantur qui in terra sunt, id est, carnales. Non solum sunt serpentes, sed & viperae, quarum natura est, vt rumpentes viscera matrum nascantur: Sic authores haeresium, rumpentes fidem matris Ecclesiae, processerunt ad principatum.

¶ Homilia. xliij.

Podagricos tibi ante oculos pone, qui quando acutis compungitur dolorum stimulis, & si mille offerres vehementius dolentes, ne respicere quidem dignatur. Non enim patitur intensus dolor, vt quasi ociosi de ceteris cogitent, ac inde consolentur. Minime igitur nos huiusmodi spes alat. Nam qui a malis aliorum originem trahit, in mediocri afflictione locum habet.

¶ Homilia xlv.

Quemadmodum acuti vepres vndecunque capiuntur atque constringuntur, manus cruentant: eodem modo delitiae, perficiunt. Steriles autem sunt, nullum, sicut vepres, si ictu producentur. Delitiae enim senectus citius subrepat, sensus obtunditur, cogitatio retardatur, corpus dissoluitur, maioris stercoris

Iucunditas
si labor
res.

Serpentes

Viperae.

Podagrici

Vepres

IOANNIS CHRYSOST.

Volucres.

copiare conditur, atque reponitur: Ita ex ingenti afflictionum aceruo, nauigio nimium oneribus oppresso, crebra contingunt naufragia. Adeo mala deliciarum lasciuia est, ut irrationabilibus quoque pestifera sit. Nam ut volucres nimia saturitate, & sibi, & nobis inutiles efficiuntur: superfluitates enim indigeste, ac putredo humidior a pinguedine oriuntur, quæ vero animalia non copiose aluntur, sed quasi ieiunantia, mediocri victu simul & labore exercentur. Hæc animalia, tam sibi sanitatem seruant, quam nobis accommodiora sunt. Quare qui his vescuntur, sani viuunt: qui vero illis pinguioribus ventres voraciter replent, illis similes efficiuntur, tardi, & ad agrotandum aptiores facti, & strictiora illis vincula comparantes. Quare amentiam ipsorum inde maxime quis admirabitur, qui nec ita sibi parere volunt, ut vtriusque carere. Nam qui vina huc illucque traducunt, nolunt nimium vtres replere, ne distenti rumpantur: isti vero ærumnosum ventrem, nec vtrius quidem dignitate condonant, sed distendant & replent usque ad fauces, duplices, non ut animalia sibi facientes angustias.

Vires.

HOMILIA XLVIII.

Margaritam.

Qui margaritum habet, nouit se diuitem esse, etiam si ignotum nonnunquam illud sit, cum paruo in loco margarita recondatur. Sic & in prædicatione veritatis qui ei adhaerent, totoque animo illam amplectuntur, opulentos esse non ignorant, quamuis infideles thesauri vim non cognoscentes, fidelium opes contemnunt.

HOMILIA XLVIII.

Vestes cō-

tinēter ex-

cutientes.

Tinea.

Et opulenti quidem qui cupiditate pecuniarum insatiunt, assidue vestes suas, ne tineis corrodantur, excutunt: tu vero cum obliuio omnibus tineis peior ac maior pestis animam tuam deuoret, non accedes ad libros, non excuties tineas, non ordinabis animam tuam, non aspicias cōtinuè imaginem virtutis, nec membra eius & caput confiderabis: habet enim certè caput & mēbra, omni muliere formosa mul-
tò venustiora ac pulchriora.

HOMILIA XLIX.

Agricola.

Agricola per totum laborat annum, & in ipso sine frequenter à spe decidit & multorum fructu laborum. Nauis

SIMILIA. C. SIMMACI

57

Guberna-

tor.

Miles.

Secularia.

gubernator & miles, ad ætatem usque nouissimam in præliis & laboribus, & frequenter uterque remanet, ille quidem diuitiarum oneribus omissis, hic autem victoria cum ipsa vita. Quam igitur habebimus excusationem quæso, in secularibus quidem laboriosa proponentes, ut paululum requiescamus, vel neque paululum est enim spes incerta, in spiritualibus autem e contra facientes. In secularibus hominum plures ita faciunt, & pro longa quiete, breuem capiunt laborem, licet illis contrarium eueniat: Hic enim labor quidem & lucri par portio, frequenter autem in contrarium labor quidem est infinitus, fructus autem plerumque exiguus quædam. In regno autem e contra modicus quidem labor, multa verò voluptas & immensa.

HOMILIA L.

Nidus.

Hyems.

Nidus est præfens vita ex festiuitatibus & loto coagmentatus, licet mihi magnas ades ostentes, siue regias ipsas auro multo fulgentes & gemmis, nihil ab hyrundinum nido differre cen-
sebo. Hyeme siquid est instans, omnia sponte corrumpit. Hyemem vero voco diem iudicii, non omnibus hyemem, quoniam & Deus non est simul & diem vocat, illud quidem ad peccatores, hoc autem quantum ad iustos. Itidem & ego nunc, hyemem ipsam voco si non bene in æstate alamur, ut possimus volare in stante hyeme. Non nos matres suscipiunt, sed esurire sinunt, perire, vel nido ruente perdi. Tanquam enim nidum, quinimo & facilius quam nidum omnia Deus tunc destruet. Delens & transmutans omnia, volatu verò carentes, & istum non valentes occurrere in æra, sed ita vulgariter enutriti, ne leues habeant pennas, ea quæ pati tales est verisimile, patientur: Hyrundinum itaque pulli cum conciderint, statim pereunt. Nos verò non morimur, sed continuo pulli.
nimus. Hyems erit illud tempus, quinimo hyeme difficilius: non enim aquæ torrentes profluunt, sed ignis flumina, non ex nubibus tenebræ conflantur, sed insolubiles, & omni luce carentes tenebræ, ut neque cælum videatur, nec aer, sed plusquam terra obruti comprimantur.

HOMILIA L.

Magis vertice ipso capitis linguam tuam custodi: regius Equus quidem equus est lingua. Si ei frenum immiseris, doctrina tua regius. gradarium feceris, ascendet in eum rex, & quiescet in eo: si autem nullo freno domueris, sed huc atque illuc infrenatus

H j

IOANNIS CHRYSOST.

Atari permiseris, diaboli eum vehiculum fecisti.

¶ HOMILIA LV.

Cœlestis
regis mili-
tes,

Cœlestis regis milites sumus, spiritualia arma indui, cur igitur cauponarum abiectionum personarum, imo verum vitam eligimus: quum ibi oporteat esse militem, ubi & imperator est? Militamus sub eo qui prope adest, mortales imperatores non omnes in prætorio, & ad latus suum esse patiuntur, at verò cœlestis omnes propè sedem suam esse desiderat. Sic conuersatio tua in cœlis, & adest ei.

¶ HOMILIA LVI.

Agon.

Reges.

Quemadmodum reges in equorum cursu atque certamine, in ipso agone coronas, vestes, ceteraque munera, ante certaminum oculos ponunt, sic & dominus in medio stadio præmia locauit, & quasi multorum manibus per verba propheta ostendit. Et reges quidem isti quoniam mortales sunt sua facultas caduca, & liberalitas facile potest exauriri, idcirco vt multa videantur quæ donant, singulis singula munera ministris in mediū producit: rex vero noster ecōtra. Nam qui immortalis & diuinitus est, nihil facit ad ostentationem omnia simul ante oculos collecta posuit, quæ si quis per singula diuidat, innumera erunt.

¶ HOMILIA LVII.

Agon.

Quemadmodum qui ludicrum instituit agonem, si cui athletarum amicitia iungitur vinculo, nunquam eum nisi descendit in certamine coronabit, qui proprium videlicet laborem illius desiderat, & quo magis eum diligit, eo magis victorem esse cupit. Sic & Christus quos maxime diligit, eos nō solum auxilio suo dumtaxat, sed & seipsis vult probare.

¶ HOMILIA LIII.

Tranquil-
litas à mor-
te.

In hora mortis iucunda bene actæ vitæ memoria, quasi tranquillitas post tempestatem veniens, conturbatam facile animam consolatur. Sed quoniam sicut insensati vitam agunt in decedendo ex hac vita proculdubio adcrit. Nam qui victus propter sua scelera fuerit, quum soluitur, quum ad iudicium produci queat, tunc maxime tremit, tunc formidat, quādo ad tribunal iudicis iam appropinquat, quando ad relationem rationum iam deuenit. Idcirco terribiles visiones narrare solent morituri, quarum speciem nullo modo ferētes & le-

SIMILIA.

58

Oculos plerumque ipsos magno iacentes impetu concutunt, & torus eos qui adsumt aspiciunt oculis, vel quia vi à corpore rescinditur anima, vel quia spirituum speciem ferre non possunt: Si timeamus terribiles homines, quid faciemus quum minaces angeli, & rescindētes animā à corpore virtutes nos inuadunt, quum à corpore anima tracta multum incassum defleat?

¶ HOMILIA. lix.

Nihil arrogantia atque superbi peius, quæ mentis quoque vires natura hominibus concessas ita deiecit, vt amentes ex prudentia, ac animo stolidos efficere videatur. Nam quemadmodum si quis cum statura cubitus sit, instar motum, imò etiam altiores se putet, ac ideo seipsum quasi montes excelsus erigat, nullū aliud argumentū insanie suæ queremus: sic quum int latum hominem videris qui meliorē se ceteris arbitretur, cōtemnque opinetur si ceteris cōferatur, nullū aliud si gnū recordat hominis exquiras. Tātō quippe ridiculior is est, qui natura insanit quāto ipse hunc sibi morbum iniecit, nec hac re solum miser, sed quia in miserie fundū se detru sit, vt nihil sentiat. Quādo enim is peccata sua vt oportet cognoscet? Quādo nimis se delinquere sentiet? Certe quasi vile mancipium, & miserum captiuum diabolus eum adduxit, agit atque mille verberibus & contumelijs quocunque velit.

Arrogantia
atque in-
superbia.

Inflatus

¶ Homilia. lx.

Si nostra plerumque membra rescindimus, cum incurabili morbo & ipsa tabescunt & reliquis officiant, multo magis in amicis atque simulatis id faciendum.

Membra
rescissa.

¶ Homilia. lxi.

Ora istorum qui secularium rerum rabie furiant, comparanda non immerito cloacis sordidissimis, illorū verò ora qui quæ Dei sunt loquuntur fontibus similia, vnde riuus liquidissimis fluentis mellis emanant. Imò non hac mensura, sed a cerbiore similitudine scriptura vitur hic venenum, inquit, aspersionem sub labijs eorum, sepulchrum patens guttur eorum sane bonorum ora non sunt talia, sed odoris plena ingentis.

Cloacæ.
Fontes.

¶ HOMILIA lyij.

Qui orans ieiunat, binas possidet alas quibus vêtos ipsos volando præteruchitur: non enim oscitat, nec extenditur, nec

Hij

IOANNIS CHRYSOST.

torpet orando, sed igne ardentior, & terra superior, quare terribilis hostibus redditur. Nihil enim homine probio orante potentius. Nam si mulier crudelem demonibus iudicem, qui nec Deum timebat, nec hominem reuerabatur, flectere potuit, multo magis propitium Deum faciet, qui continue orationi adheret, ventrem superat, delicias spernit.

HOMELIA LII.

Manus ster- Dic fodes: Si stercore manus atque ceno illitas haberes, auderes ne ita sordidus orare? Minime inquires, atque hoc stercore illit. Si nullum damnum inferret, illud omnium pefte perniciosum est, scilicet quum sordescat manus homicidio, operationibus malis, os maledictione, detractione, contumelia, iracundis verbis atque obscenis, dissolutio risu, atque scurrilitate.

Pedes. Si quis pedes tuos, stercore sordidatis manibus supplicando terget, non modo non exaudires, verum etiam calebis expelleres. Quomodo igitur audeas tu hoc modo orare? Nā qui orat, quasi manu lingua vitur, qua genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaueritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors in manibus linguae.

HOMELIA LVII.

Incōtaminatus tho- Die quo liberis operam dedisti legitime, quamvis crimē illud non sit, orare tamen non audeas: conuiciatus autem & contumeliatus, quod gehennam tibi praeprarat, antequā te ipsum mundes, manum ad caelum tollis, dic quae lo, quomodo non inhorrescis? Quod si ab incōtaminato lecto resurgens times ad orandum accedere, quum in diaboli lecto sis, cur hominē Dei nomen audeas inuocare? Diaboli quippe lectus est omne conuiciū, ira, quasi perniciosus quidā adulter occulta voluptate cum animo adulteratur, & ex pernicioso spermate, diabolicas inimicitias parit, contraque matrimonium agens omnia eos qui pacis vinculo in vnum coartantur, in multas dirimit partes. Quum matrimonium in vna duos carne coniungat, nec coniunctos solum diffeparat, sed etiam ipsum animū scindit, & lacerat. Quare ut libere Deum adire possis coniunctionem hanc atque adulterium furoris, quasi rabidum canē procul animo tuo extermina. Sic Paulus etiam iussit: Leuantes pu-
ras manus sine ira & discipatione.

SIMILIA.

HOMELIA LVIII.

Quid copia deliciarū & fœditas nō mali adducit? Sues. Sues. ex hominibus facit, imō verō multo peiores. Sues enim in luto voluitur, & stercore nutritur. Hic verō nullo à demoniaco discrimine separatur imprudens enim & furiosus pariter est, & demoniacū quidē oēs miseramur, hunc verō auertimus & odimus, quia spōte sibi furorē attrahit, & os, oculos, aures, & cetera, simpliciter sensuum instrumēta, amarissimas voluptatis conficit cloacas. Quod si etiam interiora inspicias, videbis animam ebrii ceu hyeme ac intentissimo frigore congelatam ad eō, atque torpentem, ut nulla utilitas corpori ab ea pos sit asserti. Nihil turpius ebriosa foemina, quae q̄to vasculū est infirraius, tanto magis naufragium fit. Bestijs peiores sunt ebriosi: illi enim nihil vltra quā opus est desiderant. Quāto melior asinus ebrioso, quanto canis praestantior? Omnes certē animantes quae rationis expertes sunt, quum bibunt aut comedunt vltra quā satis est, etiam si mille homines cogere- rent, nunquā elabuntur. Nemo cogit bibere aut edere animalia, ne excessus detrimento sit eis: ebriosi & qui cogunt alios ad bibendum, peiores ipsi iudices.

Multo peiora sunt quae sequuntur ebrietatem, quā quae tempestatem. Iacet enim tanquā tempestate conuassata nauis, miserum hominis corpus, aīa verō detestabili cupiditate compulsa vehementer incēditur, vel insanit potius. Nā in tempestate iactura leuior est, hic verō grauiorē nauiculā reddit: quae diuitijs virtutum eiectis, arenam atque aquā foetidā, ex ebrietate sibi coaceruat, quibus nauicula cum vectorib⁹ atque gubernatore simul demergitur. Quae ne accidat, fugiamus hanc tempestatē, hūc morbum, sciētes neminē ebriosorū in regnum caelorum peruertitū. Quid dixi in caelo, cū nec praesentibus quidē incundē vtantur, noctē in die habentes, in luce tenebris obuoluti, apertis oculis nihil rectē videntes.

HOMELIA LXXI.

Quemadmodū Scylla & Hydra apud poetas, sic & ebrietas multis capitibus armatur. Sic Lyxi multiceps bestia: hinc enim fornicatio, ira, mollities, hūc turpes amores oriuntur, hac mater vitiōrū, hac superata, quasi capite obtruncato alia sepulta erunt. Rescinde cogitatione ventres istorum, &

IOANNIS CHRYSOST.

videbis magnam intus congeriem, sordidissimam cloacam, foetidum sepulchrum, cruciaciones sceleratas, fastidiosos vomitus, euacuationes ventris sursum atque deorsum simul.

¶ HOMELIA XLV.

Stercus appellavi non alimentum sed delicias à voracitate. Quod enim necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis est. Quemadmodum seruus, quando super vires quicquam impositum est, domino impudentius maledicens. Ite & venter nimium plenus, mentem & cogitationem corrumpit.

¶ HOMELIA XLIII.

Idololatria.

Gravis morbus avaricia est, fera insuperabilis. Hæc Apostolus idololatriam vocat, non tamen tam formidabilis est idololatria. Cur tamen idololatriam vocat Apostolus? habet nonnulli pecunias, & ipsi vti non audent, sed nepotibus referunt, & intactas ad alios transmittunt, tunc tanquam dona Deo dicata tangere minime audent, quod si quando coguntur, tanquam ad nephas aliquid timide veniunt. Præterea tanquam qui idolum lapideum, aurum, & claustris & vectibus cōhibent, pro templo arcam præparantes & argenteis vasīs recondentes. Non ita aurum adoras ut ille idolum? Ille & oculos & animam traderet potius quam idolum. Non aliter affe- & si sunt auri amatores. Sed non adoro aurum inquires? Neque idolum dicit, sed inhabitantem dæmonem. Ita & tu licet non aurum, tamen eius aspectu & cupiditate animæ insidentem dæmonem adoras. Dæmone enim grauior est pecuniarum cupiditas, qua multi magis persuasi sunt, quam illi ab idolis, quibus non omnia parent, huic vero omnia, & quodcunque faciendum suggerit, obsequuntur. Quid dicit avaritia? Esto omnibus inimicus, obliuiscere naturam, contemne Deum, sacrificium mihi te ipsum offer. Dicto citius parent. Et idolis quidem boues sacrificant: avaritia, offer mihi animam inquit, & persuadet. Vides quas habeat aras, quæ libamina accipiat?

¶ HOMELIA LXXXVII.

Spina.

Spina est res & cura secularis & res infructuosa. Et si cunctis ubique tangitur, tangentem pungit: ita secularia ubique comprehendis, lædunt: verum non huiusmodi spiritualia, sed margaritæ: cuiusdam simulantur, quam cum tracta-

SIMILIA.

60

ueris delectat oculos. Ut exempli gratia, fecit aliquis eleemosinam: non solum spe futurorum nutritur, sed & seculi bonis semper confidens latatur, & anima audenter faciens, malas vincit cupiditates: & ante regnum, hic iam fructum capit, cum laudetur, cum in admiratione sit, & ante omnia à propria conscientia. Et singula bona opera huiusmodi sunt, sicut mala etiam ante gehennam hic torquent.

¶ HOMELIA XLIII.

Pupillam quidem oculorum tuorum, ne minimo lædatur pulvere diligenter custodis; animam autem tuam tanta malorum congerie pressam negligis. Quando ab his sordibus animam detergemus? Quando huiusmodi veprium radices amputabimus? Quando virtutum semina spargemus? Nescitis tempus messis iam instare? Nos vero nec nouales quidem adhuc præcindimus. Si agri dominus venerit, quid dicemus? An quia semina nobis adhuc non sunt tradita? Atqui quotidie in animis nostris diffeminatur. An quia sentes incidere nullus docuit? Atqui assidue acutas nobis falces præbemus.

¶ HOMELIA XLIX.

Malignitas, quemadmodum febricitantes, quando frigidam aquam expetunt, non futura, sed præsentia solum considerat.

Febricitantes.

¶ HOMELIA LIX.

Quemadmodum qui sub mille pædagogis degunt, quique à lectoribus detinentur: Sic non audent oculos extollere nec liber est quicquam dicere de virtute, qui peccatis seruiunt.

¶ HOMELIA LXIX.

Et si mille scænici voluptatibus abundare videantur, quamuis delectationum flumina illis adesse credantur, multo tamen amarissimis telis perfolli plerumque iacent. Si saltatrix alicuius amoribus captus quispiam fuerit, omni militia durius, omnium peregrinatione molestius tormentum sustinebit, onanque obfessa ciuitate, miserosiores peraget dies.

¶ HOMELIA LXXIII.

Meretrix ad tempus tuum guttur impingat, postea vero amarior felle inuenies, & acutum magis ferro bipennis: Sic iniquitas est.

¶ HOMELIA XLIII.

H iij

IOANNIS CHRYSOST.

Pernitiosi
humores.

Quod si quis pernitiōis humoribus plenus, agrotatio-
nis laborem non effugiet: multo magis qui hanc omni cho-
lera amariorem malignitatem in seipso recondit atque con-
feruat, vltimi atque perpetui doloribus morbi laborabit:
quod planum à verbis suis est, quæ cum alijs dolorem infe-
rant, quanto magis animam prorumpentis interiment: Nam
insidiator & calumniator, non aliter seipsum prius interficit,
quàm qui accendit ignem, prius concalescit, vt qui duos fili-
ces manu cædit, ipse, non lapides, vapulat, qui ad stimulos
calcitrat, seipsum ferit: contra vero qui magno animo iniu-
riam perfert, ceu silex ignis & stimulus aduersarium vlciscit-
ur: præsertim cum nullas vires iniuriantes habeant, sed ceu
lutum facile dissoluantur. Non ergo iniuriam pati, sed iniu-
riam facere, & nescire pati, malum est.

Vomitui-
rientes.

Quemadmodum vomitu laborantes, in principio qui-
dem detinere intus egredientes humores nituntur, cum ve-
ro fastidio victi succubuerint, magnis singultibus omnia è
profundo eructant: Sic qui praua consilia in proximos ver-
sant, cum malignitatem mentis ferre nequeant, obrectatio-
nis sanem euomunt.

HOMILIA LXVI.

Auis volās
& serpens.

Quam auctius altius volare opinaris? An eam quæ
cum per aëra feratur, arundines aucupis atque retia non
formidat, an eam, quæ iam vel sine arundine ac visco, quo-
niam humi serpat, potius quàm volat, manibus facile capi-
tur? Huiusmodi certe insolens arrogans animus est, qui cum
humi serpat, in omnem laqueum incidit. Vt vermis in sterco-
re: Ita superbus in passionibus suis inuoluitur.

HOMILIA LXX.

Formica.

Quemadmodum formica corporis duntaxat curam ha-
bent, pariter & nos, imò verò multo peius. Nō enim pro re-
bus solum necessarijs laboramus vt ille, sed pro superfluis: vi-
tam illæ nullo crimine agunt, nos auaritiæ senientes, non il-
las, sed lupos atque leones imitatur.

Aedituus.

Veluti si quis aeditui locum petierit, etiam si minimus
sit, magnus tamen atque sublimis videbitur: Ita & mali si
cum bonis fuerint.

HOMILIA LXXVII.

SIMILIA.

61

Cur perforato aquam dolio ingeris? Nihil enim aliud est
pro præsentibus istis laborare, quàm flammam decerpere, quæ pu-
gnis aëra cædere. Certe frustra curris: Nōne vniuscuiusque
artis finis quidam est? Ita profecto. Ostēde igitur mihi finē
huius secularis studij: Sed non potes. Vanitas enim omnia.

HOMILIA LXXVII.

Terrestre certamen est tibi propositum, cuius corona in
cælo reddetur, ab hominibus exagitaris, & Deus tibi hono-
res retribuet, paucis diebus curris, & æterna præmia conse-
queris, corruptibili corpore luctaris, & incorruptili laudaris.
Sine meo volueris expoliri ornatu, siue armis meis armari,
siue mea vestimenta indui, siue meis dapibus deliciarī, siue
iter meum peragere, siue in ciuitatem meam venire, cuius
ego artifex sum, & conditor, siue in regione mea domum
ædificare, ita hæc omnia facere potes, vt non modo nullam
abs te harum rerum omnium mercedem exigam, sed ipse ti-
bi magnæ velim esse mercedis debitorem.

HOMILIA LXXXVII.

Si duos quosdam videres, alterum omnino nudum, alte-
rum indutum, nullam ne iniuriam faceres, si vestitū spolia-
res vt nudum indueres? imò verò maximam: Ita qui Deo ex
rapina eleemosinam parat.

HOMILIA LXXV.

Quemadmodum neque gubernator, postquam nauis sub-
mersa est, neque medicus postquam agrotus obiit, quicquam
prodesse potest: Sic & nos omnes antequàm res in exitū ve-
niat, studere & vigilare oportet, ne in mortem ac naufragiū
deueniant, nam postea nihil amplius providere possunt. Ita
ante mortem bonum decet operari.

HOMILIA LXXV.

Athleta ob coronas ex certaminibus meritas, certandi la-
borem non fugit, vt in ocio viuat, & mercator qui transma-
rinorum mercium lucra gustauit, desidiose viuere non pati-
tur. Et nos si spirituales fructus degustabimus, præsentia om-
nia vilipendemus, futurorū cupiditate quasi optima qua-
dam ebrietate capti.

HOMILIA LXXIX.

Si in rebus secularibus nemo sibi viuunt solus, sicut opifex, ximè viuunt
Alijs viuēs
vt quā mā

IOANNIS CHRYSOST.

miles, agricola, mercator, ad communem usum proximi etiam omnes conferunt, multo magis in spiritualibus id faciendum, hoc etiam maxime vita est, alijs prodesse. Nam qui sibi viuit, ceteros negligens, & vita eius superuacua est, & ipse superfluous, nec homo generis nostri. Ideo ratione atque oratione nos Deus decorauit, mentem & ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, ut his omnibus & nos, & proximos tuteamur.

CHOMILIA L.

Ager syl-
uescens.

Quemadmodum ager diu non proscissus, sic iuuenta neglecta, sylu escit, ac passim innumeras vepres producit. Ignis ergo spiritus sancti immittendus est, quo impijs cupiditatibus concrematis, noualia excolamus, quae spiritualia semina possint suscipere. Si in adolescentia diligens fulgeat moderatio, mirum est & dignum. Nam si quis modestus in senectute, non multum admirandum, sed in iuuentute minime, ut in fluctibus & procellis, si tranquillitate fruamur, & in medio fornace non ardeas, sic & in iuuenta, si nulla corruptaris luxuria.

CHOMILIA LXXVII.

In portu
impingēs.

Finge gubernatorem quendam per mille maria incolamen nauigasse, deinde posteaque magnas tempestates, & procellas horribiles, & fluctus insanos arte sagaci euaserit, cum in ipso portus ostio mergeretur, vix inde nudum effluerit. Quem animum ad mare, & nauigationes, huiusmodique labores iste habebit? putasne quod vnam voluerit, nisi animi sit ficti, vel ad litus ipsum, aut nauem aliquam, aut portum aspiceret? Non equidem arbitror, imo seipsum occultas spe omnino ad nauigandum destitutus, mallet mendicus vitam agere, quam ad primos labores periculaque redire: sed non fuit similis ille David, verum magno naufragio post multos labores, maiores iterum accumulauit pecunias: non desperauit, sed nauem sursum in pelagus deducta, dare vela ventis, post naufragium ausus & clauo, &c. Quod semper stare & nunquam cessasse diuinum est, atque mirabile.

Guberna-
tor.

Gubernator, qui nuper mare ingressus naufragium fecit, non pariter dolet atque ille, qui post multa annorum spatia domum immensa onustaque gaza renauigans, in scopu-

SIMILIA.

62

los deuecta, cuncta momento temporis perdidit.

CHOMILIA LXXVI.

Si patrem qui te genuit, peccati aduersum eum conscius, aspiciere non possis, quomodo ad Deum omni certe patre mitiorem, oculos tunc eleuabimus? quomodo sustinebimus, quando CHRISTI terribili assistemus tribunali, cum exquisitissima peccatorum omnium perscrutatio fiet? Si verò quispiam futuro non credit iudicio, consideret ea quae hic sunt. Videat eos qui in carceribus sunt, qui in metallis, in stercore, qui daemónio agitantur, qui insanunt, qui incurabili morbo laborant, qui continua pauperie premuntur, qui vexantur inedia, qui luctu intolerabili affliguntur, qui captiui degunt. Nemo enim istorum omnium hic pateretur, nisi ceteris omnibus, qui similiter peccant, supplicia post mortem imminerent. Nam quia nonnulli male viuentes hic patiuntur, hoc argumentum est, quia post exitum est vita puniuntur. Non enim credibile cum vnus sit Deus omnibus, alios hic puniri, alios euadere impune, eorum qui similiter deliquerunt, nisi poena certa ibi reseruaretur.

CHOMILIA LXXIX.

Quemadmodum si Romanus forte fuerit iudex, non perici-
pet rationes tuas, nisi latine loquaris: Sic & CHRISTVS
non audit, nec attendit, nisi lingua sua loquaris, vt os
tuum ita conformetur, vt os CHRISTI sit, non opus est co-
loribus, nec ulla materia: sola virtute, humilitate, mansuetu-
dine huiusmodi os maxime conformatur. Os diaboli conditur
maledictione, contumelijs, contradictione, periurio, mēda-
cio. Diaboli lingua habet, qui vt diabolus loquitur. Quae sup-
plicia non perpendemus, quando lingua nostra, qua domini-
cam carnem degustamus, diaboli sponte lingua efficitur.

CHOMILIA LVII.

Namque enim rebus suis iucundè vititur foenerator, nec letatur quoniam habet, sed quando sibi foenus collatum est, non tam gaudet, quod additio facta sit, quam moeret, quod nondum usurae sortem adaequarunt: ac ideo antequam perniciosus iste foetus perfectior aedatur, cogitur alium foetum producere: ita foenera in sortem redire compelluntur, & immaturum, ac abortiuum partum parere viperarum. Tales certe isti foetus pecunia-
Partus vi-
perarum.

IOANNIS CHRYSOST.

Sum sunt, ut magis miserorum animas corradant, quam illi se
æ alios parentum soleant lacerare.

THOMILIA LX.

Mercator.
Opifices.

Si mercator, ut rem familiarem amplifiet, terroris plena
maria navigat, si opifices, ut rebus suis quicquid adijciant, du-
ros tolerant labores, & nos pariter salutem nostram, salutem pro-
ximorum adijciamus, præsertim quum qui sua contentus, ne-
gligit alienam, nec suam quidem consequi potest. In prælio
enim ac expedita acie, qui sibi solum cõsulit miles, nec aliud
respicit, quam quomodo possit fugiendo animam suam ser-
uare, is ceteros quoque milites ad perniciem trahit: quemad-
modum econtra generosus miles, cum alios tutari conatur, se
quoque ipsum defendit.

THOMILIA LXXV.

Charta.

Nam & in charta ubi nihil scriptum est, facillime scribi-
tur: literis vero plena, nõ similiter certe: necesse enim est prio-
ra delere: & medicus qui nihil offert, & qui ædificat: ilico mi-
tura peior eo est qui nunquam ædificauit. Et terra facilius ara-
tro proscinditur, quæ nihil habet, quam quæ vepribus refer-
tissima. Nequaquam igitur cuncta scire velimus, sed patimur
etiam nonnulla ignorare, ut si iurgium inueniremus, duplicem
ei laborẽ non præbeamus, imò verò ne ut multi semper egro-
temus, qui falsis opinionibus occupati, emendari ac corrigi
nunquam potuerunt. Non autem æqualis labor est seminare,
posteaquam radicitus priora euulseris, & i agro nudo serere.
Illic enim euertere multa prius necesse est, & tunc alia incol-
care: Sic vero præparatum rus præbet aditus.

THOMILIA LXXXII.

Pelagus.

Pelagus enim est latè longæque protensum hæc vita: &
quemadmodum in mari vniuerso sinus diuersi, alijs atque a-
lijs tempestatibus commouentur, præcipue veluti Aegæum
tis exasperatur, propter angustias Charybdis, quæ Lybyen
versus propter stagna Syrtis, & breuia portus, magnitudi-
nis fluctuum, atque impetu Hispanicus oceanus, quia iniuri-
rentia portuum & locorum, ignorantia intricatus, difficilis na-
uigantibus est, similiter alijs alijs de causis: Sic & in vita nostra
feri videmus: nam præmium in ea pelagus statim videre li-
cet, puerum, ætatis conditione, quæ multis ac magnis proce-

SIMILIA.

63

lis exagitur, tum quia mens imbecilla est, tum quia nulla fir-
mitate adhuc roboratur, sed huc atque illuc facile fleuitur.
Quapropter pædagogos illi, & magistros præficimus, ut de-
fectus naturæ, diligentia suppleat, veluti & in nauigando gu-
bernatoris officio maris asperitas superatur. Adolescentium Gu-berna-
tor.
fluctus pueritiæ succedunt, qui vehemētiorebus, sicut Aegæi
pelagus, exagitantur concupiscentiæ ventis: quæ quidem etas
quod magis correctioe indiget, tantò minus instruitur, non
solum quia magnis fluctibus ceditur, verum etiam quia pec-
cantes non redarguuntur, cum & magister, & pædagogus sub-
trahantur, magnitudine tempestatis, cum maiore turbine ven-
ti spirent, & gubernator sit imbecillior, nemoque alius tutor
adfit, atque defensor.

THOMILIA LXXXVIII.

Quemadmodum enim etiam cum iniuste quispiam tor-
quetur, si magno animo patitur, iniuste cruciari multis vide-
tur: Sic qui cum iniuria vexatur, si non perfert, iure puniri pu-
tatur, ac deridebitur quasi mancipium ab ira distractus, &
animi nobilitatem furori subijciens.

THOMILIA LXXXVIII.

Quemadmodum enim nullus nos lædere poterit, nisi à
nobis ipsis lædamur: sic nisi nos ipsos vituperemus, nemo alius
nos vnquam dedecorabit.

THOMILIA LXXXVIII.

Dic quæso si quis solem tenebrarum autorem aestimet, Sol.
soline an sibi detraxit: Sibi videlicet ipsi, cum furiosi & insa-
nientis opinionem sequatur. Eodem profecto modo, qui pra-
uos bonos esse putant, & e contrario seipsos vituperant.

EIDEM IN PROLOGO COM-
mentariorum super Euang. IOANNIS.

Qui agonum certamina spectare consueuerunt, cum in
signem quempiam athletam, & coronis plurimis donatum Insignis
alicunde præfectum intelligunt, omnes certatum concurrunt, athleta.
ut eius luctas, artemque, & corporis robur conspiciant: & vi-
deri nonnunquam vniuersum theatrum licet, multis homi-
num milibus inundans, qui & corporis, & animi oculos peni-
tas intendunt, ut nihil eorum, quæ in ipso aguntur spectacu-

IOANNIS CHRYSOST.

Præstant
musicus.

lo, se præcreat. Tum si quis præstanti ingenio musicus aduentauerit, non minori studio idem ipsi theatrum occupant, & omnis omnibus quæ in manibus habent negocijs, & sapienterò necessarijs & vrgentibus, non minori studio aduolant, sedentque indicibili cantus plaususque accipiendo cupiditate, & de vtriusque præstantia inter se disputant. Et hæc quidem multi: qui autem rhetorum callent rationes, ipsi quoque in sophistis hoc idem contendunt. Quippe & in his spectacula sunt, audit omnes plausus, suffragia, & inquisitiones eorum quæ dicuntur, diligentes. Quod si Rhetorum, tibicinumque, ac athletarum & spectatores, & auditores eadem considerent attentione, quantum nobis studij, quantum diligentie, si recte iudicabimus, adhibendum erit: non in tibicinis, neque in sophistis aut gladiatoris, sed viri è cælo vocem tonitru clariorem proferentis spectaculo, qui vniuersum orbem suo clamore cohibuit, comprehendit, implicuit: non nunc quidem, sed diuinæ gratiæ exuberantia, quæ ab eius lingua affatim emanauit.

Rhetores.

Tibicines.

Arcana.

Quemadmodum igitur, si quempiam è summo cælo descendentem repente conspiciamus, qui arcana illa certe nobis se dicturum pollicerentur, omnes certatim concurreremus: Itidè & nos in præsentia faciamus: è cælo enim vir hic nos allocutum venit, neque est de hoc mûdo, vt ipse testatur Christus, cum inquit: Vos de mûdo non estis, & paraclæti habet in se loquentem, & vbique præsentem qui tam certe nouit dei mysteria, vt res suas humana anima, spiritum, sanctificationis, spiritum rectum, qui nos ducit & trahit in cælum, qui alijs nos oculis illuminat, qui nos idoneos reddit, vt futura non secus ac præsentia contempleremur, qui demum efficere, vt etiam in carne cœlestia spectare possimus.

Mercator
cupiēs di-
tescere.

Siquidem mercator ditescere cupit, non tamen eius animus soli acquiescit cupiditati: sed nauem parat, nautas congit, hortatur gubernatorem, & alia quæ navigationi opus sunt, diligenter disponit: aurum præterea mutuatur, maria traiecit, & innumeris periculis, quibus se mari credentes iactari consueuerunt, se exponens, peregrinas appellat terras: Itidem & nos oportet voluntatem rei applicare. Nauigamus namque & nos navigationem, non ab alia in aliam

SIMILIA.

64

terram, sed à terra in cælum. Quare tota mente intendamus ad eam gubernationem, quæ nos superpe erigat, & nautas rationi obsequentes, & nauem nobis firmam comparemus, ne tentationum procellis, aut vllis secularibus demergatur affectibus, neque superbiæ spiritu efferatur, sed lenis & expedita ad superna euadat.

Quod si hac ratione nauē nobis & gubernatorem conciliare studuerimus, secundo vento nauigare, & Dei filiū nobis verum gubernatorem conciliare poterimus, qui nauiculam nostram viquam allidi non patietur, sed licet innumeris spirēt venti, & ventos sedabit, & mare tranquillissimum reddet.

EIDEM HOMILIA

IN IOANNEM I.

Quemadmodum enim qui in Euripo sunt, huc illuc iactant: Itidè hi nūq̃ sibi cōstāt, vtpote incerta & fragili sententia omnia loquētes, verū hic piscator oīa absque vlla dubitatione discernens, tāq̃ petra innixus, nulla ex parte titubāt. Ipsi namque supernis penetralibus dignus habitus est, & quā oīpotēte Deū in se loquentē habeat, nihil terrenū sentit, vt ille, qui ne per quietem quidē regias ingredi meriti sunt, sed extra in foro, & in aliorū hoīm consuetudine pro capto suo inuisibilia coniectantes, multis se ambagibus inuoluerunt, quom de supernis mysterijs disputare contenderint: & tanquā cæci & ebrij, non mutuo dumtaxat errore, sed plerisque in locis secum ipsidem semper rebus dissideant.

Euripua.

Quemadmodum sepulchra extrinsecus ornata, si exteriorum illam faciem amoueris, cadauerum, & ex eorum ostium plena reperiuntur: Itidè in philosophorum opinionibus, detecta verborum superficie & ornatu, multa inania absurdaque deprehenderis, maxime vbi de anima philosophantur, nunc honore, nunc contumelia, nullo modo modestiue adhibita, eam afficientes.

Anima.

Date vt in terrā bonā semen iaciamus, curate vt ad recipiendum præparemini, & si quis spinas fouerit, spiritus sancti ignē inieciat. Si quis durū & cōuimā cor habuerit, eodē igne & molle reddet & placabile, si quis secus viā multis cogitationibus conculcatur, interiora petat, neque ijs assideat quæ ipsū vico ad se trahere annitūtur, vt bonarū segetū in vobis exu-

IOANNIS CHRYSOST.

berantium proventu pulcherrimu cōspicimur. Quare sum-
mopere cauendū, ne nobis dicatur, quod aspidis surdē aures
habeam⁹. Nihil enim ā fera talis differt auditor. Nōne oībus
brutis est rationis expertior, qui loquentem eum audire de-
dignatur.

In mediū
pelagus
prouectus

Quemadmodū si quis eum qui ex litore ciuitates, oras
portusque cōspicatus sit, in mediū postmodū pelagus prone-
heret, priorum conspectu amoto, in nullum certum obiectū,
sed in infinitum eius dimittit intuentum: Sic Euangelista supra
omnem nos creaturam ad cōlestia erigens, ad supernum ere-
ctum oculum dimittit, nullo fine (vt arcana illa assequamur)
nobis adhibito, quippe qui nullus est.

Pura ocu-
lorū acies.

Sicut enim oculorū acies pura, & lucida acutē oīa intue-
tur, neque etiā in tenuissimis deprehendis corporibus
laborat: verum si quis malus ā ca pite humor, vel caligo ali-
qua ad oculum ascendit, densa quidem ante pupillam nebu-
la obijcitur, quæ ne crassiora quidē corpora videre sinit: Ita
animæ visu venit, cum omnis perturbatio quæ eā offenderat,
purgata est, intēte opportuna omnia prospicit: verum cum
plurimis turbatur affectibus, vim omnem illam amittit, vt ni-
hil altum valeat intueri, sed quāprimū nebula obiecta, &
somnia atq; segnitie, quæ ad virtutem & vitam vtilia sunt, nul-
la in his capescendis alacritate contemnit.

HOMILIA II.

Vana glo-
ria.

Intolerabilis quædam est ebrietas vana gloria, quem suæ
subiecit ditioni, is agrē in sanitatem restituitur. Et quam pe-
stifera tabe infecit animam, ā cœlo abscindens, terræ affigū,
neq; eam amplius sinit, vt ad veram lucem dirigere possit in-
tuentum. Qui enī hoc morbo afficitur, nullo præceptore, om-
nia sua sponte operatur, quæ alijs placere arbitratur: vt alijs
admirationi sit, præceps agitur. Vis huius intelligere tyran-
nidem? Si quempiam negociatorem, qui pretiosissimas si-
bi merces, magno auri pondere compararit, rogaueris, quā-
nam gratia tantum auri profundat, quidue tantus sibi sum-
ptus velit, nullam aliam ab eo rationē accipias, quā vt po-
pulo placeat. Quod si deinde, quid populus sit, percussa be-
re, Quidam, inquit, tumultus, perturbationisq; plen⁹, & stul-
titia maiori ex parte constans, atq; compositum temere, per-

Pretiosissi-
mæ mer-
ces.

Populus
quid.

SIMILIA.

65

maris fluctus vari⁹, & pugnante sententia sæpenumero iacta-
tum. Qui igitur sub huius seruitij dominio premitur, nōne
omnium miserrimus est? Inanis gloria, maiores nostri sic eam
appellarunt. Inanis est, nihilque rectum, clarū nec gloriosum
in se habens, tanquam personæ, quæ pulchræ quidem visu, &
decore, intus autem inanes reperiuntur, quare aspectu cū ip-
so elegantiores appareant, neminem tamen vnquam ad se a-
mandum allexerunt: Ita nihil miserrus quæ ā multitudine cō-
paratur gloria, difficilē vobis & violentū affectū significat: aspe-
ctu nanque solo pulchra atque elegā s videtur, intrinsecus au-
tem non inanis modo, verumet iam ignominiosa, crudelita-
tis & violentiæ plena.

HOMILIA III.

Vehemens iræ affectus est, & omni flamma vehemen-
tior, quæ celeritate opus est, vt hunc ignem extinguamus, ne-
ue ad summum eum euadere sinamus: Iræ enim morbus nisi
mox sedetur, multas generat calamitates, impetus furoris ei⁹
ruina eius est. Quamobrem huic indomite beluæ nolimus
habenas remittere, sed præ duro freno, metu scilicet futuri iu-
dicii, eam cohibeamus.

Videbis iratos non secus ac insanos, torpiter in medium
præcipientes fieri: quī enim circa præcordia efferbuit ira, ignē
emittit, tota inflatur facies, incompōsitæ manus mouentur,
& cætera: quum hæc faciunt, tanquam amentes, nihil sentiūt,
nihil intelligunt, sed asinorū more, calcibus moribusque in-
uicem insultant.

HOMILIA IIII.

Quemadmodum si ex profundissimo & iugi fonte quan-
tumuis aquæ haurias nihil tamen is diminuitur. Ita in vni-
uersi operibus, quodcunque ex his factum productūque cre-
deris, nihilominus efficit.

Fons.

Quemadmodum inquam lux quātumuis hominū mul-
titudinem illuminaret, nihil splendoris remitteret: itidē Deus
& antequam mundum conderet, & postquam cōdidit, idem
perfectus, atq; integer permanet, nihil tanto & tam admira-
bili opificio minor, nihil imbecillior.

Quemadmodum enim solaribus radijs nemo clausis o-
culis frui potest: Ita neque huius claritatis particeps abundē
vnquam fuerit, nisi animi oculum ad eam & dirigat, & in-
tendat: tunc enim quocunque se vertit, facilis ei prospectus

IOANNIS CHRYSOST.

Tenebræ.

patebit, quod eueniet, cum omnibus malis affectibus animū purgauerimus. Peccatū enim tenebræ vt vorago quædā profunda, quod vel inde planissimè constat, qd clā, & sine arbitrio peccata cōmittitur. Quicūque enim in facinora sceleraquē prolabiū, odio habet lucem, neque luci se credit, & quæ occultē & in abscondito sūt, sunt diu turpia. Sicut enim in tenebris neque amicus, neque inimicus agnoscitur, sed omnia penitus ignoratur: Itidē & in peccato vsu venit. Quippe qui luctu inhiat, nullā amici inimiciue intelligit diffretia, & inia familiarissimū nō secus q̄ inimicū conspiciatur, & latrones similiter in omnes bellum gerunt, omnibus insidiantur, & omnino qui se vitiorum sordibus coinquinat, nihil ad rerū differentias dignoscendas ab ebrijs infantibusque differunt.

Sordide videtur, argenti lapides preciosos, & alia omnia eodem modo & tiosēque videmus, & iudicamus: itaque qui sordide & vitiose vitā viuunt, neque modestiē vim, neque sapiētiae discernit pulchritudinē. In tenebris enim (vt iā dixi) preciosi etiā lapides nullā specē, nullum præ se ferunt fulgorē, non sua, sed caligantium oculorum culpa. Neque hoc dumtaxat nobis, dum sub impia vitiorum tyrannide viuimus, molestum est, verum etiā illud quod formidine propterea angimur, & veluti qui per obscuram noctem iter faciunt, & nihil metuendum sit, metu tamen concutuntur: Sic qui scelus aliquod admittunt, & si nemo id videat, nemo reprehendat, nihilo tamen melius sibi fident, sed omnia formidant, omnia suspicantur: quippe qui perpetuis conscientiae stimulis agitantur, omnia formidolose circumspectant. Propulsamus igitur tam grauem, tam molestam vitam, cuius angorem mors sequitur, mors in qua immortalis & perpetua, cui nullus supplicij finis est.

¶ HOMELIA VII.

Sol.

Mel.

Nemo solem dixit oculis noxium, eo quod nonnulli visum sunt hebetiori, sed quā commodatissimum, & ex acutē intuentibus eius utilitas indicatur. Neque mel quispianamarum gustu iudicauerit, quoniam tale agrotantibus videtur. Deum autem ex infirmarum, vel ignorantium iudicio vel non esse, vel malum esse, aliquando humanis rebus prouidere, aliquando eas negligere opinari, non sani hominis, vel in-

SIMILIA.

sani potius, vt ultimo furore perciti merito dixerimus.

Si qui sponte sua, mentis oculos conuidentes, ad huius lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed malitia sua, quæ sponte tanto dono Dei indignos se reddiderunt.

¶ HOMELIA VI.

Inquiras quanta potes diligentia, solarium radiorum originem, non sane poteris, neque indignaris, neque tuam iniquo fers animo imbecillitatem: quid igitur in maioribus tam audaces & temerarius?

Solares radij.

¶ HOMELIA IX.

Tanta fidei vis, tanta gratiæ exuberantia, & quemadmodum ignis si metallorum terram attigerit, eam quāprimum aurum reddit: Sic & longe magis pro luteis aureos eos baptisma facit, quos ablucit, quum spiritus sanctus tanquam ignis illi ipsi hora animos nostros ingrediatur, & terrena assumpta similitudine, cœlestem illam nouam, & claram tanquā ex fornace fulgentem referat.

Singularis baptismi efficacia.

¶ HOMELIA X.

CHRISTVS suo descensu naturam suam nihilo inferiorē reddidit, nos autem cum ignominia antē in tenebris essemus, erexit ad supernam gloriam, non aliter quāquam rex inopem mendicūque studio & beneuolentia quadam alloquitur, nihil se indignum facit, illum verō omnibus admirandam reddit.

¶ HOMELIA XI.

Quoniam pacto, qui regem aliquando preciosissimo cultu ornātū, preciosisque vndique fulgētib⁹ lapidibus cōspicuat, alijs speciem illā, ac maiestatem enarrare volunt, purpureis florē, gemmarum magnitudinem, albas mulas, auratos currus solium adstantium, oculos nimio fulgore perstringere, illum omnem, maiestatemque verbis comprehendisse sibi non videantur, continuō addunt, Quid multis opus est? vno verbo dicam, quasi rex. Cū ex hoc verbo (quasi) non regi similem, sed ipsum regem velint significare: Ita hoc in loco Evangelista, quasi, inquit, ad gloriæ maiestatem, & incompar-

Regi⁹ cultus atque maiestas.

Quasi.

IOANNIS CHRYSOST.

Optim^{us} ar-
chitectus.

Greci oim
longe mi-
seri.

Verbi diui-
ni præce-
ptores.

Pulli auiū.

Theaur^{us}
abscondit^{us}.

rabilem excellentiam significandam.

Siquidem quemadmodum optimus architectus domum situ & vetustate labantem: Ita communi hominum natura accepta, eius perditas restituit partes, disiecta & abscissa copulauit, & quæ profus ceciderant, erexit.

Nam si illi qui solis lucē conspicari nequeunt, omni morte vitam miseriorē degunt, quid eos perpeti credendum est, qui illa luce priuantur. Siquidem in hoc seculo cecitatis duntaxat damnum est, in illo autem non in visu tantum laedimur quamuis hæc sola priuatio sit grauissima, vt neque etiā sic par esset supplicium: sed tantō id grauius, quantō sol ille, q̄ hic est sine comparatione præstantior.

¶ HOMILIA XII.

Non enim eadem conditione, qua agricolæ, sunt verbi diuini præceptores. Siquidem agricolæ post annuos sudores & miseram illam laboriosamque vitam, si terra aliquādo pro operis in se impensis non respondeat, nemo alius eius damnum instaurare potest, sed ridibundus, tristisque ab area domum vel vxores & filios reuertitur, & quem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis autem nihil huiusmodi vsu venit, sed licet culta terra nullum afferat fructum & eius, & noster dominus vana nos spe dimissos non frustratur, sed remunerat.

Quemadmodum enim aues pullos suos neque euestigio neque vna duntaxat die totam volandi artem edocent: sed primo ē nido tantum educunt, inde quum aliquantulū quiesuerunt, volatui eos assuefacere incipiunt, postmodū ad operā reuocant, ita paulatim exercendo ad naturalem eos efferunt altitudinem: Ita beatus Ioannes non statim ad summa Iudeos erigit, sed primum paululum à terra eleuat, quum Christum se meliorem testatur.

¶ HOMILIA XIII.

Thesaurum absconditum appellauit Salomon scripturas, quod oportet tanq̄ argentū, inquit, exquirere sapientiam & tanquam thesaurum perscrutari: Ideo vt ad eorum inquisitionem nos excitaret. Sed & Dauid orat: Reuelā domine oculis, si per facile, & prima tantum lectione possent intelligi.

SIMILIA.

67

Quod enim in medio & in præceptis est, nemo scrutatur: sed quod obscurū & latet, opus habet inquisitione, vt inueniatur.

¶ HOMILIA XVII.

Est absurdū q̄, medicus, corarius, textor, & omnes generati opifices, quique pro artis suæ professione pugnat: Christianus autem non possit vllam religionis suæ adferre rationem. Atqui illæ artes neglectæ ad pecuniam damnum referunt, huius autem contemptus, animæ detrimentum affert, & tamen tanta miseria, tanta infania laboramus, vt in illas omnē curā, cogitationēque adhibeamus: necessaria autem & salutaris nostræ munimenta firmissima, pro nihilo ducim^{us}. Hoc nō sinit Gētilis errorē suum cognoscere, atque deridere. Nā quod ipsi omnia faciāt, vt dogmatum suorum ignominia defendat: nos autem veritatis cultores, ne hiscere quidem ad nostra tentanda possumus. Parati, inquit, semper ad satisfactionē omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est fide & spe. & iterum: Verbum Christi habet in vobis abundanter.

¶ HOMILIA XVII.

Terra enim semel accepto semine mox profert fructus, Terra fructus neque indiget altera satione: In aīa nostra non ita vsu venit, sed frequēter, & summa cū diligentia in ea serēdū est, vt semel saltem fructum accipiat: primum enim non facile insident, & imprimuntur animo verba Dei, quoniam multa sequitur difficultas, multis obstruitur spinis anima, multi adiunt insidiatōres, semina diripientes. Deinde quum germinat, & radices agunt semina, iterum indigent diligentia, vt ad maturitatem perueniant: & quum peruenierint, vt integra persent, & à nemine lædantur. In seminibus enim quum ē vagina spica erumpit, & rubiginem, & cætera noxia faciliē contemnit. In doctina autem perfectum opus nonnunquam aliqua incumbeas tempestas & fluctus perdidit: idque & rerum difficultate, & hominum qui sciunt, & volunt lædere fraudibus variisque alijs tentationibus penitus labefactatur.

¶ HOMILIA XXI.

Non ita fluvialium fluctuum vis ripas excedere, & conuellere solet, vt delitiæ lasciuiaque bonā valetudinem, & vires omnes faciliē subtrahit. Vt tenuis mēsa bonæ valetudinis:

IOANNIS CHRYSOST.

Frugalitas Ita voluptatis mater est crapula, & ut morbotum, ita fastidij & fons est & radix.

THOMILIA XVIII.

Mercator. Neque sine sumptu lucrum, neque diuitiæ sine largæ fusione proueniunt, cuius rei argumentum in secularibus rebus videre licet. Siquidem mercator & agricola, ille pecunias, hic semina profundit. Mercator nauigando pecunias in mulciens, assiduo diei labore exercet, ut plus inde accipiat. Hic autem non tanto opus est labore: non nauis fabricanda est, non iungendi boues, non terra aranda, non tempestates, non aeris intemperies, non vis gradinis timenda nulli fluctus, nulli scopuli offendendi. Hæc nauigatio, hæc fatio, vna duntaxat re indiget, ut dispergantur diuitiæ, reliqua omnia agricola ille perficit de quo inquit CHRISTVS: Pater me^{us} agricola est.

THOMILIA XXVIII.

In huius seculi regijs nemo satellitum, ijs omisiss, quibus coronato regi, & in folio sedenti placeat, graculorum voces, muscarum & culicum obuolantium stridorem prosequuntur. Ita & tu: Neque ijs vlla ex parte potiores hominum laudes inueniuntur. Si spectaculum angelorum sanctorum contemplatus fueris, si illas coronas noueris, si ad illum plausum te transtuleris.

THOMILIA XXIX.

Vermis. **Rubigo.** Quemadmodum vermis ligna ex quibus nascitur, & rubigo ferrum consumit: Ita inanis gloria altrici sui animæ perdit. Spinarum est plena gloria multorum capitum bestia, & in eos quibus seuetur, quibus suscipitur, armata.

THOMILIA LXVIII.

Vana gloria est bestia varia & multiformis, & ubique primum viris disseminat, pecunijs, delicijs, corporis pulchritudine, vestimentorum copia.

THOMILIA XXIX.

Spiritualis scripturæ arma. A scripturis enim spiritalia arma accipimus, verum si ea nos induere, & discipulos armare ignorabimus, ipsa quidem proprias habent vires, accipientibus autem nihil afferunt utilitatis. Esto thorax, & galea firmissima, & clypeus & hasta, inde quis thoraca pedibus, galeam pro capite oculis aperit

SIMILIA.

68

clypeo non pectus, sed pedes protegat, nunquid huic homini ea arma quid conferent, & non potius ledent? Planè hoc constat: non tamen armorum culpa, sed illius vi nescientis: Ita & in scripturis vñ venit, si earum ordinem confundemus, ipsæ quidem vim suam retinent, nobis autem nihil conferunt.

THOMILIA XXXIII.

Sæpe grauidæ mulieres inter ludendum, & edendum, dum balneis, dum spectaculis oblectantur, repentinis torquentur doloribus: Hac & nos in hac vita, cõditione versamur. Simus ergo semper parati, non semper hæc audiemus, non semper habebimus benefaciendi potestatem.

Grauidæ mulieres.

THOMILIA XXXV.

Quemadmodum in auri metallis, ne miniam quidem venam quispiam, qui rem intelligat, omittere patitur, utpotè quæ ad augendas diuitias plurimum faciat. Ita in diuinis scripturis ne vnum iota, aut vnus apex, sed ne dimidium quidem prætermittendum est, sed omnia diligentius inuestiganda: nã a spiritus sancto omnia proueniunt, neque in his quicquam superfluum, nihil non necessarium.

Veda.

THOMILIA XXXI.

Spiritus sanctus ignis est, ut excitamentum, & feruorem gratiæ, & peccatorum absorptionem significet. Aquam dicit eum, ut ablationem & refrigerium, quibus ipsum accipientes animi fruuntur. Etenim tanquam hortum virentem, & fructiferis, & semper florètibz arboribus comatè: Ita promptam animam disponit, ut nulla anxietate, nullis sathanæ insidijs distrahatur, sed omnia ardentia malitiæ tela extinguat.

Spiritus. Ignis & aqua.

Sicut si quis fontem intus habeat, nunquam sitiret: Ita & Fons, qui hanc aquam habuerit.

Fons.

THOMILIA XXXIII.

Quemadmodum corpus iam aduentante morte, innumèris malis afficitur, & domus prope casum in rimas fatiscit: Ita orbis terrarum ad finem properans, tantis vndique malis concutitur.

Mors.

THOMILIA XXXIII.

Anima enim affectibus implicita, nequit profecto magnam aliquid aut generosum intueri, sed tanquam lippitudine quadam perturbata, in tenebris versatur. Mentis igitur oculos à

IOANNIS CHRYSOST.

tam gravissimo morbo liberemus, illuminem⁹, nolim⁹ inter spinas semē iacere. Quanam hæc spinarum copia, nostis, & sitacemus, sepe numero audistis Christum præsentis vite sollicitudines, & diuitiarū fraudes, spinas appellasse: & merito sanē. Nam quemadmodum spinæ steriles sunt: Ita & diuitiæ. Quemadmodū illæ quæ tangūt, lacerāt: Ita harū cupiditas. Quemadmodū facile igne cōprehendūt, & odio habentur agricolis: Ita huius seculi negocia. Postremo, vt inter spinas ferar, viperar, scorpionū delitescūt: ita in fraudibus diuitiarum.

HOMILIA XXXVIII.

Timor. Sicut qui Dei iudicij obliuiscitur, tanquam freno abiecto in præcipitium defertur (inquinatæ autem sunt viæ illius in omni tempore, & causam affert, auferuntur iudicia tua a facie eius.) Ita quem cōtinuus hic percellit timor, modeste viuendi viam ingreditur. Recordare nouissima tua, inquit, & in æternum non peccabis.

HOMILIA XLIX.

Lampas.

Vt ardente lampade lux vndiq; diffunditur, ita extincta occupat tenebræ, ideo ait: Nolite spiritu exang uere. Extinguitur cū oleum deficit, cū vehementior quædam vis veti p̄ fiat, cū cōprehenditur, & in arcū cogitur: sic enim ignis extinguitur. Cōprehēditur a curis secularibus, extinguitur malis cupiditatibus. Quando olei defectui aquam frigidam superaddimus, hoc est, cupiditatem iniustorū animas perdetentē, quomodo iterū potest accendi? Vbi hinc migrabim⁹, cinerem & puluerem referemus, atq; fumū densiorē, qui nos acculabit. Vbi sumus est, illic necessariū ignis extinctus.

HOMILIA LV.

Sol.

Quod sol mūdo, hoc ocul⁹ corpori. Extincto solc omnia perduntur, & perturbantur: Ita amissis oculis, pedes inutilis sunt & manus, & animus: Ita oculus animæ. Quare vt in regio quodam loco altiori corporis parte, sedem sortitus est, & ceteris præfertur sensib⁹. Oculus lucerna omnium membrorum, ornat totum corpus.

HOMILIA LVI.

Membrū

insanabile

Si membrū insanabile, metū ne reliqua corrumpat, incidimus, non quod illud negligamus, sed vt serпом⁹ cetera quanto magis in ijs qui male nobis iuncti sunt, idē faciendū.

SIMILIA.

HOMILIA LXVII.

In corporibus multos sæpe videm⁹ incurabili morbo laborantes, imponemus medicamenta. Quid podagra p̄cius? Quid chiragra? incidem⁹ membra? minime: sed aliquod remediū disquiremus, ex quo morbum solvere possimus. Hoc idem in fratibus faciam⁹, & si grauissime agrotent, curemus medicinam, & feramus inuicem onera, sic implebimus legē CHRISTI, & promissa bona consequemur.

HOMILIA LXX.

Quemadmodum pueri viliū rerum spectacula admirantur. Pueri. & obstupescunt, pilis, trochis, & talis inhiant, magnas autem res ne cognitione quidem capere possunt: Ita & peccatores præsentia reputant, mirantur ad somnia.

HOMILIA LI.

Vt lux, ita Christianus claritate vitæ nihil obscuritatis in se habēs, non sibi tantū utilis est, sed alijs. Sal nisi salsum red Sal. dar, non sal, sed aliud esse deprehenditur, Sic & fermentū in alios confert utilitatem: Sic & nos.

HOMILIA LV.

Si huius seculi lux tam pulchra est, considera qualis illa futura sit. Quanto enim solaris lux lucernæ lumen excedit, tanto, imō longe magis illa solarem, quod inde significat, Sol obscurabitur, ad illius videlicet splendoris comparationem, vt non appareat. Quod si in hac vita vt splendida nobis domos comparemus, magnam pecuniarum vim ædificādo anxij sumimus: considera qui nobis subeundi sine laborēs, vt clarissimam nobis in cœlis domum ædificem⁹, vbi lux ineffabilis. Hic enī pugnae, contentiones de terminis, de parietibus, illic minime: hæc relinquenda, illa permansura: hæc tempore consumitur, & multis subiecta est periculis, illa p̄ tuo manet: hanc pauper sibi comparare non potest, illa duobus obolis quis emere potest, vt vidua illa. Quam obrem, quā immodestissime fero, quod tot nobis propositis bonis desidemus, animo deficiamus, & vt hic splendide habitemus, omnia facimus, vt autem in cœlo, paruum vel comparemus hospitium, nihil curamus vel laboramus. Dic queso, vbi hic domum habere velis, in deserto, an in aliquo paruo oppidulo? nō puto, sed in regijs & magnis ciuitatib⁹, vbi rerū copia,

IOANNIS CHRYSOST.

Ciuitas cō & maior nobilitas. Ego tibi talem ciuitatem propono, cuius modissima artifex Deus, in quam domum minori quā hic sumptu, minori labore condere atque aedificare poteris. Aedificant enim manus pauperum, hac optima aedificatio, & summa sapientia, sicut quam hic facimus, summa amentia. Etenim si quis te in Persidem, visurum regionem illam, & mox reuersurū duceret, iuberetq; ut illic domum strueres, nonne eius amentia reprehenderes, ac si inutilem suaderet impensam? cur nō idē in hoc mundo facis, quem paulō post relinques?

¶ HOMILIA XXXV.

Solares radij singulis diebus illuminant, neque ex nimia copia vis eorum minuitur: Ita, imō longe minus spiritus operatio ab accipientium multitudine remittitur.

¶ HOMILIA XXXVI.

Infani Nam quemadmodum insani aduersus seipsos nonnullam sententiam ferunt: Ita & inuidi solum inuidiosi misericordiam disquirentes, eius felicitate & salute anguntur. Hi feris fauiores: illae enim fame impulsae nos appetunt, hi beneficos nonnunquam inimicorum loco habent.

¶ HOMILIA LXXVI.

Cain. Cain fratri inuidendo, nunquā odium posuit, sed quanto frequentius à Deo admonitus est, tanto magis dolebat, magis cruciabatur, & properabat ad eadē. Hic ergo quā ille grauior morbus, qui nisi magna adhibita diligentia non facili remedia admittit? Eia igitur radicitus euellamus illum, scientes, quod quemadmodum alienis bonis inuidendo Deum offendimus, ita congratulando, ei gratificamur, & participes nos facimus bonorum quae recte operantibus reponuntur.

¶ HOMILIA LXXIX.

Malicia. Nam sicut malitia & viuētes, & mortuos affligit, & torquet: Ita virtus ante coelestis regni participationem, sectatores suos & spe bona, & incredibili fouet voluptate.

¶ HOMILIA XLV.

Aurum liquefactū. Quemadmodum enim si quis liquefacto auro manum vel linguam iniiciat, quāprimum deauratur: Ita haec nobis proposita animam auream reddunt. Resurgit enim vehementius igne fluuius, neque incēdit, sed abluit tamē quicquid

SIMILIA.

70

quid comprehenderit. Hic sanguis praefiguratus est semper in altaribus, in iustorum caedibus: hic orbis terrarum decus est, hic est quo CHRISTVS emit, quo vniuersam ornauit Ecclesiam. Vt enim homo seruos auro emit: Ita nos sanguine suo CHRISTVS.

¶ HOMILIA XLVII.

Cœnum. Quemadmodum enim cœnum si contrectatur, grauius olet: Ita & anima cum perturbata est, & multis intrinsecus fluctibus agitata.

¶ HOMILIA XLVII.

Neque enim febribus laboranti, neq; timido quisquam irascitur: sed his morbis affecti, sui misericordiam & lachrymas mouent: huiusmodi est irati animus, qui si in te proficiat, tace, & opportunam ei plagam infliges.

¶ HOMILIA XLVII.

Etenim inter seculi homines, si quis militū præter regis voluntatem facit, ad regē non admittitur, sed munere & dignitate exautoratus, ultimo afficitur supplicio: Itidē & nos cū cupiditati seruimus, cum rapimus, cum vim inferimus, cū verberamus, cū nō facimus eleemosynam, illuc nullo pacto admittemur: sed id nobis, quod de virginibus accidit, quibus ad sponsum ingredi non licuit, sed extinctis lampadib; hoc est, gratia deficiente, abierunt: Etenim ignem illum quē spiritus gratia statim accipimus, modo volumus, augebim;: si minus, exstinguitur, quo extincto, solae tenebrae animas nostras occupabunt. Vt enim ardente lampade, lux vndiq; diffunditur: Ita extincta, occupant tenebrae.

¶ HOMILIA LIII.

Quercus. Nam quemadmodum quercus altius demissis radicibus, nullius venti viribus sternitur: Ita animam diuino confixam timore, nullus tentationum ventus euellet.

¶ HOMILIA LIIII.

Sicut enim vires corporis motiatur, & omnē sensum amittunt: Ita & anima cū multis detinetur affectibus, virtuti moritur: & si quid attuleris, non sentit: sed siue supplicium, siue quodcunque aliud minaberis, nullo sanē sensu mouetur.

¶ HOMILIA LXVI.

Sit violentus quispiam tyrānus, qui omnes qui in manus

IOANNIS CHRYSOST.

Vicentius suas venerit, plurimus malis afficiat? Hic si vel regem, vel regium filium captum, iniuste interimat, illius mors etiam alios vlcisci poteris. Sit aliquis qui debitores postulet, verberet, in carcerem inijciat, & hac infania etiam nihil debentem coëctat, hic etiam eorum quæ in debitores commisit, dabit poenam, interficietur ab illo: Non aliter in Iesu vsu venit: Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, propter ea quæ in Christum ausus est, postulatus est ad supplicium.

HOMILIA LXVII.

Sol.
Pharao. Quemadmodum enim sol debilem oculorum aciem perstringit, nõ natura sua: Ita vsu venit in his, qui diuino non attendunt sermoni. Ita & Pharaonis cor induruisse dicitur, ita his accidit, qui verbum Dei oppugnant.

HOMILIA LXVII.

Corpus sa-
nũ ac mor-
bidum. Si quis tibi optionẽ proponeret, an egregiũ corpus & bona habitudinis, & alijs spẽ prestans, vili tamẽ indutũ vestẽ, an turpe, & morbis implicitum, ornatum tamen auro & pulchritudine cultũ mallet: Nõne naturalẽ corporis pulchritudinem vestimentis præferres? In corpore hoc sane præfertur. In anima cõtrã, q̃ qui turpẽ, informem, & nigrã habet, puta eam se auri splẽdore emendare. Quamnam hæc amentia? Interiorem ornatũ cures velim, & hæc monilia animæ apponas. Nã si ipse corpus ornatur, neq; ad bonã valetudinẽ, neq; ad formã quẽ quam conferet. Neq; enim nigrum corpus album reddet, nec turpẽ speciosum. Si animã id addideris, euestigio eam pro nigra candidam, pro turpi speciosam reddes.

HOMILIA LXXII.

Limpidus
fons. Et quemadmodũ si quis in limpidum fontem sterces inijciat, totum immundum reddit: Ita si diuitias auaritia attigerit, omnes fœtores suo corrumpit.

HOMILIA LXXV.

Asini. Neque enim si asini in nos irrudiant, & inclangant gratulati, sapientes autem laudent, horum dimisso consensu, stultorum clamores nos moueant. Sunt enim graculis haud ab similes, & asinis peiores, qui præsencia admirantur. Nam si terrenus rex te laudet, de cantharidum, & calicũ laudibus cogitas. Quousque in cœno versabimur? Quousque stultos & gula deditos spectatores habebimus?

SIMILIA.

HOMILIA LXXVI.

Quemadmodum nauis innumeros vehens, nisi ad portum appellat, sed in medio pelago submergatur, non modo ei longa proficit nauigatio, sed tanto maiore facit iacturam, quanto maiores labores subiit: Ita quæ in medio certamine corruunt animæ, grauiori casu concutuntur.

HOMILIA LXXXII.

Quemadmodum enim si quis te pauperem vt diuitem appellaret, laudaretq; nihil ad te illæ laudes, sed potius in risum verterentur: Ita si quis falsõ calumniaretur, nihil id ad te. Quod si te conscientia reprehendit, nulla verba perturbent, sed vitam emenda, hoc in veris reprehensionibus dico.

HOMILIA LXXXIII.

Nam sicut ad seruandam prolis successionem, Deus procreandi cupiditatem hominibus indidit, non tamen prohibes altiore continentiaẽ viam: Ita & vitæ nobis insequi desiderium, prohibens ne quis se interimat, non impediens tamen vt præsentem vitam contemnat.

HOMILIA LXXVI.

Si quis pro amicis aliquid passus gloriatur, si quis propter Deum quid tolerat, quam sentire molestiam putandum est? Oportet in rebus grauib; & molestis, non labores, sed præmia considerare. Quemadmodum mercatores, non maris pericula, sed lucrum expectant: Ita & nos cœlum & Dei præsentiam.

HOMILIA LII.

Si vnguentario quispiam, aut vnguentariæ tabernæ affideat, etiam inuitus illum accipit odorem, longẽ magis, qui ecclesiam frequentat, si durus, asper fuerit, gemit, incipiet aliquando audita opere implere.

HOMILIA LVIII.

Scripturæ sunt ostium, quæ nos ad Deum ducunt, & eius nobis cognitionem aperiunt, ipse oves faciunt, ipse custodiunt, neque lupos irumpere permittunt. Tanquam ostium enim firmissimum hæreticos arcet, & in tuto constituunt, neque nos, modo velimus, aberrare vnquam sinent. Et nisi hoc ostium infringamus, nunquã nos inimici nostri poterunt expugnare: per hoc ostium & pastores, & omnes alij

IOANNIS CHRYSOST.

ingrediemur in ouile, id est, ad oues, & curam earum. Qui enim scriptura non vitur sacra, sed ascendit aliunde, id est, non concessa via, i. fur est. Sic Pharisei aliunde ascenderunt, legem Dei transgressi.

¶ HOMILIA LXXXIII.

Vulnus.

Medicina.

Neque enim si quis vulnus acceperit, & medicinam impofuerit, non diligenter alligabit, sed decidere permittit, neque aquam, puluerem, & alia vulnere contraria non cauebit, ne grauius malum fequatur: non medicinæ, sed propriæ deficiæ culpa: hoc nobis accidere folet, cum diuinis fermonibus parum, fecularibus femper attendimus: Ita fermen omne suffocatur, fructus nullus prouenit.

¶ HOMILIA LXXXII.

Morbi & fistula.

Vt enim in morbis & fistulis, nisi quis prius fluentem humorem, & vulnus sistat, quæcunque impofuerit medicamenta, non amota morbi cauffa, omnia frustra contendit: Ita & nos nisi manum ab auaritia, & malum hunc amorem cohibuerimus, licet elemofynam demus, viam incassum laboramus.

¶ IDEM IN ACTA APOSTOLO-

RVM. HOMILIA I.

Milites armati.

Quemadmodum milites in multitudinem erupturos, ne mo patitur exire, priusquam armati fuerint, neque quifquam equos finit à carcere proflire, priusquam aurigam nafti finit: Itane Christus difcipulos fuos paffus est in acie confpici, priusquam descenderet fpiritus, ne facile caperentur, & abducerentur à multitudine.

Annonæ præfectura.

Etenim fi quis aditurus annonæ præfecturam, fibi parat quicquid ad vitæ vfum pertinet, atq; vt fibi non nihil dignitatis aflequatur, & pecunias confumit, & tēpus impendit, & innumerabiles fuffert labores: quo malo nos digni fuerimus, fi cū tanta focordia regnum cœlorum adierimus, neque vlla cura nofmetipfos ad hoc præparauerim, priusquam accipiamus, quin & poftquam acceperimus, focorditer egerimus.

Vtrum melius est, metuere an laborare? Si quis te collocasset ociofum in domo ruinofa, dicēs: Expecta donec in caputuum deciderit teftudo iam putris; fortaffis enim cadet, fortaffis non cadet. Quod fi id non placet, operare, ac tutif-

SIMILIA.

72

simum inhabita thalamū, vtrū magis eligeres, occidne illud cum timore, an laborem cū fecuritate? Sic igitur & nunc facito. Siquidem lucertis euentus futuri ceu domus quedam est putris, femper ruinam minitans. At industria illa, quam laborem habet, tamen fpondet fecuritatem.

Etenim fi de rebus ad hanc vitam corporalem pertinentibus ftatuere volenti, nō permitterent leges ciuiles ordinare, fi teftari volens non admodum conftet animo, præfertim cū de fuis ipfius facultatibus præfcripturus fit, quo modo qui de regno cœlorum docetur, deq; bonis illis ineffabilib⁹, poterit ad plenum viam percipere, frequēter & à morbo factus æconitus? Quando verò futurum est, vt illa verba dicas Christo, confepultus cum illo, quum iam fis mox abiturus? Nam factis & verbis oportet declarare benenolentiam.

Tu verò perinde facis, ac fi quis tum poftulet affcribi militiæ, quum iam bellū est foluendum, aut fi athleta tum vefte exuat, quando iam furgere cœperint fpectatores è theatro difceffuri. Siquidem in hoc arma fumis, non vt protinus aufugias, fed vt acceptis illis, ex aduerfario trophæum referas.

Si rex miffis literis iubeat vinctos è carcere dimitti, gaudium est ac lætitia. Deus autem mittit fpiritum è cœlis, nō reliquias pecuniæ debitor, fed vniuerfa peccata cōdonans, & omnes fietis & ciuilatis?

¶ HOMILIA II.

Quemadmodum quum videmus infantem plorantem, femperque cupientem aliquid à nobis accipere, quo nihil illi est opus, tū occultato potius quod cōcupifcit, oftēdimus illi manus vacuas: Ecce non habemus: Idem & ille fecit apoftolis. Sed quemadmodum puer ille fi poft eā nihil oftēdamus, inftat plorando, videns fe effe delufum, deinde eo relicto difcedimus dicentes, vocat me talis, & aliud quidem eius loco maluiſſet accipere, extollentēque illud quod in alterius locum damus, eo dato repentē fubducimus nos. Idem fecit & Chriftus, illi quarebant accipere, hic negauit fe habere. Attamen primum deterrebat. Cæterum vbi rursus quærerent, iterum negauit fe habere, niſi quod nunc terreat, verum poſtea quum oftēderat, quod fecerat, dicit etiam probabilem cauſam, pater, inquit, poſuit in ſua poteſtate.

Ocium cū timore. Labor cū fecuritate.

Teftator.

athleta.

E carcere dimiſſi.

Infans femper plorās, cupiens.

IOANNIS CHRYSOST.

EIDEM IN EPISTOLAM

AD ROMANOS.

HOMILIA I.

Familia.

Quæadmodum in familia aliqua ad diuersa quisque opera segregatus est: Sic & in ecclesia diuersæ sunt administrationum distributiones.

HOMILIA II.

Officia varia.

Quemadmodum enim apud ipsos reges, omnes quidem vnius regnantis imperium agnoscunt, subseruiunt autem non omnes iidem in rebus: sed illius manus est exercitibus imperare, huius vrbes regere, ac dispensare, illius rursum pecunias eas asseruare, quæ in thesauros reconditæ sunt: Ita & in rebus spiritualibus, hic quidem suam in Deum seruitutem ac cultum ostendit in fide ipsa, in recta vitæ propriæ dispensatione: Ille autem suscipienda hospitum cura, alius pertractanda rerum necessariatû præfectura. Quemadmodum & inter ipsos apostolos, Stephani munus erat, viduarum prædium, ac patrociniû: atque hac quidem in parte Deo inserviebat: Alius porro Evangelici sermonis præceptionem susceperat, cuiusmodi erat Paulus, seruienti in Evangelio prædicando.

Ignis.

Quemadmodum enim ignis naturam talem esse videmus, vt si quis multas in vnum lampadas coegerit, splendidam reddat, & incendat lucem: Sic & in ipsis fidelibus ac credulis vsu venit. Quum enim à nobis mutuo auulsi sumus, si nescio quo pacto, vt inuestiores reddamur: quum autem mutuo nos conspicientes membris domesticis hinc inde impliciti, fieri magnam consolationem accipiamus.

Labyrinthus. Gryphi.

Talis est enim cogitationum natura, Labyrinthi cuiuspiam ac gryphis similis est, nullum vsquâ finem habes, neque concedens cogitationem stare supra petram, originem ab interrogantia, ac nimia sui opinione assumens: quum enim quoddam pudeat ad fidei susceptionem accedere, vt ne videamur cœlestia ignorare, ipsi sese in cogitationum veluti quilibet lias, ac minutias conijciunt.

HOMILIA III.

Regales pecuniae.

Quemadmodum igitur cui regales pecuniae creditæ fuerint, mandatumque acceperit, vt eas in regis honorem ac decus influmat: Is si in prædones, scorta, magos, eas insumpserit,

SIMILIA.

73

hosque regis pecunijs splendidos reddiderit, tãquam qui maxime regem offenderit, poenas pendit: Ita & hi, quum accepissent notitiam de Deo, deque eius gloria, deinde idolis illa circumposuissent, in iniustitia veritatem detinuerunt, ac quod in ipsis quidem fuit, cognitionem iniuria affecerunt, quæ ea ipsa, quatenus decens fuit, vsi nequaquam fuerint.

Præfatus exercitus.

Quemadmodum enim si quis exercitus præfectus prælio ingravescente abcesserit, hostibus milites tradit: haud quàm ipsos impellens, verum suo ipsius auxilio nudans: Sic & Deus eos dimisit, qui admittere ipsius præcepta noluerunt sed statim inter primos ab eo defecerunt, & ipse nihilominus partes suas omnes explens.

HOMILIA IIII.

Etenim qui insanunt, ac phrenesim patiuntur, ij certè multas, & eas miserandas in semet iniurias dum inferunt, ob quæ facta alijs lachrymas cient, ob ea ridet quidem ipsi, & insolecunt, nec tamen illos propterea dixerimus supplicio liberatos, sed hoc ipso nomine poena grauiori affligi, quod ne ipsi quidem norint, quibus quantisque in malis versentur miseri: neque enim ab ægrorum, sed à sanorum calculo sententiam ferre nos oportet.

Infani ac phrenetici

HOMILIA V.

Auersati sumus vocantem, & vndeque ille stantem, ac ne sic quidem de nobis ille poenas sumpsit, sed accucurrit ipse, ac resistentes fugitantesque inhibuit: ipsi tamen ab illius manibus excussi, ad diabolum transfugimus, ac ne sic quidem destitit ille, sed sexcentos rursus qui nos hortarentur, misit pheras, angelos, patriarchas. At nos legationem non solû non admisimus, sed & legatos nobiscum agentes, iniuria affecere solent ij qui vel vehementissime quum amant, negligunt tamen, circumsiens ad omnes adiit, tum in cœlo, tum in terra simè amans se manifestans, congressusque nunc cum Hieremia, nunc neglectus cum Michea, paratus etiam, cum ijs qui illum aduersarentur postulans ad rationis reddendæ calculos descendere, tum autem ad omnia surdos ad colloquium secum trahens, Popule mihi inquit, quid feci tibi &c.

Ignauis famuli.

Et quod ignauis famulis vsu venire in foro solet, vt mini-

IOANNIS CHRYSOST.

sterijs necessarijs posthabitis, ad quæ peragenda à dominis suis amandantur, inconsulto, ac temere sibi occurrētibus affixi, octū illic absūmāt: hoc ipsum sane & nobis quoq; accidat necesse est, quoties à Dei mandatis aberramus. Stamus enim admirati diuitias, corporis pulchritudinem, & alia item ad nos nihil pertinentia, illorum famulorū exēplo, qui mediis, morionibus, ac per præstigias quasdam miracula representantibus intenti, sero domum vbi redierint, extremis plagis ceduntur: multi autem & propositum iter prætereunt, secuti alios, turpiter & inhoneste in huiusmodi facinoribus sese gerentes. Nos verò caueamus, ne similia patremus, etenim dimissi quidem sumus ad multa, & ea vrgentia, peragenda: qui si, omissis illis, steterimus oscitantes ad hæc instructiōis, tēpere omni nobis frustra & incassum absūmpto, extrema luituri sumus supplicium.

Occultū
crimen.

Si nostrum cuiusquā occultum crimen aliquod hoc ipso die in mediū delatum, huic modo confessui innotesceret, nonne fieret, vt ille interire, ac terram sibi potius dehiscere, quā tam multos peccati sui testes habere mallet? quid igitur tum nobis fiet miseris quum omnia orbi vniuerso palam facta, ita aperta, tamq; illustri theatro denudata, hominū nobis partim cognitorū, partim incognitorum oculis subiiciuntur?

HOMILIA VII.

Ignē mani
bꝰ ac ligo
hē gestans

Si quem videremus ignem manibus ac ligonem gestantē, hanc adē vñā cum altari demoliri, euertere, incendere, nonne fieret, vt ab omnibus ijs qui rē forte spectarent, lapidibus obrueretur tāquā impius, & exlex? quid igitur? si quis flammam gestet, hoc quo vtimur ignē edaciorem, inuidentiā dico, non lapidum adificia demolientem, neq; aureum altare euertentem, sed quod longe & lapidibus & altari preciosius est, præceptorum adificium subuertentem, & denūstantem, hic qua tandem venia dignus esse queat?

HOMILIA VII.

Fœnerato
res.

Etenim in fœneratijs pecunijs hoc vñū venire videmus vt fœneratores libētius ijs debitoribus mutuas dēt pecunias, qui qꝰ mutuo acceperint, multo post tēpore soluturi sint. Ne qui protinus res soluit, is fœneris cursum interrumpit: qui autē in soluēdo serus est, is quæstū maiore efficit: Itanē verò ob-

SIMILIA.

74

radis hominibus morā non agrefērimus: sed & modis omnibus maior illa vt fiat, excogitamꝰ: obarado autē Deo sic nos pusillanimes gerimus, vt hoc nomine tardemus, ac tergiverse

HOMILIA VIII.

(mur?)

Deus diabolum habitare vult, tāquā prædonē quem- Diabolus
piam ac tyrannum, qui, nisi quem apprehēderit inermem & prædo.
solitarium in suas speluncas descendētē, accedere sanē nō sū
stinet, nisi nos p. r. desertū locum iter facientes viderit, appro
pinquare nō audet. Desertus autē m. locū diaboli, nihil aliud
est nisi peccatū. Opus est ergo nobis fidei scuto, salutis gelea,
spiritus gladio, nō vt ne malum aliquod patiamur tantū, sed
vt illius caput irruere volētis obruncemus. Serpentis formā
gerit, deorium trahitur, ab inferiori loco depugnat, id est, à
rebus quę infra nos sunt, à voluptate, diuitiis, à secularibꝰ
rebus. Si quē viderit volatū ad cœlū ferrī, primo saltu conu-
cōtingere haud quāquā pōt, deinde id aggressus, celeriter la-
beatur: neque enim pedes habet, ne formides non alas, ne ter-
rare, super terram trahitur, ijs quę intra sunt adhærens.
Igitur nihil sibi cum terra commune, ac labore nullo ege-
bis: neq; enim eam pugnam nouit quę aduerso vtrinq; cornu
geritur, sed veluti serpens spinis occultatur, intra diuitiarum
imposturam assidē latitans, qui si spinas incideris, facile au-
fugiet, timidus redditus, si & in illum diuinas incantationes
cauere noueris, statim vulnerabitur: sunt enim nobis incan-
tationes spirituales, ipsum nomen domini nostri IESU
CHRISTI, atque ipsius crucis potentia. Hæc ipsa incanta-
tio non solum draconem à spolijs abigit, atque in ignem cō-
ijcit, sed & vulneribus quoque medetur.

UIDEM SERMONE IN ILLVD

Apostoli dictū: Oportet & hæreses esse. Arbores
Nam vt arbores bene & diligenter radicate, vento bene radi-
num vi cum aguntur hinc & inde, solidiores fiunt: Sic & be- cate.
ne solidatas in fundamento vere fidei animas, quæcunque
irruunt hæreses, reddunt fortiores, tantum abest, ne sub-
uertant.

Nam qui oculis laborat, etiam à sole offendi consuevit. Ab oculis
Qui autem sanus est, nec à tenebris incommodatur. laboras.

K ij

IOANNIS CHRYSOST.

Radix.

Et quasi hi qui ad magnos quosdam principatus accersiti, regias inhabitant civitates, omnem substantiam suam in pecuniam commutant, & sic illò migrant. Ita planè & tunc faciebant homines illi ad cœlum vocati, & ad supernam metropolim, & regnum quod illis est. Nam per suum habentes illic esse patriam, omni substantia sua in pecuniam commutata, pecuniam per Apostolorum manus illò pramiserunt.

Sicut radix in pingui plantata solo, quæ nobis singulis annis tempestivos affert fructus. Sic & pecunia in manibus pauperum plantata, non solum in singulos annos, sed & in singulos dies spirituales nobis fructus affert, fidenciam scilicet in Deum, peccatorum abscessum, conscientiam bonam, laxitatem spiritalem, spem iucundam, aliquaque bona quæ præparant Deus diligentibus se.

ETIDEM IN PRIMO AD CORINTHIOS CAP. X.

Panis.

Quid dico communionem? ipsum illud corpus sumitur Christi, non corpora multa, sed corpus vnum. Quemadmodum enim panis ex multis constans granis, ita compositus est ut nusquam grana videantur, & sunt quidem grana, sed propter coniunctionem nullo discrimine discernuntur: Ita nos quoque & invicem, & Christo coniungimur.

IN SERMONE SUPER DICTVM

Victores.

Apostoli: Quum subiecta ei fuerint. In alijs certaminibus laureas referunt, qui victores redeunt: at in disputationibus divinis, solis debetur corona, qui rei magnitudine victos ingenuè fatentur.

ETIDEM IN EPISTOLA AD GALATAS CAP. I.

Heretici.

Vbi sunt igitur, qui nos ut contentiosos damnant, eò quod cum hereticis habemus dissidium, dictitantque nullum esse discrimen inter nos & illos, sed ex principatus ambitu proficisci discordiam? Audiant quid dicit Paulus: Nimirum illos subvertisse euangelium, qui paululum quippiam rerum novarum intromiserant: Isti verò non simpliciter pusillum, qui filium Dei prædicant esse creaturam, sed quod est omnium maximum, immutabile. An non audisti, quod is qui veteri quoque testamento, sabbatum &

SIMILIA.

75

tremo affectus est supplicio? Quodque Oza, qui arcam alioqui subvertendam fulcit, è vestigio mortuus est, eò quod ministrum ipsi non congruè usurpavit? Ergone sabbatum violatum, & solæ arcae ruitur cuncta? ad tantam indignationem prouocauit, ut qui hæc ausi fuerant, ne minimè quidem venia sint consequuti: hic vero qui adoranda & ineffabilia dogmata corrumpit, excusationem habiturus est, & venia consequetur? Non potest hoc fieri, non potest inquam. Hoc ipsum igitur est omnium malorum causa, quod ob pusilla non indignamur. Ob id enim maiora scelera subierunt, quod minoribus debita correctio non adhibetur. Et quemadmodum in corporibus, qui vulnera neglexerunt, febres gignunt, & putrefactiones, ac mortem denique: Itidem & in animis, qui pusilla dissimulant, maiora inuolunt.

Vulnerum neglectus.

IN CAPVT II.

Peccatum.

Quemadmodum enim peccatum, si vicerit, ipsum est quod vivit in homine, animum ad quæ vult pertrahens: Ita si illo mortuo, quæ Christo sunt placita, fiant, nec humana deinceps est cuiusmodi vita, videlicet ipso Christo vivente in nobis, hoc est, agente ac dominante.

IN CAPVT III.

Lucerna.

Quemadmodum si lucerna quæ noctu præluxit, iam orto die, vetet nos obtueri solem, non solum non præstaret officium, verum etiam laderet: Itidem & lex, si obstarat ad meliora pergentibus.

IN CAPVT IIII.

Eruditi.

Quemadmodum qui perpetuo mitigat in medicando, remissum hominem facit: Ita semper asperis uti sermonibus, magis exacerbat hominem. Eoque bonum est ubique moderatis uti. Verum hunc in modum non loquitur, sed aliter: parcat enim illis, nec vult ferire, nec vulnera vulneribus addere: quemadmodum eruditi medici eos qui in longum incidit morbum, non prout semel, sed ex intervallo curant, ne despondentes animi pereant: Sic & hic beatus. Nam & hi parturientis dolores hoc sunt aciores, quod maior erat affectus charitatis.

IN CAPVT V.

Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, adulterium, immundities, lascivia, veneficium, simulacrorum cultus, inimicitia, contentio, emulatioes, ira, concertationes, nis.

IOANNIS CHRYSOST.

seditiones, hæreses, inuidiæ, cædes, ebrietates, comestiones & his similia, quæ prædico vobis, quod qui talia faciunt, non erunt hæreses regni Dei. Hic iam mihi dicito tu, qui carnis accensator es, & arbitraris hæc ob similitatem & disordiam esse dicta. Sit ad alterum & scortatio carnis, iuxta vestra opinionem: inimicitia, contentio, emulationes, concertationes, hæreses, veneficia, cuius erunt? Nam hæc tantummodo sunt corruptæ voluntatis, nimirum ut cetera, quomodo igitur erit carnis? vides igitur quod hæc non loquitur de carne, sed de terrestri cogitatione, quæ humi serpit, eoque terror in ingreditur, dicens: Qui talia faciunt, regni Dei non erunt hæreses. Quod si hæc essent naturæ malæ, non voluntatis prauæ, superfluum dixisset faciunt, non patiuntur. Huius autem rei gratia etiam exulant à regno cælorum, Neque enim ad ea quæ sunt naturæ, sed ad ea quæ sunt voluntatis pertinent vel coronæ, vel supplicia. Quapropter etiam hæc minatur Paulus.

Athletarū
delectus.

Quemadmodum igitur si qui athletas deligit, siue natio adunco, siue simos, siue nigros, siue candidos eligat, nihil refert ad probationem, sed illud vnum spectandum est, ut validi doctique sint: Ita qui ascribendus est in nouum testamentum, hunc nihil nocent hæc omnia corporalia, si absint, quem admodum neque iuuant, si adsint.

Ignis ad-
motus ce-
ræ.

Quemadmodum enim ignis ad motus ceræ, facilius molitur eam: Sic & amoris calor, rerum fastum & arrogantiam, vehementius quam ignis soluit.

IN CAPYT VI.

Sicut enim aurum videtur quidem esse splendidum priusquam mittatur in fornacem, verum ubi traditum fuerit igni, verò certo dignoscitur, eo quod adulterinum est, ab eo quod est syncerum, separato: Sic & nostra opera, ubi diligenter examinaueris, tum euidenter reteguntur, videbimusque nos ipsos multis criminibus obnoxios esse.

Sementis.

Quemadmodum enim in semente, qui seminat, non potest ex ordeo metere triticum, eo quod oporteat & seminare, & messiem eiusdem esse generis: Sic & in operibus. Qui in carne deposuerit delicias, temulentiam, concupiscenciam absurdam, quæ hinc proueniant metet. Quæ autem sunt ista supplicium, vltio, probrum, risus, corruptio.

SIMILIA:

76

Quemadmodum enim qui in luctum aliquem inciderunt, aut aliquem ex synceris amicis amiserunt, aut aliqui Malum ali-
malum aliquid subito exortum ferunt, neque noctu quietem quod subi-
agunt, neque interdiu, luctu pectus illorum obsident: Sic & to exortu.
beatus Paulus pauca loquens de moribus, denot reuertitur
ad superiora, quæ maxime discruciant ipsius animum.

Quemadmodum enim diuites sportulas mittunt egen- Sportulae.
tibus, quod sic, quando & ipsi in egestatem inciderint, eadem mittendæ
ab alijs consequantur: Sic & nobis est faciendum. egen-
tibus.

Sicut enim in structura domus non omnes lapides eun-
dem habent locum, sed hic quidem in angulum est accom-
modus, ad fundamenta non item: ille contra ad fundamenta
commodus est, non item ad angulum: Itidem sanè est in cor-
pore, quod est ecclesia. Quin & in nostra carne licet idem
cernere, attamen aliud membrum ab alio toleratur, nec ab om-
nibus omnia requirimus. Nam ex communi facta collectio,
& corpus, & aedificium constituit.

Quemadmodum enim equi freno morigeri, omnia ex Equi mori
sefe facientes, non opus habent scutica. Sic & anima quæ im-
pulsu spiritus recta facit, non eget admonitrice lege. geri.

Vt enim in corpore si quis ab omnibus membris eundem
postuleret suum, nunquam constiterit corpus: Sic & fratres gra-
ue bellum erit, si ab omnibus omnia requirimus.

EIDEM IN EPIST. PAULI
AD PHILIPPENSES

HOMILIA I.

Ne verò si semel atque iterum dederimus, existimemus
nos totum beneficentia munus expleisse. Per omnem enim
vitam hoc agendum: neque enim satis est semel cum laude Perpetuo
rem gerere, sed perpetuo. Etenim qui in stadio postquam de-
cem dolichos cucurrit, si post deficiat, totam laudem perdi-
dit. Et nos si semel aggressi bona opera, postea defecerimus,
totum amissimus, totum perdidimus.

Quemadmodum diuitum filij ornatus gratia aureum mo-
nile gestant in collo, nec id vnquam deponunt, veluti nobilitatis si-
gni circumferentes & ostentantes: Itidem & nos oportet semper Nobilita-
beneficentia indutos esse, declarantes quod filij sumus eius qui mi se
ricors est, eius qui solè suum exoriri facit super bonos ac malos.

IOANNIS CHRYSOST.

Monumē- ta pueri detracta. Quemadmodum enim ista monumenta pueris detractantur, posteaquam facti viri, feruntur ad aliud ornamentorum genus. Idem & in nobis non iam erit elemosina, quæ pecunijs erogandis constat, sed alia quædam multo præstantur.

HOMILIA II.

Fornax Babylonica.

Quemadmodum enim in fornace Babylonica, quæ tam ingens flamma si rretur in altum, tamē beatis illis pueris rcerat. Sic amicitia diligentis, ac Deo placentis animum occupans, omne abigit incendium, & in rorem admirabile vertit.

Actores in scena.

Quemadmodum enim actores in scena, regum ac ducum personas, item medicorum, ac rhetorum, sophistarum ac militum assumentes ingrediuntur, quum ipsi nihil hominum sint: Sic sanē & in præfenti vita, paupertas ac diuitiæ nihil aliud sunt quam personæ.

Scena beatus.

Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris, ex his qui extra scenam pedibus ingrediuntur, personam gestatē regis, nō iudicas eum beatum, neq; regem esse credis, imō nec ipse optas esse talis, sed quum scias, quod sit quispiā ex his qui conuersantur in foro, funium opifex, aut faber cerarius, aut aliud quicquā tale, non iudicas illum beatum ob personam, aut ob vestem ad talos demissam, neque ex hisce rebus æstimas illorum vitam, sed despuis potius illum ob aliā vilitatem: Sic sanē & hic, velut in theatro, videlicet mundo, sedens, & in scena ludentes spectans, vbi videris complures diuites, nō putes verē diuites esse, sed diuitum obiectos personis. Nam quemadmodum ille qui in scena regē, aut belli ducem agit, frequenter est famulus eorum qui ficus aut botros vendunt in foro: Itidem & hic diues crebrō pauperior est omnibus. Quod si detraxeris illi personā, si cōscientiā explices, & ingrediaris animum, multam illic offēdes virtutis inopiam, cōperiesq; omnium hominum abiectissimū. Quemadmodum enim instāte vespere, digressisq; qui cōfēderant, vbi fuerint ē theatro egressi, habitumq; tabulæ deposuerint, qui prius reges ac duces esse videbantur, post apparent hoc quod sunt. Ita sanē & nunc, postquā mors aduenerit, theatrumq; dimissum fuerit, quum diuitiarum paupertatisq; personas deposuerint, omnes illuc pfecti sunt, atq; ex solis op-

SIMILIA.

77

ribus iudicati, declarant qui verē sint diuites, qui verē pauperes, qui honorati, & qui humiles.

EIDEM HOMILIA IN EPISTO. AD TIMOTH. 1.

Sicut enī paruulus, si quid habeat puerile, idq; rebus necessarijs præfert, pater ipsum puerilibus priuat, vt vel inuitū ad meliora traducat. Ita & Deus omnia facit, cunctaq; molitur, vt vota nostra, atque desideria ad cōlestia transferat.

HOMILIA II.

Arte opus est, ne quis incastrum iacula dirigat, neu extra agnum sagittas intorqueat, vt necessariū opus, s. spiritus gratia. Arte opus. Sunt enim plurima quæ a recto itinere nostros frustrentur conatus, cum ad vnum signum intentio dirigenda sit.

Quemadmodum freno legitime vititur non is equus, qui lasciuir, neq; qui mordet, sed qui pulchrē agitur. Ita & is lege vititur legitime, non qui literæ necessitate, sobriē, ac iustē viuere cogitur, qui nouit quod ipsa non indiget, nō metu legis rectē factis insistit, sed virtutis tantum gratia, hic securē ac legitime vititur lege. Equus.

Quemadmodum literarum apices pueris proponuntur, porro qui eas docet, non ex ipsis excellit, verū aliūde peritiā gloriā promeretur, atq; ex ea eruditioe præstantus vititur literis: Ita & qui legem transcendit, nihil opus habet doctorio hic melius implet. Huic ad qd lex? Quemadmodum & medicus cōfēcto vulneribus, nō sano, neq; bona valetudine prædito. Nihil opus mansueto equo & obtemperanti, freno. Nihil instructione opus est ei, qui pædagogō non indiget.

Quemadmodum angeli vbiq; appaerint, secum gloriā habent. Ita sancti.

Quemadmodum sol nō indiget vestibus, nō alijs aliquibus opus habet, sed simulatq; illuxit, gloriā sui fulgoris ostēdit: Ita & tunc sancti.

HOMILIA III.

Amicū cū peregrē proficisci cernimus, lugemus, ingemiscimus, si mortuū videre cōtigerit, plangimus, cū nouerimus mortuū, cum non perpetuō a nobis seperandum, propter resurrectionis sacramentū. Enimuero fortē cū Christus quotidie sepa-

IOANNIS CHRYSOST.

retur à nobis, imò cum ipsum singulis horis à nostro arceamus cōgressu, neque dolemus, neque durum aliquid & acerbum nos pati arbitramur. Ceterum cum illum afficiamus iniurijs, cū cum contristemus iugiter atq; iritemus, neque quæ ille iusserit faciamus omnia, neque ingemiscim⁹, sed insensibiles, non secus ac lapides, manemus.

¶ HOMILIA V.

Dux.

Quemadmodum dux nisi antea miles optimus fuerit, ne dux quidem esse aliquando poterit: Ita & doctorem prius oportet docere seipsum.

Nauis.

Vti nauis tutissima est fides, qui ex illa deciderint, necesse est naufragium facere.

Nubes.

Sicuti dudum nubes Hebræorum castra tegebat. Ita Ecclesiam protegat spiritus sancti gratia.

¶ HOMILIA VI.

Pueri scholis ac liberalibus discipulis traditi.

Imitare vel pueros q̄ scholis traduntur, ac liberalibus discipulis, qui cū viderint socios & cōtubernales suos ratione cedere corū quæ didicerint, eosq; qui negligētiore fuerint, cedi, & per singulos discuti, cōcidiq; verberib⁹, admonentur, qd de se sperare debeant, & penē prae timore moriuntur, ac si q̄ ex socijs, eos flagris plurimis fortassis ceciderit, nō irascitur cum metus ille animum penitus occuparit, neq; magistrū interpellare habent, sed vnum tantum intuentur, quo pacto scilicet egredi vel ingredi, absque verberibus possint, solū idq; tempus versatur ante oculos, & cum excesserint ianuas, cōtinetu liberi, maxima tenentur voluptate.

¶ HOMILIA VII.

Paries caducus.

Quemadmodum caduco parieti, aut nimis fragili corpori quolibet quisque apposerit, in sua imbecillitate perdat. Ita & hic nullum anima emolumentum ab his quæ sunt extrinsecus sumit, sed eadē p̄manet, quātalibet ei q̄sq; fortissecus ornamenta circundet.

¶ HOMILIA VIII.

Fide subnixi.

Quemadmodū hi qui fide subnixi sunt, in tuto nauigant: Ita & qui illa exciderūt, nusq̄ possunt cōsistere, sed lōgo errore circūacti, postremo in ipsa perditionis prærupta feruntur.

Cibi.

Nam quemadmodum carnales cibos, diebus singulis ex necessitate requirimus: Ita & fidei pietatisq; doctrinam semper accipimus, eaque iugiter enutrimur.

SIMILIA.

78

¶ HOMILIA XVII.

Quemadmodū scabiose oncs, si cōfricentur, ceteris etiā que sanantur, morbo tēntur: Ita & hi hoīes nequā si simplicioribus q̄busq; inuēntur, veneno eos suę malignitatis ificiūt.

Neque enim si qui clausis oculis quærat, inuenire quid poterit: sicut item si apertis ipsis seipsum humo obruat, avertatq; solem ibi inquirat, inuenire aliquid nequaquā poterit. Adeo sine fide nihil inueniri potest, ea que absente pugnās nasci necessariō contingit.

Sicut em̄ cum quis recto itinere gradiens, si in aliud aliquid intendat animum, pergit quidem, sed sepe dū nescit vrbem illā pertransit, ad quam properabat, pedesq; frustra sui tendens.

Quemadmodum enim aduersi quidam, ac furentes ventis, si in mare placidum irrant, ipsum funditus vertunt, adeo ut harena profundi superius misceatur vndis: Ita & pecuniæ cupidī omnia penitus insciant, neminem, qui huiusmodi est, amicū nouerunt.

Sicut em̄ flamma vehemēs vbi in syluā incidit, peruenit Flamma. oīa, & desolat: Ita & ista orbem destruxit vniuersum.

¶ HOMILIA XVIII.

Vitens in delictijs mortuus est: Venti enim solūmodō vit, ceteris sensibus mortuus. Neque aspiciat que aspicienda, neque audiat, que necessariō audire cōuenit, neq; loquitur que decet loqui. Quemadmodum mortuus quispiam in lecto iacet, Mortuus i cens, complōsis palpebris, clausisque luminibus, nullū oīno lecto decū sensum habet: Ita & hic, imò lōgē hic deterius, quā mille afbens, factus est. Ille enim bona æque, atque mala eadē ratione nō sentit, hic autem malorum tantū amittit sensum, nihil que boni penitus sentit. Nihil illū ex his quæ in futura vita seruatur, mouet: sed ad omnia persistat immobilis, atque ita mortuus est, quemadmodū in cuniculā quendam obscurū & tenebrorum antrū præcipitatus, atque immūdia omni plenus, intus & opacis vitiorum sinibus cōditus, semper in tenebris, instar mortuorum degit. Iam verò quis possit tempestatem illam ingentem eloqui, que ex huiusmodi pernicioso delictiarum vīu in animam & corpus irrumpit? Quemadmodum enim vasta ac perpetua nubiū densitas, radios solis nū-

Homines nequam.

Sine fide nihil inuenias.

In aliud urbem illā tendens.

Venti sunt furentes.

IOANNIS CHRYSOST.

Perpetua
nubis den
sitas.
Radijs solis

Catadys-
mus huc in
vndatio ve
hemetior.

Oculorū
pupilla.

Corp^o ob-
esum.
Mortui.

Anima
mortua.

Vniones.

quam finit vim sui fulgoris ostendere: Ita vini ac deliciarum
evaporationes, cerebrum, non secus quam scopulum nocte,
illumque crassa nube tegentes, non permittunt liberē vīquam
se intendere, verum in tenebris perpetuis detinent eum, qui
sic miserabiliter iacet affectus. Neque explicari potest omni
no quanta intus tempestate iacetur. Quemadmodum enim
saepe cum inundatio vehementior facta fuerit, aquarum vis
officinā aditū occupauerit, turbare eos, qui intus sunt, cerni
mus, & discos & amphoras, & spongas, & alia plurima ad
exhauriendum aquam excogitata deferre, ut ne violatis fun-
damentis, atque commotis, omnis posthac suppellex inutilis
fiat, ita & anima quous nimis delicijs oppressa fuerit, pertur-
batur omnis ratio, ceterum quod iam coactum est, cum ex-
haurire difficilimum, quod rursus aliud euestigio ingredia-
tur, incredibile est, quanta perturbatio, quantusque fluctus im-
mineat. Quando corpus pinguedine, crassitudineque disten-
ditur, tantō illa extenuatur magis, atque imbecillior fit, tanto
item obruitur, & sepelitur. Ac sicuti in oculorum pupilla si qui-
dem exterius impositas tuniculas crassiores effeceris, cernen-
di vim emittere ex se nequit, & clarius intueri, cum radius il-
le oculorum ex ea pinguedine obtundatur, ac tenebris plena
sunt omnia: Ita & corpus cum fuerit obesum, animam quoque
obtusorem euadere necesse est. At mortui (inquies) in putre-
dinem tabemque vertuntur, ingensque ab eis sanies destuit.
Ita & in ea, quae delicijs soluitur, videas quippe reuma, pitui-
ta, purgamenta narium, ructus ac vomitus extrā profluunt.
Cum iaceat anima mortua, quid ex eo cibo potūque percipi-
tur emolumenti? Neque si cadaver iaceat exanime, pulchra
veste contectum, ex eo flore vestis, perficiet quippiam: Ita neque
anima mortua, venustiori corpore amicta, aliquid ex eo de-
core lucrabitur.

HOMILIA XIII.

Quemadmodum vnionum magna differentia est, licet
omnes appellentur vniones: Ita & complures viae virtutis, sed
vni quidem candens est, atque omni ex parte rotundus, alius
verō huiusmodi specie caret, ceterū alio decore nitescit. Nā
ad imitationem coralij veluti quadam arte effectam, oblon-
gam praefert lineam, angulosque tornatos, habetque quiddā

SIMILIA.

79

albo colore venustius praxinū, sed omni virore iucundius,
alius coloris amoenitate praefert sanguinis speciem, alius ma-
re colore caeruleo superat, alius purpurei fulgoris est gemulus
solis quoque colores inuenies. Huiusmodi & sancti sunt, alij
seipsos exercent, alij & Ecclesias secum.

HOMILIA XIII.

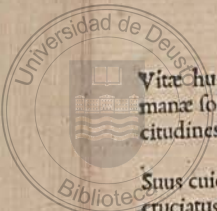
Pauperes sunt medici vulnerum tuorum manus eorum tibi Pauperes.
bi medicamenta praestant. Non ita medicus ut medicamenta
imponat, extendens manum, curationem exhibet, ut pauper
abs te ut accipiat, porriges manum: dedisti pecuniam, pecca-
ta exuisti.

HOMILIA XV.

Veluti quispiam indulgentissimus pater, pictura illustris
non ipse solus eam gloriam vult, sed filium quoque ad eandē Pictor in-
peritiam cupit adducere. Ita Deus eadem conditionis facul-
tate te donauit, ut te terram facias coelum dedit, corpus pul-
chrum, potestatem dedit, ut animam facias pulchram, dixit:
producat terra herbam fœni, & omne fructiferum lignum.
dic tū quoque: producat hæc terra fructum suum, & prodibit
quodcumque operari volueris. Finxit draconem, illud tibi, id
est, diabolum, nec tibi inuidit hanc potestatem, illud tibi & il-
li si vis: potes enim eum ut passerem capere. Oriri facio solā
super iustos & iniustos, imitare, & tu bona tua bonis malisq;
cōmunicā. Accēdo in cœlo luminaria, accēde & tū clariora il-
lis, nanque potes his qui in errore sunt, lumen veritatis accē-
dere. Dominor angelis, tu quoque per primitias itidē. In se-
de regia sede, & tu mecum per primitias sede.

HOMILIA XVIII.

Quemadmodum si apud barbaros detineretur seruus Scelus rex
quispiam rex, & illi ad maioris seruitutis indicium, non pur-
puram atque diadema auferant, sed cum illis insignibus, & a-
quas ferre, & coquere, & alia inferre ministeria iubeant, ad
maiorē & sui honorem, & ignominiam illius: Ita barbaris
omnibus immanius vitia ista nobis imminēt. Nihil iunat in-
tegris gentibus dominari, si serui perturbationum sumus, &
quid nocet nulli hominum principari, si vitiorum tyranni-
de celsiores sumus: istud summa libertas est, istud imperium,
istud regnum.

IOANNIS CHRYSOST.

¶ In posteriorem Epist. HOMEL. I.

Vita hu-
manæ soli-
citudines. Quemadmodum fieri non potest, ut qui nauigant, absq[ue] cura sint: Ita & hi qui vitam hanc fragilem viuunt, absq[ue] solitudinis angore esse nō possunt. Si diues fuerit, plurimæ illi mœstitiæ occasiones: Si rex, curis destinetur innumeris.

Sæuis cuiq[ue]
cruciatus
acerbissi-
mus. Quemadmodū ij quibus pars aliqua corporis dolet, putant se plus dolere, quā proximos, & qui oculum dolet, nulum putant sibi æquari posse dolorem. Rursumq[ue] qui stomachi lāguore tenetur, illum putat dolores omnes excedere singulq[ue], quibus detinentur incommodis, omnia vi suæ magnitudinis transcendere existimant: Ita & in angore animi, ac mœstitia contingit, ut quō quisq[ue] premitur, eum putat ceteros sua acerbitate superare, quippe qui hoc suo experimen-
Ornata do-
mus. to diiudicat. Sicut qui non habet filios, nihil ea infœcunditate putat esse molestū, & qui inter paupertatis angustias filijs angitur, nihil æque atq[ue] filiorum multitudinem excœcatur.

Veluti si quis domum ut sit præclaro opere, atq[ue] honesto mirabilis cautē provideat, eos verō qui hanc habitaturi, negligat: Ita qui corpus, ornant anima neglecta.

Ignis. Quemadmodū enim cum ferendo oneri accedit socius, eum qui solus ferebat, leuasse dicitur: Ita & in alijs omnibus huiusmodi societas, ex miseratione profecta, vim maximam alleuationis habet. Nam societas eorum, qui nostri meroris participes sunt, doloris maximam partem auferit. Sed verō nunc peruerso ordine, asinum lapsum erigim[us], amicorum animas lapsas negligimus.

Quemadmodum ignis indiget lignis: Ita & gratia alacritate nostra opus habet, ut feruere perpetuū possit.

¶ HOMILIA III.

Cib⁹ quo-
tidianus. Quemadmodū corpus nostrum, non si semel nutriatur, habet totius vitæ substantiam, sed quotidiano indiget cibo: Ita in religione, in pietate, diebus singulis, opus egemus auxilio. Magna nobis miseria opus est.

Adulter
singularis. Sicut quisq[ue], siue regis violarit uxorem, siue pauperis, siue serui, pari ratione adulter est, cum peccatum nō personarum differentia, verū ex voluntate improba, id scelus admittentis iudicetur: Ita & hic, imō illum magis adulterū dixerim, qui quilibet ex vulgo, quā qui ipsam reginā violauerit: Il-

SIMILIA.

80

lic enim plurima irritamenta sunt, putā opes, elegantia, forma, & eiusmodi, quorum hic nihil inuenitur. Eadem profecto ratione illum in igris ebrium dixerim, qui quolibet vinicius. no, quā qui optimo inebriatur. Ita & cupidum eum potissimum censeo, qui ne minima quidem rapere omittit: Nam qui maxima, minima fortasse contemnet. Fur igitur magis hic quā ille est.

Quemadmodum agricola non sui ipsius curam habēs, sed fructū ac terræ, non absq[ue] vtilitate laborat, verū primō ipse ante omnes laborum suorum percipit fructum: Ita & doctor em frui laboribus suis consentaneum est. **Agricola.**

¶ HOMILIA V.

Sicut arbor cum plures ictus acceperit, & vno postmodum repente corruerit, non illi vni tantum, sed ceteris pariter imputatur, quod ille animaduertit qui radicē intuetur: qui excisa.

enim ex alto conspicit, nihil tale valet conspiciari: Ita in verbo Dei audiēdo sæpe vno doctoris verbo multi cōuersi sunt. Quamdiu hic sumus, anima voluptatum illecebris delinita, tristitia ægrē admittit animo, cum verō migratura est corpore, tunc iam maiore metu continetur, quippe quæ ad ipsa iudicii peruenerit limina: Ita ferme & latrones, quamdiu Latrones. quidem in carcere viuunt, absq[ue] metu degunt, vbi verō ad velum fisti cœperint, soluantur metu. Cum enim pulsare animam metus mortis incipit, ignis instar præsentis vitæ omnia succidens philosophari eam cogit, & futura sollicita mente versari.

Medici sæpe plurimi, cum plurima medicamenta egrotō obtulerunt, nihil profecerunt, cum demum repente quispian accedens totum perfecert, non est tantum munus illius, qui postremus accessit, verū illorū etiam qui remedia priores morbo adhibuerunt: Ita si quis post diuinam multorum admonitionem, de repete ad nonissimū vnius cuiuspiam correptionem respiscat, non postremo, sed prioribus acceptum referendum est.

Sicut statera, si lancem loco motam habeat, pondera iuste non iudicat: Ita & anima nisi rationis lancem stabilem, ac firmiter vim diuini timoris affixam, res syncere diiudicare non valet, sed circumfertur iugiter atq[ue] deprimitur. **Statéra.**

IOANNIS CHRYSOST.

Seruus in-
gratus &
perfidus.

Si quis seruum nactus, qui in multis offenderit, illum & non flagris ceciderit, verum peccatis indultis, futura vitare monuerit in posterum, ne in eadem decidat, magnis quoque muneribus prater ea illustrauerit, ac beneficijs fouerit, quam obsecro futura est tam perfida mens, tam ingrata anima, quae huiusmodi gratia non ad meliora sectando prouocari sufficeret?

¶ HOMILIA VI.

Anis capta

Quemadmodum anis & si non toto corpore, sed vno tantum pede capta teneatur, in potestate eius est, qui laqueum tendit: ita & nos cum vita, & fidei peruersitate capi valeamus, si vitam solum oberramus, in ius diabolicum labimur.

Vas fictile
corpus no-
strum.

Vas fictile corpus nostrum est. Sicut vas nihil est aliud, quam coctum lutum: Ita & corpus nostrum nihil est aliud, quam lutum animae calore solidatum. Huiusmodi denique si sepius decidat, defluit atque conteritur. Quid enim ossa, quae ad o-
valida & arida sunt, à testa figuli differunt? Quid à luto car-
nes? Nonne aequè ex humore materiam trahunt?

¶ HOMILIA XIII.

Miles.

Miles lauacris, ac spectaculis vacans, intentusque negotijs veluti desertor militiae iure datur, multo magis. N. quae deserto munere suo, delictis student.

¶ HOMILIA XVI.

Quaestio-
nes.

Nec qui clausis oculis querit, inuenire quid poterit, sicut ite si apertis illis, seipsum humo obruat, aduersatusque; solem ibi inquirat, inuenire aliquid nequaquam poterit. Ad o- sine fi-
de nihil inueniri potest, eaque absente, pugnas nasci necessa-
rio contingit. Quae enim fides proficitur sola, succedens que
stio, neque permittit intelligi. Cum in quaestiones incidimus
de Deo, quae non oportet, opinamur.

¶ IN EPIST. AD TITVM

¶ HOMILIA I.

Sic cum ex amico beneficium aliquod sumimus, siue cum verbum aliquod gratum, placidumque audimus, in amorem exarscimus: quanto magis cum viderimus quibus pericu-
lis impliciti fuimus, ex quibus omnibus nos eripuit domi-
nus, promptiores ad obedientiam erimus?

¶ HOMILIA II

SIMILIA.

81

Nihil vilius, abieciusque vana gloria. Sicut si videre con- tingat multitudinem paruulorum, eorum scilicet qui subieci vbe- ribus sunt, ab iis non cupis gloria: Ita te necesse est gloriae cau- sa ad omnes homines affici. Idcirco enim inanis dicitur gloria. non aspicias, ut in scena sibi personas imponit histrio, quam praeclaras, quam honestas, quam ad extremam, quam ad exactissimam formae diligentiam efficitas? Potestne mihi huiusmodi aspectu verum esse demonstrare? minime sane. Quid igitur non eas aliquando amasti? Non. Cur id? quoniam inanes sunt, immu- tantque decorem. Sed nullus ibi solidus decor: Ita & gloria in- anis est, imitaturque gloriam non quae vera gloria est. Illa quip- pe sola permanet quae naturalis est, quae in intimis conditur, porro quae extrinsecus adhibetur, obtulit sapius facultatem, sed id apud homines, & usque ad vespemam: Ceterum solu- to theatro, sublatisque personis, unusquisque quod est, id quoque videtur. Non igitur velut in scena atque ludo, veritatem arri- piamus: inanis est gloria, nihil solidi in se habet, nec veri. Ex- tineta est, & in fumum resoluta, rem tam instabilem amare quo pacto inducimur, quam magna est stultitia, hanc velut lu- tum in comparatione auri, scilicet gloriae Dei, contemnere?

¶ HOMILIA IIII.

Fert magnum discipulo in mari solatium, magnamque fi- duciam, cum meminit, magistrum ferè naufragum fecisse, & fuisse seruatum. Neque enim arbitratum iam fluctus illos atque tempesta- tes, ex propria imperitia inscitiaque, sed ex ipsius rei natura co- tingere. Ac id permagnum est, ratione solati. Fert item in bellis tribuno vel cuiusvis agminis duci, maxima incitamen- ta virtutis, cum imperatorem viderit vulneratum primo, tum demum euadere eius vulnere: Ita & fidelibus quibusque mul- tum affert solacii, quod apostoli cernunt tolerasse plurima.

¶ HOMILIA VI.

Quemadmodum eos qui nudi effugiunt, nemo facile tenere potest, qui vero vestimenta post se trahit, cum quilibet citò apprehendit: eadem ratione & diues, & pauper existimandus est. nam ille quidem etiam si capiatur, diffingere facillime poterit, hic autem & si non teneatur, suis compe- ditur, irretitur, curis innumeris, de- siderijs, ac perturbationibus, reliquis, quippe omnia ista obruant ani- mae: neque ista solū, verum & alia plura, quae ex diuitijs oriuntur.

Personae hi-
strionum.

Naufra-
gium.

Imperato-
ris vulnera

Dives &
pauper.

IOANNIS CHRYSOST.

Quemadmodum enim si quis amicorum seruos comen-
dauit aliquos, illi amicitiam reueriti domini, ipsos nō mo-
dō non ledūt, sed maximo honore praesequūtur: Ita & ignis
ille, postquam domini sui amicos esse cognouit pueros illos,
eorum & dirupit vincula, & ipsos absoluit, atq; dimisit, ipse
illis paumentum fuit, atque ab eis calcabatur.

¶ HOMILIA IX.

Arbor.
Procella.
Diuina
mor.

Arbor cū in altū radices miferit, ne vehemens quidem il-
lam procella agitare poterit: Si verō superficie tenus fibras
poterit exire, neq; ad profunda descendit, paruus licet venti
flatus irruat, eam à radicibus euulsit: Ita & in nobis. Si affi-
xerimus diuino timore carnes nostras, nihil mouere nos pote-
rit: Si verō verbo tantum diuinæ religionis sacramenta per-
ceperimus, exigua pulsio totum perimit ac perdit.

¶ IDEM IN EPISTOL. PAULI AD Philemonem.

Scopuli.

Venti im-
mites.

Pessim⁹ scopulus vana gloria, qui nimis habet suauitatis
occurrit magis omnium noxiū q̄ illi scopuli, qui monstruosi à
fabularū inducuntur authoribus. Quemadmodum vēi qui
dam feri atq; immanes, cū in serenū irruerint pelagus, ipsum
totū à fundo perturbant, adeo vt & arena sapius vndis mis-
ceatur: Ita & hæc perturbationes, cum in animam irruerint,
cuncta permiscunt, & quæ superiora erant, ad infima detra-
hūt, excantq; mentis clarissimum lumen, atq; imprimis glo-
riæ vesana cupiditas. Nam honoris esse negligentem, laudē
non affectare multorū, maximo labore indiget magne philo-
sophie & animæ cuiusdam angelicæ, & quæ ipsum verticē
cardinis cœlestis attingerit, certam argumentum est.

¶ HOMILIA III.

Febre labo-
rantes.
Lāguoris
incomoda.

Medici febre laborātes eo incendio liberant, non vt sanitate
abutantur in malū, atq; perniciem suā: nam præflaret morbo
conferescere, q̄ ea ratione sanum fieri, vt in lectum decerneret
decidat, sed vt discētes infirmitatis incommoda & mala, nō
iam in eadem incidāt, vt sanitatē charius amplexi omnia ge-
rant, quæ ad eam conferre possint: Ita & deus nos. crispit de
lege, non vt peccemus, quia non sumus sub lege, sed ne in ca-
dem ignominia redeamus.

¶ IDEM IN EPIST. AD HEBRAEOS.

SIMILIA.

22

¶ HOMILIA I.

Sicut aqua siue salta sit, siue illa potabilis, & vasa replet Aqua.
haurientium, & suum fontem ex quo manat, nequaquam va-
cū remanere permittit: Sic & nequitia, sic virtus, vnde pro-
cesserit, illam procreatorem primitus illa latificat, & illa
consumit.

¶ HOMILIA II.

Si quispiam febrium calore peruratur, & aquam frigi- Febribus
dam intemperanter accipiens, ad paululum tempus sitim vi- exetians
deatur extinguere, num propterea debet altum sapere? Non
ne postmodum in eo maior febrium flamma succenditur?

Si qui solis radios, corporeis cupit haurire luminibus, nō Solis radii
modo quod quatit, non efficiet, neq; quod instituit, peraget,
verū ipso quoq; quo videt, priuabitur lumine, innumeraq;
sustinebit incommoda: multo sanē magis qui in æternam il-
lam lucem defigere obtutus quatit, eamq; rationibus conse-
qui mortalibus, hoc patietur. Nihil enim deterius esse potest,
quā velle diuinas res, humana ratione discernere atq; me-
tiri. Ita enim ex fidei fundamento quisq; decedit, & longo er-
rore iactatur vagus, atque à luce deseritur.

¶ HOMILIA III.

A regali

Foris eramus sicut qui sunt extra regales aulas, in vineis aula
colligati, & qui habent apud regē pro culpis aliquibus offen- exclusi.
sam, huiusmodi quippe à regali aula foris exclusi sunt: qui ve-
rō voluerit istis veniam impetrare, non primū ipsos in aulam
regis introducit, sed ipse foras egreditur, ibiq; commiscet cū
eis sermocinandi negociū, vsque dū eos correctos & dignos
efficiat, qui regis vultui representari mereātur. Sic & Chri-
stus efficit. Egressus quippe ad nos, id est, carnem sumens, &
collocutus nobiscum, præcepta nobis regis innotuit, & sic nos
à peccatis emundans, & ad Deum conuertens, in aulam re-
galem, velut mediator optimus introduxit. Ideo incarnationis
sue aduentum vocat exitum, Paulus introitum.

¶ HOMILIA VII.

Sicut corpus vsquequo febribus detinetur, & sub sequenti Febribus
bus agitudinibus, & si sit validū, tamen affligitur, cū autem
liberata fuerit ab obsessione morborū, recreat propria virtu-
tem: Sic etiam anima in iuuentute febribus laborat, & amor

IOANNIS CHRYSOST.

gloriz opprimit eam, & deliciarum, & venerarum rerum, & aliarum multarum inaginationum. Cū autem senectus aduenit, omnes has passiones effugat, alias per satietatē, alias per philosophiam cōstrictas, has quippe suas corpore relegat se nectus, nec si velit anima illis uti, permittit, sed sicut hostes diversos recludēs, velut in loco à turbis libero collocat, & multā ei operatur tranquillitatē, & timorē inducit ampliorem.

¶ HOMELIA IIII. in cap. i.

CHRISTVS pro omnibus gustat mortē. Non dixit vt moriatur. R. euera sicuti qui gustat, sic breue intervallū in illa faciē, cōfestim surrexit. Sicut medicus nō habēs necessitatē ex cibis, quā agrotō preparatur degustare, sed illi consulens primus ex illius cibo degustat, vt persuadeat agrotō prōpō illos cibos accipere. Sic & domin⁹, quoniā oēs homines mortē timebāt, persuadens eis, vt fiducialiter ad mortē accederēt, & ipse gustavit mortē, nullā habēs necessitatē. Venit enim princeps mūdi, & in eo non habet quicquā. Illi qui per omnem vitam sub timore mortis agebant, & servierunt, ipsē ab eadem liberati, & derident eam, quam illi horrescunt. Tale est nūc, quale si vinctum aliquem producendū ad mortē, & semper hoc expectantem, quisquam pinguem reddat ex multis delitijs, tale aliquid erat mors antiquo tempore. Nunc autem veluti si quisquam illum timorē excludens cum delitijs agens pronūciat pugnaturus, & proponat agonem, vt iam non ad mortē, sed ad regnū adducatur: Ex quibus esse velles? Ex his qui in custodia pinguēcerent, quotidianis diebus sententiam sui interitus expectantes, an ex illis, pugnaturis quidem multum, & laboraturis vltroanea voluntate, vt diadema tantum regni suscipiant?

¶ HOMELIA X.

Tribulus. Vt tribulus: vnde enim tenere volueris, percutit & pūgit, & est molestus etiam ad videndum. Sic & peccatum.

¶ HOMELIA XII.

Luto. Melius est luto pollui q̄ peccatis. Qui enim illic polluitur paruo tēpore delauatur, & efficitur similis ei qui illic nō cecidit: qui vero in baratrū ceciderit peccatorū, talem pollutionē accipit, quā aquis non possit, sed quā multo tēpore opus habeat, & pœnitentia diligenti, & lachrymis. Istā quidē sorde

SIMILIA.

83

extrinsecus nobis adueniunt, propterea & citius eas amittimus: illæ autem intrinsecus generantur, ideo vix delauantur & expurgantur.

¶ HOMELIA V.

Si qui militarem vitam viuunt, omnibus renūciāt, & v- **Militaris** **vita.** bicunq; bellum vocauerit, ibi aderunt, & vias incedunt, & omnia cū alacritate sustinent: Multo amplius nos CHRISTI milites sic pręparatos esse oportet, ac dispositos ad bellum passionum: non est nunc persecutio, sed bellum cupiditatis, ire, inuidiæ, aliarumq; passionum. Multum bellum per linguam oculos, &c.

¶ HOMELIA VII.

Cursores sumus. Cursum opus est, & valido. Qui currit, **Cursores.** neminem occurrentem sibi videt, siue per prata, siue per aspera loca transeat. Qui currit, non spectatores attendit, sed ad palmam, siue diuites, siue pauperes, siue detrahat quis, siue cedat, siue iniuriat, siue lapidet, siue domum diripiat, siue videat aut vxorem, siue aliud quid, ad vnum tantum festinat currēdo, hoc est, vt accipiat palmam. Qui currit, nunquā **Palmā.** stat. Nam si vel modicum negligat, totum amittit. Qui currit, nihil anteponit fini, sed magis ad eum pratendit.

¶ HOMELIA XIII.

Proponam⁹ duos milites, vnus foretur &, appetat aliena, **Milites** alius nihil horum operetur, sed benignitatem solam ostendat, virtutes plurimas operetur, in præliis tropheia multa constituat, dexterā suā efficiat ex hostibus cruentatam. Deinde tempore veniente, is qui ex militia est qua fur erat ille ad regale solium, ad purpuram prouehatur. Ille quidem marum vbi erat, sed ex misericordia imperiali nō luat pœnas eorum quæ gessit. Hic autē in loco nouissimo cōstitutus, sub imperatore non sustinebit merorem. Dic mihi, cū viderit illū qui secū erat miles ad summam ascendisse dignitatē, & ita clarum factum, totum mundū obtinere: Se autem in infimis perdurantem, & sine honore habentem, quod non afficitur supplicijs, sed ex sola misericordia, & si dimittatur, cōfusio tamē manet, miratur eum qui fecit misericordiam in eum, nō eum.

¶ HOMELIA V.

Languet corporaliter filius, omnis diligentia adhibetur, vt **Languens** **L. iij**

IOANNIS CHRYSOST.

sanetur: nemo erit qui longinquam peregrinationem subire detrectet, ut illum morbo absoluat. Infirmatur anima, nullus est cui ea res curæ est, omnes negligimus.

THOMILIA VIII.

Pugiles
luctatores

Ut pugiles atque luctatores, quibus nequaquam cure sit incessus & habitus, verum his omisissis, vestem oleo madidam induant, atque ad vnam tantum rem intenti sint, quo pacto & aduersarios feriant, & ipsi illorum ictus eludant. Stat ecce diabolus dentibus stridens, ac modis omnibus te prostrare cupiens, dum tu circa huiusmodi diabolicum prorsus ornatum versaris.

THOMILIA IX.

Corona.

Ut coronæ virginum capiti imponuntur, quod victorie signa sint, quod scilicet antea libidini impenetrabiles, ita demum cubiculum ingrediantur, quia scilicet à voluptate superata non sunt.

Radix.
Surculi.

Ut ex radice optima surculi prodeunt firmiores, ac semper in meliora proficiunt: Ita si parentes boni bene instigant filios, ipsos seruabunt.

Fundus.

Magnum depositum habent parentes, filios, ingenti illos seruent cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat. At verò nunc contrā facimus. Nam ut fundus quidem sit optimus, cuncta molimur, eumque fideli viro, magno cum studio tradimus, & agasem atque mulionem procuratoremque ac dispensatorem, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus, ceterum quod nobis omnium charissimum est, omnino negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fideli cuiquam viro committamus, qui ipsius tueri ac seruare pudicitiam possit. Et certe nullus fundus, nulla possessio, æque nobis gratus atque charus esse debet, quippe hæc omnia filijs quaruntur.

Palæstra.

Ut è palæstra luctatorem, ita decet virginē è paternā domo progredi, & matrimonio iungi, ut rei familiaris periclitum omnem habeat. Sitque veluti fermentum, quod massam omnem in suam pulchritudinem transferat.

THOMILIA X.

Rectoris
officium.

Eum qui regendos alios suscepit, tanta decet gloria virtutis excellere, ut instar solis, ceteros velut stellarum igniculus

SIMILIA.

84

in sui fulgore obscure, debet huiusmodi vitam habere immutata atque composita, ut omnes in illum, & in eius vitam, veluti in exemplar aliquod excellens, intueantur.

THOMILIA XV.

Scena quædam est vita nostra atque somnium. Sic enim Scena, in scena sublato velamine, vana illa soluuntur. Et somnia, ubi Somnium, solis illuxit radius, abuolant omnia: Ita & modo cōsumptione propinqua, & omnium, & singulorum cuncta soluuntur atque evanescent.

THOMILIA IIII.

Quemadmodum in excellentissimis quibusque bonis patimur hoc, ut dicamus, putasne hoc somnium est? Ita & in diuinis muneribus.

Præcellen-
tissima bo-
na.

THOMILIA XVI.

Sicut angeli in cœlis sunt, sed tamen cœlestes vocantur: Ita anima nostra in nobis cœlum est. Clarum est cœlum, semper idem, non conuertitur, sed nubes concurrentes id obtinent. Cœlum solem habet, & nos solem iustitiæ, licet nobis fieri, ut cœlum, imò meliores, quando dominum solis habemus. Cœlum ubique mundum est, sine macula, non in die, non in nocte innotatur: Ita nos neque in tribulationibus, neque in versatibus diaboli hoc patiamur, sed immaculati maneamus & mundi. Cœlum altum est, & multum distans à terra, hoc nos faciamus, separem nos à terra, extollam nos à terra. Cœli superius est, & ab imbribus, & à pluuijs, & à nullo constituitur, & nos poterimus, si voluerimus. Cœli putatur pati, verum tamen nihil patitur ipsum: Sic & nos etsi videmur pati, non patimur. Sicut in hyeme, pulchritudo eius non agnoscitur: Sic nos in tribulationibus.

Angeli.

Cœli nota-
tio.

THOMILIA XIX.

Sicut ferrum aliud ferrum reddit acutum. Sic etiam cœtus charitatis facit augmentum, lapis ad lapidem contritus, emittit ignem: quanto magis anima animæ commixta?

Ferrum.

THOMILIA XX.

Arbores quæ institutæ sunt, & ceteram habuerunt diligentiā, agricolarum adhibitam manibus atque laboribus, si nullam referant laborum vicissitudinē, radicibus emulsa, igni traduntur. Tale quiddam in causa contingit baptisina-

Arbores
steriles.

IOANNIS CHRYSOST.

tis. Cum CHRISTVS nos instituerit, & irrigatione spiritali potiti fuerimus: si deinde fructū nullū afferamus, ignis nos expectabit gehennæ, & flamma inextinguibilis.

¶ HOMILIA XXI. SUPER HOC: PATIENTIA VOBIS NECESSARIA EST.

O quantā magnitudo consolationis, veluti si quis ad athletam hoc diceret, qui cunctos superasset ac deieceret, & nihil reliquum haberet, qui sibi concertaret: & deinde futurū, non nisi ut coronaretur, & dilationem pati non ferentem, dum arbiter certaminis adveniret, qui coronam daret. Ille autem impatienter ferens, vellet exire & fugere, non tolerans sitim & flammam aestuationis: hunc consolatur dicens: Adhuc modicum, aliquantulumque tanquam parvum tempus sit ut remineat.

¶ IN CAPYT X.

Cultura fundi.

Ut fundus optimus sit, cuncta molimur, eumque fideli viro magno cum studio tradimus, ceterum quod nobis charissimum omnium est, omnino negligimus, neque curamus, quod admodum filium nostrū fideli cuiuspiam viro permittemus, qui ipsius tueri atque servare pudicitiam possit. Et certe nulla nobis possessio, nullus fundus æque nobis gratus atque charus esse debet, quippe hæc omnia filijs quaeruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est quam eorum, quorum illæ gratiā comparatur, quod profecto absurdissimum est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatē molles filiorum animos, cetera omnia secundo loco quaeramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt, sin autem probi, nihil ex paupertate ledentur.

¶ HOMILIA XVII.

Cibus nutritorius.

Sicut enim cibus naturaliter nutritorius est extans. Si in eum qui pravis cibis corruptus est, incidat, omnia perdit, & terribilia pertinent sacramenta.

¶ HOMILIA VI.

Cælum.

Suspiciamus in cælum, quoniam nulla se interponit nebes, & clara est omnis eius corona. Solum habemus nō tale, quale nunc est, sed tanto melius effectum, quāto luteis rectius aurum est melius. Et post illud nō superius rectū, deinde cæ-

SIMILIA.

85

gelos, archangelos, &c. Sed non valet sermo exprimere totū: experimento opus est: per experimentum quippe meli⁹ agnosceretur. Quomodo putas (dic mihi) Adam fuisse in paradiso? Ab illa multo erit melior ista conuersatio, quantum terra melius est cælum. Attamen & aliam similitudinem inquiramus. Si contingat eum, qui modo imperat, omnem mūdum obtinere, deinde neque bellorū, neque curarum habere vllā molestiam, sed in honore esse tantum, & delitiani, & multa quidē habere tributa vndique, & aurum illi affluere, & receditum esse, qualē illum putatis animum habere, si omnia terræ bella quiescere videat? Tale aliquid erit. Magis autē nequaquam ad similitudinē illius regni perueni. Propter quod oportet & aliam inquirere intelligētiam. Da mihi aliquem, qui sit sicut infantulus regis. Vique quo quidē in vulua est, nihil sentit, si autem contingat eum inde egredi, & in thronum regalem ascendere, non paulatim, sed confestim cuncta accipere: Sic est etiam ille status.

Infantulus regius.

Est & alia similitudo: Si quis victus, & multa mala perpeffus, repente ad regale solium rapiatur: Sed neque sic integre pertingere potui ad illius regni similitudinē. Hic quippe quæcumque quis perceperit bona, in prima quidem die ac si ipsum regnum dixeris, viget in eo amor & gaudium, & in secunda die & inertia, tempore vero procedente, permanet quidem in voluptate, non tamen tanta, minuetur quippe semper ex consuetudine quaecumque bonū istud sit: Illic autem non solum non decrevit, sed etiam augmentū accipit, intelligentiæque, quantū sit, animam illic pergenē, nequaquam finē bonorū illorū expectare, neque mutationem, quoniam potius clementum & vitam finem nō habentē, & vitam omni periculo liberam, omni mœrore, & cura alienam, plenam gaudijs, & mille bonis. Si enim hic in campum exeuntes, & tabernacula militum spectantes, ex velaminibus confecta, & tela, & galeas, vel vmbonibus, & vmbilicis scutorū resplendētes, & rapimur spectaculi miraculo, si vero etiam imperatōrē nobis contingat mediū videre, siue currentem, siue equitantem in armis aureis, vniuersitatem nos habere putamus. Quid ergo putas, cum videris sanctorum tabernacula æterna in cælo confixa? Cum videris vniquēque iu-

Vinctus.

Tabernacula militaria.

IOANNIS CHRYSOST.

florum super radios solis refulgentem, non ex are & ferro, sed ex illa gloria, cuius candore & choruscationes oculis humanis non potest inspicere. Sed quid non quiescat in requie incomprehensibili? Quod oculus non vidit, auris non audiuit.

CHOMILIA XXII.

Ferrum ignitum.

Sicut ferrum ignitum cum in aqua intingitur, amittit ignem: Sic iracundus in longanimitate incurrens, nihil cum se dedit, sed etiam iuuat, sed etiam ipse retinetur amplius. Nihil enim longanimitati simile. Numquam iniuriatur huiusmodi homo, sed sicut adamantina corpora non vulnerantur: sic etiam animae tales: superiores quippe iaculis inueniuntur.

Architectus.

Quemadmodum optimus architectus domum situ & virtute labantem: Ita communis hominum natura accepta Deus, eius partes restituit, disiecta & abscessa copulauit, & quae prorsus ceciderant, erexit.

Corpora bene curata.

Et quemadmodum corpora bene curata, non in bonam tantum valetudinem, sed in bonum quamprimum habitum restituntur: Itidem animas Deus, non à vicis solum purgavit, sed ad ipsum mox virtutis cacumen exulit.

CHOMILIA XIII.

Gutta.

Quasi gutta parua ad immensum abyssum, & infinitum pelagus comparata, si gutta è pelago acceperis, ea tamè pelagus, & si visu percipi nequeat diminuitur, de illo autem fonte hoc dici non potest, sed quantumcunque quis hauriat, nihil deficit. Afferamus aliud exemplum: nam hoc infirmum est. Constituiamus nobis igneum fontem, quo innumerae accenduntur lucernae, & totidem & totidem, nam huiusmodi fons ita plenus est ignis, quemadmodum si nunquam ex eo quisquam sumeret.

CHOMILIA XII.

Domus artificis.

Videmus domum bene adificatam, & dicimus, quia tota artificis est, & tamen non omne opus eius est, sed etiam operariorum, & qui materiam tribuit domui, & aliorum plurimorum, veruntamen quoniam amplius esse cõsulit, illius vniuersum opus esse dicimus: Ita & hic, nostrum est eligere tantum & velle: Dei autem efficere, & ad perfectionem perducere: & quia Dei est amplius, eius est omne quod facimus. Itè ut in multitudine, ubi plurimi sunt, omnes esse dicimus: ubi pauci, nullum.

CHOMILIA XVII.

SIMILIA.

86

Colores. Flores. Viquequo veluti in pictura imponat quis colores, vmbra quadam est, cum verò flores ipsos quis colorum iunxerit & imposuerit, tunc imago efficitur: tale quiddam erit lex.

Rex.

Purpura. Diadema. Regem honoramus, & eius purpuram & diadema, quoniam ista sunt signa principatus. Si viderimus eum cum purpura conspui, ab armigeris suis conculcari, praefocari, in custodiam mitti, dissipari, nunquid reueremur tunc purpuram aut diadema? Nunc & ipsum scema deplorabimus. Noli ergo propter caecos velle honorari, quando ipse illos iniurias. Nam & ipsi se vlisci debent, quoniam scema splendet dum & honorabile confundis. Rex quidam est senex, si voluerit, & ab eo qui purpuram habet, magis regalis est, dum passionibus animi vicariis, & velut armigeros subicit passionibus. Si verò abstrahatur & deiciatur à solio, & seruus effectus amoris, pecuniae, ornandi corporis, delictarum, ebrietatis, iracundiae, & venerearum rerum, quali poena non sit dignus huiusmodi?

CHOMILIA VIII.

Sicut qui regulas didicerunt, non compellunt decem milia metra scrutari, sed illud quod traditum est, custodire iubent: Sic & in dogmatibus fidei: propter hoc enim fidem suscipimus.

CHOMILIA XI.

Anchora. Sicut anchora iactata de naui, non permittit eam circumferri, licet ventri commoueat, sed iactata firmam facit: Sic & fides. Intuere quoniam valde conuenientem inuenit imaginem: Non enim dixit fundamentum quasi dissonaret, sed anchoram. Quod enim in motu est, & non valde videtur fixum esse, quod est super mare, sicut quod super terram stat, & mouetur, & non mouetur in valde firmis & prophetis fortassis. Tempestas, & multus imber commouet ratem: spes autem non permittit eam circumferri: Si hanc non haberemus, olim dimissi fuisset, non in spiritualibus tantum, sed & in secularibus. Multam quis huius inuenit fortitudinem, vtrputi in negociando, in agricultura, in militia. Nisi hanc quisque sibi proponat, nunquam aliud attingit.

CHOMILIA XV.

Amate pecunias. Quid turpius viro amante pecunias? quaecunque meretricibus mulieres faciunt, quaecunque in scena committuntur, non curat efficere, sed quanta ille, tanta & iste operaretur.

IOANNIS CHRYSOST.

tur. Magis autem fortassis aliquid illæ euitant, quàm istæ. Nā iste etiam res seruis dignas perpetitur, adulans quibus non oportet. Exasperatur iterum ubi non oportet. Vbiq̃ue iniqua lis est, malignis hominibus & senibus, fortassis etiam perditis amplius adulatur, & bonos ex omni parte virtutem habentes iniuriat, ferociter intuens ex utraque parte, confusionem & impudentiam, humilis est præter modum & superbus. Stæt ante domos meretrices, & hoc est earum crimen, quia corpus suum venundant pecuniæ causa: sed paupertas, inquit, & famemes compellit. Et licet, hoc non idoneum ad excusationem: poterant enim opus facientes enutiri: hic enim stat auarus, non in domo, sed in media ciuitate, nō corpus, sed animā suā tradēs diabolo, vt & aliter voluptuetur volutetur cū ea & stret ad ea veluti ad meretricē, & cupiditatem suam explens, egreditur, & videt tota ciuitas, non duo viri aut tres (& hoc proprium est meretricum) quia dantis aurum efficiuntur, sit seruus, sit monachus, sit quilibet, proponat autem mercedem, si sciunt: hoc etiam hic isti faciunt, & pulchritudinem animæ perdunt. Sicut illæ quæ natura nigræ sunt, & agrestes, & pingues, & deformes, & malè formatæ, & omni parte turpes: sic etiam istorum efficiuntur animæ, & neque externis videntibus deformitate suam posse obcelare. Impudētia facit meretrices, cum Propheta dicat, Impudens facta est, ad omnes, frons meretricis facta est tibi, hoc etiam ad auarum dici potest, non ad istos, inquit, sed ad omnes. Quomodo? non patrem, non matrem, non filium, non coniugem, non fratrem, non benefactorem, nullum (vt absolute dicam) huiusmodi reueretur. Ipsum non reueretur Deum, sed omnia illi fabula videntur.

THOMILIA XV.

Mortuum corpus. Sicut mortuum corpus ad nullum sensum est vile, verū etiam contristat appropinquātes: Sic & peccatum confestum rationabile nostrum percutit, & non permittit neque intelligentiam ipsam quiescere, sed perturbat & commouet. **Morbus.** Morbus cum generatur, corrumpit corpora: tale quiddam est peccatum, non quia aërem corrumpat primum, deinde corpora, sed continuo in animam insilit. Vt qui morbo afficiuntur, citius more quodam occupantur, conuertunt se, atque reuertunt, fac-

SIMILIA.

87

toribus sunt repleti, turpes eorum facies, & per totum immundi sunt. Tales quippe sunt peccantes, & si non vident.

Vt homines agri cum multis febribus aguntur, si in aquas semetipsos frigidās immerferint, ad præsens quidem aliquid videntur sibi quæsisse solatij, multiplicatis vero corpori suo flammis febrium reparant: Ita & nos agimus, cum conscientia stimulamur peccatorum, & in Euripum nos, vel lacus contritos prauæ intelligentiæ præcipitamus.

THOMILIA XXI.

Si quis nos in flammante camino, vel paruo constituat tem Flammam
pore, nōne cuncta tolerabimus, vt liberemur, siue pecunias caminus.
proferimus, vel seruitutem toleramus? Quanti in morbos acerrimos inciderunt, & omnia dare prompti fuerunt, vt saluarentur, si eis optio proponeretur? Si igitur in hac vita, morbus parui temporis ita nos afficit, & cōtristat, quid faciemus illic, vbi nulla erit vtilitas poenitentiae? Quantis nūc repleti malis, & nescimus?

THOMELIA XXV.

Infantulus quippe cum aliquid puerile desiderat, cū omni Infantulum
ni festinatione abscondimus: vt puta spheram, & quæcunque puerile
talia, ne impediatur à necessarijs, cum autem ea contempserit quippiam,
& non iam eorum desiderio detinetur, sine sollicitudine ei dea desiderans
mus, scientes quoniam nulla læsio ei de cetero continget, illa
cupiditate cessante, quæ eum à necessarijs poterat auocare:
Sic & Deus cum viderit non nos ea cupientes q̃ terrena sunt,
tunc iam ipsa nobis ad vtendum largitur, & sicut liberi, & vi-
ri ea possidebimus, non sicut pueri.

THOMILIA XXIII.

Terrenis inhiamus, & à terris nolumus abscindi, sicuti Vermes.
quidam vermes ex terra in terram, & iterum ex ipsa in ipsam
conuertuntur: Sic & nos nec modicum respicere volumus, nec
auferre nos à causis mundi, sed quasi quadā facietate, & ebrie-
tate demersi ac percussi, obstupimus imaginantes. Et sicut
qui graui & dulci somno detinentur, non solum nocte, sed etiam
ipsa luce veniente, & claro die facto, iacet in lecto, & nō
erubescunt suæ voluptati indulgere, & tempus operationis,
& festinationis, tempus somni & segnitæ facientes: Sic nos
die extante, cuncta quæ noctis sunt, operamur, dormientes,

Multis fe-
bribus af-
flicti.

puerile
quippiam,
desiderans

Vermes.

Gravi dul-
ciq̃ue som-
no detēti.

IOANNIS CHRYSOST.

somnia videntes, imaginationes deliciales, & clausis oculis mētis & corporis insanimus, aliena loquimur, ac si quisquā nos alieno cōfodiat vulnere, nec sic sentimus, ac si nobis omnem quisque diripiat substantiam, ac si ipsam nobis incendat domū. Imō non expectamus alios vt faciant, sed nos ipsi hoc facimus, stimulant nos ipsos omni die.

Peregrini

Sancti peregrini fuerant, liberari postulantes ab hac peregrinatione, & ad patriam suam venire: Nos econtra facimus. Si febris accedat, omnia relinquimus, sicut pueruli planctuosi mortē timemus. Et hæc patimur merito, quia nō quasi peregrini cōuersamur in hac vita, & nō veluti qui festinat ad patriam, sed veluti ad pēnas ire. Dirigimus quasi homicidæ & duces latronum, quā producendi sunt ad tribunal, & mala considerantes quæ gesserunt, ideo timent, tremunt.

**Homicidæ
Latronum
duces.**

**Patria ex-
pulsus,**

Si patria quis expulsus ab hominibus miserabilis iudicatur, & quisquis hereditatem amiserit, videtur omnibus esse dolendus: qui coelo priuatur, qui illis repositis bonis, quantis lachrymis plangendus est? Magis plangendus plangetur quisquā cum passus fuerit aliquid, cuius ipse causa nō est. Cum autem propria voluntate semetipsum quisquā infigit iniquitati, neque lachrymis dignus, sed lamentationibus dignus, magis autem luctu. Decem milibus lamentationibus digni sumus. Si omne quod in mundo est, vocem emitat, ad lamentandum eos qui ab illis bonis excidunt, nihil dignum lamentabuntur. Si nobis statim adhuc nihil agentibus tanta largitus est paradisum, confabulationem suam, immortalitatem, promissit vitam beatam, & à curis liberam: ijs qui tanta fecerint, qui certauerint, pro eo sustinuerint, quid non præstaturus est?

**Arbustum
aliò trans-
latum.**

Ex horto aliquo, qui ventis & tēpestatibus verberatur, sit me arbustum aliquod, & pone in opaco & aquoso loco, & videbis quod multū a fortitudine, & dignitate sua mutabitur, quā habuit in eo loco, vnde cōstat esse translātū. Ita corpore molli reddito & delicato, necesse est & animā participare ex corporis morbo. Sicut in chordis cōtingit, cum enim sint ipsi sonitus molles & delicati, & non conuenienter extenti, etiam

SIMILIA.

88

artis ratio deprauatur, & cogitur vicio seruire chordarum. Sic etiam fit in corpore, multas ab eo anima suscipit lesiones, multas necessitates. Quando enim multa opus habet ad sui curationem animi, amaram sustinet seruitutem.

¶ HOMELIA. XXX.

Qui amara bibunt antidota, patienter ferunt quandam primum molestiam, & tunc sensum percipiunt sospitatis. Tale quiddam est virtus, tale quoque malitia. In ista prima est voluptas, & sequitur aegritudo: In illa verum prima est moestitia, & tunc iucunditas procreatur. Sed nihil simile est cum quis primum contristatur, & postea gaudium perfruitur, & cum primo gaudetur, postea in merorem incidere, & quomodo hoc? Hic enim timor futuræ tristitiæ præsens gaudium denouit. Illic autem spes future iucunditatis detrahit tristitiæ. Et contingit vt illic nunquā gaudeatur prorsus, hic nunquā tristitia dominetur. Et non in hoc tantum differentia constat, sed in alio, quia temporis æqualitas non est. Nam malitiæ gaudium temporale est. In spiritualibus autem gaudij iucunditas æterna.

Non videtis medicos quando vrunt, vel secāt aliquos, cū quanta lenitate opus curationis exercent? Multo amplius corripientes oportet hoc agere. Etenim correctio & igne, & ferro vehementius operatur, & resiliere facit eos quibus offertur. Hæc circa ægrum medici etiam student primum, quatenus possint, ægrum facere sectionem æquanimiter tolerare: & quantum possunt, leniter agunt, & aliquantulum requiescentes, ægrum faciunt recreari. Sic ergo oportet correptiones efficere, vt & qui corripiunt, non resiliant, ac si eos iniuriari proueniat, ac si percuti non debent, abhorre. Nam qui secantur aduersus eos, à quibus secantur, multa reclamant, sed illi nihil impediuntur, sed tantum ægotantium consulunt utilitati, & sospitati. Sic etiam hic cuncta gerenda sunt.

**Amara an-
tidota.**

**Medicorū
erga lan-
guētes stu-
dium.**

¶ HOMELIA. XXVII.

Sicut magistrum audiens balbutientem, & singulas literas dicentem, non cum ignorare dicis, cum interrogat, ubi sit illa litera, scis quia non ignorans interrogat, sed discipulum volens instituere: Sic & Deus non opus habens

**Magistrū
audiēs bal-
butiētem.**

IQANNIS CHRYSOST.

oratione orabat, sed te volēs instituire, vt assiduus sis ad orationem, vt sobrie, cum vigilantia ores, vigilans dico, cum intelligis ad quem loqueris, quando mente ea percipis.

¶ HOMILIA XXVII.

Charta.

Cum obtuleris preces & subscriptam acceperis chartam, non requiris quali calamo subscripserit rex, neque in quali charta, nec quali atramento, sed vñ tantummodo quæris, si rex subscripserit: Sic & in baptismo, charta consciētia, calamus lingua sacerdotis est, manus, gratia spiritus sancti. Siue ergo per me, vel per illum, officio fungitur sacerdotis, ipsa manus scribit, nos ministri sumus, non auctores.

¶ HOMILIA XXV.

Regnatiū statua.

Sicut regnantium statuae, quæ sine anima sunt, atque sermone, nonnunquam ad se confugiētibz hominibus, anima, atque rationibus decoratis subuenire consueuerunt, nō quia sunt ære confectæ, sed quia retinent imaginem principalem: Ita & sanguis ille animalium, qui irrationalis fuit, animas habentes homines liberauit, nō quia sanguis fuit, sed quia Christi sanguinis signat aduentum.

¶ HOMILIA XXXI.

Cibus corporalis.

Sicut cibus corporalis cum ventrē inuenerit aduersus humoribus occupatum, & amplius ledit, magis nocet, & nullum præstat auxilium: Ita, & iste spiritualis cibus, si aliquem repperit malignitate pollutum, magis eum perdet, non sua natura, sed accipientis vitio.

¶ HOMILIA XLIII.

Hamo.

Sicut hamo elcæ prædæ posita pisces illudescimus & decipimus, qui vidētes etiam, hamum non considerant, & dum prædām volunt rapere, hamo capiuntur: Sic & diabolo contigit, dum tantum hominis corpus in filio Dei considerat, & Deum in corpore non agnoscit, quasi ad præparatū sibi prædām, solita rapina festinat. Sed dū vult draco auidus prædām rapere, ipse draco, vt piscis adductus in hamo, prædā domini captus efficitur.

¶ HOMILIA XXXIII.

Amore meretricis deperiens.

Nam & pater optimus & integer, cum filiū videret amore meretricis alicuius deperire, si admonitiones eius audire neglexerit, illam meretricem de medio aufert, in exilia

89 SIMILIA. IMITAGI

89

longinqua detrudit: Talis est etiam abundantia pecuniarum. Curam igitur de nobis gerens verus pater & optimus dominus, volens nos ab hac lēfione liberare, aufert nobis pecunias quarum amore mens nostra corrumpitur.

¶ HOMILIA XXXIII.

Sicut enim naus, quæ prospero flatu fertur in pelago, nō potest impediri, neque demergi, vsquequo prospero vento ac persequente perfruitur, sed etiam post nauigationem gloria eis magna contingit, siue nautis, siue exulatis: illis quidem requiem tribuens, quod labore remigationis non fuerint fatigati: illis autem, quod eos maris molestia liberauit, & nauigationem illam hilarem fecit, & velut spectaculū illis iucundum ipsam prosperitatem cursus attribuit: Sic etiam anima à diuino adiuta spiritu, omnibus rebus superior existit, & omnibus fluctuationibus vitæ huius eminebit, & viam in cælum ducentem vehementius, quā illa naus incedit, vt pote quæ non vento impellitur, sed ab ipso paracleta fertur, munda vela possidēs, & plena prosperis flatibus, omnem remissionem, & dissolutionem à sua mente discutiens: sicut enim in velis iactatis ventus incidens nihil operatur: Sic etiam spiritus sanctus in anima remissa, & segni non patitur permanere.

Sicut enim aranearum stamina flatum venti non suscipiunt: Sic neque anima secularis, neque homo animalis gratia stamina. tiam poterit spiritus sancti suscipere.

¶ HOMILIA XXII.

Sicut sol est quidem clarus, & in medium cunctis præpositus, & nō opus habemus eum querere: si verò nosmetipsos in inferioribus obumbramus, si nos vbique circumscribimus: multo labore opus habem⁹, vt solem videre possimus: Sic & in hac caussa, multa sunt intellectum nostrum impediētia. Si in profundo cupiditatum malarum, si in tenebris passionum, & in secularibus rebus obruam⁹ nosmetipsos, vix poterimus oculos aperire, vix respicere, vix ituemur, quod in intendit, tantò appropinquat ad solem. Excutiamus igitur puluerem, diripamus superiacemē, & imprimentē nos nebulā densa quidem est & arcta, & non nos permittit inspicere.

Aues celerrimē, mōtes, colles, maria, & scopulos momē-

IOANNIS CHRYSOST.

to temporis sine villo impedimento transuolant: talis est etiā mens cum pennas acceperit, cum à secularibus abscesserit, nihil iam apprehendere poterit, omnibus erit eminentior iaculis ignitis diaboli. Non est ita perfectus sagittarius diabolus, ut possit ad illam altitudinē perungere, sed dimittit quidem iacula, non autem attingit, sed reuertitur ad eum iaculum inane, imò in caput eius.

¶ HOMILIA. XXIII.

Athletæ.
Quies.

Sicut athletæ perfruuntur quidem omni curatione, & eo tempore quo sunt in certamine, sed non omni quiete, nec plena remissione perfruuntur sub legibus viuentes, sed postea omni, plenāque fruuntur. Sic & Deus non ita præstat, ut omnem quietem hic percipiamus: sed de longinquo (inquit) salutantes requiem.

¶ HOMILIA. XXIII.

Discipuli.

Ut solent discipuli, quæ acquirunt, custodire, quæ verò necdū didicerunt, discendo acquirunt. Ita & nos, nūc hoc peccatū vitemus, nūc hanc virtutem percipiamus, de hac ad aliam. Distribuiamus virtutes nobis sicut sibi distribuit agriculturam agricola, hoc mense vitamus illud peccatum.

Agricultura.

Epagoge.

Nōne Rhetor circa finem orationis festinat clarior apparere, ut cum plausibus discedat? Nōne perfunctor circa finem perfunctionis suæ opera sua clariora demonstrat? Nōne athleta, nisi finem ostendat clariorē, & usque ad consumationem semper exuperet, ac si omnes vicerit, vincatur autē à nouissimo? Nōne omnia illi instructuosa fiunt? Nōne gubernator, si totum pelagus pertransit, circa portum autem confringat ratē, omnē perdidit anteriore laborē? Quis etiā medicus? Nōne si liberauerit agrotantē morbo, cū autē ad perfectionē salutis perueneris erat agrotus, eius tūc corruptat valetudinē: nōne inquit totū opus corrumpit & perdit? Sic etiam in virtute contingit, quotquot exordijs non possiderunt finem cōpetentem & concinentē, perierunt, corrupti sunt.

Finis instructendus.

¶ HOMILIA. XXIX.

Sicut domum pulchram cum quis raserit, efficit pulcherrimam: Sic etiam faciem pulchram, splendor animæ superueniens amplius conueniat.

¶ HOMILIA. XXX.

SIMILIA.

98

Et si virtus amara sit, tamen fructus profert dulciores, ut in arboribus cortex penē semper amarus & asper est, fructus autem ipsi suauitate iocundi sunt.

Cortex.

¶ HOMILIA. XXVIII.

Sicut filii parentes, & discipuli magistros in certaminibus attendunt, formantes mentem ex parte doctorum per vi sum, regulas quasdam sumentes: Sic etiam hic si volumus curare dicere, & bene curremus, ad CHRISTVM attendamus autorem (inquit) fidei vestræ, & consummatorem IESVM, qui pro gaudio sibi proposito sustinuit crucem.

Attēdēdi
parentes
& magistri

¶ HOMILIA. XXIX.

Tale est in ventrem cibos mittere, quale si quisquam eos i cloaca proiciat. Magis autem non tale, sed multo peius: hic enim fumum operatur, sine tua lesione: illic autem plurimos morbos plurimasque procreat agritudines. Quod facit famem, hoc facit & plenitudo ciborum, magis autē multo peiora: fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita poenali. excessus verò ciborum cōsumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat agritudine diuturna, & tunc cum morte crudeli consumit.

Cloaca.

Fames

Sicut terra quæ valde humecta est, generat vermes & fimos, cū compluitur, vel cum plurimum sibi humorem retinet, terra verò quæ libera est ab humoribus, fructuum fecunditate decoratur, si ex abundantia non corrumpatur aquarum: ac si etiam non colatur, vltro tamen gramina subministrat, si verò colatur, fructuum fecunditate pollebit. obsecro igitur ne nostrum corpus vitiosum & inutile faciamus, neque ei vitia inferamus, sed fructus viles, & arbuta fructuosas, ne ea dissoluamus per immoderationem ciborum. Immoderatio quippe pro fructibus vermes facit. Sic insita nobis cupiditas amoris turpes, & voluptates turpiore generat.

Terra im-
pēse hume-
cta.

Funes sunt diuitiæ, & implicamenta, abscindamus eos. Vique quo inuicē insidiamur ut bestia, sicut pisces maris? magis autem bestia non insidiantur inuicem, sed alienigenis, ut putā vtilē vtili non facile interimit, non serpens serpentem, cognitionem generis reuerentur: Tu autem cum indigenam decem milia habens iura, naturæ cognitionem, rationem, cognitionem Dei, & alia, interimis eum, & inuoluis de-

Vicissim i
sidiātes.

IOANNIS CHRYSOST.

cem milibus malis, licet gladium non mergis, neq; tingis i iu-
gulo, alia scilicet committis. Illud si operareris, simul eum
curis omnibus liberares, nunc autem fame, & deiectione, serui-
tute, & aliis multis peccatis affligis. Contineamus ergo ma-
nus nostras a tali homicidio, imò magis extendamus ad ele-
emosynam.

THOMEL. XXXII.

Eleemosyna est amica Dei, semper ei propinqua, pro q-
buscunque voluerit, facile gratiæ munus impetrat, tantum si
na. à nobis non lædatur, si nullam à nobis patiat in iuriam. In-
iuriam autem patitur, cum ex rapinis eam volumus operari:
si vero fuerit munda magnam præstat confidentiam tribuen-
tibus eam. Tanta est virtus eius, tantaq; potentia, sed etiam
vincula peccatorum ipsa soluit, fugat tenebras, extinguit ignem,
mortificat vermem, expellit fridorem dentium. Huic portæ
Regina cœli aperitur, & veluti regina intrante, nullus ianitorum,
nullus custodum qui portis assistunt, audent dicere, Qui tu
es? unde sed omnes eam è regione suspiciunt. Sic etiam mise-
ricordia. Regina nanque est, & verè regina, similes faciens
homines Deo. Estote, inquit, misericordes, sicut pater vester
cœlestis misericors est. Pennata est, & valde levis, habens a-
las aureas, & volatum, quæ angelis magnam gratiam dilec-
tionis apportet. Scriptum est enim: Pennatæ sicut pennæ
Columba quedam vivens & aurea venustate decorata, mites
Pauo. & affabiles oculos habens, per cuncta volat: Sic & misericor-
dia nitet magno decore festiva, nihil est illius oculis melius.
Pulcher quidem est pauo, sed in illius comparatione defor-
mis apparet. Ita enim hæc avis pulchra est & mirabilis, ab
ipso initio per tempora cuncta perdurans, & multa gloria
diuina decoratur. Virgo est habens alas aureas, circūspēcta
per omnia, venusteq; succincta, vultum habens candidum, at
que mansuetum: pennata est & levis, & semper ante solium
regale consistit, quādo iudicamur, repente subuenit, & nos à
suppliciis liberat iminentibus, alis suis nos contegens: hanc
amplius desiderat Deus quā innumerofa sacrificia.

THOMILIA. XXXV.

Paulus non dixit misereri simpliciter, sed induite viscera.

SIMILIA.

91

misericordiæ, ut sicut vestimentum semper nobiscum est, sic
eleemosyna.

Præsentibus inhiamus nec diaboli versutias cogitamus, Astus dia-
boli. qui per parua, magnis nos spoliatur, & lutum præbet ut aurum
auferat, imò magis ut cœlum auferat. Et umbram præten-
dit, ut veritate nos extrudat, ut in somnijs phantasias osten-
dat (hoc enim sunt diuitiæ) ut cum illuxerit, omnibus paupe-
riores exhibeat. Seruitus pecuniarum omni tyrānide est peior.
Laqueus est apud Apostolum, vos disruptis vinculis, & laqueo
prosilite, & nō reponatur aurum vobis in domo, sed quod innu-
mens est preciosius pecuniis, eleemosyna & humanitas pro
auro. Nā hoc nobis apud Deum fiducia præbebit: illud ve-
rò multum contra nos effundit dedecus, & vehementer contra nos
diabolus spirare facit. Quid inimicum tuum contrate armas?

Feenerans quidem post multos annos sortē recipere cœcu Feenerans
piscis cum periculo, neq; forte recipiendi, ut moras, maius acci-
Sors. Sors. Vtura. sed illuc continuo sis mansurus, nō hic iudicari, sed illic poenas
subire debeas. Et si quis tibi quidem domos, ubi manere non
debeat, parasset, magnū exstimares detrimentū, id factum.
Nunc autem hic vis locupletari, unde frequenter & ante ve-
speram es migraturus. Nescis quod in aliena regione mora-
mur tanquam hospites & peregrini? Nescis quod peregrini
Hospites & peregrini. Quod & nos patimur.

THOMILIA XLVI.

Vita præsens, non est melior carcere. Sicut illud ingressi
domicilium omnes videmus catenis obductos. Sic & nunc si
nos, ab exteriori phantasia separati, cuiusq; vitam intraue-
rimus, animam cuiusque vinculis ferro senioribus vinctam i-
tuebimur: & maxime, si diutius animas ingrediaris. Nam
quanto pluribus induti fuerint, tantò magis sunt compediti.
Sicut igitur captiuum cum & dorso videris, & manibus, & quā
doq; pedibus ferro depressū, ideo maxime miserū vocas: Sic
& diuitem cum infinitis rebus circumdatum videris non pro-
pterea locupletem, sed propter ipsum miserū esse puta. Nam
& præter hæc vincula, custodem etiam habet infestissimum,
pecuniarum amorem, qui prohibet hūc egredi carcerem, sed
Mij

IOANNIS CHRYSOST.

innumeras ei parat pedicas, custodes, fores & obices, & in interiorē coniiciens custodiam, etiam his vinculis gaudere persuadet, ita ut nec ullam inuenit spem, ab ingruentibus malis liberari. Et si cogitatione illius animam reuelaueris, non videris, sed & squalentem & sordidam, & pediculis plenam videbis. Ideo animarum nostrarum redeptorem deprecemur, ut & vincula dirumpat, & hunc infestum nobis custodem arceat, & ab illarum absolvens ferrearum pondere cathenarum, peninis leuiorem nobis sensum efficiat.

¶ HOMILIA XXXII.

Naufragiū Fide opus est, bonorum matre, salutis medicina, sine qua nullam magnarū rerum doctrinam quispiā percipere potest, sed illis similis qui sine naui pelagus transnatare aggressi, parum prouecti, lassatis manibus, pedibusq̃, fluctibus continuo obruuntur: neque aliter qui suis nituntur rationibus ante cognitā veritatem (ut Paulus ait) naufragium faciunt.

¶ HOMILIA XXXV.

Lex & Propheta quasi repagula, & frenum equo indomito, quibus eius contra rationem insultus compesceretur, ita equorum domitores solent.

¶ HOMILIA XXXIII.

**Socratica
inductio.**

**Principat⁹
Dom⁹ or-
ba magi-
stro.
Princeps
malus.**

Sicut si ex choro ipsū principē auferas, nequaquā modulatus chorus, vel ordinatus existit. Et phalanx militū si ducem nō habeat, nullo modo numerosē acies illa, vel ordinatē procedit. Et naus si gubernatore priuatur, pessum eat necesse ē, & gregi si pastorem abstuleris, cūctus dispergetur & peribit. Ita & malū, & multarū cladum est & occasio confusionis & turbationum principū: ubi nullus principatus, & est subuersionis argumentum. Verum si princeps malus existat, peius malum est, quā sine principe conuersari. Melius est à nullo quā à pessimo regi. Ille quidem saluatur aliquando, ac si in periculum decidat. Ille autem omnibus modis pericula subiturus est, dum ad foueas & ruinas impellitur.

¶ HOMILIA XXXVII.

**Aedifica-
tio.
Fundamē-
tum.**

Alterum mandatum Dei sine altero esse non potest, vptā, si interroget quis in aedificationem domorum, quare pars melior, dicis fundamentum. Sed sicut aedificatio non potest esse, nisi fuerit fundamentum: ita nec fundamentū potest esse

SIMILIA.

92

nisi aedificatio fuerit subsecuta. Sic ergo fundamentum dignius est aedificatione, non vtilius. Sicut caput dignius quā membra, tamen nec membra sine capite, nec caput sine membris: Sic digniores sacerdotes quā populus.

¶ HOMILIA LIII.

Tanquam canis, ita diabolus diuitibus insilit, tanquam **Canis.** buccellam vel placentam tenenti puerulo volēs auellere. Demus igitur ea patri, & si diabolus factum hoc viderit, omnino recedet. Cum verò recesserit, tunc ea patri omnia dabit in toto, cum ille non poterit insectari in futuro seculo. Nūc enim à paruis infantibus, diuites nihil differunt, qui à canibus **Infantes.** xantur, omnibus circa eos latrantibus, laniantibus, trahentibus, non hominibus tantum, verum & illiberalibus passionibus, ingluvie ventris, ebrietate, assentatione, & omni intemperantia. Et si scenerare quidem suppetat, multū dantes conquirimus, & gratos consideramus: hic autem contrarium facimus. Grate suscipientem Deum, & non centesimam partē, sed centuplum præbentem dimittimus, at ne fortem quidem nobis reddituros, quarimus. Quid enim vter nobis reddet, qui plurima cōsumit? Stercus & corruptionem. Quid autem inanis gloria? liuorem & inuidiam. Quid vero auaritia? Curam & sollicitudinem. Quid intemperantia? gehennam & venemiferum vermem. Hi sunt diuitum debitores: has sorti iungentes vltimas poenitentiae mala, poenasque futuras, scēnas efficitur maius. Nam in mutuantibus hoc facientes videmus scēnatores, post multum temporis redimentibus libentius scēnantes. Qui nanque statim totum reddit, vltimē curationem. Itaque in hominibus quidem delationē non aegerimus, verum & studemus, ut maior efficiatur: apud Deum verò cum pusillanimitate nos gerimus, ut propter hoc torpeamus & retrocedamus.

¶ SYLVVLA SIMILIVM SACRORVM

HINC INDE EXCERPTORVM.

**¶ IDEM ADVERSVS VITVPERATORES
VITAE MONASTICAE, LIB. TERTIO.**

Non eadem est ratio currentium in Christiano stadio, q̃ Stadium Olympico. Nam hic solū vnus coronam aufert, eamq̃e lympium

corruptibilem, ceteris sine honore dimissis: at in agone Christiano, tametsi alius alio maiorem reponat honorem, omnes tamen perpetuam consequuntur coronam, modo legitime content, omnes futuri beati & illustres.

¶ HOMILIA eadem.

Seruū em-
pturus.

Seruū empturus, prius interrogat num seruire sibi velit, ac num futurus sit utilis, despiciam⁹, inutile recusatur. At Christus maximū & excellentissimum precium, sanguinē suū erogauit pro oibus nobis, etiā priusquam nos vellemus seruire illi, & quantumuis improbos recipit, sine obsidib⁹, sine chirographo, sola voce contentus, abrenuntio Satanæ.

Pictores.

¶ HOMILIA XXI. ad populum Antiochenum.
Sicut pictores in tabulis pingendis, primo albas circumducere lineas, omni libertate solent, repingunt, corrigunt, priusquam colores superinducant: Ita in eo qui ex paganismō ad Christianismum ludæus venit, antequā adhibeatur vera spiritus tinctura (quæ fit per baptismum) malè infitas consuetudines oportet delere.

Militis de-
lectus.

In melite diligendo exteriora, hoc est, corporis mensuram, & bonam carnis habitudinem, sed & libertatem contemplamur. At cœli rex nihil tale requirit, sed & seruos in suum exercitum suscipit senes & iuuenes, tantum ut promptitudinem habeant se suscipiendi.

¶ HOMILIA XXIII. tomī III.

Iratus ani-
mus.

Iratus animus est similis foro cuidam pleno tumultu, ubi multus est euntium & redeuntium clamor, camelorum ac asinorum fremitus, argentariorum & ærariorum vtrinq; cudentium strepitus. At mitis mens in solitudine motis vertici simili est, auram quidem habetis tenuem, purum verò radium, pura fontium fluenta, multasq; florum amcenitates.

¶ HOMILIA XXX. tomī III.

Pueri.

Qui placari non potest, nisi vliscatur eum, qui puocauit, similis est pueris qui placari nolunt, nisi mater pavimentum pulset, aut rem inanimatam obiurget.

Iracundus

Quasi ignem gestans, seque ipsum comburēs ut alicui noceat, est, qui gestat irā, & querit vindictæ tempus. Ipse multo tempore torquetur, ut alterū modicum torqueat, imò forte nunquam dabitur occasio.

Sicut se excusans super irato dictis vel factis dicit, Ego il-
la non dixi vel feci. Ira sunt verba: idem est, ac si diceret, manus sunt, non vulnera.

Ut stultè agunt canes saxa mordere conantes, quādo iacientes attingere non possunt: Ita & illi qui homini irato concuiscantur, aut aliās vliscuntur: Ipsi enim sunt ira, vel diabolopotius instigati, siue iactati.

¶ HOMILIA XXII. tomī III.

Canis instar est voluptas, si pellitur fugit, si fouetur & nutritur, permanet.

¶ HOMILIA XXXVI. tomī III.

Sicut gulosi, insolētes, expertes honestatis, vetricis serui, ad regale vocati conuiuuiū, nec congruā horā expectātes, paruulorū infantium more suā corripunt lætitiā, praueniētes, & vilioribus se ipsos cibis saturātes: Ita & homines hic mercedem à Deo exquirentes, & accipientes, futuram diminuunt.

Ut hospites & peregrini in aliena terra mansionem non construunt, sed malunt in sua patria inuenire constructam: Ita debemus per eleemosynam domos æternas construere, & hic non thesaurizare.

¶ HOMILIA XXV. tomī III.

Canis instar est ira, qui si tā ferus sit, ut nō obediāt pastori iubēti, & oues comedat, occidendus est: Sic & ira: Is demū generosus est canis: si ouibus adulatur, aduersus aut externos sæuiat & vigilet. Et licet esuriat, ex ouibus nō gustet, & licet in saturitate sit, lupis nō parcat. Talis igitur est ira bene ordinata, siue quis mordeat, ab humanitate nō recedit, siue quiescat, aduersus prauas cogitationes insurgat.

A vomētibus ebrijs maximè fugim⁹, & puluerē iniicim⁹ vomentes: Sic debemus adesse iracundis, ita illorū contumelias tegere, tacendo, & dissimulando.

In mansuetum non hærent iacula iracundi, non magis quā Mafuctus in aqua telum non figitur: cedit enim nimium.

¶ HOMILIA II. de penitentia.

Ut leuiore naues ocius equor trajiciunt, oneratiores verò Naues. grauitate pressæ fundo magis inhaerent: Sic tenuis leniorem reddit cogitatum, preparatq; cum facilitate præsentis vitæ pelagus superare, & in cœlum festinare.

HOMILIA de penitentia. v. tom. vii.

Aedificia.

Cum homines facilius, & minori tēpore destruant, q̄ cōstruant, vt in aedificijs pater: contrā Deus velocius construit q̄ destruit, iustificat, quā perdit. Mundum enim vniuersum & omne eius ornatum sex diebus condidit, sed Hiericho vnam urbem septimo tandem die dissoluit.

Hiericho.

HOMILIA vii. de penitētia, tom. vii.

Cursores.

Cursores qui in agone currunt vestimenta etiā penē necessaria abiciunt: Ita iturus in cōclū, vt expeditior sit, diuitias penē omnes pauperibus distribuat.

Fecundatio

Dissimilis est Dei, hominūque conditio in fecundatione. Deus nanq; in occulto per pauperem accipit, & in propatulo reddit coram vniuersis creaturis: Is vero quod palam accipit occulte reddit, si ad pinguiorem fortunam peruenit, enibescens prioris fortunae statum.

HOMILIA vii. tom. vii.

Via fecta

& ardua.

Qui in agone desoris currunt, & ipsa exiunt vestimenta, viā verō in cōclū ferentem, & eandem arctam & arduā tot cum impedimentis, quomodo poterit ambulare?

Vermis.

Quēadmodū vermis in ligno natus ipsum cōminuit: Sic tristitia de peccato nata. (Est enim poena peccati, indicta à Deo mulieri, In dolore paries filios) peccatum conterit per penitentiam inducā.

HOMILIA xl. in Matth.

Pharao.

Nullū inter auri sollicitos collectores & cōcni atq; laterū operarios discriminē est. Nā vt tūc Pharao atrocissimus ille tyrānus flagellis ad colligēdas paleas cōpellebat Hebrēos: Sic etiā nūc diabol⁹ ad officiū laterū, flagellis cupiditatū multos incēdit. Quid autē aliud aurū q̄ cōcni, & argentū q̄ palea? Sicut ergo palea ignē: Sic pecuniā cupiditas auaritiā flammā incēdit, & quasi cōcni cōingnat possidētes. Sicut olim Moyses à deserto missus est saluator: Ita nunc filius Dei de cōclo.

Mare ru-

brum.

Quēadmodū impossibile omnino erat, per mare rubrū pertrāsire, nisi miraculo facta via fuisset: Sic à priorē vita ad cōelos conscendere, sine medicatione baptismi nō possumus.

HOMILIA xli.

Scarabei.

Vt scarabei alieno stercore: Sic inuidi aliorum aduersa fortuna nutriuntur.

Vt qui in mari victum parant, cum in profundū descende Nautae. rint, gemmas adferūt secum his qui vident: Ita nos pelagum scripturarum cognoscentes, in profundū spiritualis sapientie descendimus, adferētes thesaurum bonum, ornātem animas plus quam capita regum gemmata coronae.

Vt probi agricolae ex vno agro triplices fructus praeci- Agricolae. piunt. Nos imitamur, ligone spiritus fodimus.

DE FATO sermone ii.

Si quis medicus est, potionemq; dat, accipiēda est, nec eu Medicus. riosē inquirendum qualis, sed habenda vti sanitati conducēs. Veneficus Sin veneficus est, magus, incantator, nō modo non inquirendum qualis sit, sed etiam mox fugienda vtpotē letifera.

Si praestigiatorum incantamenti bestiae obtemperant, Prestigiamirum nisi eloquia Dei animae ferocis statum, tranquillum tor. & aequabilem reddunt.

Diuinæ scripturae similes sunt Silenis illis Alcibiadaeis, Sileni Alci quae sub tectorio fordido ac pene ridiculo menum numē clau biadaei. dunt. Alioqui si sine allegoria legēris Adā historial. Si nihil vltra superficiem quaeris, non video, quid ita multo magis operæpretium sis facturus, quā si cantaueris luteum simulachrum Promethei, ignem dolo subductum, & simulachro indutum lutum animasse, imō plusculo fructu legetur fabula poetica cum allegoria, quā narratio sacrorum librorum, si consistas in cortice.

IN PSALMVM Credidi.

Quēadmodum hora vespertina qui stellam alijs cō- Stella luci paratam lucidam vocat, quam sole fulgente nullo modo lucidam diceret, cō quod splendor solis excellens, fulgorem stellae obtegat: Ita hominem bonum veracem dicimus esse quando cum cum, alijs hominibus conferamus: sed quando cum Deo, non est verax.

SERMONE DE ELEEMOSYNA ET collatione in sanctos.

Locuplet-

Quēadmodum enim locupletes prouentus habent ex tes. domibus, agris, & possessionibus: & pauperes ex manib⁹, & Pauperes. corpore, & non aliunde.

Sensibilis thesaurus, & insidij petitur, & imminuitur, se- coelestis pēq; inuētores pessundat: Coelestis autem ille, tot⁹ alius est, thesaurus.

IOANNIS CHRYSOST.

insidias ignorat, auferri nequit, salus possideatibus, & accipientibus. non consumitur tempore, non perit inuidia, sed prorsus eiusmodi iniurijs superior, multa colligentibus affert bona.

Opes.

Quemadmodum si opes subditorum in regijs propriarijs conferuentur, per illas etiam regiae securiores sunt: Ita certe in domo tua, si pauperum opes reposueris, & Dominico die collegaris, etiam tua securiora erunt.

Agricola.

Agricola sementem facit, & quae habet expendit, & non contristatur, & dolet, nec sumptum se facere putat, sed lucrum potius, tametsi incerta eius spes: Tu autem non in tam vilibus, sed in multo maioribus seminans, & daturus pecuniam in manus Christi recusas, torpes, & inopiam praetexis?

Quemadmodum dominus tuus cum multi blasphemetur, multi fornicentur, multi furentur, latrocinentur, sepulchris infidentur, & multa mala faciant, ipse non desinit a sua in omnes beneficentia, sed communes radios, communes imbres & fructus terrae profert, suam monstrans misericordiam: Sic & tu fac, & cum adhuc tempus misericordiae, iuua pauperes, pasc famelicos, libera afflictos, ne sis praeterea curiose sollicitus.

HOMILIA III. IN PROFECTIONEM EPISCOPI FLAVIANI.

Artificum conatus.

Quemadmodum hyeme praeterita, & estate apparet, nauta quidem nauigium deducit, miles arma detergit, equisque ad bellum parat, agricola acuit falcem, viator fiducia ple-nus, longum iter aggreditur, & ad certamina pugil expoliatur, & nudatur: Sic & nos ieiunio tanquam estate quadam spiri-tuali appaere, & arma tanquam milites abstergamus, falcem acuiamus tanquam agricolae, & tanquam nautae contra undas, contra absurdarum cupiditatum cogitationes opponamur: & tanquam viatores rectum iter apprehendamus, tanquam pugiles ad certamina spoliemur. Exue vitae negocia & athleta factus es. Indue arma spiritualia, & factus es miles. Sis agricola excole animam tuam, & spinas excinde, semina verbum pietatis, pulchras disciplinae plantas inferre, & cum multa diligentia repastina. Accue falcem tuam, quam per crapulam hebetasti, acue per ieiunium. Sis viator, aggredere iter in coelum, ferens asperam & angustam viam, attinge, & ambula. Vbi enim

SIMILIA.

95

via angusta magnum impedimentum est carnis ex crapula obestitas. Absurdarum undas concupiscentiarum reprime, repelle improbarum hyemem cogitationum, salua scapha, multam ostende peritiam, & factus es gubernator. Homini omnium nobis materia & magister ieiunium est. Medicina est ieiunium. Sed medicina licet milles utilis, per ventis imperitiam inutillis saepe fit. Etenim nosse oportet & tempus quo ipsam imponere opus sit, & ipsius medicamenti qualitatem: & corporis temperiem suscipientem, & regionis naturam, & anni tempus, & congruum victum, & multa alia, quorum si quodlibet praetermissum fuerit, reliquis omnibus nocebit. Si autem, ubi corpori mederi oportet, tanta nobis opus est diligentia, multo magis cum animam curemus, & cogitationibus medeamur omnia scrutari, & cum omni sedulitate considerare necesse est.

Medicina.

Medico obseruanda.

HOMILIA XVI.

Sicut nulla mercatoribus utilitas, si magnam maris longitudinem percurrerint, sed si cum rerum copia & multo mercimonio nauigauerint: Ita nulla nobis ieiunij utilitas, si infusa ipsam nequicquam & temere praetereamus, si ieiunium ciborum ieiunemus, praeteritis quadraginta diebus, praeterit & ieiunium. Si vero peccatis abstineamus, & hoc transacto ieiunio, rursum illud remanet, & continuum erit. Sicut enim in nequitia viuens & ante gehennam vritur conscientia stimulanus, sic meritis abundans & ante regnum, magna fruetur laetitia, si bona spe pascitur. Si alius dicat: totam ieiunauimus quadragesimam, tu dic, inimicum habebam & reconciliatus sum, habebam detrahendi consuetudinem, & destitisti, iurandi tenebar visu, & mos improbus mihi resolutus est.

Mercato-res.

Male & bene viuere praemia.

HOMILIA XVIII.

Laetemur, quando cum profectibus ieiunium egerimus, ut ipso transacto, fructus ipsius effulgeat, etenim hyemis lucrum tunc maxime demonstratur, cum illa praeterierit. Namque hyemis vernantes segetes, & folijs ac fructu affluentes arbores, per ieiunij conspectum clamant utilitatem sibi ex hyeme factam. Hoc & in nobis pariter fiat: etenim pluuijs continuis & crebris in hyeme per ieiunij tempus potiti sumus, continuam haurientes doctrinam: & semina suscepimus spiritualia, & deliciarum spinas abscidimus.

Hyemis moda.

IOANNIS CHRYSOST.

SERMONE DE
IEIVNIO.

Hypocri-
ta.

Hypocrita, id est, histrio vocatur, qui in theatro alienam faciem sumit, ut seruus existens, sapienter numero domini, & priuatus regis: Sic & in hac vita ad suos mores orchestras atque theatrum exercent ij, qui alia corde gerentes, alia extrinsecus hominibus præ se ferunt.

Exercita-
tio.

Disciplina exercitatio est. Nam athletam perficit fortiorum, & insuperabilem reddit in certaminibus, & inexpugnabilem declarat. In prælijs igitur talis disciplina est omnis, & hæc præfens, ut talis sit, necesse est. Proinde oportet sperare meliora, & finem plenum iucunditatis & pacis. Et noli mirari, si cum ipsa amara sit, fructus tamen proferat dulciores. Nam & in arboribus, cortex penè semper amarus & asper est, fructus tamen ipsi suauitate iucundi sunt.

Cortex al-
per.

LIBRO I. DE PROVIDENTIA.

Iudex.

Sicut malefactorum plurimos carcere diutius inuè incole re permittit iudex, adeo ut plerunque vitam illic finiant, & cum ex multis aliquos punire vult, unum ex illis aut duos eminentiori loco statuens, circumstantibus omnibus, ita demum ad mortem duci præcipit, atque ad terrorem cæterorum, sic utendum sibi omnibus censet: Ita Deus cum nos emendare vult, non omnes unam malos punire necessarium existimat, sed aliquos rapiens, ex his, quos nunquam corrigendos nouit, potest tiam, atque iram ostendit suam, plurima ex hac utilitate moliens, quippe malos ad execranda, si velint, vitia hortatur, & bonos cautiore efficit.

HOMELIA. XXX. QVOD NE-
mo læditur nisi à seipso.

Fabricans
super are-
nam
Adamas

Fabricam quæ super arenam fundata est, etiam si fulmina venti non vrgant, ipsa tamen paulatim effluens, instabilis arena edificij crepidinem subruit & euertit. Nam arena sponte rumpuntur. Adamas verò nec malleis casus infringitur: Ita ergo qui à seipso non læditur, etiam si tundatur ab alijs, non potest lædi, qui verò cum sua ignaua proditur etiam malo perurgente, desinit sponte.

SIMILIA.

96

HOMELIA. XX. CVM DE EXPVL-
sione sua ageretur.

Mare ve-
saniens.

Multi fluctus & vndæ immanes, sed submergi non ve-
teor, quia supra petram sto. Insaniam licet mare, petram nò
potest commouere. Insurgant quantumlibet fluctus, & cæt.

HOMELIA. XXX.

Voluptua-
ria vita,
turpissi-
est mere-
trix.

Quod nemo, læditur nisi à seipso. Meretricæ appello hæc
vitam quæ in delicijs & voluptatibus transigitur, & eam quidè
turpissimam, cuius facies foeda, horrida, aspera, amara, cru-
delis, & licet tam turpis vultus eius & ferus, tamen multos de-
cipit, cum videant, apud eam cruenta omnia, periculis, morti-
bus, insidijs, inuidia, tormentis plena, cumq; eam stipari vide-
ant pessimis sodalibus, contumelijs, insania, inuidia, curis per-
niciosi, metu iugi, tremore frequenti, & mille alijs insaufis
confortibus, velut anguium corona circumdari: fructum
verò in his nullum, nisi interitum esse, perniciem, pœnam-
que perpetuam: expetitur tamen à pluribus, amabilis &
exoptabilis habetur. Tanta est eorum qui decipiuntur stoli-
ditas, ut cum eos ratio nulla ex hoc interitu reuocet, ne
evidentia quidem indefinenter pereuntium exempla de-
terreant. Non ego istos stolidiores multo, quam paruulos
iudicem vel negem, quos puerilis ludus, ubi aut circulus vol-
nitur, aut turbo vel trochus verberibus agitur, & longis
porticibus per curua spacia rotantur: ita intentos & in-
hiantes puerilis animus tenet, ut auelli inde nullatenus
queant, ignorantes penitus, per ætatis fragilitatem nihil
in illo ludo utilitatis, nihil perfecti operis haberi. Sed, epu-
lis fatiscit ætas immatura. Isti quid habebunt excusatio-
nis, qui ætate perfecta, puerilem, imò & puerili imbecil-
liorem sententiam gerunt?

Paruulo.

Sicut plerunq; meretricis vultus cum turpis & foedus est Meretricis
per naturam, fucis & coloribus pigmentatus pròstituitur ad vultus.
decipiendos eos qui ignorant, quæ foeditas sub velamine fu-
ci illius contegatur: Ita hypocrita.

Quæ sit virtus, similitudinem ex corporeis substantijs Equi vir-
capiamus. Verbi gratia, videamus quæ sit equi virtus. Nun-
quid in argenteis frenis pulchrisq; tapetibus, ac sericis flam-
mulis, phalerisq; gemmaris, iubaq; aureis intexta funiculis menta.

IOANNIS CHRYSOST.

Animaliū
omniū vir-
tus.

Vinea.

equi virtus indicatur: an velocitate cursus, fortitudine pedū, gressusque cautela, ac pectoris firmitate, cunctisque quæ itineri conficiendo apta videntur, aut preliis peragendis, vt vel interitus hostem petat, vel in aduersis propriū possit ab extolli-berare sessorē? Nōne in his potius, equi virtutē, quā in illis, de quibus supradictū est, declarant? Quid autem & reliquorum animalū nōne in eo omnis probitas habebitur, si vel ferre onera fortiter, vel robusta possunt mouere carpēta? Nunquid volēs aliquis probare animal ad ea respicit quæ ei superposita viderit, an (vt diximus) si nō potius mēbris vngulis validū sit, inspicietur? Item si vinea probare volumus, nunquid ad hoc inspiciamus, si latos habeat pampinos aut flagella diffusa: an illud magis aspiciamus, si densior ei fructus sit & vua fecundior? Similiter de oliua, & huiusmodi arboribus cōtemplamur: Igitur eodem modo quoq; de hominib; agamus, discutientes, quæ, & vbi vera sit hominis virtus: & tunc eum lædi putemus, cum in ipso fuerit læsus.

LIBR. II. DE compunctione cordis.

Corporalis amor.

Si corporalis amor, ita deuictam sibi tenet animam, vt ab omnibus etiam necessarijs actibus cogat abscedere, & illi soli, quem amat operam dare, atque in eius cogitatione fixa teneri: quomodo nō amor CHRISTI, ab omnibus reliquis abstrahit animam, sibiq; consociat, atque desiderij sui vinculis constringit?

CHOMILIA XXX. QVOD NEMO læditur nisi à seipso.

Amor pecuniæ vt fera quædam & crudelis domina, omnium corda possidet, & tyrannica dominatione deuinxit. Scilicet vt barbarus, feruet crudeliter vt tyrannus, debacchatur impudenter vt meretrix, nusquam misereatur, nusquam pudet. Et cum lupis, vrsis leonibus ferocius sæuiat, suavis tamen videtur hominibus & amabilis, melle, imò & fauo ipso dulcior. Cumq; his qui eam desyderant, exoptant, gladios acutius illidat, expetitur tamen ab eis. Volutari in ceno eius rā quam sues delectantur, & vt canthari stercus eius euoluere:

Sues

Canthari

Tales quodammodo omnes qui auaritiæ huic manus dede-

SIMILIA.

97
runt, infeliciores & turpiores etiam istis immundissimis animalibus.

CHOMILIA. V de laudibus S. Pauli.

Medicum cum nunc vrentem videris, nunc fouentem, nunc Medicus. ferro vrentem, nunc medicamento, & aliquādo quidem egrotum à cibo potiq; cohibentem, aliquādo verò cum in ista laxantem, & modo quidem ceperientem vndiq; & vndiq; fouentem, nunc verò illi ipsi calefacto, securius plenam frigidis aquis imperantem epotare phialam: nunc vtiq; super hac varietate & frequenti mutatione cum culpabis, sed tunc precipue stupebis artem, quando ea quæ nobis contraria videntur & noxia, illum cum fiducia videris offerentem. Hoc est enim veri artificis ac periti: Ita Deus.

CHOMELIA. VI. de laudibus Pauli.
Deus quasi gladio aciem, ita menti nostræ iræ acumen Iræ acumen imposuit, vt eo, cum oportet, utamur.

CHOMILIA I. DE VERBIS APOSTOLI, Modico vino vttere.

Sicut in corpore, aliquo quidem membro corrupto, non est magnum damnum: oculis verò læsis, vel capite contrito, totum corpus inutile redditur: Sic & qui in alta quadam tanquam virtutis specula, cum multa claritate constitutus, ab omnibus admirationi habitus, quando cecidit, magnam ruinaam & iacturam facit, potatū quia ex alto cecidit, sed quoniam alijs multis scandali materia est, in ipsum respicientibus.

CHOMILIA II.

Si quis te prateriteunte stercus commoueat, hoc faciētem non continuo conuicio & contumelia afficias: hoc fac & circa detractores. Nō enim sic commotum stercus illum fertor-rem susipientem carilaginem percellit, sicut aliena peccata excussa, & vita impura audientium animos prodita contristat, & exturbare solent.

CHOMILIA VI.

Non sic flammæ natura in materiam delapsa, vicinā semper ligna incendit, sicut virtutis zelus in paucas lapsas animas, vterius procedendo, omnes implere potest.

IOANNIS CHRYSOST.

¶ HOMILIA DE VERBIS APOSTOLI, Modico vino utere.

Athleta.

Quemadmodum in exterioribus certaminibus corpore vigentes, & bonæ habitudinis athleta, non sic apparēt, cum vestimentum vndique oleo madidum fuerint induti, sed quādo illi abiecto, nudi in stadia feruntur, tunc maxime spectatores, membrorum proportionē penitus obstupefaciunt, cū nihil illam amplius obumbrare possit: Sic & N. patiens, quando omnibus diuitijs, gloria circumfusus erat, quis esset, non multis manifestus erat: postquā verō, ipse, velut vestimentem exutus athleta, abierit, & ad pietatis certamina nudus intrauit, sic spoliatus, spectatores omnes percudit, vt & angelorum theatrum illi victori applauderet.

¶ HOMILIA. I. DE VERBO APOSTOLI, Modico vino utere.

Terra.

Non ita terræ natura vexata, aquarum superabundantia continuo dissoluitur, vt corporis vis molescit, & diffinit, & exilis redditur vini potui continuo ingurgitata. Ebrius est voluntarius daemon veniam non habens, ruinæ excusatione carens, commune generis nostri opprobrium.

¶ HOMIL. XXIII.

Temulentia.

Anima eorum quæ corpore, quasi in aliquo sepulchro cōdita est, cuiusmodi in homine temulentia, nec secus videri debet, quā si barbarus quispiam deformis & impurus, summæ & potestate impetum faciat in adolescentulam decoram aliquam, venustam & continentem.

¶ HOMILIA. XXI.

ad Theodorum monachum.

Naufragi si rupe conspicies.

Omnia ymbra, somnia, cursus. Cursor est vita. Vt si quispiam rupis excelssæ verticem tenens, pelagus omne prospiciat, multosq; inde nauigantium crebris fluctibus freti, vnde submergi, alios in prærupti montis saxo collidi, nonnullos ad alia littora contendendo properare, aliquos tabulæ vniuersi auxilio, ex fragmentis nauis inuicē à morte defendi, aliquos do pro gubernaculo, atq; remigijs, inanibus tantummodo suis vt, alios autem videat turbidos fluctus multiformi atq; multiplici genere, cadauera ferre: Ita est qui militat Deo, cum se à

Militans Deo.

SIMILIA.

98

tempestatibus, atq; turbinibus vitæ istius separare, consistit in arduo semper ac tuto securis loco. Quid enim celsius potest esse, quid tutius, quā vnā tantum nos sollicitudinē gerere, quomodo Deo placere possimus? Vidisti naufragia huiusmodi, pelagus vndasq; declina, & excelsum illum huiuscemodi pelago quare nauigantem, & excelsum locum occupā, a periculo captiuantis immunem.

¶ LIBRO II. DE

compunctione cordis.

Puto non delinquit, si sanctū istud N. quidam tali similitudini cōparet, verbi causa, flamma quædam immensa vniuersam replet terrā, & inde ascendens, repletis omnibus, vsq; ad ipsā perueniret cœli fastigia, sed & inde superans omnia, ac ille dicendus est, siue quid aliud, atq; ibi etiā illa quæ ibi sunt spacia compleret, nec illic quidem flamma hæc incrementa finiret, sed ascenderet adhuc vique ad tertium cœlum, & omnia hæc vno eodemq; igne compleret, ita vt nec terræ vllum, nec cœli omnino cœlorum spaciū relinqueret vacuum: Tales erant animæ sanctorum prophetarum, quibus oculi erat interior illuminatus, vnde videntes dicti.

¶ LIBRO I. DE compunctione cordis.

Si in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & Morbi cōmedicos adhibemus, & pecuniā profundimus, & omni operis. Si in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & Morbi cōseruantia, quod competit gerimus, nec prius cessatur, quā am quæ molesta sunt, mitigentur: Anima verō cum quotidie vultis neretur, & per singula lanietur, vratur, præcipitur, & modis omnibus pereat, ne parua quidē pro ea nos cura sollicitat.

¶ HOMILIA. LXX. id est, vltima de penitentia.

Sicut planta quidem nuper humi confita, facile reuelli planta reuertitur, per multum verō temporis radicibus firmata, non ita celsa posita. Et vt ædificium recenter fundatum à vexantibus facile subuertitur, bene verō firmatum, multa, diuere conantibus, præbet negocia. Et vt fera, quibus locis multum temporis est conuersata, difficulter expellitur. Et sicut febris ab initio aggressa, non magna siti laborantes exurit: postquam autem inualuerit, & flammam extulit, iam sitim inducit inmedicabilem: etiam si quis eis conceflerit, vt possit.

Nij

IOANNIS CHRYSOST.

tibus impleantur, non exstinguit, sed accendit fornacem. Sic & in vitioso accidit affectu, si se circa primordium in animam nostram inferentem non prohibuerimus, neque fores occluserimus, ingressus iam insanabilem morbum susceptoribus infert.

De compunctione cordis LIB. I.

Phrenetici
Métécapiti

Vt qui phrenesin patiuntur, vel mente capti sunt, à quibus cum multa turpia & periculosa, vel dicantur, vel gerantur: nec pudoris tamen aliquid, nec poenitudinis capiunt, quinimo & magnifici sibi, & sapientiores, sanis videntur & sapientibus: Ita & illi, cum omnia quæ sanitati sunt contraria gerunt, nec hoc ipsum, quod deest nobis, sanitas, no uiuimus.

Sicut in corporibus, & in fistulis, nisi prius quis humorem influentem sistat, & vulnus terrentem, quotquot imposuerit medicamentum, mali fonte non obstructo, incassum omnia facit: Itidem & nos, nisi occasionem, quasi fontem mali, cauimus.

HOMILIA XXII. de nequitia depulsa.

Capite dā
nati.

Sicut qui carcerem habitant, capitis damnati, damnatione operientes & mortem, vel si delictis abunde fruuntur, vitam longè agunt molestiorem, & anxiam: Sic qui improba conscientia molestantur.

SERMO DE POENITENTIA.

Medici.

Vt medici qui aegros à cibo & potu nocuo arcere cupiunt, licet illa promptam habeant voluptatem, ante tamè periculantur inesse illis, præter nocumenta multum insinuantis.

HOMILIA XVI. CVM PRINCEPS intrasset ecclesiam,

Clauū re-
ctū tenēs.

Nōne vides naucleros, vt insaniēte mari, nubibus transcurtētibz, fulminibus elisis, omnibus in nauigio tumultuātibz, ad gubernacula sedent ipsi, sine trepidatione & metu, arti suæ vacantes, vt imminētem procellam repellant, hos & tu imitare, & sacram capiens anchoram in Deum sperare, in concussis permāne & irremouibilis.

Mercator.

Pugil.

Sicut mercator non sentit navigationis laborem, laceratione sperelatus, & pugil generose fert capitis vulnera, coronam respiciens: Ita & nos quoq; cælum & ad cœlestia incendentes bona, quæcūque inferantur grauia, generose cunctas fer-

SIMILIA.

29

remus, bona futurorum spe roborati.

HOMILIA XVII. DE APOSTOLI dicto, Gaudete in domino semper.

Sicut in mare decidens immensum scintilla brevis, facillè deletur: Sic quantacūq; Deum timēti illidantur, velut in vastā lætitiæ pelagus incidentia, extinguuntur & perduntur.

HOMILIA XXV. de via recta.

Sicut si breuem scintillam in magnum deieceris profundum, statim extinxeris: Itē & omnis tristitiæ superabundantia in bonam missa conscientiam, extinguitur facillè.

HOMILIA XL. DE poenitentia.

Tanq̃ fluentum influens remissio, animam tollit (nā omni Remissio: num persecutionū hoc grauissimum) & quod æstas est & hy Persecutio ens, hoc est persecutio & remissio. Vt autem vobis ostendat quod remissio peior est persecutione, audi. Somnū enim infundit animæ multum hiatum & teporem, vndiq; vitia suscitāt: nam inuidiam, voluptates, &c. Sed in persecutione nihil Timor. horū vexare solet: sed timor ingressus, tanquā flagello quodam, latrantem canem acriter percutiens, has omnes pestes ne clamare quidem permittit. Tunc est persecutio, vitij, tanquā feris, nos vrgentibus.

HOMELIA LXIII.

Neq; si quis infirmum habens stomachum, amaram nō admittat medicinam, ipsum curare valentem, sed potius attendat, medicinam accusabimus, sed membri infirmitatem. Si Laborans ē stomacho. & hic mentis facilitatem. Nam à tribulatione subuersus, multo magis hoc à remissione pateretur. Nā si ligatus cadit (hoc est enim tribulatio) multo magis lasciuē viuens.

Tribulatio est spiritalis mercatura. Sicut pecunias colligere volētes, & hāc secularē exercentes mercaturā, nō aliter Spirituelis mercatura. p̃p̃riā rē augere possēt, nisi multa terræ marisq; pericula sustinerēt: necessariū est enim latronum insidias, piratarum incursum sufferre, & prorsus omnia, cum magna subeunt p̃optium: Eodem modo & nos diuitias hinc nobis confluentes, & spirituales cogitantes mercaturam, gaudere decet & exultare, nec quæ videntur, sed quæ non videntur, considerare.

IOANNIS CHRYSOST.

THOMILIA LXVI.

Aurum & ignis.

Quod auro ignis, hoc animis tribulatio, sordes abstergens, faciens mundos, claros reddens ac splendidos.

THOMILIA LXVII.

Mortētes. Onus.

Mortentium societas, grauiem tristitiæ vehementiā aufere consuevit. Sicut in onere, si quis ponderis partem susceperit, soli ferenti sarcinam leuauit: Sic in omnibus alijs.

THOMILIA x. de diuite & paucre.

Subiectio rhetorica.

Diabolus colluctatus diu, athletam vincere non potuit, suscitatur fluctus, & firmissimam petram mouere non potuit: machinatiōes suas adhibuit, & turrem validissimam non profstrauit: arborem concussit, & poma non decerpit: & ramos quidem confregit, sed radici nihil nocuit: parietem perforauit, sed thesaurum auferre non potuit, thesaurū dico, non auri & argenti, sed fidem Christi. Vidisti petram firmissimam inter fluctus, militem preparatum, turrem inexpugnabilem. Athletam hunc dicam: sed præcellit tantarum copia coronarum: petram nominem: sed firmiorem video: militem appello: sed robustiorem cerno constantiam: turrem eum nominabo: sed eminet sapientia: arborem eum dicam: sed decorior inuenitur: fructum eum appellem: sed speciosior demonstratur: thesaurum eum nominabo: sed copiosior dinoscitur.

THOMILIA IIII.

Tumultus

Quemadmodum mari æstuante, & multis procellis insaniēte, ad portum confugere timor omnes cogit: Sic & cunctis fori procellæ, & ciuitatis hyems omnes vndique in ecclesiā compellit.

Tentatio

Nisi tentatio, nec corona: nisi certamina, nec brauiā, nisi studia, nec honores: nisi tribulatio, nec remissio: nisi hyems, nec æstas. Et hoc non in hominib⁹ tantum, sed in feminibus quoque ipsis intueri licet. In his enim multam quidē pluuia multam verō nubium collisionem, multam deniq; glaciē fieri oportet, si vernans spica exurgere debet. Vbi verō sementis tempus, tempus & pluiæ. Postquā igitur nunc ingruit hyems animarum, non æris, seramus & nos in hac hyeme, vt in æstate metamus.

Non sic semina delatus humber germinare & crescere facit, Lachrimæ cit, vt pietatis semen excitat, & vernare facit ex lachrimis

SIMILIA.

uens humber: hic animam detergit, irrigat mentem. Ideo Humber profundum sulcum, proscindere necessarium.

Quemadmodum aratrum immitens deorsum terram Aratrum. aperit, tutam seminibus custodiam parans, ne iacta in superficie remaneant, sed tanquā in ipsos terræ sinus immittantur, & in tuto radices figant: Sic & nos facere necessarium, & tanquā aratro, tribulatione vtentes, cordis profundum scindere. Scindite corda vestra, ait Propheta. Corda igitur scindamus, vt si qua dolosa herba, & improba cogitatio nobis inest, radicitus eam euellamus, & puras pietatis seminibus terras exhibeamus. Nisi nunc renouemus nouale, nisi nunc seramus, cū adest tribulatio, quando vniquā incompuſtionem veniemus?

Cum agricola semina cum multo labore collecta seminauerit, ignarus quæ sunt, omnia cernens admirabitur, forſequæ apud seipsum dicet: Quid hic homo tandē facit? Collecta dissipat, sed & terræ cum multa cura commiscet, ne facile colligi possint: nec tantum commiscet terræ, sed & optat vehementer fieri pluiam, vt proiecta omnia marcescant, & lutum fiant, & turbitur cernens fulmina & coruscationem deserti. Agricola verō non ita: sed latatur, & gaudet hyemē cernens: non enim præſentia respicit, sed futura: non ad fulmina spectat, sed ad manipulos: non marcentia semina, sed vernantes spicas: non grauiem hymbrem, sed iucundissimam areæ ventilationem, ex ipsa nascentem fructum: Expectem⁹ iridem & nos aream, & manipulos, non præſentē laborem & dolorem, sed orientem ex ea fructū, mentis nostræ penus ex eo implere poterimus. Et sicut aurum, & si aquis immoretur, aurum præstat speciem, siue i conflatoriū ceciderit, splendens rursum apparet: Lutum autem & foenum, siue aquis imitur, siue in ignē ceciderit, hoc quidem marcescit, illud verō dissoluitur: Siue in ignē ceciderit, hoc quidem frigitur, illud autē commanet, manet splēdidus, sicut aurum aquæ immersum: siue in tentationem ceciderit, splendidi⁹ fit, sicut aurū in ignē: Peccator verō siue remissione contristatur, dissoluitur, marcescit, sicut foenum & lutum aquæ immorans, siue tēstationē sustineat, cōburitur, perditur, sicut lutū & foenum ab igne.

Aurum.
Lutum.
Foenum.

Arbores.
Radices.

Sicut in arboribus accidit, si quis fructum cum folijs auferat, & ramos omnes amputet, radice manente tota, cum maiori etiam ornata arbor reuiguit. Sic quidē & in nobis, si pietatis radix permaneat, & si diuitiæ auferantur, & corpus corrumpatur, omnia rursum nobis cum maiori gloria redeunt.

¶ SERMONE DE CARNIS CONCV-
piscētijs non se cētandis.

Sōn° vita.

Somnus est vita p̄fens. Nam ut somno pressi, pleraque & superuacanea, & frusta à loquuntur, vidēteque pericape nihil salū. Ita & nos deteriora ijs pleraque speramus, siquidem qui indecora & impia gesserint, eademq; obuersari sibi per visum conspexerint: mox somno expergefacti, turpi & indecoro aspectu liberentur à pœna, quam pro scelere meruissent, q̄ aliter nobis euenire solet, quibus ob ignauiam & discordiam, ignominia atque supplicia perpetua sunt. Item & qui per quietem somniando dītescunt, ubi dies illuxit, inanes & diuitijs vacui arguuntur: captos verò, dum viuunt, inerte, somno plerumque, necdum luce oborta, falli posse, compertum est, & ita ut breui eorum insomnia euāescant.

¶ HOMILIA XXXVI. de vitijs & virtutibus.

Ociosus
seruus.

Ignauus.

Agricola.

Man° o-
ciosā

Os.

Si seruum habueris non ebrium, non contumacē, sed sobrium, modestum, omni flagitio vacuū, hic si domi quocidie ociosus sedeas, si, quorū à seruo vsus debetur, domino nihil efficias, dic obsecro, nōne flagellabis eū? nōne tormētis afficies? Et tamen nihil flagitij commisit. Satis est igitur mali hoc ipsum, nihil boni fecisse: Sit nobis agricola quidam, nihil porro peculij nostri dissipet, neque dolis, furtoque surripiat, tantum suas manus compressas domi tenens sedeat, semina non spargat, rura non scindat, vites non colat, & quod ad agriculturam pertineat, nihil protius efficiat, nōne ab eo supplicium sumemus? Et tamen nihil intulit iniuriæ, nec habemus omnino, quid illum accusare possim. Sed hoc ipsum arbitramur iniuriā. Et nostro quidem in corpore abstinere capite manus, non linguam excidat, non oculos eruat, non denique tale quicquā mali faciat, ociosa tamen fuerit, nec sui quicquid est officij, toto corpori sufficiat, nōne ipsam potius fuerit abscindere, quā nihil agentem & inutilem in toto corpori manum circumferre? Quod autē os, si neq; manū

absumpserit, neq; pectus momorderit: quæ verò ad se pertineant, prorsus omiserit, nōne illud oīa obsignasse melius fuerat? In his igitur, si non modo aliquid fecisse mali, verum etiā aliquid omisisse boni, magna comprobatur iniuria: porro diuini in rebus id ipsum multo magis appareat.

¶ HOMILIA IX. in Genesim.

Sicut nauis quæ aquis impletur, ut exhauriri nequeat, statim submergitur: Ita & homo cum crapulæ & ebrietati seipsum exponit, in præceptis vadit, & rationē suā submergit.

Nauis.

¶ SERMONE XXX. de ieiunijs & genescos.

Iocundum quidem nautis est ver, iocundum quoq; agricolis, sed neque nautis, neq; agricolis ita iocundum est veris tempus, ut his qui philosophari volunt, iocunda sunt, ieiuniorum dies, spiritale animarum ver, & fidissima tranquillitas animorum. Nā agricolis ver ideo iocundū est, quod debet aspicere tunc depictam floribus terram, & varijs frondibus virgulta comantia: Nautis verò acceptum est ver, quod dorsum maris deductis nauibus, tutò licebit ascendere, nec vndarum pericula formidare. Nobis autem iocundum est ieiuniorum ver, quod tunc non vndarū, sed cogitationū, & concupiscētiā carnis fluctus ac turbines mitigauit, & coronæ nobis non florum, sed spiritualium gratiarum parantur.

Ver.

Agricola.

Nauta.

Sicut apud magistros literarum fieri videm⁹, quorū alius puerulum de gremio matris acceptum, & ignarum omnium atque incapacem malorum, primis tantummodo imbuit elementis, quem rursus alius magister accipiens, perfectioribus instruit disciplinis: Ita & Moyses ignarum omnium rudē hominum naturam, & (ut ita dicam) nuper à lacte eunlām, primā diuinæ cognitionis edocet elementa: Ioannes autem & Paulus, velut à Moysē iā quæ prima sunt imbuto homines, ad excelsiora & perfectiora deducunt, non ut quæq; primis, supponentes, sed tanquam fundamento competēter positi testamenti structuram, vnius lineæ modulatorem directum. Vidisti totius ædificij consonā quadraturam.

Magistri li-
terarum.

Moyse.

Ioannes.

Paulus.

¶ HOMILIA XXXVI. de vitijs & virtutibus.

Ut enim cū febrescit puer, grabato assidens filio mater, Maternus querebunda voce sepius imprecatur, Vtinam hoc mihi da- affectus.

IOANNIS CHRYSOST.

retur posse, me tuam sili suscipere febrem, & hanc omnem in me haurire flammam. Sic etiam pro vobis vti nam perduellis rem bene gerere possem.

Scamobata.

Vt in theatris, qui per sublatum funem scandere ac descendere exercent, si parum aliquid oculorum acies errant, precipites continuo ruunt: Ita qui spiritualem gradiantur viam, si breue segnitiae tempus concesserit, per anfractus quosdam proni saepe trudentur. Et fune illo quidem hic limes angustior est, crectus magis & arduus, multoque celsior, cuius ad apicem terminatur caelum.

Cythara.

Sicut in cythara non vnus tantum fides melodiam excitate satis est, sed omnes pari quodam numero percurrere debent: Sic in virtute animi, non vna tantum lex nobis ad salutem sufficit, sed omnes aequae diligenter obseruandae sunt.

CHOMILIA LV.

Sicut domum pulchram, cum aër appropinquauerit, splendidam ostendit. Idem & aspectum spectiosum, hilaritas animae meliorem exhibet, si verò in tristitia, deformior redditur.

CHOMILIA XV. de posterioribus.

Volatilia.

In medio laqueorum ambulas, qua de causa tot laqueorum deorsum volumus, sed superiora quaeramus. Etenim volatilia donec in altum aëra secant, non facile capiuntur. Ita tu, donec ad superiora respexeris, nec laqueo, nec ullis alijs facile capieris insidijs. Venator est diabolus, fias igitur illius calamis sublimior. In altum ascendens, non amplius ullam rerum humanarum admirabitur, sed sicut postquam in montium vertice ascenderimus, parua nobis, & vrbs, & moenia esse videntur, & fornicarum more, nobis viri super terram ire videntur: Sic postquam supra celsam prophetiae cogitationem ascenderis, nihil teterrenorum percellere poterit, sed parua videbuntur omnia, & diuitiae, gloria, potentia, honor, & si quid aliud huiusmodi. Illud continuo ratiocinemur. Sicut auiculae laqueo captae vtilitas nulla, sed frustra & incassum alas concutit: Ita tibi nulla rationum vtilitas, si ab improba penitus cupiditate captus sis, sed quantumcunque resiliaris, captus es. Ideo alas sunt auiculis, ut fugiant laqueos, propterea ratiocinationes hominibus, ut peccata fugiant. Quam igitur veniam habebimus? quam verò defensionem, cum brutus simus dementiores?

Anicula laqueo irrita.

SIMILIA.

102

Anicula namque semel capta, laqueo mox elapsa, & ceruus in rete decidens & effugiens: iisdem iterum difficile capientur: nam cuique sit experientia, cautela magistra. Nos saepius eisdem capti, in eadem cadimus.

CHOMILIA VI.

Sicut coestibus pugnans, studio exire festinat, ut vulneribus liberetur, & luctator spectatores exurgere concupiscit, ut laboribus absoluitur: Sic in rigida & aspera vita cum virtute viuens finem desiderat, ut praesentibus eripiat laboribus, & pro repositis valeat coronis confidere, ad tranquillum nauigans portum, & in illo transinigrans, ubi non est amplius timendum naufragium. Ideo Deus laboriosam naturaliter vitam nostram & grauem instituit, ut praesenti tribulatione copulsi, futurorum desiderium capiamus. Si enim nunc cum sint tot tristitia, pericula, timores & curae nos undique circumuehentes, tam libenter praesenti immoramur vitam, se nihil horum esset, & absque tristitia & aerumnis omnibus tota foret vita nostra, quando vnquam futura desideraremus?

Coetus.

CHOMILIA I. in Psal. L. in Proemio.

Pictores imitantur arte naturam, & colores coloribus Pictores. permiscentes, visibiles corporum depingunt imagines, & faciunt homines, & animalia, & arbores, & reges, & rusticos, & barbaros, & pugnas, & rixas, torrentes sanguinum, & lanceas, & loricas, & scuta, & sedem regalem, & imperatorem sedentem, & barbarum, & subditum, & gladium acutum, & fluuios decurrentes, & campos varijs floribus adornatos, & omnia quae videntur per artem imitantes, mirabilem historiam videntibus praestant: Sic & Prophetae velut quidam pictores sunt virtutis ac militiae: describunt enim & illic peccatorem, iustum, poenitentem, stantem, cadentem, surgentem, titubantem. Et sicut faciunt peccatores occidentes & occisos, sic & Prophetae faciunt aliquando quidem inURGENTIA peccata, aliquando etiam allata. Sicut habent imaginum subscriptiones deorsum fixas minij colore, in quibus scriptum est, qui rex, quod praelium vicerit: Ita in Psalms defuper titulus fixus est, quae causa sit, quare doctrina, & quapropter Psalmus sit dictus.

SERMO de fide & lege.

IOANNIS CHRYSOST.

Lana.

Vt lanæ, quæ subinde in tincturas immerguntur, vt crebra tinctio profundius operatione recipere faciat. Ita opus est vt animæ nostræ continuò in diuinos sermones intingantur, vt abluamur quidem à veteri opprobrio, induamur autem nouam pulchritudinem. Lanæ cum intinguntur, nomen naturæ suæ amittunt, non vltà vocatur lana, sed purpura, praefinitum, coccinum, vel simile aliquid. Si tinctio naturæ nomen transformat, cur Dei natura non hominem? vt is qui pulueris imaginem portauit, post tinctionem, fulgidam portat & cœlestem.

Sermo de humilitate.

Lampades

Ne fiat quod in lampadibus, in quarum ampullas si parum instillaueris olei, satis alimenti habet ignis, sin insto largius infuderis, etiam quæ in ea est flammam extingues, non igitur vos obruam multitudine discolorum:

Homilia I. in Psalmum I.

Arbores.

Si videris virum aut mulierem speciosam, ne admiris. Nam & roboreæ arbores, cum densæ sint folijs, & altitudine excelsæ: attamen non habent fructum hominibus aptum: sed porcis afferunt cibum. Vineæ autem per terram repens, maturum vuarum offert fructum. Quid ergo? vis vineam habere an arborem? puto te vineam eligere magis quæ læntia est, ad hominum vñus, quàm arborem animalium escam. Quid ape vtilius est? quid pauone pulchrius? quid formica sapientius? Et apis quidem dulcedinem in se habet & aculeum, patino verò solummodo in pennis est, non in fructu decorus: formica verò contemptibilis hominibus, sed magistra virtutum est.

Grauiter ægrotans.

Sicut cum quidā graui ægritudine vexatur, & multis indiget medicaminibus, & attenuatus est sumptibus, si introierit medicus, & dixerit ad ægrotum, plures species ad confectionem medicaminis necessariae sunt, respondeat verò ægrotus, nō habeo, vnde tantas species emem, paupertate detineor, dicat ad eum medicus, illam & illam da mihi speciem tantū, cætera de meo præstabo: Sic & Deus dicit, da mihi confessionem tuam, lacrymas tuas penitentiae: cætera autem pro hoc, misericordia mea præstabo. Ideo rogat David: Dele, laua me ab iniquitate mea.

SIMILIA.

103

Homilia XVII. de recipiendo Seneriano.

Sicut capiti corpus coherere necessarium: Ita Ecclesiæ sacerdoti, & principi populum, vtque virgulta radicibus, & fontibus riuuli: Ita & filij patri, & magistro discipuli:

Homilia XIX. ad Eutropium.

Omnia vanitas, omnia repente spiritus statu, tanquam folia cuncta decussa sunt, & arbor nuda derelicta est, & non solum nuda, sed ab ipsis conuulsa radicibus. Omnia nox sunt, & somnium, & die exorto nusquam comparuerunt. Vmbra erat, & pertransijt. Fumus fuit, & dissolutus est. Bullæ aquarū fuerūt, & disruptæ sunt. Araneæ telæ erant, & discissæ sunt.

Omnia vanitas.

Homilia XXI.

Non est perniciosum in praelio vulnerari, sed post vulnus acceptum desperatione curandi medelam vlceri denegare. Nullus se demergit naue fluctibus semel meris, ac totum onus perditum desijt navigare, sed rursus ad maria, nudusque festinat, rursus immensa peruolat freta, & iterato felicius cursu, casus prioris damna compensat. Sæpe & iam athletas videmus post frequentes lapsus, & detractiones plurimas coronari. Militem quoque scimus post fugas multas, virum fortem fuisse, & vicisse victores,

Vulnerari

Naufragi.

Athletæ. Milites.

Theatricæ scenæ

Non est theatralibus scenis præsens vita dissimilis, Nam vt illic, ille imperatoris, ille iudicis, alter militis implet officium, vbi autem nox consecuta fuerit, nec imperator agnoscitur imperator, nec iudex q̄ fuerat iudex videtur, nec miles qui fuit miles: Ita vnusquisque nostrum in illius seculi die, nō personis, sed rebus, atque actibus competentem accipiet dignitatem: hanc dignitatem scriptura vocat florem.

Homilia de sancto & adorando spiritu.

Da mihi nauim vacuum, gubernatorem, nautas, funes, anchoras, omnia disposita, & nusquam esse spiritum vēti, nōne tardat omnis quantuscūque est apparatus, si desit operatio spiritus? Ita fieri solet, licet sit sermonis ampla supellex, & mens profunda, & eloquentia, & intelligentia, & non assit spiritus sanctus, qui vim suppediet, ociosa sunt omnia.

Ventus.

Durum est contra stimulum calcitrare, quia non stimulum retundes, sed pedes recalcitrans lædis vulneribus. Neque fluxus qui saxo illiduntur amplius aliquid proficiunt,

IOANNIS CHRYSOST.

quàm vt semetipſos fracti diſſoluant, & in ſpumas extenuati depereant. Qui iuſtum hominem impugnare velit, tale eſt, ac ſi cælo bellum meditetur.

¶ HOMILIA XII. de muliere Cananea.

Pluuia.

Sicut pluuia in terrâ deſcendens eleuat ſemina: Sic & tribulatio animâ intrâs, auget deſideriũ. Sicut aurũ in camino non lædatur: Ita nec ſtabili animę tribulatio nocebit. Quid operatur caminus? aurũ mudat. Quid operatur tribulatio? tolerantiam, ampliõrẽ coronã. Vbi ſunt q̃ noſ tribulât? Folia erant, & vëto ſtate diſperſa ſunt. Paleæ erât, & aſpirâtẽ aura, rapte ſũt, & purum remanſit triticũ, fundamentum ſtat ſupra petram.

¶ DE patientia Iob ad quandam virginem.

Athleta,

+

Corpus.

Vt in certamine athletã, ſudore, calore frigore, puluere, multo labore, periculis luctari oportet: Sic & iuſtũ in hac militia plurima pati, & oĩa ſtrẽnuẽ ferre decet, ſi ſplendidã vitq; palmã accipere debeat. Si corpus ita maxime laudamus: ſi frigus, calorẽ, famẽ, ſitim, & ceteros labores haud grauatiſſime ferat, multo magis laudãda anima q̃ poſſit oēs impetus malorũ fortiter ac ſtrẽnuẽ pati.

¶ HOMILIA LXVII.

Parietes
ruinoſi.

Quemadmodum qui putres, & ruinam minantes parietes albo tectorio linunt, non tamẽ eos poſſunt erigere: Ita & mendaces facile deprehenduntur, & omnis error ita imbecilluſ eſt, quamuis extrinſecus callidẽ ſuatur.

Seruus.

Si ſeruus alicuius veſtrum qui iſta proponitis perſuadeatur, qualibet in vos patrauerint, ſiue illi iugũ dominationis excutiat, ſiue corpora ipſorũ dominorũ effrenata ferantur audacia, ſiue aſportent omnia, ſiue ſingula moueant loco, & vniuerſa cõfundant, & deteriora etiã hoſtibus faciãt, illi non intendent miſas, nec cruciatus admouebũt, nec digna plectẽ pœna? Num iſta bonitatis eſſe videantur? atque ego ſummæ immanitatis eſſe moſtrabo. Vidẽſne vt pœnas repetere id eãdem clemẽtiã plerũq; ſit opus? quãto magis id in Deo erit, quaſi rationem factorum exigẽt, omnes res humanas magna confuſio inuolueret, euaderent homines peiores feris.

¶ HOMILIA XLIII. de liuore & inuidia.

Furentes.

Sicut furetes ſepenumero gladios in ſe cõuertunt. Itidẽ & inuidi, ſolã inuiſi pernitiẽ intuentẽs, ppriã negligũt ſalutẽ: Hi feris quoq; peiores. Nã ille quidẽ cõtra indigẽtes vel priuſq; à

SIMILIA.

104

nobis irritẽtur, aduerſum nos armatur: Hi verò bñficijs frequẽter allekti, benemeritos maleficijs proſecuti ſũt. Hi quidẽ peiores feris, demonibus autẽ pares, fortẽ verò peiores iſtis. Hi nanq; cõtra nos bellũ exercẽt impacatũ, confortibus autẽ generis nõ inſidiãtur. Hi verò neq; naturę cõmunionẽ reueriti ſunt, neq; ſibi pepercerũt: nã neq; inuiſas aſas ſuas pœnis afficiunt.

¶ HOMILIA LII.

Si quis contumeliã inferat nobis, lugemus, contrahimur, ſi quid diripiat, idem patimur illorum more paruulorũ inſantũ, quos aſtutiores cõſtanij pro nihilo irritat, ſed ex minis contriſtantes occiſionibus. Veruntamen & illos, ſi agre ferre viderint, mordere pergunt, ſi vero ridentes, obſiſtunt. At nos & hiſ ſtolidiores ſumus: pro quibus oportebat ridere, pro hiſ lamentamur: Supplicio pueniẽ hic ſententiã omittẽtes, cõlos petimus: viros enim perfectos vult nos eſſe Chriſtus.

¶ HOMILIA XXIX. De diuerſis.

Neq; ferrum ignitum, & aquę immerſum tam cito calorem amitteret, q̃ in longanimitatem mentem incidens iracundus.

Infantes irri-
tati.Ferrũ igni-
tum.

Sicut ſi in forũ ingrediantur aues canorę, nuge eſſe videntur: Ita quidem & monita noſtra iracundas animas incidẽtia.

Sicut dies clara & ſerena, & hyems multe plena triſtitię: Itidẽ & iracundiſſimus animus, & manuſueti.

Dum tempus eſt, equum cohibeamus, ne ſeſſorẽ ſubuertamus, irã amputemus alas, nec amplius in altum extolletur.

Sicut metallorũ terrã excoquentes, poſtq̃ in caminũ iniicerint, non tantũ auri maſſas tollũt, ſed & paruas bracteolas multa cũ ſedulitate colligũt: Ita & nos aurũ Apoſtolicis hauſtũ metallis excoquimus, non in fornacẽ iacientes, ſed in animarũ noſtrę cogitationẽ immittentes, non flammã accendẽtes, ſed ignẽ ſpiritus excitantes, & paruas micæ cum diligentia colligimus. Etenim breue verbũ, ſed multa virtus. Quia gẽmẽ non in corporis tumore, ſed naturę pulchritudine preciũ habent: Sic & diuinarum ſcripturarum lectio.

Metallorũ
excocto-
res.

Gemmę.

¶ HOMILIA II.

Sicut nubes quãdam condenſata, & ſub ſolarem radium currens, omnem retrorſum ſplendorem auertit: Sic & triſtitiarũ nebula, cum ante animũ noſtrum ſteterit, nõ ſinit facilem eſſe orationis curſum, ſed ſuffocat, & cũ multa neceſſitate in-

Nubes.

IOANNIS CHRYSOST.

tus reprimat. Sed cogito quod non solum nebulae natura, sed et in anteriora processum impedit, sed & contrarium ipsa saepe patitur: nam cum sol calidior continue illapsus nubem contriuit, medium ipsius saepe dissipauit, & totus simul elucet, splendius cernitum obtutibus incidit. Hoc ipsum & mihi futurum spero sermone in animis vestris continue versante, & aplos immorante, fractam iri spero tristitiae nebulam, & mentem vestram solita rursus doctrina micaturam.

HOMILIA III.

Regia signa.

Quemadmodum qui in bello regia signa circumferunt, magnis indigent viribus, maximaque peritia, ut ne id hostibus prodant: Ita & qui Christi nomen portant, non in bello soli, verum etiam in pace, summis viribus indigent, ne id maledicis linguis exponant, sed id strenue ferant, vexillo crucis armati. Ingenti enim profecto opus est robore, ut quis digne portet Christi nomen. Nam qui indignum aliquid, vel dixerit: vel fecerit, aut etiam cogitauerit, Christi nomen non legitime portat, neque habet in semetipso Christum. Porro qui id portat, is triumphat, non in foro, sed in caelis, ei que astant angeli laudantes.

HOMILIA X.

Sol.

Quemadmodum nemo obscurum diceret solem, ne si caecus quidem fuerit, erubescit, quippe opinionibus omnium aduersari: Ita & eum qui nimio decore fuerit conspicuus, atque mortu honestate illustris, nullum profecto culpae presumit.

HOMILIA XI.

Pueri.

Sicut cum videris pueros, constituto inter se principe ludere, risum tenere non potes: Ita & facito cum videris homines in terrenis delectari. Immo hoc longe gratius, quippe hoc a puerili aetate magna cum simplicitate, & innocentia geritur, sed illi ridiculi.

HOMILIA XII.

Optima puerorum institutio.

Bonarum artium praecipitores, cum pueros doctrinae rudimentis accipiunt imbuendos, non grauiori primum lectionis onere, eorum mentes implicant, sed breuibus, & iisdem saepe numero repetitis praecipitis, paulatim eos assuefaciunt: quo fit, ut eorum animis facile doctrina imprinatur, neque ab ipso eruditionis principio ad lectionem multatam

SIMILIA.

105

dinem capessenda memoria nimium laborante perterriti, ad colligenda praecipita legiores reddantur, & doctrinae difficultate torpescant: hunc & morem nos secuti, ut vos labore leuemus, paulatim hoc diuinum pabulum distribuamus, vestrisque instillamus peccatoribus.

Ut ignis in materia delitescens, & si nondum flamma clara emittat, scintillis tamen quibusdam micantibus, aut fumo e profundo emergenti indicatur: sicut fontes qui fistulas quasdam vi spiritus sub terra ferunt, postea nec latum spatium, nec exitum habent liberum: saepius terram insulant, impetu quodam spiritus expulsi, sed vi superna cohibiti & intercisi: Ita & plurimum impietatis ob temporis gratiam abscondit peccator, cum nondum tutum sit impie agere.

HOMILIA V.

Multa non propter se fiunt, sed propter euenientia ex ipsis. Seminans non propter hoc seminat, ut tantum seminet, sed ut & metat, quod nisi hoc fieret, & damnum seminis pateretur, seminibus temere & incassum marcescentis. Mercator non propter hoc nauigat, ut tantum nauiget, sed ut peregrinatione, maiorem faciat rem, quod nisi adsit, & damnum accidet extremum, & damnum mercatorum peregrinatio. Hoc quidem & in nobis ipsis ratio cinemur. Nos in Ecclesia conuenimus, non propter hoc ipsum soli, ut hic immoremur, sed ut aliquid magni lucrati, & spiritus le lucrum discamus. Si in pecuniis, quanto quis plures comparauerit, tanto plures cupit: multo magis in officiis spiritualibus hoc contingere videas.

HOMILIA VI. De auaritia.

Vesana diuitiarum cupiditas est morbus insanabilis, fornax Cupiditas quae nusquam exstinguitur, tyrannis per orbem longe diffusa. Diuitiae ingratae sunt, fugitiuae, homicidae, crudeles & implacabiles, bellicae, incircuibiles, praecipitum vndique, praeruptum, scopum acerbum, plenus fluctibus, mare innumeris ventis agitata, tyrannice irreconciliabiles, nunc quouis barbaro saeuiores, inimice erga eos a quibus possidentur, remittunt similitudinem.

Sicut bestia fiet fana, more leonum, more pardorum, Bestia. more visorum, qui dum includuntur, coercenturque in tenebris, erigunt animos, ac uentque iras: Itidem & diuitiarum dum

IOANNIS CHRYSOST.

includitur & defodiatur, acrius rugiunt quam leones, perturbantq; omnia. Quod si eas è tenebris eduxeris, & in egenorum ventres dissemines, ex feris bestiis fiunt oves, quæ fuerant insidiosa: duces, pro scopulis fiunt portus, pro naufragio tranquillitas. Quandoquidè & hoc in nauigiis videre licet, si quando onus est iusto gravius, demergitq; cymba, rursum cū est moderatum, prospero fertur cursu. Idē vñ venit i nostris adhib. Qum vltra quā vñs postulat congeris pecunias, exigui venti procella & quavis rerum inexpectatarum incurfus demergit cymbā: at si tātum reponas, quantū postulat necessitas, etiam si vehemens turbo ingruat, facile percurris vndas: ne totum amittas: noli quæ superat vñum, congregare, ne perdas etiam necessaria.

¶ HOMILIA VIII.

Cythereas. Sicut cythereas neque neruū intendit vt non abruptat, neque remittit vltra modū, ne harmoniæ concentum laedat. Sic & Deus agit, neque in remissione continua, nec in longa tribulatione, nostram constituit animam, secundum suam prudentiā, vtrūque faciēs, non sinit nos cōtinua potiri remissione, ne segniores fiamus, nec rursum in cōtinua tribulatione sinit esse, ne cō. idamus, ne desperemus: Neque sēper hyems neq; semper estas, neq; semper procella, neque sēper tranquillitas, non semper nox, nec semper dies: Sic neque semper erit tribulatio.

¶ HOMILIA VI.

Piscatores. Piscatores cum saepe tota die frustra inctauerint retia, non tamen desistant, neque desperant: multo magis nos facere conuenit.

Imperitus agricola. Sicut si imperitus agricola vbi plantauit vitem, primo illi anno diligenter curet, & fodit, secundo verò actertio, fructū se percepturū speret, idq; nisi obuenerit, desperas, quarto autem anno, quo laborū suorum prēmia percipere poterat, curā vñs omittat: Ita interdū is, cui persistendo persuadere poteramus desperatione nostra profus eligitur.

¶ HOMILIA VIII.

Fluvius. Sicuti qui omnes fluvii partes æque transire vult, hinc nimis fluminum proprietates ignorat, & saepe dū nimis praesumit secreta penetrare, omisis planiorib; locis, perit temeritate sua: Ita & in Deo qui scire omnia vult, & cuncta int-

SIMILIA.

106

proba temeritate rimari, hic qui sit Deus, ignorat. Quem admodum igitur in fluminibus maior pars tuta est, pauciq; sunt fluctus atque profunda: Ita in Deo pars maior occulta est, neq; inuestigari possunt opera ipsi. Quid ergo te ipsum præcipitare moliris?

¶ HOMILIA VII.

Sicut ignis in diuersas plerunque materies incidens, auge Ignis, tur magis, & ex subiecta sibi substantia, incrementa sortitur: Sic & lingua Pauli quibuscunque fuisse admoda, ad seipsum continuo transferebat.

¶ HOMILIA VIII.

Sæpe fulgido, cæli globo delectatus oculus ad spectaculū Solis oppositi regie luminis sese violēter intēdit, Et licet sentiat acie suā imparē radiorū esse certamini, desiderio illius tamē pulcherrimū luminis intuendū libenter inaccessibili radiātis orbis relictatur chorusco. Tale quippiā ego ipse perpetior, qui cū videā propriæ mentis oculos, ex radiis Apostolici splēdoris hebetari cupio, tamē Pauli animā miro fulgore virtutū rutilantem, velut eminens intueri, & cōtra importabiles solis micatus contentiosa subire certamina. Sol enim est Paulus.

¶ HOMILIA VII.

Si quis vulnus habeat, quid timere dignum est, saniem an medicā sectionem? ferrum an viceris depopulationē? Peccatum sanies est, pœna ferrum est medicinale. Sicut igitur sanies habens, & si non secetur, malè habet, & ergo non secatur, tunc peius habet, in maioribus malis est: Ita peccans & si non puniatur, omnium miserrimus, & tūc maximè miser, & cū non punitur, & graue nihil patit. Et sicut splene & iterante laboris feculis & saporibus, tunc maximè omnium sunt miserrimi, delitijs morbum augentes. Si verò siti & fame, secundum medicorū leges cruciuntur, aliquā salutis spem habent: Sic in iniquitate viuentes, si puniantur quidem, bonā spem habent, si verò cū iniquitate, licentia & delitijs fruuntur, & hydropē laborantibus, & crapulantibus sunt multo miserrimes, & tantò magis, quanto corpore melior anima.

¶ HOMILIA VII. de tristitia

Paures omnium maximè filios amant, & mensa prohibet, O ij

IOANNIS CHRYSOST.

Patres fili
orum amā
tiss.

& flagella insigunt, & afficiunt ignominia, & aliis infinitis talibus lasciuientes pueros corrigunt. Sed tamē patres sunt, non tantum dum honorant, sed dum hoc faciūt, vt tunc maxime patres sunt, tum hæc faciunt. Si autem & homines, qui furore & ira sæpe ab utili declinant, non crudelitate, sed cura & charitate, quos amant, punire putantur, multo magis de Deo sic sentire oportet, omnem excedente paternam charitatem, propriæ bonitatis cumulo.

¶ HOMILIA IX.

Colonus.
Nauta.
Materna
pietas.

Sicut colonus nihil curat præter semina & segetes, & nau-
ta vndas, & portus: Sic & dicens audietes, & illorū profectū.
Sicut pia mater mensam apponens, nō omnibus filiis præ-
sentibus dolet & gemit: hoc & ego nunc patior, & fructum
nostrorū absentia cogitans, à solutioe retrahor promissorū.

¶ HOMILIA XVI.

Aquantes.

Aquantes non tantum apud fontem habent vasa repleta,
domū autē abeuntes euacuant, sed illic ipsa maxime cū cau-
tela reponunt, ne subuertantur, & labor fiat inanis. Hoc eti-
am & nos imitemur, & domum profecti, dicta cū studio ser-
uemus: Itaq; si hic maneatis satiati, domum verò redeatis ma-
nes, vasa mentis vestræ admonitione vacua referentes, nulla
vobis ex hac repletione erit utilitas. Ne mihi in palæstra de
monstras athletam, sed in certamine, hoc est, non vt hic tan-
tum philosophemur, sed vt pietatem hæc capientes extra ser-
uemus, vbi maxime ipsius indigemus.

Nutrix.

¶ IDEM. in illud Math. Sit sermo vester est, est,
non non: quod autem abundantius est, à malo est.
Sicut merita nulla nutricis, quā omne officium suum im-
pleuerit, & puerū ad firmiorem mēsuram ætatis perduxerit,
inutilis iam videtur, & parentes qui necessariam prius filio
eius iudicabant mamillam, mille illā postea irrisoribus pro-
sequuntur: pleriq; autem eam non solum verbis horribilem,
faciunt, sed etiā amaris quibusdam herbarum succis oblinunt:
vt cum sermōe nequiuertit importunum iam circa illam pue-
ri desiderium compefcere, ipsis saltē illud rebus extinguantur:
sic etiam CHRISTVS à malo legem esse dicit: non quod à
diabolo esset, sed vt Iudæos ab antiqua vilitate reuocaret.

¶ HOMILIA XVI.

SIMILIA.

107

Neq; vulnerato sufficit ad salutem tantummodò spicula
de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus,
delitiis ante, temulentia dissuere, ieiunio, & aqua potu
trunque compensa. &c.

¶ HOMILIA LXX.

Si quis aureis domum tuam velit depensis ornare, te verò Corpus or-
nudum in cilicijs sedere cogeret, nō æquo animo id ferre pos-
ses? nunc verò non alius, sed tu ipse domiciliū animæ tuæ (cor-
pus dico) auro & gemmis exornas, animā verò in turpitudi-
ne cilicii sedentem negligis. Ignoras forsā ciuitatis principē
magnificē ornari oportere, propterea ciuitati quidem tento-
ria, principi autem purpura & diadema contēpta sunt: pari-
ter ergo etiam tu viliora corpori tribue, mentem verò atque
animā stragula, atq; corona magnifice polias, & in sublimi so-
lio atq; splendido sedere permitte. tu autem ē contrario pe-
nitius facis. Nam vrbe magnificē compta, animū, qui regna-
re debet, à passionibus victum trahi permittis, nec in men-
tem tibi venit, non ad nuptias simpliciter, sed ad Dei nuptias
te vocatum fuisse. Non cogitas, quomodo hos inuitatam ani-
mam thalamos ingredi oporteat in deaurato vestitu, varieta-
te circumdatam?

¶ HOMILIA LI.

Sicut in regali prætexta, illi flores & colores pretiosi sunt
qui hæc conficiunt chlamydem: Itidē & hic illæ sunt pretio-
se virtutes, quæ charitatem contineant.

¶ HOMILIA LV.

Sicut in scena aulæo sublato varietates dissoluuntur, & om-
nia choruscante luce somnia auolat: Ita nūc quoq; consumma-
tione veniente tam communi quā vnus cuiusque, omnia
dissoluuntur & euanescent.

¶ HOMILIA LVII.

Homo verè iustus, similis est pulchræ mulieri, nihil exte-
riorum indigenti, sed naturalem habenti pulchritudinem:
homo fide iustus, hypocrita, similis est meretrici cuidam
turpiaque deformi, multos tamen habenti fucos, nec tamen
turpitudinem obumbrare valenti, sed quāto quis propius
accefferit, magis redargutioni obnoxie.

HOMILIA X.

Manfuetiores filios parentes, cum paruulos suos viderint à se quidem discedere, æqueuorum autem stiorū lufibus detineri, præcipiunt famulis terribilia multa simulare, vt exagitati etiam metu paruuli, ad maternum finum festinent confugere: Ita & Deus non modo ab alijs nos finit tribulari sepe, sed nonnunq̃ etiā ipse plagam minatur, non vt eam in nos inducat, sed vt nos ad se potius adducat. Siquidem cū ad eum fuerimus reuerfi, continuò dissoluit timorem.

HOMILIA. XXIII.

Margarita

Sicut calcata brutorum pedibus margarita, nō ideo quia vilis est conculcatur, sed quia in porcorum incidit vilitatem: Ita iustus inter peccatores cōtemnitur.

Spes lucii

Quod si nautis minaces illi pelagi fluctus, si tempestates atq; hyemes agricolis, si vulnera cædesq; militibus, si gravissimi illi ictus, plagæq; pugilibus leues videntur atque tolerabiles, propter spem temporalium, ac pereatū commodit multo magis cum cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona atque perpetua, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentitur.

HOMILIA. XXIX.

Cum Deus bona promittens contemnitur, idem fit, quasi rex suos quidem hæredes, filii verò cohæredes, post alia quoque innumera beneficia, nos constituere vult contemnatur. Diabolus verò quasi latronum princeps, qui nos parentesq; nostros, innumeris affecit incommodis, & infinitis plenis est malis, & nostram confundit gloriam & salutem, vno tantum obulo prærento nobis adoretur, diabolus gehēnam ministrat, & honoratur.

HOMILIA. XL.

Serui bene uolētiore.

Servorum hos cēlebimus beneuolētiore, qui nullā suæ pelle gilem confuse iacentē despiciāt. Dic mihi: Si dormideris vas argenteum foris proiec-tum, licet nō sis depuratus, non in domū feres? Si vestibus licet nō sis dominus, & dominus inimicus tantū beneuolētiæ nō bene collocabis: Ita & nūc in proximis, qui vasa domini sunt, si videris inordinatē iacentes, cōpone, dic mihi: Sumus multitudo scēni, inordinatū mare.

HOMILIA. XX.

Margaritæ

Diuersæ sunt ad virtutem viæ, siquidem & margaritæ iu-

ter se differunt plurimū, vel si omnes idem sint nomē sortitæ, tamen hæc fulgentior est & rotunda, illa verò haud paræm habet decorem, sed alium quendam & varium. Quæ admodum corahum artificio quodam productas in longum lineas aliquando habet, circuncisq; angulos & expositos, coloremq; à candido & si diuersum, longè tamen delectabiliorem, viridis etiam iniectus color, præter omnem viriditatem iunat. Item & flos quidam coniunctum habet cum innta fragrantia, & sanguinis colorem, & istiusmodi: alius autē qui glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare vincit, alius erit etiā purpureo colore splendidior, & istiusmodi alios plerosq; videmus insuper & solis colores varios esse, inuenire facile quis poterit: Sic & his similes dici viri sancti possunt, quorum nōnulli, propria quadam exercitatione & industria sibi ipsi, plerique verò ecclesiæ profuere.

Vt gemmæ non corporis, tumore, sed naturæ pulchritudine precium habent: Sic & diuinari scripturarū lectio.

Si quis sitienti & ardenti præ sui fontem lymphidum purum demonstratum, sed non solum non gustare, sed ne extremis quidem digitis attendere permittat, an quid eo cruciatu acerbius?

Aegrotantium mos est vt perquirant quandam frigidam & parui temporis voluptatem, vnde prolixiorē sibi concipiant penam.

HOMILIA. XXIX.

Anima mitis hominis, solitudini cuidam est similis, multam habēti quietē: Irati mali hominis mens, cuidā foro & tumultui, medijsq; ciuitatibus vbi multus euntiū & redeuntiū strepitus, clamor animalium accedentiū, aurem agafonibus multo replentibus sonitu, ne conculcentur, & similis facta aggentarijs, ararijs vring; cudentibus, & his quidem molestiā patientibus, his autem inferentibus. At mitis mēs cuidā montis vertici similis est, auram quidem habenti tenuem, purum verò radium, pura fontium fluentia, multasq; florū amoenitates, vernantiumque pratorum, & hortorum plantis & floribus frondentium, & aquis viridantium irriguis. Si quis autem & sonus immurmuret, dulcem, & multam insperget audientibus voluptatem: velut aues enim canoræ summis arborum

Corallium

Gemmæ

Aegrotantium mos.

Solitudo.

Forum.

Tumultus

Verte x montis.

IOANNIS CHRYSOST.

insident frondibus, & cicadæ ac philomelæ, & hyrundines, concentum quandam cōcorditer efficiunt musicum: Vel zephyrus arborum folijs sensim aspirans, pinos & piceas suffrantes, & cygnos frequenter imitans, & rosæ, ac violæ, & flores se leuiter inclinantes, & viridantes, quasi mare cœruleum blandi fluctuans, exhibent. Quinimo multas aliquis inuenire potest imagines. Nam cū in rosas respexerit, viride se videre putabit, cum violas, pontum fluctuantē: at cum lilia, cœlum. Est alia quædam vox, cum à vertice mōtis aqua per riuos sponte defluens, & subiectis lapillis, quieto sono, sensim immurmurat, & ita membra resoluit per voluptates, vt statim laxatiuum oculis somnum ingerat, multo iucundior est mitis viri anima.

¶ TOMO III. HOMILIA XXII.

Vinum.

Sicut vinum dum bibitur, tristitiam sedat, & cor mutatur in lætitiā: Sic & spirituale vinum scripturarum dum bibitur, in lætitiā conuertit animam.

¶ HOMILIA XXXIII. de diuersis.

Virides & aridæ arbores.

Sicut in tempore hyemis inter virides & aridas arbores discretio nō est, cum autem venit tempus beatum vernale, discernuntur. Ita tunc vnusquisque secundum fidem suam & opera sua manifestabitur, impijs quidem nulla profectibus folia, nec fructum: sancti autem & fructu gloriæ ornabuntur, & folijs vestiuntur æternæ vitæ.

¶ HOMILIA XXVIII.

Secula.

Quid sunt decē milia anni, cum secula cogitas infinitum? Nōne quantum est stillicidium minimum abysso comparatum? Si in hac vita sic clarus est thalamus sponsi, sic clara sunt habitacula atq; festiua, vt nullus possit intuenti satiari, multo amplius ille thalamus, hoc est, cœlum, & qui in cœlo est spōsi thalamus, melior extat.

Thalamus.

¶ HOMILIA XXXV.

Promissio.

Si quis te senio confectū, & viuente in paupertate, subitō iuuenem se facturum pmississet, & in ipsum etatis florem reducturum, & super omnes præualidum & speciosum redditurum esse, & regnum in nulle daturum ānos, regnum inquam pacem firmissimam possidēs, quid pro hac pmissione non eligeres facere & pati? Ecce CHRISTVS non hanc

SIMILIA.

109

sed his multo maiora promittit. Non enim quantum est senectutis & iuuentutis mediū, tantum est corruptionis & incorruptionis interuallū, neq; quantum est regni & paupertatis, tantum est gloriæ presentis & futuræ. Sed quantum somnium & veritatis. Quinimo nec adhuc quicq; dixi: Quomodo enī presentibus aliquis vitā compareret sine carente? Pacis autem illius tantum est mediū ad præsentem, quantū pacis & belli discrimen & incorruptionis, quantū gleba lutea melior munda margarita. Imò verò quantūcunq; quisq; dixerit, nihil par exprimere poterit. Nam si solari lumini comparo futurorum pulchritudinem corporum, siue splendidissimo fulguri: nondum quicquā illa claritate dignū dico? Propter hæc quæ pecuniæ, quæ corpora non sunt impendenda? Imò quot animas, exponere dignum fuerit: Nunc vero siq; te in regiam aulam deduxit, & vt omnibus presentibus regem alloqueris effecit, & illi te reddidit commensalem & conuiuā, Beatissimum te dicis esse beatissimum. In cœlum autē ascensus, mus. & omnium regi assistere, & parem angelis debens habere splendorem, & illa frui ineffabili gloria, dubitas an pecuniā erogare poteris? Cum opus esset, etiam si vita exuenda esset, gessere, exultare, & præ voluptate efferrī.

¶ HOMILIA XXXVI.

Sicut navis fracto gubernaculo illuc ducitur, quò tempestas voluerit: Sic hō diuinæ gratiæ auxilio perduto, per peccatum non quò vult, agit, sed quò diabolus vult. Et si Deus valida manu misericordiæ suæ soluerit eā, vsque ad mortem in peccatorū suorum vinculis permanebit. Et sicut in mūdialibus regnis quomodo in primis quidē nemo potest facere seipsum regē, sed populus creat sibi regē, quem elegit, sed cū ille rex fuerit factus, & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugū eius de ceruice sua repellere: Sic & homo priusquā peccet, liberū habet arbitriū, vtrum velit sub regno esse diaboli an nō: cū autem peccando se tradiderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire, sed sic prima voluntas eius in necessitate conuertitur. Nam primū quidē in potestate populi est facere regem sibi, quem vult, factum autē de regno iam repellere non potest, si voluntas post in necessitatem vertitur.

Tēpestas.

Rex factus & confirmatus.

IOANNIS CHRYSOST.

Febre correptus.

HOMILIA XXX. DE IRA.

Sicut febre correptus, non tantū hāc passus est molestiā, quōd infirmatus est, verum & post morbum iam erit imbecillior, licet ad valetudinē, ex longa redeat aegritudine: Sic quidē in peccato licet valeamus, etiam multa indigem⁹ fortitudine. Age mihi quempiam contumeliosum, licet contumeliae pœnas nō dederit, aliud tamē lugēdum est, quōd anima eius reddita sit impudentior. Peccatorum enim quoque crimine patrato, & transacto, quoddam in anima nostra venenum reponitur. Non audis quosdam dicentes, cum bene valeant, nondum aquam audeo bibere: Atqui conualuit quidem, sed morbus hoc intulit & detrimentum.

HOMILIA XXXIX.

Metalla fodiens.

Qui metalla fodere aggreditur, artis ignavis, auri venas non inuenit, sed confunditur, & laborem subit incastum: Ita qui diuinarum scripturarum ordinem non intelligit, qui earum proprietates, qui leges non disquirunt, sed omnia ad verborum sonum accipiunt, aurum terrā confundentes, non quā reconditum in ijs thesaurum assequuntur. Hoc mihi in mentem venit, quoniam propositus est nobis locus multi auri plenus, quod tamē nō omnibus in promptu est, sed arcana quadam obscuritate obrutum. Quāobrem effodiēdo, & diligenter pugnando, ad verum sensum perueniendum est.

HOMILIA XXXVI.

Thesaur⁹.

Omnium medicinarum thesaurus diuine scripturae sunt, & siue stultitiam exuere, siue affectus sedare, siue pecuniarū cupiditatem expellere, siue dolores cōtemnere, siue fortem animū induere, siue aduersa aequo animo tolerare velimus, quāplurima hinc remedia inuenire possumus.

HOMILIA LXVI.

Ancilla vestis.

Vt ancillae voluptas dominae moerenti nihil cōfert: Nec vestis magnifica debili corpōri: Ita nec animae quicquā cōfert, licet corpus florescit, omnibus bonis fruens.

HOMILIA V.

Balneum.

Balneum egressus, publica cōuenticula euitas, ne beneficiū forte fomēti negotia molestiora corrūpant: quāto magis cum ab ecclesiae congregatione regrederis, oportet hoc facere, ne ignem deuotionis, quem sermo in vobis praedicatio-

SIMILIA.

110

nis accenderat, extinguant pestifera colloquia, & conuersatio vitiosorum hominum.

HOMILIA XLVIII.

Si quis rex, vel regis filius profectus, & bellis innumerabilibus expeditis, admirationi habitus, & vniuersum habens exercitum, aliquam ostenderet ciuitatem curru cū trophæis, cum innumeris ordinibus, cum aureis clypeis, circa se ministris occurrentibus, & coronata tota ciuitas esset, & omnes orbis principes, cum eo, & ipsum autem omnis alienigenarum gentium captiuarum artas sequeretur, mox duces, satrapas, & ciues, praesentibus cūctis magistratibus, cum illo splendore occurrentes susciperet, & oscularetur, manum porrigeret, & omnem exhiberet fiduciam, & omnibus astantibus tanquā ad amicos loqueretur, & diceret, & omnem viam illam, se propter eos fecisse, & in regias deduceret, & cum eis communicaret: licet alij non punirentur, quantum pœnae esset horum priuatio comparāda. Si verō cum omnibus tam amarum est, ab hac excidere gloria, multo magis coram Deo, cum supernae virtutes aderunt cum rege, cū vincti daemones, & deorsum inclinati, & ipse diabolus agatur captiuus, & omnis contraria multitudo, cum virtute caelorum, cum ipso venerint in nubibus.

HOMILIA X.

Non velim existimes, vt hic fieri solet, ita & in futura vita cōtingere, vt scilicet solatium aliquod ferat, socios habere miseriae. vnde id constat? Ex subiecto scilicet exēplo. Dic eū quāto, si quis damnatus ignibus filium quoque suum vnā intueatur, nidoremq; ex ipsius carne ascendente hauriat naribus, nōne morietur? Nam si hi quoque qui sani sunt, damnae fieri vidēt, penē resoluitur, multo magis id passuri sunt, qui ea clade vexantur. Et ad passionem pronum humanum genus, aliorumq; calamitatibus facile commouemur. Quōd pater filium in eadem damnatione positum vidēs, solatium capiat? Contrā pœna illi ex ea societate auctior. Eadem ratione: si vir vxorem, frater fratrem &c.

HOMILIA LIII.

Mēsurā quidem semper desiderabilis, immodestia verō Mensura. nequaquam. Modica scintilla, multa lignorum pyrā super-

Bellici ap-
paratus.
Trophæa.

Socij mise-

pone, iam non ardentem videbis ignem, sed multum insuauem fumum. Viro valido, forti & magno, onus impone vires excedens, & cum onere videbis humi iacentem & proreclum. Multum oneris ingere nauigio, & graue feceris naufragium, quale quidem & hoc est. Sicut insuper plenis nauigijs multus est tumultus nautarum, gubernatoris, proreta, & remigum: qui superiora quidem in mare iaciunt, inferiora vero & seipsos perdentes pereunt. Et quod est omnium turpissimum, os posteriorum partium assumit vsum, & illud fit ignobilius. Si verò in ore tanta turpitudine, quanta in anima cogita. Nam illic omnia, tenebrae, caligo, tumultus.

Vinum. Tritici quidem, hoc est siligo, hoc farina, hoc furfur. Igitur si mola quidem sit idonea molere, haec omnia separauerit. Si verò plus ingereris, confuderis omnia: Itidem & vinum si congruam cocturam, & temporis assequatur temperiem, quoniam citra quidem hoc omnia confusa sunt, post haec verò, hoc quidem in fecem subsidet, hoc in spumam exilit, hoc verò in gustantium vsum, & hoc est bonum, quod nunquam facile subuertitur. Quod verò dicunt tropiam, neque vinum est, neque fex, omnibus commixtis: hoc & in flumine quispiam viderit, cum aquarum vortex efficitur, Sicut tunc mortuos pisces videmus annantes, & fimi crassitudine oculis captos: Itidem & in nobis efficitur. Cum multus ingluuici supernè influxerit hyber, postquam omnia cognouerit, mortuas amare facit cogitationes pridem sanas, & in puro viuantes.

Tumultus. Sicut hostibus urbem subuentibus, & obsidione facta & perturbatione, multum efficitur tumultus: Ita fit in anima subrepente vino cum delitijs.

Chorda. In chordis quidem crassa & immunda, ad cantus suauitatem inutilis est, vndique vero rasa intensa est, & consonatissima. Quid parietem facis crassiore? Quid multum fumum & nebulam, cum vapores tanquam caligo quaedam, vndique reddantur? Si non alius quisquam, certe athleta doceant te, quoniam gracilius corpus est & fortius, & anima fortior, auriga similis est & equo. Sed illic vides sicut in ijs qui delicijs vacant & carnosissimae & equos carne fluentes motus esse difficili, & multos aurigis labores praebentes: optabile est facilem, & expeditum agentem equum, brauium accipere: cum

autem cum auriga trahere cogitur, & frequentissime eadentem stimulans, nec ita quidem excitare potest, licet ipse sit valde peritus, victoria priuabitur. Ne nostram contemnamus animam, propter corpus calumniam patientes, verum illam faciamus perspicacior, alas ei leues necetamus, molliora vincula, rationibus eam pascamus.

HOMILIA LXXI.

Sicut febre praeterita, febris manet detrimentum. Ita & ebrietate sublata, ebrietatis tam in anima, quam in corpore versatur tempestas. Et miserum corpus solum iacet, sicut ex naufragio scapha, hoc autem infeliciores anima, etiam hoc soluto procellam suscitatur, & incendit libidines, & cum continens esse videtur, tunc insanit, vinum dolia, phialas, & crateres, mente concipiens. Et sicut in tempestate, sedata procella, tempestatis tamen remanet nocumentum: Itidem & in ista. Sicut illic mercium fit iactura, similiter & istic omnium fere bonorum efficitur, siue modestiam inueniat, pudorem, prudentiam, mansuetudinem, humilitatem: in iniquitatis omnino proijcitur pelagus ebrietas. Illic enim post iacturam scapha leuis efficitur, hic autem magis grauatur. Nam pro diuitijs illis, arenam admittit, & salsum laticem, & omnem ebrietatis sordem, quae cum nautis pariter & gubernatore scapham ilico submergit. Itaque ne patiamur talia, liberemus nos ab huiusmodi procellis.

Canis. Quanto melior ebriosus asinus & canis: Nam quolibet horum animalium, & omnium brutorum, seu comedere, seu sit opus bibere, necessitatem terminum nouit, nec ultra, quod est opus, progreditur, licet sint infiniti qui cogant, in immodestiam procedere non patitur, vos ergo brutis deteriores estis.

HOMILIA XLII.

Canis cura. Qui curam canum habent, ne plus quam expedit impleantur, ut veloces sint & venatici, dum fame premuntur: se verò non curant ne crapulentur? Et bruta quidem temperanter agere docent, ipsi vero ad brutorum feritatem deducuntur. An non videtur tibi esse opus temperantiae, cum canis qui fame medetur, postquam venatus aliquid ceperit, a praesenti fame continere esca, & appositam cernens mensam, licet virgentem fame, dominum expectat? Reueremur nosmetipsos. Ver-

Canis cura.

Canis temperantia.

IOANNIS CHRYSOST.

stros docete ventres ita philosophari: Canis futuræ voluptatis spe, præsentem contemnit: Tu non vis præsentia contemnere, spe futurorum bonorum.

¶ HOMELIA V. De diuersis,

Regiæ aula.

Si quis te in regias duxisset aulas, & de parietibus aurum vndique fulgens, & omnem alium ornatum tibi demonstrasset, postea te inde in pauperis cellam induxisset, & te post breue tempus in regias deducturum aulas, & perennem mansionem tibi daturum promississet, nunquid non deberes affici desiderio, vel ipsos dies paucos ægre ferre? hoc quoque de celo, de terra cogites, & ingemisce cum Paulo, non propter mortem, sed propter præsentem vitam.

Pictoria officina.

Pictoriam intra officinam, & ibi magnum inuenies silentium: Sic igitur & hic. Nam & hic regias depingimus imagines, nullam verò priuatam, per virtutis colorem. Stilus nobis est lingua, artifex verò spiritus sanctus.

¶ HOMILIA XL.

Fons, Cœnum.

Idem accidit perinde ac si quis expurgare locum velit in quem fons superpositus cœnum supernè demittat. Nam quātuncq; purgaueris, rursum aliud influit: Idem & hic accidit. Cum ingressos à theatris immunditiam reportantes expiuerimus, eò rursus abeuntes, maiorem suscipiunt sordem, &c.

¶ HOMILIA LI.

Vulnorum Ieuamenta

Nec enim si quis vulnus habens, & superimponens medicamentum, non diligenter alligauerit, sed aquam, & puluerem, & squalorem, & alia mille, vulnus suum atterere valentia permiserit incidere, quanquam amplius ab eo poterit effici, sed non per medicaminum infirmitatem, sed per proprium torporem. Hoc & nobis accidere solet, cum & diuinis sermonibus parum intendamus, nos verò penitus, & semper secularibus addicamus: Sic totum semen suffocatur, & omnia sunt infructuosa.

¶ HOMILIA LVI.

Apes.

Mel de petra sugunt, non quale syluestres quæpiam apes floribus insidentes colligunt, neque rorem maturantes alucaribus immitunt: sed spiritus sancti gratia construens, profanis, & aluearibus, & fistulis in sanctorum animis reponat, has apes imitantes, sanctorum voluminum fauos circumuolamus,

SIMILIA.

112

magnam hinc decerpentes voluptatem.

¶ HOMELIA LVIII.

Vt medicus dicit quod frigida nocent dentibus, neruis, of Medicus. fibus: Iidem & scriptura breuius quidem, multo tamen manifestius dicit hoc: Peccatum malum est.

¶ HOMELIA LXX.

Si quis amicum tolerat, acrius æquo, animo insurgentem intentionem considerans, quod à beneuole, non insolenter hoc agit: Multo magis doctorem increpantem, non autoritate tyrannica ista dicentem, neque quasi principis loco constitutum, sed curatoris,

Doctor.

¶ HOMILIA LVI.

Sicut qui metallorum operi traditi sunt, nullum inde emolumentum, nullas opes consequuntur, sed periculo magno, atque detrimento suo, alijs laborant, nihil prorsus de sudore, de labore, & morte, quam plerumque obeunt ad fructum suum inde conuertentes: Ita & illi, qui non sibi, sed alijs diuitias querunt, imò & his multo miseriore sunt, quoniam mors doloris finem illis, nobis quos gehenna expectat, verè afflictionis initium affert.

Metallorū efflores.

¶ HOMILIA LXIII.

Qui cœlorum regna permutent pecunia, idem faciunt, ut si quis regno exactus amplissimo, stercoris cumulo gloriatur. Nihil nempe pecuniarum aceruus, à stercoris cumulo distare videtur, imò vero multo prestantior hic quam ille. Nam tum ad ædificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros necessaria est stercoris exaggeratio, aurum verò suffosum, nihil penitus prodest, neque non prodest solum, sed quasi fornax ardentissima, nisi quis opportune vtatur, habet emurrit. Adeo multa mala hinc, adeo magnæ afflictiones scaturiunt, ut malorum omnium arx ab autoribus auaritia sit vocata, quam beatissimus Paulus significantius multo, omnium malorum radicem appellauit.

¶ HOMILIA LXXXI.

Veluti enim ebrius maiori siti vexatur, quàm modico vino usus est: Ita multo magis pecunia à diuitibus, quàm à pauperibus concupiscitur. Et quemadmodum ignis addita materia magis efficitur: Sic pecuniarum auditas adiectione auri magis extollitur.

Ebrius.

Ignis.

HOMILIA LXXXII.

Sitis continua.

Quemadmodum qui continua siti vexatur, etiam si mille fontes imbibit, tamen quia bibendo satiari non potest, partem inde percipit voluptatem: Sic avari non modo non quiescunt adipiscendo, verum etiam quoniam nullus huius cupiditatis terminus est, vehementius cruciantur.

HOMILIA LXXXVII.

Fornus.

Si magno fœnore argentum tibi esset collocatum in homine grato, nec impotenti, scio huius te malle literas liberis relinquere, ut ingentes inde capiât fructus, quam pecuniam, ne cogentur alios quærere, ubi tuto queant collocare. Da igitur filiis tuis has literas, Deum sibi debitorem relinque, hoc chirographum quod maiores omnibus prædijs fructus reddere solet, relinquere filiis recusas? magna certe id est dementia, præsertim cû scias, quia quamuis hoc filijs relictu sit chirographum, tamen & ipse abiens hinc, tecum portas. Talia quippe sunt spiritualia, ut multis multiplicata satisficiant.

HOMILIA LXXXIII.

Efficitur amans.

Quemadmodum si quis amans mulierem amplexu uti non possit, extremo dolore cruciatur: Sic diuites facultate quam habent, si avari sunt, nullo modo se satiare possunt, sed sibi accidit tale, quale quidam vir sapiens de Eunuchis ait: Cupiditas autem Eunuchi virginis adolescentulæ florem nititur eripere. Sicut igitur eunuchus virginem amplexus ingemiscit: Sic omnes qui diuitijs inhiant.

Pecunie cupiditas.

Pecunia si amentem hominem reperit, insanum reddit, si lasciuum, in maiorem impellit luxuriam. Pecunie cupiditas tenebrosa est, qua efficitur ut aliter, quam se habeant, res videantur. Sed quemadmodum si quis in profundissimis tenebris &c.

HOMILIA DE PRODITIONE TRADITIONIS, & sacramentorum traditione.

Nupturices.

Quemadmodum vox illa qua dictum est, Crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quid dicta est, semper autem fit, operi naturæ nostræ vim præbens ad generandum: Ita hæc quoque vox (Hoc est corpus meum) semel dicta in singulis aris ex eo tempore usque in præsentem diem, & usque ad CHRISTI aduentum hoc sacramentum integrè perfluit.

HOMILIA XII.

Neque si rex terrenus aliquis assumens te pauperem ac mendicum, repetere sibi adoptaret in filium, tu iam ad tugurij tui respiceris vilitate. Et certe non hæc discrimine separatur: Longè tamè maiora sunt, ad quæ vocatus es capeienda. Non te à terra transponit in terram, ut terrenus rex, sed à terra in cœlum, à mortali, ad immortalem naturam. An fortè putas omnia ista quæ cernimus, comparatione cœlestis regni, medicorum panniculis non esse viliora?

Vermes.

Sol.

HOMILIA LXVI.

Ut miles in militia ædificia non cõstruit, sed vilia tuguriora: neque agrum excolit, sed valla tantum & fossas ad munitionem fucitat, Et neque mercaturam exercet, sed sit hæc in patria, non in castris facienda esse: Ita & nos facere oportet, qui hac militare venimus aduersus diabolum, supernam patriam, & sibi omnem affluentiam expectantes.

Probi.

HOMILIA LXIII.

Si videntes viri alicuius seculari dignitate insignis familiarium, operam damus, ut, quantum possibile est, illi prestemus obsequium, cogitantes, quod illi fiant, eius domino accedant: Multo magis apud omnium dominum, quicquid laudis sanctis impendimus.

Familiaris principis.

HOMILIA LXXXII.

in Matth. de Iuda.

Veluti probi viri vexati, sumis laudibus & præmijs digni sunt: Sic profecto & prauis duabus de causis, tum quia cû possent virtutem sequi, sicut & iusti, non sunt secuti: tum quia nihil exemplo bonorum virorum lucrari studuerant, supplicijs digni comperiuntur.

HOMILIA LXXXVIII.

Si quis solè authorem tenebrarum existimat, soli an sibi detrahite: Sibi videlicet: Ita qui bonos, prauos arbitratur.

HOMILIA XXXIII.

Veluti vermes quidam ex terra in terram, & iterum ex ipsa in ipsam conuertuntur: Sic & nos penitus, nec modicum recipere volumus, nec auferre nos à causis hominum: sed veluti quadam satietate & ebrietate demersi ac percussus obstupimus imaginantes.

IOANNIS CHRYSOST.

Corpus.

Si i corpore parū aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniā profundimus, & omni obseruatia, quod cōpetit gerimus, nec prius cessatur q̄ quā molestia sunt, mitigentur: Anima verō cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur, precipitetur, & modis omnibus pereat, ne parua quidem pro ea nos cura sollicitat.

HOMILIA XLVII.

Inter iram & insaniam nihil differt, sed brevis quidē dāmon est, imo quā qui vexatur dāmonio grauior: Ille enim venia dignus est, iratus nulla, sed supplicij innumeris, sponte sua in perditionis profundum defertur, & etiam ante futuram gehennam, penas dat. Tumultu enim quodā & estu intolerabili, die noctūq; variis cogitationibus anxius iactatur. Ira fera est vehemens & furibunda, incantemus eam diuinā scripturā carminibus: Terra es, & cete. Impetus irae eius casus ipsius. Vir iratus immodestus est, & cat. Si aspectu rati nihil turpius, quid, imō multo magis anima.

Pratum.

Velut in prato, multos & varios video lectionis flores, & amplum rostrum, multas verō violas, nec pauciora lilia, sed & varium vbiq; & copiosum spiritus fructum diffeminatum, & multum odoris suauitatis: Imō verō non tantummodo pratum, verum & paradisus est, diuinarum lectio scripturarum: non enim fragrantiam solum nudam habent eius flores, sed & fructum, quo animam nutrire possint.

HOMILIA LXX.

Corpus.

Sicut corpus hoc quotidie corporalis indiget nutrimentis, ne multa cadens in imbecillitatem inefficax iaceat: Itidem & anima, spiritalis indiget pabuli, & optimae conuectationis vt in aliqua bonorum consuetudine posita, maligni dēum insidiis constituitur inexpugnabilis.

Medicus.

Medicus aegrotantes omittens, ipsis assidentes alloquitur: Ita ego, omisiss illis, ad vos sermonem dirigo, ne tali vni quā vitio capiamini.

HOMILIA LIII. in cap. x. xv. Matthaei de opere imperfecto

Ovis.

Sicut ovis ad mortem ducitur, & nō clamat: vita ei⁹ tollitur, & māfuetudo eius non immutatur: Sic & sancti maledicuntur, & nō remale dicunt, percutiuntur, & nō reperiuntur.

SIMILIA.

114

bona eorum diripiuntur, & illi non contradicunt, dolorem sentiunt, clamorem non emittunt.

Si tu confistas in publico pariter cum amico, & veniens aliquis illum saluet, & te contemnat, aut separans illum à te cum illo loquatur, aut familiariter cū illo iocetur: nōne tu relictus solus stas aporiat in publico, & grauiorem existimas illam confusionem, q̄ mortē? Et quomodo putas impios confundendos in die iudicii, quando ante conspectum aeglorum segregatis iustis, fuerint derelicti? Nōne & si vltimus nihil pateretur, illa sola verecundia sufficeret illis ad poenā?

Hodie si amicus tuus, aut colonus, aliquid tibi offerat munus, verbi gratia, aliquid vestimentum, tu autem despiciens latū fastidium, eo ipso vidente, des illud vni ex circumstantibus ser diens, uis. nōne munus vile scire facis, & confundis grauius offerentem? Si verō suscipiens munus illius, statim vestieris, & processeris cum ipso vestimēto, magnificas munus, & nimis laetificas offerentem. Putas quanto gaudio extolluntur sancti, quando in conspectu omnium angelorū, quod fecerūt hominibus, ipse dominus fateatur se accepisse.

Quemadmodum si quis à rege suo contra hostem transmissus, colludit cum eo, & factione habita, fugam petit, prodidit causam regis sui, & confundit virtutem ipsius: Ita qui suo arbitrio, & negligentia diabolo locum dat, confundit eū qui propter gloriam suam contra diabolū, eum quasi in expeditione creando transmisit, & victus ostendit diabolū potentem esse, quum nihil possit.

Collusio factiosa.

HOMILIA LV.

Criminosas personas iudex auditurus in publico, tribunal suum collocat in excelsu, circa se collocat vexilla regalia ante conspectum suum ponit super mensam, tabellam, vnde tribus digitis mortem hominum scribat aut vitam: huic inde officiales ordinatē consistunt in medio secretario, ponunt genera horrenda poenarum, quae non solum pati, sed & videre tormentum est. Stant iuxta parati tortores crudeliores aspectu quā manibus. Tanta iudicij facies, cuiusdam letumatis terrore vestitur. Et cum ad medium productae fuerint criminosae personae, ante interrogationem iudicis: ipsius iudicij terribili discutiuntur aspectu: Similiter & domini

Iudex.

Criminosi

THEOPHIL ACTI

nusse ad iudicium venturum promisit, similiter cum terro-
re, non cum simili terrore. Poenae enim quæ hîc sunt, nō com-
parandæ ad æternas poenas: Sic nec gloria ista.

THEOPHILACTVS

in Abacuc C A P. II.

Libanus.

Libanus mons Phœnicie syluolus, odoros, preciosus ar-
boribus exuberans: huic similis Hierusalem quælibet factio-
rum, cedro similis, in altum tollitur, suscipit sub eo omnes.

¶ IN Ionam cap. III.

Medicus.

Perinde ac medicus, simulac flammam & sanie refe-
tam partem, latentem tamē obseruauerit, iudicat necessariā
esse sectionem, hoc ipsum scriptura nominat indignationē
post hoc iudicium insequitur sectio, cruciatum parans in eo
qui cinditur, atque istud ira Dei dicitur.

¶ IN Naum cap. I.

Smilax,

Velut smilax expesa comeditur. Smilax planta est hede-
ræ similis, perpetuò sursum tēdens, subtilibus ramis, quæ pro-
xime astant plantas cōprehendens, maxime verò paliores,
adeo vt illos quidem teriat, ipsa etiā suo tempore pereat: Hu-
iusmodi sane erat Babylon, nunq̃ non ad altiora scandere vo-
lens, vndiq; potentie suæ retia extendens, vt deprimere
ab ipsa comprehensi, comeditur tandem ipsa à Persis & Me-
dis, atqui circumeuntes mare & aridam, vt vnum profectus
faciant, ac postea ipsum filiū gehennæ constituunt, smilax
fuerunt expansa, suffocans sub se comprehensos, ac velut
ardua stipula neque susceperunt descendentem pluviam, ne-
que aquam salientem in vitam æternam.

Babylon.

Smilaci etiam aequiparantur, qui charitatem simulant,
& cōplacētes p blāditiis proximū, ac interim quæ ad p̃mō-
corū faciāt, meditātes, Absumetur tandem talis smilax ipsa
à fœdē alter enim impostor ab altero fraudulentiore capitur.

¶ CAPVT III.

Ficus

Omnes munitiones tuæ, vt ficus fructus habentes, si quod
sate fuerint, cadent in os dentis. Vt fructus ficus habentes,
hoc est, ficus tempestiuos, & prorsus maturos, si à ventis con-
cutiantur, vel ab homine potius volente illis vesci, facile illos
proiciunt à sese, quos arreptos homo comedit. Nō dissimul-

SIMILIA.

115

paſſione, munimenta synagogæ, id est, pharisei, deinde ob-
seruationes legis secundum literam, cum traditionibus ipsorum
quæ fructus quidem habent, dulcedinem tempestatiuæ & mol-
lem præseferentes, istæ CHRISTI aduentu decusse cecide-
runt in os humanas semper traditiones deuorantis sathanæ.

Quid lutum? Idē corpus, maiore quā margaritū ho-
nore afficitur animam? conculca paleas, id est, sterilia opera,
quæ comburent ventilabrum diiudicationis habens verbum
Dei, igni inextinguibili. Vt locusta quæ descendit super se-
pem in die glaciæ, sol ortus est, ac defiliit, nec agnouit locum
suum, hoc est, Quemadmodum locusta cæteraq; id gen^o vo-
litalia, rore ac pruina corū alis superposita, sepibus insi-
dent atq; fruticibus, vt quæ volare nequeunt, sole autem orie-
te, absimilanteq; rorem, ipsæque animalcula calefaciēte, expā-
dunt alas, & in altum transmeant locum. hunc in modum as-
cendebat etiam super sepe legis potentia Dei, purificatio-
nes quasdam corporales perficiens, & mira signa faciēs, vi-
que dum dies erat glaciæ, hoc est, regnaret peccati ex Ada-
mo contracti hyems: quando verò secundus Adam peccati
expers, sol iustitiæ existens ortus est, defiliit diuina potētia
ex legali sepe, ostendens ipse in infirmam esse, vt quæ nō pos-
sit mundam facere conscientiam transiitque ad fidem quæ
possit iustificare, nec vterius cognouit locum eius quem
antea occuparit, legis.

Locusta.

Animalcu-
la.

Vinea & ficus sunt lex & Prophetæ. Lex ficus itidem fu-
erunt, quoniam infanti Israël dulces fructus proferebant, Ficus.
terrestrium nempe bonorum promissionem: Si enim, iquit,
audieritis me, bona terræ comedetis. Asperitatem quoq; i
folijs habeant ficus, hoc est, transitorijs, & facile marce effi-
bilibus rebus: non enim gehennam interminabantur eis ac-
tenebras exteriores, vel quod ex cœlesti regno excidere de-
berent, sed captiuitatem, seruitutem, mortem temporale, ta-
lesque id genus poenas. Hæc igitur, nempe vitis & ficus, abla-
te sunt quidem ab Hierusalem, traditæque sunt gentibus, q
volucris cœli assimilantur, ob mentis suæ leuitatem atque
dementiam, eoque quod principi potestatis ac ris subiecte
fuerunt: bestiis vero & reptilibus propter efferos mores assi-
milantur.

Vinea.

Ficus.

THEOPHILACTI

CAPVT VIII.

Sophistice Iudas extruxit oppida mœnibus cincta. demittit ignem in ciuitatem eius qui deuorabit fundamenta eius, qui per vias nam sophistes scientiam, hæretica dogmata munit extitit vrbis mœnibus cinctas, cæterum fundamenta, & subiecta, & principia talium vrbium absument ignis Euangelici & Apostolici sermonis, quem venit dominus iacere super terram.

IN Marci caput. i

Satelles regius. Quo pacto igitur inquit hoc loco Marcus, in remissione peccatorum? Dicimus quod prædicarit baptismum poenitentiae, hoc est prædicauit quod ferret baptismum poenitentiae, ne peccata in remissione peccatorum. Vt quando dicimus: Venite quidam satelles regis, prædicans ciborum præparationem, ut beneficiat his qui præparant cibos regios, non dicimus hoc quod satelles bene facturus sit his qui præparant regios cibos, sed quod ipse prædicarit præparationem ciborum, ut hi qui illos præparauerint, regemque susceperint, beneficia consequantur: Sic igitur & hoc loco præcursor prædicauit poenitentiam, ut hi qui poenitentiam egerint, suscepto christo, remissionem peccatorum consequantur.

IN Lucam cap. xiiii.

Medici. Sicut enim medici fiunt in saui morbi vlcibus humores colligi, & deinde remedia apponunt: Ita & peccatum oportebat omnes suas species indicare, & deinde magnum medicum imponere pharmaca. Et propterea expectauit christus, donec diabolus malitiæ mensuram impleveret, & tunc demum incarnatus est, & omne genus malitiæ per sanctam vitam suam sanauit.

IN Epistolam ad Romanos cap. v.

Acris alimagni tudine obstrictus. Neque enim simplici aliquo & vnico bono affectu iam sumus, ut quicquid sit de futura gloria hæsitandum: sed gratiæ abundantia bona nobis impertit, quod haud secus habendum, ac aliquid quispian qui aris alieni sit obstrictus magnitudine, ubi cum liberis & vxore in carcerem truditur, non solum carcerem & debita pecunia liberetur, sed donetur etiam talentis mille, inuectus in regiam aulam, dignetur honore amplissimo, sicque demum ab Imperatore in filium adoptetur: Vt itaque sensum concludat, sic inquit: Igitur sicut per vnus delictum omnes homines percutit, sic per

SIMILIA.

116

vnus iustitiam in omnes homines diffunditur gratia, hisque & iustificatione pro peccato condonat, & vitam pro morte.

CAPVT VII.

Aegrotus. Illud autem mortuus eram, duplici modo potest intelligi, vel quia deliqui, vel quia acriori supplicio obnoxius sum affectus, quod sane non legis est crimine, sed eius qui legem attendit. Exempli gratia: aegrotat quispiam, nec valetudine se affertum intelligit, accedens medicus laborare hunc morbo significat, inuigilatque, hoc illi ut cibo abstineat, qui augere aegritudinem queat: sic ille cum medico nihil obtemperat, moritur.

Febritas. Quemadmodum enim & medicus febricitanti cuiquam, & gelida potione interpestiue optanti, quod minus explorare sitibus dam illa permiserit auaritatem, eo magis augebit, non imminuet sitim, & medici officium sit potius eiusmodi interdicere, aegrotantis sine potione manere: Sic & lex ipsa homines instruebat, ut hos a concupiscendo abigeret, voluntas tamen peccati oblatione detenta, prauam hanc propagauit cupiditatem neque vnum aliquod huiusmodi concupiscentiæ genus, sed multiplex & varium profeminant, malum enixe operata. Siquidem cum quis aliquid exequi, quod ferat animus, prohibetur, illico insanit, & furit maxime, & peccatum tum magis patebit, cum lex præteritur: nam sine lege delictum emoritur, id est, nusquam esse existimatur, Lege autem extante, & decetia fuggerente, viuunt peccatum, id est, extat, & delictum esse conuincitur, unde scienter delinquant, qui legem transgrediuntur.

IN CAPVT VII.

Cytharodus. Queret aliquis, quomodo id, inquit Apostolus, non in me habitat, hoc est, in mea carne bonum: dicam equidem cum costet hominem ex duobus esse compositum, anima scilicet & corpore, horum sane alterum cæteris dominatur, & præfidel, alterum verò, id est caro, ut serua obsequitur. Non igitur inhabitat in carne quod bonum est, hoc est, non residet in corporis potestate, sed animæ: quodcumque itaque destinauerit anima faciendum, & corpus faciat necesse est, neque id secus se habet, quam si dixerit quispiam non in cythara esse, sed in cytharædo, ut pulcher aliquis, & concinnus edatur sonus, neque id, inquiens, cytharam ille infimulabit, sed organo illum & cytharæ præstare monstrabit, qui hanc ex arte oppulset.

THEOPHILACTI

CAPVT VIII.

Neq; enim aliam CHRISTVS præter humanā hanc carnem assumpsit, quam & sanctificauit assumptam, & coronauit condonato peccato, quod carni inesset, quam suscepisset, hanc ipsam ostendit nequaquam esse naturā peccatis adiectam: nec secus CHRISTVS effecit, quā faceret quispīa qui muliere aliqua in foro vapulante conspecta, vt eam à verberantium manibus eruat, sceminā illius se vel priuatē, & infimā fortis filium fateatur, cum regius sit.

CAPVT IX.

Opifex.

Quemadmodum cum condenda est domus, in opifice pendere omnia dicimus, tametsi ille id opus per se exequi nequeat. Sed & materia est ad structuram necessaria, & se iuuantium ministrorum indiget opera. Sed quoniam illi absoluenta est domus, fatemur illius esse omne id opus: Sic item dicere de Deo solemus, & in eius potestate cuncta consistere. Qui nihil à nobis nisi animi exigat promptitudinem, & quoniam finem ille rebus imponit, & benemerentes coronat, damnatque ontes, dicimus vniuersa in eius potestate consistere.

IN SECYNDAM AD CORINTHIOS epist. Cap. III.

Argentum soli obiectum.

Quemadmodum argentum soli obiectum, ex solis occursu micantes radios in solem ipsum reflectit: Sic & nos baptismo accepto, purgati per spiritum, & huius splendore denique illustrati, fulgorem & ipsi spiritalem quandam ex aduerso remittimus, eandemque imaginem à spiritus gloria in gloriam nostram, & claritatem transferimus, & talem in qua imaginem, qualem decens est vt is fortietur, qui à spiritu dñi nulli rei obnoxio lucē acceperit: Dominus enim ille cum sit, & regis habeat splendore, fideles aut omnes baptisimi gratia spiritus sancto opplentur, & illarū est fulgentior anima, quādoquidē & Moyses Dei gloriæ fulgore inspecto, in eius gloriæ imaginem est transformatus, hoc est, & ipse diuine gloriæ & splendoris participauit. Huius & facies resplendebat, cum ipse nostri præferret figuram.

Fides.

IN Epist. ad Galat. Cap. III.
Postquā, inquit, fides aduenit, quē hominē reddit per-

SIMILIA.

117

fectionē, nil vltiā pædagogō subijcitur, qui sumus per fidem perfectionem adepti, & infantiam ipsam excessimus, quod autem sumus ex fide perfectiores, patet ex eo, quia ob nostrā in Christo fidem, Dei efficiamur filij. qui autem fuerit, vt in Dei filium suscipiatur, dignatus, nil prorsus vel imperfectū, vel infans putandus est. cō fit, vt ridiculum videatur, vt qui iam in virum euaserit, pædagogi sit legi obnoxius: neq; cū secus id videretur, quā si vbi dies illuxit, lucernam quis inueneretur, non solem.

IN Epist. ad Ephesios Cap. v.

Vt enim quādiu opertum est vulnus, medicationem Vulneri nullam admittit: Sic & delictum cum fuerit reiectum, in opertum. lucem conuertitur: non enim peccatum dixerim, sed peccata patrantem: nam castigatus cum fuerit delinquens, & acriorib. verbis increpitus, & cōtitudine veniā cōsequitur, nōne huius omnes purgatæ sunt & abolitæ, quas antea peccatorum mole obduerat tenebræ?

Opulentus.

Quemadmodum opulentus vir quispiam, cum quēpiam viderit, vt sua diripiat, & se inuadentem vt enecet, omnia illi eximendi se gratia ab eodem discrimine permissurus est: Sic vos vniuersa offerre, vt in tuto sit caput, hoc est, fides ipsa.

IN Epistolam ad Ephe. Cap. 6.

Quis enim hæreticorū in veritate succingitur? quin humi reptant, & nihil queunt quod altum sit & sublime, perno-scere, sed humanis sensibus terra serpentibus diuina cōquirit, quinetiam neq; hi quidem, qui cum in humanis agunt, falluntur, cum mundi vacant deceptionculis, obducuntur hac veritate, sed ita in terram prostrati falsis inhabitant rebus.

IN Epist. ad Colossen. Cap. I.

Qui dignos vos fecit. Tanti inquit illius sunt munera, vt non modo opulentos reddiderit, sed & vires suffecerit, vt nihil immerito videamur ab eo opes has accepisse. exempli gratia: Imperator aliquis tenui cuiusdam & fortunæ sordidioris, prouinciam credidit procurandam, contulit quidem huic dignitatem, nihil tamen tanto magistratu dignum fecit, vt præ merito & dignitatem hanc gubernaret: quod sit, vt tantus illi delatus honos ridiculum sepe præstiterit, Deus Ridicul⁹.

THEOPHILACTI

verò & nos honore prouexit, eundemque, ad promouendum idoneos fecit, geminatur itaque honor cum ad munus accedat collata sufficientia.

¶ IN EPISTOLAM AD THESSALONI. I. cap. 4.

Terra.

Quemadmodum terra non modo quæ huic demandatur, producit: Sic & anima ipsa nequaquam esse debet preceptis fecisse iam satis contenta, nisi & factis illa excesserit.

¶ IN EPISTOLAM AD THESSALONICEN. I. cap. 3.

Agricolæ cupiditas.

Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram. Orabat, horum ut liceret conspectu frui, nec sanè minori cupiditate, quàm solet agricola quispiam, cum audit quem optimè coluerit agrum, fructus vberimos protulisse, & reuolere eundem, & oculis perlustrare, mox cupiat.

¶ IN CAPVT II.

Ignis.

Quemadmodum ignis suo fragore parua quædam & minuta animantia torpere cogit, & contrahi, consumique vel antequàm ea pertingat: Sic & CHRISTVS vel solo iussu & eius afflatu, spiritus sancti virtute oppleto, perditurus est illum, vel sola præsentia, & solo eius conspectu sedabit errorem.

¶ IN Epist. ad Timothei. I. cap. I.

Iustus.

Iustum autem hoc loco intelligi qui virtutem est affectus, qui nulla legis formidine, sed ex officio nequitiam odit, & virtutè complectitur, & in eo superat legem, quia haudquaquè dignatur pro instructrice hac ipsam habere, quæ & flagra sibi intendat, si labitur, & supplicia cõminetur, sed magno animo perstat, ut qui in virum euaserit, & quæ viri sunt sapiat, & iam ex ephebis excesserit. Sicuti & medicus vulneribus affecto & agrotanti ad medelam paratus est, non ei qui prospera vitæ corporis valetudine. Et frena equo lasciuiienti & effrenato non ductu facili, imponuntur.

Lucernæ Lux.

Quemadmodum noctu lucernæ lux omnis à lunæ fulgore obtenebratur, si fuerit sub diuino exposita: Sic legis iustificatio CHRISTI occultatur iustitia, & planè tollitur: cum enim CHRISTVS apparuit solis instar, tenebris legem offuscatur, peccat itaque & insipiens est, qui lu-

SIMILIA.

118

mine vitur, micante sole.

Honor autem & gloria non quæ verbis solam, sed & operibus constet. Ille enim gratos vos arguit. Hæc verò regis imitatores, quod sanè prælatius est, atqui gloriam, quæ verbis exprimitur, à nobis deposcit, ut se non solum pie colamus, sed animum ipsum penitus intendamus, geramusque illi morem, ut ex hoc & ipsi proficiamus, nec secus ac solent, qui solis splendore cum spectant, & demirantur, eo fulgore delectati sibi profuerunt, & eodem illo cum aliquid his est operandum, fruuntur, ut contrà qui solaris sunt nescij claritatis, sibi officiant maxime, quia nullo in opere uti hac possint. Quemadmodum qui ducere exercitum velit, ut optimū militem antea egerit, necesse est: Sic & præceptorem oportet his esse virtutibus præditum, quas postmodum sit à discipulis exacturus. Inde namque ediscimus, & si docedi officio fungimur, quemadmodum instruere alios debeamus.

Ductus exercitum.

Quos tradidi satanæ ut discant non blasphemare. Dicit aliquis, si alios Satan castigat, cur non seipsum emendat? non enim ut castiger dixit, sed castigandos, quippe qui nemi nisi potest nisi dei permissu obesse, sicuti & carnifices ipsi, & si nequissimi sint, morte tamen damnatos conficiunt, & multis, ut rectè viuunt, causam præbent.

Carnifices

Verum quomodo, aliquis dicit, satanæ tradebantur? qui enim contumax esset, & minus obediens, extra ecclesiā emittebatur, eijciebaturque à cætero grege, & nudus mox & desertus, lupis dedebatur in prædam: nam quemadmodum olim nubes tabernaculi obducebat, sic Christi Ecclesiam spiritus: quicunque ergo ex Ecclesia fuerit eiectus, & spiritus sancto priuatus, erit hic miser, perfacilis in captiuram, tanti est ab aliorum consortio & comunione repelli.

Ecclesia eiectus.

¶ IN CAPVT VI.

Et inseruerunt se doloribus multis. Quippe qui hac cupiditate tenentur, moerent dum viuunt, & dolent quod explere auidissimum habendi animum nequeant. Bene autem inseruerunt dixit: sunt namque sentibus similes curæ diuitiarum, ut testatus est dominus, quæ vndequaquè ubi ipse attingeris, innatis aculeis manus cruciant, insiguntque vulnera, & doloribus angunt.

Sentes.

THEOPHILACTI

IN.2.ad Timoth. Epistolam cap. 3.

Erunt enim homines seipsos.) Statim malorum omnium causam produxit in medium, quod suis quilibet magis prospiciat, quam proximi, commodis. Ei nanque qui suis ipsis duntaxat trahitur charitate, accidit saepe ut nec ipse se amet. Nam quemadmodum solet & in membris contingere, quorum cum vnū aliquod leditur, & reliqua laedantur necesse est, quod vtiq; & aedificia patiuntur. Sic dici & in Ecclesia potest, qui proximum negligat, & ipsum se curet, sibij ipsi officere.

¶ IN Epist. ad Hebræos cap. 9.

Quarit Gregorius Nysses, cur in seculi consummatione carnem assumpserit filius: Aitque, quemadmodum enim peritissimi medici, febre adhuc in præcordijs permanente, & agroti corpus acrius diuexante, & ægritudinis fomentis audacta magis, incensaque, pullam afferunt languenti medelam, quæ languoris causas tollat, sed & morb. increseat operiuntur: Sic & vobiscum agit animarum medicus ille: expectat enim ut prorsus omnis retegatur nequitia, ut nihil maneat ex his quæ recondita sunt incuratum, sic demum recte illi & patentibus malis medebitur.

Medendi peritissimi Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.) Ex oblatorum hac vilitate, & morbi ipsius magnitudine, dicta sua confirmat. Perinde ac si quispiam medendi peritus, si elephantico morbo, affecto cuiquam in medelam dari linozotam herbam perspexerit, dicat necesse est, nequaquam post hanc herbam elephantico illi restituere sanitatem.

¶ IN CAPVT X.

Belua irritata. Vt belua aliqua irritata, nō ante sauire desistit, quā alium quem arripiat, laceretque, & vorans expleat iram: Sic & ignis emulatione ductus, & zelo vlciscendi mandatorum transgressus, ob id quæ desauiens, quemcunque corripiat, depascitur semper.

Christi cōtempus. Quemadmodum nullam habemus eorum quæ pedibus pressimus, rationem: Sic & Christum nihil ducimus, quum ad peccandum prouehimur.

SIMILIA.

119

113. PARABOLAE SIVE SIMILITVDINES EX BIBLIIS SACRIS DESUMPTAE PER ALARDUM Aemstelredamum.

DEUTERONOMII CAP. I.

PORTAVIT te dominus Deus tuus, ut solet homo gestare paruulum filium, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locū istum.

Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obuiam veniens, persecutus est vos (sicut solent apes facere) & cecidit vos,

2. Ut audita fama tua paueant, & in morē parturiētium dolore teneantur.

28. Percutiat te dominus amentia, & cæcitate ac furore mentis, & palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas.

32. Stillet sicut pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquiū meum. Quasi hyem̃ super herbam, & quasi stillæ super germina.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.

Numeri. 11. Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem vel genui eam, vt dicas mihi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua iurasti patribus eorum?

22. Ita delebit populus hic omnes qui in vestris sinibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere.

23. Ecce populus vt leena consurget, & quasi leo erigetur, non accusabit, donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

1. Reg. 26. Egressus est rex Israël, vt quærat pulicem vnū sicut persequitur perdix in montibus.

2. Reg. 11. Doleo super te frater mi Ionathan decore nimis & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater vnicū

REGVM

amat filium suum: Ita ego te diligebam.

2. Reg. 14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Nec vult Deus perire animam, sed retrahat, cogitans ne penitus pereat, qui abiectus est.

2. Reg. 17. Tu nosti patrem tuum, & viros qui cū eo sunt esse fortissimos, & amaro animo, veluti si vrsæ captis catulis in saltu sequiat. Eodem. Et fortissimus ipse, cui cor est quasi bouis, pauore soluitur. Eodem. Et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram.

23. Sicut lux auroræ oriente sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluuijs germinat herba de terra. Ibidem. Præuaricatores autem quasi spinæ euellentur vniuersi.

¶ Ad hunc ordinem referendum est quod scriptum est. 3. Reg. cap. 4. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque millia.

3. Reg. 14. Idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad partem, clausum & nouissimum in Israël, & mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet finis vsque ad purum.

Ibidem. Et percutiet dominus Deus Israël, sicut moueri solet arundo in aqua.

Eodem. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos, contra sanctum Israël.

4. R. 19. Facti sunt velut scenum agri, & virens herba rectorum, quæ arfacta est antequam veniret ad maturitatem.

21. Et delebo Hierusalem, sicut deleri solent tabulæ, delens vertam & ducam crebrius stilum super faciem eius.

Esdræ quarto, capite primo: Nonne ego vos rogavi ut pareretis filios, & mater filias, & vt nutrix paruulos suos, vt effectus mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? Ita ego vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas.

Cap. 2. Vt tibi Assur qui abscondis iniquos penes te. Gēs mala memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorræ, quorū terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. Sic dabo eos qui me non audierunt, dicit dominus omnipotens.

Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitiā. Sicut

SIMILI A.

120

columba confirma pedes eorum, quoniam te elegi, dicit dñs.

Esdræ. 4. cap. 4. Quemadmodum enim terra stylus data est, & in re fluctibus iūis: Sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt, & qui super cœlos, quæ super altitudinem cœlorum.

Quemadmodum enim illa festinat quæ parit, effugere necessitatem partus: Sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt.

4. Esdræ. 8. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram, multo magis vnde fiat tibi stilus: paruum autem puluerem, vnde aurum fit: Sic & actus præsentis seculi. Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur.

Cap. 9. Sicut enim omne quod factum est in seculo, initium habet pariter & consummationem, & consummatio est manifesta: Sic & altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam, quoniam plures sunt qui pereunt quam qui saluabuntur. Sicut multiplicatur fluctus super guttam.

Respondit ad me, & dixit: Qualis ager, talia & semina, & quales flores, tales & tinctura, & qualis operator, talis & creatio, qualis agricola, talis cultura, quoniam tempus erat seculi.

Ecce consuetudo est, vt cum acceperit terra semen, vel narem mare, vel vas aliquod escam vel potum, cum fuerit exterminatum id in quo seminatum est, vel in quo missum est, simul id quod seminatum vel missum est, vel quæ suscepta sunt exterminantur, & suscepta iam non manent nos. Sed nobis sic non factum est, nec quidem qui legem accepimus, peccantes periuimus, & cor nostrum, quod suscepit eam. Nam lex non periit, sed permansit in suo labore.

4. Esdræ. cap. 16. Quemadmodum prægnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus eius, ante horas duas vel tres, dolores circumueiunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt vno puncto: Sic non morabuntur ad prodeundum super terram, & seculum gemet, & dolores circum tenebunt illud.

ECCELESIASTICI

Eodem. Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valde: Sic zelabitur iustitia iniquitatem, cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.

Va qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constringitur à sylva & spinis tegitur, semita eius, per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

LECTORI.

In prouerbijs plures sunt similitudines, quàm ut numerum earum persequi laboremus, qui volet indidem mutetur licebit.

eccl. 1. Qui nunc versantur in terra, assidue ad interitum properant, & alij in eorum locum succrescunt: terra interim immota manet, veluti theatrum, in quo hæc fabula peragitur.

Cap. 2. Vidi tantum inter sapientem & stultum interesse, quantum interest inter lucem & tenebras.

Quia non erit diuturna memoria sapientis, magis quàm stulti: quomodo enim id quod olim fuit, obliuioni nunc traditum est: sic & id, quod nunc est, subsequētibus annis obliuioni traditur, & æquē moriuntur sapiens atque stultus.

Cap. 4. Non minor fuit numerus eorum qui senem hinc olim sequebantur, cū regno præficeretur, quàm nunc est qui nouum hunc ambiunt, & sicut grauis illis superioribus visus est potestas regia illius, qui nunc contemnuntur: Ita & huius qui nunc tantopere placet, grauis videbitur.

Cap. 5. Sicut diurnæ oræ gignunt somnia. Ita multa verba stultam faciunt orationem.

Sicut in multis sōijs multa sunt vana: Ita & in multis verbis. Sicut nudi egressi sunt ex vtero matris: Ita nudi cō reuertentur, vnde prodierūt, neque vlli quicquàm eorum hinc secum asportabunt, quæ tantis molestijs conquisierunt.

Cap. 7. Qualis enim est strepitus stipularum ardentium sub olla: talis est risus stultorum.

Feit dies hominis Deus similes vmbre, de qua post obitum quis iudicabit?

Cap. 9. Nec magis nouit homo tempus mortis suæ,

SIMILIA.

121

quàm pisces priusquàm hamo capiūt, vel aues priusquàm laqueo irretiantur. Sicut enim capiuntur illæ, sic mors de improviso homines illaqueabit.

Cap. 10. Sicut muscæ in vnguentum quantumuis fragrās collapsæ, si illic moriantur, vnguentum corrumpunt, & bulis veluti scabie obducunt: Sic parua sæpe stultitia homini ob sapientiam, & reliquas naturæ dotes claro, multum existimationis a dimit.

Serpens qui non ædito sibilo mordet, per omnia delatori similis est.

Cap. 11. Sicut ignoras, quomodo anima iungatur corpori, & ossa compingantur in vtero prægnantis: Sic nunquam intelligere poteris rationem vllius earum rerum, quas Deus fecit tam multas & varias.

Cap. 12. Verba sapientum sunt veluti stimuli, & veluti clauis viri studiosi, qui alijs iculcāt, quæ ab vno pastore Deo, vt illis excitemur, donata sunt ipsis.

Ecclesiast. 2. Quoniam in igne probatur aurum, & homines receptibiles in camino humilitatis. Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna peccatum.

9. In manu artificum opus laudatur, & princeps populi sapiens in sermone suo.

11. Perdix capta in cauea: Sic cor superbi, & vt prospexit, ascendens ad casum, nam bona in mala conuertens infidiatur, & in dictis impone maculam. At scintilla parua augetur pruna, & homo peccator ad sanguinem infidiatur.

12. Ne credas inimico tuo in seculum: Sicut enim æs eruginat: Sic nequitia illius: & si humiliatus fuerit, & vadat incuruatus, superpone animam tuam, & caue ab illo, & eris ei vt qui abstrusit speculum, & cognosces quod non in finem terit æruginem.

Quis natierebitur incantatoris, à serpente morsu, & omnium accedentium bestias? Sic eius qui accedit vitum peccatorem, & qui commiscetur in peccatis eius.

13. Quid communicabit lupo agno? Sic peccator ad impium. Quæ pax hyenæ ad canem, & quæ pax diuiti ad pauperem? Venationes leonum onagri in deserto: Sic pacis diuitum, pauperes.

ECCLESIASTIC I

14. Sicut folium dense germinans in arbore, alia quidem deijcit, alia autem producit: Sic & generatio carnis & sanguinis, alia quidem, finitur, alia autem gignitur.

23. Iurationi non assuefacias os tuum, & nominationi sancti non assuescas. Sicut enim seruus qui scrutatur affiduè, à vibice non minuetur: Sic iurans & nominans semper, non purgabitur à peccato. Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius flagellum.

18. Sicut gutta aquæ à mari, & sicut calculus arenæ: Sic mille anni in diebus seculi.

Eodem. Nonne ardorem sedabit ros? Sic melius verbum, quam donum.

21. Qui ædificat domum suam in pecunijs alienis, quasi qui congregat sibi lapides ad tumulum sepulchri sui. Stuppa collecta synagoga impiorum, & consummatio illorum, flamma ignis in perditionem.

Cognitio sapientis, tanquam inundatio abundabit, & consilium illius, sicut fons purus vite. Interiora fatui quasi vas confractum, omnem cognitionem non tenebit in vita sua.

Eodem. Sicut ascensus arenosus in pedibus senis: Sic mulier linguata viro taciturno.

22. Connexio lignea ligata in ædificium in concussione non dissoluetur: Sic cor firmatum in cogitatione consilij, in omni tempore timore non timebit.

Sustentacula in alto posita contra ventum non perma-
nebunt: Sic cor timidum in cogitatione fatui contra omnem
timorem non sustinebit. Ante ignem vapor camini & fumus: Sic ante sanguines conuicia.

27. Narratio pij semper in sapientia, & stultus sicut luna mutatur.

29. Fideiussio multos perdidit diuites, & commotus, illos quasi fluctus maris.

30. Equus non domitus euadit durus, & filius dissolutus euadit præceps.

31. Fornax probat ferruminationem in tintura: Sic vinum in corde superborum in ebrietate.

Eccle. cap. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa, suscipient te. Dentes leonis dentes eius in-

SIMILIA.

122

terficientes animas hominum, quasi romphea bis acuta, hominibus iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

13. Sicut communicabit lupus agno: Sic & peccator iusto.

33. Contra malum bonum est, & contra vitium mors: Sic & contra virum iustum peccator.

12. Sicut ferramentum eruginatum, sic nequitia illius.

19. Sagitta infixæ femori canis: Sic verbum in corde stulti.

26. Post inuerecundum oculum caue, & ne mireris si in te errauerit. Sicut sitiens viator os aperiet, cum inuenerit fontem, & ab omni aqua proxima bibet, contra omnem palum sedebit, & contra sagittam aperiet pharetram.

In duobus contristatus est meum cor, & in tertio ira mihi aduenit, vir bellator deficiens per inopiam, & viri prudentes si contemnentur. Rediens à iustitia ad peccatum, Dominus parabit eum ad rompream. Difficile exiit negotiator à deceptione, & non iustificabitur caupo à peccato.

26. Boum iugum concussum, mulier nequam: qui dominatur illi, quasi qui apprehendit scorpionem,

In medio compaginum lapidearum figetur palus, & in medio vëditionis & emptionis cõprimetur peccatum. In concussione cribri permanet stercora: Sic spolia hominis in cogitatione illius. Vasa figuli probat fornax, & tentatio hominis in cogitatione illius. Culturam lig ni ostendit fructus illius: Sic loquutio cogitationis in corde hominis. Leo venationi insidiatur: Sic peccatum operantibus iniquitatem.

34. Quasi qui apprehendit umbram, & qui persequitur ventos: Sic qui intendit in somnijs.

31. Homo peccator declinat correptionem, & secundum voluntatem inuenit consonantiam

33. Rota currus præcordia fatui, & quasi axis versatilis cogitatio illius.

Quasi lutum figuli in manu ipsius omnes viæ eius fecerunt beneplacitum ipsius: Sic homo in manu eius qui fecit eum, ad reddendum eis secundum iudicium suum.

34. Qui intingitur à morbo, & iterum tangit eum, quæ vitilis in lauacro illius: Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum vadit & hæc faciens: Orationem illius quis exaudiet? & quid proficit, humiliando se?

35. Speciosa misericordia dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiae in tempore siccitatis.
40. Opes iniustorum sicut fluius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuijs perfonabunt.

CAPIENTIAE. 2. Et transibit vita nostra tanquam vestigia nubis, & sicut nebula dissoluatur, quae fugata est à radijs solis, & à calore eius aggrauata.

Sapient. 5. Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius praecurrens: & tanquam nauis quae petra sit fluctuantem aquam, cuius cum praeterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinae illius in fluctibus: aut tanquam avis quae transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum: & scindens per vim itineris aërem, comotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum: diuisus aër continuò in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius: Sic & nos nati continuò defuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: quoniam spes impij tanquam si lanugo est, quae à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quae à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius dici praetereuntis.

16. Ingrati enim spes tanquam hyemalis glacies, tabescet, & fluet tanquam inutilis.

IOB. 3. Antequam comedam, suspiro, & tanquam inundantes aquae: Sic rugitus meus. 5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Eodem, Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. 6. Fratres mei praeterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus. 7. Sicut cuius desiderat umbram, & sicut mercenarius praestolatur finem operis sui: Sic & ego possedi menses iniquos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Eodem. Sicut consumitur nubes, & pertransit: Sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

8. Sicut umbra, dies nostri sunt super terram. 8. Nunquid vivere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum

sine aqua? Cum adhuc sit in flore, nec carpitur manu, ante omnes herbas arescit: Sic via omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritae peribit. Non ei placebit recordia sua, & sicut tela araneorum fiducia eius. 9. Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, & non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam. 11. Vir vanus, in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri, se liberum natum putat. 12. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare faciet quasi ebrios,

13. Qui quasi putredo consummendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tineis. 14. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Eodem. Quomodo si recidant aquae de mari, & fluius vacuifactus arescat: Sic homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur scellum, non euigilabit, nec confurget de somno suo. 15. Laxetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua projiciens florem suum.

20. Hoc seculo à principio ex quo posuit est homo super terram. Quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritae ad instar puncti. Si ascenderit usque ad caelum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit. Quasi sterquilinum in fine perdetur, & qui eum viderat, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna. 21. Erant sicut paleae ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.

24. Ad nimium calorem transiet, ab aquis niuium, & usque ad inferos peccatum illius. Sicut aestus & calor absorbent aquas nives: Ita infernus eos qui peccauerunt. Eodem. Et sicut summities spicarum conterentur. 27. Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum praeprauerit vestimenta, praeprabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens diuidet. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Et velut turbo rapiet eum de loco suo. 29. In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. 30. Abstulisti quasi ventus desiderium meum, & velut nubes pertransiit salus mea. 32. Plenus sum enim sermonibus, & coartat me

PSALMORVM

spiritus vteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.

TEXPARAPHRASTICA

interpretatione in Psalmos omnes per

IOANNEM Campensem.

PSALMVS I.

Modis omnibus beatus est ille vir, qui non secutus est consilium eorum, qui sine certa lege viuunt, neque socius sunt eorum qui studio faciunt malè, multò minus cò dementie peruenit, at impostorum illi vita placuerit. Quin potius in doctrina domini totus erit, & doctrinam illius animo voluet & reuoluet nocte ac die. Quare similis erit arbori plantatæ iuxta riuulos aquarum, quæ fructum maturum proferet tempore opportuno, cui ne vnum quidem folium marcescet, & quæcumque illa fructum protulerit, vtilitatem ille adferet aliam.

Longè aliter eueniet impijs exlegibus: erunt enim veluti festuca, quæ ludibrium est venti.

Psalmo. 2. Quando enim videbitur illi, loquitur tantum iratus cum eis, & veluti grauitèr, commotus turbabit, & irrita faciet omnia consilia eorum.

Tamq; tibi erit facile, si rebellare voluerint, cōfringere illos sceptro tuo ferro, & potestate regia, quàm figulo frangere vasculum quod paulò ante finxerat ipse.

3. Exurge domine, & eam securitatem redde mihi: serua me mi DEVS, qui percutere soles omnium inimicorum meorum maxillas, & ignominiose veluti colaphum impingere illas, & dentes impiorum malè de me loquentium confringere.

5. In sermone hostium meorum nihil est, cui tutò fidi possit, animus illorum spurcitijs plenus est, sepulchro patenti & cadauerum pedore referto simile est guttur illorum, per quod crumpit venenum quod gestant in peccatore, & palam fit ex verbis illorum (quantumuis ad fallendum composita fuerint) aliud habere illos in ore, aliud in peccatore.

SIMILIA.

134

7. Si enim qui dux est horum comprehenderit me, non aliter dilaniabit quàm leo ouiculam solet, quam nemo è faucibus eius eripit. Præparata apud se habet tela mortifera, parabit ea, quomodo solent qui ardentissimè persequuntur aliquem.

10. Modis omnibus, omni tēpore nocere conabitur, quæ interim de illo altissimè statuis, penitus ignorat, sed veluti furibundus & cæcus aduersarios suos vniuersos vel solis minis perditurum se confidit.

Insidias collocabit in occultis non minore crudelitate quàm leo insidiatur ouiculæ ex antro suo: insidiabitur enim in hoc, vt dilaniet eam, quo viribus superior erit: dilaniabit autem absque vlla commiseratione quicumque in illius rete incidit.

11. Cum in domino spem meam posuerim, qua fronte ridere audebitis me, dicentes: fuge de monte in montem, sicut soles cum tuis, & absconde visquàm te in antro, sicut consuevit passer.

12. Verba & promissiones domini candidissimæ sunt, ipso argento igne diligentissimè expurgato puriores, à quo arte & instrumentis ad eam rem aptis ablatum est quicquid inerat terræ impuriore, idque septies repetita purgatione.

14. Mirum profectò eos quibus mandata fuerat cura plebis, potuisse eò amentia peruenire: vt licere credant opprimere miseros, & deuorare populum meum non maiore commiseratione, quàm deuorari solet frustum panis, re ipsa certè videntur de Deo nihil vnquàm legisse, & officij sui parum memores esse.

16. Opposui veluti scopum ante oculos meos semper dominum, qui quia adest mihi ad latus dexterum, nemo perdere poterit me.

17. Me autem custodi ea diligentia, qua custodiri solet pupilla oculi, sub vmbra alarum tuarum absconde me.

Libera me à metu impiorum qui subuolunt te student me, & hostium qui supplantare conantur me. Qui tam sunt pastibene, & obæsi, vt aruina obstructa videantur ora illorum, quare contemptim & cum fastu de alijs loquentur,

Quisquis illorū similis est leoni, qui maximo studio in-

Q. iiii

PSALMORVM

hiat prædæ, & catulo leonis qui insidiatur ex locis occultis prætereunti ouiculae.

18. Dominus instar rupis, & turris semper fuit mihi: seruator meus, dux meus & fortitudo mea, quare spem meam collocabo in eo, qui p clypeo fuit mihi cornu salutis, & ipsissima mei protectio semper fuit ipse?

In præsentissimis periculis mortis cōstitut⁹ erā, veluti cinctus vinculis mortiferis: torrētes em diabolī terrebant me. Ascendebat fumus ab ira ipsius, & veluti ignis ab ore illius cuncta denastans, carbonēs accendebantur ab ipso.

Fecit tenebras latibulum suum circum se, in modū tugarij habebat obscurissimas aquas, & densissimas nubes.

Præ fulgore quo apparet iustis, densissimæ illæ nubes abeunt ad hostes, vnā cum grandine, & veluti ignitis carbonibus grandine permixtis.

Ipsē fecit vt pedes mei non minus essent veloces quā sint ceruorum, & quoties opus fuit, veluti in aditis locis, vbi tutō mihi esse licebat, collocauit me.

19. Estque per similis sol ipse sponso, qui exurgēs egreditur de thalamo suo, gestiēns tanquā vir strenuus absoluere cursum suum.

Iudicia dñi ipsa sunt veritas, & modis oībus æquissima.

Amabilia sunt ipsa magis quā aurum etiam si purissimum sit & plurimum: & suauiora sunt melle & fauo mellis dulcissimo.

21. Aestuarē facies eos tanquā furnum incensum, quo tempore iratum te illis ostendens domine, ira tua dissipabis eos, & deuorabit eos ignis.

Conati sunt enim crimē tibi impingere, idq; magno studio, sed perficere non potuerūt. Quare sepones eos ab alijs, & facies eorum tanquā scopum sagittis tuis assidue petes.

22. Ego verē vermis esse videor magis quā vir, sterquiliniū Adæ & infimæ plebis fex.

Aperuerunt aduersum me os suum, non aliter quā leo inhians prædæ & præ fame rugiens. Tanquā aqua fluida factus sum & soluta sunt omnia membra mea, cor meum reluti cera defluxit intra præcordia mea.

Exaruit tanquā testa omne robur meum.

SIMILIA.

125

27. Absconderet enim tum me in tabernaculo suo, nec fineret vnquā sentire me incommodi quicquam: occultaret me in penetralibus domus suæ, & veluti supra petram hostibus meis inaccessam, collocaret me.

Ostende mihi domine viam qua itur ad te, & porrecta manu (quē admodum paruulo mater solet) duc me per semitam rectam, ne hostes mei viam intercipient mihi.

29. Confringit dominus cedros Libani. Et subsilire faciet instar vituli Libanum, & ipsum montem Sirion non aliter quā pulli solent vnicornium.

Tu pfecto domine munuisti id quod præcipuum est, & veluti mons in me munitione firmissima.

32. Quia per diem & noctem ingrauescebat manus tua contra me, sic mutatus sum: vt ex succulento factus sim aridior, quā sunt aristæ in media messe.

Tantum ne similes efficiamini equo vel mulo, qui non solum nihil intelligit beneficiorum in se collatorum: sed capistro vel freno os eius constringere oportet, ne appropinquet & mordeat vos.

33. Verbo domini cœli facti sunt, & spiritu oris eius vniuersus ornatus eorum. Colligit veluti in cumulum aquas maris, & concludit certo loco seruandas abyssos, non aliter quā thesauri solent.

35. Conuertantur in fugam & infames fiant, quotquot machinantur mala mihi, fiant similes festucæ, quæ raptatur flatu venti, & angelus domini insequatur eos.

37. Nihil te moueat si sceleratos videris opulentos, nec illis inuideas prosperitatē tantillum. Similes enim deprehēduntur sceno, quod ex ortum minimo durat tempore, & herbarum similes erunt virenti quæ marcescit subito.

Committē domino statum rerum tuarum, fide illi, optima enim fide curabit & te & tua omnia. Et faciet vt tam sit cōspicua iustitia tua, quā est lumen solis: & æquitates tuæ (sicut nunc non nihil obscurantur impiorum sceleritate) tam claræ fient quā est sol in ipso meridie.

37. Impij peribunt interim, & inimici domini non aliter quā adeps agnorum qui adoletur super altare, sine capient, vnā cum fumo deficient.

Vidi impium potentem & virentem & similem lauro quæ viret perpetuò. Sed paulò post obiter præterit locum in quo antea floruisse ille, verum inueniri non potuit, euanuerat enim.

38. Ego verè tanq̃ surdus audire dissimulabā, & factus sum veluti mutus non aperiens ad respondendum os suum. Et similis eram viro qui nihil audit, nec diluit quæ illi obijciuntur crimina.

39. Concaluit intra me cor meum, & quum animo reuoluerem quibus in malis essem, nō aliter aestuabā quàm si ignis intra me arderet.

40. Quomodo ceruus anhelare solet ad riuulos aqua plenos: Ita anhelat anima mea vt perueniat ad te.

Abyssus vna aliam inuitat sono, qualem adere solent cataractæ tuæ maximum.

44. Similes nos fecisti omnibus mactationi destinatis.

45. Erumpit ex corde meo sermo optimus, quem vnā cum reliquis operibus meis dedico regi, & lingua mea non minus promptè excipit, quæ illi suggerit animus, quàm scribit calamo is qui scribendi est peritissimus.

46. Dominus, in cuius potestate sunt omnes, exercit⁹ adest nobis: instar firmissimæ basis est nobis Deus Iacob.

48. Terror inuasit eos ipso in loco, & dolor qualis mulierem solet parturientem. Fracti sunt animo quomodo tempestate ab orientali plaga exorta, confringi solent naues Tharsis.

49. Sicut oues deducuntur ad inferos, vbi pabulum erunt morti perpetuæ, & triumphabunt de eis iusti tempore mat tino.

52. Sermonem pestilentem suppeditat sceleratus anim⁹ linguæ tuæ, quæ simillima est nouaculæ acutæ quum ad secandam barbam adhibita, aberrat & iugulum petit.

Ego interim similis ero oleæ virenti, idq̃ in domo Dei. Ignorare ne poterunt scelerati illi, qui deuorāt plebeculam meam nō aliter, quàm deuorari solet frustū panis, non hæc licere illis: nihil vnquam de Deo legerunt.

55. Blandius fecit quisq̃; eorum os suum lacte, quū tamè prælium institueret in animum, gratiosiores visi sunt sermo-

nes eorum quouis vnguento, quum te ipsa essent gladij.

57. Versari cogor inter leones potius quàm homines, & dormire inter furiosos: & homines quorum dentes similes sunt lanceis & sagittis, & lingua gladio acuto.

58. Venenum eorum simile est veneno serpentis, & calidissimæ aspidis vltro obsurdescens & obturantis aures suas, vt non cogatur audire vocem eorum qui murmure suauis fallere illam conantur, etiamsi incantandi artibus sint instructissimi. Diffuant sicut aquæ natura labiles, sagittæ quas iaculantur inter volandum confringantur. Similes fiant limaci, qui inter rependum colliquefcit, & abortiuo, vel talpæ quæ non videt solem.

59. Reuertentur ad vesperam, oblatrabunt tanquam canes, ad ciuitatem circuibunt.

61. Tu autem spes mea semper fuisti, & instar turris munitionis contra hostes.

63. Deus potētissimus mihi Deus es, quare summo studio mane quæram te: sitiuit enim te anima mea, desiderauit te caro mea in terra hac deserta, & propter inopiam aquæ perpetuæ siccitatis damnata. Nō aliter quàm terra hæc aquam desiderat, ego te in loco sanctitati tue destinato videre cupiui, & contemplari potentiam & maiestatem tuam.

Non aliter quàm si adipe & pinguedine veluti delicatissimis cibis, tum saginabitur anima mea, quum labijs exultatione plenissimis laudes tuas decantabit os meum.

64. Absconde me à multitudine prauorum, secreto confulantium aduersum me, & à conspiratione sceleratorum, Quæ exaceruerunt non aliter quàm ex acui solēt gladij, linguas suas: sagittas, quibus peti hostes capitales solēt, similis factus est virulentus sermo illorum.

78. Mandauit ergo nubibus quæ supra eos in aëre pendebant, & tanquam ianuas cœli aperuisset, nubes ipsas rupit. Et in modum pluuiæ decidere fecit inter eos Man, frumenti genus nunquam visum hominibus.

Eduxit autem illinc ex Aegypto tāquam oues populum suum, & deduxit eos tanquam gregem per loca deserta.

Et expergefactus est tandem dominus quomodo solet q̃ viuio obrutus post longum somnum redit ad se, & iterū vino

PSALMORVM.

exhilarans sese fortiter pericula aggreditur.

84. Quam amabilia sunt tabernacula tua domine exercituum: Sic amore capiebatur, ut vix esset apud se anima mea, quoties mentio fiebat atriorum domini.

Qui diligentius protegere nos soles quam vllum possit scutum, aspice Deus.

83. Deus fac sint quæso tam instabiles, quam est vlla rota, & similes festuæ quæ non potest resistere vento.

Sicut ignis in syluâ immisus, & flâma in cacumen montium, quæ per obuia dumeta volitans vastat cuncta absque vilo impedimento: Sic tu persequere eos tempestate missa abs te, & excitato turbine perturba eos.

89. Tu percussisti potentissimum illum Aegypti regem, non maiore negotio, quam si res tibi fuisset cum aliquo viribus omnibus destituto.

90. Velocissimè properare annos hominû iubes, & prius quam ad se reuersus homo cogitet quid sibi in via acciderit, elapsos sentiet illos veluti somnium quoddam: mane enim initio vitæ tanquam herba quædam succrescet, & aliquid esse apparebit. Mane inquam virebit, & aliquo vsque succrescere videbitur, & ad vesperam verò succidetur & arecet.

92. Quod virere videtur impij sicut gramè terræ, & florere plurimi homines scelerati, non hoc felicitatis eorum putandum est, sed damnationis perpetuæ argumentum. Iustus quemadmodum palma florebit, & sicut cedrus in Libano in altum succrescet.

97. Montes tanquam cara soluti sunt, & præ metu apud se non fuerunt propter præsentiam domini.

102. Consumpti sunt, veluti fumus evanescens dies vitæ meæ, & ossa mea tanquâ focus, assiduo ardore exiccata sunt.

Simile sceno quod amputatum ardore solis exiccatum est cor meum: & obliuiscor nimiam præ calamitate sumere cibum mihi. Similis factus pellicano, qui in auis & desertis habitat locis: & nycticoraci consortia reliquarum auium fugienti. Præ solitudine somnû non indulsit oculis meis: & similis mihi esse videbar passeri mesto, qui solus in foramine desiderat sub tecto. Dies mei similes sunt vmbræ, quæ assidue fit maior, & tenebris propinquior: ego enim non aliter quam

SIMILIA.

127

foenum breuissimè exarescam.

Cœli peribunt, tu verò stabilis persistes, & alia omnia, tãquam vestis atterentur, & veluti pallium mutabis ea, & tuo imperio cedere cogentur.

113. Dei beneficio, quemadmodum aquila, quæ rostrum ob vetustatem nimis aduncum abijcit, & iuuentam recipit: tu quoque ob peccatum squalida, & senescens florem iuuentutis recipies, Homuncio miserabilis sceno in vita sui similis est, & non aliter quam flosculus aliquis ad tempus florabit.

Sicut pater obliuisci non potest affectus paterni, sed miseret illum filij, etiam dum flagellat ipsum: Ita dominus nunquam desinet esse misericors in eos, qui reuerentur illum.

104. Induit lumen tanquam vestimentum, extendit cœlum tanquam tentorium. Qui tegit aquis supremas partes illius, qui vititur nubibus pro vehiculo, volat velocius quam si alas haberet ex vento, profundissimis aquis veluti vestimento cooperuit eam: supra montes (si iusserit ille) stabunt aquæ,

102. Reptabuntur nunc huc, nunc illuc, & metabuntur non aliter quam ebrius: & quantumvis alioqui variarum rerum periti, & sapientes fuerint, ibi sapientia destituet eos.

109. Omni ex patte armauit se maledicetia, & tanquam veste sua cœpit ea sese, & penetrauit quemadmodum aqua quam quis bibit vsque in penetralia ventris, immo velut in ossa illius. Quare sit illi (quia ita voluit) veluti pallium quo operire solet totum sese: & veluti cingulum, quod totum ambire hominem consuevit.

66. Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinator argentum.

68. Sicut sine negotio dispergitur à vento fumus, ita disperges illos tu & sicut liquefiat cera igni adhibita, sic peribunt impij aduentante Deo.

Si hucusque inter fuligine obductas ollas iacuisisti, & tam atrum quam carbo facti estis, eritis posthac tam candidi quam alba alicuius columbæ, etiam si argento exornata fuerit.

71. Qui afflixisti me afflixisti multis & molestis, sed reuerfus ad me ira deposita animum restituisisti mihi, ut veluti è barathro terræ, placator factus, extraxisti me.

72. Sit aduentus eius tam gratus, quam est pluuia decem-

PSALMORVM

dens de celo super frumentum recens demessum, & imbres irrigantes sitientem terram.

73. Quemadmodum somni (quantumuis dormienti gratus fuerit) reliquum nihil est, ubi quis vigil factus fuerit. Ita eorum, quibus hic se felices putabāt, reliquum illis nihil erit quin potius tu domine in ciuitate etiam imagines illorū contemptibiles omnibus reddes.

74. Sublata voce clamauerunt aduersarii tui victores ip-sis festis tuis solennibus, non aliter quā pij solent prae gaudio cantare in honorem tuum, erexerunt vexilla sua in tro-phaeum. Palam videntibus cunctis ascenderunt vastaturi tem-plum tuum, non aliter quā syluam lignorum ingressi arbo-res truncare solent.

76. Conspicuis apparuisti tu & ferox in hostes magis q̄ ullus leo vel vrsus egressus ad praedandum ē montibus, qui re-ceptacula esse solent rapacium animalium.

77. Auditur ē celo tonitru vehementer sonorū: illumi-nant & veluti lucere faciunt orbem fulgura.

Duxisti olim non aliter, quā pastor gregem sibi com-missum soler, populum tuum ministerio Moise & Aaron.

78. Diuisit mare & transmisit illos, stare iussit aquas na-tura sua fluidas, tanquā molem marmor eam.

Duxit eos nube contextos contra ardorem solis per diē, per totas noctes lumen praeiuit illis, quale luculentus praebe-re solet ignis.

109. Sicut vmbra quae inclinante iam die assidue cres-cit, & tenebris noctis propinquior fit: Ita & ego abij & ab eo assidue magis, interim vagari cogor de loco ad locum, quē admodum locusta saltat nunc huc, nunc illuc, nullam certam habens sedem.

114. Montes subsilierunt tanquam arietes, & colles velu-ti agni ouium.

Qui contra naturā lapidis effecit, vt ē petra maxima co-pia fluxerint aquae, & ē silice veluti ē fonte maximo.

118. Circūdēt me tā copiosi & mordaces, q̄ esse solēt exa-mina ap̄i: extinguantur tam subito, q̄ ignis per stipulas voli-tās: domini enim fret^o auxilio nullo negotio subuertā illos.

119. Quamuis similis effret cutis mea vtri fumo in rugas

SIMILIA.

128

exiccato, mandatorum tamen tuorum non sum oblitus.

Veluti scoriā erasisti ē reliquo hominum numero omnes impios qui erāt in terra, propterea amaui admonitiōes tuas. Quare amaui praecepta tua magis quā aurum etiam pur-gatissimum. Aberraui sicut ouicula quae peritura videtur, re-quire seruum tuum.

Quemadmodum oculi seruorum obseruant manus do-minorum suorum, & oculi ancillae obseruant manum domi-nae suae, vt longo labore fatigati cibum recipiant, ad eundem modum oculi nostri obseruant dominum Deum nostrum, vt ille miser eatur nostri.

124. Quin potius animae nostrae liberatae sunt, quemad-modum captus passer, qui praeter spem elabatur ē rete aucu-pis: rete enim frangebatur, & quomodo ille auolauit, ita & nos liberati sumus.

125. Quotquot se credunt domino, erunt sicut mōs Sion, qui nunquam tollitur de loco suo.

128. Vxor tua similis erit viti fructiferae, quae sese propaga-bit per omnia latera domus: & filij tui veluti plantulae oliua-tum cingentes mensam tuam.

129. Dorso meo tantum oneris imposuerunt, vt signa in eo apparuerint, qualia aratores agri imprimere solent, & ve-luti longos sulcos induxerint.

Fiant similes herbae crescenti in tectis domorū, quae prius-quam in eam magnitudinem excreuerit, vt demeti possit, exaruit.

131. Si nō sic composui & compefeci animum meum, ne alius videretur collatus tecum, quā infans ab uberibus ma-tris suae recens depulsus, qui solus figere gressus non potest, sed matris sustentatur manu: si non ita semper me iudicauit si-ne tuo auxilio nihil posse, & animam meam eiusmodi infan-ti similem, frustrer spe mea penitus.

133. Dicit non potest quā bona sit res & suauis, habitare vnā fratres intra se concordēs. Suauior erit eorum concordia oleo illo fragrantissimo, quod fundi solet in caput, & deflue-re in barbā, barbā, inquam ipsius Aaron, & in oras deim-de vestium illius. Suauior erit rore qui descendit in montem Hermon, vel rore qui descendit in montem Sion.

ISAI AE

140. Exaceruunt linguas suas vt magis sint noxię quàm serpentum, venenum aspidis admixtum habet sermo illorū, quod laet sub lingua in pectore illorum.

141. Sicut qui amputant arbores & findunt ligna, & per terram spargunt huc atque illuc, quæ amputata sunt, sic ossa nostra dispersa fuerunt, & soluta præ metu mortis: ad ipsum enim sepulchrum vsque perueneramus.

144. Homo ipsi vanitati quàm simillimus est, dies vitæ illius obscuri similes sunt vmbre quæ assiduò magis ad noctis caliginem tendit.

Vt sint filij nostri velut plantulæ eleganter auctæ in adulescentia sua: filię nostræ formosæ veluti angulares columnæ summo studio exornatæ, quales in templis & regū domibus conspiciuntur.

ISAI AE 1.

Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur. Et si fuerint rubra sicut vermiculus, velut lana alba erunt.

9. Latabuntur coram te sicut qui lætantur in messe, sicut exultant virores capta præda.

92. Et erit sicut somniū visionis nocturnæ, multitudo omnium gentium, & quæ sequantur.

40. Omnis caro scænum, & omnis gloria eius quasi flos agri. exiccatum est scænum, & cecidit flos: quia spiritus domini sufflauit in eo. Vere scænum est populus. Exiccatum est scænum & cecidit flos. VERBYM AVTEM DOMINI MANET IN AETERNVM.

44. Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua.

55. Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix deterræ sitienti. Eodem. Sicut ovis ad occisionem, ducetur: & quasi agnus coram tondete se obmutescet, & non aperiet os suum.

57. Impius autem quasi mare feruens quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem.

55. Et quomodo descendit hyber & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem come-

SIMILIA.

129

dent. Sic erit verbum meum quod egreditur de ore meo. Non reuertetur ad me vacuū, sed faciet quæcumq; volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud.

64. Et facti sumus vt immundus oranes nos, & quasi pānus menstruata vniuersę iustitiæ nostræ. Et cecidimus quasi solii vniuersi, & iniquitates nostræ quasi vêtus abstulerūt nos.

66. Quomodo sicut mater blandiatur: Ita ego consolabor vos.

TER. 2. Quomodo cōfunditur fur quādo deprehēditur: Sic confusi sunt domus ISRAEL ipsi & reges eorum, principes & sacerdotes, & Prophetæ eorū, dicentes ligno: pater meus es, tu & lapidi: tu me genuisti.

3. Sed quomodo si contemnet mulier amatorem suum: Sic contempsit me domus Israël, dicit dominus.

Eodem. Frōs mulieris meretricis facta est tibi, & nolūisti erubescere.

5. Inuenti sunt in domo mea impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena aubus: Sic domus eorū plenæ dolo: nō ideo magnificati sunt & ditati, succrassati sunt & impinguati, & preterierunt sermones meos pessimè.

6. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam: Sic frigidam fecit malitiam suam.

8. Omnes conuersi sunt ad cursum suū, quasi equus impetu vadens ad prælium.

13. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri: Sic adglutinaui mihi domum Israël, & omnem domum Iuda, dicit dominus, vt essent mihi in populum, & nomen, & laudem, & gloriam, & non audierunt.

17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponet carnem brachium suum, & à domino recedit cor eius. Erit enim quasi miryæ in deserto, & non videbit cū venerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto, in terra saluginis & inhabitabili. Benedictus vir qui cōfidit in domino, & erit domus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod trāsplātatur super aquas, quod ad humorem immutat radices suas, & non timebit cū venerit æstus, & erit foliū eius viride, & in tēpore siccitatis nō erit sollicitū, nec aliquando desinet facere fructū.

EZECH. DANI. OSEE

19. Sic contra populum istum & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari.

11. Et ego quasi agnus mactus qui portatur ad victimam.

18. Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israel, ait dominus. Ecce sicut lutum in manu figuli: Sic vos domus Israel in manu mea.

20. Et factus est sermo domini in corde meo quasi ignis ex aestuans, claususque in ossibus meis & defeci ferre non sustinens.

23. Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit dominus, & quasi malleus conterens petram?

29. Sicut ficus habet bonam: Sic cognoscam transmigrationem Iuda, quem emisi de loco isto, in terram Chaldaeorum, in bonum. Et sicut ficus pessime, quae comedi non possunt, eo quod sint mala, haec dicit dominus Deus: Sic dabo Sedechiam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ierusalem.

33. Sicut enumerati non possunt stellae caeli, & metiri arenae maris: Sic multiplicabo seminem David serui, & Leuitas ministrorum meos.

34. Sicut pastor visitat gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: Sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersae fuerant in die nubis, & caliginis.

EZECHIELIS cap. 3. Ecce dedi faciem tuam valentior faciebus eorum, & frontem tuam durior frontibus eorum. Vt adhaereat, & ut silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est.

13. Vae Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum sonum, & nihil videt. Quasi vulpes in deserto prophetae tui Israel.

14. Iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas Prophetarum erit.

15. Quomodo lignum vitis inter signa sylvarum quod dedit igni ad deuorandum, sic tradidi habitatores Ierusalem.

13. Vae qui consunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersae aetatis, ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum, Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmentum panis, ut interficeret animas

SIMILIA

130

quae non moriuntur, & viuificarent animas quae non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.

22. Fili hominis versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes istas, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt.

Cap. 22. Ut conflatur argentum in medio fornacis: Sic eritis in medio eius. Coniuratio Prophetarum in medio eius, sicut leo rugiens, capiensque praedam, animas deuorauerunt, opes & precium acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio eius. Principes eius in medio illius quasi lupi raptores praedam ad effundendum sanguinem, & ad prodendas animas & auarè secunda lucra.

DANIEL 2. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia: Sic comminuet & conteret omnia haec. Quod autem vidisti ferrum mustum testa ex luto, commiscebantur quidem humano semine, sed non adharebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest testa.

12. Qui autem docti fuerunt, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

Daniel 3. Sicut in holocausto arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: Sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non est consilio confidentibus in te.

OSEE cap. 1. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quae sine mensura est, & non numerabitur.

6. Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus dominum: quasi diluculum preparatus est egressus eius, & veniet quasi hymen nobis temporaneus & serotinus terre. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens.

Galaad ciuitas operantium idolum, supplantata sanguine, & quasi fauces virorum latronum, parriceps sacerdotum in via interficientium, pergentes de Sichem, quia scelus operati sunt.

7. Omnes adulterantes, quasi chibanus succensus a coque te. Qui uenit paululum ciuitas a commissione formetui, donec

fermentaretur totum.

Quia applicauerunt quasi clibanum, cor suum, cum insidiaretur eis, tota nocte dormiuit coquens eos, mane ipse fuscus quasi ignis flammæ.

Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos.

Et factus est Ephraim quasi columba seducta, non habes cor: Aegyptum inuocabant, & ad Assyrios abierunt. Et cum perfecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi uoluerit coeli detraham eos, cadam eos secundum auditionem corum.

Reuersi sunt, ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus.

9. Speculator Ephraim cum Deo meo: Propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius insania in domo Dei eius. Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa. recordabitur iniquitatis eorum, & uiuificabit peccata eorum. Quasi uias in deserto inueni Israel: quasi prima poma ficulnæ in cacumine eius uidi patres eorum: ipsi autem intrauerunt ad Beelphegor, & ab alienati sunt in confusioem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum à partu & ab utero, & à conceptu.

10. Loquimini uerba visionis inutilis, & ferietis fœdus in mœdacio: & germinabit quasi amaritudo, iudicium super sulcos agri. Transire fecit Samaria regem suum, quasi spumam super faciem aquæ:

11. Sicut mane transijt, pertransijt rex Israël. Post dominum ambulabunt, quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris. Et auolubunt quasi auis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum, & collocabo eos in domibus suis, dicit dominus.

12. Et nunc addiderunt ad peccandum, feceruntque sibi constabile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est, his ipsi dicunt: Immolare homines uisus adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteries, sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

Ego ero eis quasi leuena, sicut pardus in via Assyriorum occurram eis quasi uisus raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum, & consumam eos ibi quasi leo bestia agri scindet eos.

14. Ero quasi ros Israël, & germinabit sicut lilium, & erit per radice eius ut Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius ut Libani.

OIEL cap. 11.

Ante faciem eius ignis voras, & post eum exurens flamma, quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti. neque est qui effugiat eum.

Quasi aspectus equorum, aspectus eorum, & quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, uelut populus fortis præparatus ad prælium.

AMOS cap. 11.

Ecce ego stridabo subter uos, sicut stridet planstrum onustum in sceno.

3. Nunquid ambulabunt duo pariter nisi conuenerit eis? nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis uocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ. Sic cruetur filij Israël qui habitant in Samaria, in plaga leuili & in damasci grabbaro.

4. Subueriti uos, sicut subuertit Deus Sodomam, & Gomorham, & facti estis quasi torrens raptus ab incendio.

5. Quomodo si fugiat uir à facie leonis occurrat ei uisus, & ingreditur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cætica lyrae tuæ non audiam. E reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis.

6. Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis?

7. Iurauit dominus in superbiam Iacob, Si oblitus fuero usque in finem omnia opera eorum. Nunquid super isto non cõ-

MICH. NA. HABA. SOPH.

movebitur terra, & lugebit omnis habitator eius, & ascendet quasi fluvius vniuersus, & deicietur, & defluet quasi riuus Aegypti.

9. Et dominus Deus exercituum qui tangit terram & tabesceat, & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut riuus omnis, & defluet sicut fluvius Aegypti.

Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro: & non cadet la pillus super terram.

EMICHEAE cap. 1.

Et consumetur montes subitis eius: & valles scinduntur sicut cera à facie ignis, sicut aqua quae decurrunt in præceps.

3. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt: & ossa eorum confregerunt, & concidere sicut in lebetem, & quasi carnem in medio ollae.

Nunc quare merore contraheris? nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientem.

5. Et erunt reliquiae Iacob in medio populorum multorum quasi ros à domino, & quasi stilla super herbam quae non expectat virum, & non praestolat filios hominum.

5. Et erunt reliquiae Iacob in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis sylvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui cum transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui eruat.

7. Vt mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae, non est botrus ad comedendum: praecostas sicut desiderauit anima mea.

INAVM cap. 1.

Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est ut ignis: & petrae dissolutae sunt ab eo.

Quia sicut spinæ se inuicem complectuntur: Sic conuiuium eorum pariter potantium. Consumuntur quasi stipula ariditate plena.

2. Miles captiuus abductus est, & ancillae eius minabantur, gementes ut columbae, murmurantes in cordibus suis. Et Ninive quasi piscina aquarum aquae eius. Facies omnium

SIMILIA.

132

eorum sicut nigredo ollae.

Ca. 3. Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis si concussae fuerint, cadent in os comedentis.

Custodes tui quasi locustae, & paruuli tui quasi locustae locustarum, quae confidunt in seipibus in die frigoris, sol ortus est & auolauerunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

CHABACHVC cap. 1.

Leuiore pardi equi eius, & velociore lupi vespertinis, & diffundentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum, omnes ad praedam venient: facies eorum ventus vrens, & congregabit quasi arenam, captiuitatem.

Et facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

Cap. 2. Et quomodo vinum potantem decipit: Sic erit vir superbus, & non decorabitur, qui dilatauit quasi infernus animam suam, & ipse quasi mors, & non adimpletur, & congregabit ad se omnes gentes: & coaceruabit ad se omnes populos.

Vae ei qui multiplicat non sua, usquequo & aggrauat contra se, densum lutum.

Cap. 3. Percussisti caput de domo impij, denudasti fundamentum usque ad collum semper. Maledixisti sceptris eius capiti bellatorum eius venientibus ut turbo ad dispergendum me. Exultatio eorum sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito.

SOPHONIAE cap. 1. Et tribulabo hostes, & ambulabunt ut caeci, quia domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercorea. Sed & argentum eorum & aurum eorum non poterit liberare eos in die ire domini.

Sophon. cap. 3. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: Iudices eius lupi vespere non relinquebant in mane.

IZACHARIAE cap. 12. In die illa ponam duces Iuda sicut carminum ignis in lignis, & sicut faciem ignis in sceno: & deuorabunt ad dexteram & sinistram omnes populos in circuitu: Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum.

MALACHIAE cap. 9. Et erunt mihi ait dominus exercituum.

BEATI PAULI

tuum, in die qua ego facio in peculium: & parcam eis sicut parcat vir filio suo seruienti sibi.

MACHAB. 1. cap. 2. A verbis viri p̄toris ne timueritis, quia gloria eius stercus, & vermis est. Hodie extollitur & cras non inuenietur. Quia conuersus est in terram suam & cogitatio eius periit.

ALARDVS AEMSTELRE-
damus lectori S. D.

Idco nobis visum est, amice lector, quicquid est Euangelicorum pariter & Apostolicorum Similium, in mediū structuræ huius adlegere, quod **CHRISTVS** ille, pax nostra, fecit vtraque vnum, & medium parietem maceræ soluit, vnicuique semper delectatus sit medio. Nascens enim in medio animalium reponitur. Puer etiam inuētus est in templo sedes, in medio doctorum, audiens illos, & interrogans eos. Super hæc: Vbi, inquit, duo vel tres cōgregati sunt in nōme meo, ibi sum in medio eorum. Ad hunc ordinem referendū est, quod testatur & **LVCAS**. Ipse autem, transiens, per medium illorum ibat. Eodem pertinet, quod scriptū est: At ego in medio vestrū sum, vt qui ministrat. Quid? quod cruci suffixus, medius latronum duorum pendeat. Adde his id quod apud **IOANNEM** refertur. Venit **IESVS**, stetitque in medio, & dicit eis: Pax vobis. Nam illud quid attinet commemorare, quod idem testatur in Apocalypsi, dicens: Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum stans, tanquam occisus. Bene vale, memor eius, quod dici solet: Medio posuit Deus omnia campo.

EVANGELICAE PARITER

& Apostolicæ Similitudines atq; Parabolæ.

MATTH. 12. Quæadmodū enim fuit sonas in vtriusque ceteri tribus diebus ac tribus noctibus: Sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus ac tribus noctibus.

Matthæi. 13. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni cōburentur: Sic erit in consummatione seculi huius. Mittere filius hominis angelos suos, & colligent e regno illius omnia offendicula, & eos qui parant iniquitatem, ac mittet illos in caminum ignis, vbi erit ploratus, stridorque dentium.

SIMILIA.

133

Matthæi. 23. Vae vobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum omni que spurcitia: Sic & vos foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate.

Matthæi. 24. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet vsque in occidentem: Ita erit aduentus filij hominis.

Eodem. Sed sicut erant dies Noë: Ita erit & aduentus filij hominis.

IOANNIS. 3. Spiritus vbi vult spirat, & vocē eius audis, sed nescis vnde veniat, & quod vadat: Sic & omnis qui natus est e spiritu.

Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam.

Ioan. 15. Sicut palmes nō potest ferre fructū à semetipso, nisi manserit in vite: Sic nec vos, nisi in me manseritis.

ROMA. 7. An ignoratis fratres &c.

Roma. 12. Quæadmodum enim in vno corpore multa membra habemus, membra verò omnia non eundē habent actum: Sic multi vnum corpus sumus in **CHRISTO**, singularem autem alij aliorum membra, sed tamen habentes dona iuxta gratiam datam nobis, varia.

1. CORIN. 2. Quis enim hominū, nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt Dei, nemo nouit, nisi spiritus Dei.

1. ad Corinth. 9. Nescitis quod ij qui in stadio currūt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis, omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinēt, & illi quidem vt corruptibilem coronā accipiant, nos autem incorruptam.

1. Corinth. 12. Quæadmodum enim corpus vnu est, & membra habet multa, omnia verò membra corporis vni? multa cum sint, vnum sunt corpus: Sic & Christus.

1. Corinth. 14. Quin & inanima, vocem reddentia, siue tibia siue cithara, nisi distinctionem soni dederint: quomodo cognoscetur, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim si incertam vocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

BEATI PAULI

Sic & vos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicitur? Eritis enim in aërem loquentes.

1. Corinthio. 15. Alia gloria solis, & alia gloria lune, & alia gloria stellarum: Stella quidem à stella differt in gloria: Sic & resurrectio mortuorum.

CLADEPHE. 5. Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christo dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, &c.

CLITHESA. 2. Perinde ac si nutrix foveat suos filios: sic affectu, ppeni in vos animo cupiebam impertire vobis, non solum euangelium Dei, verum etiam nostras ipsorum animas, propterea quod chari nobis facti estis.

1. Thessa. 5. Dies ille domini, ut fur in nocte ita venturus sit. Cum enim dixerint: pax & tuta omnia, tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri pręgnanti, nec effugient.

CLACOBIL. Nam qui hęsitat, is similis est fluctui maris, qui ventis agitur, & impetu rapitur.

Glorietur autem frater qui est humilis in sublimitate sua. Cōtrā qui dives est, in humiliatione sui: quoniam veluti flos herbę pręteribit. Exortus est enim sol cum aestu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt: Sic & dives in vijs suis marcescet.

Quoniam si quis audiat sermonem, nec cum factis exprimat, hic similis est viro consideranti faciem natiuitatis suę in speculo: Considerauit enim seipsum, & abiit, & continuo oblitus est qualis esset.

Iacobi. 2. Quod si frater aut soror nudifuerint, & egenes quotidiano victu: dicat autem aliquis vestrum illis: abite cum pace, calefcite & saturamini: non tamen dederitis illis, quę sunt necessaria corpori, quę erit vtilitas? Sic & fides si facta non habuerit, mortua est perse.

Quemadmodum corpus absque spiritu mortuū est: Ita & fides absque factis mortua est.

Iacobi. 3. Ecce equis frena in ora immittimus ut obediāt nobis, & totum corpus illorum circummaginus. Ecce naues quoq; cum tantę sint, & a ventis seuis agantur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunq; impetus dirigentis vo-

SIMILIA.

134

luerit: Ita & lingua pusillum membrum est, & magna iactat. Ecce exiguis ignis quantam materiam incendit. Et lingua ignis est, mundus iniquitatis: sic lingua constituitur in membris nostris quę maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis, & inflammatur à gehēna. Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumq; & marinorum domatur & domita est à natura humana. Linguam autem nulli hominum domare potest incoercibile malū, plena veneno mortifero. Per ipsam benedicimus Deo & patri, & per ipsam maledicimus hominibus, qui ad similitudinem Dei cōditi sunt. Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Nō oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons ex eodē foramine emittit dulcem & amaram aquam? Nunquid potest, fratres mei, ficus oleas gignere, aut vitis ficus? Sic nullus fons salum ac dulcem potest edere aquam.

CLIPETRI. 1. Propterea quod omnis caro gramen sit, & omnis gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramē & flos decidit: at verbum domini manet in æternum.

CELENCHEVS SIMILITVDINVM
iuxta ac Parabolarum siue collationum.

CEX MATTHAEO.

Sal terrę, lux mundi. 5. Oppidum supra montem situm. Eod. Lucerna subter modum. Eod. De duobus dominis. 6. De festuca & trabe in oculo. 7. De sancto non dando canibus. Eod. De margaritis ante porcos nō projicient. Eod. De lata porta, & spaciōsa via. Eod. De angusta porta & stricta via. Eod. De domo edificata super petram & harenam. eod. De assuta panni rudis. 9. De vino nouo & veteri. eod. De vtribus nouis & antiquis. eod. De pueris sedentibus in foro. 11. De fructu arboris bonę & malę. 12. De septem spiritibus & octauo. Eod. De seminante iuxta viam. 13. De seminante bonum semen. eod. De zizania & tritico. eod. De grano sinapis. Eod. De fermento in tribus mensuris farinę abscondito. eod. De thesauro in agro recondito. eodem. De pulchris siue bonis margaritis. eod. De verriculo siue reti missio in mare. Eod. Describa docto ad regnum cœlorum. eod. De fermento pharisæorum. 16. De cen-

IOANNIS DRIEDO

tesima oue perdita. 18. De eo qui debebat decem miliata lenta. eod. De operarijs in vineam conductis. 20. De filijs Zebedaei. eod. De ficu, quæ aruit. 21. De duobus filijs in vineam missis. eod. De vinitoribus qui missos ad se ob recipiendos fructus interficiunt. eod. De vocatis ad nuptias & veste nuptiali. 22. De his, qui in tecto sunt ne descendant tollere aliquid de domo: & qui in agro sunt, ne revertantur tollere tunicam suam. 24. De arbore fici. eod. De duobus in agro. eod. De duobus molentibus in mola. eod. De seruo fidei, quem praefecit dominus famulatio suo. eod. De decem virginibus. 25. De his qui talenta acceperunt. eodem.

TEX MARCO.

De seminare. 4. De homine iacente sementem in terram. eod. De grano sinapis. eod. De fermento pharisaeorum. 8. De vinea. 12.

TEX LVCA.

Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice cura teipsum. 4. De duobus debitoribus. 7. De eo qui semetem faciebat. 8. De eo qui inciderat in latrones. 10. De eo qui amicum adit media nocte. 11. De spiritu immundo ab homine egresso, ac tandem cum septem alijs sceleratioribus redeire vnde exierat. eod. De eo cuius ager ferax fuit. 12. De seruo vigili. eodem. De seruo, quem constituebat dominus super famulitium suum. eod. De ficu, quæ fructum non protulit. 13. De grano sinapis & fermento. eod. De inuitatis ad coenam. 14. De adificatione turris. eod. De rege volente in bellum ire. eod. De centum ouibus. 15. De drachma decima perdita. eod. De filio peregræ profecto in regionem longinquam. eod. De dispensatore iniquo. 16. De diuite & Lazaro. eod. De iudice iniquo. 18. De phariseo & publicano. eod. De decem seruis, qui minas acceperunt. 9. De vinea. 20. De ficu. 21.

DE PARABOLIS EVANGELICIS

Ioannes Driedo, de regulis & dogmatibus sacrae scripturae libro. 3. cap. 4.

SIMILIA.

335

Quia in scripturis nonnulla difficultas est ex parabolis, iam est de his differendum. Sciendum est ergo, quod turba cui locutus est CHRISTVS, non vnius est sententiae, sed diuersarum in singulis est voluntatum. Ideo loquitur ad illam in multis & diuersis parabolis, vt iuxta voluntates diuersas reciperent disciplinas, & quisque ex rebus quæ versantur in corde suo posset adinuari ad intelligentiam coelestis regni. Haec omnia inquit Matthæus loquutus est IESVS in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis. Matthæ. 13. Non dixit quod IESVS omnia quæ loquutus est, sit loquutus in parabolis, sed quod hæc omnia, quæ scilicet illic praemisera, & id quidem ad turbas, & sine parabolis non loquebatur tunc eis, scilicet turbis, nã & alijs temporibus, & ad discipulos multa loquutus est Iesus sine parabolis, vt patet apud Matthæum ex sermone domini in monte.

Parabola in scripturis sacris est diuersarum rerum collatio seu comparatio, sic vocata, quod vna res est alteri aut affimulata, aut comparata, quasi praevia veritatis vmbra. Quod enim parabola Græco vocabulo appellatur, hoc Latine similitudo dicitur, quæ est discrepantium rerum sub aliqua similitudine facta collatio seu comparatio. In scripturis sacris parabola sunt, quando scripturae author id quod in rebus spiritibus, aut diuinis, aut mysticis intimare voluit, per comparationes aliquas significavit, quas Dei spiritus in scripturis composuit, vt per terrenas similitudines, facilius coelestia capiamus. In omnibus parabolis, siue innitantur argumento per locum à similibus, siue argumento per locum à dissimilibus, res corporales, rebus diuinis, de quibus agitur, propter similitudinem aliquam comparantur.

Ad intelligendum autem vires & significationes parabolarum, id præcipue in omnibus observandum est, vt diligenter consideremus intentionem propter quam parabola ipsa est assumpta, scientes non esse necessarium, vt omnes illius partes gerant similitudines earum rerum, propter quas ipsa est composita.

Omnis parabola obliquo & figurato modo rerum quarundam naturam manifestat. Et ideo non oportet, inquit Chrysostomus, neque nimia cura in singulis parabolarum verbis an-

xium esse, neque ea, quæ in illis sunt, secundum totum quod dicitur, inuestigare, neque omnia opera & officia ad imitandum lumere. Sicut in scripturis veteris legis: Si qui typum gerunt Christi, ut Iob, Sampson, Dauid, Salomon, non in omnibus, sed in certis quibusdam gestis, personam significat Christi saluatoris. Sed cum id, quod per parabolam author ipse componens intenderit didicimus, inde utilitate collecta & intentione, propter quam assumpta est, intellecta generali quodammodo, eatenus debemus aptare omnia, quatenus conueniant intentioni propositæ, ut finiatur, quæ deinceps super singulis parabola: pticulis fieri posset, curiosa inuestigatio. Verbi gratia in parabola de patre familiâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, oportet considerare causam propter quam dicta est. Premiserat Saluator: Multi erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Et hinc sequitur: Simile enim est regnum cœlorum homini patrefamiliâs, qui exiit primo mane. Hic ergo regno cœlorum intellecto secundum eum, qui regnat assumitur parabola ad commonstrandum, quod Deus multis sero cōuersis tardèq; pœnitentibus sit daturus aut gratiâ aut mercedē aequalem illi gratiæ seu mercedi quā daturus est mane venientibus diutiusq; laborantibus. Et ne ob id Deus existimetur esse iudex iniquus, ita composita est parabola, ut & in huiusmodi dispensatione doceat Deum esse iustum & equum, figurali exemplo declarans diuinam bonitatem affuisse, & adesse omni generi ætatis hominum ad consequendum regnum cœlorum, & non esse prima ætate conuersis futurā in die iudicii vllā murmurandi causam cōtra bonitatem aut iustitiā Dei largientis tantam gratiam, tantamq; gloriā serō pœnitenti, quantā largitus est mane venienti, quia ubi fit vni gratia, non fit alteri iniuria. Et hic est scopus in quem tendit parabola tota. Proinde ex hac parabola non oportet colligere, quod sicut in hac vita contra patrefamiliâs murmurant mercenarij primi, videntes nouissimos aequalem mercedem recipere, ita & in die iudicii, primi qui à prima ætate in senectam vsque perseuerauerunt, murmurabunt nouissimos recipere mercedem aequalem, cum contrarium potius intendat Saluator, parabola: author, volens quod sicut in hoc mundo paterfamiliâs iusta ratione arguit carnales homines pri-

mos, habentes oculum nequam, & docet neque eos habere causam murmurandi contra nouissimos, neque se facere iniuriam illis: Ita in vespera, id est, in die iudicii Deus reddēs aequalia primis, & nouissimis præmia, illustraturus est primum mentes, ut planè videant se non habere iustam rationem murmurandi contra voluntatem Dei aequaliter facientis primis atque nouissimis. Verum quia sunt expositores qui in hac parabola, per sero, seu vesperam, intelligunt tempus sub aduentum Christi in carnem: Sciendum, quod etiam iusti bonique Iudæi gratiam Christi ex parte quidē, sed non ex toto intelligentes, primum murmurabant aduersus gentes, quod ex idololatriæ ortu, circumcisi, à lege Mosæica prorsus alieni, subito admitterentur ad Euangelij gratiā, murmurabant quidem non attendentes ad scripturas propheticas de misericordia Dei erga gentes donec instruerentur, quod lex Moysi haberet finem in Christo, cuius gratia & in nationes diffunderetur. Vnde & Act. 10. dicitur: Obstupuerunt ex circumcissione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia spiritus sancti effusa est. Huius quoque consideratione, etiam ipsi Iudæi in primordijs fidei habuerūt oculos utiq; nequam: Sic & in tribus parabolis, quas posuit Lucas capite. 15. videlicet de oue ex centum vna, quæ aberrauerat, & est rediit. Et de drachma ex decem vna, quæ fuit perdita, & est inuenta. Et de duobus filiis inter quos vnus perierat, & reuixit, causas oportet considerare propter quas fuerat assumptæ, ut intelligamus quare dominus Christus huiusmodi parabolas proposuerat: præmiserat autem Euangelista scribas & phariseos murmurasse contra Christum, quod peccatores & publicanos reciperet, & manducaret cum eis. Christus ergo, exemplis, figuris seu parabolis docuit illos non habuisse super hoc iustam murmurandi causam, sed potius gaudendi & congratulandi, innotans se ut pium pastorem & veram sapiētiam, ac bonū patrefamiliâs aduenisse in hunc mundum, ut saluaret atq; reduceret ouem, quæ perierat, inueniretque drachmam perditam & susciperet perditū filiū ad eor redeuntē ac respicientem: hoc est, ut saluū faceret genus humanū, quod perierat. Totus ergo illarum parabolarum trium contextus aduersus phariseos obmurmurantes prolatus est, & propter nos positus est, ut in

illis discamus nos non debere agrè ferre susceptione hominum peccatorum, sed gratum & acceptum habere, si peccatores resipiscant, & recipiantur in gratiam. In huiusmodi parabolis, nihil quidè est frustra aut superuacue positum, non tamè oportet nos circa singula esse sollicitos. Nam si velim' singulas particulas habere suam expositione exacta & specialem significatione, volentes inuestigare, quid intersit iter hominem vnum habentem cetum oues, & non plures, & inter mulierem habentem drachmas decem, & patrem habentem duos filios: Quid insuper sibi velit, quod cetum nominetur oues, & non plures, & quod decem drachmae & non quinq;, & quod significet quod in prima parabola conuocatur amici & vicini. In secunda verò amicae & vicinae. Et quid in tertia parabola significetur, quod senior filius fuerit inuidus de beneficio fratris, quod fuerit contristatus, cum tamen ille filius personam gerat iustorum, beneplacens patri, fruens & bonis illius, ad què & pater dixit: Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Haec & huiusmodi si velimus singula exactè perscrutari, & similia prorsus inuenire in rebus propter quas assumuntur parabolae, laboriosa res erit, & nimis forsitan curiosa. Cui sufficiat dominum saluatorem assumpsisse res illas ad confutandum scribas & Phariseos murmurantes contra ipsum, quod peccatores susciperet, & ad persuadendum eisdem per certas & manifestas similitudines, quod tantae bonitatis suae effusionem erga eos qui perierant, deberent non solum non agrè ferre, sed latèter suscipere, & gaudere potius, ac gratulari tantae clementiae illius, qui ut bonus medicus, & diligens pastor, & pius pater venit sanare, inuenire, suscipere, quod perierat. Oportet igitur ex nouissima parabola intelligere, non quod filius senior iustus, murmurando inuideat conuersioni impiorum, sed quod non habet de hoc iustam murmurandi aut inuidendi causam, tanquam dicat: Esto, vos scribae & pharisei iusti sitis, sicut filius ille carnalis beneplacens patri, non tamen contra me habetis vllam murmurandi rationem, quod fratres vestros, qui perierant, suscipiam. Deinde & hoc sciendum, quod in parabolis sint posita quaedam, non ut significent aliquid, sed ut series corporalium rerum constet, iuxta Augustini sententiam dicentis: In parabolis quaedam admi-

scuntur, ut expleatur narrationis ordo. Sic è præceptum christi dicentis: Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, metaphorice dicitur, pro eo quod est, huiusmodi laudem in tuo ieiunio studeas contemnere, ut cum ieiunas letus & festiuus te esse mostres. Hic iam si vltra progredieris inquirens, quidnam per faciem christi vs intellexerit, quid per vngere, quid per caput, non est quidem improbanda pia & studiosa sciendi indagatio, sed tota propositio intellecta in omnibus, quae scriptura per se singulatim exposuit, cauenda est curiosa perscrutatio & defensionis pertinax, in quod pia quadam ratione inuentum fuerit. Habes autem super hac sententia christi geminam expositionem apud Bernardum, sermone. i. in capite Ieiunij, ubi per caput intellegit aut christum, quem nostro ieiunio vngimus, dum sic abstinemus à cibis, ut ipse in nostro ieiunio glorificetur tanquam bonus odor: aut mentem nostram, quam vngimus, cum conamur ut ipsa suauiter delectetur in Deo. Item in parabola de decem virginibus considerare oportet principium, ex quo dominus huiusmodi parabolam induxit, & finem quod concluderit. Vnde praemisera parabolam de seruo vigilante, ex illa docens & monens, ne nos dominus inueniat dormientes, & ponat nos cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium, & continuo subiungit: Tunc simile erit regnum caelorum decem virginibus. Proposita autem parabola tota conclusit, Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Non oportet igitur ex hac parabola intelligere, quod in die iudicii virgines fatuae, id est, reprobi christiani sub vlla spe salutis sint, & paraturi lampades suas, & postulaturi à sapientibus oleum, seu charitatis pinguedinem, & ituri ad emendandum, & oraturi ad dominum dicendo: Domine domine aperi nobis, quandoquidem etiam reprobi, iuxta beati Pauli apostoli doctrinam, in momento, in ictu oculi, corporibus resumptis, prorsus relinquuntur destituti spe veniae, sed sufficit ex huiusmodi parabola intelligere in die iudicii fatuas virgines praeter angustia spiritus gementes, & nullum inuenientes auxilium misericordiae, etiam à bonis prorsus defendendas extra regnum Dei sublata omni spe veniae. Vnde aduentus christi comparatur nocturno furi suffocatori do-

IOAN. DRIEDO.

mus, non quod per omnia quadret furis & CHRISTI ad-
uenientis similitudo, sed ad id congruat, quod uterq; & fur,
& CHRISTVS adest ea hora, qua non putabatur. Item pa-
rabola Matthæi 18. Simile est regnum cœlorum homini re-
gi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis, totus scopus
propter quem assumitur est, vt nos contra legem Dei peccā-
tes, si velimus misericordiā a DEO expectare, demus & ve-
nitiam conferuis in nos peccantibus, præsertim si illam veni-
am ante nos procidentes petant, sicut & Deus misericors est no-
bis suppliciter rogātibus. Si verò in illa parabola velimus ex-
actè singula scrutari, quid videlicet significet decē talentorū
milia, cur decē milia nominentur, & non in alio numero, que
rursus sit vxor, & liberi, quæ iubentur venditari, quis cōseruus
debitor, & qui centū denarij, curiosa forsitan magis erit quam
inuestigatio vtilis. Cum scire sufficiat quòd in debito decem
miliū talentorum tā magnū debitū intelligamus quantum
DEO soluere nobis impossibile est, etiā venundatis nobis vxo-
re & liberis, quia nihil à se homo habet, per quod se à peccā-
ti debito redimat. In debito centū denariorū intelligitur offen-
sa, quam fecit homo in hominē. Hæc etsi maior sit q̃ hō sol-
uere posset homini, longa tamen est distantia, & maior quā
est differentia decē milium talentorum, & centū denariorū.
Oportet ergo in omnibus parabolis, cōsiderare scopos, pro-
pter quos magister noster CHRISTVS assumpserit illas.
Et hæc omnia ex sequentibus sicut vtrunque apertiora.

Sciendū est autem duo esse parabolarū genera. Nam ex
Euangelij manifestum est spiritū sanctū in scripturis sacris
adhibere parabolas seu rerum comparationes, interdum se-
cundum aliquam similitudinem, argumēto sumpto per locū
à similibus, quæadmodū volētes persuadere solēt vt huiusce
modi dialēcticorū regula: Sicut illud, ita & illud. Interdū re-
ro ex dissimilitudine, argumēto sumpto per locū à min⁹ in-
esse ad magis inesse, affirmādo, aut a magis inesse, ad minus
in esse negando secundū has regulas: Si hoc, quāto magis &
hoc, aut si non illud, quāto minus istud. Primi generis para-
bolæ ex rebus corporalibus assumuntur, interdum ad persua-
dendum regni cœlorum valorem, seu pretij magnitudinē, re-
luti cū dicitur regnum cœlorum esse simile thesaurō. Inter-

DE PARABO. EVAN.

138

dum verò ad declarandū eiusdem regni incrementū, vim, effi-
caciā, & augmentum, veluti cū dicitur esse simile grano si-
napi, quod licet in principio parū & exiguum sit quantita-
te, grandis tamen est virtutis, qua crescit in arborem. Interdū
verò ad intimandum eiusdem regni transmutationem, in aliā
statum, in aliam gentem, aut populum. Interdum ad decla-
randum in regno illo malos esse commixtos bonis. Interdū
ad declarandū ipsius regis in regno illo prouidentiam, boni-
tatem & tolerantiam, & iustitiam. Interdum ad intimandum
eiusdem regis aduentum ex improviso esse venturum, ad in-
gerendum nobis vigiliam, & solitudinis assidue curam.

Huius primi generis primum sunt parabolæ septē, Mat-
th. 13. Prima parabola est de seminatore, qui exiit seminare, &
inter seminandum, alia iuxta viam ceciderunt, & à volucris
cœli deuorata sunt, alia in terram petrosam, alia inter
spinas, alia in terram bonam, & dederunt fructum, aliud cē-
tesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Hæc para-
bolam ipse CHRISTVS nobis exposuit, ex cuius interpre-
tatione patet collationem seu cōparationē in hoc cōsistere:
Quemadmodum materiale semen facit fructum nō in qua-
vis terra seminatum, sed in terra bona, ita semē verbi Euan-
gelij seminatum fructum facit in hominibus, qui audiūt in-
telligunt, & custodiunt illud, sed nō in quibuslibet fructum
facit. Et id quidē accidit nō ex seminantis culpa, nō ex semi-
nātis malo, sed ex audientis vitio, vtpotē propter crassitudi-
nē cordis & grauitatē aurij. Et ne arbitremur hæc vitia na-
tura esse, non voluntatis, subiūgit culpam arbitrij, & dicit: Et
oculos suos clausurunt. Vnde ex sermone Christi hanc para-
bolam interpretantis & dicentis, Omnis qui audit verbum
regni, & non intelligit, venit malus & rapit quod seminatū
est in corde eius. Hic est qui secus viam seminatus est. Disci-
mus seminatum hic bisariam dici, & hominem videlicet se-
minatum esse, eo quòd semen suscepit, & verbum regni se-
minatū esse in homine seu in corde eius, quemadmodū di-
cimus & agrum seminatum esse, & semē seminatum esse in
agro. Secundam parabolam proposuit eis dicens: Simile est
regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semē in agro
suo, cū autem dormirent homines, venit inimicus homo, &
Sij

IOAN. DRIEDO.

rit omnium margaritarum & possessionum suarum superate pretium, ilico venditis omnibus, mercatur illam: Sic & regnum cœlorum, id est, Ecclesia sanctorum Iudæorum, ante Christi aduentum delectatur bonis sapientum doctriinis, cui ditionibus legis, ac Prophetarum: vbi autem inuenit vnā sapientiam Christum, plenum gratiæ, & veritatis, & scientiæ legis ac Prophetarum complementum, renunciat omnibus & suæ voluntati, & suis quæ possidet, & ceremonijs legis, & vnica hac sapientia, in qua omnis inuenitur scientia, libero & expedito animo frui valeat, certò scies illam quālibet in hoc mundo exiguam, & cōtemptam valere omnes diuitias: Homo iste negociator intelligitur sanctus Iudæorum populus expectans Christum dominum, neque oportet in negociatore intelligere Christū. Nā in scripturis sacris Ecclesia plerumq; intimatur vt vna quadam persona.

Rursus quemadmodū sagena omnis generis pisces, bonos inquam & malos, quos commixtos tolerant piscatores, donec impleatur sagena, quam cum fuerit impleta, ad litus pertrahētes segregant bonos in vasa sua, malos verò & inutilēs rejciunt: Sic & regnum cœlorum, seu Ecclesia Christi iacta in mare huius seculi, complectitur omne genus hominū vsq; ad litus, id est, vsq; in diē iudicij, tolerās malos seu iniustos simul & iustos, donec impleatur electōrū numerus. Si quis verò ī huiusmodi parabolis, quas ipse saluator per se non exposuit, aliud sese inuenisse dixerit, putans nominibus thesauri, & negotiatoris, & margaritæ aliud quā diximus significari, non est improbandus, modò sententias doctrinæ coarpet Evangelicæ.

Eiusdem generis est parabola apud Matthæum in superioribus recitata, qua dicitur: Simile esse regnum cœlorū hominū regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Ex rebus prophanis sumpta similitudine ad spiritualem intellectum trāsit. Sic pater meus cœlestis faciet, inquit, vobis, si nō remisistis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Et statim hoc similitudo. Quemadmodum rex huius seculi miseretur plebunq; serui sui suppliciter rogantis. Vbi autē viderit eundem seruum erga conferuum suum inexorabilē, & nō prestare vllam misericordiā, implacabiliter iratus, tradit ipsam

DE PARABO. EVANG.

140

seruum, cui debitum remiserat, tortoribus, donec soluat vniuersum debitum. Sic regnum cœlorum intellectum secundū eū, qui regit, id est, pater noster cœlestis nobis, quibus peccata remisit, facturus est, si non remisimus fratribus in nos peccantibus. Hac intentione intellecta, poterit quisque sacre theologiæ studiosus ad instructionem morum & fidei accommodare ceteras parabolas eiusdem partes, & piē interpretari, quis rex, qui serui, & quid sit incipere rationem ponere cum seruo, quis debitor, quæ decem milia talentorum, quæ vxor, & qui filij, quæ sint omnia quæ rex vendi præcepit, vt reddatur debitum. Quid est eum, qui acceperat indulgentiam decem milium talentorum, egredi, quis conferuus, quid debitum cētum denariorum, qui centū denarij, quid sit suffocare, & dicere, redde quod debes, & qui conferui vidētes, ac contristati, & domino nūciantes omnia quæ facta erant, qui tortores. Eiusdem generis est Parabola Matth. 2. Simile est regnū cœlorū domini patrifamiliās, qui exijt primo mane conducere operarios in vineā suā, vbi i regnū cœlorū intelligitur comparatum secundum eum qui regnat, & ita similitudo accipitur hoc pacto: Quemadmodū paterfamiliās bonitate sua, aut liberalitate adueniente vespere, potest etiam nouissimo operario, qui circa vndecimā venerat dare denariū, sicut primo qui mane venerat cōductus denario. Neq; cū sit primo iniuria, si fiat alteri gratia: Sic regnū cœlorū, quod secundum eum qui regit, est Deus, adueniente vespere, i. aut tēpore aduentus mediatoris in carnem, aut consummatione seculi plerūq; nouissimos. i. sero ad Ecclesiam venientes, in gratijs & premijs æquat his, qui primi venerunt. Quemadmodū ergo illic si illicet in rebus prophanis, multi nouissimi sunt vt primi, & primi sunt sicut nouissimi, quia primis recipientibus, quod sibi debetur, non fit iniuria per id, quod nouissimis id est, sero venientibus fit gratia. Sic in vespere consummationis seculi, idem æternæ vitæ denarius datur, tam sero q̄ mane in vineam, id est, in Ecclesiam Christi venientibus. Sic & Matth. 21. Aliam parabolam, inquit Christus, audite: Homo erat paterfamiliās, qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrē profectus est. Cum autē tēpus frui-

IOAN. DRIED O

Etum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius. Agricola autē apprehensis seruis eius, alium ceciderūt, alium occiderunt, alium lapidauerunt. Iterum misit alios seruos, & illis fecerūt similiter. Nouissimē misit & filium, quem videntes diixerunt, hic est haeres, venite occidamus eū, & habebimus hereditatē eius, & apprehensum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Hac parabola sic scribis ac Phariseis proposita, interrogauit illos: Cū ergo venerit dominus vinearū, quid faciet agricolis illis? Auiunt illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus: Nunquam legis, lapidem quem reprobauerunt adificantes, hic factus est in caput anguli, a domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: ideo dico vobis, quod auferetur a vobis regnū Dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Varijs similitudinibus, diuersisque figuris res eadem contexitur. Quos in superiori parabola operarios & vinitores appellabat, in hac nunc agricolas, nunc adificatores, seu cementarios vocat, consideratione habita ad Ecclesiam, quae nunc vinea, nunc ager domini, nunc domus domini appellatur. In hac parabola, argumento sumpto a simili ex ipsorum Phariseorum & scribarum responsione conclusit CHRISTVS, regnū Dei iusta ratione auferendum esse a Iudaeis, qui inutiles serui, & infideles domino suo extiterant, & transferendum esse in alium populum, scilicet in gentes, quae faciant fructum eius, & manifesta est similitudo, siue regnū Dei intelligatur secundum id quod regnat, vt est CHRISTVS, siue secundum id supra quod regnat, vt est Ecclesia, siue secundum actum, id est, regnationem quae est in cordibus hominum per Christum regem, siue secundum id per quod regnat, vt scripturarum intelligentia. Omnia enim hac iusta ratioe, dum palam ostendit Dei providentiam, secundum temporum successionem illis affuisse, & ab ipso quod ad salutem eorum pertinet non esse praetermissum. Eos autem inaudita nequitia & crudelitate, hac Dei clementia cōtumaciter fuisse abusos. Sic & in parabola Matthaei. 22. Simile est regnū coelorum homini regi, qui fecit nuptias filio, mittens seruos suos vocare ad nuptias, illi autem neglexerunt &c.

DE PARABO. EVANG.

141

Per similitudinē subindicat Iudaeos ratioe iusta, propter inobedientiam, propter homicidia, & atrocia scelera perdendos & excludendos a nuptijs. Gentes verò assumēdas, sed & inter has esse nonnullos, qui sint & eijciendi, & in ignē mittendi, veluti quae fuere inuentae non habere vestē nuptialem, id est, candorem coelestis habitus, seu gratiam sancti spiritus, quae est charitas erga Deum & proximum. Nisi enim quis puram habuerit vitam, indutus viscera miserationum, hoc est fraternitatem, benignitatem, nihil ei proderit nuda fides.

Hic enim sciendum est, quod hac parabola, est alia ab ea, quam recitat Lucas qua dicitur: Homo quidā fecit cenā magnā, & misit seruos suos hora cenae dicere inuitatis vt venirent. Nam hic apud Lucam per cenā intelligitur eter num & vltimum conuiuiū, intra quod si quis semel fuerit ingressus, nunquam eijcitur. In superiori autem parabola, per nuptias intelligitur praesens Ecclesia, Christo sociata ex Iudaeis gentibusque collecta.

Eiusdem generis est parabola quae assumitur Matthaei vigesimo quinto: Tunc simile erit regnū coelorum decē virginibus, quae acceptis lampadibus suis, exierunt obuiā sponso & sponsae, & reliqua. Vbi in decem virginibus intelligitur Ecclesia, quae cōplectitur tam bonos, quam malos Christianos, per fidei sacramentum vni viro CHRISTO desponsatos, qui acceptis lampadibus, hoc est, visibilibus fidei tum sacramētis, tum operibus externis, in vasis, hoc est, in corporibus suis professione quadam, exeunt de mundo in occursum sponsae, id est, Ecclesiae sanctorum venturae ad iudiciū, vnā cum sponso Christo, quo tardante suum iudiciū somno mortis dormierunt omnes, sed prudentes quae sibi de oleo charitatis in Deum, & proximum in vasis suis prouiderāt, vnā cū lampadibus de somno mortis excitatae sub aduentum Christi paratae ingrediuntur ad nuptias coelestis gaudij, vbi in sempernum fruuntur sponso suo Christo, vnā cum sponsa, quae est coelestis societatis exercitus. Fatuae autem expergefatae tunc de somno mortis suscitatae, sentientes se oleo indigere, praē angustia spiritus consternatae, desiderabant quidē liberationis auxilia, destituta tamen omni spe obtinēdi, certō videntes iam transisse benefaciendi tēpus, perpetuò excludū-

IOAN. DRIEDO

tur à nuptijs. Similis generis est parabola, quam assumpsit Saluator contra Simonem quendam Phariseum, qui despiciebat non solum penitentem mulierem peccatricem, sed etiam reprehendebat dominum eam suscipientem. Est autem hæc parabola de fœneratore, cui duo erant debitores, & cum donasset debitū vtrisque, plus est ab eo dilectus cui plus donauit, Lucæ. 7. Ex qua concluditur, Mariam plus dilexisse Christum, per quem nouerat plura sibi remissa esse peccata, cui autem minus remittitur, minus diligit. Sic & secundū similitudinem sunt parabola de homine habente duos filios Lucæ. 15. Item duæ similitudines, quæ adhibentur in fine capituli Lucæ. 14. Vna de eo qui proponit ædificare turrim, altera de rege, qui vult ire ad bellū, ad hoc pertinent, vt quisque volens esse discipulus Christi, militare Christo, & templum sanctum ædificare suo Christo, priusquā accipiat hanc militiam, hanc disciplinā, supputet vires animi sui, ne ad obiectam occasionem deficiat ab incœpto. Deficiet autem, nisi priusquam profiteatur, renunciet omnibus, quæ possidet, & odiat patrem suum & matrem. i. & in se, & in suis parētibus, & cognatis contemnat humanum affectum, quo cum impedimento futuræ vitæ præsens vita delectat, ne in illius confusione dicant transeuntes. Hic homo cœpit ædificare, & nō potest perficere. Cœpit in via Euangelica militare Christo, & non potuit vsque in finem perseverare.

Et similis generis parabola fieri possunt ex Prophetarum & Psalmorum metaphoris, veluti cum Apostolorum prædicatio significatur in sonitu & elevatione seu impetu fluminum, quibus fremunt maria, conturbantur montes, cōfringuntur cedri, latificatur ciuitas. Sicut enim aquæ dum plurima confusione turbata deiciuntur in maris viscera, grandem reddunt sonitum, deiciuntque montes & arbores. Sic grandifona Apostolorum prædicatione gentes conturbata intremuerunt. Hactenus id parabolarum quib. adhibentur similia ad insinuandum Euangelicæ veritatis mysteria, seu officia. Aliæ verō sunt parabola in quibus talia quedam insinuantur non secundum similitudinem, sed per similitudinem, ex qua cognoscere possimus, quid sit in re dissimili. Quemadmodum Christus docens, quod ad resistendum

DE PARABO. EVANG.

142

hostibus, & superandum inimicos oportet nos semper orare, & non deficere, de iniquo iudice sumpsit parabolam, qui est neque timeret Deum, neque reuereretur hominem, tamē in portunitate quadam impulsus tandem cessit assiduus eiusdem viduæ interpellationibus, ne sibi ab illa tedium fieret, ne veniēs, inquit, suggillet me. In hac parabola iniquus iudex nec Deum nec hominem timens, nullatenus personam Dei gerit, sed per ipsum conijci potest, quantum Deus iustus & bonus curet deprecātes, cum nec homo potest continere eos, qui illum assiduus precibus tundunt, tanq̃ diceret: Si apud iniquum iudicem vsque ad effectum implendi desiderij valebat perseverantia viduæ deprecātis, quanto certiores esse debemus apud Deū fontem iustitiæ & misericordie valere orationē Ecclesiæ in tribulatione suppliciter & perseveranter deprecātis. Eiusdem generis est parabola Lucæ. 11. ad quem venit iuxta media nocte, vt mutuet tres panes: cōparatio est à minōri. Si enim amicus homo surgit de cubili, & dat non propter amicitia, sed molestia & tedio cōpulsus, quanto magis petētibus dabit bona Deus, qui diligens nos filios suos vt petam⁹ hortatur. Talis est & parabola Lucæ. 16. de villico, qui & iniqu⁹ dissipator bonorum eiectus à dispensatione laudabatur à domino, non de fraude, sed de prouidētia, quod prospexerit sibi in futurum, dum falsatis chirographis relaxauit singulis debitoribus, quātum sibi commodum visum fuerat. Laudauit dominus, inquit scriptura, villicum iniquitatis, quod prudenter fecisset, quia filij huius seculi prouidētiores sunt filij lucis in gnatiōe sua. Ex hac similitudine concludit Saluator: Et ego dico vobis, facite ergo vobis amicos de māmōna iniquitatis, vt quā defeceritis recipiāt vos in æterna tabernacula. Māmōna iniquitatis, seu opes nequitie dicuntur, quas cū domin⁹ dedit ad impēdia necessitatis fratrum & cōseruatiōem nostrorū, nos tenemus nobis. Quod Hebræi iuxta linguā Syriacā vocant māmōna, Latine appellatur diuitiæ, vt inquit Augustinus in libro de verbis domini, atq; hic magis sunt opes iniquitatis, si illas nobis faciamus diuitias, in ipsius constituētes nobis spē atque copiam nostræ beatitudinis. In hac ergo parabola villicus in eo quod falsatis chirographis fecit sibi amicos de bonis domini sui, personas iustorū nō gerit. Nō enim iusti domi-

IOANNIS DRIEDO

no suo aut proximo in aliquo facit fraudē, vt de ipsa fraude eleemosynā faciāt. Proinde ē cōtrario dicitur huiusmodi parabole, vt intelligamus silaudari potuit is, q̄ domino suo fraudē faciēs, in futurum sibi prouiderit, quanto magis à domino deo, q̄ nullū dānū sustinere potest, est pronus, & in clemētiā laudari merebitur, quisquis secūdu illius praecepta sibi amicos faciat de diuitijs sibi creditis. Tales igitur sunt parabola quae probant secundum huiusmodi principia, Si illud, quanto magis istud. Aut si non illud, quanto minus istud. Et talibus principijs innituntur ea, quae in nouissima parabola Saluator continuo subiicit. *Q̄ ui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est, & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est.* Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis? Si in alieno fideles non fuistis, quod verum est, quis dabit vobis? Ac si dicat: *Q̄ quisquis in rebus sibi à domino creditis dispensandis est tanta fidelitatis, ac sollicitudinis, vt etiā in his quae modica sunt, & parui pretij, sit sollicitus & fidelis domino suo, is magis erit sollicitus & fidelis domino suo in rebus maioris ponderis.* Rursus quisquis tam iniquus est, vt etiam in rebus parui pretij, ex parua videlicet vndeunque nata occasione, aut ex modica tēratione sit infidelis dño suo, is & multo magis infidelis erit in rebus magni pretij. *Qui pro re vili, & parui pretij vult praeterire iustitiam, & legem Dei transgredi, is multo magis id ipsum pro rebus magni pretij facturus est.* Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod vestrum est, quis credet vobis? hoc est, si in vilibus, vanisque diuitijs, quas dominus inaequaliter dispēsat, in eisdem cōstituens alios abundantiores, ad impendia necessitatis fratrum, fuistis non fideles dispensatores, sed avari detentores, quoniam pacto constituentium dispensatores in veris ac preciosis bonis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? hoc est, si in re transitoria, q̄ vobis cū ferre nō potestis, nō fuistis fideles, q̄s dabit vobis id quod vere vestrum est, quod & vobiscum potest esse perpetuum?

Experimur quidē plerosq̄, qui paruis in rebus fidem seruant, tenentes iustitiā normā, qui tamen pro magnis lucris & commodis violant & fidem, & iusiurandum, quemadmodum de Phariseis ait Saluator, liquantes culicem, camelum

DE PARABO. EVANG.

143

antem glutientes, hoc est, obseruantes minima, contemnentes maiora. Sed hęc nihil cōtra sententias Christi, quippe qui loquitur de fidei & iniquo, quatenus vt tales operantur, hoc est, quatenus operantur secundum affectionem, aut fidelitatis aut iniquitatis. Vnde bonus & iustus homo, ex virtute iustitiæ, disponitur ad vigilandum magis in rebus magni pretij, q̄ in rebus vilioribus & minutis, quae quasi pro nihilo reputantur. Attamen si virtus iustitiæ in eo sit tanta, vt faciat animum eius vigilare, & custodire iustitiæ normā in rebus paruis, multo amplius disponitur ad vigilandum in rebus magni pretij. Potest tamē fidelis & iustus secundū arbitrij libertatē transgredi tam in paruis, q̄ in magnis, quemadmodum ait de illo scriptura: *Q̄ ui potuit transgredi & non est transgressus.*

Ex supradictis igitur manifestum est, quod regnum coelorum, cū dicitur esse simile huic, aut illi, non oportet ex hoc intelligere similitudinem assumptam in omnibus suis partibus conuenire mysterijs regni coelorum, cui adhibetur, cum sufficiat similitudinē esse in ea regni coelorum parte, aut conditione, propter quam declarādā erat assumpta. Hoc patet primum in parabola de decem virginibus, & in parabola de duobus filiis, & in parabola de patre familiās, qui cōduxit operarios in vineam suam. Manifestum est quod hęc nouissima parabola non in omnibus partibus conuenit, siue exponatur de vesp̄era, id est, de fine mundi, quemadmodum interpretatur Chryso. Greg. Rabanus, & ceteri antiquiores, siue Nic. de Lyra, & alij quidam de vesp̄era. i. de tēpore sub grana primi aduentus Christi distribuentis gentibus gratiam Euangelicam patem Iudaeis, qui sub onere & astu legis diu laborauerāt. Haecenus de parabolis, quas dominus noster Christus diuerfas proposuit populo Iudaeorū, vt iuxta vulnētum varietates, sit & medicina diuersa. Quemadmodum diuersus est hominis stomachus, alij amarum, alij dulcibus, alij austerioribus, alij lenibus delectantur cibis: Ita & varius est hominum animus, alij duris cōminatiōibus, alij consolationibus, alij correptionibus indigent, & secundū varios hominū animos, varias Christus proposuit parabolas ex rebus corporalibus & visibilibus sumēdo similitudines, quibus vel timore, vel amore moueatur animus super rebus spiritualibus. FINIS.

BASILIVS IN ISAIA M.

Imagines
vultuum.Nix.
Lac.

Aqua.

Venatorū
Iaqueus.
Bellatūm
insidia.Nouae vo-
cum fictio-
nes.Corpora
mollia ce-
dentiaque.

Ars.

Mare.

Quemadmodū enim vultuum imagines nō in qualibet materia redduntur, sed in ijs duntaxat, quae leuorem & pelluentiam quandā habent. Ita non in quibuslibet mētibus operatio spiritus, sed ijs quae nihil habent obliquū, nihil obtortū. Candida quidē nix, verū imaginē intuentū non reddit, propterea quod inaequalis est, ē cōcreta spuma constās. Lac albū, at nō exhibet imagines, eō quod huic exiguae quēpiā sint bululae. Cōtrā aqua, tametsi sit nigra specie, tamen representat ob leuorē. Ita videlicet vitae inaequalitas nequaquam idonea est, ad recipiendam diuinam operationem.

EIDEM DE SPIRITV S.

Quemadmodum venatorum laqueus, ac bellantium insidia fraudem habet occulta arte subditam. Ita complurium interrogationes insidiosae sunt, qui percontationes obijciunt, non vt ex his capiant aliquid vtilitatis, sed vt quum repererint responsum minus facientem ad ipsorum affectū, hanc iustam belli causam habere videantur.

Ceterum qui consueti fastidiunt, ac vetera tanquam obsoleta summovent, ij sunt qui nouas vocum fictiones: quemadmodum qui in cultu studiosi sunt ornatus, semper nouam formam praerunt communi.

Quemadmodum in corpora mollia, cedentiaque non possis egregiam plagam impingere, eo quod obfistere, contraque niti non queant. Ita eos qui palam infantiunt, non possis forti iuueniliūque redargutione percellere.

Quemadmodum ars est in eo qui nactus est illam. Ita gratia spiritus in eo qui recipit, semper quidem praesens, at nō perpetuū operans. Nam & ars potentia quidem est in artifice, actu verō tum, quum secundum illam operatur. Itidem spiritus semper quidem adest dignis, sed operatur in illis iuxta vtilitatem, aut in prophetijs, aut in sanationibus, alijs miraculorum operationibus.

Quomodo mare baptismi typum gerens separat a Pharaone, sic & lauacrum hoc a diabolica tyrannide. Illud quidem occidit hostem in se, moritur & inimicitia, quae nobis fuit cum Deo. Ab illo populus exijt illaesus. Ascendamus & nos ab aquis tanquam ex mortuis viui, seruati per gratiā eius

qui vocauit nos. At vmbra quam fecit nubes figura est dei proficiscente a spiritu sancto, quae flammam cupiditatis mortificando membra refrigerat.

Atque illorum quidem verba talia sunt, qualia essent hominum ira commotorum, qui ob rationem affectu obscuratam a nullo temperant, quod ad viciandum cum, a quo offensi sunt, faciat.

Spiritus sancti sic omnes participes sunt, vt ipse maneat integer, radij solis in morem, cuius beneficiū sic adest eo qui Radij solis fruitor, quasi soli addit, quum & terrā illustret, & mare, & aērā misceatur. Itidem & spiritus sanctus, vnicuique; capaciu quum addit, quasi soli, omnibus sufficere & integram gratiā infundit, quo fruuntur quaecunque de illo participant, non quantum ipsa sua natura possunt capere, sed quantum potest ille.

Et quemadmodū corpora illustria perlucidaque cōtacta radio solis, sunt & ipsa supra modum splendida, & alium fulgorem ex sese profundunt. Sic & animae spiritu afflatae, ac spiritu illustrate, hūt & ipsae spirituales, & in alios gratiā emittunt. Hinc futurorum praescientia, arcanorum intelligentia, occultorum comprehensio, donorum distributiones, coelestis conuersatio, cum angelis chorea, hinc gaudium nunquam finendum, hinc in deo perseuerantia, hinc similitudo cū deo, & quo nihil sublimius expeti potest, hinc est vt Deus fias.

Profecto stulti, ac omnino infantilis animi est, puerique cui reuera lacte est opus, ignorare magnum illud mysterium nostrae salutis, quod quemadmodum doctores facere solent, Doctores in instituendis discipulis, ita nos in exercitatione pietatis dū ad perfectionem inducimur, primum perceptu facilioribus, ac nostro modulo congruentibus ad incomprehensibilem scientiam paulatim introducti fuimus, Deo qui nostra gubernat, oculos nostros velat in tenebris enutritos, paulatim ad magnum illud lumen assuefaciendo subuehente. Dum enim parcat infirmitati nostrae, in profunda opulentiā sapientiae suae, inque imperscrutabilibus iudicijs, placidam hanc nobisq; accommodam adhibuit institutionem, vt prius corporum vmbrae intueremur, & in aquis solem cerneremus, cōsuefaciens, ne protinus spectaculo purae lucis offensus, caligaremus.

Corpora
illustria.

Doctores

Accommo-
dat institutio.

BASILII MAGNI

Stadij finis

Quemamodum enim in his qui postea quam ad stadij finem perueniunt, sese reflectunt, & priusquam in contrarium moueantur, consistunt paulisper, ac requiem aliquam interponunt: Sic & in mutatione vitæ videbatur necessarium, vt mors inter priorem & posteriorem vitam intercederet, quæ & præcedentem finiat, & initium det sequentis.

Lucerna.

Quemadmodum enim si in nocte tollas lucernam ex domo, superest vt nihil videant oculi, nihil operentur virtutes, nec agnoscatur rerum dignitas, sed per ignorantiam aurum perinde conculcetur ac si ferrum esset: Ita in intelligibili gubernatione, impossibile est illam iustitiam manere vitam absque spiritu: nihilo profecto magis, quam exercit^{us} in recto ordine manere potest absente duce, aut chorus in consonantia, nisi adsit chori præfectus, qui temperet harmoniam.

Exercitus.
Chorus.

Floridi colores.

Sicut enim quæ iuxta floridos colores posita sunt, ex splendore promanante colorantur & ipsa: Sic qui euidenter intendit oculos in spiritum, ex illius gloria quodam modo transformatur, vt fiat illustrior, dum veritate à spiritu promanante, corde illuminatur.

Contagia pestilentiarum.

Quemadmodum in contagijs pestilentiarum etiam ij qui summa cura seruant victus rationem, tamen ijsdem morbis quibus ægroti laborant, ob consuetudinem eorum, qui corrupti sunt, opplentur & ipsi. Itidem nunc omnes similes inter nos facti sumus, à contentione, quæ nostros animos occupauit, ad malorum æmulationem redacti.

Corpora curantes.

Ut in pestilentia solet euenire, ij qui corpora curant, sanos quidem & eo morbo liberos adiumentis quibusdam ad sanitatem seruandam facientibus, secum ros reddunt, illos vero qui iam affecti sunt minimè attingant: Sic iermo noster ex parte tantum aliqua proficere poterit custodiam atque obseruationem contra prauos affectus animi monstrando: hos vero qui iam illis tenentur prætereundo.

Nauigia.

Vtut nauigia quando fluctibus procellæ acceptis grauatur, necessario commeatus vacatione ac proiectione vacuanda sunt: Sic ebrijs rerum stomachum grauantium vacatio necessaria, ex quo & vomitione & deiectione frequenti vix leuari possunt, tanto naufragis deteriores, quanto illi res cau-

SIMILIA.

45

santur extrinsecus & mare.

Sicut splendens aliquid visum perficit, summè autè splendens, hebetat atque vastat: & magni sonitus ac strepitus ob excessum, auditum tollunt: Sic & isti ob assiduam atque immodicam voluptatem sese vastant atque corrumpunt, & à delectationis via omnino auertunt.

Nam sicuti valles & botri donec torrentibus inundantur pleni esse videntur, vnda verò desinente, statim sicca vacuèq; remanent: Sic & vinolètorum ora vino ac potatione duratib^{us} exauriuntur ac madescunt, paulò post còtinua siccitate laborant.

DE IEIUNIO.

Quemadmodum vermes qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdà vehemèter acerbis & amaris excutuntur: Ita peccatum in ítimis recessibus habitans, extinguit, enecatque simul atque in animam supuenerit ieiunium, ob hoc ipsum suo dignum nomine, quod inedia purget animæ viscera.

Sicut fames præcedens, epulas facit inuases: Ita & eduliorum sumptionem ieiunium condit atque edulcat.

Perinde atque in acie hinc atque hinc instructa ad còflictum, qui alteri parti fert suppeditas, facit vt alter vincatur: Ita qui carni sese adiungit, expugnat spiritum, & qui stat à spiritu, carnem in seruitutem redigit.

Quemadmodum enim luxur cogit illos onustos incedere nimirum ea quibus se ingurgitarint circumferentes: Sic ieiunium eos & leues reddit, & expeditos.

Quemadmodum qui longinquam professionem adornant componunt sarcinas, & comèatui parant: Ita nonnulli vecordes hodie aduersus quinque dierum ieiunium vino indulgent.

Nisi forte dicturus es illud, quod nauelari facilius seruatur Naui sarcinis onusta, quam ea quæ ad cursum expedita est nis onusta, siue ad leuis. Nam oneris magnitudine grauata quamuis exiguis expedita - perata est, facile suffert vndarum impetum, eo quod nullas res impediatur eam, quo minus fluctum in altum surgentem superet. Eundem ad modum, & hominum corpora, assidua explicatione degrauiata, facile à morbis demerguntur. Caterum quæ facili leuiq; vtantur alimonia, non modo malum, quod à morbo imminente expectabatur, velut tēpestatis afflutura

BASILII MAGNI

effugiunt, verum etiam presentem iam aegritudinem, veluti turbine quendam coorientem discutunt.

Amiantos lapis.

Est lapis eius naturæ, quem hinc Amianton Græci vocant, ut inquinari non possit, hic ab igni non vincitur, sed impositus igni videtur ignescere & in prunâ verti, rursum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior: huiusmodi erant illorum puerorum corpora apud Babylonios, illud ieiunio cōsequuta, ut nulla possent vi inquinari. Siquidem vehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent auriculae: ita apparuerunt innoxia, ut igni superiores, quoniam potius auro potentiores declarati sunt. Neque enim illos liquefcit ignis, sed integros illos seruat.

Sol. Vigiliæ. Sanitas. Vapores.

An non vides solem esse latiore post noctem ac vigiliâ esse iucundiorē post somnum? & sanitatē desiderabiliore diuersa expertis? Idem & cibus gratior post ieiunium.

E copiosiore pastu ceu formosi vapores quidam exhalant, qui lucem sancti spiritus in hominis mentem irradiant, quasi densa nubes interueniens, intercipiunt.

Famulus.

Ne velut in hos dies, crapulæ thesauros reponito. Ita infida pœni cella est, in pertosum hauris dolium: fit enim ut vinum perfluat, ad suam recurrens viam, peccatum verò maneat in dolio: famulus profugit ab hero verberante, tu verò non recedis à vino, quod contudit caput tuum. Ebrietas et somnum adfert mortis germanum: Ita vigiliam habet somnijs adsimilem.

Oleum.

Fumus abigit apes, dona verò spiritualia fugat luxus. Quemadmodum oleum obliuit athletâ: Ita ieiunium robur addit ei qui ad pietatem exercet se.

Milites.

CHOMILIA II de ieiunio.
His qui bellicis in rebus exercentur, qui in palestrâ luctando defudant, conuenit ut ciborum copia reddant seipsos corpulentos & obesos, videlicet, quo validioribus neruis labores queant capeffere: contrâ verò quibus non est collatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi retores tenebrarum, aduersus spirituales malicias, hos oportet per sobrietatem ac ieiunium ad certamen exerceri.

Rhipisasp.

Leuius periculum est si quis rhipisaspis appellatur, quod

SIMILIA.

146

clypeum in acie abiecerit, quàm si magnam illam armaturam ieiunium videatur proiecisse.

Quod in equis accidere solet, hoc in hominibus quibusdam, ut quò copiosius ipsis suppetunt necessaria, hoc euacuant ferociore.

DE IRA.

Quemadmodum in medicorum præceptis, quâdo adopsite & ex artis ratione experientia sumitur, tunc maxime utilitas ostēdi solet. Sic & in spiritualibus monitionibus postquæ præcepta exitu testimonij comprobati ostēderunt, tunc eorum utilitas ad vitam illorum quæ admonentur correctionē & eruditionē refertur.

Quemadmodum torrētes ad curua loca decurrentes secum obuia quæque trahunt: Sic & iratorum impetus violenti & instabiles omnia similiter percurrunt atque obruunt.

Sicut ille qui minime sentientem aut curantē verberat seipsum lædit, & incōmodo afficit, quod nec inimicū pleste Scipiliare, nec manum iramque exatiare se videat: Sic & is qui contumelia in eum, qui nequaquam doleat, utitur, perturbati animi consolationem inuenire nullo modo poterit.

Sicut miles quidam apud ducem arma sumens paratus est eius iussu auxilium præbere: Sic iracundia rationi adiutrix contra peccatū fuerit.

DE INVIDIA.

Quemadmodum venenum, ferrum: Sic invidia hos qui eam possident absumit, atque vastat. Magis autem sicut viperas dicunt abrupto matris ventre nasci, sic & invidia concipientem eam animum corrodere simul ac tabescere apta est, nec nimirum, cum hominem malignum & inuidum, continuo dolor atque tristitia comitentur.

Quemadmodum ardentem syluam, aut materiam nobis cura est procul fugere ac ab ea secedere: Sic opus est (quoad uerba) fieri possit ac liceat inuidorum cōuersationes à nostra amicitia repellere, ut extra eorum venenatas sagittas securus agamus.

Quemadmodum sagitte magna vi emisse, si in durū aliquid ac respuens inciderint, in emittentem facile redeunt: Sic inuidia proximis tristitiâ nequaquam adfert, inuidenti tantū officit. Sicut vulures permulta quidem prata, multa etiam amena & odorata loca circumuolantes, ad tabida & feculenta loca feruntur. Muscæ quoque salubre si quod offendunt, præ-

Sagittæ

Vultures

Muscæ

BASILII MAGNI

tereunt, ad hucera verò properant. Sic & inuidi vitæ splendorem ac rerum bene gestarum magnitudinē minime quidem respiciunt, manca verò & fragilia, & si quid erratum (ut quandoq; rebus accidit humanis) tantum obseruant, hæc diuulgant, & per hæc tantum homines dignosci volunt.

Quemadmodum maligni pictores qui hominis imaginē ex aliqua nota aut hucere natura seu casu insita corpori, effingunt, claramque esse cupiunt.

DE INSTITVTIO. MONA. cap. iiii

Sicut faber securi faciēs aut falcē, meminit semper eius q op^o iniūxit, & retinet i corde suo cui^o magnitudinis vel qualitatis vel formæ iniūxit fieri securi, & illud sēper intēdēs q sibi meminit à domino operis iniūctū, ad hoc dirigit manū ministeriū, vt forma operis cū ei^o q iniūxit aīo ac volūta te cōueniat: Si autē obliuiscatur qd vel quale sit q sibi fuerat imperatū, sine dubio aliquid aliud q sibi fuerat iniūctum faciet: Ita & Christianus omnem conatum, & omne studiū in actibus suis adhibere debet, vt secūdū voluntatem Dei qui opus iniūxit, suū quoque dirigat opus, vt & actus sui ornēt, & possit eius qui præcipit volūtatē implere. Tunc etiā illud cōplere potest quod dictum est: Siue manducetis, siue bibatis, siue aliud quid faciatis, omnia ad gloriam Dei facite. Si verò declinet aliquis à regula, & corrumpat obseruantiam mandati, ex ipso arguetur quod sit immemor Dei.

SERMO. IN ALIQVOT SCRIPTVRÆ LOCOS.

Vidi ego iā, partim audiui, res certa est. Inter animalia hominibus inimicissima, pardalim quādoque in stadijs hoīs oculos præ ira inuadēt: q autē feræ deludere furorē querūt hominibus imaginē ei ex charta ostēdūt, illa statim furibunda eā cōcepit atque dilacerat, hoc argumēto satis ostendens, qra sit eius aduersus hominē inimicitia: Sic itē diabol^o in imagine hominē apparētē infectatur, quando Deum ipsum autē gere nequit. Sic & contra nos bellum ipse satīs ostendit.

SERMO. AD BAPTISMVM.

Auis astuta.
Auceps.

Vidi ego iā auis astute mirā artem, cum pullos suos videat adhuc ob debilitatem prædæ periculo expositos sese aucupante illos, vt prædæ paratā offerre, ita sese vertēt ac gestus dispensantē, vt nec periculo penitus, aut manibus se præ-

SIMILIA.

147

beat, neque itē insidiant, spem omnino eripiat. Sic itaque illum inter vtrūque versando, occupando, in se retinēdo: spatium dat natis ociose fugiendi. Ipsa ad extremum euolat. Caue igitur ne tu aucupi similia patiaris, certa pro incertis relinquens, spem firmam vana commutans.

SERM. IN VERBA: IN PRINCIPIO ERAT &c. Sol
Solem hūc sensibilem, nemo est qui nō laudet, & ipsi^o magnitudinem, simulque pulchritudinem, & radiorum symmetriam & lucis splendorem admirans: Si verò in eo diligētius atque pertinaci^o intuebitur & indies eius aspectū cōsiderabit, nō solū quæsit in eo deprender, sed etiam oculorum acriem debilitatus abscedet. Tale quid mihi videor pati mēte si requiratur de Deo, quid sit.

IN PSALM. PRIMVM.

Quemadmodum in gradibus prima est ascensio ab humo recess^o: Sic i exercitatiōe laudabilis opis, discess^o à malo.

Sicut qui in cœno sese obuoluūt, continuo sibi lutum augent: Sic qui in carnis affectus facile ruunt, ceditatem ex volunti. Inprate singulis diebus sibi accumulāt.

IN PSALM. XXXVII.

Non fugit corripī, sed in ira corripī. Velut si quis medicus, eo qui paratus sit per ferrum & cauterium, & amara remedia auxilium ferre, in cura morbi alicuius dicat: Non quæso per ignem, neu per ferrum & incisiones, sed per leues & faciles medicinas me cura.

IN PSALM. LXI.

Vidi ego iam medicos, non prius medicinas salutarē dare, quam vomitū grassantem naturam, morbi causam euacuent. Sed & vas quod odore tetro fuerit refertum, vnguentum odoratum minime recipere poterit. Op^o itaque ea quæ prius occupant, vt impedimenta remouere, si alia succedentia collocare velimus.

IN PSALM. CXY.

Cuiuslibet disciplinæ necesse est indemonstrata esse discēti^o. Principia hoc em manifeste ex ijs q sūt extra fidē, apparēt. Nā si geometricæ prima principia nō cōcedas, durū fuerit idē sympsalina deducere. Itē i arithmetica, i primis innotat. Elementis, reliqua q ex ijs sequuntur ipediūt: Sic & medicis medicinæ principia minime demonstrantur. Denique in quolibet studio, q ordine in finē pcedit, ipossibile primo-

BASILII MAGNI

rum subiectionum demonstrationes inquirere. Sed necesse omnium artium quæ probatione nituntur, principia sine vestigatione aut ratione posita, reliqua quæ deinceps sequuntur cum ratione ostendant: Sic & theologiæ mysterium ex fide, minimè rationibus probata, ædificium quarit.

Credere inquit Apostolus oportet accedere ad Deum, quia ipse est, nec contendere quid est.

IN PSALM. 14.

Inquilinus. Quemadmodum incola qui alienæ inquilinus est domus, ad domini arbitrium eam colit atque exercet: Ita & nobis curis diligentia traditur, ut cognoscere eam exerceamus fructum ex ea bonum pbeati reddamus. Si enim Deo digna fuerit, fiet ei tabernaculum.

IN PSALM. XLIII.

Pannus. Quemadmodum pannus stamine orditus contextitur: Sic si verba facta comitentur, aut sermonibus probis actiones induantur, ornatisima quedam animæ circumdatio, munificentiæ fiet, qui vitam re ac verbo perfectam redolent: simbræ namque vestis spirituales hæ sunt, ideo aureæ dicuntur, quæ item virtutem notare videntur re ac verbo absolutam, quod hæc vestibus extent, ac panno superfunt.

IN PSALM. XLV.

Oculi. Velut oculis euenire solet, ut intervalla remota, hebetem faciunt visibilibus comprehensionem, propinquantes verò ac vicinitates intuitum, ociose ac distinctè notitiâ visibilibus præbet: Ita & in cõtemplationibus puris, is qui per bona opera, sese de o familiarem ac propinquum non redidit, ipsius opera puris mentis oculis videre non poterit, idcirco, Venite, appropinquate, & sic videte opera domini, &c.

Calamus. Sicut calamus instrumentum scribendi est, ipsum scitè mouente manu ad eorum significationem quæ scribuntur: Sic etiam iusti lingua, quam sanctus mouet spiritus, æternæ vitæ verba ardentium cordibus inscribit, tincta quidem non amentio, sed spiritu Dei viuientis.

IN PSALM. XXXIII.

Lumen. Sicut sensibile hoc lumen non omnibus similiter oritur, sed habentibus oculos & vigilantibus, & nullo impedimento prohiberi valentibus, rectè conspicitur solis aduentus: Sic & iustitiæ verum lumen, quod illuminat omnem hominem

SIMILIA.

148

venientem in hunc mundum, non omnibus eius splendorem præbet, sed his tantum qui rectè erga Deum se habent: Lux, inquit, orta non peccatori, sed iusto: Ut enim ortus est sol, sed non vespertilioibus, nec alijs animalibus nocturnis: Sic & lux natura quidem ipsa fulgens & clara est, non tamen omnes claritatis participes existunt.

IN PSALM. Bened. do. in om. temp.

Linguam hominis similem fecit lenæ cuidam & conciliatrici, quæ parata est seu bonam, seu malam concupiscentiâ ad effectum perducere.

Non aliter quàm ceruus venenum ex antris trahit halitus suo, & purgat. Ita quidam sua pia conuersatione alios à peccato retrahunt, & conuertunt.

IN PSALM. LIX.

Ego fratres hodie vestram ad audiendum alacritatem respiciens, & meam dicendo debilitatem considerans, quâdam similitudinem pueri infantis mihi videre videor, qui lacte, vbi materno ob valetudinem deficientem prohibetur. Mater verò filij desiderium sentiens, quanquàm exiccato lactis fonte, vexata tamen, & manibus puerilibus pulsata, vbi qualiacumque præbet, non tam ut infantem nutriat, quàm ut sentem sedet, & ad quietem adducat: Sic itaque mihi euenit, qui quanquàm valde sum ex hoc morbo corpore debilitatus, non consolationem vobis quidem optatam, ac dignam offeram, sed copiam ac faciendam, qualem possumus, præstabo. Quamobrem ingenti charitati vestræ tantum satis erit, vestrum in me desiderium sola voce sedare.

Flamma, quæ à proprio fumo supprimitur, aditum liberum non habet, sed circa illum voluitur: Sic & virtute animas dirigente tabescere deijciq; a magnis turbationibus non contingit, cum nullum ad exteriora respirationis exitum habeant.

Ignis. Quemadmodum ex igne naturaliter emicat splendor, ex vnguento quoque præstanti diffunditur odor: Sic & sanctorum commemoratio gestorum, ad omnes prouenit utilitas.

Sicut arbores, quæ bona ferunt poma, propriæ bonitatis laudem nutriendi tribuunt humo: Sic iste ex nostræ vrbis pomifere.

T iij

BASILII MAGNI

diens vtero, ad summumq; gloriæ culmen euectus, patriæ, quæ cum produxit atque aluit, honorem gloriosissimi martyrij tribuit. Iucunda sunt nobis externa poma, modò delectent sapore: sed nostro longe gratiora gustui propria quàm peregrina, præterquàm, quòd & gloriàm quandam nobis conferre videntur.

Odoramentum. Quemadmodum suavia aromatum odoramenta, proprium quiddam per aërem continentem spirant, quib' præfentes recreantur: Ita vir bonus toti sibi commorantium cōtubernio salutaris & iucundus.

Apes & columbe. Quemadmodum apes fumo fugantur, & columbas fœtor expellit: Sic vitæ nostræ custodem angelum lugubre, ac putens abigit peccatum. Sed & delicti cuiuspiam reticentia, latens est animi morbus.

Tragediæ. Veluti tragediorum est fictio personæque accommodata, quibus theatra constituunt: Sic tu ordine putas lugentem, & personam, & formam convenientem esse oportere, vestem in primis atram, comam squalentem, tenebrosam domum, sordidam, puluerulentam. Rerum euentum formidabo: non mentem auertam? Non sinâ me a plaga improvisa præcipitem agi, iam diu probè instructus sum, nihil humanum stabile. Magnæ ciuitates atque illustres & munitionum claritate & colendorum potentia, & reliqua copia domi forisque pollentes, in solis ruinis, signa veteris nobilitatis ostendunt. Et nauigium quod ex multis sæpe naufragijs seruatum sit, ac milies quidem mare velociter percurrit, milleque comeatus vectoribus tulerit, vno demum in prælio, hostibus quandoque mutata fortuna, miserum spectaculum factus est. Gentes item omnes & insulæ in magnam prouectæ potentiam: Et aut tempore defecerunt, aut libertatem cum seruitute commutauerunt. Denique quodcumque è maximorum & intolerabilium malorum dixeris, nullum est, quod in vita piorum exemplum non habeat. Sicut enim pondera in vitæ lancibus iudicamus, & auri differentiam lapidis frictu probamus: Sic ad mensuram rerum nobis à domino propositarum memoriam referentes, nequaquàm à modo & ordine excidamus. Sicut

Signa vectoris nobilitatis. Spiritus impulsu dissipatur. Exercitus quoque sæpe victor in prælio, hostibus quandoque mutata fortuna, miserum spectaculum factus est.

Exercitus. Spiritus impulsu dissipatur. Exercitus quoque sæpe victor in prælio, hostibus quandoque mutata fortuna, miserum spectaculum factus est. Gentes item omnes & insulæ in magnam prouectæ potentiam: Et aut tempore defecerunt, aut libertatem cum seruitute commutauerunt. Denique quodcumque è maximorum & intolerabilium malorum dixeris, nullum est, quod in vita piorum exemplum non habeat.

Lances. Sicut enim pondera in vitæ lancibus iudicamus, & auri differentiam lapidis frictu probamus: Sic ad mensuram rerum nobis à domino propositarum memoriam referentes, nequaquàm à modo & ordine excidamus. Sicut

SIMILIA.

149

qui oculis infirmi sunt, à rebus valde claris visum autem - Laborantes ab oculis. tunc, in floribus & herbis conquiescunt: Sic & animam non iugiter tristitia respicere, nec præsentibus rebus mœstis adherere, sed ad variorum bonorum contemplationem oculos tollere oportet. Hoc itaque modo vita gaudebit, si Deum semper suscipiat.

IN SANCTAM CHRISTI NATIVITATEM.

Quomodo ergo inquit corporali infirmitate Deus verbum repletus non est: Hoc modo inquam quo neque ignis ferri proprietates in se traiecit. Nigredinem habet ferrum & frigus, ignescens tamen speciem ignis induit, & candescens ignem non infuscat, & ut ipsum flammascit, ita flammam ignis suo frigore non restinguit. Pari ratione humana dominicæ diuinitatis particeps facta, diuinitati suas infirmitates non impertijt.

Ut enim remedia salutaria vbi corpori accommodata fuerint, euincunt noxia, & ut tenebræ in domum illatis luminibus resoluuntur: Ita mors quæ in humana natura tyrannidem exercuerat, deitatis aduentu profligata est, & ut in aqua facies quàm diu nox & tenebræ sunt liquores, sub sua potestate tenet, ad solis verò in calefcentis radios eliquescit: Ita vsque ad aduentum CHRISTI mors regnauit: Vbi verò apparuisset gratia Dei saluifica illa, & exortus esset ille sol iustitiæ, absorpta est mors in victoriam, veræ vitæ accessum non ferens.

Nōne vides solem & in cœno agentem & sordidis adlucentem nullam tamen inde graueolentiam contrahere: Sed contrà vbi assiduus heserit, purulentias exiccare? Quid igitur times impassibili & synceræ naturæ, ne maculam à nobis referat?

Ut enim lumen per crystallinas bractæas: Ita per humanum corpus diuina vis relucet, illustrans eos qui puros habent mentis oculos.

Quomodo igitur per vnum, inquit, in omneis deuenit lumen, aut quo pacto in carne diuinitas esse possit, eodem inquam modo, quo ignis in ferro, non transitione, sed communicatione. Non enim ad ferrum ignis excurrit, sed in suo

Corpora -
lis infirmitas.
Ferrum.

Remedia.
Noxia.
Tenebræ.
Lumina.

Sol.

Crystallinae bractæas.

Lumen:
Diuinitas.
Ignis.
Ferrum.

BASILII MAGNI

loco permanens, vim suam ei impertit, nec impertiendo id minuitur, quanquam id quod ipsum recipit totum compleat. Hoc modo verbum Dei non dimotum à se habitaui in nobis sine ulla immutatione.

Gulones. In illud **L. V. C. A. E.** Destruam horrea mea &c. Mihi auaritiæ vitium non dissimile videtur gulonū moribus, qui potius optant ingluuie dirumpi, quam ex reliquijs aliquid ad indigos peruenire.

Sementis. Quemadmodum enim sementis quæ in terram iacitur, lucrum affert ei qui iecit: Ita etiam panis in effluentis manum seminatus multiplex commodum in posterum reddit.

Insaniētes Quemadmodum enim qui insaniunt, non res ipsas vidēt, sed ea quæ morbus affingit: Ita tua anima auaritia occupata nihil nisi aurum, nihil nisi argentum contemplatur, aurum libentius quam solem intuens.

Pueri prauo malōq; ingenio. Pueros quidem nequiores ingenij affatim finimus rebus quas cupide affectant satiari, vt expleti nimia copia, deinde fastidio nausæq; laborēt, verum non idem fit in auaro: quanto enim plura ingurgitat, tanto plura concupiscit.

Putei exhausti. Putei qui exhauriuntur, melius fluunt, quibus si suas aquas intactas relinquant, fetorem contrahunt: Ita etiam diuitiarum quies inutilis, motus & transgressus publicè utilis est & fructuosus.

Theatri sedilia. Quemadmodum si quis in theatro sedilia occupet, ac deinde superuenientes excludat, sibi proprium vendicās quod omnium vsui patet: ad eum modum se diuites gerunt. Cum enim quod commune est, priores inuasent, ex præoccupatione id proprium sibi faciunt.

Medicus. **HOMILIA** aduersus diuites. Si medicus membra vel ex natura vel ex morbo mutilata correcturum sese polliceretur, non cum dolore eius verba acciperes? Cum verò magnus ille animarum medicus cupit te omnibus præcipuis mēbris maximè vitalibus absolutū facere, in quibus deficiat, beneficium istud repudiabis?

Viator. Ceterum mihi videtur hic adolescentis affectus aut eorum qui huic similes sunt, istiusmodi esse, ac si quis viator desiderio alicuius ciuitatis, donec ad ipsam perueniat, cursum

SIMILIA.

150

intendat, ac deinde mansionem in suburbanis eligat, paulum progrediendi tædio omnem priorem exanclatum laborem sibi inutilem reddens, seq; ab omni vrbiorum spectaculorū pulchritudine excludens: Istiusmodi illi sunt, qui reliqua faciēda suscipiunt, de bonis suis dimittendis, renituntur.

Tu quidem cum aurum das vt equum compares, animo non aueris, cum verò corruptibilia exponis, vt cœlorū regnum accipias, lachrymandum tibi putas.

Vt cariosas naues procellæ & turbine: Ita mala vxorū studia infirmas maritorum suorum animas demergunt.

Vt enim ebriosi si potum augeas, causam bibendi accumulas: Ita etiam qui recenter ditati sunt, quò plura possident plura concupiscunt, auctarijs morbum semper alentes.

Non aliter quam qui scalas ascendunt: ij enim semper pedes ad superiorem gradum attollunt, nec prius consistunt, quam ad summum euaserint: Eodem modo & isti non remittunt sui impetus vim, donec in altum subuecti, præcipiti casu sese addant.

Quemadmodum fluij exiguo fonte orti incrementis subinde acceptis ita auferunt, vt resistere illis nequeas, & violento impetu quicquid obstat secum trahunt: Ita etiā qui ad magnam potentiam euadunt, ex ipsis à se oppressis maioribus ad nocendum vires accipiunt, & per eos quos antea læserunt, reliquos in seruitutem redigunt, & potentie incrementō vberiore facultatem malè agendi nanciscuntur.

Nec pueris sub pædago constitutis similis fias, qui castigatione irritati, scindunt libellos: patre verò consolante, ac cibum præbente, vestem concerpunt, vel matris ora vnguibus petunt. Nam & gubernatorem tempestas, & athletam stadium, & ducem pugna: magnanimum verò & planè Christianum calamitas, tentatio, prouocatio, labor & incommodum probant, & ostendunt. Res tristes animam vt aurum deprehendunt.

Vt enim corpus vmbra, ita animas peccata sequuntur, cui demerres gestas effigientia.

HOMILIA in fame & siccitate habita. Quā obre sint aures vestre dociles, molliter admittentes admonitiōes, cedatq; docenti, vt cera ei qui sigillū imprimit.

Mercator.

Cariosæ naues.

Ebriosi.

Scalas ascendentes.

Fluuiorū incrementa.

Pueri castigati.

Vmbra.

Cera.

BASILII MAGNI

Aes.
Aurum.

Quis enim aes & aurum, quæ natura sua infœcunda sunt, fœnus suum, hoc est fœtus edant: quæ ex natura fœcunda est, sterilis facta est, & in pœnam eorum qui ipsam incolunt, sterilitatis damnata est.

Lurcones.

Quid? an putas eum non respicere angustias tuas? imò habet cibum in manibus, sed elargitionem eius differt, ut cognoscat, an vita tua similis sit lurconibus & ingratis.

Illi enim quoadusq; cibum in ore gerunt, laudat, assentantur, magnificè admirantur: Si vero mensa aliquantis per differtur, maledictis velut lapidibus eos feriunt, quos paulo antè perinde ac Deos ob ciborum lautitias adorabant.

+ Decursus
Fluij

Fluunt enim tempora, nec moratore exspectat, festinat dies, ignauū & cessatorem prætercurrentes: & quemadmodum fieri nō potest, ut decursum fluij sistas, ac aqua eius ad necessaria uti possis, nisi in primo occurſu, & ubi sese obijcit humanis: Ita neq; tempus necessarijs circuitibus impulsū cohibere queas, aut iam elapsū ad caput reuocare, aut vsum illius habere, nisi quis quum se offert, arripiat.

Adam.

Ut enim Adam malè comedens, peccatum induxit: Ita nos insidiosam escam edimus, nisi necessitati fratris, & esuri rei medeamur.

Ouiū gre-
ges.

Ouium greges in vno & eodem monte pascuntur, qui magno cum numero ad carpēdū pabulum in eodē campo errant, singuli singulis (quatenus opus est) vsum concedunt. Nos cōtra rebus communibus sinus nostros farcimus, & quæ multorum sunt, soli retinemus.

Amicorū
liberi.
Oculus va-
gus.

Sic tuam epistolam agnouī, ut ij facere solent, qui amicorum liberos ex similitudine in ipsis conspicua agnoscunt.

Ut oculus continuo circumactū versatus, & nunc horum vicissim ac depressus, exactè cernere nequit, sed obtutu incumberet in rem visam cum oportet, siquidem conspectum rei perspicuum facturū est: Hunc in modum mentem humanam sexcentis mundi curis distractam euidenter cernere veritatem, vix est ut euenire possit.

Tabulæ ce-
ratæ.

Neq; in tabulis ceratis scribere possis, nisi prius literas distinxeris quæ ante scriptæ fuerunt. Neque animæ prius diui-

SIMILIA.

152

na placita accommodaris, quàm anticipatas opiniones ab ea exemeris. Ut autem feræ bestię blanda manu permulsæ, leui certamine superantur: Ita libidines, pauores, mœrores animæ, veneficia mala consuetudine sopita, nec perpetuo iritamento effrata, eluctabiliora deinde vi rationis sunt.

Feræ be-
stie.

Quemadmodum autem pictores cū imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem respectantes lineamenta eius transferre conantur magno studio ad suum opificium: Ita qui sese meditantur omnibus numeris virtutis absolutum reddere, veluti simulachra quædam spirantia ac actiuosa, sanctorum vitas respicere oportet, probæque opera illorum, sua mutando facere.

Pictores.

Neque verò ad discendum verecūdum esse oportet, nec ad docendum malignum, quod ab alio tute didiceris, nequaquam clam habendum, cuiusmodi facere mulieres improbæ solent, quæ ex alijs ipsæ quesitos liberos viris suis tollendos subiiciunt, patrem emittentes, authorem verò ipsū proderè grata commemoratione decet, verumque ipsius sententiæ parentem.

Suppositi-
tij liberi.

¶ AD CHILONEM De vita solitaria.

Omnis panis nutrimentum affert ad salutem, agris autem saepe inutilis: Sic & omnis scriptura diuina ex Deo est, ac ad modū fructuosa, nihilq; per se immundum atque impurū retinet aut præbet, nisi ei qui illud esse putauerit immundum.

Panis.

Iis comparari possum qui in mari ob nauigandi imperitiam periclitantur, quumque nauigij magnitudinem ut multam maris turbationem præbentem metuāt, inde in lembum vel scalmum migrantes nihilominus ac in magna naui naufragantur & vacillant. Tale quid & nobis contingit.

Nauigatio
nis imperi-
ti.

¶ DE GENTILIUM scriptorum libris euoluendis.

Lembus.
Scahmus.

Velut hi qui tingunt cum primo quibusdam modis id quod colorem recepturum sit præparant, tandem postea eodem nos itidem modo, si ut indebilis sit apud nos probitatis sententia, cupimus his cū extraneis disciplinis fuerimus imbuti, tunc sacris & occultis operam dabimus, & qua solem in aqua prius videre assuefacti, ad ipsam lucem dirigemus intuitum.

Tinctores

BASILII MAGNI

Plantæ.
Frondes.

Vt plantæ propria virtus est fructum producere, afferunt tamen aliquem ornatum & frondes ipsæ circa ramos diffusæ: Ita profecto & animæ præcipuus quidem fructus est veritas, non inamænum tamen est hac extranea circumdari sapientia, quæ tanquam frondes quadam & fructui tegmen præbeat, & speciem intuentibus lætiorem ostendat.

Rosæ.
Sentes.

Velut in rosæ legendis sentes vitamus: Ita quantum vilius sumptum est accipientes, reliqua quæ nocere possunt, declinabimus.

Apes.

Velut enim florum, reliquis quidem usque ad odorem, & colorem est usus, apes autem mel ex ipsis excerpere nouerunt: Sic & qui diligentes in legendo existunt, non solum quod dulce, iucundumque fuerit in eorum libris persequuntur, sed quandam ex ijs vtilitatem animo referre contendunt.

Apes.

Velut apes non omnibus floribus similiter insidunt, neque ex eis ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis ad opus necessarium fuerit comprehendentes, reliquum dimittunt: Nos etiam ut sobrii, sapientesque, quantum congruum nobis propinquumque veritati ex ipsis fuerit persequamur, reliqua prætereamus.

DE agendis Deo gratijs.

Naufragi.

Quemadmodum autem ij qui sunt in littore constituti, erga eos qui in mari naufragium patiuntur, misericordia mouentur, non tamen ob hanc curam & misericordiam, propria amittunt securitatem: Sic & illi qui proximorum peccata lagent, & queruntur, propriam vitæ ac conscientie puritatis lætitiâ non amittunt, quin potius ob has pro fratribus lachrymas effusas lætitiâ augent, gratiamque Dei ac domini nostri Iesu Christi magis promerentur.

Vermes.

Sicut enim vermes in lignis mollioribus innascuntur maxime: Sic animi anxietates in mollioribus hominum mentibus oriuntur.

Athleta.

Athletam, qui de rebus pulcherrimis contendit, in stadio pietatis prodeuntem, plagas aduersariorum, spe coronæ sempiternæ generose ferre oportet. Nam in ludis ac certaminibus qui se ad palestræ labores accingit, minime cunctabitur

SIMILIA.

152

aus aut proprium dolorem respiciens, vltro in aduersarios percurrit, ac simul gloriæ & victoriæ cupiditate incensus, omnis incommodi obliuiscitur. Sic item studiosus, & si aliquid acerbis aut incommodum obuenerit, animi lætitiâ minime poterit amittere, quoniam (vt ait Apostolus) tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem spes non confundit, &c.

IN IULIAM martyrem.

Sicut enim in custodias cœlestium quidam plus tempo in carcere nis in pædore & vinculis retenti, nonnulli suæ miseriæ celerio coniecti. rem inueniunt liberationem: Sic & animæ quædam in hac vita diutius retinentur, aliæ minus, secundum cuiusque dignitatis proportionem, sapienter quidem & profundè.

Quemadmodum enim oculi vehementer splendidum iuxta positum non vident, verum recessu quodam mediocriter eger: Sic & animæ ingrati in bonorum priuatione, præteritorum tantum gratiam sentire videntur.

Natura nihil patitur imperfectum. Et imago quæ tantum Naturæ ex parte media videtur, non visum ac spectatorem admodum hil imperdelectat. Et itineris labor inanis quidem, nisi ad statutum perueniat locum, quo viator præscripsit. Et currentes in stadijs, vno sæpe tantam gradu deficientes, à palma excidunt.

Quemadmodum enim ægri & debiles, rebus vtuntur ad Valetudine curandum aptis: Sic & stulti sapientia indigent, meliusque longinarij. gè ipsam quam argenti & auri thesauros mercari, longèque item carior lapidibus pretiosis, & omne admodum pretiosum ipsa prorsus dignum non est.

Quemadmodum is qui sagittam tendens ad metam dirigit: nec vltra, nec citra, nec vtroque errando à via propolita excidet: Ita rectus iudex factitabit, nec in iudicando personam, vacillabit.

VSUPER verbis MOSEOS, Attende tibi ipsi.

Quemadmodum corpora debiliora prudentissimi me dici, quibusdam antè remedijs ad sanitatem conseruandam, debiliora. & morbis occurrendum vtilis sunt: Sic & animarum nostrarum verus curator, quum nos ad peccata pronos, ac lubricos in vitia conspiceret, præcipuis nos custodijs munijt ac circumsepsit.

Libra.
Lanx.

Quemadmodum in libra contingit, si alteram pessumdes lancem, alteram ex aduerso leuiorem constitues: Sic & corpori & animæ solet euenire, alterius pondus excedēs, leuius necessario reddit alterius.

Pestilentia
loca.

IN SVPER ILLO: Quod Deus nō sit author malorum. Quemadmodum enim in pestilētibus locis epotus ac latentem corporibus morbum inijcit. Sic item in praua consuetudine ac conseruatione maxima nobis mala hauriuntur, etiam si statim incommodum non sentiatur.

Medicus

Medicus si labores & dolores addit, cum morbo, non cū agrotō dimicat: Sic bonus Deus salutē omnibus per castigationem ac pœnam distribuēs. Tu nequaquam medico irasci debes, si ex membris hæc incidit, illa vrit, illa verò corpore omnino separat. Sed valde lucrificas, & seruatore eum vocas, quod in parui corporis parte, morbum curet priusquā ad totum corpus morbus perueniat. Quando ciuitatem videris terramoti concussam, colonis priuari, aut nauigium mercibus plenum in mari dissolui: contra verum iudicem & seruatore armare linguam non dubitas, quum te intelligere oporteat, quemadmodum moderati labores, medicina sunt hominum. Nam ex diligentia vtilitas prouenit. Quando vero dolor ob curam minime lenitur, necessaria est inutilis mēbri alienatio, ne morbi eius continuatio, cetera corporis vitia percurrat. Ex quo non incisio, aut cauterium, nō medicus causa, sed morbus.

Obliviosi
viatores.

IN HEXAMERON congressione VIII. Ut obliviosi viatores facere confluere, qui si quam rem sibi necessariam reliquissent, & si longis itinerationibus magna vitæ spacia transferint, rursus tamen eadem redeunt via, dignam defidia sua pœnam luentes, eum inquam laborem, quem in remeando suscipiunt: Sic & nos vt videtur agimus, necesse est eadem via redeamus oportet.

Serpens.

IN IDEM ALICVBI. Vt serpens, priusquam vadat ad bibendam aquam, euomit venenum omne: Ita tu omne venenum iræ amarum euome, & remitte conferuo tuo centum denarios, vt tibi dimittatur decem milia.

IN PRINCIPIVM Prouerborum.

Sicut enim qui clauos corpori infixos habet, doloribus pressus, non facile quicquam agere potest: Sic Dei timore cōfectus non oculo vt præter decorem, non manus ad nefarias mouere actiones, non denique paruum aliquid aut magnum contra officium agere poterit, quasi angustia quadam & motu minarum domiri victus atque oppressus.

Quemadmodum enim parui pueri doctrinā despicientes, ob ferulas flagellæque, quæ magistri & pædagogi adhibere solent, attentius dictata suscipiunt, & ipse sermo ante plangas non auditur, post verbera dolorisque velut statim apertis auribus & auditu excipitur oratio, & memoria custoditur: Sic qui diuina audiunt præcepta, & ad ea seruanda se negligenter habet, postquā à Deo disciplina eis inflicta est, ad ipsius mandata seruanda, ac ei obtemperandum voce quadam excitati videntur.

Quemadmodum enim lepores vulpesque, canibus aliam cursu monstrantes viam, aliam conuersi tenent: Sic huiusmodi orationis inuolucra spiritualis doctrinæ simplicitatem ac viam detorquent.

Sicut enim mare in eodem statu consistere nō diu potest sed quod vides tranquillum, paulò post ventorum impetu turbatum aspicias, quodque horridum & vndis feruens ac tumidum, mox multa quiete consistere videbis: Sic humanæ res facile vertigines mutationesque accipiant. Propterea gubernatoris & vsu & arte indigent, vt in vitæ tranquillitate mutationum inundationes facile non recipiant.

IN D. CLEMENS EPIST. PRIMA
AD IACOBVM fratrem domini.

Similis nanque omnis Ecclesiæ status nāui magnæ, quæ per vndosum pelagus, de diuersis locis & regionibus viros portat ad vnam potentis regis urbem properare cupientes: sit ergo nauis huius portus dominus ipse omnipotens Deus, gubernator verò sit CHRISTVS. Tum deinde prætor officium episcopus impleat: presbyteri, nautarum: diacones, dispensatorum teneant locum. Hi qui catechizant, nauologis conferantur, epibatis autē totius fraternitatis multitudo

Nec dulcis
vlli disciplina in-
fantia.

Mare.

Nauis

Prætor.

CLEMENTIS

Iudices.

Laici

Nautologi

Proreta.

sit similis, ipsum quoque mare hic mūd⁹ habeatur, ventorum verò varietates & turbina, diuersis tentationibus conferantur persequutiones ac tribulationes & pericula fluctibus exequantur. Terreni verò spiritus qui vel de torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudoprophetarum & pseudodoctorum improba doctrina verba ducantur. Promontoria verò & loca confragosa, hi qui in potestatibus seculari sunt iudices, & pericula minantur ac mortes. Bithalassa verò loca, quae duplicibus vnde fallacis astibus verberantur, dubijs mente & de promissionum veritate nutantibus conferantur, atque his qui irrationabili fidem nostram ratione discutit. Hypocrite verò & dolosi, piratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex & tartarea Charybdis, & saxi inlisa naufragia, ac mortiferae submersiones, quid aliud astimanda sunt? Restat igitur quo haec naui cursu prospero, tuta possit portum desideratae urbis intrare, ita Deo precē fundere nauigantes, ut mereantur audiri. Audiri autem à Deo ita demum merebuntur, si operationes ipsae bonis moribus, & bonis operibus adiunguntur. Sed ante omnia cum quiete & silentio epibate, id est, laici in suis vniuersisque resideant locis, ne forte per iniquitatem & inconditos inatilesque discursus, si passim vagari ceperint, vel ab officio suo nautas impediāt, vel in alterum litus per iniquitatem eorum naui pressa demergatur. Nautologi de mercedibus commoneant, & nihil omnino quod ad diligentiam, vel disciplinam pertinet, diacones negligant. Presbyteri velut nautae, aptent singula ad instructionem nautis diligenter, & instruant quae in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tanquam proreta vigilanter & sollicitè gubernatores verbo custodiat Christi. Saluator dominus, gubernator ecclesiae suae diligatur ab omnibus, & ipsius solius praeceptis ac iussis credat & obediat omnis ecclesia, deo quoque indefinenter supplicetur à cunctis de prosperitate ventorum nauigantes omnē tribulationem, & omne periculum sperent, tanquam immane profundum mundi istius & vitae humanae pelagus nauigantes, in quo & esuriendum sit & sitiedum, nuditatem quoque ferendam, morbos etiam corporis, & agritudines tolerandas. Insuper & hominum insidijs ac dolis saepe laborandum, quippe, qui & dispergendos senon-

SIMILIA.

154

nunquam nouerint, sed aliquando etiam congregandos. Voluit quoque & sugillationes ferendas, cum ex confessione peccatorum, & reiectione criminum, velut male congregati in viscibus fellis, iactura facienda est, & abijcienda prorsus à corde omnis intrinsecus latens amaritudo peccati, si qua forte ex desiderijs iniquis, velut ex cibis noxijs congregata est. Quam utique cum euomuerit quis & abiecerit, ingentis gratitudinis liberabitur morbo, si tamen post vomitum, quae ad sanitatem pertinent, sumat.

LIBRO PRIMO RECOG.

Voluntas & consilium Dei latuit homines multis ex causis. Primo quidem pro institutione mala, pro sodalitatibus pessimis, pro consuetudine neque, pro colloquijs non bonis, pro praesumptionibus minus rectis: pro his, inquit, omnibus, primus error is, inde contemptus: tum infidelitas & malitia, auaritia quoque & vana iactantia, aliaque; his similia mala, velut fumus quidam immensus, vniuersam mundi huius domum repleuit, & habitatibus intrinsecus intuendi conditorem suum, aspectum liberum non dedit, neque quae ei essent placita peruidebat. Quid igitur his qui sunt intrinsecus conuenit? nisi ut ex intimis precordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem solus domus fumo repleta non & claudit, accedens aperiat ianuam domus, quo possit fumus quidem qui intrinsecus habetur, excludi, lux verò solis quae extrinsecus resplendet, induci. Hunc ergo qui ad auxilium domus caligine ignorantiae, & vitiorum fumo repletae, perquiritur: nullum esse dicimus, qui appellatur verus Propheta qui solus inluminare animas hominum potest, ita ut oculis suis, viam salutis euidenter inspiciat, Sicut enim sine oculis cernere nemo potest, nec sine auribus capere auditum, vel absque naribus odoratum, neque sine lingua gustum sumere, aut absque manibus aliquid contrahere: ita impossibile est absque vero Propheta, quae deo placeant, noscere.

LIBRO III. recog.

Et Petrus: Si propter te, inquit, qui ad contradicendum tantummodo venis, rogarer de his dicere, nunquam a me vnum saltem posses audire sermonem. Sed quoniam necesse est agricolam, qui vult bonam terram seminare, nonnulla semina perdere etiam in his petrosijs, aut in his, quae ab hominibus concutuntur.

Vij

CLEMENTIS

da sunt, vel in dumosis ac repletis sentibus locis, sicut & magister noster exposuit diuersitate propofiti vniuscuiusq; animae per hanc indicans, non morabor.

Plouia.

Frumenta

Sicut data à Deo plouia, ex aequo & fruges nutrit, & lolum messis autem tempore, frumenta quidem congregantur in horreū, paleae verò vel loliū igni consumuntur: Ita in die iudicij cū iusti introducuntur in regnum Dei, iniusti autem abijciuntur foras, tunc etiam iustitia Dei ostendetur.

Sicut testa ouorum quamuis pulchrè facta, & diligenter formata videatur, necesse est tamen eam frangi & resolui, vt inde pullus procedat, & illud pro quo totius oui forma expressa videtur, appareat: Ita ergo & huius mundi necesse est transire statum, vt status ille sublimior regni cœlestis effluat.

Neglecta
terra.

LIB. VI. recogit,

Quoniam quidem sicut terra cultore neglecta, spinas & tribulos necessariò producit: Ita sensus vester longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentias falsæ scientiæ germinauit. Opus est nunc multa diligentia ad excolendum rus mentis vestræ, vt id sermo veritatis qui est verus & diligens cordis colonus, assiduus excolat disciplinæ.

Ignis:

LIBRO recog. III.

Sicut enim ignis quantò magis ligna acceperit, tantò amplius accenditur, & inualefcit: Ita & cupiditatis rabies, per ea quæ adipiscitur, auctior & vehementior efficitur.

Sicut enim is qui acceperit sub se milites, etià ipse inferior, & illi superiores sint viribus, tamè dicit huic vade, & vadit: & alij veni & veni: & alij fac hoc, & facit. Hoc autè potest non propria virtute, sed Cæsaris metu: Ita & fidelis quisque daemonibus sperat, etià si videatur illi multò esse hominibus fortiores: Non propter suam virtutem, sed propter Dei qui eos subiecit potestati. Nam & quod diximus, vt Cæsar apud omnes milites, & in omnibus castris, atque in omni regno timeatur, cum sit vnus, & fortassis exiguus viribus, non nisi potestate dei agitur, qui timorem dat omnibus vt vni obtemperent.

LIBRO. V. recog.

Scioli

Nihil enim grauius, quàm si id quod ignorat quis, sci-

SIMILIA.

155

re se credat, & defendat verum esse quod falsum est, quod tale est, quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta vt ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici à cæteris velit: Ita sunt ergo & hi qui ignorantes quod verum est, speciem tamen alicuius scientiæ tenent, & mala quasi bona gerunt, atque ad perniciem, quasi ad salutem festinant.

Ager.
Medicus.
Venenarij

Tale est enim hoc, quale si quis æger ad medelam sui, medicum pariter & venenarios inuitet, cum illi nocere quidem possint, curare non possint, verus autem medicus, venenis illorum recuset sua medicamenta miscere, ne aut perniciem bono, aut sanitas nocentibus adscribatur. Dicis ergo, indignatur aut inuidet Deus, si cum ipse beneficiat, alijs gratia referantur. Etiam si non indignetur, non vult tamen erroris author existere, vt sui operis beneficio inani idolo si des detur. Quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium consequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam?

LIBRO recog. VI.

Sicut sæpe vidimus putrefactas & emortuas corporis carnes, à connexionem viuentium membrorum ferro secante separari. Tale ergo aliquid est quod agit veritatis agnitio: necesse est enim, vt salutis causa filius, verbi gratia qui sermonem receperit veritatis, à parentibus separatur incredulis.

Putridæ
mortuæq;
corporis.
carnes.

LIBRO recog. VIII.

Videntur mihi ij qui loquuntur verbum veritatis, & qui illuminant animas hominum, similes esse radijs solis, qui vt Radij so- procefferint, & apparuerint mundo, celari vltà, aut occulta lis. ri nullatenus possunt, dum non tam videntur ab hominibus, q̃ videre omnibus præstant.

LIBRO IX. recog.

Sicut enim sol omnes stellas splendore sui fulgoris obtulit, & contegit: Ita & mens per scientiæ lucem omnes cōcupiscentias animæ inefficaces reddit & ociosas, futuri iudicij memoriam super eas tanquàm radios suos emittens, ita vt ne apparere quidem vltà in anima queant.

LIBRO. X. recog.

Sicut enim fieri solet ybisomnia aliqua viderint homines Somnia
V iij

IRENAEI

Mathesis.

& nihil certi intelligunt, cum aliquis occurrerit exitus rerum tunc ad ea quæ acciderint, aptant etiam somnij visum: Ita est & mathesis, antequam aliquid fiat, certi nihil pronuntiatur. Postea verò quàm aliquid acciderit, rei iam gestæ colligunt causas.

IRENAEVS ADVERSVS HAERETES Valentini & similium lib. i. Cap. i.

Vitiata regis imago

Quomodo si quis regis imaginem bonam, fabricatam diligenter ex gemmis pretiosis à sapiente artifice, soluens, subiaccntem hominis figuram transferat gemmas illas, & reformans faciat ex his formam canis vel vulpeculæ, & hanc imaginem bonam, quam sapiens artifex fabricauit, omneis gemmas quæ bene quidem à primo artifice in regis imagine compositæ erant, male verò à posteriore in canis figuram translatae sunt, & per gemmarum phantasiam decipiant idiotas, qui comprehensionem regalis formæ non habeant, & suadeant, quoniam hæc turpis vulpeculæ figura, illa est bona regis imago. Eodem modo & hi anicularum fabulas assumentes, post deinde & sermones & dictiones & parabolas hinc inde afferentes, aptare volunt fabulis suis eloquia Dei.

Anicularum fabulæ.

LIB. III. CAP. XIX.

Aque mixtum gypsum dans pro lacte.

Vnde oportebat & te & omnes qui intendunt huic scripturæ, & solliciti sunt pro sua salute, non cum audiunt forinsecus eorum sermones sponte succubere: similia cum loquentes fidelibus prædiximus, non solum dissimilia sapiunt, sed & contraria & per omnia plena blasphemijs, per quæ interliciunt eos qui per similitudinem verborum, inque mille affectibus eorum in se trahunt venenum. Sicut quis aquæ mixtum gypsum dans pro lacte, seducat per similitudinem coloris, sicut quidam dixit superior nobis, de omnibus qui quolibet modo deprauant quæ sunt Dei, & adulterant veritatem Dei, lacte gypsum male miscetur.

LIBRO III. contra hæreticos.

Factiosi Schismatici.

Hæretici alienum ignem afferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas à celesti igne comburentur quemadmodum Naath & Abin. Qui verò exurgunt contra veritatem, & altarios aduersus Ecclesiam, remanent apud inferos voragine terræ absorpti, quemadmodum circa Oreb Dathan

SIMILIA.

156

& Abiron. Qui autem scindunt & separant unitatem Ecclesiae, eandem quam Heroboam penam percipiunt à Deo.

Quemadmodum qui est à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & celestis: Sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia spem resurrectionis habentia.

ADVERSVS EOSDEM LIB. V

Quemadmodum in palestra iniuncti concertantes aliis Palestra. namquamlibet partem corporis, telis siue totis cōplectētes manibus per illud quod detinent cadunt, & cadentes, putant se vincere, eo quod contentiose teneant illud, quod primum apprehēderūt, membrum, super hoc autē quod ceciderūt, & derisui habentur: Sic autem & hæretici caro & sanguis regnū Dei possidere non possunt, duas dictiones tollentes à Paulo, neque sensum Apostoli perspexerūt, neque virtutē dictionū scrutati sunt. Inde autē ipsas dictiones tenentes circa ipsas moriuntur, vniuersam dispensationem Dei, quantum in ipsis, euertentes.

Gētes autē quæ & ipse nō alleuauerūt oculos ad cælum, neque gratias egerunt factori suo, neque lumen veritatis videre voluerunt, sed sicut mures cæci absconditi in profundo.

Mures.

Qui ergo relinquunt præconium Ecclesie, imperitiā sanctorum præbyterorum arguunt, non contemplantes quanto pluri sit idiota religiosus à blasphemo & impudente Sophista. Tales sunt autē omnes hæretici, & qui se plus aliquid præter veritatem inuenire putant sequentes ea quæ prælecta sunt variè & multiformiter, & imbecillè facientes iter, de istis nō semper easdem sententias habentes, velut cæci à cæcis circumducuntur, iuste cadent in sublatentem foueam, semper querētes, & nunquam verum inuenientes.

PAMPHYLVS Martyr in Apologia pro Origene. Febres vni

Ego arbitror quod sicut in corpore escæ abundantia & de qualitas vel quantitas tibi contraria, febres generat, & febres diuersi vel modi, vel temporis, secundum eam mensuram qua intemperies collecta materiam suggerit ac fomitem febrium, quæ materię qualitas ex diuersa intemperie congregata causa vel acerbioris morbi vel prolixioris existit: Ita anima cum multitudinem malorum operum & abundantiam in

se congregauerit peccatorum, competenti tempore omnis illa malorum congregatio concitatur ad supplicium, atque inflammatur ad penas, cum mens ipsa vel conscientia per diuinam virtutem omnia in memoriam recipiēs, quorum in se signa quaedam ac formas cum peccaret, expresserat, & singulorum gestorum suorum quæ vel fœdæ ac turpiter gesserat, vel etiam impiè commiserat, historiam quandam scelerum suorum ante oculos suos videbit expositam: Tunc & ipsa conscientia proprijs stimulis agitur atque compungitur, & sui ipsa efficitur accusatrix & testis. Quod ita sensisse etiā Apostolum Paulum puto, cum dicit: Inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die enim indicabit Deus occulta hominum secundum Euangelium meum per IESVM Christum.

VNGUENTUM quod vase cōtinetur, habet quidem odoris substantiam, sed prohibetur longius spargi, quia vase intrinsecus clauditur: quum autē vas foris fuerit effusum, emittit procul benevolentia suam: Ita Christi nomē beneolēs ante aduentū eius in solo Israëlī populo versabatur, quasi Iudææ vasi inclusum. Notus enim, ait, in Iudæa Deus, in Israël magnū nomen eius. Quando autem coruscās in carne saluator, in vniuersam terram, quin potius in omnem creaturam extendit vocabulum suum, impleto eo quod scriptum est: Quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Quibus consequenter, Apostolus loquitur: Non enim aliud nomen datum est sub cœlo, in quo oporteat saluari nos, & in Psalmistā ad dominum loquitur: Magnificasti super omnia nomen sanctum tuum: Tunc completum est: Vnguentum effusum nomen tuum.

DISCIPLINE quomodo enim disciplinæ, & virtutis assumptor, si gnaculum & figuram (vt ita dicam) in suum sensum recipit eius scientiæ, quam assumpsit: Sic & is qui spiritus sancti particeps efficitur, per communionem eius fit spiritualis pariter & sanctus.

PERITUS AR-
tis. Quomodo enim qui aliqua disciplina plenus est, qui perfectè eam habet, eruditè & subtiliter potest de ea proferre sermonem: Sic qui spiritum sanctum cōsummatè accep-

runt, ita vt impleantur eo, cum fidutiā verbum Dei loquūtur: quia præfens spiritus sanctus dignam Deo vocem ministrat.

ORIGENES homilia. 1. in Genes.

Sicut luminaria ista cœli, quæ videmus, posita sunt in signa & tēpora, & dies & annos, vt luceant de firmamēto cœli: ita qui super terram sunt: hoc modo etiam CHRISTVS illuminans Ecclesiam suam, signa dat per præcepta sua, vt sciat quomodo quis accepto signo fugiat ab ira supēntura, vt ne dies illa sicut fur eum comprehendat, sed vt magis peruenire possit in animum domini acceptabilem.

Sicut enim stella ab stella differt in claritate, ita etiam sanctorum vnusquisq; secundum magnitudinem suam lumen suum fundit in nos. Sicut enim sol & luna illuminant corpora nostra: Ita & a CHRISTO atque Ecclesia illuminantur mentes nostræ: ita tamen illuminamur, si non simus mentibus cæci. Nam sicut sol & luna corporalibus oculis cæcos, quamuis illustrent, illi tamen recipere lumen nō possunt: Ita & Christus lucem suam præstat mentibus nostris, sed ita demum nos illuminabit, si nequaquā cecitas mentis impediatur.

Et sicut nō æqualiter oculi corporis nostri illuminantur à sole, sed quāto quis in loca altiora cōscenderit, & ortus eius ædificatoris speculæ intuitiōe fuerit contēplatus, tātō amplius & splendoris eius vim percipiet & caloris: Ita etiā mēs nostra, quō altius & excelsius appropinquauerit CHRISTO, ac se viciniore splendori lucis ei⁹ obiecerit, tātō magnificētius & clari⁹ ei⁹ lumine radiabitur, sicut ipse ait per prophetā: Appropinquate mihi, & appropinquo vobis. Et iterū dicit: Deus approximās ego sum, & nō Deus de longe.

THOMILIA. 9.
Vt quis exiguo vectus nauigio, ingreditur mare, donec terræ vicinus est, minus metuit, quū vero paulatim in altum fuerit pgressus, & vndis intumescētibus, vel in excelsum attollī cōperit, vel ipsē de hiscētibus in ima deduci, ibi vero mentem pavor ingens & formido percutit, quod exigua ratem tam immēsis fluctibus credidit: Ita etiam nos pati videmur. Hui⁹ exigui meritis, & ingenio tenues, inire tam vastum mysteriorum pelagus audemus: Sed si orantibus nobis dominus dignetur spiritus sancti auram nobis prosperam dare, secundo verbi cursu portum salutis intrabimus.

Lumina
ria cœli.

Stella.

Sol.
Luna.

Oculi.

Exigua ra
tem immē
sib⁹ flucti-
bus credēs

IN EXODVM Homilia. I.

Semen.

Videtur mihi vnusquisque sermo scripture diuinæ similis esse alicui feminum, cuius natura hæc est: vt quum iactum fuerit in terram, regeneratum in spicam, vel in quamcunque aliam sui generis speciem, multipliciter diffundatur, & tanto cumulatius, quanto vel peritus agricola plus feminibus laboris impenderit, vel beneficium terræ fecundioris indulsit: Sic ergo efficitur, vt culturæ diligentia, exiguum semen (verbi causa) sinâpis, quod est minimum omnium, efficiatur omnibus maius oleribus, & fiat arbor: ita vt veniant volatilia cœli, & habitent in ramis eius: Ita & hic sermo, qui nobis ex diuinis voluminibus recitatus est, si peritum inueniat, & diligentem colonum, quum primo actu videatur exiguum, & brevis, vt coeperit excoli, & spiritualiter retractari, crescit in arborem, in ramos, in virgula diffunditur: ita vt possint venire disputatores & rhetores huius mundi, qui velut aues cœli, leuibus pennis, verborum dūtataxat pompa excelsa se ostentant, & ardua, & rationibus capti, velut habitare in ramis istis, in quibus non loquendi decor est, sed ratio viuendi.

HOMILIA III.

Sed quò facilius quod dicimus possit aduerti, vtamur huiusmodi similitudine. Mutis animalibus quàmuis sit imperitus & indoctus, rationalis homo si cōparetur, videbitur eloquens ad cōparationem eorū quæ rationis & vocis expertia sunt. Si verò eruditus & eloquentibus viris atque in omni sapientia probatissimis conferatur, ineloquens & mutus videbitur. At si ipsum quis contempletur diuinū verbum, ipsamque diuinam respiciat sapientiam, quantūvis sit eruditioris, & quantacunque sapientiæ, multo amplius quàm apud nos sunt pecudes, ipse apud Deum mutum se animal præstabitur.

HOMILIA XII.

Rhetoricis additissimus.

Tu si filium tuum scire vis literas liberales, verbi gratia rhetoricam disciplinam, nunquid eum vacuum & liberū esse concedis ab oībus alijs: omīssis cæteris, huic vni studio operā dare iubes, pædagogos, magistros, liberos, impensas das, nihilque deesse concedis, quod ad profectum eius studij faciat. Quis nostrum ita se ad diuinæ legis studia conuertit?

IN LEVITICVM Homilia. I.

Sicut in nouissimis diebus verbū Dei ex MARIAE carne vestitum, processit in hunc mundum, & aliud quidē erat ex Mariae quod videbatur, aliud quod intelligebatur: Carnis nāq; aspectus patebat omnibus, paucis verò & electis dabatur diuinitatis agnitio: Ita & quum per prophetas, vel legislatorē verbum Dei proferretur ad homines, non absq; cōpetentibus proferretur indumentis: Nā sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur: vt litera quidē aspiciatur, tanquā caro: latens verò intrinsecus spiritualis sensus, tanquā diuinitas sentiat.

HOMILIA 5.

Sicut cognitionem sui adinuicem gerunt visibilia & invisibilia, terra & cœlum, anima & caro, corpus & spiritus, ex horum coniunctionibus constat hic mundus: Ita etiam sanctam scripturam credendum est ex visibilibus & invisibilibus constare, veluti ex corpore quodam literæ scilicet quæ videtur, & animæ sensus, qui intra ipsam deprehenduntur: Ex spiritu secundum id, quod etiam quædam in se cœlestia teneat (vt Apostolus dicit) quia exemplari, & vmbra cœlestium deseruiunt. Quia ergo hæc ita se habeant, inuocantes Deum qui fecit scripturæ animam & corp⁹ & spiritum: Corpus quidem his, quæ ante nos fuerunt, animam nobis, spiritum autem ijs, qui in futuro hæreditatem vitæ æternæ consequentur, per quam perueniat ad regna cœlestia: eam nunc, quam diximus, legis animam requiramus.

HOMILIA VIII.

Oīs medicus ex herbarum succis, vel arborū, vel etiam metallorū venis, vel animātium naturis, profutura corporibus medicamēta cōponit. Sed herbas istas si quis forte antequam ratione artis cōponantur, aspiciat, siquidē in agris, aut montibus velut scœnū vile conculcat & proterit: Si vero istas intra medici scholā dispositas per ordinē viderit, licet odorē tristem forte, & austerū reddant, tamē suspicabitur eas curæ, vel remedij aliquid cōtinere, etiam si nōdum quasi vel qualis sit sanitatis ac remedij virtus, agnouerit. Veni nūc ad IESVM cœlestē medicū: Intra ad hanc stationē medicinæ eius ecclesiā: Et quia IESVS hic, qui medicus est, & verbū Dei est egriis suis, nō herbarū succis, sed verborū sacramentis medicamentum conquirat: Quæ verborum medicamenta, si quis incultius

Mutua cognatio.

Medicus.

ORIGENIS

per libros velut per agros videat esse dispersa, ignorans singulorum doctorum virtutem, vt vilia hæc, & nullum sermonis cultum habentia præterbit: Qui vero ex aliqua parte didicerit animarum apud Christum esse medicinam, intelligit profecto ex his libris, qui in ecclesia recitantur, tanquam ex agris, & montibus salutes herbas assumere vnumquenque debere sermonum duntaxat vim: vt si quis ille est in anima languor, non tam exterioris frõdis & corticis, quam succi interioris haustæ virtute sanetur.

IN LEVITICVM HOMILIA V.

Metuens à aliquem metum ex legibus habere videatur: nō ex omnibus causa cade vigilijs excubatur, aduocato patrono munera præparantur, etiam si anceps periculum sit, aut etiam solius notæ metus vel damni ratio: Nos quare non credimus quod omnes astabimus ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisque propria corpora, prout gessit siue bona siue mala.

HOMILIA VIII.

Vulnera corporum

In vulneribus corporum posteaquam curata fuerint, remanet nudum ipsius vulneris signum, quod cicatrix appellatur. Vix enim est qui ita curetur, vt nullum suscepti vulneris residere videatur indicium. Transi nunc ab ista legis vmbra ad veritatem eius, & intueri quomodo anima quæ peccati vulnus acceperit, etiam si curetur, tamen habet peccati cicatricem in loco vulneris residentem. Quæ cicatrix non solum à Deo videtur, sed & ab eis, qui acceperunt ab eo gratiam, qua prævidere possint animæ languores & discernere, quæ sit anima ita curata, vt omni generi vestigium illati vulneris abiecerit, & quæ curata sit quidē, sed ferat adhuc veteris morbi in ipso vestigio cicatricis indicia.

HOMILIA X.

Fusores.

Sicut hi quibus artificium est signa ex ære facere, & statuas fundere, antequam verum opus artis producat aut argenti aut auri, figmentum prius luti ad similitudinem future imaginis formant, non quod figmentum necessarium sit, sed vi quoquo opus quod principale est expleatur. Cum autem fuerit effectum opus illud propter quod figmentum luti fuerat formatum, vltus eius vltra non quaritur: Tale aliquid etiā in his,

SIMILIA.

159

quæ in typo & figura futurorum in lege & prophetis, vel scripta vel gesta sunt. Venit enim ipse artifex, & author omnium & legem quæ vmbra habebat futurorum bonorum, transiit ad ipsam imaginem rerum, & quæ sequuntur.

HOMILIA XVI.

In agonibus corporalibus gradus quidam, & differentia singulorum quorunq; obseruari ordinem solent, vt pro qualitate certaminum, præmio remuneretur vnusquisq; victoriæ. Verbi gratia, si inter pueros quis habeat agonem, si inter iuvenes, si inter viros, quæ per singulos ordines observatio haberi debeat, quid fieri liceat, quidue non liceat, & quæ certaminis regula custodiri, quid etiam post hæc remunerationis mereatur palma vincētis, ipsis nihilominus agonis legibus **Palma,** cautum est: Ita & nunc omnipotens Deus obseruandæ legis suæ in hoc mundo agonem mortalibus ponens, posteaquam tradidit obseruanda quàm plurima, & quid fieri, quid non fieri ascripsit, conuenienter ad vltimum iam Levitici librum, in quo de singulis quibusque obseruationibus constitutum est, quid muneris reportet, qui impleuerit, quid poenæ subeat qui non obseruauerit, enuntiat.

IN NUMEROS HOMILIA III.

Scriptum est de manna, quia secundum tempus illud si Manna, quis id ita sumpsisset, nutrire ex eo: Si quis vero contra preceptum Dei, & contra statutum diuinitus modum, voluisset assumere, non frueretur eo vt vitali cibo, sed vermes ebulliret ex eo: Et ita fiebat vt vna atq; eadem species mannae alijs vermes & putredines generaret, alijs vero salubrem cibum conferret, & vitæ necessarium. Igitur & nostrum manna verbum Dei est, & apud nos ergo sermo Dei alijs efficitur ad salutem, alijs ad poenam.

Et propter hoc arbitror, quod dominus qui est viuū Dei verbum, dicebat: In iudicium ego veni in mundum istum, vt non videntes videant, & videntes cæci fiant. Quanto melius esset nonnullis omnino nec audire verbum Dei, quàm audire cum malicia, vel audire cum hypocrisi: Melius autē dicimus ad comparationem malorum, vere autem melius & vere rectius ac perfectius est, vt qui audit verbum Dei, audiat corde recto & parato, vt in terra bona fructificet & crescat.

Verbū dei

ORIGENIS

HOMILIA VI.

Fons.

Licebit tamen ex ingentibus campis paucos flosculos legere, & non quantum ager exuberat, sed quantum odorantur iufficiat carpere. Sicut & cum quis accedit ad fontem, non ei tantum haurire necesse est quantum vena diues effuderit, sed quantum arentes siti mitiget fauces. Ne forte plus iusto sumpta, fiat potanti salubris vnda pernitens.

HOMILIA VIII.

Dæmonia
ci.
Mete alic-
nati.

Sed nunc sicut ij qui vel dæmone repleti, vel mente alienati sunt, non sentiunt si vulnerentur, quia naturalibus sensibus caret: Ita & nos vel cupiditatibus seculi amētes effecti, vel vitij inebriati sentire non possumus, quanta vulnera, quātas contritiones animæ peccando conquirimus.

HOMILIA XII.

Sermo dei

Sicut enim vnus iste puteus, qui est sermo dei efficitur putei, & fontes & flumina innumerabilia: Ita & anima hominis quia ad imaginem est Dei, potest in se habere & producere ex se & puteos & fontes & flumina. Sed & reuera putei qui sunt in anima nostra indigent fodiente: debent enim mundari, & omne quod terrenum est ab eis debet auferri. Vt venæ illæ rationabilium sensuum, quas ei inseruit Deus, pura ac synœcra fluente producant. Donec enim terra contegit aquarum venas & obturat occultum fluenti, non potest puri lacis vnda profluere.

SUPER NUMEROS HOMILIA XXIII.

Castitatis
fermētum

Sicut enim ex iniusticia generatur iniusticia, & ex castitate castitas. Si quis enim primò tenuiter castus esse cepit, accepto castitatis fermento quotidie castior efficitur: Ita & qui semel intra se licet paruū posuerit fermentum, quotidie semetipso nequior efficitur ac deterior.

HOMILIA XXVI. in Numeros.

Harmonia
chordarū.

Tanquā in Musicis si harmonia chordarum fuerit consonanter aptata, sonum suauem modulati carminis reddit. Si vero sit aliqua in fidibus dissonantia, ingratisimus sonus redditur, & carminis dulcedo corrumpitur: Ita & ij qui Deo militant, si dissensiones & discordias inter se habeant, ingrata erunt omnia, & nihil acceptum Deo videbitur, etiam si multa bella conficiant, etiam si spolia multa deferant, & multa mu-

SIMILIA.

160

nera offerant Deo. Ego autem amplius aliquid dicam. Nisi talis fueris, vt in nullo dissentias à mādatis Dei, nec in aliquo discrepes ab euangelicis præceptis, non poteris superare inimicum. In eo enim ipso, quo dissentis, victus es à diabolo.

HOMILIA XXVII.

Non solum homo quum viderit cibum animalium, scit suus cuique eum non pro se, sed pro animalibus creatum: sed & ipsa animalia agnoscūt proprios cibos: & alijs quidem (verbi causā) bus. Vt leo, alijs ceruus, alijs bos, alijs verò aues: Sed inter homines sunt quædam differentiæ in appetendis cibis. Et alius quidem, qui bene sanus est, & habitudine corporis valēs, fortem cibum requirit, & credit, confiditque se edere omnia velut robustissimi quique athletarum: Si quis verò infirmiore se sentiat, & inualidum, delectatur oleribus, & fortem cibū pro sua infirmitate rejicit: Si verò sit aliquis paruulus, etiā si voce indicare non possit, re tamen ipsa nullam quā lacis requirit alimoniam. Et ita vnusquisque vel pro ætate, vel pro viribus, vel pro corporis valetudine, aptum sibi, & competentem viribus suis expetit cibum. Si sufficienter rerum corporalium confyderasti exemplum, nunc ab ijs ad intelligentiam spiritualium veniamus. Omnis natura rationalis proprijs & competentibus nutriri indiget cibis: Cibus autem verus naturæ rationalis sermo Dei est. Sed sicut in nutrimentis corporis multas paulò antè dedimus differentias: ita & natura rationalis, quæ ratione, & verbo Dei (vt diximus) pascitur: non omnis vno atque eodem verbo nutritur. Vnde ad similitudinem corporalis exempli est aliquibus etiam in verbo Dei cibus lactis aptior scilicet, simplicior doctrina: vt de moralibus esse solet, quæ præberi consuevit ijs, qui initia habent in diuinis studijs, & prima eruditionis rationalis rudimenta suscipiunt.

HOMILIA SUPER IESVM

NAVE.

Hæc idcirco diximus, quia videmus in scripturis sanctis referri, quod propter vnum peccantem anathema facti Anathema sunt filij Israël, ita vt vincerentur ab hostibus. Sed videamus & ipsum peccatum eius quale sit. Furatus est (inquit) linguam auream, & posuit eam in tabernaculo suo. rea.

ORIGENIS

Non puto illo furto parui auri tantam vim fuisse peccati, vt tam innumerofam domini ecclefiam macularet. Sed videamus forte interioris intelligentiæ fitãta, & tam grauis acerbitas ifta peccati. Multus decor eft in verbis, & multa in philofophorum vel rhetorum fermonibus pulchritudo, qui omnes de ciuitate funt Hiericho, id eft, huius mundi homines. Si ergo inuenias apud philofophos peruerfa dogmata luculenti fermonis aſſertionibus decorata, ifta eft lingua aurea. Sed videas ne te decipiat fulgor operis, ne terapiat fermonis aurei pulchritudo. Memeto, quia **IESVS** anathema iuffit eſſe omne aurum, quod in Hiericho fuerit inuentum. Si

Hiericho.
Peruerſa
dogmata.

Poeta.

poetam legeris modulatis verſibus & præfulgido carmine Deos Deaſque tepentem, ne deleſteris eloquentiæ ſuauiſſimate. Lingua aurea eſt: ſi eam ſiſtuleris, & poſueris in tabernaculo tuo, ſi introduxeris in cor tuum ea quæ ab illis aſſeruntur, pollues omnem ecclefiam domini: Hoc fecit infelix **Valentinus** & **Bafilides**, hoc fecit & **Martion** hæretici: furati ſunt iſti linguas aureas de Hiericho, & philofophorum non rectas nobis in eccleſias introducere conati ſunt ſectas: & polluere omnem ecclefiam domini. Sed nos præcedens primum ſequamur ex emplum, diſcutiamus diligētius, ne quis abſconditam in tabernaculo ſuo habeat Hiericontiam linguam, & abijciamus malum ex nobis iſtis, quia etiam ſi nos ceſſamus, arguet **Deus** ita vt ipſe ſponte confiteatur & dicat: Furatus ſum linguam auream.

Valentinus
Bafilides.
Martion.
Sectæ.

Hierecon-
tia lingua.

HOMILIA. XI.

Ait enim, quia eſt quædam arbor quæ **vlmus** appellatur, quæ fructum non aſſert, portat tamen vitem, quæ aſſert plurimum fructum, & ex eo quoddam adminiculo eſt viti, quæ eius viribus nitens vel aſſerre vel ſeruare poteſt plurimum fructum, etiam **vlmus**, quæ inſtruetuofa eſt, neceſſaria videtur & vtilis, ex hoc ipſo quoddam frugiferæ deſeruiat viti: Tale aliquid intellige etiam in **Gabaonitis**, qui non depoſuerunt quidem veterem hominem cum actibus ſuis, miniſtrant tamen ſanctis & ſeruiunt, & aliquid vtilitatis impendunt, & tali quodam ordine ab **IESVS** ſalutem cum iuramenti interpoſitione ſuſcipiunt.

Gabaoni-
ta.

HOMILIA XIII.

SIMILIA.

161

Neque enim aliquid amariuſ pot eſſe peccato, etiam ſi Nihil pecculcia quædam videatur in primis ſicut **Salomon** ſcribit: Sed cato amariuſ videbatur, & acutiſ acie gladij. Inſtitit verò natura contraria, in initijs videtur amarior, in nouiſſimis vero melle dulcior inuenitur, cum virtus fructus attulerit.

HOMILIA XX

Solent medici præbere interdum cibum aliquem, interdum etiam potum dare, verbi gratia ad diſcutiendam caliginem viſus, nec tamen in edendo ipſo cibo, vel in potando ſentimus, quia vtile eſt & prodeſt oculis, ſed cum tranſierit viſum cibi illius, aut poculi virtus, paulatim purgat aſpectum, & tunc demum ſentire incipimus, quia cibus ille, vel potus proſiuit oculis. Sed & in alijs ſimiliter corporis partibus eadem fieri ſolent. Hoc ergo modo credendum eſt etiam de ſcriptura ſancta quia vtilis eſt, & animæ prodeſt, etiam ſi ſenſus noſter ad præſens intelligentiam non capit, quoniam (vt diximus) & bonæ virtutes quæ nobis adſunt, reſciuntur in ijs ſermonibus, & paſcuntur, & contrariæ torpeſcunt ijs meditationibus & effugantur.

IN IOSEPH HOMILIA I.

Cibi ſunt opera bona, quæ nos ad futuram vitam velut fidele viaticum comitantur.

VSUPER LIBRVM IYDICVM HOMILIA V.

Vinum ſanos & commode degentes iuuat, & (ſicut ſcriptura dicit) cor hominis duntaxat iuſtificat. Febricitantibus Febricitatio verò ſi ſumpſerint, perniciem continuo & interitum parit: teſ. Ita ſit vt eadem res eodem modo ſumpta, vni quidem vitam, alij autem conferat mortem.

IN LIBRVM REGVM Homilia vñica.

Vt luna cum videatur vna eſſe, per ſubſtantiæ immutationem tamen ſemper à ſemetipſa alia eſt, ſemperq; diuerſa: Eſt ſic etiam in ipſa conſtat, quoddam vna multæ ſint. Sic ergo & nos qui adhuc inſipientes ſumus & imperfecti, quia ſemper mutamus ſententias, & ſemper diuerſa cupimus & ſentimus, vni non poſſumus dici.

IN LIBRVM IOB lib. I.

X

ORIGENIS

Sol.

Fides.
Veritas.

Sicut enim sol nisi vibrauerit super faciem terræ, nullus ex fructibus eius crescit, neque adolefcit, neque maturefcit. Sic similiter nisi p fidem veritas refulserit in animabus hominum, nunquam erunt acceptabiles coram Deo.

Sicut enim nihil est delectabile hominibus sine luce. Sic similiter nihil est delectabile neque acceptum Deo, absque fidei lumine.

Lux.

IN IOB HOMILIA I.

Sicut cœli luminaria ac sydera in firmamento cœli a Deo collocata, cunctis indefinenter quæ sub cœlo sunt fulgent atque omnib⁹ quæ super terrâ sunt per tēpora ac tēpora per generationes & generationes, mirabiliter relucet, alia quidem per noctem, vt luna & stellæ, alia nihilominus per diem, vt solis speciosissimi radij. Sic & sanctorum virtutis insignia, atque beatissimi eorum agones omnibus in perpetuo singulariter fulgent, omnibus in æternum bonorum formam tribuunt omnibus sub sole pietatis exemplum ostendunt. Quod autem syderibus atque luminariibus comparatur omnes sancti, demonstrat Apostolus dicens: Stella differt a stella in claritate: sic erit & resurrectio mortuorum proculdubio sanctorum. Sed & angelus ad Daniele: Tunc iusti effulgebunt vt luminaria cœli, & tanquam sol & luna, & tanquam stellæ in secula. Sic itaque effulget atque emicant omnes sancti non solum in tempore restitutionis, sed & nunc in tempore huius præsentis sæc.

Solis radij

Alius fide fulget, vt Abraham: alius castitate, vt Ioseph: Alius nihilominus, mansuetudine, vt homo dicitur in Moyse: Item verò alius constantia atque tolerantia vehementium dolorum, vt admirabilis Iob.

IN LIBRVM IOB LIB. II.

Coriū pro
corio.

Nā cū percutitur glibet vel caditur vehementer, manu pro toto porrigit corpore, & protegit caput & dorsū manu, et videtur illi vt in manu magis percutiatur quā in dorso vel capite, & dat corium pro corio, corium manus pro corio capit. Hæc itaque vniuersa designans nequissimus, callositate dicit de Iob: Corium pro corio. Nam sicut hi qui vapulant, corio manus alterum corporis protegunt corium, ob

SIMILIA.

162

hoc tantum vt corpus integrum habeant: Sic (inquit) & Iob exteriora rei familiaris detrimenda contemnit vniuersa, tantum vt corporis effugiat pœnam. Sic namque & hi qui in mari nauigant, cum periculum passi fuerint, omnia quæ in nauibus habuerint contemnunt, atque in mare proiciunt, ob hoc, vt ipsi euadant. Sic & quicumque diuitum cum in corporis infirmitatem inciderint, omnem substantiam suam libenter offerunt: tantum vt corporis incolumitatem recipiant: Sic (inquit) & Iob omnes diuitias & omnem rem familiarem facile contemnit, tantum vt dolores non contingant carnes eius.

IN LIBRVM IOB LIBRO. III.

Locutus est tanquam quilibet in dolore positus, querens remedium, tanquam quis in dolore dentium, aut oculorū, aut aurium frequenter parietes ungulis exarat, frequenter etiam semetipsum ungulis exulcerat præ nimietate doloris quem sustinet, coram ossibus & palpebris atque auribus. Sic & beatus Iob cum perforaretur ossa eius & liquefierent carnes eius, locutus est, maledicens diem qui non erat.

HOMILIA II. IN PSALM. XXXVII.

Si in corpore tuo macula aliqua vel vulnus oriatur, aut ex collisione aliqua intumescat, sollicitus es & perquisis, quid curæ debeat adhiberi, quomodo corpori sanitas antiqua reddatur. Si circa oculos se aliquis acerb⁹ humor offuderit, sollicitus es & perquisis quomodo succurras, & præuenias cæcitatem. Cum anima tua ægrotet & peccatorum languoribus vtgeatur securus es, contemnis gehennam, atque ignis diis, & commonentem te ecclesiam despicias. Communicare non times corpus CHRISTI, accedēs ad Eucharistiam, quasi mundus & purus, quasi nihil sit in te indignum, & in his omnib⁹ putas quod effugas iudicium Dei. Non recordaris illud quod scriptum, quia propterea in vobis infirmi & ægri, & dormiunt multi. Quare multi infirmi: Quoniam non seipsos diiudicant neque seipsos examinant, nec intelligunt quid est communicare ecclesiæ, vel quid est accedere ad tantam & tam eximia sacramenta. patiuntur hoc quod febricitant & tam eximia sacramenta. patiuntur hoc quod febricitant

Macula.
Vulnus.
Sanitas.

Cæcitas.

ORIGENIS

Febricantes. tantes pati solent, cum sanorum cibis presumunt sibi met-
ipsis inferentes exitium.

Manna.

¶ HOMILIA III. IN PSALM. XXXVI.
Sicut in deserto sex diebus colligebant manna, in sexta
autem die non vnius diei modum, sed quantum sufficeret
in crastinū, colligebant, & vnusquisque edebat in die sabba-
ti quæ collegerant in die sexta: Ita etiam nunc velut sexta
quædam dies putanda est domini nostri IESV CHRIS-
TI aduentus, & tempus hoc dispensationis eius, quam
passione sua hoc seculo procurauit. Et ideo dum in die
sexta sumus, colligamus manna dupliciter, vt sufficere no-
bis possit dum aduenerit vera sabati obseruatio populi Dei.
Si autem non collegerimus duplices cibos qui nobis & in præ-
senti & in futuro seculo sufficiant, in duobus futuris non
saturabimur.

**Respicē-
tia**

¶ HOMILIA IIII. IN PSALM. XXXVI.
Sicut enim in agone fieri solet, vt duobus inter se luctan-
tibus accidat primò quidem cadere vnum, & cum ceciderit
surgat, & vincat: Ita etiam in nostro agone qui est nobis ad-
uersum principem huius mundi, si forte acciderit aliquem
de nobis vinci, & in aliquo peccato cadere, possibile est vt
post peccatum resipiscat aliquis, & exurgat & perhorre-
cat malum quod admisit, & deceterò non solum contineat se,
verum etiam satisfaciat Deo: lauans per singulas noctes le-
ctū suū, & lachrymis rigās strātū suū, accipiens verbum pro-
phetice autoritatis, qua dicitur: Nūquid qui cadit, non ad-
ijciat vt resurgat, aut qui auersus est non conuertetur?

**Corporis
medicamē-
ta.**

¶ HOMILIA I. IN PSALM. XXXVII.
Sicut corpori medicamēta Deus preparauit ex herbis ar-
te disciplinaque compositis: Ita etiam animæ medicamēta
preparauit in his sermonibus quos per diuinas scripturas se-
minauit atque dispersit, vt hi qui aliqua aegritudine fuerit op-
pressi, statim vt vim morbi senserint, atque alienius vulneris
stimulum doloremque prospexerint, requirāt aptam & con-
uenientem sibi rationabilem disciplinam, quæ eis ex præ-
ceptis Dei possit mederi. huius medicinæ archiatros est CHRIS-
TUS, discipuli sunt medici.

¶ HOMILIA II. IN PSALM XXXVII.

SIMILIA.

163

Vomitus.

Sicut ij qui habent intus inclusam escam indigestam, aut
humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & moleste imi-
nētia, si vomuerint releuāt: Ita etiā hi qui peccauerūt, si quidē
occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgen-
tur, & propemodum suffocantur à phlegmate, vel humore
peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semet-
ipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem
morbi digere causam.

¶ HOMILIA V. IN PSALM. XXXVI.
Si ergo quum ceciderit iustus non prosternitur, non per-
manebit in peccato, sed exiliat citò tanquā damula ex reti-
bus, & tanquā auis de laqueo.

**Damula
Auis.**

¶ HOMILIA V.
Si nauiges & ī naui positus vides terras ac promontoria
& montes transeuntia, non quòd illa continuo mouean-
tur, sed quia tu vento prospere flante transis illa, se subdu-
cere videntur ac ferri: Ita & in hoc seculo, sancto spiritu mē-
tem tuam perflante & spirante, secūdo ac prospero nauiges
cursu, pertransibis sensū tuo omnia hæc quæ videntur, quia
temporalia sunt, & intueris illa quæ æterna sunt, sine dubio
dices, quia hæc omnia quæ videntur, iam non sunt, quia
nec futura sunt.

¶ IN HIEREMIAM HOMILIA II.
Accedit aliquis medicorum ad languentem, quantum
ars patitur & industria, medicamina non cessant: sed si aut
aegritudo tanta sit, vt repugnet curationi, aut ipse inualidus
per impatientiam doloris contra faciat, quam iubetur, relin-
quit medicus, desperat huiusmodi hominē, & recedit, ne in-
ter manus suas expirans, causam interitus ei⁹ ad se retorque-
at: Sic ergo & nos, ne in sanctorum angelorum manibus
qui ad nos curandos à domino destinati sunt, moriamur, reli-
quimus nos, desperantes animam nostram, & aiunt: Nō est ma-
iorem imponere neque oleū, neque alligaturas, quia appro-
pinquauit in cælum iudicium eius.

**Medicorū
ars & indu-
stria.**

¶ HOMILIA VI.
Saluator noster splendor est gloriæ, splendor autem nō splendor
semel nascitur, & deinceps desinit nasci. Quotiescūq; ortū gloriæ
fuerit lumē ex quo splendor oritur, toties oritur splendor gloriæ.

X iij

ORIGENIS

Saluator noster sapientia est Dei. Sapientia verò splendor est lucis eterne. Sic igitur Saluator noster semper nascitur. Et ideo dicit: Ante omnes colles generat me: Non (vt quidam male legunt) generauit. Si semper ex patre nascitur dominus etiam tu in similitudinem eius tantum adoptionis spiritum habens, semper generaris à Deo per singulos intellectus, per singula opera, & efficiaris filius Dei In Christo Iesu.

¶ HOMILIA. IX. in Hieremiam.

Medicus.

Iudex.

Accipiam medicum, ostendens eum vno membro non parcere, vt membris omnib. parcat. Accipia ergo exemplum iudicis boni, pro utilitate communi, quibusdam non miserentis, vt perspicere possimus, quomodo multis parcens, vni non parcat deus, verbi gratia dictum sit: Habeat iudex propositum, quietem ciuitati & pacem genti, cui præfideat prauideri: huic si offeratur latro honesta forma, ætate factis integer, ex alio latere mater expansis criminib. deprecetur, vt senectutis suæ misereatur: ex alio vxor, ne virum suum interficiat, lachrymabili voce deploret, circumstent & paruuli liberi cito orbi futuri. Quid hic faciet iudex? miserebitur latronis an non? Quid in commune expedit ciuitati? Si misertus fuerit, reuertitur homicida ad pristinum scelus, sin verò in iudiciali seueritate permanferit, vnus homo interibit, & vniuerso populo prouidebitur: Sic deus si pepererit peccatori, & miserans eius voluerit eum proijcere pro scelere, quis non accipiat licentiam? Quis malorum qui nunc saltem propter supplicia terrentur, non inuadet tempus, vt expleat quicunque voluerit, & præceps feratur in vitia?

Communi-
cio.

Hec in ecclesia sepe accidentia possumus cōsiderare: peccauit quispiā, & post peccatū postulat cōmunionem. Si ei cōceditur quod rogat, in incōmodū omniū venia procedit, & laxatis frenis sceleribus pādatur via. Sin verò cōrationabili de liberatione, nō vt misericors, nec rursus vt crudelis iudex, sed & quasi vni promidus & de omnium salute pertractas cōsiderauerit populi dānum in vniū venia, haud dubiū est quin faciat eijci vñ de Ecclesia, vt multos saluet icolumes. Age nūc cōsidera mihi & medicū, si cessauerit à sectiōe eius vulneris, quod secatum est, si nō vserit id quod indiget cauterio, vide licet propter dolores qui ex talibus remedijs consequuntur,

Cauterij

SIMILIA

264

quomodo crescat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si verò (vt ita dicā) temerarius ad vulnus sector accesserit, & inuulerit plagā, curat eum qui secatur & vritur, quia paululū seueritatis assumpsit, licet visus fuerit agrotanti ad horā nō miseri: Ita & deus non vñ hominem, sed vniuersum curat orbē, cœlestia atq; terrena, & omnia vbiq; dispensare, & cum hoc prouideat quod vni cōmodum sit, multo magis prouidet quid toti mundo conducatur, & hominibus vniuersis. Prouidet quidem & ea quæ vni expediunt: verum ita, ne vnius utilitas omnium damno sit.

¶ HOMILIA IN EZECH. III.

Ad medicum decem vadunt, decem habentes species infirmitatū. Non omnes eodē modo curat, sed aliū illo, & aliū illo, vt putā sanat emplastro, alij aliud tribuit medicamentum, nonnullis quod cauteriū nuncupatur, imponit, alium amara, alium dulci temperat potione, cuiusdem verò vulnera crassiore vngvine delinit: Sic & sermo dei pro qualitatib. hominum loquitur, nec passim sapientiæ suæ ingerit sacramenta.

¶ HOMILIA VIII.

Quomodo multæ sunt margaritæ, quas necesse est possidere eū, qui venturus est ad vnā preciosissimā margaritā: Sic oportet ingredi multas vias Moyse & Prophetarum omnium eum, qui venturus est ad dicentem: Ego sum via.

¶ HOMILIA VII.

Quomodo quasdam illecebras escarum aucupes ponunt, vt facilius aues capiant per oblectamentum gulæ: Sic (vt audacius dicam) est quædam castitas diaboli (id est) decipula humane animæ, vt per istiusmodi castitatē & mansuetudinem, & iustitiam possit facilius capere, & falsis sermonibus irretire.

¶ HOMILIA IX.

Quomodo lumen lucernæ ad solis radios obicuratur, & velut alia quædam cæca materies contenebrefcit: Sic licet fulgeat iustorum omnium lumen ante homines, non tamen fulget ante CHRISTVM. Luceat quippe lumen vestrum, dignum est non simpliciter, sed ante homines. Ante Christum non potest. Lumē iustorum vt splendor lunæ, & micatia cœli sidera, priusquam sol oriatur, in stationibus suis rutilant.

ORIGENIS

orto verò sole absconduntur: Sic lumen Ecclesie vt lumen lunæ, priusquam oriatur lumen illud verum solis iustitiæ, resplendet, & clarum est ante homines, cum autem CHRISTVS venerit, ante eum contenebrefcit.

HOMILIA X.

Vulnera
Medellæ.

Quomodo vulnera quæ in corpore sunt, sæpe paruo tempore accidunt, medellæ verò vulnerum cum tormentis adhibentur ingentibus, non iuxta æqualitatem temporis quo illatae sunt, sed iuxta rationem curationis. Verbi gratia in puncto horæ fractura manus, & pedis contritio accidit, hoc quod in modico factum est, mensibus verò tribus ac longo tempore vix curatur: Sic & voluptas, quæ nervos animi succidit, & luxuria, & semel vniuersa peccata, cum in paruo tempore infelicem animam illexerunt, magnum postea tempus in supplicijs & cruciatibus promerentur.

IDEM ALICVBI.

Caro.

Sicut caro si fale non aspergitur, corrumpitur: Ita anima si tentatione non salitur, continuo resoluitur.

HOMILIA super Euang. Quum esset desponsata mater IESV.

Rubus.

Tres pueri.

Daniel.

Vterq; Mariae.

Sicut quondã rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebatur: Et sicut tres pueri in camino inclusi habebantur, & tamẽ eos nõ lædebat ignis incendiũ, nec ardor fumi erat in eis: vel sicut fuit in Daniele intra lacum leonum inclusio, claustris non apertis allatum est prandium ab Abacuc: Ita hæc virgo genuit dominum, sed intacta permansit, mater effecta est, sed virginitatem non amisit.

Sicut i MARIAE virginis vtero nemo ante CHRISTVM, nemo post illum conceptus est: Ita in monumẽto CHRISTI nemo ante illum, nemo quoque post illum sepultus est.

HOMILIA in Matth. III.

Vita panis
vitiis.

Sicut ergo vita est viuus panis, qui de coelo descendit, & vitam dedit huic mundo: Sic & inimica eius mors, panis mortuus. Omnis autem rationalis anima, aut viuo pane nutritur, aut mortuo, per ea quæ suscipit opera vel dogmata bona vel mala. Et quẽadmodum est in communi pane, vt quis aliquando quidem gustet eum tantum, aliquando & amplius eum manducet: Sic & in istis panibus, quidam quidem mo-

SIMILIA.

165

dicum manducant, tantum gustantes: quidam autem & abundantius ex eis manducant: boni quidem de viuo pane qui de coelo descendit, mali autem ex mortuo pane qui est mors. Et forsitan qui & raro & modicum peccant, tãtummodo gustat mortem: Qui autem perfectius susceperint spiritalẽ virtutẽ, neq; gustant eam, sed vino pane semper vescuntur.

IN I. CAP. IOAN. homil. II.

Non enim aliter potuit ascendere in DEVM nisi prius fieret Deus: vt enim radius oculorum nostrorum species rerum sensibilium, coloresq; non prius potest sentire quam se solaribus radijs immisceat, vnumq; cum ipsis & in ipsis fiat. Ita animus sanctorum puram rerum spiritualium, omnemq; intellectum superantium cognitionem non sufficit accipere, nisi prius incomprehensibilem veritatis participationem dignus efficiatur habere.

Radius o-
culorum.

Sicut ergo aer iste per semetipsum non lucet, sed tenebratum vocabulo nuncupatur: capax tamen solaris luminis est ista natura nostra, dum per se ipsam cõsideratur: quẽdam verò tenebrosa substantia capax ac particeps lucis sapientiæ. Et quẽadmodum præfatus aer dum solares radios participat, non dicitur per se lucere, sed solis splendor dicitur in eo apparere: ita vt naturalem suam obscuritatem non perdat & lucem superuenientem in se recipiat: Ita rationalis nostræ naturæ pars, dum præsentiam DEI verbi possidet, non per se res intelligibiles & Deum suum, sed per instum sibi diuinum lumen cognoscit.

Aer.

Natura.

IN MATTH. cap. XIII.

Quẽadmodum in imaginibus ac statuis, similitudines non omni ex parte respondent ijs ad quæ cõferuntur, sed in plano quidem ligno, vt exempli causa loquamur, cera depicta imago, superficie tantum cum colore similitudinẽ habet, verum non seruat depressiones atq; eminentias, sed harum rerum significationes tantum. In fingendis verò statuis, similitudinem quæ est secundum eminentiam ac depressionem, seruare conatur ars, in colore verò nequaquam. Quod si ceræ fiat effigies, conatur quidem vtranque seruare similitudinem, nimirum & iuxta colorem, & iuxta depressiones ac prominentias, ceterum in profunditate non est ima-

Imagines.
Statuæ.

Similitudo
des Euan-
gelica.

Scriba do-
ctus.
Noua &
vetera.

go: Similiter mihi cogita de similitudinibus quæ sunt in Euangelio: regnum cælorum dum simile dicitur rei cupiam, simile dici non secundum omnia quæ adsunt illi, ad quod confertur similitudo, sed ad quædam duntaxat, quæ conducunt ad assumptam rationem.

¶ IN CAP. XIII.

Quoniam autem omnis scriba doctus in regno Dei similis est patri familiæ, qui profert de suo thesauro noua & vetera, haud dubium quin & iuxta prioris dicti inuersionem, quisquis non profert de thesauro suo noua & vetera, non sit scriba doctus in regno cælorum. Omnibus igitur modis conandum ut congregemus in corde nostro, attendentes lectioni, exhortationi, & doctrinæ, & in lege Dei meditatio die ac nocte, non solum noua Euangeliorum oracula & Apostolorum, & horum explanationes, verum etiam vetera legis, ymbra habentes futurorum bonorum, ac Prophetarum qui his consentanea prædixerunt. Hæc autem colligentur, quum & legerimus & intellexerimus, & memores horum, spiritualia spiritualibus tempestiue comparauerimus, non incomparabilia inter se comparantes, sed comparabilia quamdam sermonis similitudinem idem declarantis habentia, tum in sensibus, tum in dogmatibus, ut in ore duorum triumue aut plurium testium scriptura citatorum, fundemus & confirmemus omne verbum Dei. Ac per hos silentium imponendum est his, quod in ipsis est, deitatem diuidunt, & à veteribus noua diffecant, quippe qui procul absint à similitudine patris familiæ profertis de thesauris suis noua ac vetera.

¶ IN MATTH. CAP. IDEM.

Quemadmodum in corporibus naturalis quidam attritus Magnes ferum, & bitumini, quod dicitur naphtha, ad ignem: sic huiusmodi fidei ad diuinam virtutem. Iuxta quod & illud dictum est: Si habueritis fidem ut granum sinapis, dicetis monti huic, transfer te hinc illic, & transferet sese.

¶ IN MATTHÆI capet idem.

Proinde vide ne qui non habet margaritas, aut qui non habet preciosum illud margaritum, nec discipulus sit seruatoris. At margaritas inquam bonas, non nubilas, non for-

didias ac turbidas, quales sunt sermones ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quæ nascuntur non ad orientem, sed ad occiduum ac Boream, si tamen & has oportet adiungere, ob eam quam inuenimus differentiam margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis autem turbidi sermones, & in operibus carnis volutate hæreses, nubilæ sunt & in limo palustris nascentes margaritæ non bonæ.

Quemadmodum enim eum qui futurus sit sapiens, in sermonibus veritatis prius oportet elementis institutum esse, & hinc ad maiorem pergere institutionem, magnique facere elementariam institutionem, non tamen in hac oportebit permanere, veluti qui iam eam in pretio habuerit initio, sed progressum ad perfectionem habere gratiam, hætenus vtiliter factæ institutioni: Sic, ad plenum intellecta quæ sunt legis ac Prophetarum, institutio quædam elementaris est ad intelligendum Euangelium, atque omnem sensum de CHRISTI ESU factis ac dictis.

Quemadmodum in rebus corporalibus, nec agricultura per se sufficit ad conuectendos fructus, nisi cælum quod terræ circumfunditur, opituletur, imò potius nisi opituletur is qui cælum gubernat, faciens id quaecumque vult, neque cælum vel potius ille penes quem est rerum providentia fecerit, ut exoriantur à terra ea quæ solent exoriri, sine agricultura. Semel enim hoc fecit in hoc quod dixit, Producat terra herbam & gramini, seminans semen iuxta genus ac similitudinem: Sic neque virtutum operationes absque fide illorum qui sanantur, perfectum opus præstet ad sanitatem conferendam, neque fides qualiscumque fuerit absque diuina virtute.

¶ IN MATTH. cap. 14.

Quod si videre vis quales sint animi morbi cogita mihi avaros, gloriæ cupidos, & puerorum amatores, & si quis est mulieribus deditus. Nam & hos in turbis visos, eosque miseratus sanauit. Non tamen putandum est quodvis peccatum esse morbum, sed id quod in tota computruit anima. Tales enim videre est pecuniarum amatores, totos incumbentes argæto, & in huius tum custodiam, tum coaceruationem, auidos laudum, gloriolis inhiantes. Inhiant enim captadis à vulgo viribusque hominum laudibus. Ac iuxta consimilem rationem

Elementaria institutio.

Virtutum operatio-nes.

Animi morbi.

ORIGENIS

cogitabis de reliquis morbis quos nominauimus, & si quis alius est horum confimilis. Quoniam igitur inter enarrandum quod dictum est: Sanauit egrotos eorum, diximus non quoduis peccatum esse morbum, operapretium est & scripturis de horum differentia differere. Ait sane Apostolus Corinthijs, qui varijs peccatis laborabant, scribens, propterea inter vos infirmi multi, & ualitudinarii, & dormiunt multi. Audi siquidem Apostolum in his etiam uinculum necessitatem, contextumque facientem ex diuersis peccatis, iuxta quod alij quidem sunt infirmi, alij uero egroti, uidelicet plus quam infirmi, rursus alij utriusque peius habentes, qui dormiunt. Nam qui propter imbecilles animi vires, procliues sunt ad labendum in quoduis peccatum, etiam si non toto animo fuerint obnoxij alicui peccato peculiari, quemadmodum sunt egroti, tamen infirmi sunt. Porro qui pro Deo quem diligere debent, tota anima, toto corde, tota mente, diligunt pecuniam, aut gloriam, aut mulieres, aut pueros, hi peius affecti sunt quam infirmi, suntque egroti. Dormiunt autem qui quum debeant attendere & aduigilare animæ suæ, non faciunt id, sed ex nimia negligentia dormitant uoluntate, & somnulosi sunt cogitationibus, qui quidem somniantes, carnem quidem polluant, auctoritatem uero spernunt, glorijs autem maledicunt. Non enim possunt qui adhuc agrotant, capere panes benedictionis Iesu: uerum etiam si quum aliquis audire debuerit illud: Probat autem unusquisque seipsum, & sic comedat ex illo pane, reliqua que quæ sequuntur, hæc non audierit, sed temere sumpserit panem domini, & poculum eius, infirmus sit aut egrotus, aut etiam (ut ita loquar) ex grauedine quæ nascitur ex huius panis ui, dormiens.

IN CAP. XV.

Circunci-
no.

Quemadmodum enim Iudæi peccantis circuncisio pro praputio habebitur, contra gentilis recte agentis praputium pro circuncisione: Sic & quæ pura creduntur, pro impuris imputabuntur ei, qui non ut oportet, neque quantum oportet, neque unde oportet, illis utitur, sed quæ dicuntur immunda, omnia sunt munda mundis.

Quemadmodum enim uenter quum non sit Deus, tamen uoluptatibus deditorum, qui pluris faciunt uoluptatem,

SIMILIA.

167

quam amorē dei, à Paulo dicitur deus. Sic & qui non est deus princeps huius seculi, de quo dicit seruator: Princeps mundi huius iudicatus est, deus esse dicitur eorum, qui recusant accipere spiritum adoptionis filiorum dei, ut fierent filij seculi illius, ac resurrectionis ex mortuis, & propter hoc perseuerant in conditione filiorum seculi huius.

Dixerit autem quispiam in hunc incidens locum, quod Ingressus sicut quod ingreditur in os, non polluit hominem, etiam si per os tetur à Iudæis pollutum, ita quod ingreditur in os, non sanctificat hominem, etiam si à simplicioribus credatur sanctificare, nimirum is, qui uocatur panis domini, & est (ni fallor) Panis domini oratio non contemnenda, eo quod desiderans dilucidam expositionem, quæ mihi quidem talis esse uidetur.

Quemadmodum non cibis, sed conscientia cum hæsitatiōe uescens polluit edentem, eo quod qui hæsitatiōe uescitur, iudicatus est, quia non ex fide. Et quemadmodum nihil est impurum per se polluto & incredulo, sed propter ipsius immunditiam & incredulitatem: Ita quod sanctificatur per uerbum Dei, & per obsecrationem, non inapte natura sanctificatur uentem. Nam si id esset, sanctificaret etiam illum, qui comedit indigne domino, neque quisquam ob hunc esum infirmus aut egrotus fuisset, aut obdormisset. Nam tale quidam Paulus demonstrat quum ait: Propter hoc inter vos infirmi, & male habentes, & dormiunt multi. Proinde etiam in pane diuinitus utilitas est uescenti, quum impolluta mente puraque conscientia, particeps est panis illius. Sic quod ad esum per se attinet, nec ex hoc quia non edimus de pane uerbo Dei, & per obsecrationem sanctificato, fraudamur aliquo bono, nec ex edendo abundamus aliquo bono. Siquidem causa defectus, est malitia peccati: & abundantia causa est iustitia ac recte facta, ut tale sit quod dicitur apud Paulum his uerbis: Neque si comederimus, abundamus, neque si non comederimus minus habebimus. Quod si quicquid ingreditur in os, in uentrem abit, & in secessum eicitur, & ille cibis qui sanctificatur per uerbum Dei, perque obsecrationem, iuxta id quod habet materiale, in uentre abit, & in secessum eicitur: ceterum iuxta precectionem quæ illi accessit, pro portione fidei fit utilis, efficiens ut perspicax fiat animus, spectans ad id quod uti-

ORIGENIS

le est. Nec materia panis, sed super illum dictus sermo est qui prodest non indigne domino comedenti illum.

¶ IN MATTHAEI CAP. XVI.

Verum enim vero & illud scire oportet, quod sicut civitatum portae proprium quaeque nomen habet: eodem modo portae inferorum nominari possunt iuxta speciem peccatorum: ut una quidem inferorum porta vocetur scortatio, per quam ambulant scortatores: altera verò negatio, per quam qui Deum abnegant, descendunt ad inferos.

¶ IN CAP. IDEM.

Ego verò sum in hac opinione, quod sicut qui adulterium committit in solo corde, nondum omnino progressus ad opus: ita si quis fecerit in corde cetera, quae prohibita sunt, verbi causa si quis corde tantum sit furatus, aut corde tantum falsum testimonium dixerit, non ut ille qui factus furatus est, aut falsum testimonium re perpetravit, sed tantum ut qui corde solo talia fecerit, puniatur, adque si per ipsum stetit, quod minus pervenerit ad pravam facinorositatem. Quod si praeterquam quod voluit, aggressus quidem est, sed non successit, puniatur ut qui non solum corde, verum etiam opere peccaverit. Super hac quaeret aliquis, an adulterium committat aliquis solo corde, etiamsi factum adulterij non peregerit, sed in solo corde fuerit impudicus. Simili modo facies de ceteris laudabilibus. Habet autem hic locus quo probabiliter falli possumus, quod hac opinione ratione tollendum est. Adulterium quidem in corde peractum, minus est peccatum, quam si quis adiungat etiam factum. Non potest autem fieri ut pudicitia sit in corde quae obstat impudico facto, nisi quis hic quoque in exemplo summat virginem, iuxta quod lex dicit, in solitudine violatam. Fingamus enim cor alicuius esse purissimum, ceterum violentiam peregerisse corruptionem corporis pudice, in eo quod lascivium est. Haec sane mihi videtur prorsus esse casta in occulto quidem, corpore vero non esse pura, quemadmodum erat ante vim illatam. At non quia non pura, statim impudica.

¶ HOMILIA super illud Matth.

Angelus domini, &c.

Canis saxū Sicut canis infans saxo percussus, dum percutientem se obmordet qui non praevalet, ad ipsum furorē convertitur lapidem quem

SIMILIA.

168

pedibus dentibusque dissipare perquirat: Non aliter Herodes sua praecipitatus iracundia, solitoque insanæ suae mentis furore infantium caede versatus & concitatus est.

¶ IN EPIST. ad Roma. lib. III.

Velut si quis fundamenta iaciat domus, & vnum aut Domus faciat duos parietes extruat, aliquid etiam materiae conuehat, ciens, nunquid dicitur fecisse domum, quamvis operatus videatur in domo? Sed ille dicitur domum fecisse qui totius edificij ad perfectum singula quaeque membra produxerit. Ita arbitror & hic Apostolum dicere neminem fecisse bonitatem, hoc est, à nullo eam ad perfectum & ad integrum consummatam. Si autem requiramus qui sit verè bonus & qui perfectam fecerit bonitatem, illum inueniemus solum qui dicit: Ego sum pastor bonus. Et iterum: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis.

¶ IN EPISTOLAM ad Roma. lib. VI.

Quod ut evidentiùs fiat, utamur etiam similitudine exē. Volens scilicet, verbi gratia, vult quis sapiens fieri, nec tamen statim ut sit sapiens, voluit, sapiens effectus est, sed voluntas quidem praecessit, nec sine voluntate aliquis sapiens fieri potest: sed tamen cum voluntas fuerit, adhibendus est labor, studium, sollicitudo, vigilia, doctrina, institutio, & vix aliquando vsu longo, & meditatione continua sapiens efficitur. Ille ergo ab initio quidem statim voluntatem habuit ut esset sapiens: sed non statim affuit ei opus sapientiae: sed in eo ipso eruditur ut sapiens fiat: quod ante stultē & contra sapientiam gessit, quae tamen intellegere quidem potuit, quam stultē gesserit, habebat iam studium sapientiae, non tamen ita iam sapiens erat, ut cauere posset ne quid, insipienter admitteret. Ille ordo & de pudicitia habendus est, quoniam non statim ut voluerit quis pudicitiam profiteri, etiam opere implebit, ut nullis concupiscentiae stimulis agitetur: Sic & de mansuetudine & de patientia, & de singulis quibusque virtutibus sciendum est.

¶ IN EPIST. ad Rom. lib. X.

Ad illam autem summam scientiam, vel ad perfectionem quae in coelestibus est ordinibus, nullus potest inter homines perfectus dici vel esse: ut si dicamus in puerilibus studiis ad comparationem illius qui nuper imbuitur, & prima literarum

ORIGENIS

Magister
librarius.

fuscipit elementa, magister ipse librarius appellatur perfectus, sed non est ita perfectus, ut ille qui grammaticam docet: Ipse vero grammaticus quamvis perfectus sit, superior tamen & perfectior est Rhetor. Et his omnibus longe eminentior philosophice doctrinae perfectio. Cunque in his omnibus sit literatura doctrina, diuersus tamē gradus perfectionis & magisterij in vnoquoque habetur. Ita ergo potest fieri ut cum Paulus dicit: Non quod iam assecutus sum aut perfectus sim, ad illum apicē celestis perfectionis aspiciens, hæc videatur scribere: Cum verò dicit, quicūque ergo perfecti sentiamus, ad humanā tantū perfectionis respicit gradū. Sic ergo & in presenti loco intelligendi sunt vel pace vel gaudio, vel bonitate vel sciētia repleti, siue Romani, siue Corinthij, in quantum possibile est repleti eos qui docentur in Ecclesia, & sub perfectis doctoribus aguntur.

Hostia.

Sicut ergo Pontifices cum offerebant, necessariò eis erat prouidendum ne macula inesset hostia, ne vituperationis vitium, ut posset accepta Deo esse & grata. Itē & qui Euangelium sanctificat, & verbum Dei annunciat, curare omnimodò debet, ne qua in prædicando macula, ne quod in docendo vitium, ne qua in magisterio culpa nascatur: sed (ut ita dixerim) si fieri potest, semetipsum primò immolet, se primum vitij iugulet, & sua prius peccato membra mortificet, ut nō solum doctrina, sed & vitæ exemplo discipulorum salutem oblationem suam acceptam faciat Deo.

IN CANTICA CANTICORVM
HOMILIA IIII.Sampson.
Trecentæ
vulpes.

Nam de Sampson qui trecentas vulpes cepisse & colligasse per caudas atque interiecis lampades ardentes in medio caudarum, atque immisisse per menses allophylorum, & incendisse eas cum stipulis & oliuetis vineis quæ memorantur. Valde mihi difficilis formæ huius vel figuræ videtur explanatio. Tenemus tamen aliqua ex his pulsare pro viribus, & ponamus sicut expositio nostra in superioribus continet vulpes esse fallaces perversosque doctores. Hos Sampson (qui veri & fidelis imaginem tenet doctoris) capiens verbo veritatis, caudam ad caudā colliget, id est, aduersantes sibi, & diuersa à se iniuriantes docentesque confuter, atque ex ipsorum ver-

SIMILIA.

169

bis propositiones collectionesque accipiens, in allophylorum segetem ignē conclusionis emittat, & ex proprijs eorum argumentis oēs eorum fructus atque vineas & oliueta pessimæ generationis incendat. Sed & ipse numerus trecentarum vulpium quæ à semetipsis diu ersæ & dissonantes erant, triplicem formam indicat peccatorum. Omne enim peccatū aut in factō, aut in verbo, aut in cōsensu mētis admittitur. Verū ne illud quidem quod in secūdo libro Esdræ scriptum dixim⁹, penitus omittendum est. Vbi cum edificarentur sancta sanctorum, id est, cum fides CHRISTI & sanctorum eius mysteria cōderentur, inimici veritatis fideique cōtrarij (qui sunt sapientes huius seculi) videntes absque arte Grammatica & peritij Philosophica, consurgere muros Euangelij, velat cum irrisione quadam dicunt, perfacile hoc posse destrui caliditate sermonum per astutias, fallacias, & argumenta Dialectica.

D. ATHANASIVS DE PASSIONE DO.

Quemadmodū nos conspicientes ea quæ sunt sub oculis, videndo non fallimur, nec aliter videmus quā sunt, sed quemadmodum sunt ita videmus: Sic & Prophetæ futura tāquam præsentia videbant, & quæ videbant, fieri erat necesse, tanque quæ fiebāt, omnino videre oportebat. Et rursum quæ admodum nos quæ videmus oculis, omnino necesse est ut sint, siquidem ea quæ sunt videmus, nec potest aliter fieri quā ut videmus: Sic & Prophetæ quæ præuidebant oportebat omnino esse, nec aliter fieri poterant, quā quemadmodum præiuderant. Nam si futura non præuidissent, iam non fuissent Prophetæ.

Perinde ac si quis aduersarium suum videns trepidantē, metuque fugientem, simularet imbecillitatē, quò illū prouocet, mox ille qui fugiebat, respiciēs ad illius imbecillitatē, sumpta fiducia aggrediatur, deinde præclarus ille Instructor qui imbecillitate prouocarat, propria virtute vinceret: Sic dominus humana infirmitate prouocans aduersarium, sua virtute corroborauit hominem aduersus hostem.

Quemadmodū etiam si quis serpentē apprehendat manu, dumque conatur in alterum projicere, prius ipse mordeatur: aut si quis ignem manu tenens, dum vult hostē ledere,

Prophetæ

Serpens.

ATHANASII.

re, non intelligat quod ipse prorsus exurit: Sic malitia militat aduersus eos qui ipsa vituitur, magisque lædit eos à quibus habetur, quàm eos in quos intenditur.

Medicus.

Neque enim quis ex hoc medicus esse cognoscitur, si rectè valeat ipse, nisi & alijs morbo laborantibus ostendat artem. Neque sol si radios in sese contrahat, cognoscitur esse lumen, nisi eos in orbem hunc proferat, eiusque tenebras

Sol.

sua luce discutiat. Ita seruator non seruat semetipsum. Si quidem ipse quom esset seruator, non opus habebat salute, sed ex eo quod ceteris beneficeret, velut ab omnibus agnoscitur seruator omnium.

Seruator.

Quemadmodum enim infestum animalculum, cui nomen vespa, quum impetit petram, non eam lædit incursum, sed potius perdit aculeum: Sic & mors vehementer falsa est incurrens vitam quæ est Christus Iesus. Non enim potuit eum tenere mors, sed ipsa potius aculeum perdidit, ad eum quod prius tenebat, sed ipsa potius aculeum perdidit, ad eum quod prius tenebat.

Medicus.

aculeus, nunc insultet ac dicant: Vbi tuus mors aculeus? ubi tua contentio tartari? Ac rursum deuorauit mors inualescens. Et iterum: Abstulit Deus omnem lachrymam ab oculis omnium.

Perinde quasi si quis medicus ingressus ad egros, prius sciscitetur an velint curari, ne dum ipse curam susceperit, & illi nolint, inutilis existat curatio, nimirum ijs qui laborant aduersus artem medici pugnatis: Sic & dominus eos qui sanabantur percontabatur, nec nisi fidentibus conferebat beneficium, ut per fidem & beneficium conseruari possent. Per fidem enim dignoscitur animi propositum.

Fides.

Etenim si in paganorum iudicijs regem terrestrem testem citare fas non est, ut potè maiorem & ijs qui citantur & ijs qui iudicant: quum Deum increatum ad res creatas inuocamus, facientes ut Deus ab hominibus contentetur.

Rex.

DE VERBIS EVANGELICIS. QUI IN FILIUM. &c.

Cibus celestis.

Quod cum hominibus sufficeret corpus ad esum ut hoc totius mundi fieret alimentum, sed hac de causa meminit ascensus in cælum filij hominis, ut corporale cogitatione ab eis auelleret, & posthac discedent, carnem de qua fuerat locutus, cibum est supernis celestem, & spirituale alimoniam

SIMILIA.

170

ab ipso dari. Quæ enim dixi vobis, inquit, spiritus sunt & vita. Quod idem valet ac si diceret: Quod quidem ostenditur oculis ac datur, pro mundo dabitur alimonia, ut spiritualiter hæc in vnoquoque distribuatur, fiatque omnibus conservatorum ad resurrectionem æternæ vitæ.

DE DECRETIS NICENAE SYNODI

contra Eusebium, epistola.

Non res quæpiam extrinsecus adinuenta est filij substantia, neque ex nihilo iducta est, sed ex patris substantia nata est, quæadmodum à luce splendor, quemadmodum ab aqua vapor, Neque enim splendor, neque vapor est ipsa aqua, aut ipse sol, neque res aliena, sed defluxit ex patris substantia, ita ut patris substantia non per se sit partitione. Nam quæadmodum sol idem manens non minuitur radijs ab ipso effusis: ita nec substantia patris mutatione per se est, quum habeat suam ipsius imaginem filium.

DE INCARNATIO. VERBI lib. 2.

Si enim & sol ab ipso conditus, nobisque conspicuus, solus sui lineam in cælo tenens, cum terrestria tangit, nulla sordè inquinatur, nullisque obtegatur tenebris, sed ipse potius omnia illustrat, & mundat: multo sanè digni sanctissimi illud Dei verbum cuius est sol & opus, & famulus in corpore præfens nulla tægi poterat labe, sed cum esset incorruptibile, mortale viuificabat corpus atque mundabat. Qui peccatum (inquit) non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Quocirca non sibi ipsi deligit mortem, sed aliorum insidijs insectam tulit, ut quæ ipsi intulerant necesse, ipse aboleret. Atque in morte. Gnosij luctatoris, prudentiaque & fortitudine præstata Luctatoris, qui non sibi ipse comparem eligit, ne formidare quempiam existimetur, sed id spectantium permittit arbitrio, maximeque si illi inimici sint, ut eo in humum eliso, quem illi aduersum se ad certamen elegerint, cunctis præstare credatur.

Et sicut mens, cum in toto diffusa sit homine, ex parte a mens, men corporis, id est, lingua signatur, neque tamen ideo quisquam mentis substantiam dicit immidui: Ita & verbum cum per omnia sit indignum, aut indecens, minime videri debet si humano uti voluerit ad se ac patrem iudicandum instrumento. Nam si, ut iam diximus, indecens est, corporis uti instrumento, indecens erit ipsum & in toto esse.

Y ij

ORIGENIS

Oculus
purgatus.

Quemadmodum si quis intueri solis lucem velit, oculum purgat, clarioremq; reddit seipsum, ferme ad eius, quæ cernere cupit similitudinem mundans, ut ita lux effusetur oculis, solis lucem queat intueri. Aut quemadmodum, si quis ciuitatem, aut regionem inspicere cupiat, pergit ad locum inspicendi gratia: Ita & qui theologorum assequi intelligentiam cupit, abluere prius animam debet atque detergere, & per vitæ morumq; similitudinem, ipsos adire sanctos, ut voto atque instituto illis coniunctus, ea etiam quæ illis Deus reuelauit, intelligat. Nam absque mundicia animi & vitæ sanctitatis emula, possibile non est sanctorum dicta intelligere.

DE VARIIS QVÆST. AD AN-
tiochum principem, quæst. xxxiiii.Purgato-
rium.

Num sentiunt aliqua beneficia etiam peccatorum animæ cum super illis sunt conuentus & peractiones bonorum operum? Respondet: Si non aliquo beneficio participaret ex illo, non utiq; in cura & exequiis fieret commemoratio. At sicut vitis florescit extra in agro, & odorem eius sentit in vase vinum reclusum, sicq; cõfloreſcit etiam ipsum: Ita intelligimur peccatorum animas participare aliqua beneficentia, ex ægri immolatione & gratificatione pro ipsis facta, sicut solus ordinat & præcipit, qui viuorum & mortuorum potestatem gerit Deus noster.

GREGORIUS NAZIANZENSIS

DE THEOLOGIA. LIB. I.

Morboſi
oculi.

Vt parum feliciter cesserit, si morboſis oculis in solares radios intueri coneris: Ita impurus ipse, summam puritatem non sine periculo attrectaris.

Princeps
animi fa-
cultas.

Quemadmodum ineptè quidam de formibus literarum figuris elegantes aliquot appingunt, cœnôq; permiscunt vnguentum: & nobis eodem modo princeps animi facultas, diuinæ contemplationis capax vitiosa pariter & fallaci inanium rerum indagatione confunditur.

Vox intē-
rior.

De quibus autem disputandum, & quatenus? De his solū ad quæ humani ingenii acies pertingere potest, & quatenus conditio auditoris & facultas quieuerit assequi: ne ut interior vox auribus, aut alimentum immodicum corpori, utque onera paulò grauiora subeuntibus, terrę denique crebriores

SIMILIA

171

pluuię nocet: ita sanè & auditores quæſitiõib; altiorib;, & quasi solidioribus de grauati deſſiq;, damni aliquid accipiant.

Mel

Siquidem & mellis satietas, vomitum mouet, quantumvis sit mel. Breviter ut Salomoni, sic & mihi videtur, suum cuique negotio destinatum esse tempus. Et videmus quæ per se bona sunt, si non bene quoque tractentur, boni gratiam amittere. Non aliter atque hybernis mensibus sunt intemptui flores. Nec mulieres virilis, nec viros muliebris ornatus decuerit. Ut nec luctui conuenit musica, nec in potum lachrymæ.

Quemadmodum muscæ vulneribus, ita hi nostris insident fati aduersis, aut si ita mauis, erratis.

DE THEOLOGIA, LIB. II.

Vt vociferantium tenor obuij status impetu frangitur: sic & interna mentis cogitatio exteriorum sollicitatione interpellatur.

Ut qui bellæ fabricatam cytharam, cuiusq; cõcinitatē cõ-
positionēq; miratur, aut cõcentum audit, nihil aliud quàm ipsi-
cytharæ vel artificis, vel moderatoris cytharædum animo cõ-
cipit, eoq; tota cogitatione cõuertitur, etiam si oculis fortas-
sis eum non cernat: Ita & nobis seipsum pedit illud q; & facit em-
nia, & facta mouet atque cõseruat: cum interim quid illud tan-
dem sit, mentis nostræ angustis nequeat comprehendere.

Ut enim quod labore partum est, sollicitus conseruari so-
let: ita facillè parta, facillimè celerimèq; respuuntur.

Labore
partum
Nubes.

Quemadmodum inter Aegyptios & Hebræos olim nu-
bes, sic & nunc inter Deum & nos corporalis hæc caligo in-
terstat: hæc gratia ut dum purgatores maiorib; cum sudore
desyderij nostri scopum contendimus, industriæ nostræ luci
de quæ vitæ præmium quoque magnificentius contingat.

Quemadmodum fieri nō potest, ut vel tuam ipsius um-
bram, quantumvis etiam festines, præcurras (semper enim
quantum tu virgêdo processeris, tantum ipsa sequendo occu-
pat) vel in colores oculorum radios, nullo aut lumine, aut æ-
re deueniente defigas, vel denique extra aquas natatilis illa
piscium natura sua se lubricitate promoueat: ita nulla est
via cuius ductu, hi qui in corpore sunt, ad intellectualem
naturam, omnino sine corporalium rerum interuentu, per-
tingere queant.

Vmbra.
Colores.
Pisces.

GREGORII NAZIAN.

Deitergū. Hoc enim Deitergū est, quicquid eū nobis suo iudicio refert, ut tamē illius naturā nō contingat: perinde ac vmbra & in aqua relucens solis imago: hebetiorib⁹ oculis illū adumbrat: dum illū ipsum prae nimio purissimae lucis fulgore, quo sensum facili exuperat, intueri nequeunt.

Solis ima- go. Denique idē quo ingenio temporū vices sic moderatur, sic dispensat, ut naturae conuenienter aliae decedant, aliae accedant, perinde ac si in choro aliquo inuicem sibi cōnectantur, & nihilominus inter se certis spacijs distent.

Chorus. **DE THEOLOGIA, LIB. III.**
Aqua. Quemadmodum aqua, quae non certis canalium marginibus dirigitur, sed per arcae diffunditur planitie, euanciscit: Ita & res per sermonis vastitatem diffusa, lectorem fallit, idē & hoc nos sequemur.

Sed enim nostra sententia haec est, ut equi, ut boues, ut hominibus, breuiter ut vniuscuiusque eorum, quae ad eandem speciem pertinent vna quaedam est ratio: & cuiusque haec eadem gratia competit, hoc & propriē inde nomen habet: cui verō non conuenit, hoc inde aut nullum, aut improprium habet: Ita & Dei essentia, naturā appellationemque vnā eundem esse, quamuis pro diuersa eiusdem essentiae consideratione, nomina quoque diuersa fortiatur, tum quod propriē Deus dicatur, hoc & esse Deum. Quod verō fuerit secundā naturam, hoc & vere nominari.

DE THEOLOGIA LIB. IIII.
At quatenus serui forma est, seruis ac conseruis sese accommodat, & alienae formae conformat, totum me vnā cū meis in seipso gerens, ut quemadmodum vel ignis ceram, vel terrae vaporem sol, sic quod in me vilius est, in se ipse consumat ex quo commercio bonorum, illius & ipse fiam particeps.

Ignis.

Sol.

Fax.

Sabellij.

Quemadmodum fax ab ingenti aliquo rogo primū auulsa, deinde rursus coagmentata in eundem redit: sic & in patrem, resolutio filio (ne hoc sermone corrūpantur Sabellij) sed Deus totus, cum nō amplius erimus multa, ut nunc, Dei vel omnino nihil, vel admodum parum in nobis gestantes, atque fecibus nimirum & varijs animorum motibus occupati: sed toti (ut sic dicem) deiformes, totiusque Dei ac illius solius capaces. haec enim est perfectio, ad quam omnes festinamus.

SIMILIA

172

DE THEOLOGIA. LIB. V.

Nam quod in vijs & in flumijs comperire licet, ut quae in viz. diuersum tendentia scindantur, eadem in se ipsa reuertantur, Flumijs. confluantque: hoc ipsum & hic prae impietatis impietate cōtingit: nimirum, ut qui alibi dissident, eidem in alijs inter se conueniant: ut qua parte consentiant, quāue inter se pugnet, hoc verō adamussim cognoscere non possis.

Ut enim nauseabūdi illi, si vnū aliquod genus cibi egre di. admitunt, & reliqua alimēta velut suspecta respuunt: Ita & nos ad omnem disputationem, aequē atque ad illā superiorem affecti sumus: attamen adspirabit spiritus, & sermo curret, & Deus glorificabitur.

Sed quoniam difficile est te, qui semel iam spiritui insul Ferocitasti, in medio cursus impetu retineri, imō velut ferociiores res fues. fues solent obniti, & in ipsum venabulū incurrere, non ante definis, quā in ferrum totum in te recipias.

Quāobrem paedagogorū medicorūque, more, ex patria religioe, dū aliud abrogat, aliud verō cōcedit nōnihil pristini ritibus. voluntari, sit, ipsis permittit: nō aliter atque medici egro Medicina facere solēt, hoc spectantes, ut medicina alioque acerbā dulcore aliquo ad artis pscriptū tēpata, egorib⁹ aīs recipiat, core tēpe- rati.

Quemadmodū cibo imodico obruti stomachū auferūt lā- rati. guidiorē, aut lumē solari supra facultatē semel onerati, apli Cibo imo us obscuriorē oculorū acie expiuntur: Ita & illi de vinib⁹ suis dico obruti periclitantur, sed ut paulatim alio post aliud additamēto fa- Lumine cto, ac sicut David, inquit, gradib⁹ & à gloria in gloriā pro solari one cessibus profectibusque trinitatis lux illustrioribus affulgeat.

IDEM APOLOGETICO AD PATREM, ET NAZIAN. rati. zenses post fugae reversionem.

Querebam igitur petram, aut locum praeruptum, siue mirum dirutum, sub quibus delitescere possem aliorūque: dicebam sint honores & labores, aliorum bella & victoriae: mihi autem satis sit fugere pugnas, ac ad me ipsum respicere, & ita viuere: sicut possum, quemadmodum qui in fragili rate paruum trāsfretant mare, paruaque mansione illic in pau- Fragili raperculo praesentis politiae habitaculo adipisci studebam, na te transire humilium fortassis est intellectus, sed securiorum, ut ab al- tudine & casu caueant.

GREGORII NAZIAN.

ORATIONE funebri in laudē Basilij.

Terra
Caelum

Quemadmodum enim terra & cœlum, nec non aer, & similia, non ideo sunt contemnenda, quia quidam malè his sunt abusi, pro Deo ea quæ Dei sunt venerantes. Ita quicquid utilitatis ex philosophia percipi potest, id omne ad vitæ usum fructificare debemus: ita tamen, ut periculum effugiamus, & nequaquã cõtra creatoris creaturam, iuxta insipientes, cõcitemus, sed ex opificio opificem deprehendamus: & sicut divinus inquit Apostolus, omnē intellectus in christo captivem.

ORATIONE CONSOLATORIA.

Imber rapidus & placidus.

Non patior ut fons obturetur, ac torrēs profluat, sed abscondatur, & astris splendeant, canices cedat ac iuventus ferat leges, sapientia obticeat, & rerum inexpertus iuveniler verba faciat: imber enim rapidus, nequaquã placido est utilior. Ille enim quū impetuosè fertur, rura trahit, agricolæque lucro plectitur capitali: hic vero leuiter effusus, & ad inferiora delapsus, terram fecunditate replet, arantemquẽ à labore liberat, ac spicam ad fructum perducit maturum. Ita & in sermonibus abundantior nequaquam sapientiõri est utilior: hic enim aliquantulũ fortassis oblectans evanescit, pariterque cum aere percusso dissolvitur, nihil ultra hoc conferens, sed auditũ auidũ faciendũ tanquã incatamento demulcet: qui vero in mētẽ penetrat, ac os dilatat, repletur spiritu, & generat one videtur longior, multũque fructũ paucis producit syllabis.

ORATIONE FUNEBRI IN

LAVDEM BASILII MAGNI.

Medicamenta theriacalia.

Quemadmodum igitur ignis, & cibum, ac ferrum, nec non alia per sese nec vitia, aut noxia esse scimus, sed quemadmodum videtur vitentibus: quin ex reptilibus medicamenta etiam quædam Theriacalia temperamus ad salutem. Ita & in illis siquidem indagatiõnem, & contemplatiõnem suscipimus, quum autem ad dæmones & errorem perducit, nec non perditionis profundum, contemnimus. Nam licet nequaquam nobis ad pietatem prosint, ex deteriori tamen id quod melius est seligim, ac sermonẽ nostrũ cum illoroboramus. Haud quaquam igitur disciplinæ sunt vituperandæ quemadmodum nonnullis videtur, sed rudes & imperiti, & qui ita habent, sunt negligendi, vellent enim omnes, tales

Disciplinas non esse vituperandas.

SIMILIA.

173

quales ipsi sunt, esse, quo in communi ignorantia latere & insciari argumenta effugere possent.

Qui enim vel vitam solum rectè institunt, aut eloquentiæ tantummodo student, ita ut alterum omitant, nihil mihi à monoculis distare videntur, quibus magnum est nocumentum, maior vero turpitudine, quum quempiam inspiciunt, seu inspiciuntur, quibus vero contingit, ut in utrisque excellent & sint idonei, ij illud etiam assequuntur, ut perfecti euadant, & cum beatitudine vivant futura.

Monoculi

Nam & visus haud facile à iucundis diuelli solet spectaculis: si verò violentia quadam abstractus fuerit, iterum illac refertur: quemadmodum sermo à narrationibus suauissimis,

Visus.

Verum nil oberit, si sermoni narratiunculam quandã breuem, tanquam condimentum aliquod addamus, quo scientibus memoriã refrigeremus, ignorantibus autem doctrinam impertiamur. Athenis ex iuuenibus quàm plurimi, imò modestiores etiam, circa sophisticam desipiunt, non ingeniosiores solum, & nomine obscuri, sed generosiores iam & elatiores, nõ secusque ac multitudo inter se decertat, quum moribus præditi sunt iuuenilibus, & haud facile cohiberi possint, ac ideo video idẽ illis accidere, quod & equorum ac spectaculorum amatoribus, in cursu equorũ aduersariorũ, saltant enim, clamant, puluerem in cœlum spargunt, in aurigis sedentes, aërem verberant, equos digitis tamquam flagellis cum coniungentibus coniungunt, & quum nullius sint domini, facile inuicem cõcedũt, aurigas, equos, stationes equorũ, præfectos, ac quoniam sunt illi? ut plurimum indigentes ac pauperes, & qui nec tantum habent ut uno sustineantur die: eodem modo & ij, in his admodũ pro doctoribus suis conflictantur, & aduersarijs indignantur: quo ipsi plures existant, ac doctores quorum illi curam gerunt præcipuam, locupletiores reddant, quæ res admodum absurda est, pariter & in scilicet.

Sophistici.

Qui enim corpora amat quoniam fluxa sunt, instar veris dissolunt floribus, quin nec flamma permanet, quum materia est consumpta, sed cum illa accendente evanescit.

Equorum spectaculorũ amator.

Hypotyposis.

Corpora fluxa. Flamma.

GREGORII NAZIAN.

Ita nec desyeriū subsistit, quum marcet feruor, modesti vero, & qui secundum Deum viuunt, postquam rei sunt firmioris, ideo etiam stabiliiores existunt, ac quantū pulchritudo plus ab eis imaginatione deprehenditur, tanto illos magis sibi ipsi & amatores eorum iunice colligat.

Rerum & ordinis confusio.

Sane nequaquam rerum & ordinis apud nos laudatio fusioem, quum aliquādo peruerse à quibuldam praesidetur in gradibus, siquidem non omnes accusare audeo, neque visum est: obiter tamen legem laudo naturarum, quae prius gubernatori remum in manus dat, indeq; in proram deducit, & ulteriora concedit. Itaque tandem super gubernacula, cum multa maris experientia, & ventorum statuit cognitione. Pariter & in rebus fieri solet bellicis, miles sub in itum quis efficitur, deinde ordines regit, tandem etiam in ducem euadit, siquidem ordo ipse optimus est incipientibus pariter & utilissimus: res vero nostrae multum dignae essent, si ita se haberent: nunc autem sanctissimus apud nos periclitatur ordo, ne praerebus cunctis sit ridiculosissimus: non enim ex virtute magis quam ex malitia oritur praesidentia, neque digniorum sed potentiorum sunt throni. Samuel inter prophetas futura prauidet, sed & Saul ad ictus, Roboam Salomonis inter reges, quin & Hieroboam seruus & desertor: at nec medicus, nec pictor vllus est, qui non prius aegrotantium considerat manus, aut colores temperat multos, & delimit figuras. Cathedra vero sine vllō acquiritur labore, non secus ac cum fabulae gigantes fingunt: vnus dicit sanctos facimus ac sapientes esse iubemus eos qui nulla praediti sunt sapientia, & qui nil ad gradum, praeterquam velle afferunt. Et hic quidem inferiorem amat locum, & humilis consistit, quum dignus sit sublimi, ac multum in literis exercitatus diuinis, multumq; carnis ad spiritum domauerit subiectione: alius vero sedet arrogans, superciliaque tollit contra meliores, nec tremit ob thronos, minus horret aspectu, modeste deorsum aspiciens: sed longe se viribus suis, & seipso se meliore censeat, male sentiens, ac sapientia à potestate desumens.

Vertigino si.

SERMONE DE PACE TERTIO.
Quemadmodum eadem terra stat quidem sanis, & non aegrotantibus, mouetur autem vertiginosis, & qui se circa-

SIMILIA.

174

uolunt: quum videntium passio ad id quod cernitur, transmutatur: aut si maior quemadmodum eadem statua, maior quidem ijs qui prope sunt & considerant, minor vero distans apparet, quum aer suffunderetur distantiae, visui vero dilatet crassiora: Ita & nos facile decipimur propter inimicitias, ut in eisdem nequaquam iidem amici simus, nec nos cognoscimus.

ORATIONE consolatoria, quum patet eius eps ob gradinis taceret calamitatem.

Si quidem non is qui in verbis sapit, mihi sapiens erit, neque is qui linguam habet volubilem, animum vero in-
Lingua volubilis.
eruditum se pulchrorum instar, quae extrinsecus sunt ornata & speciosa, intus autem mortuorum cadauera, & multum recondunt scetorem: sed ille qui pauca de virtute loquitur, multa vero ostendit operibus, fidemque sermonis per vitae roborat actionem, si quidem longe mihi praestabilior est forma pulchritudo, quae conspici potest, quam quae sermonis pingitur industria, nec non diuitiae quae manibus continentur, quam quae effinguntur somnio, ac sapientia quae non sermonibus splendet, sed operibus collucet: intellectus enim bonus omnibus facientibus eam, scriptura inquit, & non qui praedicant illam.

ORATIONE habita in funere patris.

Ita enim minori afficiemur tristitia, si citius ex hac vita emigremus, imò potius letabimur, si nos sermo hinc abduxerit, & in supernis statuerit, ac praesentem in suauitatem bono adfunderit futuro, nobisque persuaserit, quod ad domum agamur bonum, & quod melior sit habitatio firma, quam peregrinatio incerta, quodque nauigantibus portus est tranquillius, id ijs qui in huius vitae iactantur tempestate, transmigratione hinc sit & translatio. Aut quemadmodum Longam
ij, qui iam longam praecupauerunt viam, peregrinantibus & adhuc laborantibus vegetiores sunt, & minus defatigantur. Ita qui hospitium assequuntur quod ibi est, illis, qui adhuc vitae praesentis terunt inaequalia & praecipitia, felliciores & quietiores existunt.

Etenim quemadmodum in vndis enenire cernimus strabus, ut quotiescunque calculus iniiciatur, centrum oria-
Calculus.

GREGORII NAZIAN.

Circulus.

tur aliud circulusque super alio suscitatus, & assidue dilatus, semper dissoluat extremum illud idem & mihi palam in re presenti accidere video: dum enim mihi aliquid in mentem venit, aliud elabitur, ac ideo circa electionem laboro, quum assidue id quod in memoria erat, preoccupet illud quod denuo affluit.

Muliercularum fuci.

Quis magis superbiam castigauit, aut humilitatem dilexit nequaquam fictè, aut superficialiter, quemadmodum nunc multi se philosophari simulant, ac praestantes videntur, non secus ac Mulierculæ insipientissime, quæ cum pulchritudine careant naturali, ad colorum fucos confugere solent, suntque (quoniam modo dicere debeo) theatrales ornatiissime, propter veracundiam inuercutissime, & propter turpitudinem turpissimæ.

Humilitas

Humilitas enim nequaquam illi in vestimento sita erat, sed in penetralibus animæ: quin nec cervicis inspectione mollis, aut vocis infractione, seu vultus compositione ficta, vel barbae densitate promissam siue capitis colorationem adulterinam, aut incessus modum compositum humilitatem esse indicabat, talia enim facile effinguntur, citò tamen redarguitur: nil enim simulatum durabile esse potest.

Lex multo laudatissima.

ORATIONE AD SVBDITOS TIMORE PERCVSOS. Est enim ex legibus nostris hæc una admodum laudanda, & optimè per spiritum lata: quæ possibilitate honestati admausculit, & ita statuit, ut quemadmodum serui obtemperant dominis, & vxores viris, & ecclesia domino & discipuli pastoribus, & magistris: ita etiam homines cuncti potestatibus subditi sint sublimioribus, non solum propter iram, sed & propter conscientiam, ac ideo & tributum soluant, & legem nequaquam ob malefactorum prohibitionem odio habeant, nec gladiū expectent, sed timore purgati à potestate laudentur, atque & amissis hæc est vnica, recto enim parit: superfluum vero abscondit: vnus est sol, attamen sanos illuminat oculos, cum debiles magis obscuret. Vis ut aliquid etiam de nostris dicere audeam, vnus est CHRISTVS, sed in ruinam positus est, & in resurrectionem, in ruinam infidelibus, in resurrectionem credentibus. & his quidem petra est offensiois & lapidis scandalii, qui non cognouerunt nec intellexerunt, sed in tenebris ambulant, vel idola colunt, aut vsque ad litteram

Amisissis. Sol.

SIMILIA.

175

vident, & super hanc nec illuminari volunt nec possunt. Alijs autem lapis angularis & petra laudabilis, cui colligatur sermone, & in ipso abulant, aut si vis margarita illa quæ bonus ille mercator, omnibus quæ habebat diuenditis emit. Nobis autem fratres tale quid accidit, quæ vitæ nostræ emendare nolumus, sed contra potestatem indignamur, quale & ijs qui Agonotheten inculant tanquam malum, quum ipsi in certaminibus sint ignaui, aut medicum tanquam imperitum & temerarium incisionibus & adustionibus, quum ipsi simet male sint affecti, & austerioribus indigeant remedijs.

Margarita

Agonothetes.

ORATIONE DE PAUPER-TATE FOVENDA.

Proinde nequaquam inuentu facile est, quænam ex virtutibus præcellat, ut ei victoriæ tribuatur palma, quemadmodum nec in prato odorifero, ac varijs floribus distincto, flosculum discernere pulcherrimum & fragrantissimum, quum alius aliter adoratum & aspectum ad se rapiat, ac ut primum decerpatur, suadeat.

Prati odoriferum ac varijs floribus distinctum.

Variæ vitæ electiones.

Sicut variæ sunt vitæ electiones, ita & multæ apud Deum mansiones quæ secundum dignitatem unicuique diuiduntur & distribuuntur, & hic quidam hanc excolit virtutem, alius verò aliam, quidam etiam plures, nonnulli quoque omnes, si saltem est possibile, tantummodo ultra pergit quisque, & anteriora concupiscat, ac vestigia insequatur eius qui recte deducit & dirigit, quique per angustam viam & portam ad latitudinem quæ illi est, perducit.

Nauigans

Omnis qui nauigat, naufragio est proximus, & tanto plus, quanto nauigat audacius: ac omnis qui corpore est circumdatus, proximus est corporis malis, quanto elatius pertransit, & ante se iacentem non respicit. Quamdiu vento nauigas secundo, manum naufrago prebe, Quamdiu recte valesses & diues es, afflicto succurre, nec expecta donec ex te ipso discas quantum malum sit inhumanitas, & quantum bonum viscera aperire indigentibus.

ORATIONE DE STATY EPISCOPALI. Hæc ego quum sciam, & quod nemo magno Deo, ac sacrificio, & pontifice dignus est, qui non prius seipsum Deo offert sacrificium viuens, seu potius qui non factus est tem-

GREGORII NAZIAN.

Manee

Petrus.

Centurio.

Zacheus.

Vifus.

Sol.

Ver.

Suauiffi-
ma narra-
tio.

plum Dei viuentis, & viuens: ac igitur quomodo ego me audacter diuinis ingererem sermonibus, aut boni confulerem, si alijs se audacter ingereret? quandoquidē de-
sideriū tale nunq̃ laudabile est, conat⁹ verò terribilis, ac idēo
deceat, vt vnusquisq; primo se expurget, deinde cū puro cō-
uerletur, si nō velimus Manee illud audire & dicere, quā in
Dei cōtēplationē incidimus: Perij o mulier, quia Deū vidisti
seu Petri instar Iesum a nauicularē pellere, tanq̃ numine &
ob timiditatē digni, aut sicut Centurio ille, qui sanitatē pro
filio expetebat, sanantē verò nequaquā excipiebat: dicat, pgi-
tur vnusquisq; ex nobis quādiu Centurio est, & multa in ma-
licia potētis, Cēsarij; deorsum trahēti & huius mūdi militat
domino, non sum dign⁹ vt tēctū meū subeas: Quū autē Ie-
sum videbo, etiā si atate spiritali adhuc sim paruus, Zacheus
illius instar, & super sycomorū attollar, mortificans mēbra
super terrā, & ac euacuauero corpus humilitatis, tū Iesum ex-
cipiā & audiam, hodie facta est salus domui huic.

Quin neque spiritus curiosē scrutēris processum, suffi-
cit mihi quod filius, quod ex patre, & quod hic sit pater, ille
verò filius, & nihil in his curiosē scrutor, ne in vocibus quae
penitus oēm elocutionē superat humanā, mihi accadat quod
visū quum in radios dirigitur solares. Quāto em̃ quis pl⁹
& diligētius videre voluerit, tāto magis sensū leditur, & diu
in timū cernere querit, etiā illo quod plus est priuatur, quā
quē videri debet, longe etiā visum exuperet, si illam totā vi-
dere volueris, & non ita quēadmodū cernere est tutum.

ORAT. IN CYPRIANVM.

Quoniam sol diu nubibus obiectus latius splendet, sed
& vt post hyemistristitiā & acceptius, iucundior & tran-
quillitas blanda, ac mare quietum post seditiones ventorum
& perturbationē aquarum littoribus allidens,

Atqui narratio dehinc mihi suauissima erit, vicit virgo,
vincitur demoniū, tentator ad amatorē accedit, viciū se pre-
dicat, contemnitur, contēptus indignatur, ac contēptorem vi-
ciscitur, vltio autē quēdā fuit in cultorē ipsum imigrat, quo
malum malo pellitur, & rabie rabiei medicamē fieret, a vir-
gine enim repellitur, non secus ac machina a muro firmo &
generoso, ob verba & orationes profugus,

SIMILIA.

176

ORAT. DE MODESTIA IN DISPUTATIONIB.

Ordo etiam in Ecclesia ita statuit, vt alij sint oues, alij
vero pastores, ita vt hi imperent, illi vero obediant, sitq; hō
tanquam caput, illud pedes, istud manus, hoc oculi, illud ve-
ro aliud corporis Membra, quo oia recte inter se cōueniant,
commodiq; tā ad prefectos q̃ ad subditos redderet, & quē-
admodū in corporibus mēbra nequāq; a se dissident, sed cū-
cta corpus vni ex diuersis sunt cōposita, nec idē oīm est of-
ficiū ac vīus, ad mutuā necessitatis beneuolentiā, neque ocu-
lus graditur, sed ducit, quēadmodū nec pes cernit, sed vadit,
nec lingua excipit voces, id em̃ ad auditū pertinet: sicut nec
auditus loquitur: nā lingvę. i. officiū, nāsus vero odoris est
instrumentū, at guttur cibū gustat, inquit, Iob manus autē dā-
di & accipiendi est instrumentū, mēs verò cunctis hoīb⁹ dux
est, penes quam & sentire, ac inquam est sensus: Ita & apud
nos, qui commune corpus CHRISTI sumus: omnes eni-
m corpus vnum in Christo, ac per vnum Christum inter
nos membra sumus, hoc enim imperat ac praesidet, istud ve-
ro obedit & dirigitur, nec amborum idem est officium quē-
admodū nequaquam eorūdem est imperare & subesse, sed
ambo vnum fiunt in vnum Christum, ab eodem cōposita
& conglutinata spiritu, licet imperantes a subditis, rursus tā
quam mediū, & doctrina, & exercitatione & aetate distent:

ORATIONE FVNEBRI IN ATHANAS.

ALEXANDRIAE EPISCOP.

Sol.

Quod enim sol est sensibus, hoc intelligētib⁹ est De⁹,
hic enim mundū illuminat visibilē, ille verò inuisibilem, &
hic quidē visum corporale illustrat, ille verò naturas intelle-
ctuales splendidis reddit, & quēadmodū hic vidētib⁹ & vi-
sibilib⁹ his quidē vt videat, illis autem vt videantur, vi sub-
ministrat, ipse quē inter visibilia est pulcherrim⁹: Ita & De⁹
intelligentib⁹ & intellectis, his quidem intelligere, illis vo-
rō vt intelligantur suppediat, ac ipse inter intelligibilia est
altissim⁹, in quo omne desiderij cōsistit, & super quē mi-
nime fertur, nil enim sublimius quid habet omnino deside-
rium, neque mens sapientissima, & indagatrix seu curiosissi-
ma, hoc enim ex appetitiuis est nouissimum, & vndam in
lucem additis totius cōtēplationis requies.

GREGO. NAZIAN.

Athanassi
notes.

Forma.

Cum his Athanasio est certamen, & ab aliquibus pariter superatur, nonnullos etiam superat, si hoc nimis dictum est audacter: & hos quidem verbis, alios vero operibus. quorumdam mansuetudinem, aliorum vero zelum, nonnullorum pericula, & horum quidem plura, aliorum vero omnia est imitatus, ac aliud quid pulchritudinis ab alio sumpsit: non secus ac ij qui formas ex excellentia desuntunt: & in solam animam suam deduxit, ac vnam virtutis speciem ex omnibus diligenter collegit: eos enim qui sermonibus praeftabant, operibus: qui vero operibus excellebant, sermonibus vicit: aut si vultis, sermone eos, qui sermone erant celebres, operibus autem eos qui operibus fulgebant superavit: eos vero qui in vtrisque his mediocriter se habebant, in altero supergrediebatur, illos autem qui in vtroque summi erant, ambobus praecurrebat.

EIDEM DE MODESTIA IN DISPUTATIONIB.

Docere.

Discere.

Vir.

Parvulus.

Magnum quid est docere, verum discere periculo caret, quia te ipsum facis pastorem, quoniam sis ovium? cur caput esse cōtendis, quum pes existas? quid exercitum ducere quaeris, quum inter milites adhuc censearis? Quis magnum, sed neutiquam tutum lucrum maris seclatis, quum sine periculo terram colere possis? Sanē si vir es secundum CHRISTUM, sensusque habeas exercitatos, tibi que lumen splendat cognitionis loquere sapientiam que profertur inter perfectos, nec non absconditam in mysterio, & illam quum tempus ceperis, & tibi concredita fuerit. Quid enim apud te ipsum habes, quod tibi datum non sit aut quod nequaquam acceperis? Si vero adhuc parvulus es, & humi reptans intellectu, nec sufficiens ut cum sublimioribus progrediaris, fias Corinthius, lacte alatur: quid cibum quaeris solidiorem, quem membra non concoquunt, ac nutrimentum faciunt per imbecillitatem, loquitur quidem, si quid melius habes quam quod taceatur, si quidem ordinem labijs ornare opus esse laudabile nosti, ubi vero silentium melius est sermone, ibi quietem dilige: decet enim quidam dicere, alia audire, nonnulla laudare, aliqua vero amarulenter rejicere.

Sanē turpe est ut qui vestem & victum eligat, non splendidiorē sed viliorē, genuumque callis, ac oculorum fontibus

SIMILIA.

177

tribus ieiunijs insuper & vigilijs, in humo praeterea dormitione, labore, ac cunctis rebus humilitatem & propriam imbecillitatem conscientia ostendat: in sermonibus vero de deo se cunctis praefert hominibus, & plane imperatorem & tyrannum agat, nullique omnino cedat, sed supercilium ultra omnes legis doctores attollat, quum interim humilitas cum gloria securitatem etiam habeat.

Inter primos ego sapientiam laudo eorum, qui in divinis exercentur literis, seu exerceri cupiunt, nec unquam exercitio huic aliquid praefero, nec male a philosophia ipsa audire vellem, tanquam sapientiam ac disciplinam spernerem, obiter tamen immodestiam fugio, & insatiabilitatem reprehendo, Immodestiamque ignavio, quam curiosior haberi, si non vtrique effugestiam, re possem: immoderatusque esse & timidior, quam audacior vocari tu vero quum ego cibi prohibeam intemperantiam, vnterum me cibum prohibere putas, aut etiam cecitatem laudare, quia modeste contueri iubeam.

Alius autem parvus est intellectus, & pauper lingua, sermonumque versutias ignorat, ac captiones sapientum & enigmata, nec non Pirthonis instantias ac prohibitiones, vel oppositōes, syllogismorumque Chrysippi resolutiones, seu ex Aristotelis artibus artes malas, aut Platonice facundiae incantamenta, quae male in Ecclesiam irrupere nostram non secus ac flagella quaedam Aegyptiaca.

Nil fratres fide nostra iniustius esset, si in sapientes solū caderet, & eos qui sermonibus & logicis praestat demonstrationibus, oportere enim ut multi hanc, non secus ac aurum & argentum, nec non alia quae apud multos rerum infernarum studiosos censentur preciosa, consequerentur: quod enim sublimē esset, & ad quod pauci pertingere possent, Deo placeret & esset acceptum: quod vero propinquius foret, & a multis consequi valeret, despiciendum esset & vile, siquidē nec hominibus modestis accideret, ne pro viribus expecterent honores, sed solum gauderent ijs quae antea haberent.

Oportet igitur ut quemadmodum pueros prius moribus formamus, quo posteriora effugiant vicia: ita etiam ne in sermone circa parva videamur temerarii & ineruditi, ne circa maiora meditatione abutamur: facilius enim est sub initium

Humilitas
Hippocri-
sis & fasti-
Ecclesia-
sticum.Aristoteles
Plato.
Flagella
Aegyptiaca.Pueri mo-
ribus for-
mandi.

GREGORII NAZIAN:

prauitate non maculari, illamque ingruentē effugere, quam quum processerit abscondere, & ea luperiore apparere, quemadmodū facilius quoque est lapidem sub initū retinere, quā quum ē manibus nullus est reuocare.

Lapis.

Præcipua
corrige
proximū
ratio.

Ceterū corrigendus est ille: facias igitur hoc modeste, ac humaniter, & nequaquā in inimicus, nec medicus utinā, ac non solum agnoscito quemadmodū ille iniuri aut incidi debeat, sed & te ipsum ac propriā cognosce infirmitatem: quare etiam si oculorū teneris morbo, sol tibi videatur obscurus: quid autē si cuncta tibi circumuerti videantur, quā tu nausēā patiari, aut etiā sis ebrius: ignorantiamque propriam aliorū esse censes proinde multum iactari & tolerare oportet, priusque alterius cognoscat pietas, nequaquā simile est plātā excindere, aut florē etiā odoriferū, ac hominē. Imago Dei es, & imaginem Dei condēnas. Iudicaberis & tu qui iudicas, alienum iudicas seruū, & quem alius gubernat, ita fratrem tuum probato, tanquā & tu eadē mensura sis iudicandus, ac ideo haud quanquam in abscondendo festinē aut cō festim mēbrū alienes, incertum enim est, ne ideo quod sanū est corrumpatur, verum admone, hortare, increpa, medicamenta habes, regulas habes, Christi es discipulus, humilis & māsueti, qui iniquitates nostras portauit, quod si primū tibi resistit, lōganimis esto: si vero secundo, desperare noli, adhuc sanādi tēpus est, at si tertio fias agricola humanus, dominum roga ne excindatur, aut odio habeatur sterilis & inutilis illa ficulnea, sed ad illam te conuerte, & eius curam gere, eamque stercoreato, per cōfessionem que occulta prodit, & manifestis pudorem iniicit, ac turpiora rectius iustituit, quis scit utrū immutetur, ac fructum ferat? Iesumque à Bethania redeuntē pascas, affer remedium aliud contra fratris putorem, siue sit, vel esse putetur, tu qui spiritali vnguento inunctus es, quod pigmetarij arte sit confectum, & hoc bono tuo tribuas odori. Nō est Echidnae venenum malitia illius, ut percussus cōfestim dolore cortipiaris & corrumparis, ac ideo venia tibi danda, si beatiā illā fugeris ac occideris. Igitur si potes, fratrem curato, si minus, in hoc saltē eris securus, quod nequaquā illius particeps fueris prauitatis, odorem insuauis animi eius, morbus, quem tua forsitan abiget fragrantia, quum superauerit.

Sterilis &
inutilis fi-
cus.Echidnae
venenum.

SIMILIA: GREGORII 178

Vt in creaturis primaria dona non aliorū nostrī sunt. Primaria sed omnī, & vniū creaturæ communis est gratia: Ita & in dona. fide, quæ saluant: non eorum tantum sunt qui magis possūt, Fides, sed & eorum qui volunt.

Quemadmodū inter homines multæ sunt differentiæ viarū, ac electionum instituta, tam maiorum quam minorum, splendorū ac periculorū: Ita & in diuinis, non vnica solum virtutis est via per quam saluamur, sed plures. Variæ virtutis viæ. & quod plures solum sint apud Deum, hoc vbiq; diuulgatum est, ac omnī celebratū ac cognitum linguis, ob nullam aliam causā, quā quod multæ sint viæ quæ illac ferunt, quædam periculosiores, clariiores tamen, aliæ vero humiliores, sed tutiores, quæ igitur securiores relinquimus? & ad hanc vnā nos conuertimur, cū sit lubrica, ac pernitiosa, & quoniam ferat ignoremus: siquidem non omnibus idem cōuenit cibis, sed alijs alius, iuxta veritatē ætatis ac habitus.

ORATIO. AD HERONEM
PHILOSOPHYM.

Verum rursus regnum impiū, rursus malum reuertitur, & non secus ac ex vlcere. recisis sanies effunditur, & lupi gra Recisā vl-
ues, alius aliunde nos diserpens, Ecclesiam dilacerant, sa-
cerdosque contra sacerdotem armatur, ac populus cōtra po-
pulum insanit. Rexque impietati tribuit audaciam, ac leges
contra rectam fert opinionem.

Generosius enim est ex passionibus philosophicū, nō se Ferrum cā-
cus periculis, quā ferrum candens, & aqua frigida solidatum, dens.

Tu autem quū pulchra peregrinatiōe peregrinatus fue-
ris, trinitatis mihi memor esto, in tabernaculis habitantis, si Trinitas.
deus saltē in manu factis habitat, & pui huiusueris, nequaquā
ex paruis pietatis seminibus, licet adhuc parui, & pauperis, Stipulæ.
ac paulatim collecti, facti enim sumus tanquam stipulas col-
ligentes in messe, siquidē Prophete illud hoc tempore pro-
ferre decet, & tanquam racemuli in vindemia, quum nō su-
per sint racemi. Cernis quanta sit congregatio: ac ideo adni-
tere ut aream nobis ditiorē, torcularque reddas abundantiū

ORATIONE AD EOS qui in classe
ex Aegypto aduenerant.

Sed quæ ad Cæsarem pertinerūt, Cæsari dedistis, que

GREGORII NAZIAN.

Vestigal. vero Dei, obtulistis Deo: huic quidē vestigal, huic veto timorem, populumq; vestris alentes, ad nos venitis alēdi, nam & nos frumentum diuidimus, forsitan distributione vestra rō deterius, ad est ete igitur, ac panem meum comedite, ac vinū bibite quod miscui vobis, aduoco vos cum sapientia ad mēsam meā, siquidē animi vestri laudo gratitudinē, & ad promptitudinem vestram accorro, quoniam ad nos tanquā portum singularem confugistis, & ad similes vobis accurristis, fideiq; cognationem honorastis, ac inter absurda esse reputastis, quod conuitiatores rerum supernarum, vnā sentire & inter se concordare possint, & putare quod per vnumquēq; marcidum, recte disponi, valeat cōcordatio communis, non secus ac funium nexibus complicata.

ORATIONE DE SEIPSO.

Magnes. Siquidem illud idem vobis propter nos accidisse videtur, quod ferro ob lapidem magnetem, vt à me & inter vos quoq; pendeatis, ac vnum sentiamus, deniq; simus cō, ex quo sunt omnia. Proh catenā admirandā, quā spiritus noster sanctus, vinculis indissolubilibus compaginatum.

Alienous. Nequaquā igitur vobis alienū fontem elievimus, quēadmodum illū quē Moses in locis aridis ostēdit ijs, qui ex Aegypto persecutionē sustinebāt, se d absconsum & cōclusum, per magni Isaac pueros reclusimus, non solum fontē aquę viuę fodientes, sed à Philistæis obstructum repurgantes.

Carbones Inuidia apostatam tyrannum cōtra nos excitauit, cuius adhuc relictī sunt carbones, licet flammam euaserimus.

Proinde vir bone, si naui tempestatibus iactatę manum porrigeremus, aut ciuitati obsessę, aut domui igne succellę turmatim vasis & instrumentis succurremus restinctorijs, plāne nos submersores vocares, aut ciuitatis vel vrbis amatores, & non potius prefectos & curatores, sed ais, non ita multū egisse videris, verum quid mea refert, si plures, imo omēs opinionione potius quā veritate ducantur, siquidem hoc in controuersia versatur num iuste egerimus, vel Ecclesiam miserādam aut beatā reddiderimus, videri verō illud tuū nihil ad nos, nō secus ac somnia aliena. Non ita inquis, hō multis videris, nunquid terra vertiginem patientibus stare videtur?

Vertiginē & ebrijs, sobrij esse putantur, qui sunt sobrij? & nō potius cū

SIMILIA 179

capite ābulare, aut inuerti, mel aut nūquid amarū est? etiāsi agrotātibus quibusdam ac male affectis ita videatur, nō igitur in his res ita se habet, quemadmodū videtur patietibus.

Si quis id quod bonū est, alicuius rei gratia exerceat, non tamen plane virtutis gratia, ad bonū tamen illud aliquā peruenit, idque assequitur, quemadmodū is, qui lucri causa nauigat, cōperuenit quo tendit, etiāsi nō lucretur: qui enim bonum propter seipsum honorat ac fouet, quoniam rē amatē stabilem, firmam etiam circa illud habet animi propensionē, ita vt diuini quod patiat, & Dei illud dicere possit. Ego ille idem sum, nec immutor: nequaquā igitur transmutabitur, nec transponetur, neque vna cū tēporibus ac rebus cōcideret, alius ex alio factus, ac multos assumēs colores, quēadmodū polyi à petris, quibus adhaerent: manet tamen ille idem solidus in dissolubilibus, & inuertibilis in vertibilibus. Petra, vt arbitror, contra ventorū impetū & vndarū, quia non concutitur, neque absumitur ab ijs, quę illam oppugnant.

ORATIONE quum post ea quę contra Maximū gesta fuerant reuenteretur ex agro.

Ego igitur quum apud vos agerem, minime sentiebam effectum, quum vero separatus essem, desiderium cognoui, tyrannum illum dulcem, nec nouum quid. si enim bubulcus adeo conueritur, quum vitulus ab armēto aberrauerit: & pastor quum ouis gregem dereliquit: aut auicula quę scētū suum desiderat, quem nuper reliquerat, vt fistulas sumat, & in speculam quandam ascendat, ac tristitię inflat calamos, plus gaudet, q̄ ob alia cuncta simul quorum curam non geret: auicula vero cum stridore ad nidū aduolat, ac in stridētes incidit pullos, alijsque cōfouet: quāto maiori curę, oues rationales idoneo pastori esse debēt: præcipue quū aliquāliter p illis fuerit periclitatus. Nā & id amorī aliquid addit, ac iō graues istos lupos timeo, ne tenebras obseruātes, gregē nostrū diripiāt sermonibus direptijs & violētis, tēporis enim opportunitatē quę ut, qui in aperto vires nullas habent. Timeo & latrones ac fures, ne attriū transcendant, vel per impudentiā compilent, vel per deceptionem furentur, vt iugulēt, occidant, ac perdant, rapientes rapinas, deuorant.

Lucrican-
sa nauigās

Auicula.

Oues.
Pastor.

Lupi.

Latrones.

GREGORII NAZIAN.

Sophista.
Canes.

tes animas, quæ admodum ex Prophetis quidam inquit: T'imeo & posticâ, ne aliquis ex ijs qui heri ac pridie à nobis stabat, illâ apertâ inueniat siquid perinde ac domesticus ingrediat, tanquam alienus vero insidietur, multæ enim ac varæ sūt in fidia illius, qui hæc operatur: nec aliquid talis est architectus actâ versipellis quæ admodum sophista mulieræ, aduersarius ille. T'imeo quoque quod canes iam violenter pastores esse cõtendant, quod mirum quid est, quum nil habeant pastorale præter quod comâ præcendant, quâ male produxerāt qui ne que canes permanerent, nec pastores sūt, excepto quod dilaniat, discerpunt, ac labore dissoluunt alienâ: quoniam longe facillius est destruere, quam conseruare. Et homo quidam, inquit Iob, nascitur labore, fabricatur & nauis labore, per labore etiâ domus cõstruitur, occidere vero vel dissoluere, aut incidere vni cuique est persicile. Quapropter ne nunc quidam admodum glorietur, qui canes in gregem instigare cõtendat, qui nec vnicuique ostendere possent quâ congregassent vel saluassent, nō enim bene facere didicerūt, qui scelera perpetrant, si autem gregem perturbat, hoc & tēpestas modica, hoc & morbus paritur, hoc & bestia vnica subito inuadens facere potest.

Fides

Quæ admodum enim nullum opus sine fide est approbatum, quod multi gloriæ gratia, illi, quod honestum est dant operâ, aut etiâ instinctu naturæ aliquid boni agunt: ita & fides sine operibus est mortua. Ne quis vos decipiat inanibus verbis, ex ijs qui prompte omnia concedunt propter vnum: nempe, ut impie agatur in dogmatibus, & mali operis mala persoluantur merces. Ostendite igitur ex operibus fidem, religionis vestrae fertilitatem, nū in vanum laborauerim? Nū manipuli vestri vim habeant ad faciendum farinam? & digni sint, ut reponantur: quo promptius vos excolamus, quisnam fructum faciat cētenarium, quis sexagenarium, quis demum vel tricenarium, aut rursus, nū quis ex tricenario ad sexagenarium excreuit, siquidem ordinem hunc in Euangelio habemus, qui in cētenarium desinat, ut progrediens sicut Isaac magnus fiat, procidens à virtute in virtutem, cantilenas decantans a se entio. nemque in corde reponat.

ORATIONE postquam reuertetur ex agro. Vellem tanquam bonus mercator, & ubique; lucri cupidus,

SIMILIA.

180

& hic quomodo vobis mercis aliquid afferre. De cābulabā oculosus in litore, inclinante iā die (conueni enim semper cūtas talibus dissoluere remissionibus) Nā nec arcus sustinere potest ut assidue intēdatur, sed indiget ut parumper quādoque Arcus parū laxetur, si rursus vili esse debeat, & nequaquam inutilis sagitta per laxationem in tempore necessitatis. De cābulabā igitur & pedes me ferrebāt, aspectus vero ad mare dirigebatur. Erat autem spectaculum illud nequaquam incundum, licet aliās sit gratissimum quum tranquillū est & purpurascit, leniterque ac placide littoribus alludit. Sed quid hoc erat? dicam enim lubens verbis scripturæ. Vento magno flante, insurgēbat mare, & fluctuabat, unde aut quæ admodum in similibus fieri solet, partim à longe intumescēbāt, ac paulatim attollebātur, inde contrafractū littoribus illidebantur, alię autē proximis impacte scopulis ac repulsi, in spumamque versę leuitate sua in altū iactabantur, nū conche & phocis marinis, nec non ex ostreis leuissimæ quę nunc expellebantur, & eiciebantur, nūc vero rursus resorbēbantur, quū vnda rediret: at quædam immobilia erant, & firmā nihilque perpetiebantur, nec perturbabātur, præter quæ quod vndis tundebantur. Hinc ego ad philosophiæ utilitatem aliquid desumpsi, &c. Mare vita nostra est (humana enim multum salū ac instabilitatis habent) venti autē sunt tentationes nostræ. incideres, & quę in expectatē eueniūt. Quod mihi et admittendus ille David cognouisse videtur, dū ait: Salua me dñe, quoniam ingressi sunt aquæ usque ad animam meā. Et libera me, à profundo aquarū, & perueni ad iumum maris, ac tēpestas submersit me. Ex ijs autem quę tantabantur, quę mihi ostreorum demortuarū teste leuissimæ videbantur, quæ statu hinc inde iactarentur, & nihil omnino tēstationibus resistēbāt. Nō enim in seipsis robur habebant, & grauitatē consilij sapientis, quibus aduersitatibus resistere possent incidēbus. Quidam autē videbantur petra, petra illa digni, supra quam firmati sumus, & cui seruimus quicūque sapienti vbi ratio, & multorum exuperates humilitatē, omnia tolerāt constanter & in eo cū se derideret eos, vel miseretur eorū qui concutiuntur: hoc quidem propter sapientiā, illud autē propter humanitatē. Ipsi autē inter turpia ponunt absentia mala continere, seu potius non timenda esse, presentia verò inculpare, & quę nā ex his

Tēpestatis
descriptio.Mare vita
nostra.

Petra.

GREGORII NAZIAN.

Athleta.
Gubernator.

transitoria nepe non secus ac stabilia, & extratēpus philosophari, at in necessitatibus omni carere prudentia, quemadmodum si quis se optimū athletā cēseat quū tū nūq̄ in statu de scēderit, aut gubernatorē eximīū, qui in tranquillitate multū de arte gloriatur, in tempestate autē gubernacula relinquit.

Arbor fabulosa.

Ceterū postq̄ semel in hos incidi sermones, ad aliā quoque deueni similitudinē, admodum rebus presentibus cōuenientem, forsitan in senē & fabulā narratōrē existimatis, licet illā vobis explanauerim: sed parcēdum mihi puto quū sciam scripturā sepius ad demonstratiōnē manifestiorem talibus vti. Arbor quēdā est fabulosa, quā excisa magis germīnat, & contra ferrū decertat. Et si quid mirabilis in re mirabiliōri dicere oportet, morte viuū & abscisā pullulā, nec nō consumpta augeatur, Hac referunt fabulā, & arbuti illius natura talis est. Mihi autē manifeste videtur, tale quid philosophum esse, qui per afflictiones clarescit, & ex grauius materia facit virtutis, ac in aduersis gloriatur, nec dextris iustitiae armis extollitur, nec sinistris deprimū, sed semp̄ ille idē, licet nō eisdē pmanet tanq̄ aurū in fornace igne examinātū.

Pulchritudo.

Quod si pulchritudinem quis natus est, pulchritudini pulchritudinem addat, anīme nepe corpus, quod si flos pertransit in offēse, vergit ad seipsum, neque nouit an sit visus turpis aspectu, pulcher verō recessu, non secus ac rosa odorā in calice suo recondita, redolēt, etiā si non amplius floreat. Si quidem vera pulchritudo apud filios hominū, nullo vnquam tempore ab extra se spēctandā praeberet, verū obtutū ad internum flestit hominem.

Rosa.

CORAT. HABITA CORAM. 150. EPIST.

Indocti docentes.

Non enim indocte docemus, neque iniurijs decertam⁹, quemadmodū accidit multis, qui sermōe pugnant contra loquentes, paritatēq̄ intellect⁹, iniurijs quādoque detegunt. Illi enī sermōes quēadmodū & sepi⁹ extramentum contra se ipsos expuūt, quo effugiant venantes, aut latitent indagātes.

Sepi⁹ atramentum.

Vnde nos cōnoscerē poteritis utrū non frustra odio habeamur, ob manifestatiōnē veritatis, dum cum quibusdā decertamus, alios vero praeuenimus. Quēadmodū enī in submersiōe aquarū, quēdā penitus in pfundo celatur: quēdā vero impulsā ebulliunt, auditūq̄ eiectiōnē promittūt, disse-

SIMILIA.

181

runt tamen: quēdā vero resorbentur. Ita iij, qui de Deo philosophantur, ne dicā qui penitus sunt ingrati. Hi enim omnino occultam & latentem in se habent pietatē. Alij enim par-turiant, qui quidem quod ipsum est fugiunt, quod autē prius latens pietest nequaquam libere profitentur: siue quod domestica quasdam dispensatione vtatur in sermonib. siue quia ob timiditatem illac fugiant & mēte quidē recte valēt, vt aiunt, populū autem nequaquam sanant, tanq̄ suam & non aliorum ministrēt presidentiā, quidā aut publicant thesaurū, dum nequaquam dolorem in pietatis tolerant partu, neque vt soli seruiantur, salutem putant, si non & alijs quod bonum est imperiantur.

EPIST. AD CLIDONIUM.

Tu autem aequē facis, ac si quis oculum hominis aberrantem curret, quū pes aegrotat, aut pictorem non apte pingentem imitaris. Nam quod pictum est immutat, at pictorē nequaquam emendatum exhibes.

Verbum caro factū est, & habitauit in nobis, ac propterea ab homine adiunxit quod est pulcherrimum, perinde ac ro factum. iij qui pinguiora auferunt cum pellibus, quo deum prohibere. Deus animā a carne, tempus est vt illis dicatur, deum solum carnis esse deum, & non etiam animarū secundum quod scriptum est: quemadmodum dedisti ipsi potestatem vniuersae carnis, & ad te omnis caro veniet. Et benedicat omnis caro nomen eius sanctum, hoc est omnis homo. Nō oportebit patres nostros rursus incorporabiliter & inuisibiliter, in Aegyptū descendere, ac solam Ioseph animam, a Pharaone ligari, quia che-

Cato.

scriptum est, In 75. animabus descenderunt in Aegyptū, & ferrum pertransiuit animam eius, re quā ligari nequit, ignorant enim qui haec dicunt quod per synecdochē sint prolata, a parte totum ostendentem. Sicuti & pulli coruorum inuocant Deum, quo volatilis demonstraretur natura, & plia dum & vesperis & arcturi mentio fiet pro omnibus astris & horum dispensatione.

CORATIO. AD VIRGINEM EXHORTATORIA.

Sed & hoc audi virgo, nequaquam illi qui praest cohabitata, quā Christum habeas sponsum, qui ob puritatem tuam zelotypus existit. Quir enim quum carnem fugis, ad carnem mihi reuertes? non omnes splendorem tuum capiunt. Nam

Synedo-

GREGORII NAZIAN.

Rosa inter
spinas.
Sua sensa
nesciens e-
loqui.

quemadmodum rosa inter spinas, ita & multis versaris, & super laqueos graderis malignos. Idem alicubi. Qualis est stupentium membrorum motus sensusque, talis qui sua sensa eloqui nescit animus.

ORATIONE IN DICTVM ENANGELII.

Malignus
vndique
tentans,

Cernitis quod fontes, plumbeis inclusi fistolis quā valde ob angustiam vrgentur, & in vnum feruntur, adeo plerunque aquae vim exuperant naturalem, vt etiam ad superna prorumpant, quum assiduo à sequentibus propelluntur. Ita etiam, si cupiditatem extinxeris & tota adeo adglutineris, in altū eleuaberis, vnde nō dissides, vñ nō seaberis, tota Christi permāseris, donec spōsum tuū videas Christū, inaccessibleē te seruat, tam sermone quā opere, vita, cogitatione, & motu. Vndique te malignus tētare fatagit, omnium speculatur, vbi iaculetur, vbi vulneret, ne quid nudū & plage inueniat obnoxium, quanto puriorem videt, tanto magis inquinare contendit. Siquidem splendida vestis fordes sunt manifestiores. Ne oculus oculum trahat, ne risu risum, ne consuetudo noctem, ne nox perditionem, quod enim particulatim subtrahitur, & furto iurripitur, insensibile ad presens damnum habet, sed ad summam malitiæ oram.

Marguari-
ta.

Credet trinitatem margaritam esse vnam, vndique similem, & equaliter splendentem: margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gratia euanescit: Ita cum filium ignominia afficiat, quo patrem veneris, nequaquā honorē tuum suscipit, ob filij dehonestationē pater minime gloriatur: si sapiens filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, honor erit patris?

C. AD EVAGRIVM DE DEITATE.

Lucis radij

Quemadmodum enim lucis radij habitū inter se iuxta naturam habent indiuisibilem, & nec à luce segregantur, aut tūcē abscinduntur, sed ad nos vsque gratiam luminis mittunt: eodem etiam modo saluator noster, & spiritus sanctus gemin⁹ patris radi⁹, ad nos vsq; veritatis lumē subministrat patrique communicat.

Nectareus
humor.

Et quemadmodum quum humor nectareus, à fonte alioquo aquarum copiose scaturiens, pro fluuio suo abundantiam ostendit, inde lapsu perenni in flumina duo inciditur:

SIMILIA.

181

vnica ex vno fontis ortu vim à principio continens, bifariam autem fluminum formatur specie, sine nocumēto tamen essentia flumen illud diuiditur: Humor enim positione tantum fluor ille discriminatur, at humoris qualitatem vnā & eandem continet, etiam si flumen vtrunq; vt dictum est, quā longē distare, & multum à fonte abesse videatur: principium enim ad continuitatem fontis communem cum sua habet matre. Similiter etiam omnium bonorum Deus, veritatis ille administrator, & saluatoris pater, primā vitæ causa, ac immortalitatis planta, fons vitæ sempiternæ, bifariam quandam filij & spiritus sancti cognoscibilem ad nos demisit gratiam, ipse vero nullum propterea nocumētum in essentia est perpessus. Nullam enim immunitionem propter istorum ad nos demissionem, & ad nos vsque accessum sustinuit, nec illi propterea à patre separationē vlam sustinuerunt: indiuisibilis enim, quemadmodum sub initium diximus, meliorum est natura.

ORATIONE IN SANCTVM

LA VACHRYM.

Ac sepius qui popularib⁹ rebus obnoxius fuit, pariter emendatus, plus cōsequutus est, quā is qui in libertate sua non penitus se emendauit. Quēadmodum vt arbitror magis mirādū est, quēpiā pedicis vincitū, aliquātisper progredi, quā cū nihil degrauiat vehemētē currere. Ac per cōtinuū patet defœdari, quā in mūdā via, omnino mūdū remanere. Huius sermōis testimoniū ē quod Raab meretricē, i alijs nō laudādā solū iustificauit hospitalitas: publicanūq; nullo alio testimonio suffultum extulit humilitas, vt & tu disceres, tibi faciliē desperandum non esse.

Noli mihi dignitates eorū qui te purgāt, curiose expēdere, neq; ex maiorū p̄sapia indica. Eteā ali⁹ alio melior vel liuili⁹, at te vñ quicq; ē subli⁹. Ceterū ita cōsidera: sint ānū li duo, aure⁹ hic, ferre⁹ ali⁹, vñ: eadē regia imāgie sculpt⁹. Cere ābo ipmētur, quid inter signū hoc & illud iter erit? nihil. Discerne materiā in cera, etiā si sapiētiā existas. Die quodnā ferri quōdū sit auri signatū. Sed quo pacto vnum est? quia iter materiā, nō charactere ē diuersitas: ita & vbi sit omnis baptizator, qui tā cōditione excellat, aequalis tā-

Pedicis vi-
cum.

Raab me-
retrix.

Dignitates
purgantiū

Annuli.

Baptizator

GREGORII NAZIAN.

men baptismatis vis est, ac vnusquisque tibi equalis sit expurgator, qui fide eadem est formatus.

ORATIONE IN SANCTVM PASCHA.

Sed quo pacto reformaretur, & rursus aliquid fieret id quod vehementer medela reijceret: tanquam inobediens, & quod minime propter longi temporis superbia corrigi posset. Nepe ut mansueti & humano curationis modo, ad correctionem induceretur, cum neque tamus incuruus, sub ita inflexione, & productis manus violentiam ferret, citiusque frangeretur, quam dirigeretur. Neque equus ferox et adultus, absque assentatione & demissione, freni susciperet tyrannidem.

ORATIONE IN SANCTAM PENTE.

Qui male loco separatur, sermone vero colligantur, tamquam inuicem discordant, quantum oculi strabi, idem videntes, & non visi, sed positione dissidentes, quibus & si quod strabi sint, obijci possit, non tamen quod caeci.

IN IULIANVM IMPERATOREM, ORATIONE I.

Postquam vero in vices euasere, ac iam philosophiae arigerant dogmata (quod utique nunquam euenisset) vimque ex sermone acquisiuere, quam mansuetis quidem virtutis est armatura, sceleratioribus vero malitiae fitaculus, non iam amplius morbus penitus quantus erat celare poterat, neque omnino impietatis dolum in seipso tantum philosophice exercere valebat, sed tanquam ignis in materia delitescens, & si nondum flammam claram emittat, est scintillis tamen quibusdam micantibus, aut fumo est profundo emergente indicatur. Aut si maius, quemadmodum fontes, qui per fistulas quasdam vi spiritus sub terra feruntur postea nec spacium latum neque exitum habent liberum, sepius terram insistant, & inferne submurmurant, impetu quidem spiritus impulsus, sed vi superna cohibiti & interclusi: ita & ille plurimum impietatis, ob temporis gratiam, & institutionem Constantij imperantis abscondebatur. Nundum enim tutum erat palam impie agere, non nunquam tamen mentis deregebat arcanum, acutioribus impietate quam intellectu, praecipue in sermonibus ad fratrem, plus quam bene haberet, pro gentibus contendens, nempe sub praetextu, tamquam sermonem exercere tenuit. Caeterum haec potius quam veritatis erat exercitamenta quum omnibus gauderet quibus impij denotarentur more

Ram^o incuruus.
Equus ferox.

Strabi oculi.

Ignis in materia delitescens.
Fontes,

SIMILIA.

183

Solet enim generosa prudentia, pertinacius violentiae resistere, non secus ac flamma a vento agitata, tanto plus accenditur, quanto vehementius inflatur. Et hoc non solum consideratione didicit propria, sed etiam ex prioribus cognoscere potuisset persequutionibus, quae Christianismum honoratiorē fieri quam imbecilliorē reddidere, quoniam ijs animarum magis pietate sunt obfirmatae, & per discrimina tanquam ferrum cadens aequē vituperata ac solidiores redditae.

Sed quemadmodum Chamaeleonem facile ferunt varia, omnesque assumere colores praeter candidum, ut interim fabulosum illum Proteum Aegyptium sophistam emitat: Ita & ille omnia praeterquam mansuetus erat, & factus est Christianus, eratque illi humanitas res admodum inhumana, suadelique nil aliud, quam violentia, & pro immanitatis excusatione probitas, quo iure videretur ad violentiam confugere, quam persuadendo nil proficere posset.

Siquidem multi fuere in potestatibus & sublimitatibus constituti, quos magis credibile erat, tam propter metum quam spem superari posse: multi etiam ex humilioribus, & numero tantum noti, in quos ille irruens, non secus reiectus est, ac machina quaedam haud tempestiue generoso muro admota.

Quemadmodum enim in corporibus, quum vnum aut duo membra male sunt affecta, haud difficulter reliquis succurri male affectis, sanitatisque bonum maioribus subuenit partibus, quo celeriter & illa conualecant, quum vero plura dissident & male habent, nullo remedio subueniri potest, quin omnia aegrotent, periculumque illud iam manifeste se ostendit: Ita morbi etiam, qui singulis accedunt subditis, a communi populo, qui melius habet, sunt abscondendi, quum vero maior pars corrupta est, tum vniverso imminet periculum: nec mihi secus hoc tempore, ijs qui nos tam capitali persecuti sunt odio, nec non tantae Christianorum retributioni euenisse videtur.

Quemadmodum cibo admiscetur venena, sic etiam consuetudine Imperatorum honoribus pietatem commiscuit, in vnusquemque Romanorum leges, ac idolorum contraxit adorationem, Sane licet tali duceretur impetu, & eo ad multam mentis vitetur malevolentiam, nequaquam tamen viri cogitationes firmitudinem habebant, neque plus proprijs indulgebat considerationibus,

Flamma a vento agitata.

Ferrum cadens.
Chamaeleon.
Proteus.

Machina.

Membra male affecta.

Venena.

GREGORII NAZIAN.

Aethraus
ignis.

quàm demoniorū iactationibus: nec sententiā in finē vsq; mi-
nus prauitatis arcanū seruabat, sed tanq̃ Aethraus ignis in
imo montis reconditus sursum tendit, ac vi etūpiti in apertū
sue aliud quid hoc est: seu halit⁹ Gigātis supplicii expēde-
tis, eo vsq; terribiliter resonās, fumūq; ob prauitatis iudi-
ciū eructans, seu spiritus est nimīū alicubi astumens augmē-
tū, ita vt retineri nequeat, sed ex peculiarib⁹ erūpēs sub⁹,
sursum delatus super crateres effunditur, ex celos, ac nōnq̃
subiectā terrā incredibili ac horrendo deuastat flumio: Ita &
Iulianum cernere erat, sub initū quod antennis suis ipsi⁹ & cō-
ficti dogmatis dominari, deceptionēq; res nostras male affi-
cere: vbi vero aliquando irā superabat exastuatio, haud
quaquā prauos mores celare poterat, sed contra Deū, &
piū nostrum ordinem aperta vtebatur persequutione.

Ignis in li-
gno.

Solet enim populus, etiam si ad præsens irā cohibeat tā
quā ignis in ligno delitescens: seu fluuius vi cohercitus, vbi
tempus est oblatum, reaccendere & erumpere.

Harmo-
nia.
Harmo-
nia.

Sed quemadmodum in harmonia artificiali, aut musica,
ali⁹ est sonus intensus, aut remissus, quum alia quādā chor-
da pulsatur: omnia autē ynus sunt moderatoris & artificis,
ad vnā harmoniæ suauitatē tendentia: Ita & in his opifex
& magister sermo, in alijs quidem alius cuiusdā opifici j aut
artis proposuit virtutem, cūcta autem in mediū posuit, om-
nibus communi ac humano commercio vtī volentibus, vitā
nostram colligans illamq; reddens humaniorem.

imperit⁹
pugil.
Guberna-
tor.

IN IULIANVM IMPERATOREM ORATIONE. II
Qui vero ob possidendi spem facultates suas cunctat
periculo subijcit, admodum fatuus existit, ac imperio pu-
gili mihi similis videtur, qui prius ictum intentat, quā se in
statione firmat: aut gubernatori nauis suae corrupta & ad na-
uigandū inutili, nauē submergenti hostilē, aut submergere
studenti: quorum nil mihi Iulianus considerasse videtur, sed
i circūspectē ea que animo cōceperat adgressum esse, re Ro-
mana & nūc quoque deplorante, & male ob illum affecta.

Spica.

Aquorū culpa si quis Iulianū liberare, ac successorem ei⁹
acculare velit, admodū ingratus mihi est considerator rerū
tunc temporis accidentium: non enim metentis, sed semina-
ris est spica, neq; incēdiū illius euenit culpa, qui id extingere

SIMILIA

184

valet, sed potius ignē prius admouentis: ac ideo Herodoti Incendiū.
illud de Samiorum tyrannide, haud inepte vsurpari potest
Calceum hunc Histiaus consuit, Aristagoras autem idnit, Herodoti
qui id quod prius inceptum fuerat suscepit. apothethe-
ma.

Quomodo facti sunt in desolationē, repente destituti gma.
sunt, perierunt propter scelera eorum, tanquā puluis qui
dispeditur à procella, tanquā arena vento dissecta, tan-
quā ros matutinus, tanquā sibilus sagittę emissæ, tāquā
ictus tonitruī, tanquā choruscatio perstringens.

Non ita filij mei, dicit alicubi sacerdos Heli, filios suos in
Deū peccātes admonēs, sed scīrote facilius esse prosperitatē
abente reuocare, quā cōseruare cū ex Dei gratia cōtingit.
Nam quū discēssit, modestia illā reducit: quū vero præsens Aegrotan-
est socordia eam dissoluit. Siquidem & corpora agrotātia tia corpa.
medela restituitur & abstinentia, ob paruam autē negligē-
tiā & repletionem iterum prior morbus affluere consuevit.

Vides quod nō in finē vsq; tacituri neq; irrationabilita-
tis condēnati eram⁹ dogmatib⁹ tuis, sed liberā aliquando
vocē emissuri, & tuæ stultitiæ redargutricē, siquidē imposs-
bile est, Nili cataraclas fluuij impetū ab Aethiopia in Aegy-
ptum ruentis compescere, aut Iliacum lit⁹ abscondi, etiam Nilicata
ad tempus nebula cōtegatur, aut Christianorum linguam ractx.
impedire, quo minus res vestras notet infimia, Iliacū lit-
tus.

Sed magnum est neq; ab initio peccare, aut saltē nō in
maximis delinquere, quoniā penitus à peccato liberū esse
Deus supra humanam naturam ordinauit. Secundo autem
quemadmodum mihi videtur magnū est vt qui in re aliqua
peccauere, & correpti sunt, ac deinde renouati, vt in se ipsi per
maneant disciplina, fugiatq; secundū ex secunda prauitate
flagellū. Quapropter & nos, cū diuinæ correptionis ope-
re emerisimus, ostendamus nos dignos, non cōtū quā prius
sumus perpeffi, sed quā postea sumus consequuti. Respon-
deamus ad calamitatem que nos comprehendit, quoniā nō
vt malefici gentibus traditi sumus, sed vt filij modestiores su-
mus facti. Non obliuiscamur tepestatis, postquā in super-
nam saluati sumus Hierusalem, nec Aegypti post Aegyptū
memores simus, nec faciamus melius afflictionis tēpus quā
quietis. Ostendemus autem, si videbimur tunc quidē timore

GREGORII NYCENI.

Dei correpti modeste egisse, & spes omnes in cœlum posuisse, nunc autem postquam laudem & relaxationem assequuti sumus, haudquaquam ad eadem rursus peccata recurrere, ob quæ in euenientes nobis impegimus calamitates.

LIB. VII. DE RECONCILIATIONE MONACHO.
Ramus arboris. Veluti si quis ramum arboris in aliam partem videtur torqueat aut inflectat, cum forte remisit, in id quod fuerat ad matris pectus recurrit, & naturæ prioris obtinet locum, atque ostendit quod violenter quidem declinatus fuerit, non tamen redierit violenter: Ita qui contra naturam aut debent segregari fuerunt aut discissi, quanto diffusius separati fuerint, tanto ardentius & instantius adiuuantur.

GREGORI. NICENVS IN MYSTICA
Mosaica vitæ enarratione.

Vt agriculturæ finis est frugum perceptio, ædificationis ædium est habitatio. Et navigationis diuitiæ, certaminis corona: sic virtuosæ vitæ finis est, vt seruus Dei & sis & voceris.

Pernitiosi humores. Quomodo si prauis ac pernitiis humores in precordiis ac intestinis lateant, non accusatur medicus quod eos ipse fecerit, si arte ipsos in cutem vt appareant traxerit: sed effecit quidem illos inordinata diæta, traxit autem in manifestius non imperitus medicus: sic cum dolores ac cruciatus hominibus à Deo factos audimus, intelligere deceat à nobis ipsis initia & causas earum vexationum fuisse.

Dolores. Cruciatu. **IOANNES CASSIANVS COLLAT. I. CAP. V.**
Quomodo quibus usus est bellica tela tractadi cum ante regem mundi huius artis cupiunt peritiâ demonstrare, in paruissima quadam scutula, quæ figurata in se continet præmia, iacula sua, vel sagittas intorquere contendunt, certi quod non aliâ, nisi destinationis suæ lineâ, ad finem possint desiderati præmij peruenire, securi de illo si modo propositi scopi valuerint obtinere. Qui si forte ab eorum fuerit subtractus intuitu, nec indeclinabiliter ei sagacissimorum obtutuum peruciatia inhaerit, quantumlibet recto tramite cassi imperitorum deceret intentio, & excidisse se tamen à contemplatione non sentiet, & cum sibi efficacissimis telorum emissionibus videantur inniti, frustrato inertiae labore falluntur, quia illum subtilissimum destinationis limitem persequi oculi,

Bellica tela.

SIMILIA.

185

lis ac mente non norunt, & cum inutiles in aëra vacuosque ictus effuderint, in quo peccauerint, quod decepti sint diiudicare non possunt, quippe quos nulla mensura proposita arguit, quantum à directione discesserint, nec quoque deinceps corrigere vel reuocare debeant lineam disciplinæ, docere potest passius obtutus: Ita igitur & nostri propositi finis quidem iuxta Apostolum, vita æterna est: Scopus vero puritas mentis, quam Paulus sanctificationem nuncupauit, sine qua prædictus finis non poterit apprehendi.

COLLAT. I. CAP. XX.

Efficiamur secundum præceptum domini probabiles trapezite. Quorum summa peritia est ac disciplina probare, quodnam sit aurum purissimum, & (vt vulgo dicitur) obrium, quodue minus purgatione ignis excoctum, æreo quoque vilique denario, si pretiosum numisma sub colore seu indumento auri fulgentis imitetur, prudentissima discretione non falli, & non solum numismata tyranorum vulnibus exprimentia, sapienter agnoscere, sed etiam illa quæ sunt veri quidem regis imagine, sed non legitime figurata, peritia sagacior discernere, deinde ne quid illis à legitimo potere diminutum sit, celsura trutinæ diligenter inquirere. Et nos explorare conueniet, ne auro purissimo scripturarum, praua interpretatio coaptata, metalli preciositate nos fallat, in quo Sathan christo tentauit imponere.

COLLATIONE. V. CAP. XX.

Huius passionis figura qua necesse est quauis spiritalem summumque monachum coartari, proprie satis aquilæ similitudine designatur. Quæ cum excelsissimo volatu ultra nubium fuerit altitudinem sublimata: seseque ab oculis cunctorum mortalium, ac à facie terræ totius absconderit: tunc ad vallium ima submitti, & ad terrena descendere: ac morti cinis cadaueribus implicari ventris necessitate compellitur. Quibus manifestissime comprobatur Gastrimargiæ spiritum nequam posse vt cætera vitia releuari, vel per omnia similiter extingui: sed aculeos eius ac superfluos appetitus virtute animi retrundi tantum atque cohiberi.

CAP. XI. Iam huius vitij naturam quidam senum cum philosophis disputans: qui est per simplicitatem Christiana velut rusticus

Probabiles trapezite

Nummis.

Gastrimargia.

IOANNIS DAMASCENI

Multis de-
bitoribus
obnoxius

credere fatigandum: sub hoc problematis figurâ colore eleganter expressit. Multis, inquit, cre- itoribus pater meus me dereliquit obnoxium: ceteris ad integrum solutus ab omni conventionis eorum molestia liberatus sum: vni satisfacere quotidie, solvendo esse non possum. Cûque illi ignorantes vim propositæ quæstionis absolutio ad eius precario postularent: Multis, ait, virijs sui naturali conditione cõstructis sed inspirante domino desyderijs libertatis, cunctis illis tamquam molestissimis creditoribus renunciâns huic mûdo: & omnem substantiam quæ mihi successione patris obuenerat, à me pater abijciens satisfeci: atque ab eis sum omnimode absolutus: Gastrimargiæ verò stimulis nullo modo carere prætulit. Nec enim quamvis eam in paruum modum vili- simamq; redigerem quantitatem, vim quotidianæ compul- sionis euado: sed necesse est me perpetuis eius conventio- nibus perurgeti, & interminabilem quandam solutionem iugi suæ fatione dependere: atque inexplabile indictionibus eius inferre vexatigal.

Gastri-
margiæ sti-
muli.

Ectra.

COLLATIONE VI. CAP. XII.

Mens veri iasti nō debet esse similis ceræ, vel alterius cuius- quam materiæ mollioris, quæ semper characteri signanti cedens, pro eius forma atque imagine figuratur, quâquam in se tamdiu retinet, donec alio rursus superimpresso signa- culo reformetur, atque ita fiet ut nunquam in sua qualitate persistens, ad formam eorum quæ imprimuntur, semper co- uertatur ac transeat: quin potius debet velut quoddam esse adamantinum signatorium, ut inuolabilem mens nostra fi- guram sui semper custodiens characteris vniuersa que incur- rerint sibi ad qualitatem sui status signet atque transformet, ipsa verò insigniri nullis incuribus possit.

Adamas.

INSTITVTORVM, LIB.

XII. CAP. XII.

Fumus.

Omnis lōgæritas huius vitæ cū ad il- ā futuræ gloriæ perē- nitatem respexeris, euanesce. Et dolores cuncti contempla- tione illius immentæ beatitudinis effugantur, atq; ut fumus ad nihil extenuari liquefuit, & nusquam ut fauilla cōparet.

COLLAT. XIII. CAP. XIII.

Nemo in vas fortidū atque putrilum suæ corrupti vā-

SIMILIA.

186

gūcū aliquid nobile aut mel optimum, aut pretiosum quicquā Vnguētū
liquoris infundit. Facilius enim quamuis odoratissimā myr- Mel.
ram semel horrendis imbuta fœtoribus testa contaminat, Vā nisi
quā ut aliquid ex eo suauitatis aut gratiæ ipsa concipiat, Vas nissi
quia citius munda corrumpitur, quā corrupta mūdatur: sincerum
Ita & vas pectoris nostri, nisi prius fuerit ab omni fœtidissi- &c.
ma vitiorum contagione purgatum, non merebitur suscipe-
re illud benedictionis vnguentum, de quo dicitur: Sicut vn-
guentū in capite quod descendit in barbā, barbā Aaron,
Quod descendit in oram vestimenti eius, nec illam scienti-
am spiritalem & eloquia scripturarū, quæ dulciora sunt su-
per mel & fauē, impolluta seruauit. Quæ em participatio
iustitiæ cum charitate? Aut quæ societas luci cum tenebris?
Quæ autē conuentio IESV ad Belial?

COLLAT. XIII. CAP. XVI.

Qui factorum voluminū lectioni, & memoriæ scriptu- Carnalia
rarum diligenter insunt, carnalia tamē vitia non relinquūt, vitia.
similes sunt illi mulieri, de qua dicitur in Prover. Capit. II.
Sicut inauris aurea in naribus suis, ita mulieris malè moratæ
Species. Quid enim prodest quæpiam ornamentū eloqui- Eloq; cœ-
orum cœlestium, & illam pretiosissimam scripturarū speci- lestia.
em consequi, si eā luxulentis operibus vel sensibus inharēdo
quasi immundissimam terrā subigendo confringat, aut cœ-
nostis libidinū suarum polluat volutabris: si enim, ut quod
rectè vtentibus decori esse consuevit, non solum istos or-
nare non possit verū etiam maioris cœni collatione, sorde-
scat. Ex ore enim peccatoris non est pulchra laudatio.

COLLAT. XVII. CAP. XIII.

Neque opificij cuiusquā desertio est demutatio ferramē- Via com-
ti, aut segnitie arguit viatoris: viæ compendiosioris ac di- pēdiaria.
rectionis electio: Ita & in hac parte emēdatio dispositionis
improvidæ nō spiritalis voti, est iudicanda transgressio: quic-
quid enim pro charitate DEI & pietatis amore perficitur
non solū nulla reprehensione, sed etiā laude dignissimū est.

COLLAT. XXII. CAP. II.

Sed sicut verbi gratia, stamni metallum quod alicuius vti Stannum.
lucis & gratiæ putabatur, sit argenti contemplatione vilis- Argentum
simum & rursum auri comparatione, meritum euanesce Aurum.

Aa ij

CYRILLI

uo inauditoq; miraculo, multiplicato mortib⁹ suis mōstro,
Ineri genus esset amissio, scilicet dū ouicquid ferrū secantis
abscinderet, totū id fecunditas prodigiosa germinaret, do-
nec laborans atq; aestuans cōcepta illius defectionis indu-
strius appetitor, cassatis totiens in efficaci opere virtutibus,
fortitudinē belli armarēt arte consilij, & admotis (vt aiunt)
ignibus multiplicē portentuosū corporis prolē feruētē gla-
dio descaret, ac sic ambustis intrinsecus medullis cū rebel-
les venas improba fōe cūditatis exureret, tandē parturitio
monstruosa cessaret: Ita etiam hareses in ecclesijs illius q̄
poētātū commēta sinxerunt hydræ similitudinē gerunt. Et
istæ enī aduersum nos linguis feralibus sibilāt, & istæ virus
lethale iaciūt, & istæ scētis capitib⁹ renascūt, Sed q̄a resur-
gēte morbo nō debet cessare medicina, & q̄to maior fuerit
agritudo tāto instātor debet esse curatio. Potēs enī est do-
min⁹ deus noster, vt quod dē morte hydrē illi⁹, gētiliū sel-
litas sinxit, hoc in ecclesiā bellis veritas peragat, & igni-
tus sancti spirit⁹ gladius, ita in extingūdo nouella haresi,
omnes penitus medullas perniciose generatiōis exurat, vt
tandē prodigiosa fecunditas, moriēbus venis parere desi-
stat. Non noua sunt hæc in ecclesijs mōstruosi feminis ger-
mina, semper has dominici agri seges lappas sentesq; tole-
rauit, & ad summum in ea suffocatricis Zizaniz germen
emerisit hic Habionit⁹. Ita singuli ex sui similitudine hære-
ticos haresim procreantes, omnes quidem a se diuersi, sed
omnes tamen fidei aduersa senserunt.

Hæreses.

CYRILLVS IN IOAN-
NEM, LIB. I. CAP. II

Agricola.

Quēadmodū optim⁹ solertissimusq; agricola cū omnes
ab horto eradicare vepres desideret, diligētē lōgis rastro-
rū dētibus radices euellit. Sic beatissimus quoque Ioannes
acutissime ac solertissime germinaturas cōspiciens fallas
hæreticorum opiniones, hoc euangelio quasi rastris eas e-
uertit, ac in recta fide studiosum conseruat lectorem.

Ignis.

Indecēs esset si ignis quidē qualitātē suā cōiūctæ sibi
materiæ immittere possit, ac eo mō materiā in se transmi-

SIMILIA.

188

tare: Verbū autē Dei prosperū sibi naturaliter bonū. i. vitā
cōiūctæ sibi carnī nō possit infundere: ppter ea igitur dixit
Euāgelist. Verbū caro factū est, q̄ ex parte maxima corru-
pta vt vnione vniuersali viuificat totius reparationem si-
gnate voluerit.

Canes venaticos imitatur sapiens ac probus auditor, Canes ve-
huc illucq; ferat quarentes. Ipse enim non intellectam nati-
rem sepe ac multum inuestigans, interrogansq; tandē asse-
quitur.

IN CAPVT VN-
DECIMVM.

Quēadmodū cruditati vulnerū, nō vnū, sed varia vicif- Cruditas
sim remedia cōsūtūtur, neq; semel sed frequētē appositis re vulnerum.
medijs mollit⁹ ur: sic duro animo varia q̄dā & frequēs accō-
modāda doctrina est, vt si prima parū profecerit, secunda
saltem aut tertia vel eisdem verbis allata permulcere atque
attrahere possit.

Quemadmodum quamuis vniuersis sol oritur, nihila Sol,
men inde cæcus vtilitatis cōsequitur: nec propterea merito
quispiam splendorem solis accusabit, sed non videndi cul-
pam cæcitati attribuet: Sicut vt arbitror de vnigenito eti-
am intelligendum est, lux enim vera ille profecto est, &
splendorem suum ad omnes emittit.

Quemadmodum in veteri lege oblatio pecudum Oblatio
præcepta fuit offerri & immolari ad latus altaris, quod re- pecudum.
spicit aquilonem, & non ad austrum vel meridiem: Ita
translatum est Euangelium ad gentes, quæ in aquilonari
parte habitant, relictis Iudeis qui in australi parte ha-
bitabant.

IN CAPVT DECI-
MVM QVINTVM.

Quemadmodum si quis scintillam ignis in scæno, aut
palea occultauerit, totum inde ignitum necesse est fiat. Sic Scintilla
verbum Deitā quā scintilla in naturam nostrā immisum ignis.
totum inde inflammauit, atque ad vitā, interitu penitus de-
struēdo, reduxit.

IN CAPVT DECI-
MVM SEPTIMVM.

Aa iij

IOAN. DAMASCENI

Liquefacta cera.

Sicuti si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alterâ cū altera per totum cōmisceat necesse est: Ita si quis carnem & sanguinem domini recepit, cum ipso ita coniungatur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur.

Vt subtractione lignorum ignis extinguitur: Ita cedente eo, in quem quis irascitur, temperat iracundiæ.

¶ IN CAP. XIX.

Præcedens. Solet enim vulgo qui præcedit, posterioribus gloriosior semper videri. Sicut qui fabrilem quandam artem aut quamvis aliam absolute tenuit, præcedit aut gloriosior eo est qui adhuc discens, magistrum sequitur & ad vltius continue graditur. Qui tamē cum magistrum suum cognitione artificij vicerit, non iniuria à superato poterit audire magistro. Qui post me venturus est, prior me factus est. Hac igitur imagine sensum huius orationis saluatori & Baptistæ attribuens, recte mea quidem sententia intelliges.

¶ LIBRO III. IN IOAN. CAP. XXXIX.

Auditor. Probis enim auditor ac sapiens, quæ intellexit, nulla intelligentia remoratus, mentis ea thesauro statim commendauit, si qua vero ardua videntur sæpe ac multum inuestigans atque interrogans tandem assequitur, venatrices apprimē canes imitatus, qui huc atque illuc percurrūt feras querētes: Sic affectum esse sapientem propheticis quoque sermo denotat dicēs: Cōquirens quare & apud me habita. Querendum enim ita semper est vt apud eum habitemus, & ad alienas sententias non efferamur.

Aqua frigida.

Quamuis naturaliter aqua frigidior sit, aduentu tamē ignis, frigiditatis suæ oblita æstuat. Hoc sanē modo etiam nos quamuis propter naturā carnis corruptibiles simus, participatiōe tamē vitæ ab imbecillitate nostra reuocati ad proprietatem illius ad vitā reformamur. Oportuit enim vt non solum anima per Spiritum S. in beatam vitam ascenderet, verum etiā vt rude atq; terrestre hoc corp⁹ cognato sibi gustu, tactu & cibo ad immortalitatem redduceretur.

Mel.

Si mel quum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit quib⁹ immiscetur: Nonne stultum erit viuificam verbi naturā putare non dedisse homini quo habitat, viuificandi virtutem?

Panis.

Vt panis hic terrestris facit imbecillitatem carnis nostræ,

SIMILIA.

189

sustinens atq; conseruans: Ita & ipse per spiritum sanctum spiritū nostrū viuificat, & corpus ipsū à corruptione liberat.

¶ ERASMVS LI. III. ECCLESIAST.

Nec tutum est proferre simulacra rerum conditarum ad declarandam eandem naturam in tribus personis, quod quicquid adhibueris, multam habet dissimilitudinem. Summæ illi naturæ nihil est simile. Quod si videbitur commodū adhibere docendi gratia, similitudinem, præfandū est, eā nō congruere nisi tenui quadā vmbra.

¶ IOANNES DAMASCENVS LIBI

ORTH. FIDEI, CAP. IX.

Sicut simul ignis & simul ab ipso lux, neq; pri⁹ est ignis, & posterior lux, sed simul sunt, & quæadmodū lux ab igne semper gignitur, & nequaquam separatur ab eo: Sic & filius à patre gignitur & nequaquam ab eo separatur, sed semper in eo est. Sed lux quæ ab igne inseparabiliter gignitur, in ipso semper manens, non habet propriam substantiā præter ignem. Nam natiaua qualitas ignis est, verū filius dei vnigenitus à patre inseparabiliter genitus & indiuisibiliter & in eo semper manens propriam habet substantiā præter eā quæ patris est. Et quæadmodum non dicimus alteri⁹ substantiæ ignē, & alterius lucem, hūc in modū fieri nō potest vt recte dicamus patrem & filium alterius & alterius substantiæ, sed vnius & eiusdem, & quo pacto dicimus per eā lucē quæ ab ipso est ignē illucere, & nō ponimus organū administratoriū ignis esse lucem quæ ex ipso est, sed poti⁹ virtutē naturalem: Sic dicimus patrē quæcūq; facit per vnigenitū filium eius, nō vt per instrumentū seruale, sed vt per virtutē naturā & substantialem. Et vt dicimus ignē illuminare, & rursum dicimus lucem illuminare: Sic omnia quæcūque facit pater, similiter & fili⁹ facit, sed lux quidem propriā substantiam præter ignem nō possidet: filius autem perfectā substantia est à substantia paterna discreta.

Ignis.
LuxVnigenitus
à patre.

¶ CAP. II Sol.
Sicut ex sole radius & splendor (ipse enim fons est & radius & splendor) & per radium nobis splendor tribuitur, & ipse est qui illuminat nos.

¶ CAP. DECIMOTERTIO.

Vero, sermo docet simplicē esse deum, & vnā simplici

cem habere operationē omnib⁹ omnia operantē instar solis radij, qui omnia fouet & in vnoquoq; secundū naturalem habilitatem & quātū capere potest operatur ab eo qui eum condidit Deo, talem adeptus operationis virtutem.

LIBRO II. CAP. III.

Nihil est malum nisi boni priuatio sicut & tenebræ luminis est carētia: bonū em̄ lumē est intelligibile simul & tenebræ intellectuales sunt malum. Quod hominibus est mors hoc angelis est lapsus, post lapsum nō est illis poenitentiae locus vt neque post mortem hominibus.

CAP. III.

Vt oculis in corpore, sic mens in anima.

LIB. III. CAP. VIII.

Oculus.
Mens.

Hypostas.
sis.

Non nudā carnem adoramus, sed cōiūctā diuinitati, vt in vnā personā & vnā hypostasī dei verbi, timeo carbo nē tāgere propter ignē ligno cōiūctum, adoro Christi simul vtrūq; propter carni cōiūctā cōiūctāq; diuinitatē.

CAP. V. XV.

In ignito gladio sicut naturā saluatur ignis & ferri, sic & hic actiones & perfectiones eorum, ferrum habet virtutem incidendi, ignis vrendi. Incisio perfectio operis ferri, ignis combustio: Sic ī Christo diuinitas & diuina opera, humanitas & eius opera.

CAP. XVII.

Vrit ignitum ferrum, non naturali ratione vsuam possidens actionem, sed ex vnione ignis ad ferrum, illud obtinet: Ita humanitas diuinitati sociata.

CAP. XXVI.

Quemadmodum si quis ignito ferro superinfundat aquā quod quidē natum est pati ab aqua (ignis dico) extinguitur incolume vero manet ferrū: nō natum enim est ab aqua corrūpi: multo magis carne passa, sola impassibilis diuinitas, passionem non adimit, inseparabilis ab ipsa permanens.

LIB. III. CAP. XXVI.

Quemadmodum sole arborem superillucente, si secus incidat arbore in incisus & ipassibilis perseverat sol, multo magis impassibilis verbi diuinitas secundū hypostasīn carni copulata, carne patiente impassibilis perseverabit.

LIB. III. CAP. III.

Eodem modo, quo rex & nudus adoratur & indutus, Rex. Purpura. & purpura vt nuda purpura & cōculcatur & roijcitur, facta autem regis amictus honoratur & glorificatur: & si quis illā proterere praesumpserit, per saepe morte mulctatur. Et quē admodum lignum nudum non est tactui inaccessibile, atq; cōiūctum & carbo factum, non propter seipsum, sed propter cōiūctū ignem inaccessibile fit, & non vt ligni natura tactu inaccessibile est, sed vt carbo, id est, quando ignitū est lignum: Sic & caro Christi secundum suam naturam nō est adorabilis: adoratur autem in incarnato Deo verbo, nō propter seipsam, sed propter cōiūctum sibi secundū hypostasīn, Deum verbum: nō dicimus quod carnem nudam, sed carnem Dei, id est, incarnatam Deum.

CAP. XII.

Fide omnia & humana & spiritualia constant. Neque Fides, agricola sine fide incidit terrae sulcū: neq; mercator paruo ligno suam ipsius animam in saeno maris pelago committit: non nuptiae sunt, non aliud quicquam in terra sine fide. Fides est inscrutabilis consensus.

Sicut quatuor extrema crucis per medium centrum cōtinentur & cōstringuntur: Sic per Dei virtutem altitudo, profunditas, lōgitudō, latitudo, id est, omnis inuisibilis & visibilis creatura continetur.

LIB. III. CAP. XIII.

Si Dei verbum viuens, quod fecit omnia quae voluit: Si dixit fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, & factū est. Si verbo Dei cœli firmati sunt, si volens homo factus ex virginis purissimis sanguinibus carnem sustentauit: non potest panem ipsius corpus facere? & vinum & aquam sanguinem. Dixit: producat terra herbam virētem, & vsq; nūc pluuia facta producit germina. Sicut omnia quacūq; fecit Deus, Spiritu sancto operante fecit: Sic & nūc spiritus sancti operatione haec super naturam operatur, quae nō potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet istud? respondit Maria, ait angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & nunc interrogas, quomodo panis fit corpus Christi, & vinū & aqua sanguis Christi. Respondeo & ego tibi: Spirit⁹ sanct⁹ obūbrat, Eucharistia.

IOANN. DAMASCENI.

Baptisma.

Panis.
Vinum,
Aqua.

Incarnatio

Mors.

Diuinus
carbo.

Rex.

Sacri Dij. Dicitur rex etiā regis imago: Ita sancti dij, qui id participatione sunt effecti, quod ipse est natura. Quomodo igitur

& hæc operatur super sermonē & intelligentiā, panis & vinum transumuntur. Nouit deus humana infirmitatē quod complura vñ non trita auerfatur, moleste ferēs, assueti igitur cōdescensu vñ per cōsuetā naturā ea facit quæ sunt super naturā. Et quemadmodū in baptisinate quia cōsuetudo hominib⁹ est aqua lauare & oleo vngi, cōiunxit oleo & aquæ gratiā spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis: hunc in modū quia mos hominibus est panē manducare & vinum & aquā bibere, cōiunxit his ipsis suā diuinitatem & fecit hæc suum corpus & sanguinē, vt per assuetā & quæ sunt secundū naturam in ijs quæ sunt super naturam collocemus. Corpus enim secundū veritatē coniunctū est diuinitati, quod ex sancta Maria virgine corp⁹ est, nō quod ipsum corp⁹ assumptū ex cælo descēderit, sed quod ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei.

Et sicut ex incarnatione sua nihil cognouim⁹, nisi quod verbū verū factū caro, per spiritū sanctū: Ita hic modus quo fiat inscrutabilis, neq; etiā hoc dictū prōptū, quomodo naturaliter per comestionem panis & vinum & aqua per portionē in corpus & sanguinem comederitis & biberitis, transmutatur & non fit aliud corpus præter id quod prius erat ipsius. Sic & propositiōis panis, vinumq; & aqua per inuocationem & aduentum spiritus sancti, super naturaliter transmutatur in corpus & sanguinē Christi, & non sunt duo sed vñ & idem. Et quemadmodum mors Christi credētib⁹ facta est vita æterna, infidelibus autem domini interfectōrib⁹ in supplicium & poenā æternā: Ita & ijs qui fide diuine assumunt in remissionem peccatorū & vitā æternā.

Diuinum carbonē sumimus, vt ignis in nobis desiderij assumēs eo ex carbone ignitionē, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatiōe diuini ignis igni amur & deificemur. Carbonē vidit Isaias. Carbo autē simplex, non est, sed vnitus igni: sic panis cōmunionis, nō panis simplex est, sed vnitus diuinitati. Et corpus vnitum diuinitati.

CAPITE DECIMOSEXTO.

Dicitur rex etiā regis imago: Ita sancti dij, qui id parti-

SIMILIA.

191

non honorandi sunt qui filij dei existūt? Nam honor erga gratos & benignos cōseruos, beneuolētiæ erga cōmunem dominum iudiciū est. hi promptuarium dei & habitacula facti sunt & tēplū dei. Fontes nobis salutare dñator Christus reliquit sanctorū reliquias multimoda bñficiā scaturientes, vnguentū suauitatis emanātes, vt nullus discredet. Si enī ex rupe & firmo saxo aqua in heremo psiliuit, volēte Deo, & ex maxilla asini Sampsoni sitiētis: ex martyrum reliquijs vnguentum suauē olens emanare incredibile est? Nullo profecto pacto ijs, qui sciunt Dei virtutem, & ab ipso sanctorū honorē. In lege Num. 19. Omnis qui tangebatur mortuū imundus erat, hic autem non sic: quomodo enim mortui sunt qui viuunt, non tanget eos tormentum mortis &c. viuunt quomodo per eos daemones abiguntur, infirmi curantur, cæci vident, leprosi mundantur, tentationes tristitiæ soluantur? Quāto laborares vt inuenires adiutorē, qui te ad mortalem regem adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret, adiutores ergo totius generis Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? certe honorādi. Templā a nobis Deo erigenda sunt in ipsorū nomine. In Templis psalmis, hymnis, odis spiritualib⁹. Nā ijs quibus delectatur Deus & colitur, coluntur & delectantur eius serui, q̄ despiciunt, despiciūt & eius cliētēs, statuas, imagines visibiles ipsorum Mariam, vt matrē domini, Apostolum. Exercitatores, id est confessores, qui diuturniori martyrio certant.

LIBRO. IIII. CAP. XXVI.

Quemadmodū circūcisio non vtile membrū amputat corporis, sed superfluitatē inutilē: Sic per baptisma sanctū a peccato circūcidimur. Manifestū autē quod peccatū superfluitas cōcupiscētiæ est, & nō necessaria cōcupiscētia.

Impossibile enim est quenquā nullo mō cōcupiscere, aut tandē sine gustu voluptatis esse. Sed quod inutile est voluptatis. i. inutilis cōcupiscētiæ, & voluptas, hoc est peccatū: id ipsū quod circūcidit scñ baptisma, præbens nobis signum honorabile, crucē in fronte, a gētilibus discriminās nos (nā oēs gētes baptisma persecutæ sunt & signo crucis insignitæ) sed vnaquaque gente fidelem ab infideli distinguūt.

CAPIT V IO. XXVIII.

IOAN. DAMASCENI

Resurrectio est secunda eius quod interijt statio. Nam animæ cum immortales sint, quomodo resurgent secundo, siquidem mortem disiciunt dicimus esse separationem animæ à corpore: resurrectio omnino erit coniunctio animæ & corporis, & secunda iterataq; eius, quod dissolutum est, iteritque pessum animalis restitutio: ipsum igitur corpus quod corrumpitur, resurgit incorruptibile. Non impotens enim est is qui in principio ex puluere terræ ipsum constituit, rursus resolutum & conuersum in terram ex qua sumptum est (secundum conditoris dictum) iterato suscitare illud. Qui puluerem in corpus sola voluntate transmutat, qui paruam materiam stillem, id est semen in utero adolefcere præcepit, & fecit illud multiforme, & multumodum corporis organum, nonne magis quod fuit, & defluxit, iterum suscitabit, sola voluntate? Considero in sulcis tanquam in sepulchris semina suffossa, quis illis radices imponit & stipitè & folia, & subtilissimos culmos? nonne qui vniuersorum artifex est eius præcepto condita omnia? Sic crede & mortuorum resurrectionem fore diuina voluntate & nutu: cõcurrentem enim habet voluntati virtutem.

DIIONYSIUS DE COELESTI HIERARCH.

Ignis.

Quæadmodum ignis sensibilis ea quibus infederit, in suum traducit effcium, omnibusq; quomodolibet sibi propinquantibus sui consortium tradit: Haud aliter dominus noster, & Deus, qui ignis consumens est, nos per cibum hunc sacratissimū in sui traducit effigiem deiformesque reddit.

MARCUS EREMITA DE LEGE SPIRITUALI.

Animi cognitio.

Quæadmodum operibus & sermonibus manifestabitur animi cognitio: Sic cordis operationibus futura retributio. Qui laudi prætextu cælat calumniam, comprehensū difficilis est simplicioribus. Similis est autem illi qui vestit.

SIMILIA.

192

tu sordido amictus ambitiose arrogans est.

Quæadmodum ijs qui crudo & indigesto sūt stomacho amarum prodest absinthium: Sic malè moratis mala tolerare, vtile est.

Quæadmodum aquæ & ignis cõtraria est societas: Sic quoque contraria sunt inter se causæ dictio & humilitas.

Quæadmodum suat serpentes occurrentes in nemoribus item & alij in ætibus latenter exubantes: Sic affectus sunt rationaliter formati, sunt item alij latentes in operibus, tametsi ex alijs in alios subinde transmutentur.

Quæadmodum vnæ sunt diuitiæ sensibiles, iuxta autem possessionem multiplices: Sic vna virtus est, diuersimodas habens actiones quibus perficitur.

IDEM DE IIS QUI VPVTANT EX OPERIBVS IYSTIFICARI.

Qui ante præceptorum operationem spiritus opem aut efficaciam quærunt, seruo ære empto non est absimilis, qui simularque emptus fuerit vnā cum rebus venalibus etiam libertatis libellum quærunt.

Semen non excrefcit accepto augmento sine terra & pluuiā. Neque homo quicquam vtilitatis capiet sine laboribus voluntarijs, diuinoq; adiutorio.

Non effunditur sine nubib; pluuiā. Neq; sine bona cõscientia deo placere possibile est.

Quem admodum imperitus vitulus currens in gramine defertur ad præcipitium: Sic inuenitur anima quæ paulisper conditionibus agitata aut pasta fuerit.

Quæadmodum ij qui mare nauigant, solis estū libenter perferunt: Sic illi quibus odio sunt vilia, reprehensionem diligunt. Ille enim ventis aduersatur, hæc vero affectibus.

Quæadmodum fuga in hyeme & sabbato dolor est corpori & profanatio animæ: Sic affectuum impugnatio senescenti corpori & animæ sanctificata.

Talpa terra super capta oculis stellas videre nō potest, & qui de rebus temporaneis deo fidē non habet, neque de æternis potest credere.

Quæadmodum in aquis ignis durare nō potest: Ita ne-

Aqua.
Ignis.
Serpētes.

Diuitiæ.

Seruus ære emptus.

Semen.

Pluuiā.

Vitulus.

Talpa.
Fides,

MARCI EREMI

Turpis
cogitatio

que turpis cogitatio in corde Dei amante.

Quemadmodum à penitentia agente alienum est elato animo superbire: Sic sua sponte peccantem, humilem esse impossibile est.

Quemadmodum pluuia terræ infusa, accōmodā, qualitatem plantis suppeditat, dulcem quidem dulcibus, amarā autē amaris: Sic quoque gratia fidelium eordibus indeclinabiliter adiciens, cōuenientibus virtutibus actiones largitur.

Læna.

Sicut læna iuueniam amico nō accedit animo: Ita neque impudentia tristitiam secundum Deum beneuolē & libenter accipit.

Ouis.

Lupus.

Quemadmodum ovis cū lupo procreādā sobolis gratia nullam conuersationē contrahit: Ita neque cum satietate labor cordialis procreandarum virtutum gratia vllam coniunctionem copulat.

MAXIMVS DE CHARITATE.

Natura

bonus.

Quemadmodum natura bonus exiens, & omni carens affectu, omnes pariter ex æquo diligit, veluti suas creaturas, attamen virtute præditum glorificat, vt cum qui cognitionē rectē obseruet: Non secus facit qui animo bono & affectibus vacuo præditus fuerit.

Fides.

Quemadmodum ignis recordatio corpus non calefcit: sic fides sine charitate non operatur in anima cognitionis illuminationem.

Dei cognitio.

Quemadmodum solis lumen sanum oculum ad seipsum trahit: sic DEI cognitio sanam mentem per charitatem naturaliter ad seipsum pertrahit.

Quemadmodum passerulus pede alligatus, volare incipiens in terram funiculo detrahitur: Sic quoque mens nodū affectibus liberata, & ad rerū cōlestium cognitionē volare cōtēdens, ab affectibus ducitur, & ad terram detrahitur.

Mēs pura.

Quemadmodum rerū visibilia pulchritudo, sensibile oculū: sic mētem quoque puram rerū inuisibilibus cognitio ad se pertrahit: Inuisibilia dico ea, quæ sunt incorporea.

Sol iustitiae

Quemadmodum sol exorietis, & mundū illuminans, cū seipsum, tum res à se illuminatas demonstrat: Ita quoque sol iustitiae purgato animo exorietis, seipsum vidēdum exhibet, & rerum quæ à se factæ sunt, & deinceps fient, rationes demonstrat.

SIMILIA

193

iones demonstrat.

LIBRO II. DE CHARITATE.

Quam rem aliquis amat, eādem etiam omnibus modis amplectitur, & omnia quæ illi erga illam impedimento sunt aut obstaculo, cōtemnit, ne re adamata priuetur: Ita qui Deū diligit, puræ precationis curam habet, & omnem affectum illi erga hoc obstantem ex seipso eiectum abijcit.

Quemadmodum corpus propter res peccat, habetq; Corpus. ad disciplinam virtutes corporales, quarum adminiculo re- Animus. spiscit. Non secus quoque animus per cogitationes, affectus in corde generantes, pari ratione ad disciplinam virtutes habet animales, vt patet & sine affectibus res continens ad meliorem mentem redeat.

Quemadmodum diebus succedunt noctes, & estates succipiunt hyemes: Sic inanē gloriæ cupiditatē & voluptatē succipiunt dolores & tristitia, aut in præsentia aut in futuro.

Quemadmodum famelicus animus panē imaginatur, & sitiens, aquam: Sic hominis crapulosus, & ventri seruientis ciborum varias cupiditas & lantias, & voluptatum amantis mulierū formas, & vanæ gloriæ cupidi honores, q; sibi habentur ab hominibus, & avari lucrū, & iniuriarum memoris, vnde etiam eius à quo læsus est, & inuidi afflictionem eius cui inuidet.

LIB. III. DE CHARITATE.

Quem amat aliquis, hunc omnibus modis studet & adpropinquat etiam reuerētē habere & volere. Itaque si quis Deū amat, omnino etiam ea quæ sibi maximè placitura sunt, festinat facere. Cæterum si qui carnem amat, ea quæ carni voluptati sunt, facit.

Quemadmodum corpus habet mundum res ipsas: Sic etiam animus habet mundum ipsas cogitationes.

Sicut corp⁹ scortatur cū corpore mulieris: Sic etiā anim⁹ scortatur cū cogitatione mulieris p. proprii corporis imaginatione Parentes.

Quemadmodum patentes corporum compatiuntur na- Animus. tis ex se liberis: Sic etiā animus naturaliter indulget rationibus & cogitationibus. Et quanquam omnium & per omnia liberi fuerint ridiculosi & turpissimi, omnium tamē videtur formosissimi & formosissimi: Sic etiā amenti animo suæ cogi-

PASTORIS

Simia a-
mat catu-
los, & c.

tationes & rationes, tametsi ex omnibus fuerint pessime
sapientissimæ tamen esse videntur.

Quemadmodum rerum humanarum cogitatio, non co-
git animi res diuinas continere: Sic neque nuda cogitatio
rerum diuinarum eisdem adigit, vt res humanas prorsus respiciat.

LIB. III. DE CHARITATE.
Quemadmodum sanitas & morbus in animantis cor-
pore considerantur, ac lumen ac tenebræ in oculo: Sic vir-
tus & vitium in animo: Sic cognitio & ignorantia in animo.

PASTOR NVNCIVS POENITENTIAE.

Aerarius. Tanquam aerarius produciens opus suum, exponit ei cui
vult: Sic & tu verbum quotidianum iustum docens, abscin-
des grande peccatum.

**Absynthii
Mel.** Si quis enim sumat absynthij pusillum, et mittat in am-
phoram mellis, non in totum mel exterminabit, & tantum
mellis à modico absynthio disperit & perdit dulcedinem mel-
lis, & iam non habet gratiam apud dominum suum, quo-
niam usum suum perdidit. Vide enim quoniam æquanimi-
tas dulcissima est plus quàm mel, & utilis erit domino qui in
ipsa commoratur. Si ergo iuxta fuerit iracundia æquanimi-
tate contribulatur animus, & non est utilis oratio illius.

**Aequani-
mitas.** Sicut vites bonæ quæ negliguntur, ab herbis & spinis
præmuntur & necantur: sic & homines qui diuinis seu arolis
crediderunt, in negotijs & actionibus multis inciderunt, &
euacuuntur à sensu suo, & nihil omnino intelligunt de diui-
tys cogitantes. Sed si quando audierint à domino, sensus co-
rum in negotijs ipsorum est.

**Vites bonæ
Diuini.
Arioli.** Sicut enim vinum aceto mixtum eandem suauitatem nō
habet: Sic & tristitia spiritu sancto nexa, eandem orationē
mundam non habet.

**Vinum ace-
to mixtū.** Accipe lapidem, & mitte in cœlum, aut siphonem aquæ
& eiaculari in cœlum, & vide si possis pertundere cœlum.

**Siphō siue
fistula aquæ
Stillicidiū.** At grando minimum granum est, & cū cadit super caput ho-
minis, quomodo dolores præstat: aut vide stillicidium quod
à regula cadit in terrā, & cauat lapidē: Sic igitur minima quæ
desursum cadunt super terrā, magnā habet virtutem.

Sicut enim homo cū impleuit amphoras bono vino, &

SIMILIA.

194

inter illas, paucas semiplenas & posuit, & venit vt tentet &
gustet amphoras, non tentat plenas: Scit enim quia bo-
næ sunt, semiplenas autem gustat sint ne acide factæ: Ci-
to enim semiplenæ acescunt: Sic & qui pleni sunt in FIDE,
resistunt diabolo, & fugit ab eis quia non habet locum
intrandi, sed in semiplenas intrat, & quæcunque vult, fa-
cit illis, & fiunt famuli eius.

Vitis fructifera est: Vlmus autē lignum sine fructu est,
sed vitis nisi applicita fuerit vlmo, non potest multum fru-
ctum facere: iacens enim in terra malos fructus dat. Sed
si suspensa fuerit super vlmum, & pro se & pro vlmo fru-
ctū dat: Vlmus ergo non minorem fructū dat quàm vitis
sed potius maiorem. Hæc igitur similitudo posita est in
seruos DEI, in pauperem & diuitem. Diues enim ha-
bet opes, à Dño verò pauper est: Distrahitur enim circa
diuitias suas, & valde exigua habet orationem ad Domi-
num, & quam habet, inertem habet, & non habentem virtu-
tem. Cum igitur diues præstat pauperi quæ illi opus sunt, pau-
per orat ad dominum pro diuite, & Deus præstat diuiti om-
nia bona, quia pauper diues est in oratione, & virtutem ma-
gnam habet apud dominum oratio eius. Sunt ergo ambo cō-
sortes bonorum operum suorum.

Vt hyeme arbores omnes similes sunt aridis, nec fructi-
feræ ab aridis internosci possunt: Sic nec iusti ab iniustis di-
gnoscuntur, sed similes sunt in hoc seculo.

Vt in æstate fructus arboris cuiusque declaratur & pa-
tet: Sic & iustorum facta declarabuntur & patebunt cū illu-
xerit misericordia domini, & omnes hilares & gaudentes
in illo seculo restituentur.

TERTYLIANVS LIBRO DE POENITENTIA.

Hoc enim pretio dominus veniam addicere instituit
hac poenitentię compensatione redimendam proponit im-
punitatem.

Si ergo qui vendit, prius nummū quo paciscitur, exa-
minant, ne calptus, neque rufus, ne adulter etiam dominū cre-
ditus, poenitentiæ probationem prius inire, tantā nobis mer tes,
eodem perennis scilicet vitæ concessurum?

Plenæ bo-
ni vini am-
phora.
Semiplenæ

Vitis.
Vlmus.

Arbores
fructiferae
& aridae.

TERTVLIANI

Publicatio
An.

Plerosq; tamē hoc opus vt publicationem sui aut suffi-
gere aut de die in diē differre, præsamo, pudoris magis me-
mores quā salutis: velut illi, qui in partibus vecūdiorib;
corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vi-
tant, & ita cum erubescencia sua pereunt.

LIBRO DE VELANDIS VIRGINIB.

Alia quibus plane maior est palma omni simbria & filo
non minus capite suo abutuntur, vt bestia quaedam magis
quā aus licet pennata, breui capite, protracta ceruice, cetera
integra lia. Hinc aiunt cum delitescēdum habet, caput
solum plane totum in consensum abstrudere, reliquam se
in apertore relinquere. Ita dum in capite secuta est, nuda quā
maior est capiat tota cum capite. Tales erunt & istae vir-
gines quā uale est recte.

Gratia.

Aspice ipsam creturam paulatim ad fructum promoue-
ri. Granum est primo, & de grano frutex oritur, & de fruti-
ce arbuticula enititur. Deinde rami & frondes inualefcunt,
& totū arboris nomen expanditur, inde germinis tumor, &
flos de germine soluitur, & de flore fructus aperitur. Is quoq;
rudis aliquandiu & informis, paulatim ætatem suam diri-
gens, eruditur in mansuetudinem saporis. Sic & iustitia (nā
idem Deus iustitiæ & creaturæ) primo fuit in rudimētis, na-
turæ Deum metaens. Dehinc per legem & prophetas pmo
uit in infantiam. Dehinc per Euangelium efferebat in iuue-
ntem. Nunc per paraclerum componitur in maturitatem. Hic
erit solus à Christo magister & dicendus & verendus. Non
enim ab se loquetur, sed quæ mandatur à Christo, Hic solus
anteceffor, quia solus post CHRISTVM. Hunc qui rece-
perunt veritatem consuetudini anteponunt.

Fortit.

LIBRO DE CVLTV FOEMINARVM.
Perit enim ille simul in tua forma si concupiscit, & ad-
miserit iam animo quod concupiscit, & facta es tu gladius illi,
vt et si à culpa vaces, ab inuidia non liberaberis. Vtrum in
aliquis agro latrocinium gestum est, crimen quidem domi-
num non constringit, dum res tamen eius ignominia nota
tur, ipse quoque infamia aspergitur.

Patres
milit.

Nōne sapiētes patres familiæ de industria quædam ser-
uis suis offerunt atque permittunt, vt experiantur an aqua-

SIMILIA.

195

Serui.

liter permissis vtatur, si probe, si modeste? Quanto autem
laudabilior qui abstinerit in totum, cui timuerit etiam in-
dulgētiā domini. Sic igitur & Apostolus: Omnia, inquit,
licent, sed non omnia ædificant: quanto facilius illicita time-
bit, qui licita verebitur.

LIB. II. AD VXOREM.

Nōne quique domini & disciplinæ tenacissimi seruis su-
is foras nubere interdunt, scilicet ne in lasciuia excedant
officia deserant, dominica extraneis promant? Nōne insu-
per consueverunt seruituti vindicandos qui cum alienos ser-
uos post dominorum denunciationem in consuetudine per-
seuerauerunt? Seniores habebuntur terrenæ disciplinæ cer-
lestibus præscriptis: vt gentiles quidem extraneis inuēti li-
bertatem suam amittant, nostræ verò diabolifernes sibi co-
iungant & in statu suo perseuerent: scilicet de negabunt si-
bi à domino per Apostolum eiusdem denunciatum.

Terrenæ
disciplinæ.

DE PALLIO.

Luna modulationib; mensuris variat, syderum distincta
confusio, interdum rejicit quid, interdum res vitiat, celi ambi-
tus nunc sub fudo splendidus, nunc nubilo sordidus, aut im-
bres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, dehinc sub stillu
& denno sudum: Sic & mari fides infamis, dum & flabris æ-
que mutantibus de tranquillo probum de iustis imperatū
& exemplo de decumanis inquietat: Sic & terram recen-
sat temporatim vestiri, amantem propeffis eadem nega-
re, memor viridem cum conspicias flauam mox visitur, &
canam.

Luna.
Sydera.
Mare.

CAPITOLOGICO ADVERSVS GENTES. CAP. XVII.

Multum spiritalibus viribus licet & inuisibiles & insen-
sibiles in affectu potius quā in actu suo apparent. Ac si po-
ma, si fruges nescio quod auræ latens vitium in flore præci-
pitat, in germine examinat, in pubertate conuulserat, ac si
cæca ratione tentatus aer pestilentes haustus suos effundit:
eadem igitur obscuritate contagionis aspiratio dæmonum,
& angelorum mentis quoque corruptellas agit furoribus &
amentijs fœdit, ac fœuis libidinibus cum erroribus varijs.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS HAERETI.

In pugna pugilum & gladiatorum, plerumque non quia
B b iij

CYPRIANI

fortis est, vincit quis, aut quia non potest vinci: sed quoniam ille qui vi-ctus est, nullis viribus fuit. adeo idem ille victor bene valenti postea comparatus, etiam superatus recedit: Non aliter hereses de quorundam infirmitatibus habent, quod valent, nihil valentes si in bene valentem fidem incurant.

Febres.

Sed enim febrem ut malum & de causa & de potentia sua, ut notum est, abominamur potius quam miramur: & quantum in nobis est precauemus, non habentes abolitionem eius in nostra potestate. Hereses vero mortem eternam & maioris ignis ardorem inferentes malunt quidam mirari quod hoc possint, quam deuitare ne possint: cum habeant deuitandi potestatem.

Oliuæ nucleus.

Caprificus.

Etiam de oliuæ nucleo mitis & opima & suauissima, ventosa & vana caprificus exurgit: ita & hereses de nostro fructificauerunt, non nostræ: degeneres varietatis grano, & mendacio syluestres.

ADVERSUS MARGIONEM LIB. III.

Sicut fructus separatur à semine, cum sit fructus ex semine: sic & euangelium separatur à lege dum prouehitur ex lege. Aliud ab illa: sed non alienum: diuersum, sed non contrarium.

CYPRIANVS LIB. EPISTOLARVM. I. AD CAECILIVM.

Quomodo ad potandum vinum veniri non potest, nisi botrus calcetur ante & prematur: sic nec nos sanguine Christi possemus bibere, nisi Christus calcetur prius fuisset, & pressus, & calicem prior biberet, quem credi nubus propinaret.

Quemadmodum grana multa in vinum collecta, & commixta, & commixta vnum panem faciunt. Sic in Christo, qui est panis celestis, sciamus vnum esse corpus, cui coniuncti sit noster numerus, & adunatus.

Mendacia.

Atque hæc est frater verè dementia, non cogitare, nec scire, quod mendacia non diu fallunt: noctem tam diu esse quam diu illucescat dies: clarificato autem die, & sole oborto luci tenebras, & caliginem cedere, & quæ grassabantur per noctem, latrocinia cessare.

Fidei robur.

Manere debet apud nos frater fidei robur immobile, & stabilis atque inconcussa virtus contra omnes incussum, atque impetus oblatrantium fluctuum, velut petra obiacentis fortium.

SIMILIA.

196

dine & mole debet obistere.

LIB. II. EPISTOLA. III.

Successit hyemi verna temperies rosis lacta, & floribus coronata, sed vobis rosæ & flores de paradisi delicijs aderant, & caput vestrum ferta celestia coronabant. Acstas ecce mens Area, sum fertilitate fecunda est, & area frugibus plena est, sed vos qui gloriam seminastis, frugem gloriæ metitis. Atque in domini area constituti exuri paleas inextinguibili igne conspiciatis ipsi ut tritici grana purgata, & frumenta pretiosa iam probati & conditi, hospitium carceris horreum computatis. Nec deest autumnus ad munera fungenda, temporis gratia spiritalis. Vindemia foris premitur, & profutura poculis in torcularibus vna calcatur. Vos de domini vinea pingues racemi & iam maturis fructibus botri, pressuræ secularis infestatione calcati, torcular nostrum sentitis. Vini vice, sanguinem funditis ad passionis tolerantiam sortes, martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud seruos Dei annus euoluitur: Sic spiritalibus meritis, & celestibus præmijs, agnovimus Agon. sed multiplici præliorum numerositate congestus.

LIBRO EPISTOLARVM III.

EPISTOLA. XIII.

Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus suis ruptis infestus & periculosus esse nauibus ceperit, nonne nauigantes, ad proximis portus naues suas dirigunt, ubi sit tutus & salutaris introitus & statio secunda? Aut si in via stabulum aliquod obsideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta, stabula illa in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia, & receptacula commeantibus tuta? Quod necesse est apud nos esse frater charissime, ut fratres nostros, qui iactati Martiani scopulis, petunt ecclesiæ portus salutare, suscipiamus prompta, & benigna humanitate, & stabulum commeantibus præbeamus, quale est in euangelio, quo à latronibus sauciati, & vulnerati suscipi, & foueri, & tutari ab stabulario possunt.

LIBRO. III. EPISTOLA. II.

Graues viros & semel super petram robustam, solidam.

Bb iij

CYPRIANI

stabilitate fundatos, non dico aura leui: sed nec vento, nec turbine cōmoueri, ne anim⁹ dubi⁹ & incert⁹ varijs opinioni- bus, velut quibuscūq; ventorū incurfantū flantibus, frequenter agitetur à pposito suo quāda leuitatis rephēione mutetur.

CLIB. III. EPISTOLARVM, EPISTOLA. XVI.

Nemo adhuc importuno tempore acerba poma decer- pat. Nemo suā nanē quassatā & perforatā fluctib⁹, priusquā diligenter eā refecerit, in altum denuo cōmittat. Nemo tunicam scissam accipere & indicare potest, nisi eam ab ar- tifice perito sartam viderit, & fullone curatam receperit.

Nec ad communicationem venire quis potest nisi per⁹ il- li à pastore manus fuerit imposita.

CLIB. IIII. EPISTOLA. II.

Operari tu putas rusticum posse, si dixeris: Agrū peritiā omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste, sed nul- lam messē metes, nullam vindemiā premes, nullos oliueti- tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpas? Vel si cui demum vsum nauium suadens dicas. Materiam de excel- lentibus sylois merare frater, catenam præualidis, & electis robotibus intexere clauo, funibus, velis, vt fabricetur atque ar- metur navis, operare, sed cum hoc feceris, fructum de acerbis⁹ eius, & cursibus non videbis? Ita si tollas pccitentiam, quis non statim pereat qui non ipsa desperatione deficiat.

CLIB. EPISTOLARVM IIII. EPISTOLA. VII.

Sicut scorpij & serpentes, qui in sicco præualent⁹, in aquā præcipitati, præualere non possunt, aut sua venena retinere: Sic & spiritus nequam qui scorpij & serpentes appellantur, & tamē per nos data à domino potestate calcati, permane- re vltra non possunt in hominum corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit spiritus sanct⁹ habitare. Hoc denique & rebus ipsis experimur, vt necessitate vrgente in agritudi- ne baptizati, & gratiam consecuti carent in mundo, quo an- tea mouebantur, & laudabiles in ecclesia viuunt.

Si dies omnibus æqualiter nascitur, si sol super omnes æquali & pari luce diffunditur, quāto magis CHRISTVS sol & dies verus in ecclesia sua, lumē vitæ eterne, pari æqua- litate largitur? Cuius æqualitatis sacramentum videmus in Exodo ēē celebratū, cū de cælo māna deflueret, & futurorū

SIMILIA

197

præfiguratione, alimētū panis cœlestis, cibum CHRISTI venientis ostenderet. Illic enī sine discrimine sexus vel æta- tis, gomor à singulis æqualiter colligebatur. Vnde appare- bat, CHRISTI indulgentiam & cœlestem gratiā pesti modū secururā, æqualiter omnibus diuidi, sine sexus varietate, si- ne annorum discrimine, sine acceptione personarū, super om- nem Dei populum spiritualis gratiam muneris infundi. Pla- nē eadē gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à cre- dentibus sumitur in conuersatione atq; actu nostro postmo- dū vel minuitur vel augetur, vt in euāgelio semen æquali- ter seminatur, sed pro varietate terræ aliud absimitur, aliud in multiformem copiā, vel tricesimi, vel quadagesimi, vel centesimi numeri, fructu exuberante cumulat.

EPISTOLA AD MAXIMUM.

Quod si aliquis in illo mouetur, quod quidā æri baptizā Spirit⁹ im- tur, spiritibus adhuc immūdi tētatur, sciat diaboli nequitia mundi. pertinacē v⁹; ad aquā salutarē valere: in baptismo vero om- ne nequitia suæ virus amittere. Quod exemplū cernimus in rege Pharaone, qui diu reluctat⁹, ac in perfidia sua demo- ratus, tam diu resistere potuit, & perualere, donec ad aquā veniret: quod cū venisset, & victus est & extinctus.

TRACTATVS SECVNDO de habitu virginum.

Si hausto poculo moretur ille qui biberat, venenum scires esse, quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse lethale, quod acceptum potuit occidere. nec ederes inde nec biberes, num interisse alios ante cōspi- ceres? Nunc quāta ignorātia veri est animi, quāta animi de- mentia, id velle quod & nocuerit semper, & noceat, & pu- tare quod inde ipse non pereas, vñ alios perisse cognoscas.

LIBIDEM.

Si quis pinguendū artifex vultum alicuius & speciem, & corporis qualitatē amulo colore signasset, & signato iam consummatoq; simulachro manus alius afferret, vt iam for- mata iam picta quasi peritior reformaret, grauis prioris ar- tificis iniuria, & iusta indignatio videretur. Tūc existimas impune laturam tam improba temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Vt enī unpudica circa homines & in- cœsta fucis lenocinantibus non sis corruptis violatisq; quæ

Pccitētia

Scorpij.

Dies.
Sol.

Semen

Poculū ve-
nensum.Pinguēdi.
artifex.

CYPRIANI

Dei sunt peior adultera detineris.

TRACTATV. III. de simplicitate praelatorum.

Ecclesia vna est, quæ in multitudinē latius incrementū fecit
Solis radij ditatis extēditur, quō solis radij multi, sed lumen vnum & ra-
Rami, mi arboris multi, sed robur vñū tenaci radice fundatū. Et cū
de fonte vno riuī plurimi defluunt, numerositas licet diffu-
sa videatur exundantis copię largitate: vnitas tamē seruat
in origine. Auelle radiū solis à corpore, diuisione lucis vni-
tas non capit. Ab arbore frāge ramū, fructus germinare nō
poterit. A fonte præcide riuū, præcisus arcect: Sic & ecclesia
dñi luce perfusa, per orbē totū radios suos porrigit, vñū tñ lu-
mē est, quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis separa-
tur, ramos suos in vniuersam terrā copia vbertatis extēdit,
profluētis largiter riuos lati⁹ expādit, vñū tñ caput est & ori-
go vna, & vna mater fecunditatis successib⁹ copiosa. Illius fec-
tu nascimur, illi⁹ lacte nutritur, spū eius aīamur. Adultera-
ri nō pōt spōsa **CHRIST** i, corrupta ē & pudica. Vñā do-
mū nouit, vñ⁹ cubiculū scītatē casto pudore custodit. Hæc
nos Deo seruat, hæc filios regno, quos generauit, assignat.

Gratulandum cū lupi, bestię, de ecclesia separantur, ne
columbas, ne oues **CHRIST** i sana sua & venenata cōta-
gione prædētur. Cohærere & cōiungi non potest amaritu-
do cū dulcedine, caligo cū lumine, pluuia cū serenitate, pu-
gna cū pace, cū fecunditate sterilitas, cū fontibus siccitas, cū
tranquillitate tēpestas. Nemo putet bonos posse de ecclesia
discedere. Triticū nō rapit vētus, nec arbore solidā radice
Palex. fundatam procella subuertit. Inanes paleæ tēpestas iacta-
tur: inualidæ arbores, turbis incurfione euertuntur.

Diabolus distus serpens, quia cū latenter obrepit, cum
serpens. per pacis imaginē fallens occultis accessibus serpit (vñā
Aistuna. nomen serpētis accepit) ea est eius astutia, ea est circūue-
niendi hominis cæca & latebrosa fallacia, vt asserere videa-
tur nossem pro die, venenū pro salute, desperationem sub
obtentu spei, perfidiā sub pretextu fidei. Antichristū sub vo-
cabulo **CHRIST** i vt dū verisimilia mētiuntur, veritatē sub-
tilitate frustrētur. Nam transfigurat se in angelum lucis.

Vnitas. Scindi vnitas nō pōt, nec corp⁹ vñū, dissidio cōpaginis se
parari, diuulsis laceratiōe viscerib⁹ i frustra discerpi. Quic-

SIMILIA.

198

quid à matrice discesserit, seorsum viuere & spirare non po-
terit, substantiam s. luti s. amittit.

Corruptores euangelij, atque interpretes extrema po-
nunt & superiora prætercūt, partim immemores, & partim
subdole corruptimpentes Vt ipsi ab ecclesia scissi sunt: Ita ca-
pituli vnus sententiam sciunt.

TRACTATV PRIMO contra Demetrianum.

In agro, inter cultas & fertiles segetes lolii & auena do-
minatur: Ita iusti cum impijs, mali cum bonis. Lolium.
Mali.

SERMO. III. de immortalitate.

Carnis incōmoda sunt nobis cōmunia cū humano gñe.
Siccū statu sterili, terra ieiuna est, neminē fames separat sic
cū incurfione hostili ciuitas aliqua possessa est, oēs simul ca-
Fames.
ptiuitas vastat. Et qñ imbres nubila serena lōg⁹ suspēdūt, captiuitas.
omnibus siccitas vna est. Et cū nauem scopulosa saxa con-
fringunt, nauigantibus sine exceptione commune periculū
Siccitas.
est. Et oculorum dolor, & impetus febrium: & omniū vale
Periculū.
tudo membrorum cum ceteris nobis communis est.

Sitibi vir grauis & laudabilis aliquid polliceretur, habe-
res vtq; pollicētū fidē, nec te falli ac decipi ab eo crederes,
quem stare in sermonib⁹ atq; actibus scires: nūc De⁹ tecum
loquitur, & tu mētē incredula perfidus fluctuas? Deus tibi de
hoc mundo recedenti immortalitatē pollicetur atq; æterni-
tatem, & tu dubitas? hoc est Deū omnino nō nosse, hoc est
Christū credentiū magistrū peccato incredulitatis offende-
re: hoc est in ecclesia cōstitūtū, fidē i domo fidei nō habere.

Nisi præcesserit pugna, nō pōt esse victoria: cū fuerit
in pugnæ cōgressionē victoria, tunc datur vincentib⁹ & co-
rona. Nā gubernator in tempestate dinoscitur, in acie miles
Pugna.
probat. Delicata iactatio est, cum periculū non est, consili-
Victoria.
o in aduersis, phatio est veritatis. Arbor quæ alta radi-
ces fundata est, ventis incumbētib⁹ non mouetur, & nauis
quæ forti cōpage solidata est, pulsatur fluctibus, nec fertur:
Arbor.
Et quando arca fruges terit, ventos grana fortia & robusta
Nauis.
contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur: Sic &
Area.
Paulus post naufragia, flagella, post carnis & corporis gra-
Palex.
uia tormenta, non vexari, sed emēdari se dicit in aduersis.
Paulus.
Si in habitaculo tuo parietes vetustate mutarēt, terra de-

CYPRIANI

Dom' rui-
nā minitās
Tēpestas.

Paradyfus

Patriarche

Lubrica
turq mala.

super tēmeret, domus iam fatigata, iam laesa, ædificijs se-
nectute labentibus, ruinā proxima minaretur: nōne omni-
celcritate migrat? Si te nauigāte turbida & procellosa tē-
pestas fluctibus vi vētis excitatis, p̄nunciaret futura nauis
grā: nōne portū velociter peteres? Mundus ecce notat &
labitor, & ruinā sui, nō iā senectute recit, sed sine testatur, &
tu nō Deo gr̄as agis, nō tibi gr̄ularis, q̄ exitu maturio-
re subtrahit, ruinis & naufragijs, & plagis imminētibz exu-
aris? Considerandū est fratres dilectissimi, & identidē cegi-
tandū, renūciāsse nos mūdo, & tanq̄ hospites & peregrinos
hic interi degerē. Amplectamur diē, q̄ assignat singulos do-
micilio suo, q̄ nos istinc ereptos, & laq̄s secularibz exotos
paradyso restituit ē regno celestī. Quis nō peregre cōsti-
tutus p̄peret in patriā regredi? Quis nō ad suos nauigāte
festinās, vētū p̄perū cupidius optaret, vt velociter charos
licet et āplētū? Patriā nostrā paradyso cōputam, parētes nō
stros, patriarchas habere iā cōpimus: qd nō p̄peramus &
currimus, vt patriā nostrā videre, vt parētes salutare possi-
mus? Magnus illic nos charorū numerus expectat, parētum,
fratrū, filiorū frequēs nos & copiosa turba desiderat, iā de
sua immortalitate secura, de nostra sollicita. Ad horū cōspe-
ctū & cōplexū venire, q̄ta & illis, & nobis in cōe. lēntia est.
Si tibi in his naturæ lubricis mali posito, vitæ promissū
tur excessus, nōne omni mente gauderes? Si qua te in horū
vitæ turbinibz fluctuāte vicina accesserit requies, nōne mor-
tem pro remedio computares, positus inter arma catinificū
ac tela præliantium? & c. Feriant licet fluctus, & reuolu-
tum æquor identidem pulset, tamen haret immobilis vir-
tus, nec vndis circūspumantibus ad operta succumbit, dor-
nec per scopulos vix digesta se supprimat, & superiacens in
aperta littoris spacia, ipsum æquor euadat.

LIBRO DE DVODECIM AVISIONIBVS.

Flos.

Honor.

Oculi.

Sicut fructus nō inuenitur in arbore, in qua flos prius nō ap-
paruit. Sic i senectute honorē legitimū cōsequi nō poterit,
q̄ in adoleſcētia disciplinæ alicui exercitatioe nō laborauit.
Quemadmodum i idem oculi cōelum & terram pariter, in
nequaquam aspiciunt: Ita mundi amor, & Dei panter, in
vno corde habitare non possunt.

SIMILIA.

199

SERMONE V. DE LAPIS.

Imperitus est medicus, qui tumentes vulnera sinus, ma-
ni parcentis contrectat, & in altis recessibus viscerum, virus
incensum, dum seruat exaggerat. Aperiendum vultus est &
secandum, & putredinibus amputatis, medela fortiore cu-
randum, vociferetur & clamet licet & conqueratur ager, im-
patiens per dolorem, gratias agat postmodum, cum sense-
rit sanitatem. Sic oportet Dei sacerdotem in obsequijs deci-
pienribz fallere, sed remedijs sceleribus providere.

DE EXHORTATIONE MARTYRIJ AD EORTUNAM.
Nec idoneus potest esse miles ad bellum, qui non ex-
ercitatus in campo prius fuerit. Aut qui agonisticam coro-
nam querit adipisci, in stadio coronabitur, nisi vltimū & pe-
nitū virium antē meditetur.

Si confecta & paratā iā vestem darem, vestis esset mea,
qua alius vteretur, & forsitan non pro habitudine statore &
corporis, res alteri facta, minus cōgruens haberetur: Nūc ve-
rō de agno, per quē redepti & viuificati sumus, lana ipsa &
purpurā mihi, quā cū acceperis, tunicā tibi pro voluntate cōfi-
cier: & plus in domestica tua atq; ppria veste latēberis, &
ceteris quoq; vt cōficere & ipsi p̄ arbitrio suo possint, q̄ mi-
simus exhibebis, vt vetera illa nuditate cōtecta, p̄ferat oīs
indumenta. I. E. S. V. celestis gratiæ sanctificatione vestiti.

SERMONE V. DE LAPIS.

Hoc sunt peccata lapsis, quod grando frangit, quod turbi-
dam fidis arboribus, quod armentis pestilens vastitas, quod
nauigijs sæua tempestas.

DE SINGULARITATE CLERICORVM.

De carbonibus scintillæ diffilunt, de ferro rubigo mi-
nuit, morbos aspidēs sibilant, & mulier fundit cōcupiscē-
tiæ pestilentiam, quam Salomon sic comparat dicens: De
vestimento procedit tinea, & a muliere iniquitas viri.

Habent multi diuitias, quas suis vltibus negant, quibus si
nulla cupiditas inhæsisset, nec cupiditatis ignis possideret.
At verō qui cupiditate possessi sunt, perfringunt animo q̄ v-
lti nō tangūt: Ita qui despexit vinū, vlti nuptiū, & aliter vin-
culis forimoneis obligatur, quāvis nullo cōcubitu miscetur.
desiderio tamē, visu, colloquio, cōiunctiōe semp oblectatur.

Imperitus
medicus,
Vultus.

Miles
Agonisti-
ca corona.

Vestis

Agnus
Lana.
Purpura.

Peccata.

Carbones

Diuitiæ.

CYPRIANI

Hemitri-
taus.

Habes nunc carnem tuam quam superes sepe. Quid tibi vis altera velle conducere? Nemo super unam sepe in cupit adhibere peiorem: ne incipiat hemitritus infortiabilis laborare, cui nullus valeat medicus subuenire. Neque aliquis super onus proprium, tollit alienum, ne oneribus duobus usque ad inferos demergatur.

Ex improviso vel transeunter ad horam foemineus aspectus occurrens, velut sagittas alienis oculis iactat.

Acrius diuitibus quam pauperibus innotetur, & non inopes, sed locupletes inquietat infestatio saeva latronum. Plus duces & principes, quam milites ab hostibus appetuntur in pugna. Et violentius propulsantur ventis & turbulentibus culmina quae cunctae sunt altiora: Ita magis magisque quod plerumque ceteris unusquisque potest, sciat esse sibi metuendum ne in aliquo minoretur.

Thesaur.

Hostis.

Quod si aliquis dicit: captiuum teneo aduersarium meum cui sepe insulte: vident ne forte aduersus cum captiuus incipiat praeualere. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclinus, nec intra unam caueam habitas, cum lupo, tutus est agnus. Ipse se voluit superari, qui hostem proprium in suas portas induxit, & festinus gladium sibi ipse supposuit, quo. ubi habitatiois suae aduersarii ingressus referant, & qui fretus est conuersari cum scadalio, sine causa dicit: Pacatus volo esse cum diabolo, contra Apostolum dicit: Nolite locum dare diabolo. Omni ergo modo munitus est locus, ubi fuerit thesaurus absconditus, ne per unam cauerenam, totum parietem latro suffodiat.

Rimae.

Portae.

Oes ergo rimae ne dicam portae claudenda sunt, ne per unum foramen castra omnia penetrarent, & vniuersa componenda sine munimenta, ne per modicum non munitum, tota ciuitas ruat. Sicut Salomō repetit dicens: Qui spernit modica, paulatim cadit.

Ambulantes in tenebris sibi metipsis lumen non possunt ostendere, nisi vltimum seipsum non videntibus ostendatur. Ita humana caecitas ad Deum non dirigit viam, nisi ipse lucernam legis ostendat.

Tepestates.

Vni contingit per tempestates nauigia feliciter explicare, & alteri talis felicitas non potest euenire. Sic vnus sine quo relatum mulieribus conuersatur, alius cadit.

SERMONE II. DE ZELO ET LIVORE.

SIMILIA

200

Si hominibus latum est & gloriosum, filios habere confisus, & tunc magis generasse delectat, si ad patrem liniamen- Cōsimiles
tis paribus soboles subcissum respondeat: Quanto maior in filij.

Deo patre letitia est, cum quis sic spiritualiter nascitur, ut a- Lactitia.
tribus eius & laudibus diuina generositas praedicetur.

Sicut bonus dominus mali serui ministerio bonam facit elemosynam: Ita & per alium licet impoenitentem, misericors dominus alium reuocare vult ad poenitentiam.

Cum maleficus quispiam commutatur, quod filium regis aut Maleficus.
principis iugulauerit, & tu interim velut innocens securus cates accluderet, donec terrifico comprehensus conuinceris, quod homicidium subornasses. Vbi reuera tibi laussum ter- Homici-
rarum orbis in angustum contrahi deberet, praesertim si conscientie quoque testimonium re destitueret. Ita longe pauidior fieri debes, cum Christi passionem animo recenseres.

Sicut tibi (si modo sanae mentis homo es) dolet te spiritualiter a morte peccati & spiritu maligno cruciari: Ita dolet, & vehementer dolet id Christo propter te in sua passione.

Episcopus sacer templum consecrans, pueros confirmans non consecratur ipsis ipsis temporibus in Episcopum: imo nisi ante esset consecratus Episcopus: nullum istorum quicquam valeret, essentque puerilia, stulta & ludicra: Ita CHRISTIANA
et per fidem suam consecratus, bona facit opera: sed non per haec magis sacer aut Christianus efficitur: hoc enim solius fides est, imo nisi ante crederent, nihil prorsus valeret omnia opera, essentque verè impia & damnabilia peccata.

Sicut infantibus maxime opus est foreris sinu, & officio Infantes.
puellarum, ne pereant, quibus tamen adultis periculum est inter puellas versari: Ita & feruentis aetatis hominibus opus Ferrea ce-
est, ut ceremoniarum claustris etiam ferreis teneantur, ne in remonia-
potens eorum anima per vicia praecipit: & tamen mors rum clau-
eis suorum, si non opinione iustificationis in eis persequeretur.
ratos, ut per haec iusti sint, sed ne mala facerent, & ad iu-
sticiam fidei facilius erudirentur.

Quem admodum viam energiam, nempe fidem, cor- Fides.
inducere nemo potest, nisi solus Deus: Ita & malitiam seu

incredulitatem cordis nemo à se depellere potest, nisi per gratiam & spiritum DEI.

Aqua gutta.

Ferum candelas.

Solis radij.

Speculum.

Videns speculum.

Oculus.

Mercator.

Pignus.

Viator.

Medicus.

Aegrotus.

Canalis aquarum.

Sicut modica aqua gutta multo vino infusa à se tota deficit, vinique saporem & colorem induit: Ferrum candens propriae formae exiit, & igni simillimum efficitur. Solis radio aer perfusus, in eandem transformatur luminis claritatem. Et speculum radijs solaribus directè irradiatum, solis in se recipit similitudinem, siquæ putares alterum esse solem: Ita etiam beati Dei claritate, in intimis suis totaliter penetrantur, sicque Deiformes effecti in DEI similitudinem transformantur.

Sicut videndo speculum, homo videt seipsum, & multa alia ibidem praesentia: Ita & beatus videndo Deum, simul & semel unica visione videt seipsum, omnia ad beatitudinis integritatem sibi necessaria.

Sicut oculus unus verti non potest, quo & alius non vertitur: Ita & quicquid unus voluerit, eo & aliorum voluntas vertitur.

Sicut etiam oculus non valet esse manus, nec manus valet esse oculus: Ita etiam licet distent ab invicem differentibus meritis, tamen singulis sua praemia sufficiunt.

Mercator dum quicquam emit, & iam aliquod pignus recepit, tamen si merces suas nondum habeat, eas tamen habere se reputat: Deus suam gloriam nobis promissit in pignus inierim & filium suum in Euchristia dedit.

Viator qui ambulando laborat, idcirco laborem patienter tolerat, quia tamen pervenire sperat: tolle spem perveniedi continuo franguntur vires ambulandi. Medicus exprobit feritum à secunda vulnera, dicit ei quem secutus est patientem esto, sustine, tolera: in doloribus exigit patientiam, sed post dolorem promittit sanitatem: aegrotus autem nisi sanitatis spem sibi proponeret, in dolore quem patitur deficeret: Ita & iugum domini portantibus, spes gloriae miram parit consolationem.

Sicut enim corpori exitiale est corporale cibum non posse percipere: Ita aie pernitiosum est, spirituales delicias fastidire.

AD POMPEIUM CONTRA
EPISTOLAM STEPHANI.

Sic canalis aquae qui copiose prius & largiter affuebat,

subito deficiat: nonne ad fontem pergitur, ut illic deflectionis ratio noscatur, utrumne cruentibus vanis, in capite siccauerit, an verò integra fide & plena procurres, in medio itinere defiteris? Aut si vitio interrupti vel bibuli canalis effectus est quo minus aqua perseveraret, continuo ac ingiter fluere, refectio & confirmatio canali ad usum atque potum civitatis, aqua collecta eadem veritate atque integritate representatur, quae de fonte profisciscitur. Quod & nunc facere oportet DEI sacerdotes, praecepta divina servantes, ut in aliquo, si mutaverit & vacillaverit veritas, ad originem Dominicam, & evangelicam & Apostolicam traditionem revertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Nam si ad divinae traditionis caput & originem revertamur, cessat error humanus, & sacramentorum coelestium ratione perfecta, quicquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, luce veritatis aperitur.

IN EXPO. SYMBOL. APOSTO.

Si quis videat parvulum in profundo cœni necari, & ipse secum sit vir magnus & potes, extremis (ut ita dixerim) platis ingrediatur cœnum, & parvulum morientem liberet, polutissime à te accusabitur hic vir, quod parvulum luti calcaverit: an ut misericors laudabitur, quod vitam contulerit morituro? Sed haec etiam de communi honore dicta sunt. Recedamus nunc ad naturam eius qui natus est. Quantum putas natura Solis eo inferior est? quantum creatura sine dubio creator? Intuere nunc solis radios, si in cœni alicuius voraginem deimitatur, nihil iam aliquid inde pollutionis acquirunt? aut obscenorum illustratio Solis ducetur iniurijs? Ignis quoque natura quantum est inferior hijs de quibus sermo est? Et nulla materia vel obscena, vel turpis, adhibita ei ignem polluisse creditur. Cum ergo haec ita esse in rebus naturalibus constet: ut in illa superuenienti & incorporata natura, quae super omnem ignem & supra omne lumen est pollutionis aliquid putas aut obscenitatis incidere?

Sicuti ergo hamum esca confectum si piscis rapiat, non solum escam cum hamo non remouet, sed & ipse de profundo esca alijs futurus educitur: Ita & is qui habebat mortis impetum, rapuit quidem in morte corpus IESU, non sentiens in eo

Origo domonica.

Cœnum. Parvulum morientem liberans.

Solis radij.

Ignis.

Hamus esca confectus.

CYPRIANI

hæmum diuinitatis inclusum, sed ubi deuorauit, hæsit ipse continuo, & disruptis inferni claustris, velut de profundo tractus traditur, vt eica cæteris fiat.

Nauem in
gradiens
Agricola.

Sicut nauem quis ingreditur, & liquido ac profundo vitæ tam cõmitur elemento, nisi se credat prius posse saluari? Nec agricola semina sulcis ebroit, & pro frugibus spargit in terram, nisi crediderit vêturos imbres, affutorum quoq; solis te poteri, quibus terra conferta, segete quoq; multiplicata, frugem producat, & ventis spirantibus inebriet. Sic nihil est quod in vita geri potest, nisi credulitas ante præcesserit. Et sicut matrimonia contrahuntur, quia creditur successura posteritas. Et pueri discendis artibus traduntur, quia magistrorum in discipulos transfundenda creditur disciplina. Imperij quoq; insignia vnus suscipit, dum credit sibi vrbes, populosq; ac armenta exercitum parituros. Quod si hæc singula, nisi prius crediderit futura, nullus aggreditur: quomodo nõ multo magis ad agnitionem Dei credendo veniat?

Fermentum
in tribus
mensuris fa-
rine abso-
ditum.

Cum profertur exempla, non per omnia similitudinem seruare possunt rei illius cui præbere putantur exempla, sed vnus alicuius partis, pro qua videntur assumpta, similitudinem tenent. Verbi gratia, vt cū in Euangelio dicitur: Simile est regnum cœlorum fermento, quod abscondit mulier in farinæ mensuris tribus. Nunquid putamus regnum cœlorum sic per omnia simile esse fermento, vt & substantia illa palpabilis sit ac fragilis, vt acida fieri possit & corrupta: an ad hoc solum exemplum istud videtur assumptum, vt ostenderet ex parua prædicatione verbi Dei, humanas mentes fidei fermento posse coalescere: Similiter & cū dicitur: Simile est regnum cœlorum reti misso in mare, quod ex omni genere piscium attrahit: & in hoc nõ quid putandum est, quod naturæ lini quo rete aptatur, ac nodis quibus maculæ nectuntur, regni cœlorum substantia per omnia conferatur? An ad hoc solum videtur assumpta cõparatio, vt ostenderet, quia sicut rete de profundo maris pisces adducit ad littus: ita de profundo huius seculi erroris, humanæ animæ regni cœlorum prædicatione liberantur? Ex quibus constat, exempla non in omnibus his quorū exempla sunt, esse similia. Alioquin si eadem esset omnia, iam nõ diceretur, sed ipse potius res de quibus agitur, videretur,

Verriculū
siue rete in
mare missū

SIMILIA.

203

Velut si quis rex pergat ad gentē, in qua proprios habet at captiuitatis vinculo alligatos, deuictaq; carcere intret, in Captiuū. quo vincit id detinebatur, soluat catenis vincula, & claustra cõminuat, & vincitos in remissionē educat, & eos qui sedent in tenebris & in vmbra mortis, luci ac vitæ restituat. Ergo dicitur rex fuisse quidem in carcere, non ea tamen conditione qua ceteri qui tenebatur inclusi, sed illi quidem vt pœnas solueret, hic verò vt absolueret pœnas: Ita diuina natura in morte per carnem descendit, non vt lege mortali detineretur à morte, sed vt per se resurrecturus, ianuam mortis aperiret.

Cū videas quod mortale ingenium demersas in profundum terræ metallorum venas rimatur, & artificis oculus aurum videt, in quo imperitus terram esse putet: & quā aurum propriū esse venam, & argenti aliam, aris quoque distemper, ferri quoq; & plūbi diuersa in terra species latere mortale deprehendat ingenium: Diuina virtus inuenire posse & discernere non putabitur vnus cuiusque carnis propriū sensum, etiam si videatur dispersum.

Si quis diuersa semina in vnum permisceat, & hæc indistincta creta semine t, vel passim spargat in terram, nõne vnus cuiusque mina in vnaque seminis, quocunque loco fuerit satio, cõpetenti tempore nõ cõfusa, re secundū naturæ suæ speciem germen producit, & culmen suæ formæ suūq; corporis reparat? Ita ergo & vnus cuiusque carnis substantia, quamvis variè & diuersè dispersa sit: ratio tamen ipsa quæ inest vniciq; carni, immortalis est.

Iob quoq; mysticis redundans totus eloquijs, audi quā euidenter resurrectionē prædicet mortuorū: Est, inquit, arboris spes, si enim abscissa fuerit, iterū pullulabit, & virgultum eius nunquam deficit: quod si senuerit, in terra erit radix eius. Si autem in petra mortuus fuerit truncus eius, odor aquæ reflorescit, & faciet fruticem quasi nouella. Vir verò si mortuus fuerit, abiit, & mortalis si ceciderit, vltra iam nõ erit. Non tibi videtur in his cum quodā pudore arguere homines, & dicere: Itane est stultum hominū genus, vt cum videant abscisse arbori vitam redire, ipsis nec lignis simile aliud de semetipsis, nec arboribus opinentur?

Arbor re-
diuina.

SERMO DE BAPTISMO.
Ecce in nomine suo nihil quaestuarij peragat exorciste,
Cc ii

Quæstua nec se eis deferre ipsi damôes proficetur, sed nomē enari-
rij exorci- s t i, etiam per lucorum sectatores suæ gloriæ retinet por-
sta. testatem, & sunt in talibus causis ministri mercenarij, sicut
Mercena- naues onerariæ, quæ per pelagus euehunt institores, qua-
rij. rum rectores potius, eorum quos ducunt, pecunijs inhiant,
Naues o- quam saluti. Et tamen mare huius seculi, necessarios habet
nerariæ. huiusmodi transuectores, alioqui cessabunt commercia, nec
ex transmarinorum copia, aliorum inopia habebit subsidium,
nec occurrent sibi solatia regionum, si vehicula tollantur,
imò & pelagus immeabile relinquatur. Bonis quippe
saepè malorum ministeria suffragantur.

EXSENTENTIIS episcoporu cōcilij Carthaginēsis.
Si maritus peregre proficiscēs, amico suo cōmendet vxorē
suā custodiendā, commendatā sibi ille quāta posset diligētia
cōseruet, ne ab aliquo sanctitas & castitas adulteretur:
Vxor. **CHRISTVS** dominus & Deus noster ad patrem proficiscens,
sponsam suam nobis commendauit: vtrumne eā incorruptā
Sponsa. & inuolatā custodiemus, an integritatem eius & castitatem
moechis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptisima
Ecclesiæ cum hæreticis cōmune facit, sponsam Christi
adulteris prodit.

IN PROLOG. de cardinalib. operib. Christi.
Fulgur Quomodo fulgur nubes disrumpit, & repentina corus-
Motu ta- scatio non tam illuminat, quā hebetat oculum: Ita aliquā-
ctus. do nescio quo motu tangeris à Deo, & tāgi te sentis: cum ta-
qui te tangit, non intueris.

Anima, Corpore sic vititur anima, sicut faber malleo, vel scude,
in qua format omnium turpitudinum idola, & fabricantur
quælibet quarumcunque voluptatum simulachra. Nō est ca-
ro distatrix peccati, nec iuentrix malitiæ, nec cogitatus for-
mat, nec disponit agenda, sed officina est spiritu, qui in ea, &
per eam quæcunq; affectauerit, peragit & consummat.

SERMONES DE cœna domini,
Sicut panis cōmunis, quē quotidie edimus, vita ē corporis:
Ita panis iste sup̄sublātialis, vita est aīe, & sanitas mētis.

DE LAVDE martyrij.
Igitur cum sit sublime excelsumq; martyriū, nūc magis
Martyriū, est necessarium, quo mundus ipse subuertitur, partimq;

orbe conuulso, natura deficiēs vltimi exitus monumenta te-
stat. Nam & cum cœlo imber incumbit, pluuias & triste
præcendit, quoties atra tempestas horrenti imminet pelago,
per inter apertam fluminum noctem coruscantium fulmina
re lucefcunt, sed et, quum magnis mare fluctibus voluitur
paulatim vnda se rollit, paulatimq; equor albescit, donec cer-
ta sit postmodum ruere, vt in illis quibus retiditur faxis spi-
mam altius iaciat, quam vndam tumidum pelagus expue-
bat: Sic quum sublime excelsumq; sit martyrium, nunc ma-
gis est necessarium, quo mundus ipse subuertitur.

Mors quippe integriorem facit. Mors magis deducit ad
gloriam, si quotiescunque latentes stipulis distenta imbribꝝ fecunda
frumenta turgescant, fecunda mēses coguntur æstate: Sic mēses.
quoties ferro vitis abscinditur erumpentibus pampinis, me-
lius vna vestitur. Nam in augmentum prouentur temporis, Vitis,
Seger. quicquid iniuria sua proficit, flammæ quippe plerumq; a-
gris iubet immittere, quo calore vagantis incendij cæca ter-
ra spiramenta laxare iubet stipulas, crepitanti igne torrere,
vt se in altius grauida seges tolleret, parturientibus culmis
densior arista floreret. Igitur talis & martyrij primò, calus
postmodum fructus est, qui morte vitæ condemnat, vt mor-
te vitam custodiat.

Sanguini nostro patet cœlum, sanguini gehēne cœlita
bernaculum. Et inferus omniū gloria pulchrior & integrior
corona signatum sit quotiens de hoste triumphabilis spolijs
onustus spolijs ingreditur miles, vulneribus suis gaudēs: Sic
quotiens tempestatibus diu naua fatigatus littora tuta cōti-
gerit felicitatem suam depresso periculo docuit.

CHILARIUS IN COMMENTARIO IN MATH.

Quæ autem sit serpentis prudentia contuendum est.
Nescio quid in illo prudentiæ, consilijq; extet, licet quādā
hinc aliqui memoriæ mandauerint, quod vbi se in manus
hominū venisse intelligat omni genere ab ictu caput sub-
trahat, idq; aut collecto in orbem copore contegat, aut fo-
ueæ immergat cædique partem reliquā derelinquat. Nōsq;
hoc exemplo oportere, si quid acciderit persecutioni, caput
nostrum, quod est **CHRISTVS**, occulere, vt oblati nobis
iōci cruciatꝝ, fidē ab eo accessitā iactura corporis cōicamꝝ.

HILARII

Grauitas. Quemadmodum autem si euolarent, vnum essent, id est corpus in naturam animæ transisset, & grauitas illa terrenæ materiæ in profectum & substantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potius spirituale, ita peccatorum pretio veditis, in naturam corporum animæ subtilitas grauescit, & terrenam contrahit ex vitiorum sorde materiam, sitque vnum ex illis quod tradatur in terram.

¶ PROLOGO. IN LIB. PSALMORVM.

**Psalmorū
liber.**

Liber omnis Psalmorum similis est vbi pulchræ atque magnæ, cui complures ædes diuersæque sunt, quarum fores proprijs clauibus diuersis claudantur, quæ eum in vnum locum congestæ permixtæque sunt, volenti vni inquamq; ædem aperire, maximam ignaro offerat difficultatē, ut clauis vniuscuiusque ædis inueniat aut familiaris secretis cognitam clauem ex copia illa congestæ in vnum qualitatis eligeret, aut ingentis laboris aptam & congruam clauem aperiret vniuscuiusque aditus inuenerit: quia ratio & qualitas non finat, non suas clauis claustris disparibus coaptare.

¶ IN PSALMVM PRIMVM.

**Puluis.
Lutum.**

Quod enim nullus labor est vento puluerem dissipare, & quam lutum in plateis ingredientibus propè calcasse non sentiunt: Ita poenæ illi inferni facile est impios delere atque dispergere, quos peccatorum ratio & in lutum soluerit & coluerit in puluerem, non reliqua neque substantia firmitatis, cum puluis & lutum sint, & per id quod puluis & lutum sunt, in natura tamen poenalis substantiæ reseruari.

¶ IN PSALMVM II.

Sermo DEI, quo ex errore ad veritatē retrahimur, quo per comminationem terroremque iudicij, ad innocentis & sanctæ vitæ viam regimur, virga est per quam intra disciplinā diuini metus cohibet timoratio, ac promidentis rectoris monitu coercemur. Apostolus monuit Corinthios, vtrum mallent cum severitate doctrinæ atque oburgationis, adesse, an in spiritu lenitatis. Quod virūq; secundū modestiæ tenorē erat necessariū, ut obedientibus lenior, insolentibus verò senior adueniret. Virga de radice Iesse floruit, ut virgæ securitatem floris suauitatis temperaret, cum vniucuique nostrum doctrinæ terror regimē perfectæ beatitudinis ammoneret.

SIMILIA.

204

Pœnitentiam quoque suam DEVS memorat ad poenā, quia puniri desinerent qui esse impij destitissent. Vt ergo figulo promptum est amissum vas ad eadem, vel quæm vollet, speciem reformare: Ita DEO facile est post vitiorum calus volentes se erigi, per doctrinæ suæ institutionem ad pietatem ab impietate reparare.

¶ IN PSALMVM LI.

Nonacula ad nitorem vultus acuitur, ut abradens hirsutam atque horrentem faciem, leuiget. Hæc si potius vulneret, dolum fecit, quippe cum preparata ad ornatum, ministeriū suum præbuerit ad vulnus: Ita lingua impij in malitia potentis, quam natura ad eloquendas rationabiles cogitationes consulti cordis preparauit, ipsa potius irrationabiles cogitat iniquitates.

¶ IN PSALMVM LXVII.

Fumus cum emerserit licet glebe sus & crassus, tamē paulatim ita deficit abolereturque, ne extet. Sicut in conspectu ignis cera sic liquefit, ut non sit, fumo quidem in igne per leuitatem sui tenuitatemque dilapso: cera autem vi & calore ignis absorpta, quia infirmæ ipsa per sese naturæ potioris diripiatur ardore: quem in modum omnis iniquorum potestas à fine DEI, id est, DEI iudicio liquefit.

Sicut ex natura sua lac ipsum vicio accedente degenerat, & quadam sui corruptione coalescit: Ita hæc genera doctrinarum quæ initia cognitionis ex innoxio sinceroq; lacte docuunt, corrumpuntur in vitia, fiuntq; corruptione sui coagulata vel caseata ne lac sint.

¶ IN PSALMVM CXVIII.

Qui ad doctrinam rationalis & perfectæ prudentiæ preparantur, ab ipsis statim literarum elementis docendi sunt, ut perfectam veramq; rationem tanquam ab exordio primæ institutionis consequantur. Sciens illud Sanctus Paulus Apostolus eā solam veram atque vtilis doctrinæ esse prudentiam, quæ ab ætatis inijs atque ab infantiæ ipsis inchoaretur exordijs, hæc ad Timotheum inter magna atque præclara fidei studijq; præconia in 2. epistola scribit: Tu verò permane in his quæ didicisti & credidisti, & sciens à quibus didicisti, & quod ab infantiā sacras literas nosti, quæ te

Cc iij

HILARI

Elemento rü initia. possunt instruere in salutem. Hoc propter præsentem Psal-
mum ita dictum sit, in quo cum cognitio veritatis ad crudi-
tionem humanæ ignorantie esset adenda, per ipsa elemē-
torum initia doctrinæ ordo est distributus.

Paruuli & ad legendum imbuendi, hæc primum per quæ sibi verba
Imperiti contexta sunt literarum elementa cognoscere: Ita & huma-
na ignorantia ad mores, ad disciplinā, ad cognitionē Dei per
hunc singulārū literarū oclonarium numerū ipsis veluti in-
Oclonari fantulis doctrinæ initijs erudiretur: arduum enim & diffi-
us uiteris. cillimum est, hominem per seipsum vi, per seculiq; doctores ra-
tionē præceptorum cœlestium consequi, nec naturę nostrę
recipit infirmitas, diuinis institutis, nisi per eius gratiam quę
hæc ipsi dederit, erudiri.

IN PSALMVM. CXVIII.

Egressus Sed nunc ex desiderijs hūanis Prophetæ desideria me-
regum. tiamur. Ad egressus regū quanta expectationis sollicitudine
curritur? Et quod videntibus gaudium esse, cum se præbue-
rint contuendos? Quid illum cœlestis spiritus capax virum
estimabimus velle? Quanto desiderij ardore cupere, vt
Deum cernat, qui ipsam illam inuisibilem maiestatem, per
has angelorum claritates, & Mosi gloriā metiatur.

Aues Contrā verō ad conspectum viri fidelis, religiosi omīs
Herbæ quibus timor Dei est, latantur, vt vel solo corpore contem-
plationis visu gratulentur, modo autem herbarumq; quan-
dam, quæ visu tantum & conspectu morbis aliquibus, & insu-
mitatibus medentur.

Corporis Claudinus enim per corporis vitia animę nostrę adiū-
vitia. qui si cœperit, emundatis omnibus, patere, ilico introibit
modo solis, qui clausis fenestris valuis introire prohibetur,
patentibus verō tot⁹ immititur.

Animæ a- Sed vt mel per agritudinem æstumq; febriū ea quæ ac-
maritudi- ciderint oris amara mirificat: Ita animę nostrę amaritudi-
nes. nes, & tristes cupiditatū insalutarium febres, infusa Dei elo-
quia mirificant: si modo non ore contineantur, sed faucibus
deuorentur.

Lucerna. Vt enim quis nocte egressus, lucernam ante fert, & quō

SIMILIA.

205

pedem inferat, contuetur, atque ad singulos gressus natum
se esse existimet, vt rursum postq; natus est nullus esset, lumine
præunte sollicitus effectus: Ita vnusquisq; nostrū manens in se
verbum Dei in omnes operum processus, tanquam lucernā
præcedit. Omnis etenim doctrina cœlestis: dux nobis ad iter
vitæ est, quæ lucernæ modo in hac nocte seculi præfere-
nda est, cū aliquid aut agimus, aut cogitamus, aut loquimur,
vt ea in omnē progressum cuiuscunq; operationis vtamur.

Vt enim per os in alimoniam corporis cibos sumimus: Os.
Ita per cor ad viuificandā animam ecclesas doctrinæ cœlestis Cibi.
accipimus, quæ nisi amplificato & patente corde attrita Cor.
quodammodo fuerint, non adibunt.

IN PSAL. CXVIII.

Vt quædam metalla atque gemmæ naturæ suæ fulgorē Metalla.
in ea quæ sibi proxima, refundit, & emulante speciem exi-
tima sui specie præstant, & vt Moses ex contemplatione glo-
rie Dei lumen accepit, ita vt honorem gloriæ suæ populus
sustinere non posset: Sic & Prophetæ seruum Dei se illumi-
nari, precari, & iustificationes Dei doceri, vt à se nō ex par-
te, neque per legis vmbra, sed facie ad faciem, & spiritua-
li contemplatione cernatur.

Nihil à Deo vacat, nihil indiget. Vbiq; est, modo animę
incorporalis quæ in membris omnibus diffusa, à singulis qui
bulq; partibus non abest, etiā si priuata quædam ei regia in
toto corpore sedes est, tamen in medullis, digitis, artubus
infinditur. Iam si corruptis aliquib⁹ corporis membris, re-
cissione erit necesse, cum vsum suum eadē mēbra vitij emor-
tua non habebunt, id quod putre caducq; carnis est, sine
detrimento animæ reciditur. Ipsa enim corporis nostri ani-
ma sanis & integris admixta membris est, & cum eadē fue-
rint putrida & recidenda, non sequitur.

Quinetiam adhuc cum diuinarum atq; inuisibiliū rerū
intellectus, ex contemplatione corporalium rerū naturisq;
seclatur, solē videmus in quadā cœli parte, prout cursus
est, demorantē, & cerē vbiq; protēditur, vbiq; adest, & quā-
tus per omnia est, ita vbiq; est tātus infunditur: sed si, in
clausas domorū fenestras incidet, lumen quidem illi⁹ præsto
est, sed ipsa sibi lucem eius, quæ obserata sunt, denegabunt:

HILARII

Cogitatio

¶ IN PSALMVM. CXX.

Humanæ mentis natura est, ut si cogitatione aliquid obtemperetur, talē se nobis vnaquæque species exhibeat, qualem eam & cogitando formemus. Quicquid enim mētis nostræ oculis intenderimus, id ipsum in quo definitū sunt, referunt ad sensum. Et ut planius intelligi id quod dictum est, possit, afferemus exemplum. Si quis hyemali die et cogitauerit, & ornatum eius lumine mentis insperet, obliterata hyeme in qua sit, atque algeat, totum ei in sensu suo ut cum habitu sui ornatuque consistet, adeo mētis oculi oculis corporis præstant, ut inuente in nos oblivione presentium, totos nos obtineat quidā quasi animo præsumptus visus absentiu.

Ver.

¶ IN PSALMVM. CXXVII.

Mos autem eorum est qui nequaquam longis, atque assiduis praelijs praualeat, ut victori exercitū, & firmis agminibus incedentem, à tergo adeat, & dorso sibi viam prætereant, infidias machinantur. Illic dolos fabricantur, illic omnia infidiarum artificia exercent. Ita & peccatores tentatos incassum fideles viros cunctes iam in veritatis via, dorso insidiantur, dorso dolos concinnant.

Peccatores.

Fideles viri

Myrrha.

¶ IN PSALMVM. CXXIII.

Ut myrrha omnes foetentes odores & immundos cordium spiritus quocunque infusa fuerit, extinguit, seq̃ in omnia, in quo inferitur odor hic suauitatis, infundit. Ita per hoc sacramētū vnctionis infusa, & per eā omni terrenorū ac sordetium vltionum nostrorum fetore deteriso, Deo iam quod suauē est, spiramus.

Vnctionis sacramētū.

¶ IN PSALMVM. CXXXIII.

Vt enim nō omnī est, herbarū genera virtutēque nosse, & si quis imperitus aut nescius in agrum his salubribus herbis diuitem venerit, omnia inutilia & promiscuē gentia existimans præteribit: at verō si peritus & doctus hunc preciosum in his germinibus agrū fuerit ingressus, omnia quæ ab alijs præterita erunt, demet, & ea quæ ab ignaris erunt neglecta, mirabitur: sciens quando vtile metendorū eorum tēpus sit, & in quæ genera sanitarū his vtendū sit, & quantum ex his, & quousque moderandū sit. Sic & in diuinis scripturis esse intelligendū est, ut sic eas impia auris, & mens nulla audiat,

Impia auris.

SIMILIA.

206

tanquam ociosas & non necessarias negligat: at verō si cadēs ad cognitionē Dei auditor ac lector astiterit, & cui frequens lectio & spiritualis gratiæ donum scientiam diiudicandi singula intelligendique præstiterit mirabitur omnia, atque his secundū naturales eorū virtutes & efficientias vtetur, nō ignarus, quā quid præsumendū sit, & in quā curationē eligendū, quando ex eo corpori sanatio, quando animæ medela tribuenda sit, ne quid præproperū, ne quid importunū ac tardum: sed collatis & virtutibus, & temporibus, & rebus, non imperitē hijs quæ sibi comperta fuerint, vtatur.

¶ IN PSALMVM. CXXXV.

Si in viris prudentibus expectari id maxime solet, ut ea quæ loquuntur gravitate eorum doctrinæque digna sint: omnisque sermo non sit fortuitus & vagus, sed ex rationabilibus causis profectus, & expectationi audientium utilis, & auctori congruus differentium: Quāto magis id in celestibus eloquijs opinandum est, ut quicquid in his excelsū est, diuinum rationabile, & perfectum esse existimetur.

¶ IN PSALMVM. CXL.

Vt lumen ex oleo luminis habet causam: Ita ut lucem spiritualis gloriæ retineamus, doctrina atque operatio præstat. Ut caput nostrum sedes scilicet & prudentiæ, vitæ, & omnium sensuum, oleo operationis doctrinæque pinguescat. Ut à sancto & à fideli viro argui se velle prudentis est, quia ægris animis & peccatorum morbo languentibus, vtilis est severæ obiurgationis sub honesto auctore medicina. Ita miserum est per peccati miserationem, usque ad ipsam peccantium misericordiam, decidisse.

Prudentiā virorū sermo.

Lumen Oleum

Seuera obiurgatio.

Misericordia.

¶ LIBRO DE TRINITATE II.

Vt quædam medicamentorum genera sunt ita comparata, ut non in singulis tantum agnitudinibus utilia sint, sed omnibus in commune medicantur, habentque in se virtutem generalis auxilij. Ita & fides catholica non aduersus singulas tantum pestes, sed contra omnes morbos opem medelæ impertit, non infirmamda genere, non viuenda numero, nō diuersitate fallenda, sed vna atque eadem aduersus singula omniaque consistit.

Medicamentum talis omnibus assistenti.

¶ LIB. DE TRINITATE VIII.

HILARII

Verò bonis & prudentibus viris naturæ ac studij est, totos se ad beatæ sp̃ci alicuius obtinendâ vel rē vel tēpus præparare, ne in aliquo minor sit expectatione præcinctus: Ita istis hæretico furore amentibus, solitudinis maximè est, toto aduersus piæ fidei veritatem, impietatis suæ ingenio laborare, vt aduersus eos qui religiosi sunt, vincant esse irreligiosi, & ultra spem vitæ nostræ, vitæ suæ desperatione potiores sint, & plus impendant cogitationis ad falsâ, quàm nobis doctrinæ aptamus ad verâ.

LIB. X. DE TRIN.

Vnigenitus Deus hominem verum secundum similitudinem nostri hominis nō deficiens, à se Deo sumpsit. In quo quamuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut modi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidē hæc impetum passionis, non tamē passionis dolorem inferrent, vt telum aliquod aquam perforans, vel ignem compungēs, vel eam vulnerans.

Telum. Pestifera contagione inquinati, non cessant ore impio, & sacrilego animo. Euangeliorum sinceritatem corrumpere, & recta in Apostolorum regulâ deprauare: diuinos Prophetas non intelligunt, callidi & astuti artificio quodâ vti-

Virus. Inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegunt. Non prius venenatum virus infundunt, quàm simplices & innocentes sub prætextu nominis Christiani, raptos atque irretitos inuoluant. Ne soli pereant sed participes horrendi criminis sui reos faciant.

Sitientes. Nullus sitiens, præparantibus aquam, irascitur. Alij parauerunt vini fragrantia mella. Alij nectareis plena liquoribus pocula: nos ex sarculo oris nostri terram hinc inde lace- ro verberantes impulsu, Dauidicum laticem licet tenuiter sitim patientibus, sperimus sitientes vt bibant. Hi autem qui cum Apostolis tertia diei hora ebrij sunt in Spiritu sancto, lætetur & floreât, nulla tamen sitientibus impedimenta præstentur inferri. Neque enim qui vino exuberant, aquam volentes bibere prohibent.

IN PSALMV. XXXIII.

Pacificæ res est concupiscentiæ fructus, Sed super iram

SIMILIA.

209

dolosa cogitant. Sicut in hamo esca dulcis in aspectu, letalis in gustu.

IN PSAL. L.

Dicere enim solemus: Vt quid mihi sic fecit Deus? Quare hoc? Ecce iniqui regnant, iusti affliguntur, vicit cum iudicatur. Vt medicus qui desperatis iubet ad velle seruire, & omnia quæ desiderant, præcipit non negari. Quos autem scit posse saluari, iubet eos artari, amaris potionibus potari, ferro secari, cauteriari. Sic fiet, vt dum saluati fuerint abstinentes, & mortui fuerint desiderijs proprijs acquiescentes, iustificabitur medicus in sermonibus suis. Dicitur ei: Noste iniuste culpabamus, dum ligares, dum secares homines bonos, & malos nec secares, nec affligeres. Insuper etiam permitteres suis desiderijs frui.

IN PSAL. LXXVI.

Rota licet in terra voluatur, tamen dum steterit, magna pars est aliena à terra, & parua pars eius in terra consistit: Sic licet corporis pars sit in terra ambulans, tamen anima, quæ maior pars est hominis, conuersatio est in cœlis.

IN PSAL. CXVIII.

Defecit in salutare. Sicut nec fluuius cum mare ingreditur & circumit terras, de sinu sui fontis vnquàm est absens: Ita proculdubio verbum tuum domine Christus cum ad nos venerit, de sinu tuo pater, nūquàm abscedit.

IN PSAL. CXLVI.

Sicut qui literas docent, timorem discipulis & terrorem inducunt, non vtique necessarium magistris, sed valde discipulis profuturum. Et sicut illos exhorrent, qui sine timore & sine spe sunt, sciunt enim eos ad eruditionem peruenire nō posse: Ita in eos dilectione se habere commemorant, qui timentes eos & in eos, qui sperant in eruditione eorum. Et hoc de hominibus tantum longe est à comparatione Dei, quātū longe est à diuinitate humanitas. Sed comparatio ad aperitionē rei dictæ, ad spē nos & misericordiā diuinā impellat, vt eorū participes faciat, super quos beneplacitū est domio.

HIERONYMVS AD HELIODORVM IN EPITAPHIO NEPOTIANI.

Vt enim creatorem non in cœlo tantum miramur & ter- Creator.

HIERONYMI

ra, sole, oceano, elephantis, camelis, equis, bubus, pardis, riss, leonib⁹: sed & i minutis quoque animalibus, formica, culice, muscis, vermiculis, & itiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quam nomina: eandemq; in cunctis veniamur solertiam: Ita mens Christo dedita, æque & in maioribus, & in minoribus intenta est, sciens etiam pro ocioso verbo, reddendam esse rationem.

Lætæ segetes.

Quomodo enim lætæ segetes, & vberes agri, interdū culmis aristisq; luxuriant: ita præclara ingenia, & mens plena virtutibus, in variarum artium redundat elegantiam. Vnde & apud Græcos philosophus ille laudatur: qui omne quo uteretur, usque ad paliū & annullum, manu sua factū gloriatus est. Hoc idem possumus & de isto dicere, qui basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula diuersis floribus, & arborum comis, vitiumq; pampinis adumbrant, ut quicquid placebat in ecclesiâ, tam dispositiōe quam visu: presbyteri laborem & studium testaretur.

TERASMVS IN SCHOLIS IN EPISTOLAM AD RVSTICVM MONACVM.

Vbi cōplures vnâ faciunt iter, si quis fuerit lentior, ab alijs pergentib⁹, utcumq; protrahitur: si quis æquo properatior, à cæteris retardatur. Cōtrâ qui solus facit iter, aut studio perueniendi nimium fistinat, aut tedio itineris refidet & abderat. Inter multos, si quis aberrat, non deest, qui commoustrat viam: Idem accidit in vita solitaria, & gregaria.

Serpens.

AD RVSTICVM MONACVM DE VIVENDI FORMA.

Et apertius in Ecclesiâ: Sicut mordet serpens in silentio: Sic qui fratri suo occultè detrahit.

Sagitta.

Sicut enim sagitta si mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illudq; completur: Facti sunt mihi in arcum prauum. Et alibi. Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput eius: Ita detractor, cum tristem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, sed obturatis aures suis, ne audiat iudiciū in sanguinis illico conuocet, palleat vultus, harent labia, salua siccatur.

IN EPISTOLA AD LARTAM DE INSTITV. FILIAR.

SIMILIA.

208

Vnde & tibi est providendum, ne ineptis blanditijs foraminarum, dimidiata dicere verba filia consuecas: & in auro atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum moribus officit: nec discat in tenero, quod ei postea dediscendū est. Græchorum eloquentiæ, multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hortensij oratio, inter paternos finis coaluit. Difficulus eraditur, quod rudes animi perbibebunt. Lætarum conchyliis quis in pristinum candorem reuocet? Recens testis, diu & saporem retinet & odorem, quo prius imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum potentissimum regem, orbisq; dominum, & in moribus, & in incessu, Leonidis prædicatori sui non potuisse carere vitijs, qui

Lenoides prædicator.

AD PAVLVM DE ALPHABETO HEBRAEO.

Quomodo autem in his nostris literis, non potest quis ad legenda verba texendaq; procedere, nisi prius ab elementis coeperit: ita etiam in scripturis diuinis non valeamus ea quæ maiora sunt nosse, nisi ab ipsis ethicæ mandatis habuerimus exordium, secundū illud quod propheta dicit: A mandatis tuis intellexi: quod videlicet post opera coeperit habere scientiam secretorum.

Elementa.

IN EPISTOLA AD PRINCIPIAM VIRGINEM.

Quomodo enim iuxta qualitatem ciborum de stomacho ructus erūpit, & boni vel mali odoris status indicium est: Ita interioris hominis cogitationes verba proferunt, & ex abundantia cordis os loquitur.

Ructus.

Quomodo autē in stamine ex quo dependent simbrige, subtegmen intexitur, & tota vestimenti virtus, in stamine est: Ita in varijs sensibus scripturarum, in quibus vestis ecclesiæ omnis intexitur, miscentur aliqua de natura, de moribus: & hoc ipsum significat vestis Aaron auro, purpura, cocco bysso, hiacynthoq; contexta, quam fecerunt mulieres quibus Deus ad texendum dedit sapientiam,

AD DEMETRIADEN DE VIGINITATE SERVANDA.

Quæ viuunt in monasterio: & quarū simul magnus est numerus, nunquam solæ, nunquā sine matre procedant. De agmine columbarum, crebro accipiter vnā separat: quæ statim inuadat laceret: cui carnibus & cruore saturaretur.

HIERONYMI

Morbida
oues.

Morbida oues, suum relinquunt gregem: & lorum fau-
cibus deuorantur. Scio ego sanctas virgines, quæ diebus sa-
ctis propter frequentiam populorum, pedem domi cohibere
nec tunc egrediuntur: quando maior est adhibenda custodia
& publicum penitus deuotandum.

AD SALVINAM DE VI-
DITATE SERVANDA.Fama pudi-
cia.

Tenera res in feminis fama pudicitiae est, & quasi flos
pulcherrimus citò ad lenem marcescit auram: leuique flatu
corrumpitur, maxime ubi & atas consentit ad vitium: & ma-
ritalis deest autoritas, cuius umbra tutamen vxoris est.

Triduanæ
ieiunia.

Quicquid facit seminarium voluptatum, venenū puta-
tur. Parcus cibus, & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs prefe-
ritur. Et multò melius est quotidie parum, quàm raro satis su-
mere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram.

Pluuia.

Subitus & nimius imber in præceps, arua subuertit.

Imber.

Morsus ho-
minum.

Fieri quidem non potest, ut abique morsu hominum, vir-
gini huius curricula quis pertrahat, malorumque solatium est, bo-
nos carpere, dum peccantium mulitudine, putant culpam mi-
nui peccatorum: Sed tamen citò ignis stipulae conquiescit, &
exundans flamma, deficientibus nutrimentis: paulatim emo-
ritur. Si anno præterito fama mentita est, aut certe si, vultu
dixit: cesset vitium, cessabit & rumor.

Ignis stipu-
lae.Exundans
flamma.AD GAYDENTIVM DE PACA-
TYLAE INFANTVLAE. EDVCA.Examina
coturnicū.

Tale verò quid & Israëlitis fecisse populo dominum
ut cupientibus Aegyptias carnes, usque ad nauseam & vomitum
præberet examina Coturnicum: multosque seculi prius ho-
mines, facilius carere experta corporis voluptate, quàm eos
qui à pueritia libidine nesciunt. Ab alijs enim nota calcari,
ab alijs ignota appeti. Illos vitare penitendo suauitatis in-
dicias, quas fugiunt. Hos carnis illecebras, dulci titillatione
corporis blandientes, dum mella putant, venena noxia repe-
rire: Mella enim distillare labia meretricis: quod ad tempus
impingat vescenti fauces: & postea felle amarius iocundatur.

Fragilis &
futilis.

Virgo es, quid te mulieris delectat societas? Quid fragi-
le & futilè ratè, magnis comitibus fluctibus: & græde pericu-

SIMILIA.

209

lum navigationis incerta, securus ascēdis? Nescis quid desy-
deras: & tamen sic eis iungentis: quasi aut ante desyderauis-
tas: aut (ut leuissimè dicam) postea desyderaturus sis.

Vt aqua in arcola digium sequitur præcedentem: Ita
atas mollis & tenera in vtranque partem flexibilis est, & quo-
cunque duxeris, trahitur.

Aqua.

Arcola.

AD MARCELLAM IN EPISTO. QVA
INUIT CAM AD RUS BETHLEHEMITICUM.

Quomodo in theatralibus scenis, vnus atque idem hi-
strio, nunc Herculem robustus ostendit: nunc mollis in Ve-
nerem frangitur, nunc tremulus in Cybele: Ita & nos (qui
si de mundo non essemus, odiremur à mundo) tot habem^{us}
personarum similitudines, quot peccata.

Histrio.

AD PAVLVM CONCORDIENSEM.
Mistimus interim te tibi, id est, Paulo seni Paulum senio-
rem, in quo propter simplices quosque, multum in deij-
ciendo sermone laborauimus. Sed nescio quomodo etiam
si aqua plena sit: tamen eundem odorem lagena seruat, quo-
dum rudis esset, imbuta est.

Aqua ple-
na lagena.

IN EPISTO. AD PAVLVM super obitu BLESILLAE filiae.
Pauit & Apostolus aliquid quod non vult, pro quo ter
dominium deprecatur. Sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea:
Quia virtus in infirmitate perficitur, & ad reuelationis hu-
miliandam superbiam, monitor quidam humanæ imbecil-
litas opponitur, in similitudinem triumphantium, qui-
bus in curru retro comes adhaerebat, per singulas aclama-
tiones ciuium, dicens: Hominem te esse memento.

Triumphā-
tes.

IN EPISTO. AD PAMMACHIVM.
Sanato vulnere, & incicatricem superduæ cuti, si me-
dicina colorem reddere voluerit: dum pulchritudinē corpo-
ris querit, plagam doloris instaurat: Ita & ego serus consola-
tor, qui importunè per biennium tacui, veror ne nunc im-
portunius loquar: & attritans vulnus peccatoris tui, quod te
pore & ratione curatum est, commemoratione exulcerem.

Sanatum
vulnus.

Sentio te diuini ardere doctrinis, nec temeritate quo-
tidam docere quod nescias, sed atè disere quod doctus sis
Simplices epistolæ tuæ olent prophetas, Apostolos sapient.
Non cothurnatam affectas eloquentiam, nec more puerorū

Dd

HIERONYMI

Turgens
spuma.

argutas sententias in clauisulis struis. Cito turgens spuma dilabatur, & quamuis grandis tumor, contrarius sanitati est. Scitum est illud quoque Catonis: Sat cito, si sit bene.

IN EPISTOLA AD EVSTOCHIVM
DE OBITU PAULAE MATRIS.Gemma
Iubar So-
lis.

Hæc sicut inter multas gemmas preciosissima micat: & iubar Solis, paruos igniculos stellarum obruit & obscurat. Ita cunctorum virtutes & potentias, sua humilitate superauit. Minimaque fuit inter omnes, ut omnium maior esset. Et quāto se plus deiecit: bat: tantō magis à CHRISTO subleuabatur. Latebat, & non latebat. Fugiendo gloriam, gloriam merebatur: quæ virtutem quasi ymbra sequitur, & appetitorum sui deferens, appetit contemptores.

Plectrum
Lingua.

Sicut enim plectrum chordis: Ita lingua eliditur dentibus, & vocalem reddit sonum.

IN EPISTOLA AD IULIANVM.
Quod si tibi tacita cogitatio scrupuli mouerit: cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullus videris in medio itinere corruisse: illud breuiter respondebo: non mea esse quæ dico, sed domini Saluatoris. Non monere quod ipse possim, sed quid debeat velle, qui seruus futurus est CHRISTI. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilius, ut pugnet ille qui fortior est.

EPISTOLA AD AMANDAM.

Putridæ
carnes.

Putridæ carnes ferro indigent & cauterio. Nec est medicus ut parcat, scuit ut miscatur.

IN EPISTOLA AD RVFFINVM.

Tēpestare
iactatus.

Credas mihi frater, non sic tempestare iactatus, Portū nauta prospicit: nō sic sitientia umbres arua desyderant, nō curuo assidens littori auxilia filium mater expectat. Postquā me à tuo latere subitus turbo conuulsit, postquam glotino charitatis hærentem impia distraxit, auulsi. Tunc mihi ce ruleus supra caput astuit imber, Tunc maria vndique, & vndique cælum.

IN EPISTOLA AD GRISOGONVM MONACHVM.

SIMILIA

210

Verum tu quod natura lynces insitum habent: ne post tergum respicientes, meminerint priorum: & mens perdat, quod oculi videre desierint. Ita nostræ & necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert: non parua litura: sed imis (ut aiunt) cer. s. erasceris. Et illæ quidem (quas diximus) feræ, sub frondente captantes arboris ramo fugaces capreas: aut timidum ceruus animal comprehendunt: currentemq; frustra prædam, dum hostem suum secum vehit: rabido desuper ore dilaniant: & tamdiu meminerunt prædandi, quamdiu ventres vacui, siccū fame guttur exasperat. Vbi verò sanguine pasta feritas viscera distenta compluerit: cum saturitate succedit obliuio: tamdiu nescitura quid capiat: donec memorem iugis exordio: cer. amittis antequam teneas. Nisi forte negligentiæ semper exultatione socia, asseras te non habuisse quod scriberes: cum hoc ipsum debuisses scribere, te non habuisse, quod scriberes.

IN EPISTOLA AD RVSTICVM.
Scire non possumus ægrotationis mala, nisi cum fuerit sanitas consecuta. Et quantum boni virtus habeat, vitia demonstrant. clariusque fit lumen, comparatione tenebrarum.

Ægrotatio.

IN INNOCENTIAM DE MVLIERE SEPTIES ICTA.
Igitur cōsularis pectus cruore liminibus, ut fera, quæ gustati semel sanguine semper sitit: duplicati tormenta iubet, & ferum dentibus frendens, simile carnis ei minitatus est: nam nisi cōfiteretur sexus infirmior, quod nō poterat robur virile reticere.

Fera sanguis sitiens.

IN VITA MALCHI CAPTIVI MONACHI.
Qui nauali prælio dimicaturi sunt, ante in portu & tranquillo mari stant gubernacula, remouent, & freas maribus & vucos præparant: dispositumq; pertabulata militem pendente gradu, & labete vestigio stare firmiter, consuecunt: ut quod in simulachro pugnae didicerint, in vero certamine non perhorrescant. Ita & ego qui diu tacui (silere quippe me fecit, qui meus sermo supplicium est) prius exerceri cupio: paruo opere, & veluti quandam rubiginem linguæ absterge, ut venire possim ad latiore historiam.

Nauali prælio dimicatur.

Rubigo linguæ.

HIERONYMI

IN EPIST. AD DAMASVM.

Calculus.

Sicut enim calculus genus est lapidis durissimi, & rotundi, & omni puritate leuissimi: Ita sermo Dei, qui neque hæreticorum, qui omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, dicitur calculus.

ADVERSVS IOVINIANVM.

Quomodo in legionibus & exercitu sunt duces, sunt tribuni, sunt centuriones, sunt ferentarii ac leuis armaturæ, & miles gregarius, & manipuli: commissaq; pugna vacant nomina dignitatum, & sola fortitudo queritur: Ita & in hoc campo, & in prælio quo contra dæmones dimicamus, non a quaruntur nomina, sed opera, & gloriosior ille sub vero imperatore Christo, non qui nobilior, sed qui fortior est.

LIBRO. I. aduersus Iovinianum.

Ignis

Carbones

Tactus

Alligabit quis in sinu suo ignem, & non comburentur aut ambulabit super carbones ignis, & non ardebit: Quomodo igitur qui ignem retigerit, statim adurit: Ita virtutis & formæ, sentit naturam suam, & diuersitatem sepius intelligit.

Quomodo enim dentium officium est mandere, & in alium ea quæ sunt mansa, transmittere, & non habet crimen qui coniugi mæ panem dedit: Ita si genitalium hoc est officium, ut semper fruatur natura sua, mæam lassitudinem alterius vires superent, & vxoris (ut ita dixerim) ardentissimam gulam fortuita libido restringat.

LIBRO. III. aduersus Pelagianos.

Hoc & nos dicimus posse non hominem peccare, si velis pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quamdiu intentus est animus, quamdiu corda nullo vitio laxatur in cythara. Quod si paululum se remiserit, quomodo qui aduerso flumine lembum trahit, si remiserit manus, statim retrolabitur, & fluentibus aquis, quod non vult, ducitur: Sic humana conditio si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit.

ADVERSVS LUCIFERIANOS.

Coruus

Colūba

Aspid.

Emititur de arca coruus, & non redijt, & postea pacem terræ nostræ columba spiritus sancti nunciat: Ita & in baptisimæ ecclesiæ, teterrimo alite expulso, id est, diabolo,

SIMILIA.

211

pacem terræ nostræ columba spiritus sancti nunciat.

Qui dormientes sitiunt, auide fauces fluminibus ingorant. Et quanto plus hauerint, tanto plus sitiunt: Ita mihi & tu videris aduersus quæstionculam quam proposui, hinc atque hinc argumenta quæsisse, & nihilominus in eadem quæstionum siti perseverare.

Ve sal omnem cibum condit, nec est aliquid tam suaue sal.

quod absque eo gustum demulceat: Ita mundi totius & propriæ ecclesiæ condimentum episcopus est, qui si infatuatus fuerit, siue per negationem, siue per hæresim, siue per libidinem, & (ut semel dicam) per vniuersa peccata, a quo alio poterit condiri, cum ipse fuerit omnium condimentum?

Ecclesiæ. 12. Verba sapientum ut stimuli & quasi in altum defixi. Hieronymus in Ecclesiasten ca. 12. Simul & hoc notandum est, quod dicantur verba sapientum pungere, non palpare, nec molli manu attrahere lasciuia, sed errantibus & (ut supra diximus) tardis, poenitentia dolores & vulnus infigere. Si cuius igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo sapientis. Verba quippe sapientum ut stimuli. Quæ quoniam ad conuersionem prouocant delinquentem, & firma sunt, & a concilio sanctorum data sunt. Hoc stimulo necdum Paulum, sed adhuc Saulum puto in via cõsodium erroris audisse: Durum tibi est calcitrare contra stimulum Dei.

Quod enim hydria quæ cõteritur, cessat haurire & rota p Hydris. quæ de lacu & puteis leuatur aqua, si cõfracta fuerit, siue (ut Rota. alij interpretes voluerunt) in suo funiculo cõuoluta, aquæ usus intercipitur: Ita & cū funiculus argenti si fuerit interutus, & animæ ruinis recurrerit ad fontem interibit homo.

LIBRO. II. commenta. in prouerbia cap. xi.

Sicut acetum dēribus, & fumus cõtrarius est oculis: Ita falsus obtunderet ecclesia prauus per acedine peccati, fidelium sensum ab intuitu fidei seu intellectu rectitudinis, dum caligant, velut fumus extæcat. Sicut hæreticorum perfidia bonis doctoribus molestiam generat & lachrymas: sic male viuens catholicus, eis qui se fidem suam ex operibus ostendere iussit.

Dij

HIERONYMI

Oculi.
Dentes.

runt, per inertiam grauis est. Oculi quippe & dentes praedictores sunt sanctae ecclesiae, qui ei recta itinera praevideant, & alimenta spiritalia suggerere solent. Porro acetum quoddam vino degenerat, & fumus qui ab igne ascendens evanescit, eos qui ab ecclesiastica suavitute & charitate per superbiam vel socordiam recedentes, hanc etiam verbis impugnant, figuratè denunciant, de quibus dicit Iohannes: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.

DECIMA HELDIBIAE quaestione.
Solis calor. Vnus est solis calor, & secundum essentias subiacentes, alia liquefacit, alia indurat, alia soluit, alia constringit. Liqueatur enim cera, & induratur lutum, & tamen caloris non est diversitas natura: Sic & bonitas & clementia Dei, vasa irae quae apta sunt in interitum, id est, populum Israël indurat: vasa autem misericordiae, quae praeparavit in gloriam, quae vocavit, hoc est nos, qui non solum ex Iudaeis sumus, sed etiam ex gentibus, non saluat irrationabiliter & absque iudicii veritate, sed causis praecedentibus.

III. ad HELDIBIAM quaestione.
Solis radij. Ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicitur, solis radij: radij os tam multa loca excipiant quam immunda: & sic in floribus quomodo in stercore luceant, nec tamen solis radij polluantur. Sic & CHRISTI bonus odor, qui nunquam mutari potest, nec suam naturam amittere, credentibus vita est, incredulis mors.

IN III. ad ALGASIAM quaestione.
Semina. Elementa. Sicuti semina paulatim formantur in utero, & tandiu non reputatur homo, donec elementa confusa suas imagines membrisque suscipiant: Ita sensus ratione conceptus nisi in opera proruperit, adhuc in utero retinetur, & cito abortio perit, cum viderit abominationem desolationis stare in ecclesia, & Satanam transfigurari in angelum lucis.

IN. VIII. ad HANDEM quaestione.
Medicina. Venena. Quomodo medicina non est causa mortis, si ostendat venena mortifera, licet his mali homines abutantur ad mortem, & vel se interficiant, vel insidiantur inimicis: Sic lex data est, ut peccatorum venena monstret, & hominem

SIMILIA.

272

male libertate sua abutentem, qui prius ferebatur improvidus, & per praecipitia labebatur, freno legis retineat, & co-positis doceat incedere gressibus. Ita ut feruamus in novitate spiritus, & non in vetustate literae, id est, vivamus sub precepto, qui prius in modum brutorum animalium dicebamus: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.

AD PAMMACHIUM ADVERSUS

errores Ioan. Hieroso.

Nasci de adulterio, non eius est culpa qui nascitur, sed illius qui generat. Quod in seminibus non peccat terra quae fovet non semen quod in sulcis iacitur. non humor & calor quibus temperata frumenta in germen pullulant: sed (verbi gratia) fur & latro, qui fraude & vi eripit semina: Sic in generatione hominum recipit terra, id est, vulva quod suum est, & receptum conceptum corporat, corporatum in membra distinguit.

IN EPISTOLA AD CYPRIANUM.

Quomodo enim loquens sermo praeteruolat: Ita & orator. Loquentis plus araneae incassum textitur. De quo super persona haeretici sermo. Aranea. eorum scriptum est in Isaia. Telam araneae texunt, quae parua & leuia potest capere animalia, ut muscas, culices, & cetera huiusmodi: a fortioribus autem rumpuntur, instar leuissimi in ecclesia simpliciumque qui eorum decipiuntur erroribus, cum viros in fidei veritate robustos non valeant obtinere.

IN COMMEN. in Math. capite. v.

Quemadmodum Iudei victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent: Sic & iurare per mittebatur in Deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo id iuramenta exhibere quam daemonibus. Evangelica autem veritas non recipit iuramentum, cum omnis sermo fidelis, promissurando sit.

IN CAPUT. VII. PRIORIS

ad Corinth. episto.

Et si quis se incontinentem non erubuerit confiteri, in languore incontinentis reclamanti non denegetur remedium nuptiarum. Quomodo si peritus medicus inquieto aegro & neganti se posse a pomis omnibus abstinere, concedat aliquantulum, ne illa perniciose praesumat.

IN EPISTOLAM ad Galatas cap. iij.

Dd iij

HIERONYMI

Sicut in vinea multi usque ad prælum gradus sunt, & primum necesse est, ut vitis gemmet in pampinis, spem promittat in floribus: dehinc ut flore decusso, futuri botri species deformatur, paulatimque turgescens via parturiat, ut pressa torcularibus dolcia musta defludet: Ita & in doctrina singuli beatitudinum sunt profectus, ut audiat quis verbum Dei, ut concipiat, ut in vtero animæ eius adolescat, & ad portam usque perueniat: Ut quum pepererit illum, lacte enutriet: & per infantiam pueritiam, adolescentiam, iuuentutem ad perfectam vitam usque perducatur.

Vulua

Sicut in vuluam mulieris primum semen iacitur informe ut sulcis & fundo eius quasi quodam glutino adhæreat: Deinde per nouem menses restricto sanguine, futuris homo coagulator, corporatur, pascitur, atque distinguitur, ut postquam in vtero palpitaret, statuto tempore fundatur in lucem: & tantis difficultatibus nascitur, quantis postea ne intereat, enutritur: Ita & semel sermonis Christi quum in animum audientis inciderit, per gradus crescit, & ut multa pertectam, tamdiu in incipiti est, quamdiu pariat qui concepit.

IN EPIST. AD GAL. CAP. II.

Quomodo autem iuxta Apostolum Iacobum fides sine operibus mortua est: Sic absque fide, quamuis bona opera sint, mortua computantur.

Quomodo in coniugio saepe viri semen in causa est ne liberi procreentur, & nonnunquam sterilis vxor semina non tenet, & frequenter neuter ad generandum aptus est, & e contrario uterque fecundus: Ita & in his qui verbum Dei seminant, quadriariam hæc diuisio custoditur, ut impleat quidam suum doctor officium, sed sit sterilis auditor: vel auditor bonæ indolis sit, sed per imperitiam doctoris verbi semen intereat: aut certe tam vecors sit qui docetur, quam ille est qui præcipit, raroque contingit, ut & magister, & discipulus sibi consentiant, scilicet ut tantum ille doceat, quantum ille potest haurire, vel tantum suscipere doctus quantum doctor ingerere.

LIBRO. III. COMMENTA. IN EPISTOLAM AD GAL. CAPIT. V.

SIMILIA.

213

Scintilla res parua est, & penè dum cernitur, non videtur sed si fomitem comprehenderit, & nutrimenta quamuis paruos ignis inuenerit, incensa vrbes, latissimos saltus regionefque consumit. Fermentum quoque eius ad aliam partem in ignis: Euangelio parabola temperata est, res modica videtur & nihil: sed cum farinae conspersum, tota massam suo vigore corruerit, in illius vum transit omne quod mixtum est: Ita & doctrina peruersa ab vno incipiens, vix duos aut tres primum in exordio reperit auditores, sed paulatim cancer serpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbum, vni pecudis scabies totum commaculat gregem. Igitur & scintilla statim ut apparuerit extinguenda est, & fermentum à massæ vicinia semouendum: secunda putridæ carnes, scabiosum animal à caulis ouium repellendum: ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem eius flamma populata est.

IN COMMENT. EPIST. AD EPHES. CAP. I.

Signaculum Dei est, ut quomodo primus homo conditus: Prima ho est ad imaginem & similitudinem Dei, sic in secunda regeneratione. mo. ratione, quicumque spiritum sanctum fuerit consequutus, si- Secundare gatur ab eo, & figuram conditoris accipiat. generatio.

LIB. COMMENT. II. IN EPISTOLAM AD EPHESIOS CAP. III.

Quod ut manifestius fiat, imperfectum licet & non impletis similitudinem, tamen per quod possit intelligi quod dicitur, sumamus exemplum. Mare certè immensum est, & capacitas eius Deo solinota, ex hoc si quis velit multis hominibus secundum id quod gestare queunt, tradere: necesse est, ut ad mensuram vnique tribuat, & partes eius recipiant, cuius solidum immensurabile est: Ita & spiritus factus, immensus quidem est, & nullo fine concluditur: tamen vnique datus secundum quod expedit.

Qui autem vult hæc eum non de humilitate, sed de conscientia protulisse, dicit: Paulus apostolus, homo erat acuti & acris ingenij: & qui ad primos quosque disputantium conatus,

sagaci mente quæ erant inferenda, prænosceret. Videbatur. saepe ex utraque parte sic dici: & tam verisimilia in rebus contrariis asseri, ut ambigere facerent audientem: idcirco ut homo, & adhuc i fragili corpore constitutus, circumferre- batur quid in omni vento doctrinæ, sed non elidebatur in saxa, nec nauis eius gurgibus implebatur. Stabat quippe in puppi gubernaculum tenens: & spumantes hæreses flu- ens, fidei securitate frangebatur: Non tamen intrepidus & se- curus, nec quietus & placidus, prospiciebat ventos hinc inde perflantes, & sollicita aure captabat, vicebatque contraria: sed non erat illi secunda victoria.

Aedifica- Hæc autem tota ædificatio per quem Ecclesiæ p par-
tio. tes corpus augetur, mutua in se charitate complebitur. To-
Rationalistas rationabiles creaturas sub vni us rationabilis animalis intel-
creatura. ligamus exemplo, & quodcumque de huius membris dixerimus & partibus, hoc sciamus esse referendum ad vnamquamque ra- tionabilem creaturam: Putemus hoc animal ita per artus, venas, carnesque laceratum: ut nec os ossi hæreat: nec neru- gatur ad neruum, separatim oculi iaceant, seorsum nares: ma- nus alium locum teneant: alio proiecti sint pedes: & reliqua membra in hunc modum inter se dispersa sint & diuisa. Fin- ge aliquem venire tantæ scientiæ medicum, qui iuxta fabu-

Aesculapi- las ethnicorum, Aesculapium possit imitari: & in nouam fi-
us. gurâ nouumque nomen Virbium suscitare: hic necesse ha-
Virbius. bit vnumquodque membrum suo loco restituere: & copaginem copulare compagi: & quodam glutino partibus restitutum, v- num corpus efficere. Hucusque nobis vna similitudo pcesse- rit, nunc in eandem similitudinem ad id quod intelligi volu- mus, aliud trahatur exemplum. Parvulus crescat: & oculo æuo in perfectam adolescant ætatem suam manus augmentum habebit, sua pedes sentient incrementa: venter dum nescimus impletur: humeri dum falluntur oculi, dilatantur: & omnia membra per partes iuxta mensuram suam sic crescunt, vita men non sibi, sed corpori videantur augeri: Ita igitur & in restitutione omnium, quando corpus totius Ecclesiæ nunc dis- persum atque laceratum: verum medicus CHRISTVS IESVS sanaturus aduenierit: vniuscuiusque secundum mensuram fidei, & agnitionis filij Dei: quem ideo agnoscere dicitur, quia pri-

us nouerat, & postea nosse desinit, suum recipiet locum & in- cipiet id esse quod fuerat: Ita tamen ut non iuxta aliam hæ- resim, omnes in vna ætate sint positi, id est, omnes in ange- los reformatur: sed vnumquodque membrum iuxta mensuram & officium suum perfectum sit. Verbi gratia: ut angelus resu- ga id esse incipiat, quod creatus est: homo qui de parady- so fuerat eiectus ad culturam iterum paradyssi restituatur.

LIBRO. I. comment. in Esai. capit. II. 1.

Hæretici quoque Euangelicam veritatem corrumpunt pra- ua intelligentia, & sunt capones pessimi, facientes de vi- Caupones
na in aquam. Cum e contrario dominus noster aquas in vi- Aqua.
num verterit, & tale vinum, quod miretur architrictianus: Qua Vinum.
le & regina Saba in Salomonis est mirata conuiuio, pincer-
nas eius, & ministros vini, sua voce collaudans.

LIBRO. II. comment. in Esai. cap. v.

Quod autem iuxta Hebraicum & omnes alios interpre- res, appellantur funiculi vanitatis hoc significat, quod faci- Funiculi
tibus peccatum facile texitur, & tam inane & futile est, ut a- nitatum.
rancarum fila texuntur: sed cum inde voluerimus exire, Arancarum
solidissimis vinculis nequimur. fila.

LIBRO. XVI. comment. in Esai. cap. 57.

Sicut igitur mare feruens quiescere non potest, sed redundat Mare.
fluctus eius, & reuoluitur ad littora, atque iterum resorbetur, & in se fracti lutum efficiunt quod pedibus conculca-
tur: Sic impij æternæ conculcationi subiacebunt, quorum nul-
lum est gaudium, & qui nulla pace requiescunt, in eo quod
impij perseverant.

LIBRO. VI. com. in Esai. cap. xlii.

Sicut enim quid cadaveris materia est, & aliquis humor Cadauer.
in cadauere, vermes nascuntur ex putredine: Sic ex ipsa ma-
teria peccatorum supplicia gignuntur.

LIBRO. VI. com. in Esai. cap. xvi.

Doctrina hæreticorum quæ pardis & præuicatoribus comparatur deserta erit, & deducetur ad nihil, pardi sunt in Hieremia varietates, & maculae non mutantur, & apostatae de quibus in Psalmo legimus: Præuicaces reputauit omnes peccatores terræ.

IN. ESAI. CAP. 44.

HIERONYMI

In baptif- Et germinabunt inter herbas, quasi salices iuxta præter-
mate rena- fluentes aquas. Comparat quoque in baptismo renascen-
tes, herbis virentibus, & salici, quæ iuxta fluentes aquas oritur,
scientes. & contra rerum naturam affert fructus, quæ prius steriles e-
rat: vel cuius semen in cibo sumptum steriles facit.

¶ IN ESAIAM. CAP. LVIII.

Bos. Omnes enim qui hæreticis vinculis alligantur, declinant
à domino, & quasi bos ductus ad victimam eligunt at-
que committant pro veritate mendacium.

¶ LIB. COMMEN. XVIII. IN ISA. C. LXV.

Horti- Omnis hæreticus ad iracundiam prouocat dominum:
Caro. & in falsitate dogmatum suorum immunda offert sacrificia
nequaquam firma & inensura perpetua: sed instar hortorum
ad breue virentia, carnis delitijs prouidens. Cui dicitur: Om-
nis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni, Arue
fœnum, & flos decidit: Verbum autem Domini quod in Ec-
clesijs prædicatur permanet in æternum,

¶ IN ESAIAM. CAP. LXVI.

Ecclesia. Quomodo solebant filij Israël dum eorum staret reli-
gio, & templi ceremoniæ seruarentur, offerre victimas cū
Psalms in domo domini: Ita vsque hodie in domo Dei
(quæ est Ecclesia) filij Israël, qui mente conspiciunt Deum
spirituales offerunt hostias cum fructibus atque virtutibus
animæ suæ in vasis mundis, hoc est, in sanctis corporibus.

Vermis. Vermis autem quomodo morietur, & ignis qui non ex-
Ignis. tinguetur, à plerisque conscientia accipitur peccatorum, quæ
torquet in supplicijs cōstitutos, quare vitio suo atque pec-
cato caruerint electorum bono, iuxta illud quod dicitur:
Versatus sum in miseria, dū infigitur mihi spina. Et in Pro-
uerbijs, Tinea ossium cor intelligens. Et iterum sub obello:
Tinea. Sicut tinea vestimentum, & vermis lignum: Sic mœror ex-
Mœror. cruciat cor viri.

¶ IN I. HIEREMIAE CAP. V.

Nux. Quomodo nux siue amygdalum amarissimum habet
Amigda- corticem, & testa durissima cingitur, vt detractis austeri-
lum. tibus & duris, fructus dulcissimus reperitur: Sic omnis cor-
reptio, & labor continentia, amara quidem videtur ad præ-
sēs, sed fructus parit dulcissimos, Vnde & vtriusque illa sententia est:

SIMILIA.

215

Litterarum radices amara, fructus dulces.

¶ LIBRO. II. commentar. in Hieremiam cap. vi. Cisterna.
Quomodo cisterna vel lacus frigida facit aquam suā: Lacus.

Sic in medio Hierusalem malitia quæ in ea est, omnem ca-
lorem perdidit vitæ, & quæ sequuntur. Ovis mor-
bida.

Pollatur enim ex vno peccatore populus, sicut ex vno oue
morbida vnuerfus grex inficitur: Sic ex vno fornicatore, vel
aliud quodcūq; scelus cōmittente, plebs vnuerſa polluitur.

¶ IN HIEREMIAM. LIB. VI. capite. XXXI.

Peccata sunt vana acerba, vt comedentium dentes obſtu-
pescant, & non possint eius suauitatem sentire, de quo dici-
tur: Gustate & videte, quoniam suavis est dominus. Suauitas.

¶ LIBRO. III. comment. in Ezechielem. CAP. XIII.

Oēs hæretici, ppter fraudulentiam ac nequitiam, vulpium simi-
les sunt de quibus saluator loquitur: Vulpes foueas ha-
bent, & volucres cœli nidos. Et de Herode scriptum est: Dici-
te vulpi huic. Et de eisdem vulpibus, quæ paruulos simpli-
cesq; decipiunt, & populantur vineam Christi, Salomon lo-
quitur: Capite nobis vulpes paruulas dissipantes vineas. Et
in Psalmo super his qui eorum fraudulentia supplantantur,
canitur: Introibunt in inferiora terræ: tradentur in manus
gladij, partes vulpium erunt.

¶ CAP. XVI.

Cruenta infantum corpora statim vt emittuntur ex v-
tero, lauari solent: Ita & generatio spiritualis lauacro indiget
salutari. Nullus enim mundus à sorde, nec si vnus quidem
diei fuerit vita eius. Crueta in-
fantium cor-
pora.

¶ COMMENTARIA IN EZECHIEL. LIB. VIII. CAP. XXVI.

Imge aliquæ diu seruata pudicitia, multis floruisse virtuti-
bus, & postea in aliquo graui, mortaliq; peccato esse col-
lapsam. Nonne ad sonitum ruinae eius interfectarūq; vir-
tutum omnes insulae mouebuntur: hi videlicet qui falsis a-
marisq; huius seculi tunduntur fluctibus? & descendunt de
throno superbiae suæ, oēs qui in seculi huius falsisq; ine prin-
cipes videbantur: & humilitate deiectionis, auferent diademata
de capitibus suis, quæ videbantur bonis operibus possidere,
& vestimenta varia diuersitate virtutum abijciende: & indu-
entur stupore siue timoris magnitudine, quodammodo vide-

HIERONYMI

Repentinus casus.

buntur infans: se debuntq; humi, & stupentes super repentino casu eius admirabuntur, in tantum vt omnes assumant planctum & lamentationem super eum qui corruit, & dicat: Quomodo peristi qui prius saluus eras? quomodo corruisti qui tanto tempore steteras? qui in mari huius seculi inter omnes inelytos putabaris, qui eras cunctorum opinione robustus? & habitatores Tyri: hoc est, cogitationes fortissimae aduersum omnia ignita diaboli iacula resistentes, quae prius erant formidini omnibus aduersariis, versa sunt in stuporem. Sed & naues, omnes videlicet sancti qui huius seculi fluctus transeunt, obstupescunt cum te viderint concidisse. In die paucioris & ruinae tuae turbabuntur insulae: ne & ipse similia sustineant. Aliorum enim ruinae, exempla iustorum sunt: dum oes infirmo & imbecillo statu fluctuantq; vestigio in seculo commoratur, & nusquam est nostra certa securaq; victoria: quando egredientur ex te qui prius steterant, vel in exitu tuo in fine & consummatione tua. Non enim ex praeteritis, sed ex praesentibus indicamur: Cauendum q; est & semper timendum, ne veterem gloriam & solidam firmitatem vnius horae procella subuertat.

Ex praesentibus indicamur.

LIBRO I. COMMENT. IN OSEE CAP. I. II.

Sicut vacca percussa a syllo, percussi sunt haeretici artibus diaboli sagittis, & legis notitiam reliquerunt: ideo paciscuntur in lata & spaciofa via quae ducit ad mortem, & patientia domini boniq; pastoris eos inuitat ad interitum.

Vinum.

Sicut vinum & ebrietas eum, qui biberit, mentis suae impotē facit: Ita & fornicatio, ac voluptas pervertit sensum, animumq; debilitat, & de rationabili homine brutum efficit animal, vt ganeas & lupanaria & libidinum lustra seclentur.

COMMENT. IN OSEE LIB. II. CAP. VII.

Haereticorum corda.

Haereticorum corda diaboli igne succesa, vt in eis panes coquantur Antichristi, nemo ambigit, qui idcirco primū quiescant in Ecclesia, & loquuntur occulte, & omnia pacificare promittunt: vt cancer paulatim serpat in populos, & fermentū doctrinae eorum (quod & dominus intelligens loquitur. Cauete à fermento Phariseorum) cum intumuerit in cordibus deceptorum, tunc in apertā prorumpit insaniam, & imple-

SIMILIA.

216

tur in eis, quod à Ioan. apostolo dicitur: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.

LIB. COM. III. IN OSEE C. X.

Quomodo radix omnium malorum est auaritia: Sic peccatorum scelerumque cunctorum radix est impietas, quae qui arauertit siue seminauerit, metet iniquitates.

LIB. V. COM. IN OSEE CA. XIII.

Quia vero Galaad interpretatur translatio testimonij, & Galgal volutabrum, hoc dicere possumus: quod principes haeticorum testimonia veritatis transferat in mendacium, & quicquid colunt, idolum sit: & sacrificia eorum habeat similitudinē, vel acervorum de lapidibus congregatorū, vel testudinum. Quomodo enim acerui hinc atque illinc de lapidibus & fabulo congregantur: ita & haeretici de sapientia seculari & argutis hominum, fraude atque mendacio simulachra componunt. Et cum hoc fuerint, tardis gressibus in vno mouentur loco, & totum orbē occupare non possunt. Testudo. Testudo tardigrada, & onerata, imò oppressa pōdere suo, non tam ambulat quā mouetur, haeticorum grauissima peccata significans, qui suis in caeno & volutabro luti erroribus immolant, adorantes opera manuum suarum, & iuxta bouum Boues. cuncta pro terrenis frugibus laborantes.

IN IOHELEM CAP. III.

Ergo egreditur fons dē, domo domini quae interpretatur Ecclesia. De quo & Ezechiel & Zacharias ponunt in fine Ecclesia. ne voluminum suorū, vt spinas nostras & vitia atque peccata, quae nullam frugem habuere iustitiae, commutent in domini noualia, & ariditatem nostram rigent aquis largissimis & pro spinis ac vepribus, flores multiplices germinemus. Et in eo loco vbi quōdam fornicatus est Israel, & initatus est Beelphegor, lilia castitatis, & rosae pudoris ac virginis Lilia. Rosae. rosae exuberent.

IN PROOEMIO IN ABACUC PROPHETAM.

Quomodo si aegrotus & aestuans febribus, aquam frigi Aegrotus. dam postuler, & dicat ad medicū: Vim patior, crucior, & exanimor, vtique quo medice clamabo, & non exaudies? Et respondeat ei sapientissimus ac clementissimus medicus: Scio

HIERONYMI

quo tempore dare debeam quod postulas, & non misereor modo, quia misericordia ista, crudelitas est, & voluntas tua cōtrate petit: Ita & Deus noster sciens clementiæ suæ potēra atque mensuras, interdum non exaudit clamantem, ut cū probet, & magis prouocet eum ad rogandum, & quasi igne excoctum, iustiores & puriores faciat. Quod intelligens Apostolus secundum id quod misericordiam consecutus est à domino, ait: Sed non desicimus in tribulationibus. Et benedicit dominum in omni tempore. Et scit quod qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit: & gloriatur in la bore & dolore: & cum Hieremia dicit. Tribulationē & miseriam inuocabo, & quomodo alius inuocat Deum. Sic sanctus vir ac bellator inuictus ad exercendum se & probandā, tribulationem & miseriam inuenire desyderat.

IN ABACYX CAP. II.

Vinum.

Quomodo vinum contra potantem facit, & postquam surrexerit, neque pes, neque mens suum officium tenent, omnisque letitia & mentis ex hilaratio vertitur in ruinam. Sic vir, superbus non decorabitur, nec voluntatem suam perducet ad finem.

Superbus.

CAPITE .III.

Tyrānus.

Cū tyrannus detruncatur, imagines quoque eius depunntur & statuae, & vultu tantummodo cōmutato, ablatoque capite, eius facies, qui vicerit, superponitur: ut manēte corpore, capitibusque praecisis, caput aliud commutetur. Sic haereticorum conciliabula, quia capitibus haereseon à ceteris separatim populis, in loco corū caput esse CHRISTVS scipiat.

IN NAVM CAPITE I.

Capilli.

Forceps.

Flumina.

Quomodo enim numerus capillorum acutae fore pi nō repugnat: Ita & numerus aduersariorum DEI facili succissione tollitur.

Sicut enim flumina de ventre iusti fluunt, & fontes vberes in vitam aeternam per varias multiplicesque sententias quibus imperat sermo domini: Ita & haereticarum aquas suas quibus imperant, & quae ex eorum primum fonte manant.

IN MICHAEL CAP. II.

Aquila.

Isaël

Quomodo aquila, quae regina est avium, certo tempore amittit pilos, & remanet implumis: Sic etiam Israël de-

SIMILIA.

217

ponat omnem gloriam suam.

Quemadmodum in vultu putridis, ne cancer ferat, & emortuū corpus viuas carnes depascatur, medici statim vultus & vrunt cauterio, vel puluere canterico: Ita spiritus dei, suum posuit mendacio, ne ultra populus dei pteu de prophetarum vocibus subuertatur.

IN CAP. II.

Quomodo in fabricatione turris lingua, quae male unificata, separata est, & pessimum foedus vtili diuisione cōsum: Sic & capita haereticorum, quae cum corporibus suis inter se videbantur habere concentum (plura enim haeretico- rum capita sunt, quae cū diuersos oculos habeant, tamē in vna (ut ita dicam) lingua blasphemiae aduersus Ecclesiam lutrant) diuidentur in partes, & à decerptis corporibus separata, ab vno capite locum facerent.

AMBROSIVS SERMONE I.

Sicut granum sinapis, prima fronte, specie sui est parū, vile, despectum, non saporem praestans, non odorem circūspiciens, non indicans suauitatem: At vbi teri coeperit, statim odorem suum acrimonia exhibet, cibum flammæ saporis exalat, & tanto feruoris calore succenditur, ut mirū sit in tā friuolis granis, tantum ignem fuisse conclusum: Cuius etiam tenuis cibum, homines, hyemis tempore praecipue, magna pro suauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viscerum interna calefaciunt. Sape etiam capiti ex hoc adhibent medicinam, ut si quid inualidum, si quid aegrotum fuerit, sinapis igne curetur: Ita & CHRISTIANA FIDES, prima fronte videtur esse parua, vilis, tenuis, non ostendens potentiam suam: at vbi diuersis tentationibus teri coeperit, statim vigor in suum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicae credulitatis aspirat, & tanto diuini ignis ardore iaetatur, ut & ipsa ferueat, & participare sibi ardere compellat. Granum sinapis membrorum viscera calefacit: fides autem vigor cordium peccata comburit. Illud quidem asperum, algorem frigoris remouet. Haec autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis iniquos humores decoquit corporum: fides autem libidinum fluentia con- sumit. Per illud medicina capiti procuratur: per fidem au-

Vulnera putrida.

Capita haereticorum.

Granum sinapis.

Christiana fides.

AMBROSII

tem spirituale caput nostrum, quod est **CHRISTVS**, sepius refouetur, fidei (iuxta comparationem sinapis) odore sancto perfumitur.

Sinapis succus.

SERMONE II.

Sicut cum sinapis secum sumimus, vultu contristamur, fronte contrahimur, ad lachrymas pronouemur, & ipsam salubritatem corporis nostri, cum quodam fletu austeritatis accipimus. Illinc enim nos amaritudo exasperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei saporis accendit, & toto perturbati corpore, tunc magis sancti ficimur, cum amplius deploramus: Ita & cum fidei Christianae mandata precipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipsam nostram salutem cum quodam fletu ac merore consequimur. Inde ieiunia nos exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat, hinc patri monij iactura conturbat, & toto contristati habitu magis salutem consequimur, si amplius desicemus, sicut Dominus ait: Vos plorabitis, & c. Beati qui lugent. Quod succus sinapis in corpore: hoc fides Christiana operator in anima.

SERMONE VIII.

Laudauerim virtutem gubernatoris, qui nullas procelas sentierit, & cursum nauigij direxerit, nullat impetate iactatus? Sed illum laudauerim, qui aduersus ventos remittitur, iurgit aduersus fluctus, non timet vel cum eleuatur undis nauigium, vel cum ad profundima deponitur: Ita & ille laudandus est gubernator sui, qui ea quae aduersa sunt, vincit patientia, virtute superat, secundis non extollitur, aduersis non frangitur. Rege ergo te ipsum, quando turbatur animus, mens fluctuat.

Coluber.

SERMONE XX.

Fertur coluber cum vigetur periculo, caput semper abscondere, & in orbem se colligens, obiecta reliqua parte corporis, hoc solum tueri: quod illesa, feratur in ebra caetera, saluo capitis vigore, reparare: Hoc & tu moraliter serua caput, hoc serua mystice, hoc caput, quod **CHRISTVS** est, serua humani serpentes, etiam omnia membra cadunt, totum vratur corpus incendijs, mergatur profundo, emiseretur a bestijs: hoc tamen capite custodito, vitæ salus integra est.

Caput Christus.

SIMILIA.

218

SERMONE XIII.

Pascua sunt libri scripturarum celestium, in quibus recreamur, & reficimur, cum ea quae scripta sunt degustamus, vel summo ore libata frequentius ruminamus. His pascuis grex Domini saginatur. Carpis illic nouum florem, qui bonum odorem dedit resurrectionis. Carpis lilium in quo sit splendor æternitatis. Carpis rosam, hoc est Domini corporis sanguinem. Pascitur os nostrum hic, cum loquimur mandata Dei: verbi pascitur oculus interior, lucerne spiritualis lumine, quæ nobis in hac mundi nocte præluceat, ne sicut in tenebris ambulantes, incertis titubemus vestigijs, & viam veram inuenire nequeamus.

SERMO XVIII.

Ignitum eloquium tuum. Ignis est verbum Dei, quem Ignis. Sermo. misit qui secretos mentium diuina ardore cognitionis inflammaret affectus, qui vaporẽ fidei & deuotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet. Bonus ignis qui calefacere nouit, nescit exurere, nisi sola peccata. Hoc igne super bonum fundamentum posito, apostolicum illud aurum probatur: hoc igne illud mortu vel operum examinatur argentum, hoc igne lapides illi pretiosi illuminantur, fœnũ autem & stipula consumuntur. Mudat hic ignis aurum, consumit errorem. Hoc igne vrebator rubus, & non exurebatur. Vrit enim sermo diuinus, ut corrigat conscientiam peccatoris: non exurit ut perdat. Hic ignis habitare per fidem Christum in cordibus facit. Hic ignis materialium extinguere facit flammarum consuevit incedia. Denique Hebrei hoc igne successi, fornacis ardens vaporẽ nec timere, nec sentire poterunt.

Aurum.
Argentum
Fœnum.

SER. LVIII. DE SEPULTURA DOMINI.

Quis cõteris sit potare de riuulo cum possit haurire de fons. Riuius, ter? Terra enim aquarum tenuẽ rotẽ omnino nõ suscipit postea Fons. Quæ largus pluuarum imber infuderit. Sic vestra dilectio inuimber. data Sacerdotis N. elogo sermõis mei parietur vile fastidium.

SERMONE LXXX.

Nihil profit offerre pabula recusati, & potum porrigere Pabula. minime sitienti, cum id quod offeras, non tam libere haurias. Potus. fiat quam fastidiose, velut turbulentum reddat, atque ita sit, ut & poculi synceritas vitietur, & causas delicti fastidiosis peccator inueniat. Sic & charitati vestre ingerere Domini. Dominica

E e ij

AMBROSII

Dominici
poculum.

nici poculi predicationem forte superfluum est, cum id anima vestra clavis visceribus, non tam sitienter hauriat, quam dissimulanter infundat.

SERMO. LXXXII. de defectione lunæ.

Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? Ecce ego pascio gregem Christi, & gregis fructum extorquere non valeo: pascio gregem domini, & nulla ex eo religiositas alimentum percipio. Nulla enim me fidei eius dulcedo latuit: sed quicquid ex eo profluit, asperum & amarum est.

Cantus

Cantaui vobis, & non saltastis, id est, annuiciaui vobis vobis regni celestis gaudium, & minime corda vestra motu quodam alacritatis exultat. Lametaui vobis, & non plaxistis, id est, predicaui triste iudicium, & sensus vestri ad penitentiam in lachrymas non prorumpunt. Sicut enim qui corporaliter saltat, nunc in aere suspeditur, nunc ad altiora iactatur, nunc alternis saltat, loca diuersa collustrat: Ita & qui spiritualiter saltat, interueniente fide, modo in aeris sublimitate erigitur, modo ad siderum cogitationem, saltibus paradisi celumque collustrat. Et sicut qui corporaliter saltat, volubilitate membrorum se exercens, gyrum sibi saltationis acquirit: Ita qui spiritualiter saltat, fidei alacritate semper mouens, gyrum sibi totius orbis assumit. Solent autem homines (sicut mos est) in votis suis, hoc est, in nuptiis precipue saltare vel canere, unde nos habemus votiuas nuptias, in quibus saltare vel canere debemus, qui habet sponsam sponsus est, propter has nuptias nos saltare conuenit. Siquidem & David rex pariter & propheta, dum multa cecinerit, ante arcam testamenti etiam saltasse dicatur. Elatus enim gaudio, in saltationem prorupit. Arcam autem quid nisi sanctam Mariam dixerimus? Siquidem arca intrinsecus portabat testamenti tabulas: MARIA autem ipsius testamenti gestabat haredem. Illa intra semet legem, hac Evangelium portabat. Arca intus & foris auri nitore radiabat: sed & sancta MARIA intus forisque virginis splendore fulgebatur. Illa terreno ornabatur auro: ista celestis.

Apes.

Sicut apes de diuinis scripturarum flosculis, suauia mellis conficiunt, & quicquid ad medicinam pertinet animarum, oris

SIMILIA.

219

sui arte componunt. Et sicut apes castitate corporis preferunt, cibum vite celestis exhibent, aculeum legis exercent, puri ad sanctificationem, suaves ad refectionem, seu eriad vltionem. Apibus plane comparandi sunt, qui velut alucario quodam, gratia matris Ecclesie continent, in qua diuersorum meritorum cellulas, dulcissimis predicationibus componentes, de vno saluatoris examine, tyrannorum examina multa producent.

IN LVC. lib. III. in prefatione,

Si hi qui magnam mare littorali parant navigatione transmittere, altioris compendium cursus intendit ut nos fiducie infirmitatem vitantes, agrum & vrbes littore deductas, capti locorum decore frequenter inuisunt: quanto magis nos in tanto non elementorum, sed gestorum celestium siti profundo, viciniore legere portus, & frequenter amare debemus excursus, ne quis longae navigationis radio fatigatus, fastidio voluminum tenere non possit. Certe si quis in tuta ratis vitia infundat perspexerit, tanquam frequenti librorum portu obiecto, licet ut aurium vela deponat, lectionis anchoram figat, non videtur deseruisse navigium, sed coleuisse cursum qui descendit in portum. Et plerisque locis fortasse amenitas locorum ipsa inuitet pratermeunt. Nam si Vlyxem illum (ut fabulae ferunt) licet & propheta dixerit: Habitabit in ea filia Syrenarum, & si non dixisset propheta, nemo tamen iure reprehenderet, cum & gygates, & vallis Titanum scriptura comprehenderit. Si ergo Vlyxem illum post decem annorum exilia, quibus bellatum in Ilio est decemque erroris annos festinavit ad patriam, Lotophagi suauitate baccharum tenere potuerunt, si horti Alcinoi retardarunt, si postremo Syrenum cantu vocis illectum, ad illud famosum volupatis naufragium pene deduxerant, nisi aduersus illecebras sonitus cantilenae, inserta cera sociorum clausisset aures: Quamto magis religiosos viros factorum celestium decet admiratione mulceri? Atque hic iam non baccharum suauitas haurienda, sed panis ille qui de coelo descendit. Non area Alcinoi spectanda, sed sacramenta sunt Christi. Non claudenda igitur aures, sed reserandae sunt, ut Christi vox possit audiri: quam quisque perceperit, naufragium non timebit.

LIBRO. VI. CAP. XXXVII.

Hoc quidem mirum: Quicquid de fluminibus haurias, si
Ecce

Excursus.

Vlyx.
Syrenes.Vallis Ti-
tanum.Horti Alci-
noi.

AMBROSII

Fontes. gno dispendij non notari. Quicquid de fontibus hauserat, vltario quodā reparari meatu. Sed ex fluminib. si nihil de cederet, nihil tamen videtur accedere, & fontib. vt cumula- ta fluēta cernūtur: ita dū minūtur fluēta, prōdūtur. A vero hic panis quē frangimus. i. sermo dei, cū diuiditur, augētur: dū editur, sine vlla dispendij comprehensione cumulatū.

LIBRO. VII. CAP. XLI.

Vestimēta Christi alba sicut nix, id est, verba eius. Nix ē coelo missa in terram, ieiuna nostrorum arua p̄c̄corū fecundat, vt mens nostra pluuia huius humore viridescat, terram nostram, huius niuis candore respergat, ne p̄p̄p̄e calore vernantis corporis arua luxurient, sed potius for- miali, semina verbi celestis pressa fecundet. Nix cum ca- dit aues celi non habent vbi inhabitent, & latioꝝ solito tri- tici prouentus exuberat.

LIBRO. III. super Lucam cap. III.

Nemus. Eadem est virtutis natura, quā nemorū, vt si adhuc exi- gua de terrenis ad sup̄erna se subrigunt, dum teneris atas a- dolescit, frondibus saui venient dētis obnoxia facile aut suc- cidi possit, aut vri. Si vero alta se radice fundauerit, & ne- morum sublimitatem sustulerit, frustra eam vel ferarū mor- sibus, vel lacertis agrestium, vel diuersorum statuum p̄ocel- lis arbor robusta tenetur.

Cruditās. Sicut ex multa cruditate & febres nascūtū & vermes:
Febres. Ita si quis nō decoquat peccata sua, velut quadā interposita
Vermes. sobrietate abstinet, sed miscēdo peccata peccatis, tāq̄ cru- ditatē quadā cōtrahat vt strū recentū delictorū igne adu- retur perpetuo, & suis vermibus cōsumetur, vnde & Esa. ite. Ambulate in lumine ignis vestri, & flāma quam accēdistis.

IN LVC. II. VII. CAP. IX.

Vulpes. Hæreticis dominus vulpes comparat. Vulpes plenum est fraudis animal, foueam parans, & in fouea latere semper desiderans: Ita sunt hæretici, qui domū sibi parare non no- runt, sed circuentionibus suis alios de ciperē conantur: la- cob domū habitat, hæreticus in fouea est: vt fraudulenta vil- pes. galinæ Euāgelicæ dolū intendēs semper merito. fove- as habēt, quia domū q̄ habuerāt, perdiderūt. Hoc animal ne- q̄ mā suescit vnq̄: vnde & Apost. ait, Hæreticū hoīem post

SIMILIA.

220

vnā correctionem deuia: neq̄ vilius vsui est, aut cibo v- tile est. Ideo Sampson ad candas earum faces ligauit, & di- misit in mēsses ali- nigēnarum, eo quōd hæretici fructus in- cedere conentur alienos, latratibus magis sonori, quā vo- cibus excitati. Qui enim vnum verbum negat, nec vocem habet ad p̄sens ore liberi, sed in futurum finem iam vincti eaudē facibus significantes sui huius incendium.

IN LVC. II. III. CAP. XLVII.

Peccatū est febris, eo quōd ignē sint cupiditates, quōd ignē in ossibus animæ & corporis implicant, mētē animiq̄z p̄tēntāt. Vehementior est animi quā corporis febris, & ideo pro animi voluntate corporis salus plerūq̄ contem- nitur: nec a periculis, abstinetur. Vnde nō alienū videtur Theotim⁸ repetere: quemadmodum Theotimus cum graui oculorum incommodo laboraret, & amaret vxorē, interdīcta sibi a me- dico facultate cōeundi, cupiditatis impatiens, atq̄ impetu li- bidinis raptus, se moderari nequiverit. Sciens enim prudēs q̄, quod esset oculos amissurus, priusquā cōueniret vxor- i, in ipso astu feruentis cupiditatis & cōsuetudinis appa- ratu: Vale, inquit, amicū lumen. Sic ferē libido fragratior est, Vale ami- cum lumē. cum lumē. grauiusq̄ p̄cipitat & inflammat. Sed vbi quis resipuerit a furore, tūc conscientia interioris visus aperitur, factiq̄z suc- cedit p̄nitentia, & pudenda sui vnusquisque facinoris eru- bescit. Etenim quasi clauis quibusdam suffigitur anima cor- poreis voluptatibus, & cum semel adheſerit cupiditatibus merſa terrenis, difficile in altum potest vnde descendit, sine Dei fauore, reuolare. Aduum enim suorum vincta laqueis, & deliciarum secularium illecebris obnoxia iam tenetur.

LIBRO. V. CAP. XXIX.

Deserto mundus cōparatur adhuc incultus, sterilis, infœ Desertum. cundus, in quem negat nobis dominus ita p̄deundū. &c. Arundines sumus, nulla validioris naturæ radice funda- ti. Si leuis aspirauerit prosperioris auræ succellus, vago mo- tu, proximos verberamus, inopes ad suffragandum, faciles ad nocēdum. Arundines flumines amant, & nos labentia m- di caduca delectant. Tamen hanc arundinem si quis de ter- re euellat plantarijs, & superfluis exuat, expolians vete- rem hominem cū actibus suis, & scribe velociter scribentis

Ee iiii

AMBROSII

manu temperet: incipit non arundo esse, sed calamus, quæ præcepta cœlestium scripturarum penetralibus mentis imprimat, tabulis cordis inscripta.

LIBRO VII. CAP. LXIII.

Hæresis

Hæresis velut Eua scemino rigore fidei tentat affectu, & lubrica facilitate prolapsa, lenocinia falsi decoris affectat, intermeratam negligens pulchritudinem veritatis.

LIB. I. DE CAIN & ABEL. CAP. XL.

Mulieres.

Dux mulieres vnicuique nostrum cohabitât, inimicitijs ac discordijs dissidentes, velut quibusdam zecotypiæ. contentionibus nostræ replètes animæ domum. Vna earum nobis suauitati & amori est, blandæ conciliarij gratia, quæ vocatur voluptas, quæ est meretrix. Nam quid tam meretricijs, quam secularis voluptas, quæ à fenestra domus sue intrat, oculis prima tentamenta præludens, & penetrat cor: sit in plateas prospiciens, id est in publicas transcuntium vias, non in legis interna mysteria, obtutum mentis intendas? Ea profecto est, quæ validioribus vinculis, velut cubile quoddam confociatæ nobis communitatis interit, ut qui inclinauerit se, ligetur, & opprobriosa fraudis velamen, operiri corporis sui stratum, ad sollicitandum animos iuuenum, absentia viri, hoc est, iniuriam legis obtexens. Lex enim peccantibus abest. Nam si adesset, non delinqueretur. Ideo ait: Non est vir in domo eius, quia in gratiam sui legem velint esse venialium. Spargit odores suos voluptas, quia CHRISTI odorem non habet. Thesauros ostendit, regna promittit, amores spondet continuos, disciplinas sine pedagogo, sine monitore sermones, vitam sine sollicitudine, mollem somnum, inexplabilem cupiditatem.

LIBRO DE CAIN & ABEL.

Solis splendor.
Opera
Fides.
Agni.

Sicut solis splendor ostendit ipsum solem, & ex sole procedit: ita opera ostendunt fidem, & duntaxat sunt indicatiua fidei. Et sic verum est quod dixit Iacobus: Abraham eius ex factis, tanquam ex signis fidei, iustificatur.

Sicut agni multo lacte pinguescit, & sicut oues bene pastæ ad ipem nitent: ita apostolico succo pasta, fidelium pinguescit oratio.

LIBRO II. DE CAIN & ABEL. CAP. I.

SIMILIA:

221

Sicut fumus oculis. Sic iniquitas ventibus ea. Recte ini Fumus. quitas fumo comparatur, quæ velut quadam seculari caliginæ, aciem mentis obducit.

LIBRO DE ISAAC & ANIMA.

Charitas est fortis ut mors, quia sicut mors est finis peccati. Mors. ista & charitas, quoniam qui diligit Deum, peccare desinit.

LIBRO DE JACOB & BEATA VITA, CAP. VIII.

Perfecti viri est, quasi fortem militem grauissimorum Perfectus casuum sustinere incursum, consilijs subire, & quasi prouir. dum gubernatorem, nauem in tempestate regere, atque occurrendo, insurgentibus fluctibus magis vitare naufragium sulcando vndas, quam declinando.

DE HELIA & IEIUNIO CAP. II.

Sicut cum in intimis puerorum visceribus vermes ex c Vermes. bi indigestione nascuntur, extingui non queunt, nisi cum a maioribus infunditur, aut medicamentorum vis inoleat asperior, quorum odore moriantur: Ita profundum animæ virtus ingressa ieiunij, culpam latentem inficit.

HEXAMERON LIB. III. CAP. I.

Qui vindemiam colligit, vasa prius, quibus vinum in Vindemia funditur, mundare consuevit, ne fors aliqua vini gratia decoloret. Quid enim prodest ponere vitem ordine, fodere quotannis, aut aratris sulcos ducere, putare, subrigere, adiungere vltimis, & quodam connubio copulare: si tanto labore vina quaerita in vase coalescant?

Matutini
solis ortus.

Matutinos quoque solis ortus si quis spectare desiderat, emundat oculos suos, ne quid pulueris, ne quid purgamentorum oculis eius infideat, quo intuentis hebetetur obtutus, neue aliqua caligo nebulosa, corporeos visus spectantis obducatur. Sol CHRISTVS incipit, oritur in lectione scripturarum: emunda oculos mentis, animique interiores obtutus, ne quæ festuca peccati, aciem tuam præstringat ingenij, & puri cordis turbet aspectum. Emunda autem aurē, ut vase sincero, scripturæ diuina: nitida flucta suscipias, ne qua ingrediatur contagio. Caue autem solis perpendere magnitudinem, ne nimius fulgor eius visus tue mentis obtaceat, & qui è regione in radium eius intendit, repercussio lumine, omnem subito amittit aspectum, ac nisi in cæteras partes vultu suū oculosque co-

AMBR O S I I

vertat, aſinet ſe nihil videre, & intuen- di munere eſſe fraudatum: ſi vero deſiciat obtutum, integrum ſibi perſe- uerat officium.

LIBRO. V. CAP. XII.

Obluioſi viatores.

Retrouecamur ad ſuperiora ſicut oblui- oſi viatores, & cum inconſulto paterierint, in ſua reuerſentes veſtigia, in- curia ſue multum repetito itineris labore ſuſcipiunt.

Iſt tamen etiam bonus viator, qui diſpen- dium reſer- ſionis reliqui itineris compendioſa celeritate compenſet: Ita mihi faciendum.

LIBRO. VI. CAP. II.

Pauper co- nuiua ambi- noſe medi- citate eſſe- tans.

Nec vereor, ne quis mihi pauperis conuiuae praſum- ptionem conferendam putet, qui ſtudio humanitatis com- plures roget, nec his quicquid niſi viles & viſitatos apponat ci- bos, & tenui mer ſe pauperis apparatu, plus reprehenſio- nis incurrat ex ſtudio conuiuium quam gratia referat ex hoc hoſpitalitatis affectu. Nec enim Heliz cum amici quaſi malum conuiuium, agreſtia apponentem olera, reſutarent.

LIB. I. eſſi. cap. 27.

Animatia

Omibus animantibus innatum, ſalutem tueri, cauere quae necent, expetere quae proſint, ut paſtum, latibula, ut ſe à periculis, imbribus & ſolo defendant etiam, hoc eſt pru- dentia. Solus homo non proſpicit æternam ſalutem.

LIBRO. II. de officijs.

Bona fa- cta.

Habent vitam æternam & bona facta, quia vir iuſtus & diſcis & rebus probatur. Nam etſi exercitatus ſit in ſermo- nibus, & deſiduoſus in operibus, prudentiam ſuam facis repellit, Contra quoque ſtrenuum eſſe in operibus, & affe- ctuiſidum, ita eſt, ac ſi vicioſo fundamento pulchra culmi- num velis eleuare ſtugia, quod quò plus ſtruxeris, plus corruit, quia ſine munimento fidei non poſſunt bona ope- ra manere.

IN COMMENT. ſuper epiſt. PAULI.

Vinum. Scientia.

Sicut vinum non tēperatū admixtione aquae, mētē alie- nat: ita & ſciētia ſuperbū facit, niſi fuerit charitate tēperata. Sicut diuitiae, negligentiam pariunt ſalutis: Ita egreſſas dum ſaturari quatit, a iuſtitia declinat.

Diuitiae.

IN EPISTOLAM Pauli ad Romanos.

SIMILIA.

222

Sapiētes ſe arbitrantur, qui rationes Phyſicas inueſtigare ſe Sapiētes putant, ſcrutantes curſus ſyderum, & qualitates elementorū dominum autem horum ſpernentes, ideo ſtulti ſunt: cum haec laudanda ſint, quāto magis creator illorum ſolentia. Stulti. men pudorem poſſi, neglecto Deo, miſera uti excuſatione ac dicere: per iſtos poſſe ire ad D E V M ſicut per comites peruenitur ad regem. Age, nunquid tam demens eſt ali- quis, aut ſalutis ſuae immemor, ut honorificentiam Regis vendicet comiti? cum de hac re, ſi qui etiam tractare fuerint inuenti, iure ut rei damnantur maiſtatis, & iſti ſe non pu- tant reos, qui honorem nominis Dei deſerunt creatori: re- liſto domino, conſermos adorant, quaſi ſit aliquid plus quod Tribuni. ſeruietur Deo: nam & ideo ad regem per tribunos & comi- tes itur, quia homo utique eſt rex, & nescit quibus debeat Comites. Rex. Rempub, credere: Ad dominum autem quem utique nihil latet (omnium enim merita nouit) ad promerendum ſuffra- ga: ore non eſt opus, ſed mente deuota.

IN COMMENT. I. CORIN. V.

Nescitis quod modicum fermentum totam maſſam cor- rumpt? Ita peccatum vnius, quod cognitum non arguitur, Maſſa, multos contaminat, ita omnes qui morunt & non deuitant aur, cum poſſint arguere, diſſimulant: non enim ſibi videtur peccare, quando à nullo corripitur aut vitatur.

IN EPIST. ad Corin. I. cap. XVI.

Infidelitas non poteſt clara reſurrectionem habere, ſi- Carbo cut carbo cinere ſuo coopertus obſcatur: Ita & hi perſidia ſua erroris tenebris circūdati, luce carebunt.

IN PSAL. Beati immaculati. Sermone. 3.

In vineis Engaddi lignum eſt, quod ſi quis compungat, vnguentum emittit Si non incidatur lignum, non ita fragrat Lignum. & redolet: Ita homo iuſtus &c.

IN PSAL. CXVIII. Sermo. XIII.

Neque arborem dixerim cuſtodire ſecunditatem na- Arbor. turae, quae luxuriat in folijs, vaneſcit in fruſtu. Nec terram il Terra. lam dixerim cuſtodire fruſtus ſuos, quaecum ſilicē inuiſam paſcit, agricolis edere frumenta non ſolet. Nec paſtor cuſto Ovilionis dire videtur pecus, qui eligere pabula profutura non no- officium. uerit, lupos cauere, canibus vallare ouilia ſua, nesciat potum

AMBROSII

cum opus sit ministrare: Nam producere tantummodo sine vlla cura mutum pecus, tantumdem est, quantum scripturas legere tantum populum Iudaicum, & nescire vbi sint spiritalis pasce sacramenti, vbi litera occidat, vbi intelligibiles incurrant lupi, vbi sit requies refectiois, vbi spes resurrectionis, qui sint canes qui pro gregis possint latrare custodia: populus & ipso grege magis mutus ignorat.

¶ IN PSAL. XXXVI.

Philosophi.

Philosophi in sermone diuites sunt, fidei inopes, veritatis extorres, & sunt plerique simplices domini sacerdotes, in sermone pauperes, abstinentia & virtute sublimes, illi multis loquuntur perfidiam, isti paucis fidem afferunt: illi suos amant ut quotidie, sacerdos hic pauper populos acquirit ecclesie, numeroq; credentium: qui ergo hos audierit, & viderit contrarium qualitatem, dicit: Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. Hinc Salomon deriuant illud, quod quasi suum exposuit: Ex multiloquio non effugies peccatum.

¶ LIB. I. DE FIDE AD GRATIANVM. CAP. IIII.

Hæresis.
Hydra.
Scylla.

Hæresis velut quædam hydra fabularum, vulneribus suis creuit, & dum sepe reciditur, pullulauit igni debita, incendioque peritura. Aut velut quædam monstruosi Scylla portenti, in varias formas distincta, perfidia velut superne vacuum Christianæ sectæ nomen obtendit. Sed quos in illo impietatis suæ freto miseros inter naufragia fidei reperit fluctuantibus beluinis succincta prodigijs, tetri dogmatis saxo dente dilacerat. Cuius speluncam scientiæ imperator (vt ferunt nautæ) cæcis latebris inhorrentem, omnemq; eius viciniam cæruleis canibus, inter perfidiae saxa resonantem, clausa quodam modo præterire aures debemus. Scriptum quippe est: Sepi aures tuas spinis. Et iterum: Hæreticum hominem deuota, &c. Itaque tanquam boni gubernatores, quod tutius prætermiare possimus, fidei vela tendamus, scripturarum relegamus ordinem.

¶ LIB. V. AD GRATIANVM DE FIDE. CAP. I.

Auditores

Vos auditores mei estis, foreratores vsuræ, non pecuniæ, sed verbi vsuræ, vos agricolæ, reditus, ædificatores, aurum, argentum, lapides preciosos superædificantes. Eloquia enim Dei, argutum, igne examinatum. Vos facite diuitem serue-

SIMILIA.

333

ratore, agricolam fructuosum, architectum peritum.

Omni hæretici vim venenosa suorum in dialectica arte constituitur, quæ philosophorum sententia diffinitur non astruendi vim habere, sed studium destruendi: sed non in dialectica concipitur Deo saluum facere populum suum: regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

¶ IN SERMO. NATIVI. BEATÆ VIRGINIS.

Beata Maria non fortuito, aut solum placito, vt quidam putant: sed diuina dispensatione nomen accepit. Ita vt ipsa quoque vocabuli sui figura, magnum quiddam innueret: Interpretatur enim stella maris. Nautis enim mare transiuntibus, vocare est opus stellam maris longe à supremo cœli cardine coruscantem: & ex aspectu illius, dirigere cursum: vt possint portum destinatum apprehendere: Simili modo fratres oportet vniuersos Christianos inter fluctus huius sæculi confagere ad Mariam, quæ supremo rerum cardine Deo proxima est, & respectu exēpli eius cursum vitæ dirigere. quod q fecerit, non iactabitur vanæ gloriæ vicio: nec frangetur scopulis aduersorum, nec absorbebitur voragine voluptatum: sed prosperè veniet ad quietis æternæ portum.

¶ DOMINI. V. POST EPIPH.

Singuli accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Sed quomodo impossibile videatur vt caro verbi Dei, quæ multo spiritalior & potentior est verbo nostro, sit tota & integra in ore omnium sumentium, cum verbum nostrum idemque totum integrum sit in auribus omnium audientium? Quod enim euidentius Christus in seipso manifestans, in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis distribuit, & cum in se à singulis sumptus comederetur & biberetur in sacramento, ipse tamen viuus & integer mansit in seipso. Sed quid mirum si Christus comeditur, & integer manet, cum Sarephthana vidua non minus oleum Sarephthæ comederit, quia, testante sacra historia, lechythus olei non natus est imminutus, cum eadē scriptura dicat: Abijt & fecit iuxta verbum Helia, & comedit ipsa, & domus eius.

¶ LIB. VI. EPISTOLARVM, EPISTO. XII.

Paradysus est, diuina scriptura, in qua arbor vitæ bonos

Dialectica

Simplicitas
fidei.

Stella maris.

Caro verbi
Dei tota
& integra
in ore
omnium
sumentium.Sarephthæ
Lechythus

AMBROSII

fructus facit, & æternæ spei mandata diffundit pervniuersos populos: deambulat in hoc paradyso, & nunc quando diuinas scripturas lego, aperiens oculos cōscientiæ, deambulare mihi Deum putē, recognosco, cupio me abdere, cupio vale re, sed nudus sum Deo, apud quem nuda & intēcta sunt omnia. Erubescēs itaque tegere pudēda facinora desidero, quasi membra mei corporis, sed quia De^o omnia videt, folijs ob umbrantibus, latebris rectus appareo, puto me abscondi, quia corpore amictus sum.

LIB. VII. EPIST. XLIII.

Marc.

Mare est scriptura diuina, habēs in se sēlus p̄fīctos, altitudinem propheticoꝝ aēgmātū, in quod mare plurima introēit flūmīa, ex huius flūminis plenitudine, quicunq; accēperit, eleuat vocē suā, ex hoc flūmīe aqua saluens in vitā æternā quæ lætificat ciuitatem Dei. Collige hinc aquam CHRISTI illam quæ laudat dominum, collige de locis pluribus, quam effundunt nubes prophetice.

LIB. VIII. EPIST. LXII.

Manna

Spirituale māna, est plūnia spiritualis sapientiæ, quæ īgenioſis & quæretibus, de cælo infūdatur, & irrorat mentes p̄iorum, & obdulcat fauces eorum. Qui igitur intellexit in fusionē diuī sapiētiæ, delectatur, nec aliū cibū requirit: nec enim in solo pāne viuit, sed in omni verbo Dei. Melle dulcis est māna, est sermo quē ordinauit Deus, hæc ordinatio Dei, hæc alimonia alit animam sapientis, & illuminat atque obdulcat, resplendens veritatis corusco, & mulcens tāq; fauo quodam diuersarum virtutū suauitate, & sermone sapientia: faui enim mellis sermones sunt boni, sicut scriptū est in prouer. Minutū est, quia granū sinapis minutū est, quod comparatur regno cœlorum, quia spiritus sapientiæ subtilis legitur. Nam spiritus ille vnicus, sanctus, multiplex, mobilis qui sermones suos molar prius, ne quid offēdat vel in sēso vel in alloquio. Hoc manna in diē colligebatur, in diē alterū nō seruabatur, cō quōd inuēta sapiētiæ in tēpore sine gratiora, nec tā miranda quæ spacio temporis reperiuntur, q̄ illa quæ præsētis funduntur ingenij viuacitate, sine quā futura reuelātur mysteria, cō quod seruātū māna vsq; ad solis exortū, cū itā esse nō posset, id est, vsq; ad Christi aduentū, habere

Fauimel-
lis.

SIMILIA.

224

gratiam oriente sole iustitiæ, perfectā illa sumenda ferent.

EPISTOLA. XC.

Vnumquēque fallunt sua scripta, & aurem prætereunt. Atq; ut filij etiam deformes delectantur sic etiam scriptorem indecōres sermones sui palant.

Filij de for-
mes.

EPISTOLA. XLII.

Non immerito sanctus Moyses delectationem, serpentis figurauit similitudine. Prona est enim in ventrē sicut serpens non pedibus incedens, aut villis eleuata crutibus: sed sinuoso flexu totius velut corporis sui lubrica. Ex terra cibus est, sicut serpens, quæ escam nescit cœlestem. Corporalibus enim pascitur, atque in varias mutatur species cupiditatum, & tortuosis angulatur anfractibus. Venenum in dentibus habet, quibus se vnusquisque euiscerat luxuriosus, helluo iterum necat, abliguritor perimit.

Serpens.

AUGUSTINVS DE CIVITA.

DEI, LIB. I. CAP. VIII.

Sicut ab vno igne aurum rutilat, & palea fumat, & sub eadem tribula stipulæ cōminuntur, frumenta purgantur: nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem præli pondere exprimitur. Ita vna eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat: malos damnat, vastat & exterminat. Vnde in eadem afflictione, mali Deum detestantur, atque blasphemant, boni autem precantur & laudant. Tantū interest, non qualis, sed qualis quisque patiat. Nam pari modo exagitatur & exhalat horribiliter cœnum, & suauiter fragrat vnguentum.

Bonī.
Malī.
Afflictio.

CAP. XII.

Si enim paterna vestis, & anulus, ac si quid huiusmodi, tanto carius est posteris, quantō erga parentes maior extitit affectus: Nullo modo ipsa speranda sunt corpora, quæ vti que multo familiarius atque coniunctius, quā quolibet in dumenta gestamus.

Vestis.
Anulus.

LIB. DE CIVITA. DEI. CAP. XXI.

Nostra verō ætas cū tēpub. sicut picturā accepisset egre-
giā, sed euanescentē vetustate, nō modo nō coloribus ipsē picturā, quib^{us} fuerat, renouare neglexit, sed ne id quidē curauit, vt formā saltē eius, & extrema tanquā liniamenta seruaret.

Respub.
griā, sed euanescentē vetustate, nō modo nō coloribus ipsē picturā, quib^{us} fuerat, renouare neglexit, sed ne id quidē curauit, vt formā saltē eius, & extrema tanquā liniamenta seruaret.

AVGVSTINI

Scipio.

Cum autem Scipio in secundi libri fine dixisset, ut si habebus ac tibijs, atque cantu ipso, ac voce concentus est quidam tenendas ex distinctis sonis, quem immutatam aut discrepantem, aures erudite ferre non possunt, isque concentus ex dissimilimarum vocum moderatione, concors tamen efficiatur & congruens: Sic ex summis, & medijs, & infimis interiectis ordinibus, ut sonis moderatam ratione civitatem consentu dissimilimorum concinere, & quae harmonia a musicis dicitur in cantu, eam esse in civitate concordiam, architecturamque optimum in rebus, vinculum incolumitatis, eamque sine iustitia nullo pacto esse posse.

Harmonia

Dæmones

Principes.

LI. III. CAP. XXX. II
Sicut enim dæmones nisi eos quos fallendo decepti possidere non possunt: Sic & homines principes non sanè iusti, sed dæmonum similes, ea quae vana esse noverunt, religionis nomine populis tanquam vera suadebant: hoc modo eos civili societati velut artius alligantes, quod similiter subditos possiderent. Quis autem infirmus & indoctus euaderet simul fallaces, & principes civitatis & dæmones?

Fons.

Lux.

Mediator.

LIB. X. CAP. V.
Non solum igitur in pecore, vel qualibet alia re corruptibili atque terrena: sed ne ipsa quidem iustitia hominum, Deum egere credendum est. Totumque quo rectè colitur Deus, homini prodesse, non Deo: neque enim fontem se quisquam dixerit profuisse, si biberit, aut luci, si viderit.

LIB. X. CVP. XX.
Vnde verus ille mediator, in quantum formam servus accipiens, mediator effectus est Dei & hominum homo Christus Iesus, cum in forma Dei sacrificium cum patre summat cum quo & vnus est Deus: tamen in forma servi sacrificium maluit esse, quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturae. Per hoc & sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio, cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit ecclesiae sacrificium, cum ipse corpus ipse sit caput, & ipse capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam suetus offerri. Huius veri sacrificii, multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbum

SIMILIA.

225

multis res vna diceretur, ut sine fastidio multum commendaretur. Huic summo veroque sacrificio, cuncta sacrificia falsa cesserunt.

LIBRO. XV.

Sicut iniquum est auditate possidendi transgredi limitem agrorum: Ita iniquum est libidine concumbendi subvertere limitem morum.

Transgre-
di limitē
agrorum.

LIBRO. XVI. CAP. II.

Non sanè omnia quae gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt: sed propter illa, quae aliquid significant, etiam ea, quae nihil significant, attextuntur. Solo enim vomere terra proscinditur: sed ut hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria. Et soli nerui in citharis atque huiusmodi vasis musicis aptantur ad cantum: sed ut aptari possint, insunt & cetera in compaginibus organorum, quae non percutiuntur a canentibus, sed ea quae percussa resonant, his conneuntur: Ita in prophetica historia dicuntur & aliqua, quae nihil significant, sed quibus adhaereant, quae significant, & quodammodo religuntur.

Vomere
Aratrum.
Nerui.

DE DOCTRINA CHRISTI. LI. I. CAP. I.

Quomodo ergo si essemus peregrini: qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseriam finire cupientes, in patriam redire vellemus: opus esset vel terrestribus, vel marinis vehiculis: quibus utendum esset, ut ad patriam, qua fruendum erat pervenire valeremus. Quod si amoenitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, conuersi ad fruendum his quibus uti debuimus, nollemus cito viam finire, & perterrita suauitate implicati, alienaremur à patria, cuius suauitatem faceret beatos: Sic in huius mortalitatis vita peregrinantes à domino, si redire in patriam volumus ubi beati esse possumus, utendum est hoc mundo, non fruendum: ut inuisibilia Dei per ea quae facta sunt, intellecta conspiciantur, hoc est, ut de corpore talibus temporalibusque rebus aeterna & spiritualia capiamus.

Peregrini.

Amoenitas
itineris,
Gestatio
vehiculo-
rum.

LIBRO. II. CAP. XXIII.

Sicut ergo haec omnes significationes pro suae cuiusque societatis consensione animos mouent: nec ideo consensunt in eas homines, quia valebant ad significationem: sed

Significa-
tiones.

AVGVSTINI

Signa.

ideo valent, quia consenserunt in eas: Sic etiā illa signa quibus pernicioſa dæmonum ſocietas comparatur, pro cuiusq; obſervationibus valent.

LIB. II. CAP. XXXVII.

Præcepta
ambuladi.

Tanquā ſi quiſpiam dare volens præcepta ambuladi, moneat non eſſe leuandum pedem poſteriorem, niſi cū poſuerit priorem: deinde minutatim, quemadmodum articuloſum & poplitum cardines oporteat mouere, deſcribat. Vera enim dicit, nec aliter ambulari poteſt, ſed facilius homines hoc faciendo ambulant: quā animaduertunt cū faciunt, aut intelligunt cum audiunt. Qui autem ambulare non poſſunt, multo minus ea curant, quæ nec experiendo poſſunt attendere. Itaq; plerumque citius ingeniſius videt non eſſe ratam cōcluſionem: quā præcepta eius capite: tardus autē nō eā videt: ſed multo min⁹ quod de illa præcipitur.

Cōcluſio.

LIB. III. CAP. III.

Infantes.

Quapropter cū ex infantibus loquentes non ſiant, niſi locutione diſcendo loquentium: cur eloquentes fieri non poſſunt, nulla loquendi arte tradita, ſed elocutiones eloquentiū legendo & audiendo; & quātū aſſequi cōceditur imitatio?

LIB. III. CAP. II.

Clauis aurea & lignea.

Bonorumque ingeniorum inſignis eſt indoles, in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodeſt clauis aurea: ſi aperire quod volumus non poteſt? Aut quid ob eſt lignea: ſi hoc poteſt, quando nihil querimus niſi parere quod clauſum eſt? Sed quoniam inter ſe habent nonnullam ſimilitudinem veſcētes atq; dicētes propter faſtidia plurimorum, etiā ipſa ſine quibus viuī non poteſt, alimenta condienda ſunt.

Veſcētes.
Dicentes.

LIB. III. CAP. XV.

Corporis
medicamenta.

Sicut corporis medicamenta, quæ hominibus ab hominibus adhibētur: non niſi eis proſunt, quibus DEVS operatur ſalutē: qui & ſine illis mederi poteſt, cū ſine ipſo illa non poſſint, & tamen adhibentur: eſi hoc officiōſe fiat, inter opera miſericordiæ vel beneficentiæ deputatur. Ita & adhiēntia doctrinæ tunc proſunt animæ adhibita per hominē, cū DEVS operatur vt proſint, qui potuit euangeliū dare hominī, etiā non ab hominibus neque per hominem.

LIB. EODEM CAP. XXVIII.

SIMILIA.

226

Sicut autem cuius Pulchrum corpus, & deformis eſt Fulchri animus, magis dolendus eſt quā ſi deforme haberet corpus.

Ita, qui eloquenter ea quæ falſa ſunt dicunt, magis miſerandi ſunt, quā ſi talia deformiter dicerēt. Quid ergo non ſolū eloquenter, verū etiam ſapiēter dicere, niſi verba in ſummīſſo genere ſufficiētia: in temperato ſplendētia: in grandi vehemētia, veris tamen rebus: quas audire oporteat, adhibere?

SUPER PSALMV. SEXTVM, IN
ILLVD: TVRBATVS EST A FERORE OCVLVS MEVS.

Sanē exteriores tenebræ intelligi poſſunt quadam malignitatis odij & voluntatis, quæ tunc excreſcit in mentibus tenebræ. reproborum, & quadam obliuio DEI, quia tormentorum interiorum, & exteriorum doloribus adeo afficiuntur & turbantur, vt illis ad cogitandum aliquid de Deo vix vel rarō, vel nunquam mentem reuocent. Vt qui nimio premuntur pondere, adeo ſtupēſcūt & turbantur, vt intērit in aliam cogitationem non ſe extendunt, ſed illoc tendit impetus cogitationis, vbi ſentitur vis doloris.

Eloquēter
& ſapiēter
dicere.Nimio pō
dere pſſi.

IN PSALMV. OCTAVVM.

Intuere piſces maris, hoc eſt, curioſos, qui perambulant ſemitas maris, id eſt, inquirunt in profundo huius ſeculi temporalia, quæ tanquā ſemite in mari tam cito tranſeunt & intereunt, quā rursus aqua cōfunditur, poſtquam tranſeuntibus locum dederit, vel nauibus, vel quibuscunque ambulantiſus vel natiſus.

Piſces maris.
Curioſi.

IN PSALMV. XXX.

In re tribulationis fornax artificis eſt: ſi tamen aurum ſis, & non palea, vt ſordibus careas, nō in cinerem conuertaris.

Tribulatio.

IN PSALMV. XXXII.

Cythara ex inferiore parte habet quo ſonat, pſalteriū ex ſuperiore. Ex inferiore vita, id eſt, terrena, habemus proſperitatē & aduerſitatē, vnde DEVM laudemus ex vtroque. Cythariza quando malē ex inferiori venit, ſāge chordas in corde tuo, & dic tanquā in cythara, in inferiori per te bene ſonāre: Dominus dedit, dominus abſtulit, &c. Cū attēdis ſuperiora dona Dei, quæ tibi cōtulit, cō

Ff ij

AVGVSTINI

uerte ad psalterium decem chordarum & præcepta Del.

¶ IN PSAL. LV. in præfat.

Tribulatio est interrogatio hominis, ita quæ seipsum latebat, licet non artificem sit sibi manifestus.

Vua.

Tenet corpus CHRISTI, id est, ecclesia in torculari, id est, in pressuris. Sed in torculari fructuosa pressura. Vua in vite pressuram non sentit, integra videtur, sed nihil inde manat, mittitur in torculari, calcatur, premitur, iniuria videtur fieri vuæ, sed ista iniuria sterilis non est, imò si nulla iniuria accederet, sterilis remaneret.

¶ IN PSAL. LXI.

Aurum.
Fornax.

Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit, patiat tamen fornacem, ut purgatum à sordibus, veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc stat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum, illa in cineres vertitur, à sordibus illud exiit. Fornax mundus, palea iniqui, aurum iusti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult aurifex, facio, ubi me ponit, tolero, iubeor ego tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea, ad incendendum me, & quasi consumendum me: illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo.

¶ IN ENARRATIONE psalmi. XXXI.

Nemo computet bona opera sua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid cum facit, aspiciat, quod lacertos optime gubernationis dirigat. Fac enim hominē optime gubernare nauim, & perdidisse quod tēdit, quid valer quod antēna optime tenet, optime mouet, dat prorā fluctib⁹, canet ne latera effigantur, tātis est viribus, ut detorqueat nauim quod velit, atque vnde velit, & dicatur ei, vique quo is? & dicat, nescio, aut non dicat, nescio, sed dicat: ad illum portum eo: nec ducat in portum, sed in saxa festinet? Nōne iste quāto sibi videtur in nauim gubernanda agilior & efficacior, tanto periculosior cam sic gubernat, ut ad naufragiū properando perducatur? Talis est & qui optime currit præter viam. Nōne ergo erat melius, & tolerabilius, ut esset gubernator ille aliquāto inualidior, ut cum labore & aliqua difficultate gubernacula regeret, &

Optime
gubernas
nauem,

SIMILIA.

219

tamen rectum debitumq; cursum teneret: rursumq; ille pigrius etiam & imbecillius, tamen viam ambularet, quam præter viam foriter curreret? Optimus ergo ille, qui & viam tenet, & bene ibi ambulat, sequentis autem spei, qui & si aliquantum claudicat, non omnino errat, aut remanet, sed progreditur, & si paulatim: fortasse enim bene sperandum est, cum quod tendit, etiam tardius peruenitur. Ergo ex fide iustificatus est Abraham: sed si fidem opera non præcesserint, tamen secuta sunt. Nunquid enim fides tua sterilis est? Si sterilis non es, sterilis non est ipsa, aliquid mali credidisti, & igne malitiæ tuæ radicem tuæ fidei cōcremast. Tene ergo fidem operaturus.

¶ IN PSALMVM XXXVI.

Fumus à loco ignis erumpens, in altum extollitur, & ipsa elatione in globum magnum intumescit: sed quāto fiet globus ille grandior, tantò fit vanior: Sic impius quo magis exaltatur, tanto citius deficit.

Fumus.

¶ IN PSALMVM. LVIII. concione. II.

Cultus ager fructum non reddens & ingratus agricolæ, Sterilis atque profrugibus spinas afferens, non horreum, sed ignem querit dominus Deus noster, sicut videtis eum bonam hanc terram visitare imbribus solemnibus: Ita cor nostrum verbum suo, tanquam agrum suum visitare dignatur, & de corde nostro querit fructus, quia nouit quid ibi seminet, & quātum pluat.

Impius.

Cor.

¶ IN PSALMVM. LXXII.

Quomodo solent egri qui lentius agrotant, cum sanitate longe est, vicina sanitate, plus aestuare, remissionem critici medici vocant, per quam transitur ad sanitatem: Sic & infirmus animo transiturus ad fidei firmitatem, penè camissio dei, aut iniquam iudicationem de iniqua dispensatione bonorum & malorum.

Aagri.

Critica cre
missio.

¶ IN PSALMVM. XLVIII.

Neque descendet cum eo gloria eius. Sicut vua acerba vua, dentibus vexatio est, & fumus oculis: Ita iniquitas ventibus ea. Quomodo qui manducat ore corporis vuas acerbas, obrigescunt, & obstupefcunt dentes eius, & minus ido-

Ff ij

AVGVSTINI

neus ad manducandum panem, & remanet illi laudare quod videt, & manducare non posse: Sic & qui iniquitate vsus est, & pastus peccatis in corde, incipit non posse manducare panem, laudat verbum Dei, & non facit: unde hoc facit quia cum coeperit facere, laborat, quomodo sentimus laborare dentes post vias acerbis, cum coeperimus panem manducare. Sed quid faciunt illi quibus obstupuerunt dentes? Temperant se aliquantulum ab viis acerbis, & redeunt dentes ad stabilitatem suam, & incumbunt panem: Sic & nos laudemus iustitiam. Sed si volumus manducare iustitiam, temperemus nos ab iniquitatibus, & nascitur in corde non solum delectatio laudandi iustitiam, sed etiam facultas manducandi.

IN PSALMVM. XXXIII. super hoc. Et capto quam occultauerunt, comprehendat.

Venenum Tanquam si quispiam veneni calicem praearet alicui, & obliuiscatur bibat. Et tanquam si foueam quisquam fodiat, in quam quisque inimicus in tenebris incidat, & ille obliuiscatur quod foderat, ambulans ea via, prius illuc cadat: Ita credite, ita certi estote, videte, prospicite, quia nemo malus non sibi proprius nocet. Sic enim esse putate malitiam, quomodo ingnem. Incendere vis aliquid aliud, illud quod ad moues prius ardet nisi ardeat, non incendit, facula est, hanc faculam apponis ut aliquid incendat, nunquid non ipsa facula quam apponis, prior ardet, ut aliquid possit incendere? Malitia autem procedit ex te, & quem prius vastat, nisi te? Quo profundit ramum, ledit: ubi radicem habet, non laedit: Equidem dico quod malitia tua ut alteri non noceat, fieri potest: ut autem tibi non noceat, fieri non potest.

Ignis.
Facula.

Torcularia.
Pressura.
Oliua.

IN PSALM. XL. praefatio.
In torcularibus animaduertimus quendam tria, pressuram, & de pressura quaedam duo, vnum recondendum, alterum proijciendum. Fit ergo in torculari conculcatio, tribulatio, podus, & in his oleum eliquatur occulte in gemellarium, amurca publice & per plateas currit. Putatio quia pressuram abundant, tu oleum esto. Nigra tenebris ignorantiae amurca insultet, & illa tanquam per plateas proiecta, publice insultet, tu liquare in gemellarium. Oliua in arbore, quibusdam quidem tempestatibus agitur, non tamen pressuram,

SIMILIA.

228

torcularibus atteritur, ideo vtrumque simul pendet ex arboro, & quod proijciendum est, & quod recondendum est. At ubi ad torcular & pressuram ventum fuerit, vtrumque discernitur, dirimitur, & aliud appetitur, aliud respuitur.

Torcular possumus accipere Ecclesias, eadem ratione qua & aream intelligimus Ecclesiam. Quia siue in area, siue in torculari, nihil agitur, nisi ut fructus ab integumentis purgentur, quae necessaria erant, & ut nascerentur, & ut crescerent, atque ad maturitatem vel messis, vel vindemiae peruenirent. His ergo vel integumentis, vel sustentaculis, id est, pauleis in area, frumenta, & vinatiji, in torcularibus exuuntur. Sicut in multitudine secularium hominum, quae simul cum bonis congregatur, quibus ut nascerentur & apti fierent verbo diuino, necessaria erat illa multitudo, id agitur, ut spirituali amore per operationem ministrorum Dei, separentur.

IN PSALMVM. LXXXIII.

Vua pendet in vitibus, & oliua in arboribus: his enim Vuae duobus solent torcularia preparari. Et quandiu pendente Oliua in frutetis suis tanquam libero aere perfruuntur, & nec vuae vinum est, nec oliuae oleum ante pressuram: Sic sunt homines, quos praedestinatus Deus ante saecula, conformes fieri imaginis filij sui, quae precipue in passione, magnus botrus expressus est. Huiusmodi ergo homines antequam accedant ad seruitutem Dei, fruuntur in hoc saeculo, tanquam deliciosa libertate, velut vuae aut oliuae pendentes, sed quoniam distat est. Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & praepara animam tuam ad tentationem. accedes quisque ad seruitutem Dei, ad torcularia se venisse cognoscat, contribulabitur, conteretur, comprimetur, non ut in hoc saeculo pereat, sed ut in apothecas Dei defluat. Exiit carnalium desideriorum integumentis quasi vinatiji: hoc enim illi contigit in desiderijs carnalibus. In istis torcularibus positi sumus filij Chorae, id est, calui (hoc enim sequitur in titulo Psalmi) id est, domini nostri IESU CHRISTI.

IN PSALMVM. LXXXVI.

Arca Noe quae figuram gessit Ecclesiae, adificata est lignis quadratis. Quid est quadratus? Attendite similitudinem quadrati lapidis similis esse debet Christianus. In omni tus lapis.

Eff iij

AVGVSTINI

tribulatione non cadit, & si impellitur, & si qua vertitur nō cadit. Nam quadratum lapidem quacunq[ue] verteris, stat. Stantem te sic inueniat omnis casus.

¶ IN PSAL. XXXII.

Nutrices. Faciunt nutrices mamothreptis, vt aliqua amara ponat in papillis, quo offensi paruuli, ab vberē resiliant, & ad mēsuram inhiēt: Ita N.

¶ IN PSAL. XXXVI.

Vita sancto- Sic abscondita est apud Deū vita sanctorum vt qui modo rum. laborant in terra, quasi tēpore hyemis arbores non habentes fructū & folia, illa apparēt tanq[ua]m nouo sole exorto, illud quod in radice viuēbat in fructibus appareat, licet castiget, flagellet, amar iudicium, non derelinquet sanctos suos.

¶ IN PSAL. LXIII.

Anchora. Spem iam in terram sanctam quasi anchorā prēmisi-
ne in isto mari turbati naufragaremus. Quemadmodū ergo de nauī, quā in āchoris est, rectē dicim⁹, quod iā in terra sit, adhuc tamē fluctuat: sed in terra quodam modo educta est cōtra ventos & tempestates: Sic contra tentationes hui⁹ peregrinationis nostrā, spes nostra fundata in illa ciuitate Hierusalem, facit nos modo abripi in saxa.

¶ IN PSAL. CXXX.

Medicus. Quomodo cū medicus apponit visceribus aliquid forte Epithema epithema molestum & ardens, inde tamen curandus est ille, cuius viscera tuebant: cum ille inde ardere cōperit, & cruciari in medicamento, rogat medicum, vt auferat medicamentum. Medicus autem consolatur, monet eum patientiam, quia nouit q[uod] vtile sit quod apposuit. Ita Deus ait: Sufficit tibi gratia mea. Ego noui quid apposuerim, noui vnde ægrotes, noui vnde saneris.

¶ IN PSAL. XLII.

Deus vit- Resuscitatus corpore, viuīt absente resuscitatore: nō autē sic resuscitatus in anima. Cum enim Deus sit vita animā, anima verō vita corporis, sicut corpus viuere non potest absente anima, ita non nisi deo præsente anima viuere valet.

Anima vi- Habet itaque anima sibi deum præsente per gratiam: quā uiuens peccatum suum constitetur, eamq[ue] vitam quā Deus ris. est inhabitat: q[uod] in habitando viuere facit: si autem illam in-

SIMILIA.

129

habet, ergo templum Spiritus S. facta est: ergo illuminata est: ergo a tenebris peccatorum expiata est: ergo templum diaboli esse desinit, quā ad lucem venit, cuius aspectus tenebras fugat. Nulla enim (vt ait Apostolus) conuentio c h r i s t i ad Belial: nulla participatio lucis ad tenebras: nulla cōmunicatio iustitię & iniquitatis: nullus cōsensus templo dei cum Idolis. Item vt c h r i s t v s ait: Omnis qui odit matrem, in luce agit: qui autem in luce agit, in c h r i s t o operatur, qui autem in c h r i s t o operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quisq[ue] facit, eius filius esse perhibetur: vnde quibusdam dēminus ait: Si filij Abrahę estis, opera Abrahę facite. Item: Vos ex patre diabolo estis, quia opera patris vestri facere vultis: nemo autem filius Dei & Diaboli simul esse potest. Nemo enim (vt ipse ait) duobus dōminis simul seruire potest. Item vt Iohannes ait in Epistola sua: Qui natus est ex Deo, non peccat: ergo non est filius diaboli: solo enim peccato, diaboli filij sumus: ergo de eius regno translati sumus in regnum claritatis filij Dei: & sumus erepti de potestate tenebrarū, & facti sumus filij lucis.

¶ IN PSALMV. CX. SERMONE XIII.

Dicitur aspis hinc alteram aurem, quā pressius potest, terrę infingere, inde verō alteram caudā immisione nimilominus obturare, ne audiat. Quid ad hęc incantantis vox, quid sermo faciet prędicantis? Orabo pro eo, baptizabor pro mortuo vberimo quodam profluuiō lachrymarum, apud quem viderim nihil humanę incantationis quā libet sapientiam, nihil quantumcunq[ue] admonitionis industria praualescere. Nouerit tamen vir sapiens non cēlo sese, sed solo infingere caput, quod sapientia quā desursum est, non modo pudica, sed & pacifica sit. Hęc autem magis (vt ita dicam) aspidea, nisi terrēna esse non potest. Sed nec ideo obsurdesceret, nisi caudā quoque obturaret auditum. Cauda est finis intentionis, hęc surditas desperata, dum hic quidem velut terrę infixus, proprię quisq[ue] inhaeret volūtati, inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo, quod desiderat adipisci. Inde tam mordax & amarus sermo iuenitur i ore hominis obstinati, quod nulla ad eum penetrare queat beneuolentia monitoris. Inde

Peccato,
diaboli fi-
lij sumus.Baptizari
pro mor-
tuo.

Cauda.

AVGVSTINI

aspidi virus in lingua aculeo persequatur: quod aduersus lit-
guam incantatoris, tanto se studio obturavit. Aspis latitat in
arena, etiam aues volantes flatu attrahit venenato.

¶ IN PSALM. XCI.

Ad præsens deus habenas laxat, sed post astringit. No-
li gaudere ad piscem, qui in esca sua exultat: nondum traxit ha-
mum piscator, non iam ille hamum habet in faucibus. & quod
tibi videtur longum, breue est, omnia ista cito transiunt.

Reuera fratres nullum mare tam profundum est, quam est
cogitatio dei ut mali floreant, & boni laborent. Nihil tam al-
tum ubi naufragat omnis infidelis, in isto vis transire profun-
dum hoc? A ligno Christi noli resilire, non mergeris, tene te
ad Christum, nam ipse laborare voluit ideo in terra.

¶ IN PSALM. XCI.

Decor. Sicut dominus deus noster, qui ad eos quibus placet il-
lius opera & verba, decorum induit: sed ad illos quibus displi-
cent, fortitudinem. Sic oportet facere quemlibet et predicatorem.

Sol. Quemadmodum sol oculos puros, sanos, vegetos, for-
tes, habet, tranquillius apparet, in oculos autem lippos, quasi
tela aspera iaculatur, intuentem illum vegetat, hunc excruciat,
Oculi. non mutatus, sed mutatum. Sic cum ceperis esse peruersus, &
Peruersus. tibi Deus peruersus esse videbitur, tu mutatus es, non ille.

¶ IN PSALM. XCIII.

Requies. Venale est quod habeo, dicit dominus tibi, eme illud.
Quid habet venale? Requiem, regnum. Dicis illi: Quan-
tum valet? precium ipsius labor est, quomodo si diceret pre-
cium ipsius aurum est, non sufficeret hoc dicere, sed quæ-
res quantum aurum? Nam si solidus est, aurum est, & semi-
uncia, & libra, & tale aliquid: ideo dixit precium, ne labora-
res querere, quamdiu huius rei precium labor est. Quan-
tus labor est? iam quare tu quantum laborandum sit, tu iu-
dica quanto labore emenda sit requies illa sempiterna sine
fine, ubi gaudium incorruptum sine fine, vita æterna sine fi-
ne. Quanto labore digna est requies, quæ non habet finem?
Precium re- Quia sempiterna est requies: æqua precium, æterno certo
quies sem- digna labore æterna requies comparari. Si verum vis com-
piternæ la- parare, & verum iudicare, æterna requies, æterno labore re-
bor. Et emitur. Certe tantus debuit esse. Idem sempiternus labor,

SIMILIA.

239

pro requie sempiterna. Decies centena milia annorum in la-
bore quid valent? habent finem: quod tibi dabo, ait domi-
nus, non habebit finem. Qualis misericordia Dei, nec dicit
decies centena milia annorum labora, non dicit vel mille an-
nos labora, non dicit quingentos labora, cum vivis labo-
ra paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit.
Ecce quantum precium damus, quodammodo unam siliqua, Siliqua pæ
ad accipiendos thesauros sempiternos. Siliquam laboris, ad tantum sem-
requiem incredibilem. piterne the

Sicut stellas in celo non extinguit nox: Sic mæres fidelium sauri. Boni vita.

Boni vita quæ ex præceptis Dei agitur, tanquam stilus
est, quod auditur scribens in corde. Si in cera scriberetur, fa-
cile deleteretur. Scribite illud in cordibus vestris & moribus,
& nunquam delebitur.

Boni laborant, quia flagellantur ut filii, mali exultant.
quia damnantur ut alieni.

Duos filios habet homo, alterum castigat, alterum dimittit:
facit unus male, & non corripitur à patre, alter mox ut se
mouerit, colaphis caditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur,
& ille caditur: nisi quia huic cæso hæreditas seruatur, ille au-
tem dimissus, ex hæreditas est? Videt eum non habere spem, Puer stul-
& dimittit eum ut faciat quod vult. Puer autem qui flagella-
tus & im- tus & im-
prudens. prudens.

Volatur fratri suo, qui non vapulat, & gemit de se, & dicit in
corde suo: Tanta mala facit frater meus, quicquid vult, fa-
cit contra præcepta patris mei: & nemo illi facit durum ver-
bum: ego mox ut me mouero, cador. Stultus est & impru-
dens, attendit quid patitur, & non attendit quid illi serue-
tur. Ideo ait Propheta in quinquagesimo Psalmo: Vir in-
sapiens non cognosceret, & stultus intelliget hæc. Quæ sunt
quæ non intelliget stultus, & quæ imprudens non cogno-
scet? Cum exorti fuerint peccatores, sicut scænum. Quid
est sicut scænum? Virent cum hyems est, sed æstate arescent.
Attendis florere scæni, quid citius transiit? Quid lucidius, quid
viridius? Non te delectet viriditas ipsius, sed time aridita-
tem ipsius. Sed iustus ut palma florebit. Palma in nouissimis Palma,
pulchra est, ut initium eius à terra ducas, finem ipsius in ca-
lustus.

AVGVSTINI

Cedrus.

cumine, ubi habet totam pulchritudinem, aspera radix videtur in terra, pulchra coma sub cælo est. Erit & tua pulchritudo in fine, radix tua fixa sit, sed sursum versus habeamus radicem nostram. Nunquid cum sol exierit, arefcit palmarum? Nunquid arefcit cedrus: cum autem sol candens aliquando fuerit, arefcit fœnum. Veniet iudicium, vt arefcant peccatores, vt virescant fideles.

¶ IN PSAL. XCVII.

Ductiles
tubæ.
Tribulatio.

Ductiles tubæ, creæ sunt, tundendo producuntur. Si tundendo, ergo vapulando, eritis tubæ ductiles, ad laudem Dei productæ. Si cum tribulamur, proficiatis, tribulatio, tussio, profectus, productio est. Quomodo sonuit, q̄ suauem sonum dedit tuba ductilis, qui in tribulatione percussus, gratias agit? Ecce inquit fabricator Deus, illam tubam perficere vult, non perficiā nisi tundam, tradā malleo tundendū: male sonabat, ante q̄ produceretur, forte productus & factus tuba ductilis, laudes domini sonabit, amissa blasphemiam.

¶ IN PSAL. XCVIII.

Imber.

Quicquid loquimur in nomine dei, quoniam dei est per nos loquētis, imber dei est: videte vos qualis terra sitis. Nā quādo pluuia venit super terrā, si bona terra est, fructus bonos parit, si mala terra, spinas parit: pluuia tamē dulcis est, & super fructus, & super spinas. Qui istis verbis auditis, peior factus fuerit, & spinas de pluuia generauerit, ignem speret, & pluiam non accuset. Qui autem melior factus fuerit, & fruges de bona terra generauerit, horreum speret, & pluiam laudet. Aut quid sunt nubes, aut quid ex pluuia, nisi dei misericordia omnia facientis circa omnes quos diligit, & quibus donauit, vt ab eis diligatur?

Nubes.

Ex politio
artificum

Pleraq̄ faciūt artifices, & ostendunt imperitis, & cū iam iudicauerit imperiti esse perfecta, expoliūtea artifices, quod nonerūt adhuc quid illis desit, vt mīrētur homines tantā expolitionē rebus accidisse, quas iā perfectas pronunciauerāt. Fit hoc in ædificijs, in picturis, & vestib. & prope in omni genere artium. Sed aliud iudicat oculus imperitus, aliud iudicat artificis regula: Sic & sancti illi versabātur ante oculos dei, tanq̄ sine culpa, tanq̄ perfecti, tanq̄ angeli, nouerat autē quid illis de esset, qui vindicauit in omnes affectiones eorum.

Oculus.
Imperitus.
Sancti.

SIMILIA

231

¶ IN PSAL. CIX.

Sicut torrens pluuiaribus aquis colligitur, redūdat, perstrepat, currit & currēdo decurrit, id est, cursum finit: Sic est omnis iste cursus mortalitatis, nascuntur homines, moriuntur, & alijs moritibus, alij nascuntur, succedūt, accedunt, de cedunt, nec manebunt. Quid hic tenetur? Quid non decurrit. Quid non quasi de pluuia collectū it in abyssum? Quo modo enim fluius repenti collectus de pluuia, de guttis ibrium, it in mare, nec apparet, quia nec apparebat anteq̄ de pluuia colligeretur: Sic hoc genus humanum, de oculis colligitur, & profluit in mortem. Rursum in occultum vergit, medium hoc sonat & transit, de hoc torrente bibit Christus, hoc est, natus, est moriturus.

¶ IN PSAL. CXX.

Sicut qui seminat per hyemē, non deterretur ab opere, Seminat propter hyemem: Sic & nos pressura, mundi non debemus a bono opere deterri, quia qui seminant in lachrymis, in gaudio metent.

¶ IN PSAL. CXXV.

Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent, ipse agricola quando procedit, & portat semen, nonne aliquādo frigidus est ventus, & imber deterret? Attēdit cœlum, videt tristem diem, attēdit & expectat diem letam, ne tempus transeat, & non inueniat quod metat. Seminate & vos in hyeme seminate bona opera.

¶ IN PSAL. CXXX. prol.

Quomodo vt restis fiat, additur spartum sparto, nō autē id rectum it, sed torquetur: Sic omnia peccata facta, quæ sit peccata, cū adduntur sibi & addēdo peccatum peccato, & peccatum ad peccatū annectitur, fit restis longa. Quotū seminat prauæ & flexuosi gressus eorū. Quo autē valet ista restis, nisi vrinde ligētur ei man⁹, & pedes, & proiciatur quisque in tenebras exteriores? Funiculis enim peccatorū suorum vnusquisque constringitur. Ve eis qui trahūt peccata velut restem longam.

¶ IN PSAL. CXXXIX.

Spinæ non pungunt in radicibus. Erue spinas de terra, contrēcta radices ipsarum, & vide si sentis dolorem. Tamen

Torrens.
curs⁹ mor
talitatis.Restis lon
ga.
Spartum.

Amatores
carnalium

illud unde dolorem sentis, in superficie de radice processit.
Ita amatores carnalium & si videntur, blandi, leues, radices
spinarum sunt.

CIN PSAL. CLVI.

Libertas
arbitrij.

Currat equus tuus, sit paratus ad bellum, dominus autem
salutem tribuit. Tamen dum currit, dicitur de virtute tribuitur.
quo meo ut curteret: dedit tibi meis persequenti ut starem.
Non ergo puto quod te libertas arbitrij ita habeat, qua-
si naue per quam vis euadere barbaros de litore, per quam
euadere de fluctibus pelagi, per quam ad patriam desideras
peruenire: sed si dominus imperauerit ventis prosperis,
& aduersis flatibus silentium dederit, si latentes undas demon-
strauerit, & somnum tulerit gubernantibus nautis, & absque
laxatione, portum ingredi fecerit: ages post hoc gratias deo, non
nautis, non naui. Nec ista dicentes excludimus nauem & nautas:
sed magis & nauem ornamus: & nautas quibus deum presule confi-
temur. Si enim nauis non fuisset utique, quod dominus guber-
naret, non esset. Si nautae non essent, quos dominus excitaret,
non essent. Si vela non essent, non essent quibus daret prospera
flabra ventorum: Ita ergo dicamus si arbitrium in te non fue-
rit bonae voluntatis, non erit tecum pax Dei.

Pax.

DE CORRECTIONE DONATISTARVM
AD BONIFACIUM CAP. XX.Dauid,
Absalon.

Sed si aliter non meruit pacem habere domus Dauid, nisi
Absalon filius eius in bello quod contra patrem gerebat, fuisset
extinctus, quamuis magna cura mandauerit suis, ut eum qua-
tum possent, viuum saluumque seruarent. & esset cui poenitentia
paternus affectus ignoscere: quid ei restitit nisi perditum Re-
re. & sui regni pace acquisita, suam mortificam consolari. Sic
ergo catholica mater bellantibus aduersus eam quid aliud quam
liis suis: quia utique ex ipsa magna arbore, quae ramorum suo-
rum portione toto orbe diffunditur: iste in Africa ramu-
culus fractus est: cum eos charitate parturiat, ut redeant ad
radicem, sine qua veram vitam habere non possunt: si aliquo-
rum perditione ceteros tam multos collegit praesertim quia
isti non sicut Absalon casu bellico, sed spontaneo magis inter-
itu pereunt, dolorem materni cordis lenit, & sanat, tantorum
liberatione populorum.

LIBRO DE CORRECTIO. DONA-
TISTARVM CAP. XXI.

Si ij aliqui in vna domo habitarent, quam certissime sci-
remus ruituram, nobisque id praenunciatis nollent cre-
dere, atque in ea manere persisteret, si eos inde possemus e-
ruere, vel inuitos, quibus imminenti illam ruinam po-
tente demonstraremus, ut redire ulterius sub eius periculum
non auderent, puto nisi faceremus, non immerito crude-
les iudicaremur, &c. Quid igitur de opere misericor-
diae, pro vita aeterna, poena aeterna vitanda, hominibus de-
bemus impedire, iudicandum est: si pro salute ista, non solum
temporali, sed etiam breui, & cum ipsum tempus exigu-
um liberanda, sic hominibus subuenire, nos ratio vera & be-
nigna compellit.

CIN EPIST. XLVIII. AD VINCENTIUM DONATIST.

Istos atroces quondam inimicos nostros, pacem & quie-
tem nostram variis violentiarum & insidiarum generibus
grauiter infestantes, si sic contemneremus & toleraremus, ut
nihil omnino quod ad eos terrendos & corrigendos va-
lere posset, excogitaretur & ageretur a nobis, verum ma-
lum pro malo redderemus. Si enim quisquam inimicum su-
um periculosos febribus phreneticum factum currere vide-
ret in praecipitium, nonne tunc potius malum pro malo redde-
ret, si eum perire sic permitteret, quam si eum corripiendum ligandum
que curaret? & tamen tunc ei aduersissimus & molestissimus vi-
deretur, quando vtilissimus & misericordissimus extitisset. Sed
plane salute reparata, tanto liberius ei gratias ageret, quan-
to sibi eum minus peperisse sensisset. Et deinde: O si tibi posse
ostendere certum genus hominum quondam haereticorum, quos mul-
tos iam catholicos manifestos habemus, danantes suam pristi-
nam vitam, & miserabilem errorem quo se arbitrabantur pro Ecce-
sia dei facere, quicquid inquieta temeritate faciebant, qui ta-
men ad hanc sanitatem non perduceretur, nisi legum istarum (que
tibi displicent) vinculis tanquam phrenetici ligarentur. Et mox: Vinctis co-
Quia multi ex ipsis nunc nobiscum gaudentes, pristinum po-
perniciosis operis acculat, & fatetur nos sibi molestos esse de-
buisse, ne tanquam mortifero somno: ita morbo veteris consue-
tudinis interirent, &c. Non omnis qui parcat amicus est, nec

Phreneti-
cus.Catholi-
ca mater.

AVGVSTINI

Vulnera. Omnia qui verberat inimicus est. Meliora sunt vulnera amici, quā fraudulenta oscula inimici. Melius est cū severitate diligere, quā cum lenitate decipere. Vtilius decipienti panis tollitur, qui de cibo securus iustitiam negligebat, quā esurienti frangitur, ut iniustitiz seductus acquiescebat.

EPI. XXXI. PAVLINI. ad AVGVST.

Amor studiorum. Fove me in sacris studiis tempore recetē, & ob hoc, post longa discrimina, post multa naufragia, vsū rudem, vixdum à seculi fluctibus emergentem, tu qui iam solido litore constitutus, tuto excipe sinu, ut in portu salutis, si dignum patres, pariter nauigemus. Interea me de periculis vite istius

Precatioes & profundo peccatorum euadere nitentem, orationibus tuis tanquam tabulam sustine, ut de hoc mundo, quasi de naufragio, nudus euadam. Idcirco enim me levare sarcinis, & vestimentis onerantibus exuere curavi, ut vndosum hoc quod inter nos & Deum, peccatis interlatratibus separat præsentis vite salum, omni amictu carnis, & cura dici sequentis iubente & adiuuante CHRISTO, expeditus enatem.

EPI. XXXI. PAVLINI. ad AVGVST.

Salteræ. Vere sal teræ, quo præcordia nostra ne possint seculi vaneſcere errore, condiuntur. O lucerna dignè supra cædēlabrum Ecclesiæ posita, quæ latè catholicis orbibus de septiformi ligno pastum oleo latitiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caliginem discutis, & lucem veritatis à confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis, enubilas.

Eons aque viuæ. Ostium, fistulam aquæ viuæ, & venā fontis æterni merito dixerim, quia fons vite aquæ salientis in vitam æternam, CHRISTVS effectus est, cuius desyderio sitiuit iuste anima mea, & vberitate tui fluminis inebriari terra mea concupivit.

EPI. XXXI. SEVERI. ad AVGVST.

Artificiosa apis. Vere artificiosa apis DEI, cōstruens fauos diuini nec aris plenos, manantes misericordiam & veritatē, per quos discurrens, delinatur anima mea, & vitali pastu, quicquid in se min⁹ iucit, at ibecillū sentit, refarcire & suffulcire molitur.

EPI. LIIII. ad MACEDONIUM.

Sicut est aliquando misericordia puniens. Ita est crudelitas parcens. Quis enim non crudelem verius dixit cum qui puero p̄percerit, volenti obstinatissimè de serpentibus

SIMILIA.

233

ludere? Quis autem non misericordem, qui talia prohibēs conieptorē verborum etiam verberibus emendauerit?

EPIST. AD MARCELLINUM.

In corripiendo filio, quamlibet asperè, nunquā profecto paternus amor amittitur: fit tamen quod nolit, & doleat, qui etiam inuitus videtur dolore sanandus, cuius utilitati cōsulendum magis quā voluntati.

Pater-
norum
amor.

EPI. I. ad BONIFACIUM COMITEM. Furens. Phreneticus. Molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio: ille ligādō, iste cedēdo, sed ambo diligendo. Si autem istos negligant, & perire permittant, ista potius m̄a fuerit, falsa crudelitas est. Si enim equus & mulus quibus nō est intellect⁹, moribus, calcibus, resistūt hominibus à quibus eorum curanda vulnera cōtrectantur, & cum inter dētes eorum & calces sepe homines periclitentur, aliquando vexētur, nō tñ eos deieciūt, donec per dolores & molestias medicinales reuocent ad salutem, quāto magis homo ab homine, frater à fratre, ne in æternum pereat, non est deserendus, qui correctus intelligere potest, quantum sibi præstabatur beneficium, quando persecutionem perpēti querebatur.

EPISTO. LXXXII.

Sicut autem & inter ignem & aquam tenenda est via, ut nec exuratur homo, nec demergatur: Sic inter apicē superbie & voraginē desidiæ, iter nostrū tēperare debemus, sicut scriptum est: Nō declinātes neq; ad dextrā, neq; ad sinistrā.

Desidia.

EPI. LXXXVIII. AD FELICITATEM.

Maiorem date operam concordandis, quā redarguendis: quia sicut acetum corrumpit vas si diutius ibi fuerit: Sic ita corrumpit cor, si in alium diem durauerit.

Acetum.
Ira.

EPI. CV. AD SIXTUM.

Nā & hoc si ut respondeat, rustico proponatur, quæ causa sit ut cū aliud sit olea, aliud oleaster, de femine utroq; vtrūque nascitur, non omittit inferendi curationem, etiam si non possit istam soluere quæstionem.

AD IULIANUM EPI. III.

Inuid⁹ vir similis ē naui quæ iactatur in fluctibus maris, Inuidus in perturbatione semper est, ut lupus rapax insanit inaniter, in miseria detinetur, & tabescens, ad nihilum redigitur. Sē-

AVGVSTINI

Carnalia alimenta. per furore plenus, particeps demoniorum efficitur. Animam tuam nutri diuinis lectionibus: parabant enim tibi mensam spirituales, quia sicut ex carnalibus alimentis pascitur hominis caro: Sic ex diuinis eloquijs, lectionibus & orationibus, nutritur noster interior homo.

¶ AD IOANNEM COMITEM EPIST. III.

Auarus. Infernus. Auarus enim vir in inferno similis est. Infernus enim quātos mortuos deuorauerit, nūquā dicit satis est: Sic & si omnes thesauri circumfluxerint in avarum, nūquā satiabitur.

¶ AD SIXTVM ROMANVM PONTIFICEM EPIST. CVII.

Fides. Plantæ. Quia nec omnium est fides, qui audiunt verbum Dei, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: Sicut nec omnia germinant quæ plantantur & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum.

¶ EPIST. CVIII. AD SELEVCIANAM.

Peccata venialia grauant. Illa dimitti volumus nobis peccata, quæ humanæ fragilitati quāuis parua, tamen crebra subrepunt. Quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos grauant, & opprimunt, sicut vnum aliquod grāde peccatum. Quid enim interest ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur: an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiā derelicta atq; contēpta, impleat nauē, atq; submergat?

¶ EPIST. CXXXIX. AVDACCIS AD AVGVSTINVM.

Allegoria. Prouocavi non vt prælargi pectoris pusillum libamen acciperem, sed vt ingens diuinis vberibus flumine haurirem. Thesaurum sapientiæ desideravi: sed minus accepi quā volui. Opto itaque sapientiæ floribus pasci, & viuū fontis hauribus irrigari: præsta cupienti. Potest enim seminandi roboris velamen genitale viridari, si meruerit tuis sensim fluentis augeri. Cur mihi fons orbis paruo sermone meruit? An minus apta suis spirauit corda fluctis? Cum pateat mens omnis aquis spectetq; loquacem, Religionis opem gratos, dat sensibus imbres. Expectat quos plena fides CHRISTI de stipite pendens.

¶ EPIST. CCCIII. AD DONATVM.

Modo quod te in puteum, vt morereris, misisti, utiq; li-

SIMILIA.

234

bera voluntate fecisti. Sed quā crudeles essent serui Dei, si te huic malæ voluntati tuæ permitteret, & non te de illa morte liberaret? Quis eos non merito culparet? quis non impios iudicaret? Vos tāmquam in sepibus inuenimus, & intrare compellimus, plenos spinis & asperitate. **Sepes.**

¶ EPIST. CLIX. AD MARCELLINVM

Paterna diligentia. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extento eculeo, non sulcantibus vngulis, non ventibus flammis, sed virgarum verberibus eruisi. Qui modus coercionis, & a magistris artium liberalium, & ab ipsiis parentibus, & sæpe etiam in iudiciis, solet ab episcopis haberi. **Cohertio**

¶ AD PROPVTVRVMEPISTOLA CXLIX.

Odiū. Ita enim inueterascens fit odiū, dum quasi iusti doloris admixta dulcedo, diutius eam in vase detinet, donec totum acescat, vasq; corrumpat. Quia propter multo melius, ne iuste cuiquā irascamur, quā velut iuste irascendo, in alicuius odiū & occulta facilitate delabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis, ista solemus dicere, multo est melius malum hominem perpeti, quā forsitan per ignorantiam excludi bonum, dum cauemus ne recipiatur malus. Sed in affectibus animi cōtrā est. Nam incomparabiliter salubrius est, etiā iræ iuste pulsanti nō aperire penetrale cordis, quā ad trahem: studeat quippe impudenter etiam crescere quā putatur.

¶ LIBRO .XXXII. CONTRA FAVSTVM CAPITE XIII.

Medicina. Sicut aeger non debet reprehendere medicinalem doctrinam, si aliud ille hodie præceperit, aliud cras, prohibens etiam, quod ante præceperat (sic enim habebat sanandi eius corporis ratio). Ita genus humanum ab Adam vsque in finem seculi, quāndiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ægrum ac sancium, non debet diuinam reprehendere medicinam, si in quibusdam hoc idem, in quibusdam vero aliud prius, aliud posterius obseruandum esse præcipit, præsertim cum sic aliud præceptum esse promissit. **Divina medicina.**

AVGVSTINI

LIBRO. XXII. CONTRA FAUSTUM CAP. LXV.

Speculi ni
tor.

Scriptura ut fidelis speculi nitor, nullius accipit adulā-
dam personam, sed ad laudanda & vituperanda hominum
facta, illis ipsa iudicat, vel legentibus iudicanda proponit,
nec solū homines ipsos vel vituperabiles vel laudabiles in-
timans, verum etiam quaedam in vituperabilibus laudanda,
& in laudabilibus vituperanda non taceas.

CAP. XLIII.

Cytharæ.
Organa
musica.
Chordæ.

Sicut in cytharis & huiusmodi organis musicis, nō qui-
dem omnia quæ tanguntur, canonum aliquid resonant, sed
tantum chordæ, cætera tamen in toto cytharæ corpore ideo
fabricata sunt, ut esset ubi vincerentur, vnde & quæ tenderē-
tur illæ, quas ad cantilenæ suavitatem modulaturus & per-
cussurus est artifex: ita in his propheticiis narrationibus, quæ
de rebus gestis hominum, prophetico spiritu delignantur,
aut aliquid iam sonant significatione futurorum, aut si ni-
hil tale significant, ad hoc interponuntur, ut sit vnde illa si-
gnificantia, tanquam sonantia, connectantur.

AVGVSTIN. XIII. lib. contra Fau-
stum cap. 12. & 13. ac omōdās illud Hie-
re. 17. Clamavit perdix, & congregavit quæ
non peperit, faciens diuitias suas non cū
iudicio.

Perdix.

Perdix enim, inquit, contentiosum animal, notum est
quanta auiditate ipsius contentionis currat in laqueum. Nō
enim disputare amant hæretici, sed quoquo modo separare
impudentissima pertinacia, ut congregent, sicut hic dixit,
quæ nō pepererūt. Christianos enim quos maximè Christi
nomine seducit, iam per ipsius CHRISTI euāgeliū natos
inueniunt, & faciūt illas diuitias suas nō sanè cū iudicio, sed
cū temeritate incōsiderata. Non enim intelligunt ibi esse ve-
ram & salubrem, & quodammodo germanam atque radi-
calem Christianam societatem, vnde istos sepa-auerunt,
quos ad suas diuitias congregarunt. Et qui de talibus dicit
Apostolus. Sicut enim Iannes & Mābres resistērunt Moy-
si: Sic & isti resistunt veritati, homines mēte corrupti, re-
probi circa fidem. Sed vltā non proficiunt. Dementia enī
eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Se-

SIMILIA.

235

quitur & hic propheta, & dicit de perdice, qui congregauit
quæ non peperit, in dimidio dierum eius derelinquit eum,
& in nouissimis suis erit inspiens, id est, qui primo tanquā
per pollicitationem & ostentationem excellentis sapientiæ
seducebat, erit inspiens, cū apparebit, quia dementia ei-
us nota erit omnibus.

CONTRA FAUSTVM LIBRO XV.

CAP. XV.

Per bonū mihi operatum est mortem. Ergo lex semper Lex.
bona, siue oblit inanimibus gratia, siue profit plenīs gratia,
semper est bona, sicut Sol semper est bonus: quia omnis cre- Sol.
atura dei bona est, sine dolentibus oculis finitas ad vidē-
dam Solem, hoc est, gratia mentibus ad implendam legem
Et sicut oculi sani non Solis delectatione moriuntur: sed il- Oculi.
lis iustis asperis radiorum, quibus reuerberati in densiores
tenebras pellebantur: Sic anima quæ per charitatem spiri- Anim.
tus salua facta est, non iustitiæ mortua dicitur: sed illi reatui Charitas.
præuicationi quæ lex per literā cū gratia defuit, faciebat.

LIBRO XXII, CONTRA FAU-
STVM CAP. VI.

Quia quæ nō intelligūt, reprehendētes, lepram, vel
scabiem, vel verrucas legis esse dicunt, promissuas figuras
sacramentorum, similes sunt hominibus, quibus displicent
ea, quorum non capiunt vtilitatem, velut si surdus, videns
moueri labia loquentium, tanquā superfluos oris motus, Cæcus.
deformēsq; reprehenderet, vel si quisquam cæcus laudata
sibi aliqua domo, vellet palando probare, quod dicitur, &
pauit leuitatem manu pertractans, in fenestras corruet,
cæcæque velut inconueniētes illi æqualitati, redargueret,
cauernæque ruinosas putaret.

LIBRO CONTRA DONATISTAS
CAP. V.

Non pollunt mali bonos, in eodem agro, in eadē area, Non pollu-
unt mali
in eisdē pascuis, in eisdē retibus constituti, quia nō eis cō-
municant boni, sed altari & sacramentis dei. Communi-
cant autem malis, qui consentiunt malis factorum. Scriptū
est enim: Nō solū qui faciunt, sed qui cōsentiūt faciētibz.

LIB. I. CONTRA CRESTONIVM, CAP. I.

Gg iij

AVGVSTINI

Miles.

Arma.

Ferramenta

Neq; propterea pro patria non est miles armandus, quia contra patriā nōnulli arma sumpserūt. Aut ideo vti nō debent boni doctōq; medici ferramentis medicinalibus ad salutem, quia his ad perniciem etiam indocti pessimiq; abutuntur. Quis enim nescit, sicut vtilia vel inutilia fuerint ea quæ quærentur: ita eloquentiam, hoc est, peritiā facultatemq; dicendi sic esse vtilem vel inutilem, vti fuerint vtilia, vel inutilia quæ dicuntur? Quod nec te ignorare arbitror.

CAPITE. V.

Malignus
suasor peccati.

Sicut malignus suasor peccati, etiam si non persuaserit merito poenam deceptoris incurrit: ita fidelis iustitiæ prædicator, etiam si ab hominibus respuitur, absit, vti apud Deū sui officij mercede fraudetur. Res enim certa sit ad incertū. Incertum dico nō primū facientis, sed animū audientis. Incertū est nobis vtrū assensus sit cui prædicatur veritas, sed certū est talibus etiā veritatē prædicari oportere: at certū est fideliter eā prædicantibus retributionē manere, siue suscipiatur, siue spernatur, siue etiā propterea quelibet temporaliter, aduersa patiantur, dominus non suos certos fecit Apostolos, an essent eorum pacem suscipiendi, quibus eam prædicarent, certos tamen fecit vti eam sine cunctatione prædicarent.

LIBRO. III. CONTRA CRESCONIUM GRAMATICUM. CAP. 8.

Colonus
fidelis &
gnarus.

Ait Cresconius: Dei quidē est dare incrementū, sed si cut qui plantat, & rigat, non nisi colonus fidelis, & diligēs quæritur: Sic etiā in sacramēto baptismatis, nō nisi fidelis & iustissimus operarius adhibetur. Quasi verō quod infidelis colonus plantauerit, propter eius infidelitatem, non germinet vis seminis, & fecunditas terræ cœliq; temperies, hanc efficaciam diuinitus non acceperint: vel ad propagandus fructus plantatorem vel rigatorem operarium, tantummodo expectetur: qua mente operetur, qua laboret inrēione, nō huius lucra conquirit.

CONTRA CRESCONIUM GRAMATICUM LIB. III. CAP. III.

Nollemus quidē tāquā ad propriij corporis iunctura petidi, sed quādo tabescētis vulneris putredo pestifera plus habet in abscissione solaminis, quā in remissione medicaminis, in-

SIMILIA.

236

ueta est causa salubrior, ne per cūcta mēbra pestilēis irrepāt Pestilens virus, vti cōp endioso dolore natum decedat vulnus.

LIB. II. CONTRA LITERAS PETILIANI CAP. XXVI.

Si veris falsa permisceas, hisdē saepe vestigijs verū falsi. Veritas. tas imitatur: Si sic hominē simulat pictura verū, quæ colori. Falsitas. bus exprimit fallas facies veritatis. Sic sic speculi nitor vul. Pictura. tum rapit, vti reuocet oculos intuentis. Sic sic offert proprios Speculum. venientibus vultus, vti ipsa sibi inuicem faciem venientis occurrat, tantūque valet immunda fallacia, vti ipsi se quæ Fallacia. prauideant oculi, quasi in altero sese cognoscant. Ipsa quoque vmbra cum steterit, imagines geminat, magna ex parte, mendacio diuidens vnitatem. Nunquid ideo verum est, quia figura mentitur?

CAPITE. XXIII.

Cum eadem luce & sani oculi perfunduntur, & saui. Lux. cijs, istis adiumentum est, illis tormentum. Idem cibus aliās va. Cibus. letudines alit, aliās lædit. Idem medicamentum hos curat, Medicamē illos debilitat. Eadem arma alios muniunt, alios impediūt, tum. Eadem vestis, alijs tegumento est, alijs implicamento: Sic & baptismus alijs valet ad regnū, alijs ad iudiciū.

LIBRO. II. CONTRA DVAS EPISTOLAS PELAGIANORVM CAP. VII.

Si quis ipsi habens duos debitores, & alteri vellet dimittere debitum, alterum exigere, cui vult donare, sed neminem fraudat, nec acceptio personarum est, quando iniquitas nulla est. Alioquin eis qui parum intelligunt, potest acceptio vineæ operonarium videri, vbi vineæ dominus operarijs, qui vna rarij. hora illic opus fecerunt, tantum dedit, quantum illis qui per nulerunt pondus diei & æstus, æquales faciens in mercede, quorum tanta distantia fuerat in labore. An non licet ei quod vult facere? Sicut ergo hic nulla est acceptio personarum, vbi quia alius sic honoratur gratis, vti alius debito non fraudetur: Sic etiam cum secundum propositum DEI vocatur alius, alius non vocatur. Vocato datur gratum bonum, cuius boni est vocatio ipsa principium, non vocato, redditur malum: Quia omnes rei sunt ex eo, quod per vnum hominem peccatum intrauit in mūdū. Cui vult miseretur, quæ vult idurat. Qui facit aliud vas in honorē, Gg iij.

AVGVSTINI

aliud in contumeliam.

IN ENCHYRIDIO CAP. XXX.

Sese occi-
dens.

Sicut qui se occidit, utique vivendo se occidit, sed se occidendo non vivit, nec se ipsum poterit resuscitare, cum occiderit. Ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amissum est liberum arbitrium. A quo enim quis devictus est, huic & servus additus est. Qualis vero potest esse servus additi libertas, nisi quando eum peccare delectatur? Liber est ad peccandum, qui peccati servus est. Vnde ad iuste faciendum liber non erit, nisi liberatus à peccato, esse iustitiam coeperit servus.

LIBRO LXXXIII. quaestionum, quest. LXXI.

Cervorum
natura.

De cervis nonnulli talium cognitionum studiosi scripserunt, cum fretum ad insulam transeunt, pascuarum gratia: sic se ordinant, ut onera capitum suorum, quae gestant in cornibus, superinvicem portent. Ita ut posterior super anteriorem, cervice caput collocet. Et quia necesse est vivum esse qui praecedens ceteros, ante se non habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicuntur, ut lassius sui capitis onere & eis succedat, cui ferebat caput, cum ipse praerret. Ita invicem onera sua portantes, fretum transeunt, donec veniant ad terrae stabilitatem. Istam fortasse cervorum naturam intederat Salomon, cum ait: Cervus amicitiae & pullus gratiarum tuarum colloquatur tecum. Nihil sic probat amicum, quem admodum oneris amici portatio.

DE GENESI ad litteram imperfecto CAP. V.

Sicut in cataro interpositioes, certis moderatisque intervalis quavis vocu privationes sint, bene tamen ordinantur ab ijs qui cantare sciunt, & suavitati universae catarum aliquid conferunt. Et ymbrae in picturis eminentiora quaeque distinguunt, ac non specie, sed ordine placent. Nam & vitiorum nostrorum non est auctor Deus, sed tamen ordinator est, cum eo loco peccatores constituat, & ea cogit quae merentur.

DE GENESI ad litteram VII. CAP. X.

Homo peccator bestiis simillimus efficitur &c.

LIB. XI. quest. quest. LXXXII.

Sic est in animo beatitudo, ut in corpore sanitas. Quae

SIMILIA.

237

admodum in ipso corpore alia praecipitur medicina, ne bona valetudo imitatur, alia vero ut amissa recuperetur: Sic in toto statu hominis, alia tunc praecpta data sunt, ne amitteret immortalitate mala nunc praecipimur, ut eam recipiat. Et sicut in valetudine corporis si quis praecptis medicis quibus eadem bona valetudo custodienda est, non obtemperando in aliquem morbum inciderit, accipit alia praecpta ut sanari possit, quae saepe non sufficiunt, si talis est morbus, nisi adhibeantur à medico quadam adiutoria plerumque aspera, & dolores importantia, quae tamen valent ad recipiendam salutem. Vnde fit, ut homo quavis inobtemperans medico, patiat tamen adhuc dolores, non solum de ipso morbo nondum sanato, verum etiam de adiutorio medicinae: Ita homo per peccatum lapsus in huius vitae morbidam & calamitosam mortalitatem, quia primo praecpto obtemperare noluit, quo sempiternam custodiret ac teneret salutem, secunda praecpta ager accipit, quibus obtemperans iam quidem non absurde dicitur iuste vivere, sed tamen molestas quas patitur vel de ipso morbo nondum sanato, patitur medicinae vel de adiumento medicinae.

LIB. quest. V. AD OROSIVM quest. LII.

Sicut arca de lignis cedrinis construebatur: Ita & ecclesia Arca. Sicut de sanctis construitur, Quadratum enim in quacunque parte posterius, fortiter stat, & sancti quibuslibet tentationibus stabiles permanent, non adversitatibus, non prosperitatibus cedunt.

AD OROSIVM.

Sicut solem non videt oculus nisi in lumine solis: Sic verum & dominicum lumen non poterit videre intelligentia nisi in ipsius lumine, de quo inquit propheta: Domine in lumine tuo videbimus lumen.

DE LXXXIII. quaestionibus

Ut enim visus oculorum si fuerit vitiat, quicquid vide re non potuerit, adesse non putat. Frustra enim oculos circumstat praesens imago rerum, si oculis integritas desit: Ita Deus qui nunquam deest, frustra pollutus animus est, quem videre mentis caecitas non potest.

DE VERA innocentia.

AVGVSTINI

Sicut oculi exteriores quiddam sunt carnis: ita mēs gēda animi, quod in eo secundū participationem diuinæ rationis excellit, & tunc omnibus moribus eius bene præsident, cum superna luce radiatur, ut sit in ea lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

LIB. quæstionum vtriusque test. quæst. cx.
Sicut lignum iuxta aquam plantatum sterile esse non potest: ita qui frequenter vsu legi Dei studet, non potest eius operis non habere affectum. Lignum dat fructum tempore suo. Omnis plātatio fructum dat tempore competentis: sic & hic qui legi Dei obtemperat, fructum habebit tempore præfinito. humore & decurrentis aquæ vegetatum lignū, folia continet sua. Sicut ergo lignum auxilio decurrentis aquæ siccitatem non sentit: ita & hic qui legi Dei studet, accedēte tētatōe, p̄sidio Dei tutus, nō amittit, sed acquirit salutē.

QVÆSTIONE. cxx.

Sicut ferrum nisi vsus fuerit, eruginem generat: ita & anima, nisi frequentius diuinis exerceatur lectionibus, nascitur illi peccata.

LIB. DE baptis. paruulorum.

Quomodo præputium per circumcisionē aufertur, manet tamen in eo quem genuerunt circumcisi: quomodo etiā palca quæ opere humano tanta diligentia separatur, manet tamen in fructu, qui de purgato nascitur tritico: ita peccatū quod in parentibus per baptismum est ablatum, manet ei quos genuerunt.

IN LIBRO. quæst. vete. & no. test. q. cxxvi.

Sicut ad comparationem lucernæ tenebræ non tantum obscuræ, sed etiā sordidæ sunt: ad comparationem autē stellarum, lucerna caligo est: ad solis comparationem, stelle nebulosæ sunt: ad Dei autem charitatem, sol nox est: ita quæ ad nos licita & munda sunt, ad Dei autem dignitatem illicita & quasi immunda sunt. Quam enim bona sunt, Dei tamen personæ non competunt. Nunquid tunica mediocris hominis quāuis munda, imperatori tamē sordida & illicita est?

Saxonia militer & Saxonia senatori?

IN LIB. qui inscribitur SPECVLVM PECCATORVM.

SIMILIA.

238

Virtus nō redolet nisi ponatur in igne: nec virtus synapsis sentitur, nisi conteratur in lapide: ita nulla sacræ scripturæ sententia vim suam declarat, nisi cocta in corde.

IN CHYRIDIO ad Laurentium.

Sicut enim morbis ac vulneribus corrumpuntur corpora, quæ sunt priuationes boni quod dicitur sanitas: ita & animorum quæcunque sunt vitia, naturalium sunt priuationes bonorum.

IN SERMONE. cccxxi. de ebrietate cauenda,

Corpora nostra terrena sunt. Quomodo pluuia nimia Pluuia. grandis & diuturna si fuerit, terra confunditur, & in lutum resoluitur, ut nulla in ea cultura possit fieri. Sic & caro nostra, quando abundantiori potu fuerit inebriata, nec spiritalem culturam accipere, nec fructus animæ necessarios poterit exhibere. Et ideo, quomodo omnes homines, sufficiens pluuia in agris suis accipere desiderant, ut & culturā valeant exercere, & de fructuum vberitate gaudere: ita & in agro corporis hinc tamē deberent bibere, quod oportet, ne nimia ebrietate, ipsa corporis terra, velut in paludem conuersa, magis vermes & serpentes vitiorum generare, quā fructus bonorum operum possit afferre. Omnes enim ebriosi tales sunt quales paludes, videntur serpentes, sanguisugæ, nascuntur ranæ, & diuersa genera vermium, quæ magis horrorem possunt generare, quā aliquid, quod ad vitam proficiat, exhibere. Herbarum quæ in ipsis paludibus vel circa ripas eorū nasci solent, nihil utilitatis habere videntur, intantum ut annis singulis incendio concrementur: ita quod de ebrietate nascitur, igni præparatur.

Ebriosi peiores animalibus. Cum enim illa amplius quā eis opus est, bibere nolunt isti: & duplum, & triplum, quā eis expedit, potum accipiunt.

Ebrietas est quasi puteus inferni, quoscunque susceperit, iam si digna subuenient pœnitentia, & emendatio subsecuta, ita fortiter sibi vendicat, ut eosdem ipsos de inferni tenebroso puteo, ad charitatis vel sobrietatis lucem redire non permittit, sine pœnitentia.

DE SCALA PARADYSI.

Spiritus sapientiæ solus dat veram sapientiā & sapidam

Thus.
Sinapis.

Vulnera.

paludes.

AVGVSTINI

facit scientiam, quæ cum aliqui inest, inestimabilis sapori cundat & reficit, & de illa dictum est: Sapientia non intrat in maleuolam animam, hæc autem à solo Deo est: & sicut officium baptizandi dominus concessit multis, potestatem verò & auctoritatem in baptismo remittendi peccata sibi soli retinet: vnde Ioannes antonomasice & discretus de eo dixit: Hic est qui baptizat in spiritu sancto: Ita de eo possumus dicere: Hic est qui sapientiæ saporem dat, sapientiam animæ facit scientiam, sermo datur siquidem multis, sapientia paucis, quam distribuit dominus cui vult, & quomodo vult.

SERMONE DE PASCHA.

Hac locutione dictum est, scientia inflat, quid est scientia inflat? scientia damnata est: sed quoniam adiunxit charitas verò ædificat, quomodo ibi adiunxit, spiritus uiuificat, dedit intelligi, litera sine spiritu occidit, spiritus uiuificat, & impleri literam facit: sic scientia sine charitate inflat, charitas cum scientia ædificat.

DE DECEM CHORDIS CAP. XI.

Noli illa contemnere, quia minora sunt, sed tunc quia plura sunt. Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna: non est bestia quasi leo, vt vno morsu guttur frangat, sed bestia: plerumque minuta: multæ necant. Si proijciatur qui: Quam in locum pulicibus plenum, niquid non morietur ibi? Non sunt quidem maiores, sed infirma est natura humana, quæ etiam minutissimis bestiis interimiri potest: Sic & modica peccata arêdite, quia modica sunt, & caute, quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arenæ: si arenæ aplos in nauim mittatur, mergunt illam vt pereat. Quam minutæ sunt guttæ pluuiæ, nonne flumina implent, & domos deiiciunt? Ergo ista nolite contemnere.

Quemadmodum formica æstate colligit vnde in hyeme pascitur: Sic vnusquisq; Christianus in rerum tranquillitate, quam significat ætas, colligat verbum Dei, vt in aduersitate & tribulationibus, quæ hyemis nomine significatur, habeat vnde spiritualiter viuat.

LIB. III. CONFESS. CAP. XIII.

Ecce vbi iacet anima infirma: nondum herens soliditate

SIMILIA.

239

veritatis. Sicut auræ linguarum flauerint à pectoribus opinantium: Ita ferunt & vertitur, torquetur, retorquetur & obnubilatur ei lumen, & non cernitur veritas, & ecce est æte nos.

LIB. V. CONFESS. CAP. VI.

Iam ergo abs te didiceram, nec eo debere videri aliquid verum dici, quia eloquenter dicitur, nec eo falsum: quia inco-
posite sonant signa labiorum. Rursus nec ideo verum: quia im-
polite enunciat, nec ideo falsum, quia splendidus sermo
est: sed perinde esse sapientiam & stulticiam: sicut cibi viles
& inutiles. Verbis autem ornatis & inornatis, sicut vasis vr-
banis & rusticis, utrosque cibos posse ministrari.

LIB. CONFESS. VI. CAP. IIII.

Sicut euenire assolet, vt malum medicum expertus etiã bono timeat se committere: Ita erat valetudo animæ meæ: quæ vtiq; nisi credendo sanari non poterat, & ne falsa crederet, curari recusabat: resistens manibus tuis, qui medica-
menta fidei confecisti, & sparsisti super morbos orbis terra-
num, & tantam illis auctoritatem tribuisti.

LIB. CONFESSIO. VIII. CAP. IIII.

Et quanto maius periculum fuit in prælio, tanto ma-
ius est gaudium in triumpho. Iactat tempestas nauigantes,
minaturq; naufragium, omnes futura morte pallefcunt: Trā-
quillatur coelum, & mare, & exultant nimis: quoniam timuerunt
nimis. Aeger est carus: & vena eius malum renūciat: omnes
qui eum saluum cupiunt, ægrotant simul animo. Fit ei recte:
& nodum abulat pristinis viribus: & fit iam tale gaudium, quale
non fuit cum antea saluus & fortis ambularet. Easq; ipsas vo-
luptates humanæ vitæ etiã non inopinatis, & præter voluntatē
instructis, sed institutis & voluntarijs molestijs homines ac-
quirunt. Edendi & bibendi voluptas nulla est, nisi pcedat estu-
diendi & sitiendi molestia. Et ebrios quedam saluscula come-
dit, quod fiat molestus ardor: quem dum extinguit potatio, fit
delectatio. Et institutum est, vt etiã pactæ sponsæ non tradatur
sponsus: ne vile habeat maritus datam, quæ non suspirauerit
sponsus dilatam. Hoc in turpi & execranda latitia: hoc in ea
quæ cōcessa est & licita est, hoc in ipsa sincerissima honesta-
te amicitia: hoc in eo qui mortuus erat & reuixit, perierat &
inuentus est. Vbiq; maius gaudium molestia maiore præce-

Molestia.

Spiritus vi-
uificat.Grana are-
næ.

Formica.

AVGVSTINI

ditur. Quid est hoc domine De^o meus, cū tu in æternū tibi
tuipse sis gaudium, & quædā de te circa te semper gaudere

LIB. conf. VIII. CAP. V

Dormiēs.
Vigilans.
Torpor.

Et sicut nemo est qui dormire semper velit: omniq̃
sano iudicio vigilare præstat: differt tamen plerūq; homo
somnia excurrere, cum grauis torpor in membris est, cum-
q; iam displicentem carpit libentius, quā siurgēdi tēpus ad-
uenerit. Ita certum habebam esse melius tuæ charitati me-
dere, quā me cupiderati cedere. Sed illud placebat, & vince-
bat, hoc libebat, & hoc viciēbat. Nō enī erat quod tibi respo-
derē, dicēti mihi: Surge q̃ dormis, exurge à mortuis, & illu-
minabit te Christus: & vndique ostēdēti vera te dicere: non
erat omnino qd̃ responderē veritate cōiunctus: nisi tātū verba
lēta & somnolēta. Modo ecce modo sine paululū. Sed modo
& modo non habebat modū: & sine paululū in longū ibat.

LIB. X. conf. CAP. XXXI.

Hoc me docuisti, vt quemadmodū medicamenta, sic a-
limenta sumpturus accedā. Sed dū ad quietē facietatis ex-
digētia molestia transeo, in ipso trāsitu insidiatur mihi la-
queus concupiscentiæ. Ipse enī trāsitus voluptas esset, nō est
alius quā trāsiretur, q̃ quo trāsire cogit necessitas. Et cū salus
sit causa edēdi & bibēdi, adiungit se tanq̃ pedisse qua peri-
culosa iocūditas, & plerūq; præire conatur, vt eius causa fi-
at, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, nec idē mo-
dus vtriusq; ē. Nā quod saluti satis est, delectationi parū est.

DE VERA religione.

Defectus autē iste, q̃ peccatū vocatur, si tanq̃ febris in-
uitū occuparet, recte iniusta poena videretur, quæ peccatū
consequitur, & quæ dānatio nūcupatur. Nūc verō vīq; adeo
peccatū voluntarium malū est, vt nullo modo sit peccatū, si
nō sit voluntariū. Et hoc quidem ita manifestū est, vt nul-
la huic doctorum paucitas: nulla indoctorū turba dissentiat.

Sicut enim in ipsa rerū natura maior est autoritas vnus
ad vnum omnia redigenti: nec in genere hūano multitudi-
nis vlla potentia est, nisi consentientis, id est, vnum scēdēs.
Ita in religione qui ad vnum vocant, eorum maior & fide di-
gnior esse debet autoritas.

Veritas.

Vt enim veritate sunt vera, quæ vera sunt: Ita similitu-

SIMILIA.

240

line similia sunt, quæcunque similia. Vt ergo veritas forma Similitudo
verorum est, ita similitudo forma similitum. do.

Atq; vt in corpore dicebamus aliud esse morbos & vul-
nera curare, quod pauci homines bene facere possunt, aliud
autem famem sitimq; sopire, & cætera in quibus subuenire
hominem homini vulgo passimq; cōceditur. Sic in animo
sunt quædā, in quib⁹ excellentia illa & rara magisteria non
admodum desiderantur, vt cū hortamur & monem⁹, vt hæc
ipsa indigentibus exhibeantur, quæ corpori exhibenda es-
se diximus. Cū enim hæc facimus, ope subuenimus corpori.
Sūt vero alia quibus multimodi varique morbi animarum
magna quadam & ineffabili ratione sanantur. Quæ medici-
na nisi diuinitus populis mitteretur, nulla spes salutis esset: ita
immoderata transgressionē peccantibus.

Quisquis negat ideo vtrūq; testamentum ab vno Deo
esse posse, quia non eisdem sacramentis tenetur populus
noster, quibus Iudæi tenebantur, vel adhuc tenetur, po-
tes dicere non posse fieri, vt vnus paterfamilias iustissimus,
aliud imperet eis quibus seruitutem duriorē vtilem iu-
dicat, aliud eis, quos in filiorum gradum adoptare digna-
tur. Si autem præcepta vitæ monent, quod minora in vete-
ri lege sunt, in Evangelico maiora, & ideo putantur non
ad vnum deum vtræque pertinere: potest qui hoc putat, per-
turbari, si vnus medicus, alia per ministros suos imbecillio-
ribus, alia per semetipsum valentioribus præcipiat, ad repa-
randam vel obtinendam salutem. Vt enim ars medicinæ,
cum eadem maneat, neq; vllō pacto ipsa mutetur, mutat ta-
men præcepta languentibus, quia mutabilis est nostra vale-
tudo: Ita diuina providentia, cum sit ipsa omnino incommu-
tabilis, mutabili tamen creaturæ variē subuenit, & pro di-
uersitate morborum, alijs alia iubet, aut vetat, vt à vitio vn-
de mors incipit, & ab ipsa morte ad naturam suam & essen-
tiam, ea quæ deficient, id est, ad nihilum tendunt, reducat &
firmet.

LIBRO DE fide & symbolo CAP. IX.

Cū de fonte interrogari, non possumus dicere, quod ipse
sit fluius, nec de flumīe interrogari possumus dicere, quod
sit fons, & rursum potionem quæ de fonte vel flumīe est,

Verūq; te-
stamentū

Diuina p-
uidētia.

AVGVSTINI

S. Trinitas nec fluvium, nec fontem possumus appellare, tamen in hac TRINITATE, aquam nominamus. Nam si quæro in fonte aqua sit? respondetur aqua. Et si quæramus vtrum aqua in fluvio, nihil aliud respondetur, & in illa portione nō potuit esse alia respositio: nec tñ eas tres aquas, sed vñā dicim⁹. Sicut in arbore radix non est nisi radix, nec robur nisi robur, nec ramos nisi ramos possumus dicere. Non enim id quod dicitur radix potest dici robur & rami, nec lignum quod pertinet ad radicem, potest alio etiam transito, nunc in radice esse, nunc in arbore, nunc in ramis: sed tantummodo in radice, cum illa regula non minus maneat, vt radix lignum sit, & robur lignum, & rami lignum: nec tamen tria ligna dicantur, sed vñum. Aut si hæc habeant aliquam dissimilitudinem, non possit nō absurde, tria ligna dici propter firmitatis diuersitatem. Illud certe omnes concedunt: si ex fonte tria pocula repleatur, posse dici tria pocula, tres autē aquas nō posse dici, sed omnino vñā aquam, quanquam de singulis oculis interrogatus, in quolibet horum aquam esse respondeas, quamuis nullus transitus fiat, sicut de fonte, in flumina dicebamus. Hæc autē propter illius diuinæ naturæ similitudinem, sed etiam propter visibilibus vnitatem, corporalia exempla data, vt intelligatur fieri posse, vt aliqua tria, non tamen singillatim, sed etiā simul, vñum singulare nomen obtineant.

CAPITE. III.

Solis radij Solem radijs per cloacam, fœtores, & quæq; horribilia vsque quaque diffundi videmus, & in his operari secundum naturam suam, non tamen inde aliqua contaminatione sordescere, cum visibilis lux, visibilibus sordibus sit natura cōiūctior, quātominus poterat pollui verbū Dei, nō corporeum neq; visibile, de fœminæ corpore, vbi humanā carnē suscepit cū anima & spiritu, quibus interuenientibus habitat maiestas verbi, ad humani corporis fragilitatem secretius.

LIBRO de prædest. sancto. ca. viii.

Sicut integre loquimur cum de aliquo, qui in ciuitate solo est, dicimus: omnes iste hic literas docet, non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab illo discit, quicumque ibi literas discit: Ita recte dicimus: oēs deus docet ad Christum venire, non quia omnes veniūt, sed quia nemo aliter venit.

SIMILIA.

241

cit omnes non doceat, Apost. aperunt, quantum aperiendū iudicauit, quia volens ostendere iram, & demonstrare potētiā suā, attulit in multa patientia vasa iræ sue, quæ perfecta sunt, in perditionem, & vt notas faciat diuitias gloriæ suæ, in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam.

LIB. VI. DE QUESTIONIB. CONTRA PAGA. QVAEST. III.

Quemadmodum vnus atq; idem homo, si deo mane aliquid offerat, aliud vespere, pro congruentia diuinitatis: non Deum mutat, non religionem, sicut nec salutem, quæ alio modo alio vespere saluta: Ita in vniuerso tractu seculorum, cum aliud oblatū est ab antiquis sanctis, aliud ab ijs, qui nunc sunt, offertur: non humana præsumptione, sed auctoritate diuina temporibus congrua sacra mysteria celebrantur. Non Deus aut religio commutatur.

LIB. DE SALVTARI. DOCUMENTIS. CAP. IX.

Recognoscamus & recogitemus quali honore nobis Dei legatio accipienda. Quid si legatio à rege, aut à iudicib⁹ ad nos veniret? Nūquid non mox alijs curis posthabitis, prōpta voluntate, & cum omni deuotione literas acciperemus, & legentes implere satageremus? Ecce de cœlo, rex regū, & dominus dominatū, imo & redemptor noster per Prophetas & Apostolos dignatus est nobis dirigere literas suas, nō vt aliquod seruitium sibi necessarium demandet, sed quæ ad salutem & gloriam nobis prodesse possint, innotescat.

LIB. DE DVABVS ANIMABVS CONTRA MANICHÆOS. CAP. V.

Nōne omne quod laudamus, omni quod vituperamus esse antepōnendum. Neq; enim quia laudo purgarissimum plūbū, ob hoc illud vituperādo auto, pluris æstimo. In suo etiā genere quidq; cōsiderandum est. Improbo iuriconsultū multas leges ignorantem: sed eum tamen probatissimum iurorū sic præfero, vt ne comparādum quidē reprehendo.

DE DOMINI INCARNATIONE CONTRA IUDÆOS.

Cytharam respice, vt musicū melos sonis dulcibus reddat, tria pariter adesse videntur: Ars, manus, chorda: & ta-

Hh

Iuriconsul-
tus.
Sutor
Cythara.

AVGVSTINI

mē vnus sonus auditur. Ars dicitur, manus t̄agit, chorda resonat, tria pariter operantur: sed sola chorda resonat. Nec ars nec manus sonū reddūt: sed cū chorda pariter operatur: Sic nec pater, nec spiritus S. suscepit carnē, & tamē cum filio pariter operantur. Sonum sola chorda excutit, carnem solus CHRISTVS accepit. Operatio in tribus constat. Sed quomodo perinet ad solā chordam soni redditio: Sic pertinet ad solum CHRISTVM carnē humanā susceptio.

LIB. DE BONO CONIVGALII CAP.

XV. & item in libro DE VIRGINI.

Alimētū.

Iustus quamuis cupiat dissolui, & esse cū CHRISTO tamen sumit alimentum, non cupiditate viuēdi, sed officio consulendi, vt maneat: quod necessarium est propter alios. Sic misceri fœminis iure nuptiarum, officiosum fuit sanctis viris, nō libidinosum. Quod enim est cibis ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem humani generis.

LIBIDEM CAP. XXI.

Cœlibatus.

Sicut non est impar meritū patiētiae in Petro, qui passus & in Ioanne qui passus non est: Sic non est impar meritū cōtinētiae in Ioanne qui nullas expert⁹ est nuptias, & in Abraham qui filios genuit. Nam illius cœlibatus, & istius cōnubiū pro tēporū distributione CHRISTO militauerunt.

DE NVPTIIS ET CONCVPISCENTIA,
ad VALERIVM CAP. XXXIII.

Langor.
Mala valetudo.

Vnde illo magno peccato primi hominis, natura ibi nostra in deterius commutata non solum facta est peccatrix, verumetiam genuit peccatores. Ettum ipse langor quo bene viuendi Virtus perijt, non est vtiq; natura, sed vitium. Sicut certe mala in corpore valetudo, nō ē vlla substantia vel natura, sed vitium. Et licet non semper, tamen plerumque malae valetudines parentum ingenerantur quodāmodo & apparent in corporibus filiorum.

LIBRO DE CATHECIZANDIS
RVDIBVS, CAP. IIII.

Flagitiosi
& sordidi
amores.

Si in ipsis flagitiosis & sordidis amoribus videm⁹, nichil aliud eos agere q̄ amari vicissim volūt, nisi documētis, quib. valent, aperiant & ostendant, quantum amant, eamq; imaginem iustitiae praeferre affectant, vt inuicem sibi reddi

SIMILIA.

242

quodāmodo flagitet ab eis animis, quos illi celebrare mouentur, ipsique ardentius astant, cum iam moueri eodem igne illas mentes, quas appetunt, sentiunt. Si ergo & animus qui torpebat, cum se amari senserit, excitatur, & qui iam seruebat, cum se redamari didicerit, magis accenditur, manifestum est nullam esse maiore causam, quā vel inchoetur, vel augeatur amor, quā cum se amari agnoscat, qui nondum amat: aut redamari se vel posse sperat, vel iam probat, qui iam prior amat. Et si hoc in turpibus amoribus, quantū plus in amicitia? Quid enim aliud cauemus in offensione amicitiae, nisi ne amicus arbitretur, quod eū vel non diligimus, vel minus diligimus, quā ipse nos diligit?

DE TRINITATE III. CAP. LV.

Sicut Amalech restitit filiis Israël, ne intrarent in terram promissionis: Sic nobis diabolus, sed vincitur quando manus in crucis modum extendit Moyses, id est, CHRISTVS in cruce,

LIBRO IX. DE TRINIC. CAP. IIII.

Non sicut ex vino, aqua, melle, vna fit potio, & singula per totum sunt, & tamen tria sunt, nulla enim pars est portionis, quae non habeat hae tria: non enim iuncta, velut si aqua & oleum essent, sed omnino commixta sunt, & substantiae sunt omnes, & totus ille liquor, vna quaedam est, ex tribus confecta substantia. Tale aliquid arbitrādum est esse si- mul hae tria: mentem, amorem, notitiam, sed nō vnus substantiae sunt aqua, vinum & mel, quamuis ex eorum commixtione fiat vna substantia potionis.

LIB. DE TRINITATE XV. CAP. XIX.

Sicut corpus carnis nihil est aliud quā caro: Sic domini Spiritus S. nihil est quā Spiritus S. Corp⁹ carnis.

LIB. DE SPIRITV & LITERA.

Neque qui laudat beneficiū medicinae, pro desse morbos dicit & vulnera, a quibus illa hominem sanat: sed quātō maioribus medicina laudibus praedicatur, tātō magis vituperantur & horrentur vulnera, & morbi a quibus liberat, quae ita laudatur. Sic & laus & praedicatio gratiae, vituperatio & damnatio est delictorum. Laus & praconiū.

LIBRO MEDITATIONVM CAP. XXXV

Hhij

AVGVSTINI

Discernis hoc rectum & iustum esse domine Deus, vt huius seculi, noſtis & tenebrarum, præstantiori deſiderio virtute atque ſtudio, diligant, & querant perituras diuitias, & fugituros honores, quam nos ſerui tui diligamus te Deū noſtrum, per quē facti & redempti ſumus. Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abeſſe. Si ſponſa ſponſo tanto conglutinetur mētis ardore, vt præ magnitudine amoris, nulla perfrui valeat requie, chari ſui abſentiam, non ſine magno mœrore ferens. Quare ergo dilectione, & quo ſtudio, quo ſeruore, anima quam deſponſaſti tibi fidei & miſerationibus, debet diligere te verū Deum, & pulcherrimū ſponſum, qui nos ſic amaſti & ſaluaſti, qui pro nobis tot & talia feciſti? Amor tuus ſuauiſ & quietus eſt. Nā peſtora quæ poſſides, dulcedine, & ſuauiſſe, & tranquillitate replet. Et contra amor ſeculi, & carnis, anxius eſt & perturbatur: animas certe quas ingreditur, quietas eſſe non patitur. Semp̄ enim ſuſpitionibus varijsq; timoribus ſolicitat eas.

DE CONVENIENTIA X. PRÆCEPTOR.
& X. Plagiarum CAP. II.

Philoso-
phi. Quæ eſt iſta ſecunda plaga Ranæ in abundantia? In ra-
nis hæretici intelliguntur atque philoſophi. Habes cognū-
ter ſignatam philoſophorum vel hæreticorum prauitatem
ſi conſideres ranarum loquacitatem. Ranæ ſunt clamantes,
in paludibus limoſis per ſuperbiam, & inanes contentiones,
ſtrepitum vocum habere poſſunt, doctrinam veræ ſapientiæ
non poſſunt inſinuare. Qui enim Chriſtianæ veritati cōtra
dicunt, & in ſua vanitate decepti, ranæ ſunt tedium afferen-
tes auribus, non cibos mentibus.

Medicamē-
tum. DE RECTITVDINE CATHOLICAR conuerſationis.
Sicut nullum in vulnere valet medicamentum, ſi ſit in-
ferum: Ita nihil proſicit illius oratio in cuius peſtore mor-
tiferum verſatur odium.

LIB. DE HONESTA-
te mulierum CAP. V.

Quomodo ſi aliquis carbonēs apprehēderit, ſi cito eos
proiecerit, nihil ei nocebunt: ſi verò diutius tenere voluerit
ſine vulnere abire non poterit: Ita & qui ad concupiſcendū,

SIMILIA.

243

oculorum deſixerit intuitum, & libidinis malum in corde
ſuſcipiens, morari in corde ſuo permiferit, excutere à ſe ſi-
ne animæ plaga non poterit. Ideo iugiter clamemus cū Pro-
pheta: Oculi mei ſemper ad dominum.

LIBRO DE SALVTARIBVS
documentis CAP. XXXIII.

Ne quæſo permittamus in nobis cogitationes prauas, Cogitatio
ne tanquam minima negligamus, quia qui minima ſpernit, nes-
ciat paulatim deſcendit, Non ſpernamus morſum ſerpentis, ne ve-
nenum eius aſpergatur in corda noſtra, quia quamuis vene-
num vita ſit ſerpētis, tamen mors eſt hominis. Abſcindam⁹
virgula ſpinarum de agro cordis noſtri, ne deſigat in nobis
altas radices. Cor noſtrū agere eſt dñi Ieſu Chriſti: excola-
mus eum cœleſtibus diſciplinis, & non ſinamus in agro tan-
ti imperatoris ſeminari zizania: ſed cunctis floribus virtu-
tum decoremus, quia hiſ deſectatur.

DE AGONE Chriſtiano. CAP. XVIII.

Nesciunt enim quo modo ſubſtantia dei adminiſtrans
vniuerſam creaturam, inquinari omnino non poſſit. Et tamē Solis radij
prædicāt iſtū viſibilē ſolem, radios ſuos & per omnes feces,
& ſordes corporum ſpargere, & eos mundos & ſynceros vi-
bique ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus mundis cō-
tingi poſſunt, & non inquinari: quanto magis inuiſibilis &
incontaminabilis veritas, per ſpiritum animam, per animam
corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto, ab omnibus eum
infirmiſſimis nulla ſui contaminatione liberauit?

DE PRÆSENTIA Dei ad Dar-
danum CAP. VIII

Sicut autē nec ab illo abeſt, in quo non habitat, totus a-
deſt, quamuis cum ille non habeat: Ita & illi in quo habitat,
totius eſt præſens, quamuis eum non ex toto capiat. Neque
enim ad habitandum diuidit ſe per hominum corda ſeu cor Lux,
pora, aliā ſui partem huic tribuens, illi aliam: ſicut lux iſta p. Sonus.
aditus & fenestras domorum, ſed potius ſi quemlibet ſonū, Surdus.
quum corporea res ſit, ac tranſitoria, ſurdus non capit, ſur-
daſter nō tantum capit, atq; in ijs qui audiunt, quum parti-
ter ei appropinquent, tanto magis alius alio capit, quan-
tō eſt acutioris: tanto autem minus, quanto eſt obtuſioris

AVGVSTINI

auditus, quum ille nō variē magis minūse insonet, sed i eo loco, in quo sit, oībus aequaliter praeſto ſit: Qvāto excellētius Deus natura incorporea, & immutabiliter viua, qui nō ſicut ſonus per moras temporum tendi & diuidi poteſt, nec ſpacio aërio tanquam loco ſuo indiget, vbi praeſentib. praeſto ſit. Sed aeterna ſtabilitate in ſeipſo manēs, totus ad eſſe rebus omnibus poteſt, & ſingulis totis q̄uis in quibus habitat, habeāt eū pro ſua capacitatis diuerſitate, alij ampli⁹, alij minus, quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum aedificauit.

LIB. QVABSTIONVM VTERIS ET NOVI testamenti, quaestio. xlii.

Sordes.
Aqua.

Sicut ſordes corporeas aqua, ita ſpiritus animam abluat à peccatis. Et mox ibidem. An ergo dominus ad Nicodemū ſuadendo illi: Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde venit, aut quō vadat: Sic eſt omniſq. renati- tur ex aqua & ſpiritu ſancto: vt quomodo vox aduenientis ſpiritus, id eſt, venti auditur quidē, non autē videtur, ſicut di- ctum eſt: Sic & ratio baptiſmi. Auditur quod dicatur, tamē quomodo per ſpiritu ſit, non videtur: auditur tamē, cū quid ſumū eſt, ab eo qui verba inſinuat, praedicatur, & vt fieri cre- datur, quod auditur, non tamen ratio facti reddatur.

DE VERA innocentia.

Regenera-
tio.
Lucis ni-
tor.

Regenerationis gratiam ita etiā ij minūſt, qui ei⁹ do- na nō ſeruant, ſicut lucis nitorem loca immūda nō poſſunt. LIB. III. CONTRA Donatiſtas de baptiſmo cap. x. An verō ſolis, vel etiā lucernae lux, quum per cenola diffunditur nihil inde ſordiu contrahit, & baptiſmus CHR- ſti poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari?

LIB. III. DE BAPTIS. CONTRA Donatiſt. cap. i. Ita ſit, vt quum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, bea- titudo tamen non ſit niſi intra paradiſum: Sic ergo bapti- ſmus Eccleſiae poteſt eſſe extra Eccleſiam: munus autē bo- nae vitae, & beatæ non niſi intra Eccleſiam reperitur.

CAP. XXIII.

Abraham.
circūciſio.
Corneli⁹.
et al. dono.

Sicut ergo in Abraham praeeſſit fidei iuſtitia, & acceſ- ſit circūciſio, ſignaculum iuſtitiae fidei: Ita in Cornelio praeeſſit ſanctificatio ſpiritualis in dō domo ſpiritus S. & acceſſit ſacramentum regenerationis i lauacro baptiſmi. Et ſicut in

SIMILIA.

244

Iſaac qui octauo ſuae natiuitatis die circūciſus eſt, praeeſſit ſignaculum fidei iuſtitiae. Et quoniam patris fidem imita- tus eſt, ſequuta eſt in creſcente ipſa iuſtitia: Ita & in baptizati⁹ infantibus praeeſſit regenerationis ſacramentum, & ſi Chriſtianam teneant pietatem, ſequitur etiā in corde co- uerſio, cuius myſterium praeeſſit in corpore.

LIB. DE GRATIA noui testamenti.

Quemadmodum in ipſis corporibus quae inferiora ſūt, ſicut terra & aqua, & ipſe aër, meliora ſunt participatione melioris, id eſt, quum luce illuminantur, & ſeruore vegetan- tur: Sic incorporea naturae rationalis ipſius creatoris ſunt. participatione meliores, quum ei coherent puriſſima & ſa- ctiſſima claritate.

Spiritus ſanctus eſt patris & filij amor & connexio, ad ipſum pertinet ſocietas, qua efficiuntur vnum corpus vnicū ſi- lij Dei. Sicut enim vnū corpus hominis multis conſtat mē-bris, & vegetat omnia membra vna anima, faciens in oculo vnde videtur, in aure vt audiat, & ſic in ceteris: Ita ſanctus mem- bra corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia continet & vegetat. Eſt ſicut humani corporis membrum praeciſum formam qui- den quā membrum ſit cognoscitur, retinet, ſed nequaquam ſpiritus ſequitur, quo praeter vnitatem corporis viuat: Sic ſchisma- quicunque à praediſtae pacis vnitatē diuiſus eſt, ſacramenti- quidem tanquam formam retinet, ſed ſpiritu praeter vnitatē non viuat. Fruſtra ergo ſoris de forma gloriantur, niſi intus ſpiritu vegetentur.

DE BAPTISMO.

Eſt vnitas Eccleſiae quae latē patet in ſacramentorum o- mnium ſocietate & communionē, quae complectitur cū gra- tia etiā paleas, quando eas corporaliter mixtas ita pati- tur, vt neque illas iuſte vitent, neque ab illis iuſti vitentur: Sic ſunt in Eccleſia homines mali, vt in corpore humano humo- res mali, qui interdum exeunt ex corpore.

DE NATVRA & gratia, Cap. xviii.

Sicut enim oculus corporis etiā pleniffime ſanctus, niſi cū candore lucis adiutus, non poteſt cernere: Sic homo etiā perfectiſſime iuſtificatus, niſi aeterna luce iuſtitiae diuinitus adiuuetur, recte non poteſt vinci.

H h iij

AVGVSTINI

CAD IVLIAN. COMITEM DE
PERFECTA IUSTIT.

Serpens.

Quemadmodum serpentis quoddam genus cum it ad bibendum, priusquam ad fontem venit, omne venenum euomit: Ita Christianus cum ad orandum accedit, omnem iracundiam & odium proximi deponat.

Ignis.

Non cum ferueat calefacit ignis, sed quoniam feruet Nec ideo bene currit vt rotunda sit, sed quia rotunda: Sic nemo propterea bene operatur vt accipiat gratiam, sed quia accipit.

CDE SPIRITV ET LITERA AD
MARCELLVM CAP. III.Aque im-
petus.
Obex.

Sed ubi sanctus non adiuvat spiritus, inspirans propter cupiscencia mala concupiscencia bonam, hoc est, charitatem diffundens in cordibus nostris, profecto illa lux quamvis bona, auget prohibendo desiderium malum. Sicut aque impetus si in eam partem non cesset influere, vehementior sit obice proposito, cuius molem cum euicerit, maiore cumulo precipitatus, violentius per prona peruoluitur.

CAPITE. XXVIII.

Stella.

Sicut non impediunt a vita aeterna iustum quaedam peccata venialia, sine quibus haec vita non ducitur: Sic ad salutem aeternam nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficilime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Verumtamē sicut in regno Dei velut stella ab stella in gloria differunt sancti: Sic & in damnatione poenae sempiternae tollerabilis erit Sodoma, quam alteri ciuitati, & erunt quidā duplo amplius quibusdam gehennae filij.

CIN PROL. DE FIDE AD PETRVM.Patria.
Rectū iter
Error.

Tale quippe est, vt sine vera fide quisque velit deo per contemptum seculi placere, quale si quisquam tendens ad patriam, in qua se scit beate esse victurum, relinquat itineris rectitudinem, & improvidus se detur errorum, quo non ad beatam ciuitatem perueniat, sed in praecipitium cadat, ubi non gaudium peruenienti datur, sed cadenti interitus inferatur.

CIN REGVLA CLERICORVM.

SIMILIA.

245

Si enim frater tuus vulnus habeat in corpore quod vult occultari, cum timet secari, nonne crudeliter a te sileretur, ac misericorditer indicaretur? Quanto ergo potius debes manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde.

Vulnus.

Prudentia te docet, vt in cunctis semper idem sis tam in prosperis, quam in aduersis. Sicut manus quae eadem est, & quum in palmam extenditur, & in pugnam restringitur.

Prudentia
Manus.CLIBRO MEDIT. CAP. XXII.

Scripturarum sanctarum amœna prata ingredior, viridissimas sententiarum herbas exarando carpo, legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandem, in alta memoriae sede repono. Vt tali modo dei dulcedine gustata, minus istius miserimae amaritudinis sentiam.

Dulcedo
Amaritudo.CIN IOANNEM TRACTATV. V.

Si superbus fuerit minister, cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum christi: quod perillum fluit, purum est, quod per illum transit, liquidum est, veniat ad fertilem terram, puta quia ipse lapidens est, quia ex aqua fructum ferre non potest, per lapideum canalē transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, sed tamen horreū plurimum fructum affert. Spiritus enim virtus sacramenti ita est, vt lux, & ab illuminādis pura excipitur, & si per immundum transeat, non inquinatur.

Lapidetus
canalis.
Lux.CTRACTATV. XVIII.

Tales sumus quasi lippientes, cum producatur ad videndum lumen, si forte antea visum omnino non habebāt, & recipiunt eundem visum, per diligentiam medicorum utcumque reparare, & cum probare vult medicus, quātū salutis eis accesserit, tentat & eis ostendere, quod videre desiderant, & non poterant. Et cum viderint fulgorem, in ipso reuerberantur quodāmodo, & respondēt medico demonstranti: Iam iam vidi, sed videre nō possum. Quid ergo facit medicus? Reuocat ad soluta, & addit collyrium, vt ad illud quod visum est, & videre nō pōt, desiderium nutriat, & in ipso desiderio curetur plenius, & si qua mordacia reparandae sanitati adhibetur, fortiter ferat, vt amore illius lucis accensus, dicet sibi: Quando

Lippientes.

Collyriū.

AVGVSTINI

Precepta
iustitiæ.

erit vt illud firmis oculis videā, quod faucijs infirmisq; non potuit. Vrger medicū & rogat, vt curet. Ergo fratres si forte tale aliquid. Est in cordibus v estis, si vtiq; exexistis cor vstrū ad videndū verbum, & ipsius luce reuerberati, ad solita recidistis, rogare medicū, vt adhibeat collyria mordacia præcepta iustitiæ. Est quod videas, sed nō est vnde videas. Non mihi antea credebas, quia est quod videas, duce quodā rationis adductus propinquasti, intendisti, palpitasti refugisti. Scis certe enim quod videas, sed idoneū nō te esse qui videas. Ergo curare. Quæ sunt collyria, noli mētiri, noli periurare, noli adulterari, furari. Sed cōsuesti, & cū aliquo dolore à cōsuetudine reuocaris, hoc est, quod mordet, sed sanat. Nā dico tibi liberius ex timore & meo & tuo, si curari restiteris, & esse idoneus ad persuadendū hac luce neglexeris valetudine oculorū tuorū, tenebras amabis, & amādo tenebras, in tenebris remanebis, & remanēdo in tenebris etiā in tenebras exteriores p̄iiceris: ibi erit fletus & stridor dentium.

IN IOAN. TRA. XII.

Gutta.
Grana.
Sentina.
Fluctus.

Quomodo minuta plura peccata, si negligātur, occidūt, minūtæ sunt guttæ, quæ flumina implēt, minuta sūt grana arena, sed si multa arena iſonatur, premit & opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod facit fluctus irruēs. Paulatim p sentinā intrat, sed diu intrando, & nō exhauriēdo mergit nauiū. Quid est aut exhaurire, nisi bonis operib; agere, vt nō obruat p̄ciā, gemēdo, ieiunādo, tribuēdo, ignoscendo?

DE VERBIS DOMINI SECVN-
DVM IOANNEM. SERMO. LXVIII.Purpura
Diadema.

Veluti si quis nostrū aut purpurā, aut regale diadema iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Quum vero ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea simul cum rege adorare contempserit: Ita etiam in crastino domino humanitatem non solam aut nudam, sed diuinitati suæ vnītā vnū Dei filiū, Deū verū, & hominē verum qui adorare contempserit, æternæ mortis p̄nam patietur.

SERMO. LIX.

Curemur fratres. Si nec medicum agnoscimus, nō in eū tanquam phrenenci s̄uamur, non ab eo tanquā latargici

SIMILIA.

246

auertamur, Multi s̄uendo, multi dormiēdo perierūt: phrenetici sunt qui non dormiendo insanunt: latargici sunt, qui multum dormiendo premuntur. Proius tales sunt homines latargici similes, qui non s̄uunt in Christum, nec maliciosi sunt aduersus Christianos, sed tātum differendo, lāguēscūt verbis somnolētis in lucē oculos extēdere pigrescūt, & qui eos excitare volūt, molesti sunt. Recedite à me, ait latargicus. Quare? Dormire volo. Sed ille: morieris, inde. Ille amore somni, mori volo, responderet. Et charitas desuper: Nolo. Plurq; istū charitatis affectū exhibet etiā filius senis patri iroritur, post dies paucos, iam vtiq; ætate finita, si latargicū videt, & latargico morbo premi suū patrem agnoscit, medico dicente sibi. Excita patrem tuū, noli eum permittere dormire, si vis vt viuāt, adest puer senis, pulsāt, vellicat, p̄ngit, pietate molestus est, nec mori cito permittit cito moriturū, & si viderit vt aliquādo plures dies viuāt cū discesserit successurus, Quāto maiore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos dies in hoc mundo, sed apud Deū, in æternū viuamus? Quidā veterana peccati cōsuetudine, tanq̄ latargico somno abdurati. At em̄ quibusdā ista non prosunt, nunquid ideo negligēda est medicina, quia nonnullorū est insanabilis pestilētia? Sed attēde q̄ multi sunt de quorū salute gaudemus. Nō omnis qui parit, amicus est, nec omnis qui verberat, inimicus. Meliora sūt vulnera amici, q̄ volūtaria oscula inimici. Melius est cū seueritate diligere, q̄ cū lenitate decipere. Vtilius esuriētis panis tollitur, si de cibo securus, iustitiā negligebat, quā esuriēti panis si agitur, vt iniustitiā seductus acq̄iescat. Et q̄ phreneticū ligat, & qui latargicū excitat, abobus molestus, abobus amat. Quis nos pōt aplius amare, q̄ de? Et tñ nos nō solum docere suauiter, verū etiā salubriter terrere nō cessat, fomentis lenibus quib; consolatur, sape etiā mordacissimum medicamentū tribulationis adiungēs, Excreet fame patriarchas pios, populum contumacē p̄nis grauioribus agit. Non aufert ab Apostolo stimulum carnis, tertio rogatus, &c.

Medicina.

Fomenta.

Et noueris aliquando forem auertendum p̄conibus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem p̄cora errantia reuocare.

Fur.

Infans.

DE VERBIS DOMINI secundū Ioan. 64.
Infans natus si possit verba loquēis intelligere, cum ipse loqui nō possit, nec ambulare nec aliquid agere, sed sicut eum videmus infirmum, iacentem, indigom opis alienae, tamen modo intelligere possit eum, qui sibi loqueretur, & diceret ei: Ecce sicut me vides ambulātem, operantem, loquētem, post paucos annos, talis eris: attendens se & illum, quāvis quod promitteretur videret, tamen suam cōsiderans infirmitatem, non crederet, & videret tamen quod promitteretur. Nobis autem tanquā, infantibus in hac carne atque infirmitate iacentibus, & magnum est quod promittitur, & non videtur, & erigitur fides qua credimus, quod non videmus, ut mereamur videre, quod credimus.

Vivēs saluus

Pone hic hominem viventem saluū, nullas pecunias patientem, si donaret quisquā, ut semper sic esset, & hoc bonum non desineret: quantum gauderet, quātū extolleretur, quomodo se non caperet letitia sine poena, sine cruciatu, sine fine vitæ. Si hoc nobis solum promitteret, quod dixi mō, quibus potui verbis descripsi & commendavi, quanti erat emendum, si venale esset, quantum dandum erat ut emeretur? Sufficeret quicquid haberes, etiam si totum mundum possideret: Et tamen venale est, eme si vis. Tantū valet, quantum habes. Ad aliquid ergo magnū & pretiosum cōpares aurum, vel argētum, vel pecuniā, vel fructū aliquos pecorū vel frugū, q̄ in tua possessione nascuntur, ut emerēs nescio quid hoc magnum & præclarum quæ viueres in hac terra felix. Et hoc eme si vis. Noli quærere quid habeas, sed qualis sis. Res ista te valet, quantum est tu. Te da, & habes eam. Si malus es, dando te illi, bonus eris.

Felix.

DE VERBIS DOMINI IN EVANGELIO
secundū Matthæū, Sermone. ix.

Secatio.

Vitio.

Miles

Secari & vii se homines patiuntur, ut dolores non eter-
ni, sed aliquāto diuturnioris ulceris acriorum dolorum precio redimantur: in languida & incerta vacationis brevis fine atque ultimæ vitæ. Immanissimis bellis miles atteritur: pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quā in ocio quieturus. Quibus tempestatibus & procellis: quā horribili & tremende secutitæ cœli & maris importuni sunt mer-

catores, ut diuitias vêtosâs acquirant, maioribus, quā quibus acquisiti sunt periculis & tempestatibus plena? Quos æstus: quæ frigora: quæ pericula ab equis, à fossis, & præcipitijs, à fluminibus, à feris perferunt venatores: quem laborem esuriendi & sitiendi: quantas vilissimi & sordidissimi cibi & potus angustias, ut bestiam capiant: & interdum nec ipsius bestie carnes propter quam hæc tantas sustinent epulis necessarias. Quāquam & si aper ceruusq; capiatur: magis suave sit venantis animo, quia captus est: quā comedētus palato quia coctus est. Quātis cruciatibus prope quotidianarum plagarum tenera pueroꝝ ætas subditur? Quātis etiam scholis vigiliarum, & abstinentiæ molestijs exercentur: non propter discendam sapiētiā: sed propter opes honorisq; vanitatis: ut numeros, & literas, & disertas fallacias eloqui discant? Sed in his omnibus qui hæc non amant: eadē gravia patiuntur. Qui verō amant, eadem quidē, sed non gravia pati videntur. Omnia enim sæva & immania, prioris facilia, & prope nulla efficit amor. Quātō ergo certius ac facilius ad verā beatitudinē caritas facit? quod ad miseriam quātū potuit cupiditas fecit? Quā facile toleratur quælibet aduersitas tēporalis: ut æterna poena vitetur: æterna requies comparetur? Non immerito ille vas electiōis cū ingenti letitia dixit. Non sunt condignæ passionēs huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, Ecce vnde illud: Iugum suave est: & sarcina levis. Et si angusta est paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit psalmista: Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. Sed quæ dura sunt laborantibus: eisdem ipsi mitemunt amantibus.

SERMO XLIII

Quando possumus de diuinis opibus quæ leguntur, intellectum alicuius mysticæ significationis exculpere, quasi de abstrusis fauoribus mellis, mella producimus, vel Christi discipulos imitantes, spicas manibus conficamus, ut ad spicæ latentia grana proveniamus, & in eis vitā inueniamus. Nauicula, id est, Ecclesia, turbatur fluctibus in profundo: sed quia CHRISTVS erat in monte, non potest mergi, turbulētū mare hoc seculum cogitare. Vnde ascendit su-

Mercatores.

Venatores.

Tenera puerorum ætas.

Abstrusa spicæ.

Nauicula.

AVGVSTINI

Mare.

per nauticam, cum persecutio venit. Sed in his tentationibus erigantur antennae, id est, crucis CHRISTI, simplex conuersatio & pura confessio, tanquam candentia vela religuntur. Et haec vela nostra fluctibus abluantur, vestis: tēdatur, ut sine macula & ruga inueniatur. Quantumlibet mare seuiat, ventus incumbat, inter fluctus & fluctus navis ista turbetur: tantum non mergatur & curret. Denique postquam navis haec aedificata est, in Ierusalem atque inde in medio pelagi huius fermentis emissa est, aestuantium volui vndarum, & furentium flabra ventorum dum eam huc atque illuc circūferunt, omnium gentium litoribus appulerunt, peregrinas merces, quascūque inuenit, aduexit. Quid enim tam peregrinum in terra nostra, quam per poenitentiam, remissio peccatorum & caelorum regnum?

Poenitētia

Operari?

Ager dominicus.

Aerumnosa vita.

SERMONE XVI.

Quando laborat cum gaudio operarius in agro: Quādo attendit in arborem, & fructum videt, quando attendit segetem & fructuare prospicit vbertatem, nō sine causa laborauit, non sine causa dorsum incuruauit, nō sine causa manus attriuit, frigus & aestus tolerauit, hoc est quod ait Apostolus, ut cum gaudio hoc faciant, non cum tristitia. Non enim expedit vobis, sed illis, si cum tristitia faciunt. Simul ergo in agro dominico opemur bonū: ut simul deinde gaudeamus.

SERMONE XVII.

Quum sic ametur ista aerumnosa vita, quā sit amanda aeterna vita? Amas istā vitā ubi laboras, curris, satagis, anhelas, & vix enumeratur quae necessaria sunt in misera vita, Seminare, arare, nouellare, nanigare, molere, coquere, texere, & post haec omnia finire habes vitam. Ecce quae pateris in misera ista, quam diligis, vita, & putas te semper victurum, & nequaquam moriturum? Templā, saxa, marmora ferro plumboque consolidata, tamen cadunt, & homo neque putat se moriturum: dies mali hic sunt. Non sunt dies mali quos agimus, in corruptela huius carnis in tanta vel sub tanta sarcina corruptibilis corporis, inter tantas tentationes, inter tantas difficultates, ubi falsa voluptas, nulla securitas gaudij, timor torques, cupiditas auida, tristitia arida? Ecce quā

SIMILIA.

248

malos dies, & nemo vult finire dies malos, multumque rogāt hinc deum homines ut viuant. Quid est autem diu viuere, nisi diu torqueri? Quid est aliud diu viuere, nisi quā malos dies, malis diebus addere? Et cum crescunt pueri, quasi accedunt illis dies, & nesciunt quia minuuntur, & ipsa est falsa computatio. Crescentibus enim decedunt dies potius, quam accedunt. Constituit alicui homini nato, verbi gratia 80. annos, quicquid viuere, de summa minuit. Et septi homines gratulantur plurimis natalitijs, tam suis quā filiorum suorum. O virum prudentem, si tibi vinum minuatur in vtre, tristis: dies perdis & gaudes? Mali ergo sunt dies, & ea peiores, quia diliguntur. Sic blanditur hic mundus, ut nemo velit finire aerumnosam vitam: vita bona, non est nisi beata. Vita beata esse nō potest, nisi aeterna, ubi sunt dies boni, non multi, sed vnus.

Natalitia.
Ironia.

IN IOANNEM TRACTAT V. XVIII.

Cum scribimus literas, facit eas primo cor nostrum, deinde manus nostrae, literae fiunt primo a corde, deinde a corpore nostro. Manus seruit imperanti cordi: easdem literas facit & cor & manus. Nunquid aliās cor, aliās manus? Nam aliud est manus, aliud cor. Eadem quidē facit manus, sed non similiter. Cor enim facit eas intelligi inuisibiliter, manus autem visibiliter. Ecce quomodo fiunt eadem & dissimiliter: Sic pater facit quae filius similiter.

TRACTAT V. XX.

Attende candorem lucis, in caelo est, & expandit candorem per terras omnes, per maria omnia, & vtiq; corporalis lux est: Si separas candorem solis a sole, separa verbum a patre. De sole loquor, lucernae vna flammula tenuis, quae vno statu possit extinguī, spargit lucem suam super cuncta quae subiacent, vides lucem sparsam a flammula generatā, emissionem vides, separationem non vides. Intelligite fratres sic trinitatem, patrem, filium, spiritum sanctum, sibi cohaerere, & omnia opera vnius Dei esse, haec esse patris, haec filij, haec esse spiritus sancti. Caput omnium morborum superbia, quia caput omnium peccatorum superbia,

Candor
solis.
Lux.
Lucerna.

AVGVSTINI

TRACTATV XXVIII.

Medicus.

Medicus quando ægritudinē discit, si curet quod per aliquā causam factū est, & ipsam causam, per quā factū est non curet, ad tempus videtur mederi. Causa mouēte, morbus repetitur. Verbi causa, apertius hoc dicam. Humor in corpore scabiem vel vlcera gignit in corpore, sit magna febris, & non parvus dolor. Exhibentur quædam medicamēta, quæ scabiem compescant, & feruorem illum vlceris sedent, & adhibentur & proficiunt. Vides hominem qui fuit vlcerosus & scabiosus sanatum: sed quia humor ille non eiecctus est, rursus ad vlcus redit. Cognoscens hoc medicus purgat humorem, detrahit causam, & nulla erūt vlcera. Vnde ergo abundat iniquitas? Per superbiam. Cura superbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo causā omnium morborum curaretur, id est, superbia, descendit, & homo factus est filius DEI.

Vlcerosus.
Scabiosus.IN EVANGELIVM IOANNIS
CAP. VIII. TRACTATV XLI.Medicus.
Ægritudo

Quomodo odit medicus ægritudinem ægroti, & id agit curando, ut ægritudo pellatur, æger leuetur: Sic DEVS, gratia sua hoc in nobis egit, ut peccatum consumatur, homo liberetur.

IN EVANGELIVM eiusdē, tracta. XLVI.

Inde ergo lædit, vnde mala facit, nō vñ bona dicit. Qui malefacit, non prædicat de cathedra CHRISTI, inde lædit vnde malefacit, nō vñ benedicit. Botrum carpe, spinā caue. Nunquid colligunt de spinis vitam, aut de tribulis ficus, botrum carpe, spinam caue. Quia botrus aliquando de radice vitis exortus, pendet in sepe. Crescit palmes: inseritur spinis, & portat fructum spinam non suam. Non enim spinam vitis attulit, sed spinis palmes incubunt. Noli interrogare nisi radices. Quare radicem spinæ, extra inuenies à vite. Quare originem vitæ, vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moyfi vitis erat, Phariseorum mores spinæ erant. Doctrina verò per malos, palmes in sepe. Botrum inter spinas cautē lege, nedum quæris fructum, faceres manum. Et cū audis bona dicentem, ne imiteris malefacientem. Quæ dicunt, facite: legite vitas: quæ autem fa-

Botrus.
Spina.

SIMILIA.

249

ciunt, facere nolite, caute spinas

Sicut ut sit species visibilis panis, multa grana in vnum consperguntur, tanquā fiat illud, quod de fidelibus ait scriptura: Erat illis anima & cor vnum in Deum: sic & de vino fratres recolite vnde sit vinum: grana multa pendent ad botrum, sed liquor granorum confunditur: Ita dominus IESVS CHRISTVS nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysticiū pacis & vnitatis nostrę in sua mēla cōsecrauit.

Quemadmodum ex multis granis vnus conficitur panis, & ex racemis multis vnus calix exprimitur: Sic ex multis fidelibus vnum corpus mysticiū integratur. Enimuero sicut ex multis mēbris & partib⁹ vnūquodque corpus cōstituit: Ita ecclesiæ vnitatis ex diuersis personis conficitur, videlicet ex præceteris, p̄destinatis, vocatis, iustificatis, & glorificatis. Quos enim præciuit Deus, hos & prædestinauit, &c.

LIB. V. DE baptismo.

Sicut enim Iudas cui buccellam tradidit domin⁹, non Iudæ buccellam accipiendo, sed male accipiendo locum in se diabolo præbuit: Sic indigne quisque sumēs dominici sacramētum, non efficit ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia nō ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim domini & sanguis domini nihilominus erat illis quibus dicebat Apostol⁹: Qui enim māducabit indigne, iudiciū sibi māducet & bibet.

LIB. II. DE SERMONE domini in monte.

Sunt autem hypocritę simulatores, tanquā prenuntia tores alienarum personarum: sicut in theatricis fabulis: Nō enim quę agit partes Agamemnonis in tragœdia (verbi gratia) siue alicui⁹ alteri⁹ ad historiam, vel fabulam quę agitur pertinentis verē ipse est, sed simulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in ecclesijs, vel in omni vita humana, quisquis se vult quod est, non esse, hypocrita dicitur. Simulat enim iustum se, & non exhibet, qui totum fructum in laude hominum ponit.

LIBRO QVAESTIONVM VETERIS ET
nouī testamenti, quæst. cxx.

Quā enim anima ab esu, & potu nimio fuerit liberata, tunc se melius cognoscit. Sicut enim in speculo sordido non se talē homo aspicit, qualis est: Ita & esca, & crapula si siue-
sordidū.

AVGVSTINI

rit grauius, alterum se sentit, quàm est.

DE SALVTARIBVS documentis cap. xxxv.

Sicut enim equis frena sunt imponenda: Ita corpora nostra ieiunijs, vigilijs, & orationibus, sunt infrenanda. Nam quemadmodum aurige si frena laxauerint, per præcipitia ducti sunt: Ita & anima nostra cum ipso corpore, si ei frenum non imponueris, ad inferni præcipitia delabitur.

CIN IOAN.

Frates vt à peccato sanemur, Christum crucifixum intueamur. Quomodo qui intuebantur serpentem æneum in deserto, non peribant morsibus serpentum: Sic qui intuentur fidem Christi mortem, sanantur morsibus peccatorum.

DE VERA innocentia cap. cxciij.

Verbi Dei auditor similis esse debet animalibus quæ ab hoc quod ruminant munda esse dicuntur, & non pigre cogitare quæ in alio cordis accipit, & cum audit sit similis edenti, cum audita in memoriam reuocat, sit similis ruminanti.

DE SCALA paradyssi cap. x.

Quid prodest lectione continua tempus occupare, sanctorum gesta & scripta legendo transcurrere, nisi ea masticaudo & ruminando succum bibamus, & transglutinando vsque ad cordis intima transmittamus, vt ex ijs diligenter confideremus statum nostrum, & studeamus eorum opera agere, quorum facta & verba cepimus lectione?

SERMO. iiii. de tempore.

Anima. Denique infelices Iudæi, & plus infelices hæretici, dum solum literæ aspiciunt sonum, quasi corpus sine anima: Ita sine viuificante spiritu mortui remanserunt.

THOMI. xv. de lx. populari.

Caput. Considerate & videte quomodo quid fiat in nobis carnaliter, quando sanum est caput, quomodo congaudent omnia membra, & placet sibi de singulis illis membra cætera. E contrario autem, quando patitur vnum membrum, contumescunt omnia membra. Ecce spinam calcit pes, quid tam longe ab oculis, quàm pes longe est à loco, proximus charitatis affectu. Modicum pungit spina, perparuum locum tenet in pede, vide, quomodo illuc conuertuntur omnia membra. Primo ipsa spina dorsum incuruat se, & deponunt se omnia membra.

SIMILIA.

250

bra. Nunquid oculi cessant quærere? Nunquid aures cessant audire? forte alij qui videt vbi sit, dicunt: ecce ibi est, statim hoc audiunt aures, & sequuntur consilium, ibi & oculi quærunt, & manus operantur, & vt dixi, totum corpus illuc incuruat, & nihil vacat in homine ad subueniendum. Et solum in pedem factum est vulnus, & totum quod est in homine, opera tur. Sana sunt omnia membra, pes dolet, & omnia simul.

LIB. II. DE SERMO. domini in mon.

Seminant triticum, & spinas metunt qui bona præcipiunt, & mala faciunt. Non ergo qui eos audiebant, quæ ab eis dicebantur, de spinis legebant vvas, sed per spinas de vite legebant vvas, tanquàm si manus aliquis per sepe mittat, vt certe de vite quæ sepi fuerit inuoluta vnam legat, non spinarum est fructus iste, sed vitis.

CIN SERMO. de Sampson.

Vulpes caput, ligatis caudis ignem apponit. Caudæ vulpium quid sunt, nisi posteriora hæreticorum, qui prima habent magna, blanda & deceptoría opera, posteriora ligata, id est, danata, & in ignem in fine trahentia, vt eorum fructus & acta esumant, qui suis seditionibus acquiescunt. Quid aliud est vulpem capere, nisi hæreticos diuinæ legis autoritate devincere, & sanctarum scripturarum testimonijs velut quibusdam vinculis, alligare atque constringere?

SERMO. iiii. DE VERBIS APOSTOLI. Nos loquimur.

Opus itaque agricolæ est, vt aquam ducat cum rigat: non autem opus eius est, vt aqua per decliuiam prolatur, sed illi qui omnia in mensura, & numero, & pondere disposuit. Itaque opus agricolæ est, vt surculus euellatur ex arbore, terræque mandetur: at non opus eius est, vt succum imbibat, vt germen emittat: vt aliud eius solo figat, quo radicem stabiliat: aliud in auras promineat, contra robur nutriat, ramosque diffundat, sed illi qui dat incrementum. Medicus agro corpori alimentum adhibet, & vulnerato medicamentum. Primum non rebus quas creauit, sed quas creatas opere creatoris inuenit. Deinde cibum vel potum præparare potuit, & ministrare. Num plastrum formare, & medicamenta illico apponere. Num ex his quæ abhibet, operari, & creare vires vel carnem

AVGVSTINI

Operatio. potest: Natura id agit in interiore motu, nobisq; occultissimo. Omnium tamen si Deus subtrahat operationē intīmā quā eam substituit & facit, continuo tanquā extincta nulla remanebit. Quapropter cum Deus vniuersam creaturam suā bipertito quodammodo opere prouidentē (de quo in superiori libro locuti sumus) & in naturalibus, & in volūtarijs motibus administret, creare naturam, tam nullus angelus potest, quā nec seipsum. Hoc autem sicut vos, recordari certum sum: sic exposuimus vobis: quia nos qui forinsecus loquimur ad aures vestras, ita sumus quasi operarij adhibentes culturam forinsecus ad arborem: Sed incrementum dare non possumus: nec fructus formare. Ille autem qui vos creauit & redemit, & vocauit per fidem, & spiritum suum, habitans in vobis: nisi loquatur vobis intus, sine causa nos perstrepiamus. Vnde hoc apparet? Quia cum multi audiunt, non omnibus persuadetur, quod dicitur, sed illis solis quibus intus loquitur Deus. Ille autem intus loquitur: qui ei locum præbet. Illi autē Deo locum præbent, qui diabolo locum non præbent. Habitare enim vult diabolus corda hominū, & eloqui ibi omnia quæ valent ad seductionem. Sed quid ait dominus **IESVS**? Princeps huius mundi missus est foras. Vnde missus est? Nūquid extra cælum & terram? Nunquid extra fabricam mundij? Non. Sed extra corda credentium foras misso inuasere habitat redemptor, quia ipse redimit qui creauit. Et diabolus iam forinsecus oppugnat: non vincit illū qui intus posidet. Forinsecus autem oppugnat immitendo varias tentationes. Sed ille nō consentit, cui Deus intus loquitur. & vntuo quam audit, docet.

DE VERBIS Apostoli.

Oculus cæci. Sicut enim in oculo cæci in nocte vitium cæcitatē est, sed non apparet, nec discernitur inter videntem & cæcū, nisi luce veniere. Sic in puero vitium esse non apparet, donec ætatis prouectioris tempus occurrat.

DE VERBIS domini secundum Lucam. Ser. xxxi.

Debitor. Prouisorij suorum nobis chirographū fecit, nō debēdo, sed promittēdo, debitorē se fecit Deo. Id est, nō mutuo accipiēdo. Nō possumus ergo ei dicere: Redde quod accepisti, quo-

SIMILIA.

251

nā quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Nō possumus dicere: Redde quod accepisti: sed redde quod promissisti. Inde ē quod audemus dicere: Adueniat regnum tuum. Promissisti patribus, sed cautionem fecit quam legemur & nos.

DE VERBIS domini secundum

Lucam. Ser. xxxii.

Area. Multi auditis, pauci obauditis. Arcam video, & granaq; ro, & vix videntur grana, quando area trituratur: Sed venturum est ut ventilentur, pauci ergo saluantur in comparatiōe multorum periturorum. Nam & ipsi pauci magnam massam faciuri sunt, cum venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, & mundabit arcem suam, frumenta recondet in horreo, paleam autem cōburet igni inextinguibili. Nō subfannet palea granū, hoc verū loquitur, neminem fallit.

IN EPISTOLAM ad Galatas. CAP. VI.

Medicamē Nec omnino vllum medicamētum sanat, nisi quod oportune adhibueris. Multi postea cogitantes quæ audierūt, tū oportet se grauius & seuerius exerceant, & quamuis perturbatio- tunc adhi- res à medico viderentur abscedere, paulatim verbi vigore i- bendum. medullas penetrante, sanati sunt: quod non fieret, si semper expectaremus periclitantem putrescentibus membris, quādo eum liberet aut secaret. Quod nec ipsi corporis medici attendunt, qui terrenæ mercedis intuitu curant. Quoties enim quisque reperitur, qui ferrum eorum aut ignem non ligatus expertus sit, cum & illi rariores sint, qui volentes ligati fuerint: plures enim resistentes, & mori se malle clamantes, quā illo curari modo, vix lingua ipsa eorum relicta libera omnibus membris constrinxerunt neque ad suum, neq; ad relaxantes, sed ad ipsius artis arbitrium, quorum vocibus conuictisq; dolentium nec commouetur curantis animus, neq; secantis manus. Medicinæ autem cœlestis ministri aut per odiorum trabem cernere stipulam in oculo fratris, aut tolerabilis moriē videre peccantis, quasi verbum indignantis audire. Quod non ita accidisset, si tam sanum animum curando alterius animo adhiberemus, quā sanis manibus illi medici aliena membra pertractant.

Sermo. CXLVI.

Munera. Ut acceptis muneribus iudices nō ita cito proferat sententiam. Munera. Iiij

AVGVSTINI

tentiam, & fatagunt si possunt concordare partes: ita dominus facit cum ijs quorum munera dantur pauperibus.

Oeconomo. Vt oeconomus non facile eijcit & absoluit cito fidelis seruum: sed cupit remorari: Ita dominus patitur quàm diutissime, si quis fuerit fidelis ministrator.

LIBRO. C. HOMILIARVM, SER. VIII.

Sicut oliua & vna, priusq̃ ad vsum valeant humanum, premi debent in torculari: Ita debet homo persecutionem pati, priusq̃ idoneus sit ad regnum coelorum.

DE TEMPORE BARBARICO CAP. III.

**Aurum.
Palea,
Ignis.**

Si aurum es, quid times paleam? quid times ignem? Si mul quidem eritis in fornace, sed ignis paleas in cineres vertit, tibi sordes tollit. Si frumentum es, quid times tribulam? Non apparebis qualis antea eras in spica nisi tribula conterendo à te separauerit paleas. Si oleum es, quid times pressuram preli? Non declarabitur species tua, nisi etiam pondus lapidis à te separauerit amurcam. Verumtamen interroget se se vnaquęque anima, & videat si iuste patitur, proferatur statera iustitię, appendatur amor mundi cum amore Dei.

LIBRO. II. DE SENTENTIA B. IACOBI

APOSTOLI AD HIERO. CAP. I. De eo quod scriptum est: Qui totā legē seruauerit, &c.

Prolapsus in puteum Eleganter autem dictum esse narratur, quod huic rei satis apte conuenit. Cum quidam ruiisset in puteum, ubi aqua tanta erat, vt eum magis exciperet ne moreretur, quàm suffocaret, ne loqueretur: accessit alius, & eo viso admirans, ait: Quomodo huc cecidisti? At ille: Obsecro, inquit, cogita quomodo hic me liberares: nō quomodo huc cecideri queras? Ita quoniam fatemur, & fide catholica tenemus, de reatu peccati tanquam de puteo etiam paruuli infantis animā **CHRIST**i gratia liberandam satis est ei q̃ modum quomodo salua fiat nouimus, si etiam nunquam quomodo in malum illius deuenerit, nouerimus.

DE VERB. B. IACO. APO. Ante omnia nolite iura. Ser. XXVIII.

Ambulans

Fac te ambulare in alio loco, ubi à parte dextera speciosa sit terra, nec vsquàm angustias patiaris à sinistris, princeps locus est: ubi eligis ambulare. Super finem terrę in la-

SIMILIA.

252

bio precipitij, an inde longe? Puto inde lōge: Sic & qui iuratur, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia humanis: Si offenderis, deorsum is, si lapsus fueris, deorsum is.

DE XII. ABYSSIONVM GRADIBVS, GRADV VI.

Paxillus. Paxillus nisi bene fixus firmiter alicui fortiori adhære-at, omne quod in eo pender, cito dilabitur, & ipse solutus à rigore suę firmitatis cum oneribus ad terrā dilabitur: Sic & princeps nisi suo conditori pertinaciter adhæserit, & ipse, & omnis qui ei consentit, cito deperit.

IN EPISTOLAM IOANNIS TRACTA. IIII.

Sicut si velles implere aliquem sinum, & nosti quā magnum sit quod dabitur, extēdas sinum vel sacci, vel vtris, vel alius rei, & extendendo facies capaciorem: Sic Deus diffendendo extendit desiderium, desiderando extendit animam, extendendo facit capacem eorum quę oculus non vidit, & auris non audiuit.

TRACTA. IIII. IN EPIST. IOAN.

Interior ergo magister est qui docet, **CHRISTVS** docet Inspiratio ipsius docet. Vbi illius inspiratio & illius vnctio non est, forinsecus inaniter perstrepuunt verba: Sic sunt ista verba fratres, quę forinsecus dicimus, quomodo est agricola ad arborem. Forinsecus operatur, adhibet aquam, & diligentiam, culturę, quamlibet forinsecus, adhibet. Nunquid poma format? Nunquid nuditatem lignorum vestit vmbra foliorum? Nunquid tale aliquid intrinsecus agit? Sed quis agit hoc? audite agricolam Apostolum, & videte quid sumus, & audite magistrum interiorem. Ego plantauit, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus, siue plantemus, siue rigemus, loquēdo, non sumus aliquid: sed ille qui incrementum dat Deus, id est vnctio illius quę docet nos de omnibus. Nos qui forinsecus loquimur ad aures vestras, ita sumus quasi operarij adhibentes culturam forinsecus ad arborem, sed incrementū dare nō possumus, nec fructus formare. Ille autē q̃ nos creauit, & redemit, & vocauit per fidē, & per spiritū suū habitans in nobis, nisi loquatur vobis intus, sine causā nos perstrepuimus.

**Inspiratio
Agricola.**

Vnctio.

AUGUSTINI

IN EPISTOLAM IOANNIS TRACTATV. IX.

Ferramentū medicū

Timor Dei sic vulnerat, quomodo medici ferramentū putredinem tollit, & videtur quasi vulnus augere. Ecce putredo quando erat in corpore, minus erat vulnus, sed periculofum. Accedit ferramentum medici, minus dolebat illud vulnus quod dolet, modo cum curatur, quod si non curaretur. Sed ideo plus dolet, accedente medicina, ut nūquam doleat succedere salute. Occupet ergo cor tuum timor, & inducta charitate succedat cicatrix ferramenti medici. Talis est medicus, ut nec cicatrices appareant, tu subde te dextræ ipsius. Nam si sine timore es, non poteris iustificari. Opus ergo est ut primò timor intret, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas sanitas.

TRACTATV. IX.

Lac. Sugens.

Nūnc videmus in mutis animantibus, in irrationabilibus, ubi non spiritualis charitas, sed carnalis & naturalis est exigi tamen magno affectu de vberibus matris lac à parvulis. Et quis sugens impetum faciat in vbera, melius est tamē matri, quod si non sugat, nec exigit quod charitate debetur. Saepē videmus vbera vaccarū etiā grandiusculis vitulis capite percuti, & prope ipso impetu levari matrū corpora, nec tamen eas calce repellere, sed si desit filius quod sugat, mugitu provocari ad vbera. Si ergo in nobis illa charitas spiritualis, quæ in Apostolo qui ait: Factus sum parvulus in medio vestrū, tamquam nutrix fovēs filios, tunc vos diligimus quando exigitis. Pigros non amamus, quia languentibus formidamus.

Si vnus flatus inflat duas tibias, non potest vnus spiritus implere duo corda, agitare duas linguas? Si spiritu vno, id est, vno flatu impletæ duæ tibie consonant, impletæ duæ linguæ spiritu Dei, dissonare possunt? Est ergo hic quædam concordia, sed auditorem desiderat.

Duæ maritatæ.

Non potest melius explanari, quid inter sit inter duos timores, castum & eum quam foras mittit charitas: nisi ponas duas maritatas, quarum vnā ita constituas volētem facere adulterium, delectari nequitia, sed tamē, ne damnetur à viro, huic onerosa est viri præsentia. Tales sunt, qui timent ne veniat dies iudicii, ne damnentur. Fac alteram amare virum debere illi castos amplexus, & nulla se adulterij immundi-

SIMILIA.

253

tia maculari, optat præsentia viri. Vtraque timet. Vox vna, diversus animus. Illa timet, ne veniat: illa timet ne discedat. O anima quæ sic times deum, ne te damnet, quomodo mulier virum, quam delectat nequitia, quomodo tibi displicet mulier illa, displice & tui tibi. Si fortē habes vxorem nūquid vis, ut sic timeat te vxor tua, ne damnetur abs te, ut delectetur illam nequitia: sed pōdere timoris tui reprimatur, nō damnatione iniquitatis. Castam eam vis, ut te diligat, nō ut te timeat. Exhibe te talem deo, qualem vis habere vxorem. Time tilla ne oculos viri offendant, latet eum, peccat, sed tu nō poteris Deū latere. Vultus eius super faciētes mala. Tu ergo nō times eius oculos, quem fallere non potes? Castus timor ait. Quando venies ad me? cauet, obseruat se à peccato, ne deseratur, non ut puniatur.

Diligendo pulchri efficitur. Quid facit homo deformis & distorta facie, si amat pulchram? Aut quid facit femina deformis, nigra & distorta, si amet pulchrū? Nūquid amādo potest esse formosus? Quando in speculo videt, erubescit faciem suā levare ad illam formosam, quā amat. Quid facit ut pulchra sit? Expectat, & expectando senectū additur, & turpiorem facit. Non est ergo quod des illi consiliū, nisi ut compescat se, & non audeat amare impar imparem. Anima nostra scēda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur. Qualis amor, qui reddat pulchram amante? Deus semper pater est, amavit nos scēdos, ut ex scēdis faceret pulchros. Erimus pulchri amando eum qui pulcherē. Quantum in te crescit amor, tantū crescit pulchritudo, quā ipsa charitas, anime est pulchritudo.

GREGORIUS IN PRAEFATIONE MORALIVM IN IOB. CAP. II.

Fluvius dū per alueū defluit, si valles cōcavas ex latere Fluvius contingit, in eas protinus sui impetus cursum divertit, cūq; illas sufficienter impleverit, repente se in alueum refundit: Sic divini verbi esse tractator debet, ut cū de re aliqua disserit, si fortasse iuxta positam occasionem congruæ edificationis inuenerit, quasi ad vicinam vallem linguæ vndas intorqueat, & cum subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alueum recurrat.

GREGORII.

Vnguenta
Aromata.

LIBRO. I. MORAL. IN IOB. CAP. II. II.

Sicut vnguenta, nisi commota, redolere altius nesciunt, & sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum incendiuntur, expandunt: Ita sancti viri omne quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt. Vnde recte dicitur in Evangelio: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis: nā nō cōtritū leue est: si verō cōteratur, inardescit, & quod in se acerrimum latebat, ostēdit: Sic vir sanctus cum non pulsatur, despicabilis ac levis aspicitur: si qua verō illū tritura persecutionis opprimat, mox omne quod calidū sapit, ostendit, atque in feruorem virtutis vertitur, quicquid in illo ante despicabile infirmūque videbatur.

CAPITE V.

Organum
Cantor
ritus.

Expositio

Seges.
Culmi.
Spica.Cibus.
Potus.

Manna.

Quid est officium corporis, nisi organū cordis? Et quālibet peritus sit artifex cantandi, explere artem non valet, nisi ad hāc sibi ministeria exteriora concordent, quia canticū quod docta manus imperat, quassata organa propriē nō resoluunt, nec artem flatus exprimit, si scissā timis fistula stridet. Quāto igitur grāuius expositionis mēte qualitas premitur, in qua dicendi gratiam si fractura organi dissipat, ut hanc peritiā ars nulla componat?

Hic verborū folia non requiras, cum in templo Dei nemus plantari prohibetur, & scimus, quoties in folijs læte segētis culmi proficiunt, minori plenitudine, spicarum grana turgescunt.

LIBRO. I. CAP. XXI.

Scriptura sacra cib⁹ est nobis in obscuriorib⁹, quod quā si exponendo frangitur, & mandando gloriatur: potus est in locis apertioribus, quia ita absorbetur, sicut inuenitur.

LIBRO. VI. CAP. VII.

Manna habet omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem: & diuinus sermo omnibus congruens, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque vili ter iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporē vertit.

LIBRO. XIX. CAP. XXVIII.

Arcus est scriptura, de qua ad corda hominū sicut ferientes sagittæ, sicut terrentes sententiæ veniunt. Hunc arcum

SIMILIA.

254

Deus tetendit, quia peccatoribus per scripturā minas exhibet, in eo parauit vasa mortis, quia secundum eloquij sui sententiā, eos qui nūc corrigi negligunt, reprobos damnat.

In arcu dum chorda trahitur, cornu curuatur: Sic in eloquio Dei, dum testamentum nouum legitur, duritia veteris testamenti emollitur.

Arcus in manu est, scriptura in operatione.

IN IOB. LIBRO. VIII.

CAPITE. XXXV.

Arbusta plantata priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit, arefacit: At si in altum radix figitur, & terræ humoribus conserpserit solidatur, hoc & manus impellit, sed non lædit, hoc & ventorum flatus inflectendo concutit, sed non euertunt: Ita ne eruatur vita cēpti operis, diutina ac robusta in alto humilitatis figenda est radix cordis, ut cum ab humano ore detractionis vel fauoris aura flauerit, & si in quālibet parte fauor, utcumque incuruat, animum funditus non euellat, sed ad statum suum protinus post inflexionem redeat, si apud se fortis in radice perduret. Quid in rebus excrecentibus pariete surgente robustius? qui tamen si dum construitur paries, impellatur, statim sine labore destruitur, si autem per speciem tēporis ab humore suo exiccati permittitur, sæpe & arietum ictibus minime quassatur: Sic bona nostra & intermpestiue manifesta depereūt, & diutius occultata solidantur.

Non arandum in primogenito bonis. Deuter. 16. Præputia pomorum auferre. Levit. 19.

LIB. XI. CAP. XXVII.

Homines nati in mundo sunt quasi flores in campo. Vita in carne, flos in feno est, homo more floris ex occultis, Flores. & apparet subito in publico, qui statim per mortem trahitur ad occultum, carnis viriditas nos ostendit, sed ariditas pulueris ab aspectibus retrahit.

LIB. XIX. CAP. XXV.

Iustorum vita palmæ comparatur, quia palma inferius tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obuoluta, superius verō visu & fructibus pulchra, inferius corticum suorum inuolutionibus angustatur, sed superius amplitudine

GREGORII

Electorum vita. pulchræ viriditatis expanditur: Sic est electorum vita, despecta inferius, superius pulchra, in initio quasi multis corticibus obuolutur, dum innumeris tribulationibus angustatur: In summo verò illa quasi pulchræ viriditatis, folijs amplitudine retributionis expanditur. Habet palma quoque quò à cunctis arborum generibus differt.

Facies. Corda. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus & corda nescimus, sed si familiari eius locutione coniungimur, vsu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: Ita cum in sacro eloquio historia sola aspicitur, nihil aliud quam facies videtur: sed si huic assiduo vsu coniungimur, eius nimirum mentem quasi ex locutionis familiaritate penetramus: dum enim alia ex alijs colligimus, facile in verbis cognoscimus aliud esse quod intima, aliud quod sonant, tantò enim quisque notitiæ illius extraneus redditur: quàto in sola eius superficie ligatur.

Arbor. Palma. Omnis arbor in suo robore iuxta terram vasta subsistit sed crescendo superius angustatur, & quantò paulisper sublimior, tantò in altum subtilior redditur. Palma verò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliore robore exurgit, & quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summa succrescit: Ita huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in celestibus debiles, protèporali lucro, gloria ad mortè defudare parati sunt, pro æterna gloria ne parùm quidem in labore subsistunt, &c. At contra iustorum vita per palmam signata, qui nequaquam in terrenis studijs sunt fortes, sed longius studiosos se exhibent Deo quàm seculo.

Strutio. **LIBRO VII. CAP. XV.** Strutio volandi speciem habet, sed vsu volandi non habet: Ita hypocritis cunctis intuitibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere vitam sanctitatis ignorat.

Foramen. Hostis. **LIBRO XIX. CAP. XVII.** Si quæ ciuitas contra insidiantes inimicos, magno vallatur aggere, fortibus cingatur muris, in somni munitum custodia, vnum verò foramen tantummodo in munitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui vndiq; inclusus videbatur. Vnde dictum est: Omni custodia serua cor tuum. Iob iustitia induit⁹ est sicut ve-

SIMILIA.

255

stimento vtique quo non vestimur, omni ex parte circumdatur: ita qui se vndique bono opere defodit.

LIBRO XXII. CAP. VI.

Nò est absolutus debitor qui multa, sed qui omnia reddidit, nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc quod est reliquum deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergētibus inchoando prodest longum iter carpere, si non etiā totū valeant cōsummare. Qui ergo æternā vitā querimus, quid aliud q̃ quædā itinera agimus, per quæ ad patriā festinamus? Sed quid prodest quòd carpimus multa, si ea q̃ ad perueniendū restant, negligimur reliqua. More itaq; viatorū nequaq̃ debemus aspicere quæ bona necdū fecimus, sed ea quæ nō iam fecisse gaudemus.

LIBRO VIII. CAP. XXVII.

Scirpus. Scirpus & carectū, speciē viriditatis habet, sed ad humanos vsus, fructū vtilitatis non habet: Ita hypocritarū vita.

LIBRO VIII. capite tricesimo septimo.

Hostes ad rapinā, puocat, qui suis eorū notitiæ diuitias denudat. Quousq; em̃ ab æternæ patriæ securitate dissi-gimur, p̃ latronū insidiatū iter ābulamus. Quod ergo in itinere depredari formidat, abscondat necesse est bona q̃ portat.

LIBRO II. CAPIT. XXIII.

Vt foliū vento ducitur: Ita homo flatibus temptationum. nunc ira, libidine, superbia, &c. eleuatur, & deponitur flatibus temptationum.

LIBRO XXII. CAP. VIII.

Quò arbor altius ad superiora surrexit, eò ventorum vim vehementius sentit, quò quisque plus in bonis operibus attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si arbor adhuc in semine est, metuendum ne putrefiat. Si adhuc virgultum prodijt, curandū ne hanc manus elatiōis tangat, atque à viriditate suæ actionis, arefaciat. Si valente iam robore, ad alta se subleuat, valde formidandū, ne hanc ad-

motæ laudis ventus grauior radicitus euellat. Qui si auditis suis laudibus extollit, quid aliud iste q̃ aurū vel argentum reprobū fuit, quem videlicet linguæ fornax consumpsit?

Arbor sape quæ vnus vcti impulsu ita impellitur, vt ne

Debitor,
Brauium.
Meta.

Scirpus.

Diuitias
ostentans.

Foliū vē
to agitātū.

Arbor.

GREGORII

iam erui posse videatur, alterius è diuerso vomentis flatu erigitur, & quæ huc ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit: Ita & nos, DE I moderramine, sæpe, cum nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet.

LIBRO II. IN IOB CAP. XVIII.

Vua acerba est peccatum, vua acerba est fructus antelæpus: quisquis præsentis vitæ delectationibus satiari desyderat, quasi fructus ante tempus edere festinat. Vt qui vna acerbam comedit, dentes eius obstupefcunt: Ita qui præsentis mundi delectatione pascitur, interim eius sensus ligatur, vt iam spiritualia mandere, id est, intelligere nequeat, quia vnde in exteriorib⁹ delectati sunt, inde in intimis obstupefcunt. Et dum peccato anima pascitur, panis iustitiæ edere non valet, quin ligati dentes. i. sensus interi, ex pccati cõsuetudine, iustū quod intus sapit, edere nequaquā possūt.

CAPITE XXIII.

Homo peccator folium est, quod in paradyso ab arbore cecidit, qui temptationis vento rapitur, desyderiorum flatibus lenatur. Mēs hoīs quot tētiōes patitur, quasi tot flatib⁹ mouetur, hāc ira pturbat, cū recedit ira, succedit ineptia, supbia leuat, inordinatus timor in infirmis deponit.

CAPITE XVI.

Potri.
Cepe.

Potris ac cepis simile est peccatum. Quæ plerique comedunt, lachrymas emittunt: Ita difficultas vitæ præsentis quæ à dilectoribus suis, non sine luctu agere, & tamen cum lachrymis amatur. Sed hi sunt filij stultorū & ignobilium. Hi deserunt manna cœleste.

LIBRO XXI.

Nunc flagellatur iustus, quia vt filius ad æternæ hereditatis patrimonium præparatur: iniustus autem ad debitā mortem currens effrenatis voluptatibus vitur, quia & vituli qui mastradi suat, in liberis pascis relinquuntur: at cōtrā iustus à delectationis transitorie iocunditate restringitur, quia & vitulus ad laboris vsum deputatus, sub iugo tenetur. Negantur electis hīc bona terrena, quia ægris quibus spes viuendi est, nequaquam cuncta, quæ desyderant, à medico cōceduntur. Dantur reprobis bona quæ petunt: Quia desipens ægris, omne quod desyderant non negatur.

SIMILIA.

256

LIB. XXIII. CAP. XXII.

Via est vita præsens, qua ad patriam tendimus, ideo cōterimur frequēti perturbatione, ne viā, p patriā diligamus. Solent enim nōnulli viatores cū amēna fortassis in itinere prata cōspiciūt, pergēdi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare. Electis autē suis DEVS, ad se pergētib⁹, iter huius mūdi asperū reddit, ne dū quisq; vitę p̄sentis requie, quasi amœnitate vitæ pascitur, obliuiscatur patriæ.

LIB. MORAL. XXIX.

Est in arcturo, quod consideratius possumus intueri, in septē quidē voluit, & modo quidē tres ad sūma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modo quatuor superius erigit, & tres inferius premit: Sic sancta Ecclesia modo cū infidelib⁹ Trinitatis notitiā, modo verō fidelib⁹ quatuor virtutes quasi rotatu prædicationis, stat⁹ sui specię quodā modo repræsentat.

LIB. XXX. CAP. V.

Gallo similis est prædicator, qui inter tenebras vitæ præsentis studet venturam lucem prædicando quasi cantando nunciare. Dicit enim: Nox præcessit, &c. Intelligentiā gallus accepit, vt prius nocturni temporis horas discutiat, & tunc demum voces excitationis emittat, quia sanctus prædicator in auditoribus suis, prius qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad audiendum congruam vocem prædicationis format. Quasi enim noctis horas discernere est, peccatorum merita dijudicare. Quasi noctis horas discernere est, actionum tenebras, aperta increpationis voce corripere. Gallo intelligentia datur, quia doctori veritatis, virtus discretionis, vt nouerit quibus quid, quando, quomodo, inferat, diuinitus ministratur: non enim vna eademq; omnibus exhortatio cōuenit. Sæpe enim quæ alijs officiunt, alijs prosunt. Plerunq; herbar, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicina quæ huic morbum imminuit, alteri vires iungit. Et panis qui vitam fortium roborat, paruulorū necat: Pro qualitate igitur audientium, formari debet sermo doctorum.

Quid sunt intentæ mentes auditorum, nisi quasi quædam in cythara tensiones stratz chordarum? quas tangendi artifex, vt non sibi metipsis dissimile canticū faciant, pul-

Viā.

Vita.

Viatores.

Arcturus.

Gall⁹.

Herbar.

Medicina.

Panis.

GREGORII

Tensioes. sat, & idcirco chordæ consonā modulationē reddunt, quia chordarū. vno quidem plectro, sed impulsu feruntur. Vnde & doctor quisque ut in vna cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina non vna eademque exhortatione tangere corda audientium debet.

Gallus. Gallus cum edere cantus parat, prius alas solenter excutit, & semetipsum feriens, vigilantem reddit: Ita prædicatores cum verbum prædicationis monent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce, sed ante se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Prius sua punire flatibus corant, & tunc quæ aliorum sunt puniendā, denunciant. Prius alis insonant, quā cantus emittat: quādo antequā verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant.

LIB. XXX. CAP. XV.

Sentes. Esse sub sentibus delicias computabant, quia qui peccatorum delectationibus præsi ex affectu vitæ præsentis, quā sint aspera quæ patiuntur, ignorāt, lætātur sub sentibus quia rebus quidem temporalibus gaudent, & ea cura punguntur, in quibus qua premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias putant: quia & dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerant, & tamen ex affectu nimis cupiditatis obligant, laborem eiusdem tolerantis voluptatem putant.

Absynthiū Ebrius quisque quod patitur nescit: qui verò absynthiū ebriatur, & hic quod sumpsit, amarum est, & tamen non intelligit eandē amaritudinē qua repletur: Ita omnis peccator per voluptates spontaneis tribulationibus traditus, absynthiū est ebrius, quia amara sunt quæ pro vitæ huius amore tolerat, & tamē eandē amaritudinē cecitate cupiditatis, quasi insensibilitate ebrietatis ignorat, amarum omne quod bibit, & discernere nequit quod amarum est, quia ebrius absynthiū est.

LIBRO XXXV. IN PROLOGO.

Velut emenso iam mari magno, iam litt' cernimus, & intentionis nostræ vela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur, sed tātum adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ ventus cecidit, sed tamē

SIMILIA.

257

eius vis iam seipsa tranquillior usque ad stationem nos littoribus impellit.

IN PASTORALI, parte prima, capite cap. 1.
Nulla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur: ars artium est regimen animarum. Quis cogitationū vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerū? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritualia præcepta cognouerūt, cordis se medicos profiteri non metuant, dum qui pigmentorum vim nesciunt, medici videri carnis erubescunt.

TERTIA PARTĒ, CAP. XXVII.

Admonendi sunt, quos ab officio prædicationis imperfectio & ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit, quod pulli animum si ante pennarum perfectionem volare appetat, unde ire in alta cupiant, inde in ima merguntur, quodque structis recentibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur, quodque conceptas soboles si priusquam plenæ formentor, profertur seminatæ nequaquam domos, sed tumulos replent.

EX EPISTOLARI lib. Epist. XXVII NARSÆ.
Adversitas magis auget desiderium in Deum, sic semina messium gelu cooperta fertilius germinant. Sic ignis flammæ premitur ut crescat.

IN FINE PASTOR.

Vsurpavi mihi cotis officium, quæ ferrū reddit acutum, quum sit inutilis ad secandum. Pulchrum depinxi hominē, pictor fecit aliosque ad perfectionis litus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor.

EX REGISTRO LIB. II. EPIST. CI.

Sicut ex auro vno alij murenas, alij annulos, alij dextralia autem ornamentum faciunt. Ita ex vna scripturæ scientia expostores, quique per innumeros intellectus quasi varia ornamenta componunt, quæ tamē omnia ad decorem celestis sponsæ proficiunt.

Aethiops in balneum niger intrat, niger egreditur, sed tamen balneator nummos accipit: Ita concionator, si nihil profecerint auditores, hic prædicat fidem Persis, & imperator eorum non est conuersus.

LIB. III. EPIST. LXXXIII.

Kk

GREGORII

Quid est scriptura sacra nisi quædam Epistola Dei omnipotentis ad creaturam suam? Et certe sibi esset gloria vestra alibi constituta, & scripta terreni iam imperatoris acciperet, non cessaret, non quiesceret, somnum oculis non daret, nisi prius quid sibi imperator terrenus scripsisset, agnouisset. Imperator cœli, dominus hominum & angelorum pro vita tua epistolas suas tibi transmissit, & tamen easdem epistolas ardentem legere negligis.

LIB. VI. EPIST. XXVII.

Dei vasa, fontem sapientiæ intus habent, mœx siccitatis guttas paruulas suscipere non debent. Perfecta sapientia non uir, quia in paradiso pluuia non fuit, sed fons ascendebat de medio paradysi, qui erigat faciem terræ: ille ergo animæ, qui fontem in semetipsis habent, de aliena lingua, pluuiam necessariam non habent. Verbo dei quasi quodam candido lintheo, laboris terreni sudorem detergo.

EX REGIST. lib. Epist. VII. Epist. CXIII.

Vulnerato pastore, quis curandi ouibus adhibeat medicinam? Aut quis populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis se ferendum hostilibus exponit? Aut qualem de se fructum producat, cuius graui peste radix infecta est?

LIB. VIII. Epist. XXIV.

Si delitioso cupitis pabulo saginari, Beati Augustini opuscula legite, & ad comparationem filiginis illius, nostrum fursurem non queratis.

LIB. XI. Epist. XLVII.

Crescunt quotidie per linguæ vestræ vomerem grana cœlestia, atque in horreis multiplicatur supernis: Ita in vobis impletum esse gaudemus quod scriptum est: Vbi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo bouum.

EPIST. CXXV.

Quasi prospero statu nauigabam, cum tranquillam vitam in monasterio ducerem, sed procellis subito motibus tempestas orta est, me rapuit in sua perturbatione, & prope itinere amisi, quia quiete perdita metis, naufragia pertulit. Ecce nunc in undis versor, & tuæ orationis tabulam quero, ut qui in nauis integra diues peruenire non potuerim, saltem post damna ad litus per tabulam reducar.

Grana.
Segetes.
Prouerb.
14.

SIMILIA.

258

LIBRO. VI. Epist. XXVI.

Vita nostra nauiganti similis est, is qui nauigat stat, sed det, iacet, vadit, quia impulsu nauis ducitur: Ita & nos sumus qui siue vigilantes, siue dormientes, siue tacentes, siue loquentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus.

LIB. II. pasto. curæ. cap. XXXV.

In hoc mundo anima humana quasi more nauis est contrita: cum fulminis descendens, vno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabatur, nisi ad summa conetur.

LIB. III. dialo.

Sicut sub eodem igne aurum rutilat, & palea fumat: Ita sub eodem igne electus purgatur, & peccator crematur.

LIB. dialo. III.

Ac si enim prægnans mulier mittatur in carcerem, ibique puerum pariat: qui nascitur puer, in carcere nutritur & crescat, cuique si foris mater quæ hunc genuit, solem, lunam, stellas, montes, campos, volantes aues, currentes equos nominet, ille verò qui est in carcere natus & nutritus, nihil aliud quam tenebras carceris sciat: & hæc quidem esse audiat, se quia per experimentum non nouit, veraciter esse diffidat: Ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dum esse summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint, quia sola hæc infirma in quibus nati sunt: visibilia nouerunt.

Sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tam men eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plus æstuat, & alius minus: Ita illic in vno igne, non vnus est modus incendiij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, ut ignem non dissimile habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

THOMAS. XV. DE XL. SUPER

hoc: Exijt qui seminat, &c.

Quantum prodest hic pati, causa Dei. Vna calcibus tunditur, & in vini saporem liquatur. Sic oliua contusionibus expressa, amaram suam deserit, & in olei liquorem pinguescit: Sic per trituram aræ, à paleis grana separantur, & ad horreum purgata veniunt. Ita & quisque hic flagellatur, securus ad deum venit, quippe cuius rubiginem ignis tribulationis purgauit.

Kk ij

Nauigās.

Anima.
Nauis.Sol.
Ignis.Vua.
Oliua
Tritura.

GREGO. & BEDAE

In Euan. Luc. Designauit dominus 72. discipulos, cui rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquae baptismatis, quae peccata baptizantium diluens, illos ad regnum coeleste mittit, & ipsa in cloacas descendit.

Litera.

In CANTICA, in prologo.

Spiritus.

Sicut palea frumentum, sic litera regit spiritum. Sed gementorum est palcis vesci, hominum frumentis: qui humanatione vitur, paleas abijciat, frumenta spiritus edere disponat.

In CAP. V.

Sicut columbae iuxta fluuenta residere solent, ut volantiu animu vmbra in aqua videant, supra quam se projicientes vngues rapacium sic effugiant: Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes demonum prospiciunt, & ex descriptione qua vident, quasi ex vmbra hostem cognoscunt, dumque se consilij scripturae ex toto ad dicunt, ut videlicet nihil agat, nisi quod ex responso scripturarum audiunt, quasi in aquam se projicientes, hosti illudunt. Quae scripturae fluuenta plenissime dicuntur, quia de quibusque scrupulis in scripturis consilium quaeritur, sine minoratione, de omnibus ad plenam inuenitur.

BEDA DE VERBIS APOSTO. IACOBI.

Confitemini alterutrum.

Sicut caro morbis emortua, si absque non fuerit, salutem re liquae carnis putredinis suae contagione corrumpit: Ita isti qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus deprauatis in societate sanctorum permanserint, eos exemplo suae perditionis inficiunt.

DE EIVSDEM VERBIS: Estote factores verbi.

**Animarum
considera-
tio.**

Mulierum mos est, se in speculo considerare, ut se valeant adornare, qualiter suis viris placere possint: Ita animas nostras oportet nos sollicite considerare in speculo Evangelij, & ei propere dicta, quid exinde ornamentis in impletionem sacramentorum ei habeamus, ut viro nostro Christo domino placere possimus. Si quid minus ornamentis animabus nostris in perfectione opere Evangelij habemus adeptum, omni cura festinare oportet, ipsum nobis ornamentum exhibet in operibus sanctis.

DE VERBIS HIERE. Primum extirpanda vitia, & ita virtutibus locus preparatur in homine.

SIMILIA.

252

In eadem similitudine natus B. Io. Baptist. possumus intelligere, quia sicut per eius Prophetiam legis veteris confirmatio monstrabatur, & initium noui: Sic veteris consuetudinis malitiam debemus pleniter consummare in nobis per confessionem & poenitentiam veram, ut incipiamus iterum noui esse, & boni in sanctificatione.

In NATALI INNOCENT. martyrum.

Sicut iuxta Dei sententiam, vulnere medicamentum si ad Ferrum. huc ferrum in eo manet, non proficit: Ita nihil proficit oratio illius cui adhuc dolor in mente, vel odium manet in pectore.

DE VER. ISA. Lauamini, mundi estote.

Quid prodest spinis purgare agrum tuum, si non etiam aratro scindas eum, & feres in eo semine, unde gaudeas in futuro: Ita & qui deserit peccata, & ea non plagit poenitendo, nec bonum postea facere consuevit, nunquid fructuosum est peccata deferere, & bona non facere.

DE VERB. DANIEL. IX. Obsecro domine Deus.

Qui plagit peccatum & iterum admittit, quasi si quis lauit laterem crudum, quem quanto magis diluerit, tanto amplius lutum facit.

SER. DE COENA DOMI.

Quemadmodum peregre proficiscens pignus amoris Pignus. sui quod diligit derelinquit, ut quotiescunque illud viderit, possit eius beneficia & amicitias memorare, quod ille si perfecte diligit sine ingenti desiderio, non potest videre, vel fletu: Ita dominus passurus, in cordibus nostris suae passionis memoria commedauit perseverantem. Si tamen luteum, immo nec in vas sordidum quis illud mittere audeat, quanto magis in cor & corpus pollutum? Nam & ille iustus ideo sine dote munda inuolutum, in sepulchro nouo corpus domini sepeliunt, praefigurans corpus domini accepturos, tam mundam mentem habere debere, quam nouam.

BERNARDVS SERMONE I. DE aduentu Domini.

Sicut mersi in aquis perichlitantur, videas eos tenentes tenere, nec vlla ratione deferre, quod primum occurrerit manibus, quicquid sit illud, licet tale sit, quod omnino prodesse non possit, ut sunt radices herbarum, ceteraque similia. Nam & si

BERNARDI

Mare magnum & spatiosum.

qui forte ad eos veniant, ut subueniant, nonnunquam solent apprehensos inuoluere secum, adeo ut iam nec sibi, nec alijs auxiliū ferre praeualcant. Sic pereunt in hoc mari magno & spatioso, sic pereunt miseri, dum peritura sectantes, omittunt solida, quibus apprehensis, emergere & saluare possent animas suas. Ita inquam pereunt, qui omisi veris & salutaribus studijs, caduca & transitoria quaerunt, à quibus nequeunt diuelli.

SERMO DE diuersis primo.

Accenditur cereus, non purum lumen est, sed lucerna, si quidem ignis ipse propria fomenta consumit, nec nisi ipsa consumptione fouetur. Porro deficiente materia, etiam ipse deficiet, & ubi videris illa procul exustam, hunc quoque nihilominus extinctū esse reperies. Sicut ergo flammæ illius nouissima, fumus occupat & caligo: sic laetitia late rei in tristitiam commutatur.

SERMO DE TRIPlici CUSTODIA manus, linguae, cordis.

Quo nitidiores manus, eo grauius quoque minor in eis naueus offendit: & sicut preciosam vestem, exigua quævis macula turpius decolorat: Ita à nobis multo maior iustitia exigitur, cum id alijs naueus in nobis grauis macula.

SERMO DE NATIVitate Ioannis Baptistæ.

Stultus ut luna mutatur. Quenmadmodum splendet luna sine fervore, modo plena, modo exigua, modo nulla videtur, mutatum quidem lumen nunquam in eodem statu permanet, sed crescit, deficit, extenuatur, annihilatur & penitus cōparet. Sic sic qui conscientias suas in alienis labijs posuerūt, modo magni, modo parui sunt, modo nulli secūdu quod adulantium linguis vel vituperare, vel laudare placuerit. At verò iustus, permanet ut sol, solis splendor igneus est, & cum feruet acris, etiā oculis lucidior exhibetur. Sic sapiētis ardor internus, foris lucet, & si nō datur ei vtrumque, curatū semper magis ardere, ut pater qui videt in abscondito, reddit, & c.

Stillia aquæ Vinum.

Ferrū igni eum.

Quomodo stilla aquæ modica multa infusa vino, defecit & se tota videtur, dum & sapore vini induit & colorem. Et quomodo ferrum ignitum & candens, igni similitudine fit, propriaque forma exutū. Et quomodo solis luce perfu-

SIMILIA.

260

sus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus, quam ipsum lumen esse videatur: Sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem, quodā ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquefcere, atque in Deo penitus transfundi voluntatem.

SERMO de annunciatione dominica 2.

Puteus altus est, & in quo hauriam non est mihi, veruntamen sol interdum superposita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea sanè licet irrumpere verear, propriæ conscientie infirmitatis, frequenter tamen velut super os putei expando ad te domine manus meas, pro eo quod anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc si quidem quod ascendente de deorsum nebula tenuis ebi berit cogitatio, vobis id communicare curabo fratres, velut oppresso linteamine, vel exigua refundens cœlestis Stillicia roris.

SERMO in cena domini.

Hi sunt dies. Sic est in spiritualibus cibis, quomodo in corporalibus, ut in quibusdam sapor statim præsto sit, in alijs oportet laborare: quæ manifesta sunt, nostro non indigent ministerio, quæ verò clausa sunt, diligentem volunt habere cōsideratorem. Neque mater tradit paruulo nucem integram, sed frangit eam, & nucleum porrigit: Sic & ego vobis quæ clausa sunt aperire debueram, sed quia minus possum, rogemus pariter mihi, & vobis mater sapientia, frangat istas nuces, istas inquam quas protulit sacerdotalis virga virtutis, quam misit dominus ex Sion.

SERMO I. de vii. panibus.

Euangelium speculum est veritatis, nemini blanditur, nullum seducit, talem se quisque reperiet, qualis fuerit, ut nec ibi timore trepidet, ubi non est timor, nec lateat cum malefecerit.

SERMO de sancto Andrea.

Fluvius est prædicatorū ordo, non eodē permanens loco, sed extendens se & currens, ut diuersas irriget terras.

Sicut per rimā sentinæ aqua latenter intrat, & excrefcit, donec naus per nauatarū iuriā demergitur: ita ex ocio atque ignavia cogitationes prauæ & cōcupiscētæ multiplicatur.

Kk iij

BERNARDI

Musca.
Aranea.Scalpens
manus &
ad sangui-
nem usque
conificans.

Flos campi.

Aqua.

Epulum
spiritus.
Granum.
Nucleus.

donec nanis cordis eis succumbens in peccato periclitetur.
Neque id sentire anima poterit, dum vilem molarum
pradam, desyderio captans insatiabili, araneorum instar, ex
visceribus proprijs, intexere retia videretur.

SERMO AD CLERICOS CAP. IIII.

Si vidisti hominem scalpere manus, et usque ad sangui-
nem conficere, evidentem habes in eo similitudinem ani-
mae peccatis expressam. Cedit siquidem voluptas illa dolori,
& succedit pruritui cruciat. Neque id ignorabat, sed dissimu-
labat ille dum scalperet. Sic laceraui, sic exulceravi proprijs
manibus animas infelices, nisi quod tanto gravius, quanto ex-
cellentior est spiritualis creatura, & cui difficilius medeatur.

DE ADVENTU CHRISTI.

CHRISTVS flos campi, & non horti. Capus enim si-
ne ovis humano floret adminiculo, non seminatus ab aliquo,
non defossus sarculo, non impignatus fimo: Sic omnino vir-
ginis alius floruit, sic inuoluta, integra & casta Mariae viscera,
tanquam pasqua aeterni nitoris floruerunt, cuius pulchritudo
non vidit corruptionem, flos in perpetuum non marcescat.

SERMO. XXXVII.

Nonne medici corporum medicinae portionem diffiniunt
ligere in sumendis cibis quid prius, quid posterius, & quae-
admodum quidque sumi oporteat? Nam & si bonos constat
esse cibos quos deus creauit, tamen ipsos tibi si in sumendo
modum & ordinem non obserues, reddis bonos non plane bo-
nos. Ergo quod dico de cibis, hoc sentite de sententijs.

SERMO V.

Cur ergo hoc displiceat in sensibus scripturarum, quod
in visibus rerum assidue experimur? In quatos (verbi causa)
sola aqua nostrorum assumitur corporum usus? Ita vniuersi-
libet diuinus sermo non erit ab re, si diuersos pariat intel-
lectus, diuersis animarum necessitatibus & visibus accom-
modandos.

IN CANTICA, SERMO LXXIII.

Quidni dulce eriam ac salutare epulum spiritus, de
sterili & insipida litera, tanquam granum de palea, de testa
nucleum, de osse medullam? Nihil mihi & literae huic, quae
gustata carnem sapit, glutita mortem affert. Quod in ea ter-

SIMILIA.

261

Etum est, de spiritu sancto est. Spiritus autem loquitur my-
steria, sed Israel pro velato mysterio, ipsum mysterij velamen
teneret, quia adhuc velamen positum est, super cor eius: Ita **Litera.**
quod sonat litera, illius est, quod designat, meum enim ac
per hoc illi ministratio mortis in litera mihi vita in spiritu.
Nam spiritus est qui viuificat, dat quippe intellectum. An
non vita intellectus? Intellectum da mihi, & viuam, ait Pro-
pheta. Intellectus non remanet extra, non haeret in superfi-
cie, non instar caeci palpat forinseca, sed profunda rimatur,
preciosissimas solitus exinde veritatis exuias tota audita-
te diripere, ac tollere sibi. Letabor ego, ait propheta, super
eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. **Eloquia.**

SERMO II. DE RESUR-
RECTIONE DOMINI.

Sicut corporis huius vitam ex motu suo dinoscimus: Ita Vita.
& fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis
Motus.
est anima per quam mouetur & sentit: vita vero fidei,
charitas est qui per illam operatur.

LIB. IIII. DE CONSIDERA-
TIONE AD EUGENIUM.

Riuus qua fluit, terram cauat: sic decorus temporalium, **Riuus.**
conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine
Toirens.
lacione satorum, & tu te posse ista sine mentis vulnere tra-
ctare confidis? Quotidianas expensas quotidiano recipro-
camus scrutinio, & innumera dominici gregis detrimenta **Detrimeta**
nescimus, de precio escarum, & numero panum cum mini-
stris quotidiana discussio est, rara admodum celebratur col-
latio cum presbyteris, de peccatis populorum. Cadit asina, **Asina,**
& est qui subleuet eam: perit anima: & nemo qui reputet:
Sic optimi aestimatores rerum, qui magnam de minimis,
paruam vel nullam de maximis curam gerunt.

SERMO. DE ASCENSIONE DOMINI.

Errat si quis celestem dulcedinem spiritus, huic cineri **Dulcedo,**
diminum balsamum, huic veneno charismata illa spiritus mi- **Balsamum**
serui posse huiusmodi illecebris arbitratu veritatem vanita-
ti, lucem tenebris, spiritum carni, ignem tepiditati. Ejice an-
cillam & filium eius.

LIB. DE GRATIA ET LIBERO ARB.

BERNARDI

Fouca.

Lapsus ex voluntate, non æque ex volūtate resurgere iā liberū habet. Nō enim tā facile quis valet exire de fouea, quā facile in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foueam peccati, sed non ex voluntate sufficit & posset resurgere, cum iam & si velit, non possit non peccare.

¶ IDEM IN EO LIBRO
QVI DE DILIGENDO
DEVM, INSCRIBITVR.

Famelicus

Si famelicū hominē apertis faucibus, vento inflatis haurire buccis aërem cernas, qui quasi cōulat fami, non credas insanire? Sic nō minoris insanix est si spiritū rationalē rebus gbuscūq; corporalibus nō magis inflari, quā saturari.

Vestis

Sputa.

Sordes.

Quis nostrum exteriorem hanc vestem qua tegitur si repente obsecnis vndiq; sputis illitam, & foecissimis quibusque sordibus inquinatam consideret, non vehemēter exhorreat, non velociter exuat, nō indignanter abiciat? Itaq; qui non vestem, sed semetipsum intus sub veste talem reperit, cō amplius doleat, & animo consternetur oportet, quō propius tolerat quod exhorret. Quid est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica qua vestimur?

¶ IDEM IN CANTICA
CANTICORVM SALOMONIS,
SERMONE XIII.

Copiæ
aquarum.

Quod si copiæ aquarum secretis subterraneisq; recursibus incessanter æquora repetunt, vt inde rursus ad visus, vsusque nostros iugi & infatigabili erumpant obsequio: cur non etiam spirituales riuī, vt arua mentium rigare non desinant, proprio fonti, sine fraude & intermissione reddantur? Ad locum vnde excurrunt, flumina reuertantur gratiarum, vt iterum fluant. Remittatur ad suum principium cœlestis profluuium, quō vberius terræ refundatur.

¶ SERMONE XVI.

Ictus oculi

Ictus oculi eminus summities ramotum, et montium cacumina peruolabat: sed vallium subteriacæ vastitas & densitas dumetorum frustrabatur obtutus.

Canes.

Canibus & venatoribus plerūq; cōtingit à bestia quam aggressi erāt, desistere, & sequi aliam, quæ inopinātibus forte occurrit. Ita & nos ad id quod intermissimus reuerturi.

SIMILIA.

262

Concha.
Canalis.

Concham te exhibebis, non canalem. Hic pene simul recipit & refundit. Illa verò donec impleatur, expectat: & sic quod superabundat, sine suo damno cōmunicat, sciens, maledictū m, qui partem suam facit deteriorem. Stultus profert totum spiritum suū: sapiens referuat in posterum. Canales multos habemus, cōchas per paucas. Tantræ charitatis sunt per quos nobis fluētia cœlestia emanant, vt antē effundere quā infundi velint loqui, quā audire paratiores, & prompti docere quod non didicerint, & alijs præesse gestit, qui seipso regere nesciunt. Si non habeo nisi parumper olei quō vnguar, putas tibi debeo dare, & remanere inanis? Sermo illud mibi, & omnino nisi ad prophetæ iussione non prof. ro.

Oleum.

¶ SERMONE IDENATI-
VITATE DOMINI
NOSTRI IESV
CHRISTI.

Vt in paradiso terrestri quatuor fuere fontes, qui vniuersam rigarent terram: Ita in CHRISTO, qui noster est paradysus, quatuor est reperire fontes. Primus fons misericordiar, ad diluendas culpas aquis remissionis. Secundus fons sapientiæ, ad potandum suū nostram aquis discretionis. Tertius fons gratiæ, ad irrigandas plantas bonorum operum aquis deuotionis. Quartus fons ad condiendum & decoquendum nostras affectiones aquis æmulationis. Et de istis intelligi potest illud Isaie: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.

Quatuor.
paradyfi
fontes.

¶ LIBRO EPISTOLARVM,
EPISTOLA LXXII.

Lex CHRISTI onus est alleuians aut iugū liberans, si milis pennis animi, quæ corpulentiores reddunt stantiam & agiliorem, grossescit inde natura, vnde sarcina alleuiatur, & quantum crescit in massa, tantum decrescit de pondere. Item & quadrigæ comparatur, quæ admota iumento sarcina, quæ ab ipso moueri non poterat, auget quidem, sed portabiliorem facit, onus oneri additur, & minus onerat.

Lex CHRI
STI.

Quadriga

¶ SERMONE XVIII.

BERNARDI

Alicubi fide cū vite componit, palmitibus reliquis virtutes, & botis opera.

¶ SERMONE. I. DE OMNIBVS SANCTIS.

Adam. Eua. Vt Adā indignatur meritō omnes, quōd vxori suæ potius obediērit, quā Deo: Ita & nobis ipsis displiceamus, quōd carni nostrę aut quibī sibi alij creaturis magis quā Deo placere studemus.

¶ IN SERMONE DE BENEDI.

Simō Cyrenæus. Vt Simon Cyrenæus CHRISTI crucem tulit, angariatus non volens: Ita hypocrita alienum onus pro CHRISTO nolētes portāt, opere exequētes foris, quod intus non amant.

¶ SERMONE. III. DE PYRIFICA.

Minuta duo. Corpus. Vt vidua euangelica duo ara minuta misit in ararium templi: Ita nos duo minuta, puta corpus & animam, domino Deo offeramus.

¶ EPISTOLA VLTIMA.

Carduus. Q uēadmodū asperior cardū ut pannū facit leniorem: Ita durior conuersatio conscientiam molliorem & tranquilliorē.

Helisei farina. Vt Helisei farina potum dulcorat: Sic gratia spiritus labores allenat.

¶ DE CONVERSIONE PAULI SERMONE I.

Bonus. Sequax. Durus. Magna est dissimilitudo inter, bonum & sequacem: atque inter durum & pertinacē. Nam huic dicere habet prælatum: Quid tibi faciam? quod dominus ad eum nondū illuminatum ait. At perfectus & obediens populus dicit id Pauli dictum: Domine quid me vis facere?

Aqua fluminis. Fluminis aqua si stare cœperit, putrescit, & inundatione facta superueniens repellitur. Sic planē gratiarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit.

¶ SERMONE DE ASCENSIONE.

Magorum virgæ. Amorem dei comparat virgæ Moyse versæ in serpentē coram Pharaone: & amores omnium aliarum rerum mundanarum virgis magorum Pharaonis in colobros versis. Vnde de serpens Moyse deuorauit alios serpentes aliarum virgarum, ad designandum, quōd amor Dei quasi ignis consumens deuorat amorem omnium mandatorum.

¶ Sermonē de quobus discipulis euntibus in Emaus, cōpa-

SIMILIA.

263

rat orationem turturi, meditationem verō columbæ, q̄ dulces querimonias submurmurant in foramina petreæ. Meditatio

¶ Sermonē de circunci. CHRISTVS alligaturam nō refugit, cum tamen vultus non haberet: Nos verō qui vulnerati sumus, obligari poenitentia erubescimus. Alligatura

¶ Sermo 4. de aduentu do. Aliter & sapientius mendici, quā nos, misericordiam implorant. Nam elemosinā petentes, non preciosas vestes ostendunt, seminuda membra aut vlcera si habuerint, hominum aspectibus exhibent. Nos vero exemplo pharisei si quid boni fecerimus aut min⁹ malum, quā alij, Deo veluti exprobramus. Mendici.

¶ SERMONE. 2. DE ADVENTY.

Vt in laetē ouis duo sunt, butyrum humidum & pingue, item caseus acidus & durus: Ita in homine duo reperies, naturam bonam & dulcem quā butyrum: & peccati corruptionem vt caseum. Hinc de CHRISTO in Esaiā dicitur: quōd comedit butyrum, non autem caseum: Nam etsi humanam assumpsit naturam, tamen sine vitio assumpsit. Apis. Aculeus. Apis mellis habet dulcedinem, & aculei punctiōem: Sic huīus apīs, nimirum CHRISTI, mel & aculeum non ignorat, qui ei misericordiam & iudiciū decantat.

¶ SERMONE. VI. de aduentu.

Q uis rusticus, si fortē nobilis, & præpotens quispiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo dom⁹ suæ, aut sub gradibus suis, vel potius in ipsi⁹ cineribus occubabit, cedens hospiti suo locum, sicut dignum est potiorē? Sic caro, quæ in regione propria habitat, animæ oculi honestum præbeat hospitium, neque animæ velit dominari: sed eligat subseruire, ac etiam multa pati, quandoquidē multam ex illa expectat mercedem. Nam si anima imaginē inuenta sit habere Dei, corpus informabitur, & configurabitur corpori claritatis CHRISTI. Rusticus. Nobilis.

¶ ADALARDVS IN INSTITVTIONE QVAM SORORI SCRIPSIT.

Panni linei nūco candore candidi, suo cādore castitatē commendent, & simplicitatem demonstrent. Cogita quo labore, quibus tonsionibus in quo creuit, colorem exuerit, & ad talem cādorem puenierit, vt ex eo altare ornctur, & cor- Linei panni Castitas.

ABSALONIS

Linum.

p^{us} **CHRISTI** veletur. Cum terreno colore omnes nascimur, quoniam iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Primo igitur linum aquis immergitur, nos in aqua baptismatis **CHRISTO** conspelimur: Ibi deletur iniquitas, sed non luatur infirmitas. Aliquid percipimus candoris in peccatorum remissione, sed necdum plene terreno colore exuimur pro naturæ quæ restat corruptione. Post aquas linum siccatur. Necessè est vt post aquas baptismatis corpus per abstinentiam macetatum illicitis humoribus vacuetur. Deinde malleis linum tūdatur, & caro nostra multistentationibus fatigatur. Post hæc ferris aculeis discerpitur, vt deponat superflua. Et nos disciplinæ vngulis rasi, vix necessaria retinemus. Adhibetur post hæc lino strimulorum lenior purgatio. Et nos victi cum magno labore pessimis passionibus, à lenioribus & quotidianis peccatis supplicij confessione & sanctificatione mundamur. Iam nunc à nentibus linum in longum producit. Et nos in actiora perseverantiæ longanimitate extendimur. Porro vt ei perfectior accedat pulchritudo, ignis adhibetur & aqua. Et nobis transeundum est per ignem tribulationis, & aquam cōpunctionis, vt perueniamus ad refrigerium castitatis. Hec tibi oratorij tui ornamenta representent: non oculos tuos inceptis varietatibus pascant.

Perseuerantia.

ABSALON SERMONE QUINTO
DE ADVENTU DOMINI.

Vita humana.

Vita humana est vt navis, quæ bonis operibus velut quibusdam mercibus onusta, in portum salutis tendit: gubernaculum huius navis est sermo **DNI**, qui in mari huius seculi ita aduersa & prospera debet dirigere ad portum: Sed vbi peccatrix anima repulerit verbum **DNI** à corde suo, tunc ventis, procellis, tempestatibus irruentibus vndeque quasi fracta gubernaculo, periclitetur tempestate: Ab aquilone diaboli suggestio, à meridie vana gloria.

Peccatrix anima.

Aureus hamus.

Qui ingenium suum ad poetas, & philosophos conuertit, quasi qui aureum hamum mittit in lucosum aquam, quia pro re vili in profundo detinetur, nec potest iactura lucris piscis compensari.

DE NATIVITATE DOMINI.

SIMILIA.

264

Mater modo lactat filiū, nutrit, fouet, mō flagellat, & increpat: magis tamen procedit de pietate materni pectoris. Maternum fouere, nutrire, quàm flagellare: hoc naturali pietate facit, obsequiū. Cir, illud à filio prouocatur: Ita & filius **DEI** naturaliter bonus, nobis exhibet pietatem: prouocatus nostris peccatis facit vltionem.

SERMONE III. DE ANNUNCIATIONE MARIE.

Quidā vir nobilis, & eius seruus tibi in custodia datur: ea lege, vt seruum pane & aqua more serui, non bitem secundum dignitatem natalium suorum procures splendide. Tu verò contrarium, nobilem fame & siti, & multis iniurijs confecisti: seruum verò delicate nutriti, omni genere deliciarum insolentem fecisti, rebellem domino tuo cui insurgens vulnerat inultus, occidit tandem. Quid respondebis ei, qui vtrumque tibi commisit? Tu homo, trudebis homo fuisse, qui nobilem virum, spiritum, & animam nullis delitijs virtutum, nulla pinguedine deuotionis refecisti, seruum contumacem nutriti delicate, qui carnem gula, ebrietatibus voluptatibusque huius vitæ inescasti. Caro insurgit in spiritum, cum vitijs seruire coëgit, vulnerat, occidit.

Spiritus.
Anima.

Disce quid faciendum tibi ab eo qui accipitrem portat in læua, vt iacet ad dexteram, & sic prædam capiat. Si euolare facit eum ad sinistram, nil capit, perdit operam impensam: Ita tu secularis homo, cuius cor in læua, id est, bonis temporalibus requiescit, per amorem, fac accipitrem tuum, id homo est, animam euolare ad dexteram, id est, vitam æternam, vt capiat eam, vt à læua ad dexteram transcat, dum bona temporalia in pias causas erogas.

Secularis.

LIBRO PRIMO DE DEDICATIONE ECCLESIE.

Vt incensum, quum incenditur, flammam, fumum, odo rem ex se mittit: Ita omnino Deo grata, fumum compunctionis ob peccata, flammam charitatis ob amorē celestium, odorem deuotionis per ascensionem mentis in Deum.

PHILIPPVS PRAESBYTER COMMEN-
TARIORVM IN IOB LIB. II. CAP. XXIII.

PHILIPPI

Prædones. Hæretici prædonum more à via abigunt veritatis, dum eos fallacijs suis bono naturæ & virtute animi spoliant, sine gentilem sensum, animalis nomine significatum, ab eis quidem auferunt, dum sub prætextu veræ religionis, eos in perfidiam suam ducunt, & faciunt eos filios gehennæ.

Nox. Omnes sensus hæreticorum nocti & tenebris comparantur, quia lumine non veritatis, qui cum de lege furentur & Evangelio, vnde sibi eosdem prauos sensus & cordis sui figmento componunt, manifestum est quia ad aurore tatem

Tenebræ. sibi faciendam aliena furatur, de quibus scriptum est: Vidi, ait Propheta, & ecce volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum. Et dixit dominus ad me: Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ, & venit ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in domo eius, & consumet eum & ligna eius & lapides eius. Et dominus de his dicit in Evangelio, cum de veris & bonis pastoribus loqueretur, dicens: Qui autem ascendit aliunde, fur est & latro.

Oculus adulteri observat caliginem dicens: Nonne videbit oculus, & operiet vultum suum?

Caupones Sicut homicida & fur unusquisque hæreticus nuncupatur: Ita adulter recte intelligitur, cum ad sensus suos eloquia divina conuertit, & adulterat verbum dei. De his propheta ita dicit: Caupones tui aquam vino miscer, id est, adulterinis doctrinis suis meram atque synceram Evangelij doctrinam intellectus sui peruersitate corrumpunt. Et Petrus Apostolus ait de his: Hi sunt fontes sine aqua, & nebule in binibus exagitatae. Et Iudas: Hi sunt nubes sine aqua, arbores autumnales infructuosae, fluctus feri maris, sydera errantia. Vanitate itaque & præsumptione hæretici cæcatus vultus mentis illius operitur, & excrescente in eo tumore superbia, tota præcordia eius & viscera conteguntur.

Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi & ignorauerunt lucem.

In erroris sui tenebris viuens unusquisque hæreticus, atque in doctrinæ prauitate consistens non dulci & suavi ser-

SIMILIA.

265

mone Evangelij, qui sicut imber placidus, & ros cum silentio in animas descendit, sed aspero potius & ad vulnerandum nimium præcuto domos perfodit animarum. Hoc enim velut in die condixerunt sibi hæretici, ut omnes moriferis iaculis doctrinæ noxiæ perforarent, quando in ecclesia adhuc iacula, hoc est, in die veritatis positi, hæreses facere condixerunt, quia & si diuersæ diuerso tempore erant sensibus, vno tamen discordiæ spiritu schismata facere moluntur.

CVLGENTIUS AD THEODORUM senatorem.

Cum oculus sic factus est, ut videre lumen possit, sed videre non potest, nisi se illi lumen infuderit: Ita bonum quod facis, gratiæ ascribendum. Nam quod videt oculus, beneficium est luminis: quo si careret, cæcus remanebit in tenebris.

Vt summa confusio est, alienis ornamentis se extollere: Ita insanire est manifeste quenquam qui gratias quæ à Deo solo profectæ sunt, virtuti suæ attribuit.

CIGNATIUS IN EPISTOLA ad Heronem.

Omnis igitur, qui dixerit præter ea quæ tradita sunt, tamen fide dignus sit, tamen ieiunet, tamen virginitatem seruet, tamen signa faciat, tamen prophetet, lupus tibi appareat in grege ouium, corruptionem faciens.

MAPHEVS DE PERSEVERANTIA, religionis lib. II. cap. III.

Prisci patres naturam inanjs gloriæ describentes, corpis & bullis persimilem esse dixerunt, quibus multiplici veste connectis, cum vnam exueris, alia rursus, quæ penè illam sequens latebat quasi rediuvio ordine pullulans aperitur.

CLIANICVS.

Quemadmodum panis præ ceteris terræ alimentis, sustinet panem. Quomodo corpus: Ita salutem animarum, supra omnia quæ bene factæ sunt, cogitatio assidua mortis necessaria. Nam memoras nouissima sua, non peccabit.

Inanè gloriam cum formica componit, quæ brevis licet & pusilla, ingentes tamen segetum fructus, graui labore quæstos rapit. Insidiatur formica ut grana maturescant: stat utidem in insidijs inanjs gloria, expectans ut spirituales diui-

LEONIS

tię cumulentur: gaudet formica coaceruatas frugum opes populari: gaudet pari modo inanis gloria bene partos virtutum thesauros dispergere.

Cū aqua
& ranam
hauriens.
Collyriū.

Virtuti cuilibet semper vitij aliquid se immiscet, non aliter ac haurienti aquam, e fonte accidere solet, qui cum aqua & ranam simul trahit, hæc vna tamen, tanquam commune quoddam collyrium, aut pestiferum poculentum, omnibus si late enter virtutibus permiscet, magno semper cessura nocu mento, hospitalitati crapula, discretioni astutia, prudentię malignitas, mansuetudini pigratio, iustitię duricies cordis, amor proprię voluntati, silentio amaritudo animi, gaudio spiritus sancti iactantia.

ISICHIUS IN LEVITICVM

libro I. capite I.

Quæ idmodū humectos fructus, & qui necdū possūt molli, vt fiat farina, aut similia quādo voluerimus aptos esui reddere, igne eos cōfringētes, paleas eorū in eo quod eos frāgemus, separamus: Sic quicumque necdū scientiā solitam habemus, nec subtilem excelsamq; theologiam, necdum eū illā discernere idonei sumus, spiritualium scripturarum perfectā scientiam non habentes, opus habemus eā in igne spiritus frangere, id est, illius operationem & subministratiōē nobis commodare, vt ab ea literę paleas separemus.

LIB. II. CAP. VI.

Quemadmodum igne qui vult calefieri, sufficit si tangat illum. Nam si interi^{us} mittat manum, pro eo quod potuit calefieri, combūritur: Sic & qui profundus vel altius de Deo disputare presūmit, pro eo quod gloriosus quid vult ostendere, in blasphemīa cadit, dum cōprehendere altitudinem diuinerum dogmatum non possit.

LEOPAPA SERMONE IIII. DE Epiphania domini.

Purificatio Si lux ista visibilis, nullis immunditijs, quibus si superflua fuerit violatur, nec radiorū solis nitore, quem corpoream creaturam esse non dubium est, loca vlla sordentia vel cœnosa contaminantur: quid illius sempiternę & incorporeę lucis etiam potius qualibet sui qualitate pollueri, quæ se ei, quam ad imaginem suam condidit, quando creaturę purificationem præstitit, maculam non re-

SIMILIA.

266

cipit, & sic sanauit vulnera iniquitatis, vt nulla pateretur damna virtutis. Macula.

OLYMPIODORVS IN COMMENTA. in Ecclesiasten, cap. XX.

Sicut enim stimuli boues pungunt, vrgētq; aratro sulcū profcindere: Ita & theologorum verba excitant nos, qui spe bona aramus, profcindere sulcū spiritualem: vt cū purgati fuerit ager cordis nostri, pulchros in eo virtutis furculos cōferamus. Similia quoque sunt clauis ignitis atque candentibus, qui altius ac facilius lingnis infiguntur: Ita & sapientium verba theologorum, in penitissimos sinus intellectus nostri altius figuntur.

SVLPITIUS IN VITA Martini epistolæ ad socrum suam Basilam.

Martinus Cordatē sem diocesim visitaturus pacem clericis illius ecclesię discordantibus cupiens reformare, profectus cum suo comitatu discipulorū frequentissimū, vt semper, mergulos in flumine arupiscatur, piscium prædam sequi, & rapacem ingluiem assidens vrgētē capturis. Forma, inquit, hæc daemonum est. Insidiantur incautis, capiunt nescientes, captos deuorant, exaturari non queunt deuoratis.

PRIMASIVS EPISCOPVS VTICENSIS in Apocalipsim lib. IIII.

Sicut fumus præcedit incendiū: Sic flammā fidei & charitatis præcedit confessio peccatorum. Fumus.

Ranæ & loco & visu, molestosq; strepitu sic odibiles habentur, sicut diabolus cum suis agnoscitur abominabilis veritati: Ita & pseudoprophetæ more ranarum, tanq̃ animalibus coarantibus nocte, damnabiliter erroris latratu cōueniunt perstrepere. Quid cœnum cōparēs cœlo, quod cōuenit habitationi ranarum, tanquam horrendam pseudoprophetę blasphemij: Tantum distent doctores veritatis a pseudoprophetis, quantum ranæ a sanctis hominibus, qui pseudoprophetę sicut ranæ ignaros impediunt, ne qui ceto deuotionis cultu percipiant veritatem.

LIBRO III.

Aquila præ cæteris auibus cognoscitur altius euolare, vltimo tamen cminus cibo, indigentia naturali subasta, mox ad

EVCHERII

ima descendit: Sic Ecclesia in spiritualibus membris cum ea quæ sursum sunt, mente petat & sapiat, infirmitate tamē corporis aggravata, necessitatibus subiaceret indigentia corpora-
lis, pro quibus ingemiscit & parturit vsque adhuc.

EVCHERIVS LVGDVNENSIS EPISCOPVS IN

Epistola parænetica ad Valerianum.

Nōne vides, vt etiam in hac vita quisq; prouidus locū
Prouidus. aut agrum in quo diutius se commoraturū putat, copiosius ī
Impendia. vsum faciat impendijs, & vbi paruo quis erit tempore, par-
ua prouidet: & vbi maiore, maiora procurat? Nobis quoque
quia in præsentiarum breuissimum coarctantibus angustijs
tempus est, in futura secula erunt, competentib; copijs vitæ
exaugeamus æternam, competentibus instruamus, Exigua
ne promissione peruersa impendamus, breui tempori curam
maximam, & maximo tempori curam breuem.

Si hominū quispiam clarus ac locuples in locum libero
rum adoptaturus acciret, ires per oppositas rerum difficul-
tates, & per quamuis longi recessus iter a statu curreres. De
vniuersitatibus rerumq; dominus te in adoptionem vocat, il-
lud (si vellis) tibi blādum filij nomen impartiens, quo deum
nostrum vnicū suū nūcupat, & non accensus raperis? nō
propterea vigeris, ne cōditionem tantā celeri occursum mors
præcipiat?

Oculorū obtutus. Ecce ea quæ nobis in ipsos oculorū admouetur obtut⁹,
non absolute quasi oppressis visibus intuemur: multo verō
certius in ea quæ eminus offeruntur, velut expeditis lumini-
bus inrendimus. Ita ferē de præsentibus futurisque euenisse
nō est ambigendum. Nam præsentia, tanquam in oculos ī-
gesta, non recte cernuntur: futura, tanquam ab oculis red-
icta, manifestissime perspiciuntur.

Gemma. Scriptura dum intrinsecus radiat, velut preciosissima que-
que gēma in profundū fulgorē consideratū demittit oculos.

Certe si ad te quispiam rerū haud ignarus accedat, ma-
lis ipsum te amet, quā ista quæ tecum sunt, idque eliges, vt
ille vitæ tuæ potius, quā opibus tuis affectum suū cōse-
rat. Vis hanc homini fidem seruare, non rebus. Quod tibi
tribuere velis aliū, ipse hoc tibi, qui es tibi fidelissim⁹, tri-
bue. Nos nos potius amemus, quā nostra.

SIMILIA.

267

Velut ex alto vudatum iactus, alijs atque alijs superue-
nientibus in litoris extrema franguntur: Ita in terminū mor-
tis succidua alliduntur ætates.

Dirigenda est omnis animi intentio in spē futuri q̄ spē Animi in-
vt plenius ac manifestius cōsequaris, aperire eā etiam sub ali tentio.
cuius exempli conditione non abnuā. Si cui aliquis quinq;
hodie ex ære denarios offerat: quingentos verō aureos ī cra-
stinum spōdeat, optionemq; offerat: vtrum æs ad præsens
sumere, an aurū mallet in posterū: dubiumne id est, quin p-
opter grandia illa munera cum parua mora? Tu quoque bre-
uis huius atque æternæ vitæ conditione perspecta, non cli-
gas capere vilia, cum capere possis speciosa.

PASCASIVS DE SPIRITU S.

Fides catholica in vniuersū mūdū p Patriarchas & Pro-
phetas, & gratiæ dispēfatores, spiritu S. insinuante diffusa
est. Hāc apostolica sollicitudo atque perfectio, sicut per san-
ctas paginas dilatauerat, ita per symboli salutare collegit, &
tanquam per diuersas remediorum species disposuit in cor-
pus vnum, ac velut ex innumeris aromatibus pretiosū cōse-
cit vnguentum, cuius odor omnes fines terræ potentia fra-
grantia spiritualis impleuit, vt in ipso vniuersitatis assensū,
virtus appareat veritatis.

Sed interrogas, vtrū semper spiritus ex patre procedat
Semper cum illo, semper ex illo, sicut calor ex igne: Ita sine
intermissione profertur, vt egredi sinat.

Quod verō in singulos sedisse memoratur, id causā ē,
vt intelligatur per plures nō fuisse diuisus, mansisse in singu-
lis totus, sed sicut fieri ignibus mos est. Hanc enim (vt noui-
mus) habet naturam ignis accensus, vt quanti ad eum, quan-
ti ad crinem purpurei splendoris aspexerint, tātis vsum suæ
lucis impertiat, tantis ministerium sui muneris tribuat, & ni-
hilominus in sui integritate permaneat: Ita Sancti spiritus
virtus quantumlibet effluat, quantumlibet in plurimos gra-
tia diuinæ largitatis exuberet: sicut probatur recipere men-
suram, ita nullam sentit expensam.

VIRGO DE SANCTO VI-
CTORE LIB. DE CARNA-
LIB. NVPTIIS VITANDIS.

Ll iij

EVCHERII

Duobus modis ignis exinguitur, scilicet dum subtrahitur ligna, vel aspergitur aqua: Sic luxuria flamma, dum subtrahuntur carnis incentiua, vel dum mens irrigatur lachrymarum affluentia, suffocatur, ne noceat.

In fauo mellis duo sunt, scilicet mel & cera: In facie meretricis similiter duo, scilicet decor & gratia, hoc est, pulchritudo oris, & dulcedo sermonis. Cera succendit ignem, mel præbet dulcedinem: Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflamat carnem, blandimento lenocinantis sermonis subuertit mentem. Stillat mel ex cera, dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia.

¶ GERSON SYPER Magnificat.

Heliseus. Sicut Heliseus ad clamorem mulieris debitoris multiplicauit oleum, unde satis fieret omnibus creditoribus, & adhuc ipsa & reliqui viuerent: Sic & CHRISTVS in sacramento altaris comprehensus deuotionem augebit, ut omnibus exactoribus fiat satis.

¶ GVLIELMVS PARAL. IN SVMMA
virtut. tractat. V. cap. XX.

Solent inferi arbori agresti duo ramusculi alicuius nobilis arboris, deinde arboris quæ prius fuit agrestis, perdunt flores frondes & fructus, secundum naturam arboris nobilis, à qua ramusculi sunt assumpti: Sic obediencia alienum sensum & alienam voluntatem assumit, & cordi eius, qui promittit, obedienciam, inseruit, & iam cor illud secundum sensum & voluntatem suam superioris operatur.

Rebelles, & inobediencia murmurantes sunt velut rotæ curri, quibus deest oleum vnctionis, secundum illud Ecclesiast. 23. Præcordia fatui quasi rotæ currus.

Sunt præterea sicut magni lapides, qui citra afflictionem & lassitudinem mouentis moueri non possunt, de quibus Ecclesiast. 10. Qui transfert lapides, affligetur in eis.

¶ IDEM lib. 1.

Aromata. Sicut species aromaticæ cum in puluerem rediguntur, vehementer redolent: Ita hominis bona cum per humilitatem quasi comminuta fuerint, Deo sunt gratiora.

Vt Ionas quod detrectauit facere, coactus est vel inuictus (puta annuciare Niniuitis subuersionem) ita religiosus quod

SIMILIA

268

sponte non facere vult, vel coactus frequenter facere inuenitur.

Sicut equus videns non est idoneus currere ad molam: Homo cui sensus. Sic qui habet proprium sensum, non est aptus voluntati obediencie.

Sicut deformis pictor facere potest pulchram imaginem, Deformis nec vitium pictoris statua deturpar: Sic & prælatus magnus pictor. facere potest bonum præceptum, & cui sine periculo subditi obedire possunt, imò debent.

¶ IDEM IN SVMMA VITIORVM
& virtutum Tractat. IX. CAP. II.

Fidelis medicus agro desperato vniuersa concedit quæ Desperat. appetit, agro vero de cuius salute spes habetur, multa negat: Sic dominus reprobis abundantiam bonorum temporalium tribuit, ut si quæ bona egerunt, in mundo isto mercedem recipiant. Alij verò merces seruatur ad futurum seculum, ne istis transitorijs contententur.

Sapientia moro arbori comparatur, quæ dicitur prouerbialiter sapientissima arborum. Nam vltima flores producit, prima verò vel in primis fructus: Ita non est dum antea ostendendum, quid possimus, vel velimus, tarde promittendum, & mature tunc præstandum.

¶ GERSON PARTE 2. Serm. de omnibus Sanctis. Arca Noë.

Vt arca Noë, quæ magis abundauit aquæ diluuij, tanto altius ferebatur: Sic mansuetus animus quod maiores erunt tribulationes aquæ, tanto erit excelsior.

¶ HONORIVS sermone de malis sacerdotibus.

Vt non est attendendum ad opera seu acta referentis imperialia mandata: Ita nec priuatorum, sed tantum summi regis tenenda iussio.

¶ FELICIAVVS Episc. Sermone. xxxviii.

Dives & pauper vltimo & viti assimilantur. Vltimus ex se Dives. se sterilis est, quemadmodum & dives: Vitis verò ferax, & Pauper. sibi sustinenda non sufficit: Et pauperes sustenter oportet, ut vltimus non sit plane inutilis & excindatur.

¶ GVLIEL. Paral. in sum. virtut. & vitior.

Macha. 4. Iudas Machabeus dixit: Ecce cõmuni sunt inimici nostri, ascendamus nunc mundare sancta & renouare

¶ II inij

RVPERTI

Cordis co punctio. Ita spiritus contritus est de peccatis, cordis compunctione, atque quam mundetur per confessionem nostrae conscientiae, & per satisfactionem renouatur.

THEOPHASTVS EPISC. ALEXANDRINVS LIBRO III. PASCHAL.

Infernus. Infernus mortuis non expletur, sed quanto plures susceperit, tanto plures desiderat. Imitatur eum auaritia, quae satiare non potest, sed quicquid habuerit, plus requirit.

HONORIUS SERMO. de dominica XL.

Emporium. Si pro cupreo nummo aureos centum quisquam recipere possit, certatim se omnes ad illud emporium conferrent. Vt pro caducis istis temporalibus vitam aeternam commutare possimus, & nemo festinat.

Aquila iu uentus. HONORIUS SERMONI de circumcisione. Vt aquila per senectutem tam curuum acquirit restitui, ut uesci non possit, nisi ad lapidem dein percussio aduocata frangat, quo fracto rursus edit & bibit, & reuiuiscere dicitur: Sic peccator qui peccatis est praeuatus, nil spirituale ei sapiat, morietur fame, nisi ad petram CHRISTVM per poenitentiam se fortiter ac diu percutiat, usque ad propositi mutationem, & duritiae abiectioem.

Peccator. IACO. de VALENT. IN EXPOSIT. XLII. Psal. Vnicornis siue monoceros eius virtutis est, ut suo cornu attacta aqua, etiam aliquo veneno corrupta reddatur salutaris, unde traditur a naturalibus prius attingere aquam cornu quam bibat: Ita CHRISTVS sua humanitate aquas pestiferas reddidit salubres ad peccatorum remissionem.

Vnicornis siue monoceros. GVLIEL. PARAL. ECCL. XIX. Sagitta in fixa scemori canis, sic verbum in corde stulti. Sicut enim canis non quiescit, donec eiuscemodiremouerit e scemore suo: Ita nec stultus quiescere potest, donec verbum malum quod de proximo audiuit, alijs retulerit.

Sagitta. Canis. THEODORIC. ARCK TRACT. DE UTILITATE MONACH.

Vlmus. Viris. Vlmus & si vinum non profert, tamen vitem vinum producentem sustentat: Ita par est, cum qui virginitatem aut aliam virtutem in se praestare non potest: in alio saltem prouehat, collaudet & admiretur, non autem impediatur.

SIMILIA.

269

Fons cuius riuus obturati sunt, cogitur in altum ascendere. Et arbor cuius rami a lateribus abscinduntur, crescit in Venæ terra: Sic etiam homo qui exterius nudatur a temporalibus solatijs, & ab hominum complacentia, melius se sursum conuertit ad Deum.

IRVPERTVS IN MATTH. LI. I.

An extrahere poteris Leuiathan hamo? & fune ligabis Leuiathan. linguam eius? generatio CHRISTI ab Abraham usque ad Ioseph virum mariae, de qua natus est Iesus, quasi longa piscantis linea est, cui lineæ ferreus hamus subligatus carne adoperitur, ob hoc ut piscis edulio prouocatus, quod foris patet, ferro seipsum strangulat, quod intus latet diuinitas CHRISTI quasi ferrum diabolo extitit, hoc ferro captus & extractus foras mittetur sicut factum credimus. Iste est circulus, quem Deus in naribus diaboli posuit, ista est armilla, qua maxillam eius perforauit. Iunxit se initium fini, id est, Deus homini, & ita hæc, scilicet initium & finis occurrunt sibi in utero virginis, ut nares suas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, & armillam suam voracem perforaret, talis armilla, armilla gloriæ & honoris, unde nunc usque fatuus trahetur, & quod auide momorderat, tenere non poteris, per maxillæ foramen emittis.

LIBRO II.

Aegyptus terra, fuit exemplum inferni: Illic detinebatur populus captiuus fratrum CHRISTO, id est, sancti Infernus. eorum populus, quos omnes statim transduxit per mare rubrum, id est, per sanguinis & aquæ decurrētis ex latere suo sacramentum, & inimicos eorum, id est, peccata eorum operuit mare illud & usque nunc operit inimicos nostros, qui eodem sacramento baptizati sumus. Ad istam Aegyptum CHRISTVS per omnia fratribus assimilatus descendit, ut eos faceret coheredes sui. Ex Aegypto, vocatus est filius meus.

LIBRO III.

Omnes sitientes venite ad aquas. Isai. LV. Aquæ sunt Aquæ scripturæ quibus spiritualium continentur mysteria gratiarum. Proue. V. Bibe aquam de cisternatua, diriuentur fontes tui foras. Aquæ istæ domini sunt, & qui emerit eas, eius

fiut, nec domini esse desistit. Inuitat ad has omnes, sed præcipue qui non habent argentū. Certe in omni negotiatione terrena magis illi solent inuitari ad emendum, qui habet argentum, hæc autem negotiatio tota cœlestis est. Quid ergo est, argentum non habere, nisi in prophetia seculari, vel prudentia eloqui non confidere? Talis erat Moyses, cum diceret ad dominū: Obsecro dñe, non sum eloquēs, &c. impeditio

Non habetis linguasum. Ita Salomō Pro. xxx. Stultissimus sū vitorū. re argentū Non didici sapientiā. Sed eiusmodi non habētibus argentū hoc, ipsa humilis cōscientia magnū est emptionis precium.

Curiosus lector. Non solum testimonia quæ Euāgelistæ & Apostoli scribunt, respicere debet lector curiosus, & ea attendere quæ sequuntur, quæ præcedūt, veluti domū, quæ fortē per industriā absq; fenestris subobscura facta est, lucerna intromissa videre debeas qualis sit intus, qualis situs in medio vel i circuitu.

Os scripturæ.

LIBRO. IIII. Aperiens os suum.

Quod est illud os, nisi scripturæ, per quas vobis loquitur spiritus domini? Istæ clausæ erant, & signatæ pro temporis ratione, vt clauderent eas, ipsi qui scripserunt, præceptum domini habebant. Exempli gratia. Tu Daniel claudere sermones, signa librum vsque ad tempus statutum. Ad Isaiam: Liga testimonium, signa legem in disciplinis meis, clausæ erant spiritualia annūciando, carnalia videbantur illi, qui carni subditus, & terrenis cupiditatibus deditus erat. Exempli gratia: Dominabitur à mari, &c. hæc & his similia Iudæi legentes, auream & gemmatam Hierusalem terrenam, se habituros putabant.

Sal.

LIBRO. IIII.

Quomodo sal superfluos vel nociuos humores carniū desiccet, & à putredine punificet: Sic apostolica doctrina, necessaria decalogi præcepta, cunctaque iustitiæ legalis instituta desiccatis carnalibus ceremonijs, purificare habent, & ubique terrarū consilio castitatis salire credentium corpora, quatenus non putrescent, aut vsquequaque purienti corrumperentur luxuria. O quantas salierunt turmas, vt carnes penitus desiccarentur.

Lux mūdi

Lux mundi sunt etiā apostolici doctores, quia sapienter & fideliter tractādo & retractādo sacrā legis & Prophetarū

scripturam, quicquid in ea quasi carnaliter sonat, ita sermone viuendo condunt, vt spiritualiter sapiat, & quod erat clausum, pateat: quod obscurum & tenebrosū videbatur, lucidum & clarum fiat. Quam magna & ampla ciuitas, quā is quem cœli & cœli cœlorum capere nequeūt, inhabitat: qui in mōte nisi in altitudine cœli, iuxta illud: Cōuersatio nostra in cœlis est, non potest abscondi, non patitur ratio consilij diuini, vt abscondatur & incognita sit, quæ ad hoc edificata est, ad hoc mille clypei pendet ex ea, omnis armatura fortū, vt omnes qui inter aduersarios periclitantur, inter Iudæos, hæreticos, pro fide agonizantur, recurrere sciant ad ciuitatem istam, & in ea communiri, de ea sumptis suis armari, vt habeant vnde animam pro qua illis res est, defendere possint.

LIBRO VII.

Sicut Iacob luctatus est cū angelo, in quo Deus erat, qui Lucta Iacob & victū se fatur: Ita luctari debet verbi Dei amator cum cob. sermone vel scriptura in qua Deus est, quæ ex Deo est, nec dimittere antequā vincat vinctem, sensumque comprehendat vtilē in litera tacentem. Lucta enim pulcherrima est, tādū perseverare petendo, donec inueniat pulsando, donec sibi aperiatur: hæc lucta placet Deo, hæc cupitis vincere, hæc fortitudinis opus est, vt nobis aperiat & det sanctum.

LIBRO VI.

Querite regnū dei, & iustitiā eius. Quid est regnū dei regnum nisi verbum eius? Nam per quod facta sunt omnia, per ipsū Dei. verbum reguntur omnia, & in hoc sermone utique regnare est. Quoties ergo ad audiendum siue tractandum verbum dei cōuenimus, quoties lectiones sanctas legimus, vel libenter audimus, toties quærimus regnū dei, & iustitiā eius. Hic quidē querere possumus, inuenire autem non nisi post hanc vitā. Thesaurus est hoc dei regnū, in agro absconditus, thesaurus in agro literæ legalis atque Propheticæ literæ ex magna parte parabolice vel enigmaticæ diligenter clausus atq; signatus. Hunc thesaurum inuenire, est scripturas sacras intelligere, & præ gaudio thesauri omnia vendere, & agrum emere, hoc est, præ delectatione cœlestium bonorum, vel regni cœlorum, quale in scripturis promittitur, omnem sollicitudinem abijcere, secundum hoc Euangelicum consiliū,

Ciuitas.

Thesaurus in agro absconditus.

RVPERTI

solumq; earum amplecti studium scripturarū, vt homo semper sit expeditus ad verbum Dei tractandum & audiendum. O quantos hoc studium non solum ad sufficientiam victus & vestitus, sed ad amplissimos honores prouexit. Super salutem, &c. Venerunt in omnia, &c.

EPIST. AD SYMMYV PONTIF. IN ZIB.
de glorificatione Trinitatis.

Virgæ Iacob.

Sicut Iacob virgas populeas & virides & amygdalinas & ex platanis, & ex parte decorticauit eas, detractisq; corticibus, in his quæ spoliata fuerāt, candor apparuit: illa vero quæ integra, viridia permanserunt, ita effectus est color varius: Sic iuxta mysticum exemplum illud, non passim vel vbiq; sed in plerisque locis corticem literæ detrahimus, & candorem allegoriæ tenemus.

Cortex li-

teræ.

Candor al-

legoria.

Panis.

Panem nobis petentib. & apertione cordis, nō dabit pater cœlestis cor obtusum & lapideū. Et similiter si piscē petieritis. i. si legēs volueritis cognoscere Christū, cuius sacramentū quodāmodo latet: ita in scriptura legali & prophetica, sicut piscis in aqua: nequāq; porrigit vobis serpentem, in ducendo vos in errorem, & sensum à Christo, quem in scripturis queritis pro desiderio, longe recedentem.

Gloria.

Honor.

Tuam in scripturis sanctis gloriam, o fili hominis, tuū querere & inuenire honorem in Prophetiis & Evangelicis præconijs, tale nobis est inter tædia vitæ præsentis, quale fessio viatori, remissis interdū grauib. sarcinis residere sub vmbra odoriferæ arboris, prope riuium aquæ iugiter salientis, gratōque ocio fugacem insequi, & comprehensam atrectare columbam, tactu blando, manibus innocuis. Et reuera sic est. Sancta quippe scriptura, ipsa est columba illa, de qua ipse autor spiritus sanctus in Psalmo dicit: Pennæ colūbe de argentata, & posteriora dorsi eius aurum. Si alij non, at mihi scribenti, hoc ipsum quod scribo proficit. Hoc dulce studium iam in præsentī nonnihil præuij, nonnihil habet suæ exercitationis emolumentū. Quā suauē est (vt dixi) viatori demissis interdū sarcinis pennis colūbe de argentata, & aurea dorsi eius præ oculis habere, & manib. tractare scripturam, cuius & exterior sermo castus abiq; omni superfluitate, ni-

Fessi via-

tor.

SIMILIA.

271

ret quasi argentū, & interior sensus rutilat quasi aurū. Trahit sua quæq; voluptas, & hoc habeo testimonium consciētiæ, quod dixerim voluptati huic, trahere me posse te.

IN SOPHONIAM LIB. II.

Sicut Moab & filij Ammō, Dei consanguinitate Abrahæ descendunt, & tamen genus Abrahæ semper oderunt: Ita heretici in Christum se credere dicunt, & tamen Christianorum catholicam fidem subuertere semper conati sunt. Et quis hoc nesciat, quod de sanguine Abrahæ, per incestū nati sunt Moab & filij Ammō? Dormierūt enī filia Loth nepotis Abrahæ cū patre suo, & maior quidē filia Moab, minor autē peperit Ammon. Et Moab quidem ex patre, Ammō populus turbidus interpretatur. Quis autē populus magis turbidus, q̄ hereticorū cœtus, qui alios turbida & cœnūleta potant doctrina, velut turbida aqua. Sunt enim heretici ex parte diabolo æque vt Iudæi: quib. ipse dominus: Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Igitur vt Philistini, ita Moab & filij Ammon. i. sicut Iudæi, sic & heretici in deserto erunt vique in æternum: quippe qui deserentes Deū, & à Deo, deserti, absq; dubio peribunt in sempiternū. Audiui enim (inquit Moab) opprobrium & blasphemias filiorū Ammō, scilicet hereticorū, qui nimirū exprobrauerūt populo meo, populo Christiano secundū exemplum Moab, & magnificati super terminos eorum, secundum exemplum filiorum Ammon.

CREMIGIVS super Psalmum. LXXVII.

Moy si virgam comparat Christo mortuo. Serpentis Virga enim opus fuit mors in Adam & in Eva, quod Moyses inde Moyse perterritus fuit, signat timorem discipulorum in morte ei, Serpens. & quod iustum fuit caudam serpentis accipere, vt verteretur in virgā: rursus denotat, quod sequentia in Christo post mortem, puta resurrectio & ascensio ipsius ab apostolis amplexa, corde credenda fuerunt, & quem mortuum lugebāt & desperabant, iam viuum adorarent.

IIACOB. LATOMVS libro de lege humana. David. Sicut David licet rex & vnctus, patienter expectauit, & Saul. mansuete cum Saul egit, donec Deus regem Saul de medio tolleret, postea verō regalia omnia exerceit: Sic & Ecclesia principio quidem gladij materialis potestate non est vsa in

Moab & filij Ammō

Populus turbidus.

TYRII PLATONICI

suos subditos, sed cum omni mansuetudine expectauit, do-
nec Deus iugo suo suauiter colla regum terrarum subderet.

IOAN. DRIEDO A TVRNOV

in Praefatione lib. de Ecclesiast. scriptorib.

Exonerat
se sarcinus.

Quemadmodum is qui se exonerat, sarcinas graues,
vestes, aliaque impedimenta remouens, non ob id dicitur
iam ascendisse aut esse in culmine motus, sed se in statu pre-
paratæ ascensionis constituit, & ascendendo, de hora in horam
appropinquat ipsius motus culmini: Ita & is qui accepta cor-
litis voluntate perpetuo cōtinendi profiteatur vitam mona-
sticā, non ex hoc ipso iam est perfectus in vita Christiana, sed
se posuit in statu quidē altiori, quod facilius proficere valeat
in dilectione, adiciens impedimenta seu auocamenta.

IDEM DE CAPTIVITATE ET
redemptione generis humani.

Diluvium

Arca.

Quemadmodum deus, qui per se seruire potuit in diluui-
o vniuersali Noë cum suis, ne submergerentur, sed tamen vo-
luit, ut ipse fabricaretur arcam, & ingrederetur eam, ut esset sue
saluationis cooperator: Ita vult ut omnes qui spiritualiter sal-
uantur, suæ salutis cooperatorum per liberi arbitrij motū, cre-
dentis in eum, qui iustificat impium.

Homo.
Folium.

PEPETRVS GALATINVS lib. Psal. V. ca. V.
Homo est quasi folium quod in paradiso ab arbore vi-
tæ cecidit, quodque vento tentationum rapitur, ac deside-
riorum flatibus leuatur, ac suorum peccatorum pondere ad in-
ferna trahitur. Rabbi Salomon in glossa super illo. Psalm.
143. Et non intres in iudicium cum seruo tuo domine.

IAGVST. STEVCHVS EVGVBIN.

in Deut. CAP. XI.

Schismatici.

Dathan.

Abyron.

Quid enim aliud hæretici sunt ac schismatici, quæ Dathan
& Abyron? Vt enim hi sub prætextu pietatis dominandi li-
bidine ac ambitionis aestu exagitati, ei principatū adimere
conabatur, cui fuisset à deo traditus: Ita hi sanctę Ecclesię
corpus disungere conantur, dum caput eius à summo Deo cō-
stitutum imminuere, lacerare, dedecorare impijs maledictis
non cessant: Neque aliud fit ab his in summū illud caput, quā
ab Dathan & Abyron in Moysen tentatum est, Genus homi-
num miserabilissimum ac perniciosissimū, qui sub prætextu

SIMILIA.

272

nostrarum corrigendarum improbitatum infinitam attulere
malorum synalam, perque vniuersam terrarum orbem pessimos
diffeminauerunt errores. Ad eorum processit audacia & giga-
ntia immunitas, ut eis nec cælum iam sufficiat, in quo suæ se-
leratissimę linguę virus euomat, ore ipsissimo blasphemēt,
dilacerent, dum eius incolae tantis probis ac mendacijs deho-
nestant. Sed videbit omne humanum genus eorum interitum
& sempiterna oblivione eos sepeliendos miserrimo hiatu
patefacto absorbuisset cognosceret.

TYRIVS PLATONICVS Ser. I.

Nisi forte cuiuspiam vehementer sitienti, præsentemque
habenti lymphidum annem, qui copiosius aquarum simul de-
lectaret aspectum, simul commode præberet potum, secū-
distimeque nutrirat, nos alicunde ex inopi fonte, cæteraque
inferiori haurientes, sufficientem potum afferre posse arbi-
tremur. Qualem similitudinem videre licet in noctua, cui
cum interdum clarissima solis luce caliget aspectus, noctu ta-
men igniculi faculam aucupatur.

Vehemen-
ter sitiens.

Noctua.

Quemadmodum in epulo nidoris pleno, in quo permul-
tū vini miscetur, estque tibia ū, fistularū saltationūque strepitus
multus atque odoramentorum magna vis, is cōstantissimus sit,
qui sese colligens, ac contrahēs, ab illis omnibus auocet sensū,
seque & sobriū, & temperatū præstet: Ita etiam variarū obstre-
pentibus sensibus, magni negotij est inuenire mentē frugi, quæ
adeo sese ab his explicet, ut sua ipsa spectacula possit inueni-
ri. Vt interdum formosum corpus, ne conspici possit, mul-
tis ac varijs involutis obtegatur, cuius amator, ut expleatur
aspectu, ea opus habet amouere: Sic etiam necesse est, ami-
cum hunc qui tibi oculos impedit, ratione auertere.

Epulum.

Mens fru-

SERMO II.

Vt qui diuitias quaerunt, ac se mari committunt, maxi-
mo interdum scenore, pecuniā sumunt: Sic etiam qui iræ in-
dulgent, maximis se calamitatem vsuris inuoluunt.

Fœnus.

Vt inter corporis morbos, qui serpunt, cōtinuaciter res-
stant sanitati: ac propter a oportet firmū curationis genus
adhibere: ut quod superest tibi, saluum fiat: Ita quoque si vel
domum, vel ciuitatem ledere iniuria cœperit, subdere malū
oportet, siquidem salutis eius, quod adhuc intactū ab iniu-

Inicria.

TYRII PLATONICI

Fulgino-
sus.

ria est, rationem volueris habere.

Vt qui fuliginosum complexus, non potest non immundus abire à cōplexu: Ita & eum qui iniurio homini cōgreditur, cūq; eo pariter volutatur, in iniuria necesse est flagitij partem accipere, deq; eiusdem fuligiae abire inquinatum.

SERMONE V.

Certamīa.

Vt in certaminibus inspicere est, qui imbecillum obtinent corpus, & inconsultis viribus, tamen in certamē ob spē victoriæ, descendunt, eos paulo post sub labore deficere: partes verò virtute præstare, fortiter sustinere certamen, ac pro assequenda victoriā ad extremum vsq; pugnare: Sic etiam certantibus professionibus vitæ, alias quidem omnes reprobare ac pellere de stadio oportet.

SERMONE VIII.

Professio-
nes.Nummu-
larij.

Sicut in numularijs contingit, vt disquiri scilicet oporteat, vter eorum sagacius à probabili nummo, adulterinum dignoscat, eūq; qui probabilis speciem tantum gerentē admittit, longē arceamus ab arte, qui autem veram notam cognoscit, hunc & artem callere fateamur: eodem pariter modo amatoriam artem, pulchri naturæ, veluti nummo euidā admouere oportet.

Exoriens
sol.

Vt enim exoriens sol fulgorem ante præmittit, qui cacumina montium illustrans intuentium oculos maxime oblectat, vberioris lucis afferens spem: Ita splendescenti animo, præfulget in superficie corporis decor, qui quod spē affert melioris multo decoris, philosophorum exhilarat aspectū.

SERMONE X.

Natura.

Quæadmodum enim diuersis animalium generibus diuersas in idem natura defensiones, ad tuendam propriam vitam salutemque cōstituit: vt leonibus vires, vt ceruis cursum, vt canibus venationes, vt aquatilibus natationē, volatilibus volatum, reptilibus cauernas: Ita hominum generi in cunctis huiusmodi defensionibus ceteris animalibus minori, vt pote, quod vires tenuissimas habet, impeditissimum cursum, volatus est penitus immune, natationem vix attingit, cauernariæ habitationis omnino est impos, rationem tradidit Deus, quasi donum quoddam, quod cunctis facultatibus illis æquipolleret, huicque amatorium desyderiū subiecit,

Defensio-
nes.

Ratio.

SMILIA

273

veluti freno cuidam equum, veluti sagittario arcum, temoni nauem, instrumentum opifici.

SERMONE XI.

Amnes.

Perinde atque nobilissimi amnes qui exeuntes in mare in primo quidem egressu latitudinem pelagi incurrerint, fluctumque suum vndæ, ventis, æstui, fluctibusque permiserint, ex huiusmodi commixtione priorem comminuunt naturam: Eodem pariter modo pulchrum, ineffabile, immortalē, donec cælum cœlestia corpora permeat, in eorum quidem occurſu purum, immixtum, atque integrum manet: at vbi deinceps à cœlo in nostratia hæc loca defluit, hæbet vsque ad extenuato fulgore, vt vix eius influxum possit agnoscere maritimus nauta, videns exilem illum humique interrantem confusumque alienæ naturæ.

Cælum.

SERMONE XV.

Veluti nauis propterea nimis spiret à tergo ac nauem vero cursu defraudet, trāquillo maris allapsu delati, ad desertissima litora, difficilēque cautes appellantur: Sic etiā fit, vt qui se semel huic vanitati crediderint, imprimis ignorantiam latenter incurrant, tum voluptatibus studio ad vastiora litoribus cunctis loca ferantur, durisq; cauib; duriora, ipsi suum amplectentes errorem oblectamentoque animæ congaudentes. Quæ quidem in re febrientibus sunt per similes, qui contra medicinæ legem potui ac cibo indulgentes, malum malo inducunt, ægritudinem exaggerantes eligunt potius sibi ipsi obsequendo morbum contrahere, quam cum dolore sanitatem comparare.

SERMO XVII.

Quemadmodum accidit, vt subitis procellis crescentes amnes legitimum excedant alueum, superque vel, segetes, vel plantarum culturam præcipientes lati, rusticorū operum salutem atque ornamentum eueriant: Sic & animus affectio nimia vi ab rectis ratiocinationibus depulsus, falsis nimirum, atque improbis opinionibus, præter naturam proba surgentibus corrumpitur, quæ eius menti pro ebriorum more, quibus nimia crapula interiores cōcine ægritudines solent, velut ex latibulis repētia quædā animalia, confundunt mētē ab ijsq; cogitur proprias corū voces personari. Si verò mani-

Animus.

Affectus

Mm

TYRII PLATONICI

Plebis imperium.

festioribus exemplis opus sit, improbitate animi incōdita plebis assimilabimus imperio, quod quidem sit quotiescunque in ciuitate probitas victa multitudinis penitus licentia atque audacia feruat. Necesse est enim eiusmodi ciuitatem dissoluant ac multarum partium esse, eademque innumeras affectionibus ac varijs cupiditatibus referta, in voluptatibus quidem intemperatissima, in iracundia præcipitem, in tribuendis honoribus immodicam, in felicitatibus elatam, in calamitatibus abiectissimam esse.

SERMO XXIII.

Lux ex igne lucēs.

Quæadmodum noctu lux ex igne claritate lucēs, maiore ostētat eo, quod pauper interdiu apparere propterea quod noctu profunda obscuritas circumfusa eius augeat splendorem. Interdiu verò quasi certamine tenui ac debilissimæ luci cum valentissimo solis fulgore suscepto obscurari magis minorē claritatem oportet. Sic etiam tenuis notæ bonum, si per contentionem cum malis examinari contingat, sit ut optimum, maximum, excellentissimumque esse videatur: quæadmodum tenebris profundis parua aliqua scintilla, aut obscurissima nocte minima lux splendorem late ostētat, at si ei cum suis similibus bonis cursum, contentionemque propoas, tunc optime despicias id quod vere est optimum, cum si aliter feceris, ordine prius perturbes atque confundas.

SERMO XXIII.

Gubernator.
Corpus.
Tēpestas

Non vides navigationem in mari, ut vnus gubernator moderetur, tanquam corpus animus moderatur, ut naui eius imperio pareat, ut animo corpus, ut venti nauem impellant, quæadmodum virtutes fortuna. Qui si tempestas exoritur manente naui, incolumique gubernatore, salutis nunquam amittitur spes, siue naui ipsa recto feratur cursu, siue arte tēpestatem deuiter, dum tamen a gubernatore regatur. At si a gubernatore incipies, ipsum abstuleris, inutilis efficietur, naui etiā si firmitatem propriā seruat, inutilis afflatus vectorū etiā si fuerit secundus, propterea & in mari, & in naui, & in navigatione preciosissimus est gubernator. Post gubernatorem, secundum accipit locū naui: postremam sedem obsequia occupant extrinseca. Sed & in curriculum vitæ animus supremum sibi vendicat honorem, medium corpus, tertium forma.

SERMO XXVI.

SIMILIA.

274

Sicut contingere solet, ut per aërem sublata nebula radi-
os solis coherendo eorum intercipient fulgorem, nec propterea sol pulchritudinem propriam amittat, tametsi eum opacitas nubium abscondit: Ita etiam virtus ab impetu creditur fortunæ, neque ideo pulchritudinem dimittit, sed quasi in caliginem densam inciderit, umbratilis sit, ac discutitur, quo maxime tempore huic ipsi virtutis opus est, Deum adiutorem certaminis socium præsentemque esse.

SERMO XXVII.

Quæadmodum igitur si nauem excogites marinis vndis expositam, quam ne auferat salum, retinaculis multis aliquæ prægrandē mole deligarit: quibus subinde inuicem colligatis, postremum ipsorum, ad ipsam mole, rem scilicet firmam atque immobilem, peruenit: Ita etiam corpus cum inundet ab æstu, nauique instar natet, titubet, quasi scaturque, continetur ab animo, cuiusque beneficio ab impulsu defenditur consistitque. At ubi nervos ac spiritus veluti retina cula quædam, per quæ interim corpus ab animi quodammo do mole sustinetur, consumpsit attritio: corpus quidem corruptioni succumbit, & in profundum rapitur: animus verò proprijs viribus enatus, seipsum continet firmusque consistit.

SERMO 28.

Sanè hoc quod assequi dicimus animo bellissime potest cum accidentijs oculi conferti. Is cum instam habeat cernendi vim, calamitatem interdum eiusmodi patitur, ut ob id quod cernēdi instrumentum circumfideatur, a nebula spe stabilium rerum congressione priuetur: cui si interueniens ars restituerit visum, eam nequaquam intellige videndi infundere virtutem, sed potius impedimentum auferentem liberum reddere luminibus excursum.

SERMO XXVIII.

Quæadmodum igitur natura non recipit quicquam nisi ex femine oriri, sed potius quodcumque procreatur, quā nisi ex similitudinem secum seminis deferre, ut hominem hominis, bouem bouis, oleam oleæ, vitem vitis: Sic etiam animus si veritatem intelligit, necesse planè hunc est verarum seminibus rerum imbutum esse: quas quidem & esse, & semper esse, & sempiternas substantias esse, & immortales esse.

Mm ij

TYRII PLATONICI

Scientia sc, dicendum est. Propterea scientiam florem quemplam,
ignorantia maturumq; foetū ex animi semine existerē: neq; aliud igno-
rantiam hominū, quā seminis huiusmodi cessationem esse.

SERMONE XXVIII.

Hastæ. Quemadmodum igitur accidit longis atque exilibus
Capulus. hastis: vt quisq; vibrauerit capulum, reliquis hastæ partes
Funis. ad cuspidem vique concutiat, vt ut qui longi connexiq; or-
dine funis extremitatem alteram quatit, continuam cōcus-
sionem per medium spatium, ad alteram extremitatem trāf-
Principia. mittat. Sic & humanae menti exiguū principiorum haustu,
ad integram rerum intelligentiam est opus.

SERMONE. XXIX.

Philoso- Sicut igitur medici cum fastidiosis aegrotis porrecturi
phia vetus sunt saporis amari medicamentū, dulci ipsum liquore asper-
gunt, atque adeo salutarē amaritudinē tegunt: Sic etiam illa
philosophia vetus, sententijs suis, fabularū, carminū, ac can-
tus amictu velatis, antiquos illos animos cepit, neque aliter
quā dissimulata disciplinæ molestia ad institutionē illexit.

SERMONE. XXXVII.

Equifuror Equifuror regitur freno, regitur habenis equitis, auri-
gæque arte. Hominē verō versat oratio minime ignaua, mi-
nime sordida, minime neglecta: sed quæ lenitate atq; acri-
monia tēperata nequaquam otii auditoribus præbet, vt vo-
ces duntaxat ac vocū voluptates inquirat: sed illos potius ex-
citet, ac veluti tubæ sonitu percussos cogat debacchari: Tu-
Tubæ. ba etenim interdum classicum sonat, interdum receptui can-
nit. Qui si huiusmodi orationem requirant, philosophiā af-
fectantes, nimirū dare operā oportet, vt cū cuius ea facultas
existar, habeamus, probemus, eligamus: siue ille senex, siue
iuuenis, siue pauper, siue diues, siue multi nominis sit.

SERMONE. XXXXI.

Vlcera. Sicut enim solent vlcera latius serpere, vbi ea semel im-
plicuerint corpus, anteriora deuorat atque integri aliud sem-
per absumunt, contumaxque corpus in recipienda reddunt
sanitate: donec medici ars fundum, sedemq; exciderit mor-
bi: Ita cuius est animus suppuratus, introrsum corrosus, pu-
trisque, quodcunque ei proximum est, non desistit inhere.
Abscindendæ itaque ab eo sunt, ac præscindendæ corporis

SIMILIA.

275

vires, in quas non secus animaduertendum est, atque
in sicarij manus, in petulantis oculos, in heluonis ventrem.

THEODORICVS CY-
RENENSIS EPISCOPVS
SERMONE I.

Sicut peritus colonus ex agro non vnā spinam eucl-
lit, sed omnes radicitus extirpat: ita concionator hæreses Colonus.
omnes eliminat ab ecclesia.

Sicut sutores, fabros, pictores non attendimus vnde na-
ti sint, sed artis excellentiam consideramus, nec quarimus a
ludente, Græcus an barbarus sit, sed vocum consonantiam Artis exce-
petimus: ita auditores. lentia.

Plato, Nefas est, inquit, ab eo purum contecta-
ti, qui purus ipse non sit, ægrotatio, pharmacia egestis. impurus.

Sicut qui aurum effodiunt, multum laborant, plerumque Efflores
tamen parum in glebis inueniunt, cur nos non laborabimus auri.

Sutoris discipulus dum cupit artem discere, credit quic-
quid illi à magistro dicitur, docet eum quomodo calceum
tenebit, quomodo corium scindet.

Sic nauta facit, sic agricola. Sic si probatum aurum à Sutoris di-
crudo cognoscere volumus, adimus magistrum qui nouit discipulus.
scernere, ille discernit (didicit enim diu experientia) an a-
dulterinum sit: sic facit qui lapillos emit, qui gemmas, qui Probatum
sericam vestem, & quicquid audierit, statim credit, sic agre- aurum.
stes operæ crassique auditores credunt.

Sicut aues vocales humanam quidem vocem imitan- Aues vo-
tur, non tamen intelligunt quid loquuntur: ita philosophi cales,
veritatem nescientes prodiderunt.

Sicut pluuia irrigat agrum fertilem & desertum locum: Pluuia.
ita scientia Dei hominem. Crescunt in deserto inter-
dum (id est, in philosophis) bonæ herbe, sed discreti Bonæ her-
homini est eas posse discernere à veris & domesticis her-
bis: Faciamus igitur sicut qui rosaria demetunt, spinas Rosaria.
quidem intactas dimittunt. Apes etiam (hæc natura eas
docuit) non solum floribus qui sunt dulces insidunt, sed
etiam qui sunt amarulēti, cum tamen solam dulcedinem ex
amaro & dulci flore sugunt, amariciem auersantur. Ha-

THEODORITI

venenato- rum exempla imitatur, & è vestris illis amarulentis pratis, dulce nobis & perquam vtile mel nobis componimus, Ac veluti corporum curatores è venenatis feris atque serpentibus salutare medicinas conficiunt, deque ipsis viperis alia quidem reijcientes, alia verò elixantes, multos harum rerum præsidio morbos propellunt: Ita & nos vestrorum poetarum, historicorum, philophorumque monumenta versantes, noxia & pestifera declinamus, alia sparsim nostræ doctrinæ inferentes, auxiliarem nobis salubremque curationem asserimus.

SERMO SECUNDO.

Lumen sensibile. Lumen hoc sensibile quod oculis usurpamus, siue sol sit siue candela, intuentibus, plane indicat, quid sit aurum, quid argentum, æs item, quoniam & colorum figuras, nec non plantarum atque animalium differentias idem docet. Sed hæc solum vident qui habent acres oculorum obtutus: cæci nihil vident. His itaque similes sunt qui veritatem intueri nolentes, amant in tenebris ignorantie versari, veluti aues illæ quæ noctu tantum volant, ut vlulæ & noctuæ, hæ lucem odium, amant tenebras. Sed his quidem nemo sanæ mentis indignetur atque succenseat, natura enim ab initio genus hoc vitæ illis addixit. Qui verò vltro sese tenebris ad dicunt, nolentes cognoscere veritatem, quomodo quæso veniam consequentur?

Marini pisces. Dicunt, nos à iuuentute didicimus legere. Sed marini pisces in multa salsedine nutriti sunt, tamen ad condituram, si valebunt, non minus sale adhibito opus est.

SERMO III.

Ramenta. Sicut qui auro commixtam terram argentare æmule effodiunt, simulatque in multa quædam ramenta incidunt, eiusmodi vestigia sectantes, vberiores rimantur venas, neque prius ab effodiendo cessant, quam multam auri vim copiamque inuenerint: Ita exhauriendi scripturarum fontes.

Opus. Opifex. Sicut arcam, scammumque fabricatum videntes, non solum opus laudamus, sed & opifcem: Sic etiam videntes nauim fabre compactam, sic monile fabricatum, aurificem laudamus. Sic in mundi fabricam oculos tendentes, Deum laudamus: qui non mirati sunt hæc, imò qui nec iam miran-

SIMILIA.

276

tur, inexcusabiles sunt.

Deus vitur cacodæmone in nostris tentationibus, sicut Cacodæmon. Tyriaci. Tyriaci. Artifex. Artifex.

Omnes artifices egent auxilio quoniam quippiam suæ artis in medium profectum iudicant, utpote nauæ egent fabro & c, Deus nihilo.

Non immerito reluctantur bestię hominibus, quoniam ipsi Deo suo rebelles sint, cui sol, luna, stellæ obediunt, mare non transit fines suos, cum tamen habeat legem, ut homines, in tabulis scriptam. Sed sicut equus freno retrahitur: Ita mare ne habundet. Rebelles, Mare.

THEODORITVS CYRENENSIS EPISCO.

De curatione infidelium Græcorum Ser. V.

De natura huius lapidis quem magnetem vocant, eam Magnes esse vim constat, ut omnem aliam materiam quietam esse, immotamque dimittat, ferrum verò duntaxat ad se trahat, nonnunquam verò alte à se sublatum quasi ostendet, tamen nullis id ipsum reb' ab inferiori loco suffulciatur, nec superne aliquo nexu visibili colligetur, sed eius lapidis incubante virtute occulta nobis ratione suspensum sit. Tale verò quippiam & in diuinis scripturis, & in verbis quæ de Deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti fere morales aures illis accommodant, soli verò capiuntur, qui alumni sunt fidei, cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneantur, neque quicquam appareat unde à superiori loco victi dependeant, sed ad occultas duntaxat, rerum spes, mentem, animumque accommodent.

SERMO VI.

Ideo Deus Pharaoni varias poenas intulit, non ut illi meliorem efficeret (nouit eius durissimam mentem non posse conuerti) sed ut ea quæ olim de ipso prædicanda erant, perutilia cunctis exempla fierent. Sicut enim ciuitates, iusticiæ ministros & carnifices alunt, per quos & parricidas, & latrones poena afficiunt, non laudantes quidem quæ Carnifices Parricidæ sibi carnifices peragenda munia desumpserunt, sed ad necessarios tamen usus eorum ministeria tolerantes: Ita & mun-

THEODORITI

Tyranni.

Assyrij.

Spectatissi
mi reges.Vinum.
Phialæ.

di huius præsul ac Deus patitur Tyrannos esse, ceu quosdā carnifices, vt per eos ab ipsijs hominibus pœnas exigar: mox eos Tyrannos supplicio traditurus, ita puniuit filios Israhel per Assyrios.

Decibat Deum hominem liberare, propter quem lunā, solem, stellas & terram creauit, potuit loqui de cœlo vt omnes audirent, sed maluit flere in præsepio, non angelum misit. Atqui medicos illos maxime laudare soletis, non quidem qui nos ministris suis curandos ægros cōmittunt, sed qui paliū deponunt linteolumq; succinēti, suis ipsi manib⁹ ferrū accipiunt, vlcusq; si sit opus, incidūt, neque foetorē vlceris auersantur, imō autem profluentem saniem excipiūt, atque vnguenta compingunt. Neq; verō illos etiam reges admirari & laudibus ornare soliti estis, qui regalibus in thalamis enutriti molliter, omni deliciarum genere perfrui solent, sed quibus graue non est pro subditis hominib⁹ caput periculis obiectare, quiq; armis obtekti, in prima acie cum hoste fortiter pugnant.

SERMO. VIII.

Sicut si quis odoris, saporisq; vinum suauissimū conuiujs suis apponat in phialis poculisque minus eleganter affabre que insculptis, nihilo secius qui sitientes accumbunt, vino se imbunt, neq; poculorum materiam artificū me inspicit, sed vinum laudant, quod cum magna suis voluptate exhauriunt: Itidem agant & auditores.

SERMO. IX. DE legibus.

Vos quidem viri Græci elegātes compositisque sermones audire percipitis, quærentes his quā maxime permulceri. Vbi verō tales non inueniatis, risu effuso eos contemnit, ac maledictis incescit, quin etiā obstruētis auribus, que dicuntur audire non vultis. Contra verō animaduertere vos oportuit, ita vti euenire, vt ea quæ sunt quā maxime pretiosa, cuncta ferē vili materia integantur. Videre siquidem est pretiosum vnionem, quales amplī ac magnifici viri apud se esse desiderant, aspernabili admodum testæ innasci, eademque nutrirī, augescere, occultari. Qui verō cum sibi cœmunt, aurī plurimum persoluentes, missam faciunt testam. Præterea verō pellucētes gemmas, orpandisq; regijs

SIMILIA.

277

capitibus destinatas, aliud genus lapidis extrinsecus circumuestit, despicabilis ille quidem atque inutilis. Qui ergo eas gemmas expoliunt, ad ornatumq; cōcinnant, superfluam illam testam nihilque pendēdā circumputantes abra dētēsq; Aurum. nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediunt. Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur, iā purgatū à fecibus, non in oculis aureis circūfertur, sed in vili color: ita erat eruditio in Apostolis. & quæ sequuntur.

Sed hi persimiles illis fuerunt, qui flammam quidē extinguere petunt, oleum pro aqua instillantes, ardentiorē illam efficiunt, & sicut ignis rubum ardebat, sed non cōsumpsit. Quin potius sicut signatoribus syluam cadētibus multo plures pullulant propagines ab radicibus, quā sint rami qui inciduntur: ita tunc quoque prijs compluribus interfectis multo plures quotidiē ad doctrinā euangelicam accedebāt.

SERMO. X.

Sicut qui tyrannidem cupiunt, regnum inuadunt, ac re Tyrānidē sibi quidem speciem apparatusq; circumponunt, pur affectātes puram, coronam, sellam, currum, mores tamen qui regibus conueniunt imitari nolunt, ideo sæpe expelluntur: Ita diaholus in oraculis edendis per statuas passus est post CHRISTUM aduentum.

Sicut enī in regiam militaremq; viam reliqui calles à pagis agrisq; proueniunt: Ita hunc propheta (qui etiam viæ sunt) hunc Christum viam esse credētibus ostēderunt.

Sicut enī optimorum pictorū artem facilius explorare quis poterit, qui veræ atque archetypæ rei pictam imaginem conferat: ita nos decet philosophorum & prophetarū dicta conferre, & tunc discernere.

Turpe esset si ludorum præfecti athletis dona nō darēt quæ promiserunt, etiam operarios conductos mercedem ferentes dimittimus. Et quisquā à CHRISTO patrefamilias in vineam vocatus illi non donatus abibit?

SERMO. XII.

Sicut arbores suis radicibus innuntur, & ab eis alimen Arborea percipiunt, & iterū rami, folia & fructus ornant radicem, & radix inutilis esset, nisi hæc adessent: Ita fides semper operibus. Sicut corpus indiget sensibus & mem-

SENECAE

bris, scilicet pedibus, manibus, & c. utriusque ab his possit vivere, sed non ornate: sic fides operibus. Sicut qui picturam vel suam artem perdunt, non solum ut earum rationem teneant, dant opera, sed ut multo manibus suis eas exerceant: Sic moralis philosophia, hoc est evangelica doctrina, non tantum discenda est ut eam sciamus, sed verbis, moribus, & vita exprimamus.

SENECA LIB. DE BENEFICIIS I. CAP. III.

Quemadmodum nomenclatori memorie loco audacia est, & cuiusque nomen non potest reddere, imponit: Ita poetae non putant ad rem pertinere verum dicere, sed aut necessitate coacti, aut decore corrupti, id quicunque vocari iubent, quod belle facit ad versum.

CAP. X.

Grati.

Ingrati.

Quemadmodum autem curandum, ut in eos potissimum beneficia conferamus, qui grate responsuri erunt: Ita quaedam etiam, si de illis male sperabitur, facimus tribuimusque non solum si iudicabimus ingratos fore, sed si sciemus fuisse, tanquam si filios alicui restituere potero, magno periculo liberatos, sine ullo meo incommodo, non dubitabo.

CAP. XIII.

Quemadmodum meretrix ita inter multos se diuidit, ut nemo non aliquod signum familiaris animi ferat: Ita qui beneficia sua amabilia vult esse, excogitat, quomodo & multi obligentur, & tamen singuli habeant aliquid, quo se ceteris praeferant.

DE BENEFICIIS LIBRO II. CAP. II.

Tempesti & qua tempestive data remedia locum obtinuit: Ita quamvis bene uolens leue & vulgare beneficium sit, si presto fuerit, si proxima quamque horam non perdidit, multum sibi adjicit, gratiaque pretiosa, licet lenti & diu cogitati muneris viuat.

CAP. V.

Quemadmodum acerbissima crudelitas est quae trahit poenam, & misericordiae genus est, cito occidere, quia tormentum ultimum sine sui secum affert, quod antecedit tempus, maxima veteri supplicij pars est: Ita maior est muneris gratia, quominus diu pepedit. Est ei bonarum etiam rerum sollicita expectatio.

CAP. VI.

SIMILIA.

278

Sicut in telis eadem ferri vis est, sed in infinitum inter-
est, utrum excusso lacerto excutiantur, an remissa manu es-
fluant. Gladius idem & stringit & transforat, quae presso arti-
culo venerit, refertur: idem est quod datur, sed interest, quo-
modo datur. Gladius.

CAPITE. XIII.

Quemadmodum pulcherrimum opus est, etiam iniu-
tos nolentesque seruare: ita rogantibus pestifera largiri blan-
dum & affabile odium est.

CAPITE XXVII.

Non patitur auditas quenuquam esse gratum. Nunquam enim improbae spei, quod datur satis est. Et maiora cupimus, quo maiora venerunt, ut flammam infinito acrior vis est, quod ex maiore incendio emicuit. Aequae ambitio non patitur quaequam in ea mensura honorum conquiescere, quae quondam eius fuit impudens votum.

LIB. III. DE BENEFICIIS. capite II.

Quemadmodum quae in usu sunt, & manum quotidie
tadumque patiuntur, nunquam periculum situs adeunt: Illa
quae ad oculos non reuocantur, sed extra conuersationem
ut superuacua, iacuerunt, sordes ipsa colligunt vetustate: Ita
quicquid frequens cogitatio exercet, ac renouat, memoriae
nunquam subducitur, quae nihil perdit, nisi ad quod saepe
non respexit.

LIBRO III. DE BENEFICIIS Capite XIII.

Quomodo mundi officium est circumagere rerum of-
ficinem quomodo solis, loca mutare, ex quibus oriatur, i quae
cadat, & haec salutaria nobis facere sine praemio: ita viri offi-
cium est inter alia & beneficium dare. Mundi of-
ficium.

CAP. XVII.

Quemadmodum nemo in amorem sui cohortandus est,
quem cum nascitur trahit: Ita ne ad hoc quidem ut honesta
per se petat.

CAP. XX.

Ut aues quae laceratione corporum aluntur, lapsa mor-
bo pecora, & casura est proximo speculantur: Ita hic immi-
net morti, & circa cadauera volat. Gratus animus ipsa virtu-
te propositi sui capitur. Aues.

CAPITE XXI.

SENECAE

Disertus.
Fortis.

Gratus.

Lynceus.
Stultus.

Ingrati

Virtutes.

Gloria.

Orbis.
Pila.

Quomodo est disertus etiā qui tacet, fortis etiā qui cōpressis manibus, vel etiā alligatis, gubernator etiā qui in sicco est, quia consummata sciētiā nihil deest, etiā si quid obstat quō minus se vtatur: ita gratus est etiā quid vult tātum, nec habet huius voluntatis suae vllum alium quā se testem.

CAPITE XXVII.

Quomodo omnes sensus habet, nec ideo tamē omnes hoīes aciem habent Lynceo similem: Si quis stultus est, tam acia & concitata habet omnia, quā quidem quēdā. Omnia in omnibus vitia sunt, sed nos omnia in singulis extant.

Quomodo malē filiā consult, qui illam contumelioso & saepe repudiato collocavit, quomodo malus pater familiās habebitur qui negotiorum gestorū damnato patrimonio sui curā mandauerit: quomodo demētiissime testabitur, qui tutorem filio reliquerit, pupillorum spoliatorē: Sic pessime beneficia dare dicetur, quicumque ingratos eligit, in quos peritura conferat.

CAPITE XXX.

Hæc debemus virtutibus, vt non præsentes solum illas, sed etiā ablatas ē conspectu colamus. Quomodo illæ id egerunt, vt non in vnā atate prodesse, sed beneficia sua etiā post ipsas relinquerent: ita & nos nō vnā atate grati sumus.

LIBRO. V. de beneficijs capite. I.

Vt gloria fugientes magis ac magis sequitur: ita fructus beneficiorum gratus respondet illis, per quos etiam esse ingratis licet.

CAPITE. VIII.

Vt in orbe ac pila, nihil est imum, nihil summum, nihil extremum, nihil primum, quia motu ordo mutatur, & quæ sequebantur, præcedunt: & quæ occidebant, oriuntur, omnia quomodocumque ierint, in idem reuertuntur: Ita in homine existima fieri, cum illum in multa mutaturis vnus est.

CAPITE. XII.

Quemadmodum quadam in oblectamentum ac iocū sic alligantur, vt eorū solutio imperio difficilis sit: quæ ille

SIMILIA.

279

qui implicuit, sine vilo negotio separat, quia cōmissuras eorum & moras nouit, nihilominus illa habent aliquam voluptatem, tentant enim acumen animum, & intentionem excitant: ita hæc quæ videntur callida, & insidiosa, securitatem, torporem ac segnitiam, ingenijs auferunt, quib⁹ modo campus in quo vagentur, sternendus est, modo recti aliquid & confragosi obijciendum, per quod crepant, & solcite vestigium faciant.

Quemadmodum stomachus morbo vitiatus, & colligens bilem, quoscunque accepit cibos, mutat, & omne alimentum in causam doloris trahit: ita animus cæcus quicquid illi commiseris, ad onus suum & perniciem & occasio nem miserie facit.

CAPITE. XXI.

Quomodo fenerator quosdam debitores non appellat quos scit decoxisse, & in quorum pudorem nihil superest, nisi quod pereat: Sic ego quosdam ingratos palam accipio, pertinaciter præteribo, nec ab vilo beneficium repetam, nisi à quo non ablaturus ero, sed recepturus.

LIBRO. VI. de beneficijs cap. I.

Quomodo aliud est munus, aliud ipsa donatio, aliud qui nauigat, aliud ipsa nauigatio. Et quamuis æger non sit sine morbo, non tamen idem est æger morbus: ita aliud est beneficium ipsum, aliud quod ad vnumquemque nostrum beneficium peruenit.

CAPITE. VIII.

Quomodo multos fortuita sanant, & in flumen alicui cecidisse frigore magno, causa sanitatis fuit, quomodo quorundam flagellis quartana discussa est, & metus repentinus animum in aliam curam auertendo suspectas horas fefellit, nec ideo quicquā horum etiā si saluti fuit, salutare est: Sic quædam nobis profunt, dum volunt, imō, quia nolunt, non tamen ideo illis beneficium debemus.

CAPITE. XI.

Quemadmodum ei qui voluit mihi pecuniam credere, & nō credidit, nihil debeo: ita ei qui voluit mihi beneficium dare, sed nō potuit, amic⁹ quidē ero, sed nō obligatus.

CAPITE. XXXIII.

Callida.

Insidiosa.

Stomach⁹

Animus cæcus.

Beneficiū.

Fortuita.

Quartana.

SENECAE

Quemadmodum te & in dubijs & in aduersis, & in laetis sapienter geris, & dubia prudenter tractas, aduersa fortiter, leta moderate: Ita in omnia vtile te animo exhibere potes, aduersa eius si nec deserueris, nec optaueris.

Quemadmodum qui optat diuitias alicui in hoc, vtilium partem ipse ferat, quamvis pro illo videatur optare, sibi prospicit. Sic qui optat amico aliquam necessitatem, quam adiutorio suo fideq; discutiat, quod est ingrati, se illi praefert, & tanti existimat illum miserum esse, ut ipse gratus sit, & ob hoc ipsum ingratus est.

Ingratus.

CAPITE. XXVII.

Penates.

Quemadmodum illi seruauerunt bonorum civium officium, qui reddi sibi penates noluerunt clade communi, quia satius erat duos iniquo malo affici, quam omnes publico: Ita non seruat hominis grati affectum, qui bene de se merentem difficultatibus vult opprimi, quas ipse submoueat, quas etiam si bene cogitat, male precatur.

LIBRO. VII. de beneficijs Cap. 1.

Luctator.

Quemadmodum magnus luctator est, non qui omnes numeros, ne xusq; perdidit, quorum usus sub aduersario rarus est, sed qui in vno se aut altero bene & diligenter exercuit, & eorum occasiones intentus spectat: Nec enim refert quam multa sciat, si scit quantum victoriae satis est: Si in hoc studio multa delectant, pauca vincunt.

CAPITE III.

Sapiens.

Quemadmodum dii immortales inermes regunt, & ex illis rerum suarum ex auditu, tranquilloq; tutela est: Ita sapiens officia sua, quos latissime pateant, sine tumultu obit.

CAPITE. XXXI.

Parentes.

More optimorum parentum, qui maledictis suorum infantium arrident, non cessant dii beneficia congerere, de beneficiorum autore dubitantibus, sed aequali tenore bona sua pergentes populosq; distribuunt, vnam potentiam sortiti, prodesse. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu mouet, syderum cursu notant tempora, hyemesq; etatesq; interuentu lenioris spiritus molliunt, errorem labetium animarum placide ac propitij ferunt. Imitemur illos. Demus etiam si multa in irritum data sint. Demus nihilominus alijs, demus

SIMILIA.

280

ipsis, apud quos iactura facta est:

LIBRO EPIST. I. EPIST. II.

In peregrinatione vitam agentibus hoc euenit, ut multa hospitium habeant, nullas amicitias. Idem accidit necesse est, qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & propteranter transmittunt. Non prodest cibus, nec Cibus. corpori accedit, qui statim sumptus emittitur. Nihil aequae sanitatem impedit, quam remedium crebra mutatio, non venit vultus ad cicatricem, in quo crebra medicamenta tentantur. Non conualefcit planta, quae saepius transfertur, nihil tam vtile est, quod in transitu profuit. Distrahit animum librorum multitudo.

EPISTOLA. V.

Quemadmodum delicatas res desiderare luxuriae est: Delicatae res. Ita vitatas & non magno parables fugere, dementiae est.

Quemadmodum eadem catena, & custodem & militem copulat. Sic ista quae tam dissimilia sunt, pariter incedunt. Spem metus sequitur.

EPISTOLA. VII.

Quod aegris euenit, quos longa imbecillitas usq; adeo affecit, ut nunquam sine offensa proferatur: Hoc accidit nobis quorum animi ex longo morbo inficiuntur. Inimica est multorum conuersatio.

EPISTOLA. IX.

Si quis oculum casu excusserit, reliquiae illi suae satisfacient, & erit in minuto corpore & amputato tam laetus, quam in integro fuit. Sed quae sibi desunt num desiderat? Non deesse maius: Ita sapiens se contentus est, non ut velit esse sine amico, sed ut possit: & hoc quod dico possit tale est, amissum a quo animo fert, sine amico quidem nunquam erit, in sua potestate habet, cito reparet. Quomodo si perdidit Phidias statuem, protinus alteram faciet: Sic hic faciendam amicitiarum artifex substituet & alium in locum amissi.

Quomodo solitudo, in odio est: Sic in dulcedine appetitio societatis. Quod hominem homini natura conciliat: sic inest haec quoque rei stimulus, qui nos amicitiarum appetentes faciat.

LIBRO EPI. II. EPI. XIII.

Quemadmodum plus agit tortor, quod plura instrumenta Tortor.

SENEC AE

doloris exposuit (Specie enim vincuntur, qui patientia restitissent) Ita ex his, quæ animos nostros subigunt & domant, plus proficiunt, quæ habent quod ostendunt.

EPIST. XVII.

Quemadmodum nihil differt, vtrum ægrum in ligneo lecto aut in aureo collocet, quocumq; illū transfuleris, morbum suum secum transferet: Sic nihil refert, vtrum animus æger in diuitiis, aut in paupertate ponatur, malum suum illum sequitur.

EPIST. XVIII.

Affectus. In omnes personas hic exardescit affectus, tam ex amore nascitur quàm ex odio, non minus inter seria, quàm inter lusus & iocos. Nec interest ex quàm magna causa nascatur, sed in qualem perueniat animus: Sic ignis non refert quàm magnus, sed quò incidat. Nam etiam maximum solida non ceperunt, rursus arida & corripit facilia, scintillam quoq; fouent vique in incendium.

EPISTOLA. XXIII.

Metalla. Lenium metallorum fructus in summo est, illa opulentissimasunt, quorum in alto latet vena assidue plenius responsura fodienti. Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habet ac perfunctoriam voluptatem, & quodcumque inuentium gaudium est, fundamento caret. Hoc de quo loquor, ad quod te conor perducere, solidum est, & quod plus patet introrsus.

EPISTOLA. XXIII.

Clepsydra. Quemadmodum clepsydra non extremū stillicidium exhaurit, sed quicquid ante defluxit: Sic vltima hora qua esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat.

EPISTOLA. XXVII.

Scelera. Quemadmodum scelera etiam si non sint deprehensa cum fierent, sollicitudo non cum ipsis abiecta improbarum voluptatum etiam post ipsas penitentia est.

EPISTOLA. XXVIII.

**Pondus
Onera.** Vadis huc & illic, vt excutias incidens pondus quod ipsa iactatione incommodius sit: Sicut in naui onera immota minus vrgent, inæqualiter conuoluta citius eam partem in quam incubuere, demergunt.

SIMILIA.

281

Vt loca graua, etiam firmissimam valetudinem tentat: Ita bonæ quoque menti, necdum adhuc perfectæ, & conualescenti sunt aliqua parum salubria.

EPISTOLA XXX.

Quemadmodum in nane que sentinam trahit, vni rime aut alteri obstititur, vbi plurimis locis laxari cepit & cedere, succurri non potest nauigio dehiscienti: Ita in senili corpore aliquatenus imbecillitas sustineri & fulciri potest, vbi tanquā in putri edificio omnis iunctura dilabitur, & dū alia excipitur, alia descenditur, circūspiciendū ē quomodo exeat.

EPISTOLA XXXI.

Quemadmodum sine mixtura lucis, nihil splendidum est, nihil atrum, nisi quod tenebras habet, aut aliquid in se traxit obscuri: quemadmodum sine adiutorio ignis nihil calidum est, nihil sine aëre frigidū: Ita honesta & turpia virtutis malitiæ societas efficit.

Mixtura
lucis.

EPISTOLA XXXIII.

Si agricolam arbor ad fructum producta delectat, si pastor ex foetu gregis sui capit voluptatem, si alumnū suū nemo aliter intuetur, quàm vt adolefcētiā illi suam iudicet, quid euenire credis his, qui ingenia educauerunt, & quæ tenera formauerunt, adulta subito vident?

EPISTOLA XXXIX.

Quemadmodum flama surgit in rectū, facere ac deprimi non potest non magis quàm quiescere: Ita noster animus in motu est, eo mobilior ac actuosior, quo vehementior fuit.

Magni animi est magna contemnere, ac mediocria mille, quā nimia. Illa enim vitia vitaliaque sunt, ac hæc eo quo superfluunt nocent. Sic segetem nimia sternit vberitas, sic rami onere franguntur, sic ad maturitatem non peruenit nimia fecunditas. Idem animis quoque euenit, quos immoderata felicitas rumpit, qua non tantum in aliorū iniuriā, sed etiam in suam vertuntur.

Nimia
fecunditas.

EPISTOLA XL.

Si imagines nobis amicorū absentium iucunde sunt, quæ memoriā renouant, & desiderium absentia, falso atq; inani solatio leuant: quanto iucundiores sunt lieræ, quæ vera amici absentis vestigia, veras notas afferunt?

Imagines.

SENECAE

Per procli-
ue curren-
tes.

Iudex.

Radij so-
lis.Equū em-
pturus.

Virtutes.

Vestis.
Color.Flamma.
Aër.Fulmen.
Animus.

Quemadmodum per proclive currentium, nō ubi vi-
sum est gradus sistitur, sed i citato corporis pōdere se rapit,
ac longius quā voluit effertur: Sic ista dicendi celeritas, nec
in sua potestate est, nec satis decora philosophiæ, quæ po-
nere decet verba non projicere & pedetentim procedere.
Quemadmodum enim iudex subsequi poterit, aliquando
etiam imperitus ac rudis: tum quoq; cum illum aut osten-
tatio abstulerit, aut affectus impetus sui, tantum festinet at-
que ingerat, quantum aures pati possunt.

EPISTOLA XLII.

Quemadmodum radij Solis cōtingunt quidem terram,
sed ibi sunt vnde mittuntur: Sic animus magnus & sacer, &
in hoc demissus vt propius diuina nōscemus, cōuerfatur qui-
dē nobisc, sed haret origini suæ.

EPISTOLA XLVII.

Quemadmodum stultus est quis equum empturus, non
ipsum inspicit, sed stratum eius ac frena: Sic stultissimus est
qui hominem aut ex veste, aut ex cōditione, quæ vestis mo-
do nobis circumdata est, æstimat.

EPISTOLA LI.

Quemadmodū virtutes retēta exire nō possunt, facilisq;
earum tutela est: ita initiū ad illas cundi arduū, quia hoc pri-
mū imbecillie mentis atq; ægrē est formidare inexperta.

EPISTOLA LII.

Quemadmodum aliqua vestis sapienti ac probō viro
magis conuenit quā alia, nec illum colorem ille odit, sed
aliquem putat parum aptum esse frugalitatem professō: Sic
regio quoque est, quā sapiens vir: aut ad sapientiam ten-
dens declinet, tāquam alienā bonis moribus.

EPISTOLA LV.

Quemadmodum flamma non potest opprimi, nā circa
id diffugit quo vrgetur: quemadmodū aër verberē aut ictu
nō leditur, nec scinditur quidem, sed circa id cui cessit refun-
ditur: Sic animus qui ex tenuissimo constat, deprehendi nō
potest, nec intra corpus affligi, sed beneficio subtilitatis suæ
pro ipsa quibus premitur erumpit.

Quomodo fulmini, etiam cū latissime percussit ac ful-
sit, per exiguū foramen est reditus: Sic animo qui adhuc te-

SIMILIA.

282

nuior est igne, per omne corpus fuga est.

EPISTOLA LIX.

Quemadmodū cælator oculos diu intētos ac fatigatos re-
mittit atque reuocat, & (vt dici solet) pascit: Sic nos animum
aliquando debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis
reficere, sed ipsa oblectamenta opéra sint, ex his quoque si
obseruaueris sumes quod possit fieri salutare.

EPISTOLA LXVI.

Quemadmodum artifices ex alicuius rei subtilioris in-
tentione quæ oculos defatigat, si malignum & non præclarū
lumen habent, in publicum prodeunt, & in aliqua regione
ad populū ocium dedicata oculos libera luce delectat: Sic
animus in hoc tristi & obscuro domicilio clausus, quoties po-
test apertū petit, & in rerum naturæ cōtemplatione requiescit.

EPISTOLA LXXVII.

Quemadmodum serenitas cœli non recipit maiore ad-
huc claritatem, in syncerissimum nitorem repurgata: Sic ho-
minis corpus animumq; curantis, & bonum suum ex vtroq;
necētis, perfectus est status, & summum votū sui inuenit. si
necastus animo est, nec dolor corpori.

EPISTOLA LXIX.

Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino aut balneo ab-
stinent in cætera negligentes, huic, à quo sæpe infestantur, lor
occurrunt: Sic in animo nostro sunt quasi causariæ partes,
quibus adhibenda curatio est.

EPISTOLA LXX.

Quemadmodum ei qui amorem exuere conatur euit-
tanda est omnis admonitio directi corporis. Nihil enim faci-
lius quā amor recrudescit: Ita qui deponere vult desideria
terrenū nium, quarum cupiditate flagrauit, & oculos & au-
tes ab his quæ reliquit auertat.

EPISTOLA LXXI.

Quemadmodū nauim eligā navigaturus, & domū habi-
taturus: Ita mortem vtique qualū exiturus ē vita meliorem.

EPISTOLA LXXII.

Luxurioso frugalitas pœna est, pigro supplicij loco la-
bor est delicatus miseretur industrii, desidioso studere tor-
queri est: Eodem modo ad quæ omnes imbecilles sumus,

Nn ij

SENECAE

dura atque intoleranda credim⁹, obliti quā multis tormentis
sit vino carere, aut primaluce excitari,

Quemadmodū lana quosdam colores semel duci, quos
dam niti saepius macerata & recocta, non peribit: sic alias
disciplinas ingenia cum accepere, protinus praestant, hec ni-
si alte descendit, & diu sedit, animum non colorauit, sed in-
fecit, nihil ex his quae promiserat praestat.

EPIST. LXXIII.

Quemadmodum praecceptores suos veneratur ac suspi-
cit, quorum beneficio illis in vijs exit: Sic & his sub quorum
tutela positus exercet istas bonas.

Quemadmodū Neptuno plus debere se iudicat ex his
qui eadem tranquillitate vsi sunt, qui plura & preciosiora il-
lo mari vexit, animo siue à mercatore quā à vectore solui-
tur votum, & ex ipsis mercatoribus effusus gratus est, qui
odores & purpuras & auro pensanda portabat, quā qui
vilissima quaeque & saburræ loco futura congererat: Sic hu-
ius pacis beneficium ad omnes pertineus, aliud ad eos per-
uenit, qui illa bene vtuntur.

Sapientes
duo.

Quemadmodū ex duobus sapientibus qui senior dece-
sit, non est beator eo, cuius intra paucos annos terminata
virtus est: Sic Deus non vincit sapientem felicitate, etiā si vi-
ciat ætate.

Semina in corporibus humanis diuina dispersa sūt, quae
si bonus cultor excipit, similia origini prodeunt, & paria
his ex quibus orta sunt surgunt: Sic malus non aliter quā hu-
mus sterilis ac palustris cretat, ac deinde creat purgamenta
pro frugibus.

EPIST. LXXV.

Fulgur è vi-
tro metu-
cna.

Omniū animos mala aliena ac repentina sollicitant:
quemadmodum aues etiam inanes fundæ sonus terreat: Ita
nos non ad ictum tantum exagitamur, sed ad crepitum.

EPIST. LXXVI.

Affectus sunt motus animi, improbabilis, subiti, conci-
tati, qui frequentes neglectiq; fecere morbum: Sicut distilla-
tio, nec adhuc in mortem adducta tussim facit assidua & ve-

Navis pre-
tiosa.

Navis pretiosa dicitur, non quæ pretiosis coloribus pi-

SIMILIA.

285

Ita est, nec cui argentum rostrum est, nec cuius tutela e-
bore celata est, nec q̄ fisis opib⁹ regis pressa est, sed stabilis
& firma, & iuncturis aquam excludentibus spissa, ad feren-
dum incursum maris solida, gubernaculo parens, velox, &
non sentiens ventum. Gladium bonum dices non cui deau-
ratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur, sed
cui adsecādū subtilis acies mucro munimentum omne ru-
ptur⁹: Regula nō quā formata, sed quā recta sit quaeritur:
Eo quōdque laudatur cui comparatur, quōdque illi propriū
est. Ergo in homine nihil ad se pertinet quantum aret, quā-
tum sceneret, à quā multis salutetur, quā precioso incum-
bat lecto, quā perlucido poculo bibat, sed quā bon⁹ sit.
Bonus autem est si ratio explicita & recta est, & ad naturæ
suz voluntatem accommodata.

EPIST. LXXVIII.

Quemadmodum cena peracta reliquæ circumstanti-
bus diiuduntur: Sic peracta vita aliquid porrigi his qui toti⁹
vitæ ministri fuissent.

EPIST. LXXIX.

Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus: sic
omne fortuitum incommōdū magis instat cedenti & auerso.

EPIST. 80.

Quemadmodum aliquando umbra antecedit, aliquan-
do sequitur, vel à tergo est: Ita gloria aliquādo ante nos est,
visendamque se prebet, aliquando in auerso est, maiorq; quo
terior, vbi invidia secessit.

EPIST. LXXXII.

Quemadmodū reus sententijs parib. absoluitur, & sem-
per quicquid dubium est, humanitas inclinat in melius: Sic Reus.
animus sapiētis, vbi paria maleficijs merita sunt, desinet qui-
dē debere, sed nō desinet velle debere: & hoc facit quod qui
post tabulas, accepto quidem praestauerant vsuram, vel hi
remittunt, vel tabulas nonas solvunt.

EPISTOLA LXXXIII.

Quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & om-
ne quod in imo iacet in summam partem vis caloris eiecit:
sic vino exaristate, quicquid in imo iacet abditum, effertur
& prodit in medium.

SENECAE

Diuini
morbi.

Quemadmodū difficles faciunt oculos diuini morbi etiam ad minimam radij solis offensionem: Ita ebrietas cōtinuē offerant animos.

EPIST. LXXV.

Alimenta quae accepimus quandiu in sua qualitate perdurāt, & solida innant stomacho, onera sūt. At quū ex eo quod erat mutata sunt, tunc demum in vires & sanguinē trāseunt: de in his quib. aluntur ingenia praestem, vt quēcunq; hausimus, nō patiamur integra esse, nec aliena sint, sed cōcōquamus illa: alioquin in memoriam ibunt, non in ingeniu.

EPIST. LXXXVI.

Quomodo oculos maior & perfecta suffusio excacat: sic modica turbat.

Quemadmodum rationi nullum animal obteperat, nō ferum & domesticum & mite, natura enim illorum est surda suadenti: sic non sequuntur, non audiunt affectus quantum licunque sint.

Beata vita quemadmodū summū adiectionem nō recipit (quid enim supra summū erit?) Ita ne beata quidem vita, quae sine summo bono non est.

Nō ex ebore tantū Phidias sciebat facere simulachra, faciebat ex aere: si marmor illi, si adhuc viliorē materiam obtulisset, fecisset quale ex illa optimū fieri posset: Sic sapiens virtutē si licebit in diuitijs explicabit, si minus in paupertate si poterit in patria, si minus in exilio, si poterit imperator, si minus miles, si poterit integer, si minus debilis, quamcunq; fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet.

EPIST. LXXVIII.

Si aurū ex vna sustuleris, quia illic & vipera est, non ideo mihi vna aurum dar, quia viperam habet, sed aurū datum & viperam habeat. Eodem modo ex sacrilegio lucrū sit non quia turpe & sceleratum est sacrilegium, sed quia lucrum habet, quemadmodum in illa vna vipera malum est, non aurum quod cum vipera iacet: sic in sacrilegio malum est scelus non lucrum.

EPIST. LXXXIX.

Prima literatura. Quemadmodum prima illa (vt antiqui vocabant) literatura, per quam pueris elementa traduntur, non docet li-

SIMILIA.

284

berales artes, sed mox percipiendis locum parat: Sic liberales artes non perducunt animū ad virtutē, sed expediunt.

Quemadmodū est aliqua pars philosophiae naturalis, est aliqua moralis, est aliqua rationalis: Sic & hic quoq; liberalium artium turba locum sibi in philosophia vendicat.

EPISTO. XC.

Quomodo multū inter auaritiā & pecuniā interest, cū illa cupiat haec cōcupiscatur: Sic inter philosophiā & sapiētiā.

EPISTO. XCI.

Quemadmodū aut omnib⁹ indoles fortior fuit, & ad labores paratior: Ita non erant ingenia omnibus cōsummata.

EPISTO. XCII.

Quemadmodū incommodū onere vsq; ad miserū nō deprimitur: Sic cōmodū inopia nō deducit à beatissimo.

Solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & quantumvis aliquid interiaceat, quod nos prohibeat ei⁹ aspectu, in opere est, cursu suo fertur. Quoties inter nubila luxit, non sereno minor, ne tardior quidē: quoniam multum inter est vtrū aliquid obstat tantum, an impediāt. Eodē modo virtutū opposita nihil detrahunt. Nō est minor sed minus fulget, nobis forsitan non aequē apparet ac nitet, sibi eadē est, & more solis obsecuri, in occulto vim suam exerceat.

Quemadmodū corporum nostrorum habitus erigitur, & spectat in cœlum: Ita animus cui in quantum vult, licet porrigi, in hoc à natura rerū formatus est, vt paria dijs velit, & sic vtatur suis viribus, ac se in spacium suum extendat.

Vt ex barba capillos detosos negligimus: Ita ille diuinus anim⁹ egressurus hominē, quo receptali suū conferatur, ignis illud exurat, an fera distrahāt, in terra cōtegat, nō magis ad se iudicat pertinere, q̄ secundas ad adiutū infantem. Corporis quemadmodū in minore corporis habitu potest hō esse per habitus. fect⁹: Sic & in minori tēporis modo potest eē vita perfecta.

EPISTO. XCV.

Quemadmodum qui iaculari discit, destinatum locum iaculari dicaptat, & manum format, ad dirigenda quae mittit, cum seens. hanc vim ex disciplina & exercitatione percipit, quocunq; illa vult vtitur. Didicit enim non hoc aut illud ferire, sed quodcunq; voluerit: Sic qui se ad totam vitam instruxit,

N n iij

SENECÆ

Oculis op-
positum.

Minuta a-
nimalia.

militæ vin-
cula.

Præcepta.

Folia.

Oblivio.

Excitans.

non desiderat particulatim admoneri, doctus in totum, non quomodo cum vxore ac liberis viuat. Si quid oculis oppositum moratur aciem, remouendum est: illo quidem non abiecto operam perdidit, qui præcepit: Sic ambulabis, illo manum portigens: Eodem modo vbi aliqua res obcæcat animum, & ad officiorum ordinem inspiciendum impendit, nihil agit qui præcipit, sic viues cum patre, sic cum vxore.

Minuta quædam (vt ait Phædon) animalia cum mor- dent non sentiuntur, adeo tenuis illis & fallens in periculum vis est: timor indicat mortem, & in ipso tremore, nullū vulnus apparet: Idem tibi in conuersatione virorum sapientium eueniet, non deprehendes quemadmodum aut quando tibi profit, profuisse deprehendes.

ÆPISTOLA XCVI.

Quemadmodum primum militiæ vinculum est religio & signorum amor, & deferendi nefas: tunc deinde facile cæ- tera exiguntur mandaturque ad iusiurandum adactis: Ita in his quos velis ad beatam vitam perducere, prima fundamen- ta iacienda sunt, & insinuanda virtus.

Nihil ergo proderit dare præcepta nisi prius amoueris ob- stantia præceptis: nō magis quā proderit arma in con- spectu posuisse, propiusque admouisse, nisi vsuræ manus ex- pediantur, vt ad præcepta quæ damus possit animus sol- uendus ire.

Quemadmodum folia virere per se non possunt, tan- tum desiderant cui inhæreant, ex quo trahant succum: Sic ista præcepta si sola sunt, marcent, insigi volunt sectæ.

ÆPISTOLA C.

Oblivisci quidē suorum, ac memoriā cū corporib. ef- ferre, & effusissime flere, meminisse parcissime, inhumani est animi: Sic auēs, sic feræ suos diligūt quarum concitatus est amor, & pene rapidus, sed cum amissis totus extinguitur.

ÆPISTOLA CIII.

Quomodo molestus est iucundum somnum videtū qui excitat, aufert enim voluptatem etiā si falsam, effectum tamen veri habentem: Sic epistola tua mihi fecit iniuriā, reuocauit enim me cogitationi aptæ traditum, & iterum si- licuisset vltieris iuuabat de æternitate animarum querere.

SIMILIA.

285

Quemadmodum nouem mensibus nos tenet mater- nus vterus, & præparat non sibi sed illi loco, in quem vide- mur emitti, iam idonei spiritum trahere, & in aperto durare. Sic per hoc spatium quod ab infantia patet in senectutem, in aliū naturæ sumimur partum.

ÆPISTOLA CV.

Quemadmodum frondium iactura facilis est quia re- nascuntur, sic istorū quos amas, quosq; oblectamēta vitæ pu- tas esse, damnum, quia reparantur, etiā si non renascuntur.

Magnanimes nos natura produxit, & vt quibusdam ani- malibus ferrum dedit, quibusdam subdolum, quibusdam pa- uidum: Ita nobis gloriosum & excelsum spiritum, quæren- tem vbi honestissime, non vbi tutissime viuat, simillimum mundo, quem quantum mortalibus passibus licet, sequitur æmulaturque.

ÆPISTOLA CIX.

Qui in solē venit, licet non in hoc venerit, eo lorabi- tur. Qui in vnguentaria taberna refederunt, & paulō diu- ria taberna- tius commorati sunt, odorem secum loci ferunt: Et qui apud philosophum fuerunt, traxerint aliquid necesse est, quod prodesset etiā negligentibus.

Quemadmodum spiritus noster clariorem sonum red- dit, cum illum tuba per longi canalis angustias tractum, pa- tenti ore nouissime exitu effudit: Sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit.

Quemadmodum ex amphora primum quod est syn- cerissimum effluit, grauissimum quodque turbidumque sub- sidit: Sic in ætate nostra, quod est optimum primum est.

ÆPISTOLA CXV.

Quemadmodū vniuscuiusque actio dicenti similis est: Actio. Sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores.

Quomodo cōuiuiorum luxuria, quemodo vestitū, agræ ciuitatis indicia sūt: Sic oratio is licētia (si modo frequēs est) ostēdit animos quoque, à quibus verba exeunt, procidisse.

Quomodo in vino non ante lingua titubet, quā mēs cessit oneri & inclinata vel prodita est: Ita ista oratio quid aliud quā ebrietas est: nulli molesta est, nisi animus labatur. Ideo ille curetur, ab illo sensus, ab illo verba exeunt, ab illo

Vterus ma-
tris.

Frondes.

Magnani-
mes.

Vnguenta-
ria taberna

Spiritus.

Amphora.

Conuiuia.

Vinum.

SENECAE

nobis est habitus, vultus incessus. Illo sano ac valente, oratio quoque robusta, fortis, virilis est.

EPISTOLA CXVI.

Quemadmodum visus oculorum quibusdam medicamentis scui solet & repurgari: Sic & nos, si aciem animi liberante impedimur voluerimus, poterimus perspicere virtutem etiam obrutam corpore, etiam paupertate opposita, & humilitate & infamia obiacentibus.

EPISTOLA CXXII.

Artifex.

Artifex instrumenta sua tractat ex facili. Rector navis scit gubernaculum flectere: Piclor colores quos ad reddendam similitudinem multos variosque ante se posuit, celerissime denotat, & interceram opusque facili vultu ac manu commear: Sic animal in omnem usum sui mobile.

Agilitas.

Agilitas spontaneus motus est. Adco autem non adigit illa ad hoc doloris timor, ut in naturalem motum etiam dolore prohibente nitantur: Sic infans qui stare meditatur, & ferre se assuescit, simul tentare vires suas coepit, cadit, & cum fletu toties refurgit, donec se per dolorem ad id quod natura poscit exerceat.

Animalia.
Infantes.
Herba.

Sicut infantibus: sic quoque animalibus principalis partitis suae sensus est non satis dilucidus, non expressus.

Nam & illa herba quae in segetem frugemque ventura est, aliam constitutionem habet tenera & vix eminens sulco aliam cum conualuit & molli quidem culmo, sed qui ferat onus suum, constitit: aliam cum flauescit, & ad aream spectat, & spica eius induruit, in quam constitutionem quum venit, eam tuetur, in eam componitur. Alia aetas est, infantis, pueri adolescentis, senis.

EPISTOLA CXXIII.

Aues.

Aues quae coniuijs comparantur, ut immotae facile pinguescant, in obscuro continentur: Ita sine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadit, & superbam umbram iners lagina succrescit.

EPISTOLA CXXIX.

Symphonia.

Quemadmodum qui audierunt symphoniam ferunt secum in auribus modulationem, illa ad dulcedinem cantumque cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi:

SIMILIA.

286

Si adulatorum & praua laudantium sermo diutius haeret quod auditur, nec facile est animo dulcem sonum excutere, prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit.

EPISTOLA CXXV.

Quemadmodum omnis scientia atque ars aliquid debet habere manifestum sensuque comprehensum, ex quo Scientia oriatur & crescat: Sic beata vita fundamentum & initium a manifestis ducit, & eo quod sub sensum cadit.

Quemadmodum omnis natura bonum suum nisi consummata non profert: Ita hominis bonum non est in homine, nisi cum in illo ratio perfecta est.

IDEM LIB. De diuina providentia.

Quemadmodum tot amnes, tantum superne deiectionis: Amnes. rum imbrium, tanta mediterraneorum fontium vis non minus. Fontes. tat saporem maris, neque remittit quidem: Ita aduersarium impetus rerum viri fortis non vertit animum.

Solidissima pars est corporis, quam frequens usus agitat. Praebedi fortunae sumus, ut contra illam ab ipsa duremur. Fortuna. Paulatim nos sibi pares faciat. Contemptum periculorum asfiduitas periclitandi dabit. Sic sunt nautica corpora ferendo Naturae. mari dura: Agriculis manus trita. Ad excutienda tela militum. Agricola. tares lacerti vident, agilia sunt membra cursoribus.

Non est arbor solida nec fortis, nisi in quam frequens Arbor solius incursat: ipsa enim vexatione constringitur, & radices da. certius figit. Fragiles sunt quae in aprica valle creuerunt. Pro ipsis ergo bonis viris est, ut esse interiti possint, multum inter formidolosa versari, & aequo animo ferre quae non sunt mala, nisi male sustinentur.

IDEM LIB. DE IRA.

Ut furentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquietae manus, color versus, crebra & vehementius acta suspuria: Ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & micant oculi, multus ore toto rubor, exastuante ab imis praecordijs sanguine, labia quatuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulo rum seipso torquentium sonus, gemitus, mugitusque, & patum explanatis vocibus sermo praeptus, & complosae-

SENECAE

pius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnaque ira minas agens, foeda visu & horrenda facies deprauantium se, atque intumescantium.

Quemadmodum quaedam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis non ut frangamus, sed ut explicemus elidimus: Sic ingenia vitio praua, dolore corporis ari, & maque corrigimus. Nempe medicus primo in leuib' vitij tentat, non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantum mutata vitae dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat: si modus & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit, si ne adhuc quidem respondet, interdicit cibis & abstinencia corpus exonerat. Si frustra molliora cessant, ferit venam, membrisque si adhuc inertia nocent, & morbum diffundunt, manus affert, nec illi dura violetur curatio, cuius est salutaris effectus: Ita legum praesidem ciuitatisque rectorem decet, quamdiu potest verbis & his mollioribus ingenia curare, ut facienda suadeat, cupiditateque honesti & aequi conciliet animus, faciatque vitiorum odium, pretium virtutis, transeat deinde ad tristiores orationem, qua moneat adhuc & exprobet: nouissime ad poenas & has adhuc leues, & reuocabiles decurrat. Vltima supplicia sceleribus vltimis poenat ut nemo peccat, nisi quem perire, etiam percuntis interfit.

Ut in praecipis datis corporibus nullum sui arbitrium est, nec resistere morariue deiectione potuerunt, sed consilium omne & poenitentiam irruocabilis praecipitatio abscedit, & non licet eodem peruenire, quo non ire licuisset: ita animus si in iram, amorem, aliosque se proiecit affectus, non permittitur reprimere impetum, rapiat illum oportet, & ad imum agat suum pondus, etiam vitiorum natura procliuus.

Deinde non ideo vitia in usum recipienda sunt, quia aliquando aliquid boni effecerunt. Nam & febres quaedam genera valetudinis leuant, nec ideo non ex toto illis caruisse melius est. Abominandum remedij genus est, sanitatem debere morbo. Simili modo ira etiam si aliquando ut venenum, praecipitatio, & naufragium, ex inopinato profuit, non ideo salutaris iudicanda est: saepe enim saluti fuisse pestifera.

SIMILIA.

287

Ut exulcerata & agra corpora, quae ad tactus leuissimi

mos gemunt: Ita ira muliebri maxime & puerile vitium est. Placidus itaque sapiens, & aequus erroribus, non hostis sed corrector peccantium, hoc quotidie procedit animo. Multi mihi occurrerent vino dediti, multi libidinosi, multi ingrati, multi anari, multi furij ambitionis agitati. Omnia ista tam propitius aspiciet, quam aegros suos medicus. Nunquid ille, cuius nauigium malum, vndique laxatis compagibus, aquam trahit, nauis ipsique nauigio irascitur? Occurrit potius, & aliam excludit vndam, deinde aliam egerit, manifestata foramina pracludit, latentibus & ex occulto sententiam ducentibus labore continuo resistit, nec ideo intermitte, quia quantum exhaustum est, subnascitur. Lento adiutorio opus est contra mala continua & fecunda, non ne desinant, sed ne vincant.

LIBRO II. de ira. cap. xviii.

Ut in corporum cura, alia de tuenda valetudine, alia de Corporum restituenda praeccepta sunt, aliter compescere, ut vincamus. cura.

CAPITE. II.

Semper futurum aliquid, quod te offendant existima. Gubernator nunquam ita totos sinus explicuit securus, ut non Gubernator: expedite ad contrahendum armamenta disponderet.

Ut omnia inter se membra consentiant, quia singula ser membra. vari totius inter est: Ita homines singulis parceret, quia ad eorum geniti sumus.

Ille magnus & nobilis est, qui more magnae ferae latera - Nobilitas minorum canum securus obaudiat.

CAPITE. xxiiii.

Puilli hominis est & miseri repetere mordetem, ut inu Mures. res, & formice, ad quas si manum admoneris, ora conuertunt. Imbecilla se ad iurant, si tanguntur. Formicæ

CAPITE. xxxv.

Quales sunt hostium vel ferarum ex de madentium, Infera mors aut ex eadem euntium aspectus, qualia poetæ inferna monstra. strata finire, succincta serpentibus, & igneo statu, quales ad bella excitanda, discordiamque in populos diuidendam, pacemque lacerandam deterrime inferi exeunt furia, tale non Furia. bis iram figuremus, flamma lumina ardentia, sibilo magi-

SENECAE

tuq; & gemitu & stridore, & si qua his inuisior vox est, per-
strepentem, tela manu vtraq; quatientem, neq; illiterere se-
cura est: toruam, cruentamq; & cicatricosam, & verberibus
suis liuidam: incessu vesano effusam, multa caligine incur-
santem, vastantem, fugantemq; & ocium odio laboratē,
sui maxime: si aliter nocere non possit, terras, maria, cœlum
ruere cupientem, infestam pariter, inuisamq;.

LIBRO III. de ira Capite I.

Affectus. Cœtera vitia impellunt animos, ira præcipitat. Cœteris
Fulmina. etiam si resistere contra suos affectus non licet, at certe affe-
Procellæ. ctibus ipsi licet stare: Hec nõ secus quàm fulmina procel-
læq; & si qua alia irrationabilia sunt, quia non eunt, sed ca-
dunt, vim suam magis ac magis rendit.

CAPITE V.

Pestilētia. Quemadmodum aduersus pestilentiam nihil potest fir-
mitas corporis, & diligēs valetudinis cura, promiscue enim
imbecilla robustaq; inuadit: Ita ab ira tam inquietis mori-
bus periculum est quàm compositis & remissis, quib; eo tur-
pior ac periculosior est, quo plus in illis mutat.

Tela. Vt tela à duro resiliunt, cum dolore cadentis solida feri-
untur: Ita nulla magnum animum iniuria ad sensum sui ad-
ducit, fragilior eo quod petit,

CAPITE VI.

Sublimis animus. Pars superior mundi & ordinator, & propinqua syde-
ribus nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur
nec versatur in turbine, omni tumultu caret, inferiora ful-
minantur. Eodem modo sublimis animus, quietus semper &
in statione tranquilla collocatus, intra se premeus, quib; ira
contrahitur, modestus & venerabilis est & dispositus, quo-
rum nihil inuenies irato.

Quemadmodum per frequentia vrbis loca properanti
in multos incurstandum est, & alicubi labi necesse est, alicu-
bi retineri, alicubi respergi: Ita in hoc vitæ actu dissipato &
vago, multa impedimenta, multæ quærelæ incidunt.

CAPITE VII.

Vitia. Ut quædã in contactos è corpore vitia transiliunt: Ita ani-
mus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuiuetotes in amo-
rem vini traxit: Impudicorum cœtus fortem, & si liceat vitii

SIMILIA,

228

emollit. Avaritia in proximos virus suū trāstulit. Eadē ex di-
uerso ratio virtutū est, vt omne quod secū habēt, mitigent.

CAPITE IX.

Confusus oculis prosunt virentia, & quibuldã coloribus **Virentia**
infrima acies acquiescit, quorundam splendore præstringi-
tur: Sic mentes ægras studia læta permulcent.

CAPITE X.

Vt hulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicio- **Hulcera.**
nem tactus condolescunt: Ita animus affectus, minimis of-
fenditur, adeo vt quosdam salutatio, epistola, oratio, & in-
terrogatio ad litem euocent.

Quemadmodum tempestatis ac pluuiæ ante ipsas notæ
veniūt: Ita iræ, amoris omniūq; istarū procellarū animos ve-
xantium sunt quædam prænuncia. Quæ comitali vitio so-
lent cortipi, iā aduentare valetudinē intelligūt, si calor sum-
ma deseruit, & incertum lumen nervorūq; trepidatio est, si
memoria sublabitur caputq; versatur, Solitis itaq; remedijs
incipientem casum occupant, & odore gustūq; quicquid est
quod alienat animos repellitur, aut fons entis contra frigus
figoremq; pugnatur: aut si parum medicina profecit vita-
uerunt turbam & sine teste reciderunt.

CAPITE XVI.

Omnis enim indignatio in tormentū suum proficit, & im- **Indigna-**
peria grauiora sentit, quo contumacius patitur: Sic laqueos **Indigna-**
fera dum iactat astringit, sic aues viscum dum trepidantes **Indigna-**
excitant, plumis omnibus illinunt. **Indigna-**

CAPITE XXV.

Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percul-
sum: Sic immanis fera ad lattratum canum lenta respexit: sic **Fera:**
irritus ingenti scopulo fluctus assultat. Qui nõ irascitur in-
concussus, in iniuria perstitit, qui irascitur motus est.

EIDEM LIBRO. I. de clementia cap. II.

Sicut medicus apud ægros vsus etiā apud sanos horror **Clemētia.**
est: ita clemētiā quis poena digni iuocet, etiā in nocēta colit.

CAPITE III.

Quemadmodum totum corpus animo deservit, **Corpus,**
& cum hoc tanto maius tantōque speciosius sit, ille in
occulto maneat tenuis, & in qua sede latitet incertus, ta-

men manus pedes, oculi negotium illi gerunt, illum hæc cunctis munit, illius iussu iacemus, aut inquieti discurremus, cum ille sperauit, siue avarus dominus est, amare lucri causa seruamur, siue ambitiosus iam dudum dexteram flammis obicimus, aut voluntarie subsumimus: Sic hæc immensa multitudo, vnius animæ circumdata, illius spiritu regitur, illius ratione flectitur, pressura se ac fractura viribus suis, nisi consilio sustineretur.

¶ CAPIT. VIII.

Fulmina Vt fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metus. **Animad-** sic animaduersiones magnarum potestatum terrent latius uersiones. quàm nocent, non sine causa.

¶ CAPIT. XVIII.

Crudeles Quemadmodum domini crudeles tota ciuitate commo-
Reges. strantur, inuisique & detestabiles sunt: Ita regum & iniuria latius patet infamia, atque odium seculis traditur.

¶ CAPIT. XX.

Quemadmodum non est magni animi, qui de alieno liberalis est, sed ille qui quod alteri donat sibi detrahit: Ita clementem vocabo, non in alieno dolore facilem, sed eum qui cum suis stimulis exagitetur, non proficit, qui intelligit magni animi esse iniurias in summa potentia pati, nec quicquam esse gloriosius principe impugne laeso.

¶ CAPIT. XXV.

Serpentes Serpentes fallunt, nec publice consequuntur: vbi aliqua solitam mensuram transit, & in monstrum excreuit, vbi fortes potu inficit, & si afflauit, deurit, obteritque quacunque incescit, balistis petitur. Possunt verba dare, & euadere pusilla mala, ingentibus obuiam iur. Si vnus aeger, nec domum quidem perturbat, at vbi crebris moribus pestilentiam esse apparuit, conclamatio ciuitatis, ac fuga est, & dijs ipsis manus intenditur. Sub vno aliquo tecto flamma apparuit, familia vni cuique aquam ingerunt. At incendium vastum, & multas iam domos depastum, parte vrbis obruitur,

¶ LIBRO. II. CAP. V.

Religio. Quemadmodum religio Deos colit, superstitio violat: superstitio Ita clementiam mansuetudinemque omnes boni præstabunt, misericordiam autem vitabunt. Est enim vitium pusil-

li animi, ad speciem aliorum malorum succidentis.

¶ CAPIT. VII.

Sapiens multa remittet, multos parum sani, sed sanabilis in genij seruabit. Agricolas bonos imitabitur, qui non tantum rectas bonasque arbores colunt, sed illas quoque quas aliqua deprauauit causa, adminicula quibus reguntur admittunt. Alias circumcidunt, ne proceritate rami premant. Quasdam infirmas vitio loci nutriunt. Quibusdam aliena ymbra laborantibus, celum aperiant. Secundum hæc videbit perfectus sapiens, quod ingenium qua ratione tractandum sit, donec in rectum praua flectantur.

¶ IDEM libro de BEATA VITA Cap. I.

Quandoquidem non eadem hic, quæ in cæteris peregrinationibus conditio est. In illis comprehensus aliquis limites, & interrogati incolæ non patiuntur errare. At hic tristissima quæque via & celeberrima maxime decipit.

¶ CAPIT. IIII.

Quemadmodum idem exercitus modo latius patitur. modo in angustum coartatur, & aut in cornua, sinuata media parte, aut recta fronte explicatur, vis illi, utique ordinatus est, eadem est, & voluntas pro eisdem partibus standi: Ita desideratio summi boni aliàs diffundi potest & porrigi aliàs colligi & in se cogi. Idem utique erit si dixerò. Summum bonum est animus fortuita despiciens, virtute latus: aut cuncta vis animi, perita rerum, placida in actu, cum humanitate multa, & conuersantium cura.

¶ CAPIT. IX.

Sicut in aruo quod segeti proficuum est aliqui flores internasunt, non tamen huic herbæ quamuis delectet oculum, tantum operis insumptum est aliud fuit serenti propositum, hoc superuenit: Sic voluptas non est merces nec causa virtutis, sed accessio. Nec quia delectat placet, sed quia placet delectat.

¶ CAPIT. XIIII.

Sicut depræhensi mari Syrtico, modo in sicco relinquuntur, modo torréte vnda fluctuantur. Euenit autem hoc nimia intemperantia & amore cæco rei. Nam mala pro boni petitis periculosum est assequi. Vt feras cum labore periculorum venantur, & captarum quoque sollicita possessio est: sepe enim laniantur.

SENE CAE

dominos: Ita habentis magnæ voluptates in magnum malum euasere, captæq; corpore. Quæ quò plures maioræque, eo ille minor, ac plurium seruus est, quem scilicet vulgus appellat.

Quæadmodum qui bestiarum cubicula indagar, & laqueo captare feras magno aestimat, & magnis cambus circum dare saltus vt illarum vestigia premit, potiora deserit, multis que officijs renunciat: Ita qui sectatur voluptatem, omnia postponit, & primam libertatem negligit, ac pro ventre dependit, nec voluptates sibi emit, sed se voluptatibus vendit.

CAPITE XV.

Miles. Vt bonus miles feret vulnera, enumerabit cicatrices, & Deum se transtulerat telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, quor. imperatorem. Habebit in animo illud vetus, DEVM sequere. Quisquis autem cogitur, queritur, & plorat, & gemit, ipse ta facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iussa nihilominus. **Coactus.** Quæ autem dementia est potius trahi quam sequi?

CAPITE XVI.

Quæadmodum qui pedibus suis poterit iter conficere, ascendere tamen vehiculū male: Sic pauper si poterit esse diues vollet, & habebit utique opes, sed tanquam leues & auolutas, nec ulli alij, nec sibi graues esse patietur.

CAPITE XVII.

Corpus. Quemadmodum corpus in procliu retineri debet, in ardua impelli: Ita quedam virtutes in procliu sunt, quæ clium subeunt.

CAPITE XVIII.

Diuitiæ. Ocio diuitijs luditis, nec prouidetis illarum periculū: **Barbari.** Sicut barbari plerique inclusi & gnari machinarum, segnes laborem obsidentium spectant, nec quo illa pertingant, quæ ex longinquo instruuntur. Idem vobis euenit. Marcetis in vestris rebus, nec cogitaris quot casus undique immincant. iam iamque preciosa spolia laturi.

CAPITE XIX.

Circus. Non eo loco res humanæ sunt, etiam si statum vestrum patum notis, & vobis tantum ocij supersit, vt in probra meliorum agitare linguam vacet. Hæc vos non intelligitis, & alienam fortunæ vestræ vultum geritis: Sicut plurimi quibus

SIMILIA.

290

in circo aut in theatro desidentibus, iam funesta domus est, nec annuatiatum malum.

CAPITE. XXX.

Nec illud erit admittenda res pub. si valetudo illum impedit, quomodo nauem quassam nō deduceret in mare, quomodo nomē in militiam non daret debilis: sic ad vitam quā inhabilem sciet non accedet.

CAPITE. XXXIII.

Quomodo res appetere sine vilo virtutum amore, & sine cultu ingenij, ac nudas adere operas minime probabile est (misceri enim inter se ista, & conferri debent) sic imperfe Languidū estum ac languidum bonum est, in ocium sine actu proiecta bonum virtus, nunquam id quod didicit ostendit.

IDEM LIB. I. de tranquillitate vitæ Cap. II.

Vt vlcera quedam nocitura manus appetit, & tactu gau Vlcera, det, & foeda corpori scabiem delectat, quicquid exasperat: nō aliter dixerim his mentibus, in quas voluptates velut mala vlcera erumpunt, volupati esse laborē vexationemque.

CAPITE III.

Vt quidam sole & exercitatione curam corporis educit Athletisq; vtilissimum est, lacertos suos, roburq; cui se vendi cauerunt, maiore temporis parte nutrire: Ita nobis animum ad rerum ciuiliū tutamen parantibus, in opere esse longe pulcherrimum est.

Vt leonum animaliumq; impetus, caueis coercetur: sic hominum quorum maxime in seductu orationes sunt, ita tamē delituerint, vt vbiunque ocium suum absconderit prodesse velit singulis, & vniuersis ingenio, voce, consilio.

CAP. III.

Vt salutaria, quæ citra gustum tactumq; odore proficiunt: Saliutaria Ita virtus vtilitatem etiam ex longinquo & latens fundit, siue Virtus. potitur & fruitur suo iure, siue precarios habet accessus, cogiturque vela contrahere, siue ociofa mutaq; est, & angusto circūscripta siue ad aperta, in quocunq; habitu est proficit.

CAPITE VII.

Vt in pestilentia cauendū est, ne corruptis iā corporibus, & morbo flagrantibus assideamus, quia pericula trahem, afflatūq; ipso in proximo laborabim: ita i amicorū legēdis ignis dabimus operā, vt quā minime inquinatos assumamus.

SENECÆ

¶ CAP. XV.

Vt fertilibus agris non est imperandum, cito enim exhauriet illos nōquā intermissa fecunditas: Ita animorum impetus assiduus labor frangit

¶ IDEM LIB. II ad Serenum cap. 1.

Tantum inter Stoicos Serene & ceteros sapientiam profectos interesse, quā inter foeminas & mares, non immerito dixerim, cum vtraque turba ad vitæ societatem tantundem conferat, sed altera pars ad obsequendum, altera imperio nata sit. Ceteri sapientes vt molliter & blande, vt ferre domestici & familiares medici agris corporibus, nō qua optimum, & celerimum est: medentur, sed qua licet: Stoici virilem ingressi viam, nō vt amœna ineuntibus videatur curæ habent, sed vt quā primum nos eripiant, in illum ædū verticem educant, qui adeo omnem teli iaculum surrexit, vt supra fortunam emineat.

¶ CAPIT. III.

Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi vel teri potest, sed incurrentia vitro reuindit: quemadmodum quædam non possunt igne consumi, sed flamma circūfusa, rigorem suū habitumque conseruant: quemadmodū proiecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi vlla sæuitiæ vestigia tot verberati per cellis ostentant: ita sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, vt tam sit ab iniuria quā illa quæ retulit.

¶ CAPIT. IIII.

Vt cœlestia humanas manus effugiunt, & ab his qui tela diruunt, aut simulachra constant, nihil diuinitati nocetur: Ita quicquid sit in sapiente proterue, petulanter, superbe, frustra tentatur.

¶ CAPIT. VII.

Vt intetam manum deicere aliquis casus potest, & emissæ tela declinare: Ita iniurias qualescunq; potest aliqua res depellere, & in medio intercipere.

¶ CAPIT. XI.

Nam & pueri os parentum feriunt, & crines matris turbant lacerantque infans, & spūto asperit, aut nudauit in conspectu suorum regenda, & verbis obscenioribus nō

SIMILIA.

291

pepercit, & nihil horum cōtumeliam dicim⁹. Quare? quia fecit, cōtemnere nō potest, Eadem causa est cur nos mæcipio rū nostrorū vrbānitas in dominos cōtumeliosa delectet quodum audacia ita demum sibi in conuiuijs ius facit, si corpora domino. Vt quisque cōtēptissim⁹, & vt maxime ludibrio ē, ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidē in hoc mercātur per caces, & eorū impudentiam acunt, & sub magistro habent qui probra meditate effundūt. Nec has cōtumelias vocam⁹ sed argutias, Quanta autem dementia ex hisdem modo delectari, modo offendi, & rem ab amico dictā, maledictū vocare, à seruo ioculari conuiciū? Quem animū nos aduersus pueros habebimus, hunc sapiēs aduersus omnes, quibus etiā post inuentam canosq; puerilitas est. An quicquā illi proferunt quibus animi mala sunt, auctiq; in maius errores, qui à pueritia magnitudine tantū formāq; corporū differunt.

Non immerito itaq; horū contumelias sapiens vt iocos accipit, & aliquādo illos tanquā pueros, malo pœnāq; admonet, & afficit, non quia accepit iniuriam, sed quia fecerūt, Pecora. vt desinant facere: Sic enim & pecora verberare domātur, nec irascimur illis cum sessorem recusauerint, sed compefcimus, vt dolor contumaciam vincat.

¶ CAPIT. XIII.

Quis enī phrenetico medicus irascitur? quisue febricitātis & frigida prohibiti, maledicta in malam partē accipit: Hūc affectum aduersus omnes sapiens habet, quemadmodum aduersus ægros suos medicus, quorum nec obscena si remedio egent contrectare, nec reliquias et effusa intueri dedignatur, nec per furorē sæuientiū excipere conuicia. Scit sapiēs oēs hos qui togati, purpuratq; incediūt, valētes coloratosq; male sanos esse, quos non aliter videt quā ægros interperatos. Togati. taq; ne succēset quidē, si quid ī morbo petulātī ausi sūt aduer Purpurati. sus medētē. Quo aīo honores eorū nihilo æstimat, eodē parū honorifice facta. Quēadmodū nō placet sibi, si illū medicus coluerit, nec contumeliā iudicabit, si illi honor plebis vltimæ salutanti mutūam salutationē non reddiderit, sic nec se suspiciet quidem, si illū multi diuites suspexerint.

¶ CAPIT. XIX.

Non respicit quid homines turpe iudicēt, aut miserū
O o iij

SENECAE

non it qua populus, sed vt sydera contrariū mundo iter inten-
dunt: Ita hic aduersus opinionem omnium vadit.

¶ IDEM LIB. DE BREUITATE VI-
tae ad Pauli. Cap. i.

Sicut amplā & regia opes vbi ad malū dominū puene-
runt, momento dissipantur. At quīs modicā si bono custodi
tradita sunt, vsu creſcūt: ita aetās nostra bene dispositi mul-
tum patet.

¶ CAP. IX

Quēadmodū quos aut sermo aut lectio, aut aliqua iterior
cogitatio iter facientes decipit, puenisse ante sciunt, quā ap-
propinquasse: ita hoc iter vitā assiduū & citatissimū, quod
dormientes vigilantesq; eodem gradu facim⁹, occupatis nō
apparet nisi in fine.

¶ LIB. AD POLYBIUM DE
consolatione Cap. xxiiii.

Quod duces magni faciūt, rebus afflictis, vt hilaritatem
de industria simulent, & aduersas res adumbrata letitia ab-
ſcōdāt, ne militū animi, si fractā ducis sui mentē viderint, &
ipsi collabātur: Id nunc tibi quoque faciendū est, induc diffi-
mitem animo tu o vultū, & si potes, projice omnem ex toto
dolorem, sin minus introrsus abde, & contine ne appareat,
& da operam vt fratres tui te imitentur, qui honestum puta-
bunt quodcunque facientem viderint animūq; ex vultu tuo
sument, & solatium debes esse, & consolator illorum.

¶ IDEM LIB. AD MARTIAM DE
consolatione Cap. i.

Vitia,

Quemadmodum omnia vitia penitus insidunt, nisi dū
surgunt oppressa sint: Ita quoque tristitia & miseria, & in se
ſauitia ipsa nouissime acerbitate pascūtur, & sit infelicitis ani-
mi, praua voluptas dolor.

¶ CAPITE VI.

Simul vero cogita, non esse magni animi se rebus pro-
ſperis fortē gerere, vbi secūdo cursu vita procedit. Nec guber-
natoris quidem artem, tranquillū mare, & obsequēs vēt⁹ o-
ſcēdit. Aduersi aliqd incurrat oportet, q; animum probet.

¶ CAP. XVI.

Agricola.

Agricola euerſis arboribus, quas aut ventus radicitus.

SIMILIA.

292

emulſit, aut cōtor⁹ repētino ipetu turbo petfregit, sobolē ex Turbo.
illis residuā fouet, & amissarum semina statim plantasq; dis-
ponit, & momento (nam vt in damna, ita ad incrementa rapidū
veloxq; tempus est) adoleſcunt amissis latiores.

¶ CAPITE XXIII.

Ignis quo clarior fulſit, citius extinguitur. Viuior est
qui cū lēta difficiliq; materia commissus, fumoq; demersus
ex sordido lucet, eadem enim detinet causa, quā maligne a-
lit: Sic ingenia quā illustriora, breuiora sunt. Nam vbi i cre-
mento locus non est, vicinus occasus est.

¶ CAPITE. XXIII.

Ve ignotarum vrbium monstratus hospiti⁹ gratus est: Ita
ſciſcitanti cōſeſtium causas, domesticus interpres: & in pro-
funda terrarum promittere aciem iuuat.

¶ IDEM LIBRO AD ALBINAM matrem cap. iiii.

Quemadmodum tyrones leuiter ſaucij non vociferan-
tur, at manus medicorum magis quā ferrum horrēt: at ve-
terani quamuis conſoſſi patienter ac ſine gemitu velut alie-
na corpora excoriari patiuntur: Ita tu nunc debes te fortiter
præbere curationi.

¶ CAPITE XI.

Si deſiderabit aureis fulgentem vasis ſupelleſtilem, &
antiquis nominibus artificum argentum nobile, æs paucorū
infania pretioſum, & ſeruorum turbam, quē quamuis magnā
domum anguſtet, iumentorū corporum diſſerta, & coacta
pingueſcere, nationum omnium lapides, iſta congerantur li-
cet nunquam explebunt inexplibilem animū, non magis q̄
villus ſufficiet humor ad ſanandum eum, cuius deſideriū non
est ex inopia, ſed ex æſtu ardentium viſcerū oritur, nō enim Humor.
ſitis illa ſed morbus est, Non hoc in pecunia tantum aut ali-
mētis euenit. Eadem natura est in omni deſiderio, quod mo Deſideriū
do non ex inopia ſed ex vitio naſcitur, quicquid enim illi cō-
geſſeris, non ſibi erit cupiditatis, ſed gradus.

¶ LACTANTIVS DE FALSA
religione libro i. Cap. iiii.

Sicut ne res quidem militaris niſi vnum habeat ducem Res mili-
atq; reſtorem. Quid ſi in exercitu tot fuerint imperato-
res & duces, ac reſtores, quot legiones, quot cohortes,
O oiii

LACTANTI

Acies

quot cunei, quot alæ, primum nec instrui potest acies, vnoquoque periculum recusante, nec regi facile, aut temperari, quod suis proprijs consilijs vtantur omnes quorum diuersitates plus noceant quàm profint: Sic in hoc rerum naturæ imperio, nisi vnus fuerit, ad quem totius summa cura referatur, vniuersa soluentur & corruent.

Potentissimus rex.

Quis dubitet potentissimum esse regem, qui totius orbis habeat imperium? neque immerito, cum illius sint, quæ vbiq; sunt omnia, cum ad eum solum omnes vndique copiæ congerantur. At si plures partiantur orbem, minus certe opum, minus virum singuli habebunt: cum intra præscriptâ portionem se quisque contineat. Eodem modo dij, si plures sint, minus valebunt, alijs tantundem in se habentibus.

Dij plures.

LIB. DE ORIGINE ERRORIS II. cap. II.

At enim præsentibus non nisi ad imagines suas adfunt. Ita plane quemadmodum vulgus existimat, mortuorum animas circa tumulos, & corporum suorum reliquias oberrare. Sed postquam Deus ille præsto esse coepit, iam simulachro eius opus non est. Quarto enim, si quis imaginem hominis peregre constituti contempletur sæpius, vt ex ea solatium capiat absentis, num idem sanus esse videtur, si eo reuerso atq; præsepte, in contemplanda imagine perseueret, eaque potius quàm ipsius hominis aspectu frui velit? Minime profecto.

Imago hominis.

Etenim hominis imago necessaria tum videtur, cum procul abest, superuacua futura, cum præsto est. Dei autem cuius spiritus ac numen vbiq; diffusum abesse nunquam potest, semper vtiq; imago superuacua est.

CAPITE VI.

Domus.

Sicut enim domus in usum habitandi facta per se nihil sentit, dominoq; subiecta est, qui eam fecit, aut incolit: Ita mundus per se nihil sentiens factori Deo subiaceret, qui eum in usum sui fecit.

CAPITE VIII.

Sol.

Illibabilis est tanquam lux, & claritas solis: quia vt sol quicquid colorum, sic sapientia lumen est cordis humani.

CAPITE IX.

Faber.

Vt igitur faber, cum quid ædificaturus est, non ipse facit materiam, sed ea vitur, quæ sit parata, si torq; item cæra: Sicisti prouidentia diuinæ materiam præsto esse oportuit,

SIMILIA.

293

non quam ipse faceret, sed quam haberet paratam.

An tu si educatus in domo fabre facta, & ornata, nullam vnquam fabricam vidisses, domum illam putasses nisi ab homine esse ædificatam, quia quomodo ædificetur, ignores? Idem profecto de domo quæreres quod nunc de mundo requiris: quibus manibus, quibus ferramentis tanta esset opera molitus: maxime si saxa ingentia, immensa coementa, vastas colūnas, opus totum sublime, & excelsum videres, nonne hæc tibi humanarum virium modum viderentur excedere? quia illa non tam viribus quàm ratione atque artificio facta esse nescires: quod si homo in quo nihil perfectum est, tamen plus efficit ratione quàm vires eius exiguae patiantur, quid est, cur in credibile tibi esse videatur, cum mundus dicitur factus à Deo in quo, quia perfectus est, nec sapientia potest habere terminum, nec fortitudo mensuram.

CAPITE X.

Sicut sol, qui oritur die, licet sit vnus (vnde solem esse appellatum Cicero vult videri, quod obscuratis syderibus solus appareat) tamen quia verum, ac perfectæ plenitudinis lumen est, & calore potissimo & fulgore clarissimo illustrat omnia: Ita in Deo, licet sit vnus, & maiestas, & virtus, & claritudo perfecta est.

CAPITE XIII.

Et sicut ardere, ac viuere non potest ignis, nisi aliqua pinx ignis. qui materia teneatur, in qua habet alimentum: sic animæ materia & cibus est sola iustitia qua tenetur ad vitam.

CAPITE XVII.

Sicut enim mundus regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam. Cuius apparitores nemo socios esse in regenda prouincia dixerit, quamuis illorum ministerio res geratur. Et hi tamē possunt aliquid præter iussa rectoris, per ipsius ignorantia, quæ est conditionis humanæ. Ille autē præses mundi & rector vniuersi, qui scit omnia, cuius diuinis oculis nihil septum est, solus habet rerum omnium cum filio suo potestatem, nec est in angelis quicquam, nisi parendi necessitas.

Apparatores.

Præses mundi.

DE FALSA SAPIENTIA lib. III. cap. XIX.

Sicut vita ipsa bonum est, cum virtute viuatur, malum si cū scelere: Ita & mors ex præteritis vitæ actibus pōderāda est.

Vita. Mors.

LAGTANTII

Rectæ rationis anima tam immutare naturam statim
fuit non potest, quam ignis aut deorsum niti, aut in transuer-
sum, fluminis modo, flammam suam fundere.

CAPITE XX.

Moderator
Malus
Corpus.

Quis enim non sentiat hunc mundum, tam mirabili ratione
perfectum, aliqua providentia gubernari? Quandoquidem ni-
hil est, quod possit sine ullo moderatore consistere: Sic domus
ab habitatore deserta dilabitur. Malus sine gubernatore abi-
pessum. Et corpus relictum ab animo defluit, nedum quatenus
tantam illam molem aut construi sine artifice, aut stare sine
rectore tandiu possit.

Miseratio-
nis affectus.

Cum enim natura hominis imbecillior, quam ceterorum ani-
malium, quæ vel ad perferendam vim temporis, vel ad incursum
à suis corporibus arcendas naturalibus munimentis providen-
tia naturalis armavit. Homini autem, quia nihil istorum datum
est, accepit pro istis omnibus miserationis affectum: qui pla-
ne vocatur humanitas, qua nosmet inuicem tueremur.

Nam si homo ad conspectum alterius hominis effere-
tur, quod facere videmus animantes, quorum natura solitua-
ga est, nulla esset hominum societas, nulla urbium conden-
darum vel cura vel ratio: Sic neque vita quidem satis tuta cum
ceteris animalibus exposita esset imbecillitas hominum, &
ipsi inter semetipsos beluarum more saeuirent.

LIB. IIII. de vera sapient. c. IIII.

Matrimo-
nium.

Eodem modo, quo matrimonium dici non potest, ubi
mulier viros multos habet, sed hæc aut meretrix, aut adule-
ra nominabitur: à qua enim pudor, castitas, fides abest, virtu-
te careat necesse est: Sic & religio deorum impudica est, &
incerta quia fide caret, quia honor ille instabilis, & incertus
caput atque originem non habet.

CAPITE XVI.

Sicut enim pluuia si ascendat in vellus, animaduerti
non potest, quia strepitum non facit. Ita CHRISTVM in
terram sine cuiusquam suspitione veniisse dixit, ut iu-
stitiam doceret & pacem.

CAPITE XXIII.

Filius nice
dilectus

Cum igitur & pater filium suum faciat, & filius patrem,
vna utriusque mens, vnus spiritus, vna substantia est, sed ille

SIMILIA.

294

quasi exuberans fons est, hic tanquam defluens ex eo riuus:
ille tanquam sol, hic tanquam radius ex sole porrectus: qui
quoniam summo patri & fidelis & charus est, non separatur
sicut nec riuus à fonte, nec radius à sole: quia & aqua fontis in
riuo est, & solis lumen in radio aque: neque vox ab ore seorsum
nec virtus, aut manus à corpore diuelli potest. Cuiusmodi
Prophetis idem manus Dei, & virtus & sermo dicatur, utique
nulla discretio est, quia & lingua sermonis ministra est, & ma-
nus, in qua est virtus, indiuidua sunt corporis portiones. Pro-
piore exemplo uti libet: Cum quis habet filium, quem vnice dili-
git, qui tamen sit in domo, & manu patris, licet ei nomen do-
mini, potestatemque concedat, ciuili tamen iure, & domus v-
na, & vnus dominus nominatur: Sic hic mundus vna Dei do-
mus, & filius & pater, quia vnanimes incolunt mundum, Deus
vnus, quia & vnus est tanquam duo, & duo tanquam vnus.

Sol.
Radius.

LIB. V. DE IUSTITIA Capite IIII.

Nam sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non po-
test, ob stomachi ténacitatem, sed liquore lactis ac mollitu-
dine alitur: Ita & huic oportebat, quia nondum poterat cape-
re diuina, prius humanæ estimatio offerri, id est, philosopho-
rum & historicorum, ut suis potissimum refutaretur autoribus.

CAPITE VII.

Sicut vna, eadēque natura mundus omnibus partibus in Mundus.
ter se congruentibus coheret, ac nititur: Sic omnes homines inter se
natura confusi, prauitate dissentit, nec se intelligunt esse con-
sanguineos, & subiectos omnes sub vnam eandemque tutelam,
quod si teneretur, Deorum profecto vita homines viuerent.

CAPITE XV.

Deus enim qui homines generat & inspirat, omnes æquos, id
est, pares esse voluit. Eandem conditionem viuendi omnibus po-
suit, omnes ad sapientiam genuit, omnibus immortalitatem
spondidit. Nemo beneficii eius ecclesiis, segregatur: Nam
sicut omnibus vnicum suum lumen equaliter diuidit: emit-
tit omnibus fontes, victum subministrat, quietem somni dulcis-
simam tribuit: sic omnibus æquitatem virtutemque largitur.

Homines.

Vnicum lu-
men.

CAPITE XIX.

Quod si seruorum nequissimus habetur, qui dominum
suum fuga deserit, isque verberibus, vinculis, ergastulo, & cruce
seruorum nequissimus.

LACTANTII

& omni malo dignissimus iudicatur, & si filius eodem modo perditus, atque impius existimatur, qui patrem suum dereliquerit, ne illi obsequatur: ob eamque causam dignus putatur, quod sit ex haeres & cuius nomen de familia perpetuo deleatur, quāto magis qui Deū deserit, in quem duo vocabula domini, & patris aequae veneranda conueniunt? Nā ille qui se suum precio comparat, quid in eum beneficii cōfert praequam alimenta, quae illi utilitatis suae gratia subministrat? Et qui filium generat, non habet potestatem, ut cōcipiatur, ut nascatur & uiuat. Vnde apparet & nō ē illū patrē, sed tantūmodo generādī ministrū. Quibus ergo supplicij dignus est desertor eius, qui dñs uerus & pater est, nisi quae De^o ipse cōstituit: qui spiritibus iniustis aeternā parauit ignē, quod ipse per uates suos impijs, ac rebellibus comminatur.

CAPITE XX.

Terrestri
militia.

Imperator

Nā si sis, qui in hac terrestri militia regi suo fidem seruat in aliquo egregio facinore, si postea vix erit, acceptior fit & charior: si perierit, summam consequitur gloriam, quod pro dūce suo mortē occubuerit. Quanto magis imperatori omnium Deo fides seruanda est, qui non tantum uiuentibus, sed & mortuis potest praeuium virtutis exoluerē?

CAPITE XXIII.

Imperator
Milites.

Deuotio.

Quomodo enim potest imperator militum suorū probare virtutē, nisi habuerit hostem? Et illi tamen aduersarius exurgit inuito, quia mortalis est, & vici potest. Deo autē quia repugnari non potest, ipse aduersarios nomini suo excitat: non qui cōtra ipsum Deū pugnent, sed cōtra milites eius, ut deuotionē ac fidem suorū, vel probet, vel corroboret, donec pressura uerbis defluentem corrigat disciplinam.

LIBRO. VI. de uero cultu Capite. II.

Certamē
Ocium.

Nam sicut in hoc seculo, cum est propositum cum hoste certamen, prius laborandum est, ut sis postmodū in ocio. Esuriendū, sitiendū, aestus, frigora perferenda, humi, quiescendū, vigilandū, periclitandū est, ut saluis pignoribus, & domo, & re familiari, & omnibus pacis ac victoriæ bonis perfrui possis. Sin autem praesens ocium malueris quā la-borem, malum tibi maximū facias necesse est. Preoccupabit enim aduersarius non resistētem, vastabuntur agri, diripie-

SIMILIA.

295

tur domus, in praedam vxor, ac liberi uenient, & tu ipse interficere, ac capere. Quae oīa ne accidant, praesens cōmodum differēdum est, ut maius, longiusq; pariat. Sic in omni hac uita, quia nobis aduersarius Deus reseruauit, ut possemus capere uirtutem, omittenda est, praesens voluptas: cū Stationes. hostis opprimat, vigilandum, stationes agēda, militares expeditiones obeunda, fundendus ad ultimum sanguis. Omnia denique amara, & grania patienter ferenda, eo quidem promptius, quo nobis imperator noster Deus praemia eterna pro laboribus constituit. Et cum in hac terrena militia tantum homines laboris exhauriant, ut ea sibi pariant, quae possunt eodem modo perire, quo parsa sunt: certe nobis nullus labor est recusandus, quo id acquiratur, quod nullo modo potest amitti.

LIBRO. VI. de uero cultu, Cap. V.

Sicut ergo in itinere celerando nihil prodest uiam noscē, nisi conatus, ac vires suppedient ambulandi: Ita uero sciētia nihil prodest, si uirtus propria deficiat.

CAPITE. IX.

Omnis enim iustitia eius similis est humano corpori caput non habenti: in quo tamen membra omnia & locis suis consent & figura, & habitudine, inde quoniam deest, id quod est omnium principale, & uita & omni sensu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habēt uisum non habent: tam scilicet, quā caput sine corpore, cui similis est: qui cum DEVM non ignoret, uiuit iniuste. Id enim solum habet quod est summum, sed frustra: quoniam uirtutibus tanquam membris caret. Itaque ut sit uiuum, ac sensibile corpus, & agnitio DEI necessaria est, quasi caput, & omnes uirtutes quasi corpus. Ita fiet homo perfectus, ac uiuus: sed tantum summa omnis in capite est, quod quamuis constare non possit sine omnibus, sine quibusdam tamen potest. Et erit quoddam uitiosum, ac debile, sed tamen uiuet: sicut & is qui Deum nouit, & in aliqua re peccat. Dat enim ueniam peccatis Deus, itaque sine membris aliquibus uiui potest, sine capite nullo modo.

CAPITE. XII.

Si deorum cultores simulachra insensibilia excolunt, & uiuentia,

Iter.
Conatus
ac vires.

Humanū
corpus ca-
put nō ha-
bens.

quicquid preciosi habent, in ea conferunt: quibus nec uti possunt, nec gratias agere, qui acceperint: quanto iustius est & verius, viuentia Dei simulachra excolere, ut promerere inuenire viuentem? Quae sicut vsui habent, quicquid acceperunt & gratias agunt: Ita Deus, in cuius conspectu bonum feceris & probabit, & mercedem pietatis exoluet.

CAPITE XV.

Sicut in sentes ager, qui est natura fecundus, exuberat: sic animus incultus vitij sua sponte inualescentib; velut spinis obducitur: Sed cum verus cultor accesserit: statim cedentibus vitij, fruges virtutis oriuntur.

CAPITE XVII.

Concita - Nam istae concitationes animorum iuncto curru similes sunt: in quo recte moderando summum rectoris officium est ut viam non erit, quam si tenebit, licet quam concitate ierit: non offendet. Si autem errauerit: licet placide, ac leuiter eat, aut per confragosa vexabitur, aut per praecipitia labetur, aut certe, quod non opus est deferetur: Sic cursus ille vitae, qui affectibus velut equis pernicious ducitur, si rectam viam teneat, fungetur officio.

Aqua. Sicut aqua quidem semper iacens & quieta, infalubris, & magis turbida est: Sic animus immotus, ac torpens inutilis est, etiam sibi, nec vitam ipsam tueri poterit, quia nec faciet quicquam, nec cogitabit, cum cogitatio ipsa nihil aliud sit quam mentis agitatio.

LIBRO DE VERO CVLTU. CAP. XXIII.

Sanus. Neque enim si vtatur aliquis oculorum acie clara, membris omnibus integris, corporis totius fortissima valetudine, tamen cum non dixerim sanum, si effertur ira, superbia tumidus infletur, libidini seruat, cupiditatibus inardescit: sed eum potius qui ad alienam felicitatem non attollat oculos, opes non admiretur, alienam mulierem sancte videat, nihil omnino appetat, non concupiscat alienum, non inuideat ulli, non fastidiat quenquam, sit humilis, misericors, beneficus, mitis, humanus, pax in animo eius perpetua versetur. Ille homo sanus, ille iustus, ille perfectus est. Quisquis igitur his omnibus Dei praeceptis coelestibus obtinuerit, hic est veri Dei cultor: cuius sacrificia sunt mansuetudo animi, & vita

innocentis & actus boni. Quae omnia qui exhibet, toties sacrificat, quoties bonum aliquid ac piuum fecerit.

LIBRO. VII. DE DIVINO.

PRAEMIO, CAPITE III.

Si enim fecit mundum, fuit ergo sine mundo. Si regit, non utique sicut mens corpus regit, sed tamquam dominus domum: namque gubernator, auriga currum: nec tamen missi sunt ijs rebus, quas regunt.

CAPITE. IIII.

Quis est enim vel tam ineptus, vel tam ociosus ut aggre diatur facere aliquid frustra, ex quo nullam utilitatem, nullum commodum speret? Qui domum aedificat, non idcirco aedificat, ut tantummodo domus sit, sed ut in ea possit habitari. Qui nauim fabricat, non ideo assumit operam, ut tantum nauis appareat, sed ut in ea nauigetur. Item qui vas aliquod instruit aut format, non propterea id facit, ut tantum fecisse videatur, sed ut vas illud effectum capiat aliquid necessarium. Similiter caetera quaecunque fiunt, non utique in superuacuum, sed ad vti aliquot laborantur. Mundus igitur a Deo factus est, non utique propter ipsum mundum. Neque enim aut calore solis aut lumine, aut aspiratione ventorum, aut humore imbrii, aut alimonia frugum, cum sensu careat, indiget.

Sicut Deus hominem ad vitam non nisi per virtutem, ac laborem vocat: Ita ille ad mortem per delicias, ac voluptates: & sicut ad verum bonum per fallaciam mala: sic ad verum malum per bona fallacia peruenitur.

CAPITE XXV.

Sicut autem dedit nobis oculos Deus, non ut spectemus voluptates capiamus, sed ut videamus propter eos qui pertinent ad vitae necessaria: ita genitalis corporis pars, quod nomen ipsi docet, nulla alia causa nisi efficiende sobolis accepimus.

CAPITE. XXIII.

Sicut nihil prodest male viuenti antea & vitae probitas quia superueniens nequitia iustitiae opera deleuit: Ita nihil officium peccata vetera correcto, quia superueniens iustitia labem vitae prioris aboleuit.

Denique muta quoque animalia cum fraude decipiuntur, si aliquo se modo in fugam extricauerint, sunt postmo-

Mundus

Ineptus.
Ociosus.

Nauis.

Vas.

Vita.

Mors.

Oculi.

Male viuit.

Animalia.

LACTANTII

dum cautiore vitâq; semper ea omnia, in quibus dolos infidiasq; senserunt: Sic hominem poenitentia cautû, ac diligenter facit ad evitanda peccata, in quâ semel fraude deciderit.

¶ IDEM LIBRO de Ira dei cap. XIII.

Propositis enim bonis, malisq; tum demum opus suum peragit sapientia, & quidem bonum appetit ad utilitatem, malum rejicit ad salutem, Ergo, sicut bona innumerabilia data sunt homini, quibus frui posset, sic etiam mala, quæ cauere. Nam si malum nullum sit periculumque, nihil denique quod lædere hominem possit, tollitur omnis materia sapientiae, nec erit homini necessaria: positis enim tantummodo in conspectu bonis, quid opus est cogitatione, intellectu, scientia, ratione? Quocunque porrexerit manum, id naturæ aptum & commodum sit, ut si quis velut apparitissimam cenam cœnâ infantibus qui nondum sapiunt apponere, utiq; id appetent singuli quod vnumquëq; aut impetus, aut fames, aut etiam casus attraxerit, & quicquid sumplerint, id illis erit utile ac salubre.

Dominus. Si quis dominus habens in familia seruos, bonum, ac malum, non utique aut ambos odit, aut ambos beneficijs, & honore prosequitur, quod si faciat, & iniquus & stultus est. Sed bonum & alloquitur amice, & ornat, & domui, ac familiæ, suisque rebus omnib; præficit: ut & hic exemplo cæteris sit ad non peccandum: & ille ad promerendum: ut alios metus coërceat, alios honor prouocet. Qui ergo diligit, & odit & qui odit, diligit: sunt enim qui diligi debeant, sunt qui odio haberi. Et sicut is qui diligit, confert bona in eos, quos diligit: Ita qui odit, irrogat mala ijs quos odio habet.

¶ CAPIT. VII.

Philosophi. Cum sæpe philosophi per ignorantiam veritatis à ratione descuerint, atque in errores inciderint inextricabiles: id enim solet his euenire quod viatori viam nescienti, & nō fā tētē ignoreare, vt vagatur, dū percontari obuios erubescit.

¶ CAPIT. XI.

Potestas. Si autem sunt multi, dum habent singuli potestatis aliquid ac numinis, summa ipsa decrescit: nec poterunt singuli habere totum, quod est commune cum plurib; vnicuique tantum deerit, quantum cæteri possidebūt. Non possunt igitur

SIMILIA.

297

in hoc mūdo multi esse rectores, nec in vna domo multi dñi **Vnitas.** nec in nauī vna multi gubernatores, nec in armēto, aut grege duces multi, nec in vno regimine multi reges, sed nec in cœlo quidem multi soles esse potuerūt: sicut nec animę plures in vno corpore: adeo in vnitate natura vniuersa cōsentit.

¶ CAPIT. XVIII.

Sicut corpus humanū deus multis, & varijs sensib; ad vsū vnum est vitæ necessarijs instruxit: Sic & animo varios attribuit affectus, quib; vitæ ratio cōstaret, ut libidinē producendæ gratia sobolis dedit: sic iram cohibendorum causa delictorum.

¶ LIB. VII. DE DIVINO præmio cap. I.
Quid voce clarius? aut quid vento fortius? aut odore violentius? Hæc tamen cum per aërem feruntur, ad sensusq; nostros veniunt, & eos potentia sua impellunt, nō cernūt acie luminum, sed alijs corporis partibus sentiuntur. Similiter de vs, non aspectu nobis, aliōne fragili sensu comprehendendus est, sed mentis oculis intuendus: cū opera eius præclara, & miranda videamus.

Et ut lux esse sine igne non potest, sic vita sine luce.

¶ CAPIT. XII.

Sicut oculus cūlū à corpore, ac separatus nihil potest videre: Ita & anima separata nihil sentire, quia & ipsa pars est corporis: Falsum hoc & dissimile est. Anima enim nō pars corporis, sed i corpore est. Sicut id quod vase cōtinetur vasis pars nō est, nec ea quæ in domo sunt, partes domus esse dicuntur: Ita nec anima pars est corporis, quia corpus vel vas animæ est, vel receptaculum.

¶ CAPIT. XIII.

Sed sicut in fidibus ex intensione nervorū effici cōcordē sonum, atq; cātū, quē Musici harmoniam vocāt: Ita in corporibus ex compage viscerum, ac vigore membrorum vim sentiendi existere: quo nihil dici delirius potest.

¶ LIBRO DE IRA DEI

Cap. XV.

Denique ipsum mundum ex duobus elementis repugnātib; & inuicē copulatis esse concretum humido & igneo: nec potuisse lucem fieri nisi & tenebræ fuissent: quia nec ipsum potest esse sine infero, nec oriens sine occidente, nec

LACTANTII

calidum sine frigido, nec molle sine duro. Sic & nos ex duobus æque repugnātib⁹ compacti sumus, anima & corpore: quorum alterū cœlo ascribitur quia tenuis est, & intractabile: alterum terræ quia comprehensibile est. Alterum solidū & æternum est, alterū fragile atque mortale. Ergo alteri bonum adhæret, alteri malum. Alteri lux, vita, iustitia, alteri tenebræ, mors, iniustitia.

CAPITE. XVI.

**Contem-
ptus heri-
lis.** Si quis habeat rem, domum, familiam, seruiq^{ue} eius cōtē-
nentes patiētiā domini, omnia inuaserint, ipsi bonis eius
fruantur, ipsos familia eius honoret, dominus autē contem-
natur ab omnibus, derideatur, relinquitur: vtrumne sapiens
esse possit, qui contumelias non vindicet, suisque rebus eos
perfrui patiat, in quos habeat potestatem? Quæ tantā in
quoquam patientia reperiri, si tamen patientia nominanda
est, & non stupor quidem insensibilis. Sed facile est ferre cō-
temptum. Quid si fiant illa, quæ à Cicerone dicuntur? Ete-
nim quæro si quis pater familiæ liberis suis à seruo interfe-
ctis, vxore occisa, incensa domo supplicii de seruo nūquam
acerrimum sumpserit, vtrum is clemens, ac misericors, an in-
humanus & crudelissimus esse videatur? Quod si eiusmodi
facinorib⁹ ignoscere crudelitatis est potius quā pietatis, non
est ergo virtutis in Deo, ad ea, quæ iniuste fiūt nō cōmoueri.
Nā mundus tanq^{ue} dei domus est, & homines tantū serui, qui-
bus si ludibrio sit nomē eius, qualis aut quāta patiētia est, vt
honorib⁹ suis cedat, praua & iniqua fieri videat, & non indi-
gnetur, quod p^{ro}priu & naturale est ei, cui peccata nō placēt.

**Subiecti
coercere** Nam sicuti nos potestati nostræ subiectos coercere de-
bemus. Ita etiā peccata vniuersorum deus coercere debet,
quod vt facit, irascatur necesse est, quia naturale est bono
ad alterius peccatum moueri & incitari.

LIBRO DE OPIFIC. DEI. CAP. VI.

**Archite-
ctus.** Si peritus architectus, cum magnum aliquod ædificium
facere constituit, p^{ri}mo omnium cogit it, quæ summa perfe-
cti ædificij forma sit, & ante emittitur, quem locum leue pō-
Ædificia- dus expectet, vbi magni operis statua sit moles, quæ colū-
narum interualla, qui aut vbi aquarum cadentium decursus,
& exitus receptacula: Hæc inquam prius præuidet, vt quæcū

SIMILIA.

298

que sunt: perfecto operi iam necessaria, cum ipsis fundamē-
tis pariter ordiatur: cur Deum quicquam putet machinādis
animalibus non ante prouidisse, quæ ad viuendum necessa-
ria essent, quā ipsam vitam daret?

CAPITE. VIII.

Quantulum enim videre possemus, si mens ab intimis Riuiulæ,
penetralibus capitis per exiguas cauernarum rimulas atrede-
ret: vt si quis vellet transpicere per cicutam, nō plus profe-
cto cernat, quā cicutæ ipsius capacitas comprehendat.

CAPITE. XV.

Et ideo verisimilior est illa sententia: stipatum spiritum
cum obstantia faucium fuerit illisus, sonum vocis exprimere Spiritus.
veluti cum in patentem cicutam, labrō quæ subiectam dimit-
timus spiritum, & is cicutæ concavo repercussus, ac reuolu-
tus à fundo, dum descendere occursum suum reddit ad exitū Cicuta.
nitens, sonum gignit, & in vocalem spiritum resiliens per se
ventus animatur.

CAPITE. XVI.

Sicuti in fidibus, cum aliquid aut interceptum, aut rela-
xatum est, omnis canēdi ratio turbatur, & soluitur: Ita in cor Canēdi
pore pars aliqua membrorum duxerit vitium, destrui vni-
uersa, corruptisque omnibus atque turbatis, occidere sensum
eāque mortem vocare.

CAPITE. XVII.

Non enim, si anima sanguine aut per vulnus effusa, aut
februm calore consumpto, videtur extingui, continuo in ma-
teria sanguinis animæ ratio ponenda est: veluti si veniat in
quæstionem, lumen, quo vitur, quid sit, & respondeatur o-
lumen est esse, quoniam cōsumpto illo lumē extinguitur: cum Olum.
sint vrique diuersa, sed alterum sit alterius alimentum.

CAPITE. XVIII.

Latet autem mens oppressa somno, tanquam ignis obdu-
cto cinere sopitus: quem si paululum commoueris, rursus
ardescit & quasi euigilat.

CAPITE. XX.

Nam vt victoria constare sine certamine non potest. Ignis.
sic nec virtus quidem ipsa sine hoste. Victoria

IN LIBRI Lact. Acephali.

LACTANTI

Agri.
Sentes.

Sicut in rudib. agris priusquam ferere incipias, euulsis sentibus & omniū stirpiū radicib. epuratis arua purgāda: Sic de nostris animis prius vitia detrahenda: & tunc demum virtutes inferendae, de quibus seminatae per verbum Dei fruges immortalitatis oriantur.

Sicut si fortissime pro patria dimices, bonum est: si contra patriam, malum. Sic & affectus si ad vsus bonos habcas, virtutes erunt: si ad malos, vitia dicentur.

Domus enī edificatur nō ad hoc solū, vt sit domus, sed vt suscipiat, & tueatur habitātē. Itē nauis fabricatur non ad hoc vt nauis videatur, sed vt in ea possint homines nauigare. Vasa autē fiunt, nō vt vasa sint solum, sed vt capiat quae sunt vsui necessaria: Sic & mundum Deus ad vsū aliquem fecerit necesse est. Stoici autem causa hominum factum esse: & recte.

SPICILEGIA, SIMVLET, RAMENTA.

LECTORI.

Carpe spicilegia, ramentaq; congere, saepe

Quae non oblectant singula, multa iuuant.

ORIGENES homil. 1. in Psalm. 6.

Foenum.
Malignan
tes.

Sed & hoc ipsum quod ait, quia sicut foenum cito arefcet (malignantes scilicet) non arbitror otiosum cur sceno eos comparauerit, cū vtique & alia possit esse materia cui comparentur hi qui maliciose egerunt. Foenum mutorum & irrationabilium animalium cibus est. Fortassis contra rationē & sapientiam dei viuunt, sequuntur eos qui in malicia principes sunt, & ex illorum vita vel actibus vesci dicuntur, quibus obediunt: idcirco eos & sceno comparauit. Nemo enim prudens ab illis sumit exemplum. Nam sicut vir prudēs qui audit verba domini & facit ea, iste est qui manducat panem illum qui de caelo descendit, & Iesū est cibus ei pro eo quod ex verbis eius pascitur & in mandatis eius viuunt: similiter & hi qui in malitia eminentes sicut foenum efficiuntur ijs qui sibi obtemperant, vel emulationem sui ad nequitiam gerunt.

SIMILIA,

299

Similia autem etiam de holeribus herbarum intelligenda sunt quibus comparantur hi qui faciunt iniquitatem, pro eo quod velociter transeant.

holera her
barum.

GREGORIUS NAZIANZENSIS ORA

tione xi. de pace.

Malitia, natura est expedita & vehemens, ad deterius inclinat, torrens per pronū decurrens, aut calamus, qui per seintillam & vctum facile succeditur suoq; consumitur germine. Ignis enim materiae fortis existit, qui & materiam consumit, quemadmodum malitia malos & cum suo abit nutrimento.

Torrens
Calamus
ignis.

APOLOGETICO.

Sicut si arida quis stipulae scintillam ignis iniiciat, qui insuper etiam ventis spirantibus animetur: Ita velocius malitiae parua scintilla confunditur, quam virtutis ignibus vel accendi vel coalescere possimus. Nam & melli plurimo cum parū absynthij iniectum velocē amaritudinem trahit. Mellis vero si duplum iniiciatur absynthio, non poterit eius obtinere dulcedo.

PAVLINVS EPISTOLA. VI. ad Senecum.

Sicut granum sinapis, de quo semine sumimus, si conteratur, accenditur, magis autem tum demum in vim suam excitatur. Sic nos respondere debemus in hoc naturae nostrae, vt aduersis cocuti inardescamus ad fidem, & eos qui inferunt, sicut granum sinapis.

CYPRIANVS LIB. IIII. epistola ad Magnum.

Neque enim sic in sacramento salutari delictorum contagia vt in lauacro carnali & seculari sordes cutis & corporis ablauuntur, vt & sapone & nitris, & carceris quoq; adiumentis & dolio & piscina opus sit quibus ablui & mundari corpusculum possit. Aliter peccatus credentis abluitur, aliter mentis hominis per fidei merita mundatur. In sacramentis salutariibus necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferunt diuina compendia.

Sacramēta
salutaria.

AD NOVATIANVM in epistola.

Ex illa igitur arca emittuntur duae aues, corax & columba. Qui corax verē hominum immundorum, & in tenebris perpetuis futurorum per seculi latam viam, & immunda vicescentiū apostatarū futurorū, & ad ecclesiam se vltra nō ver-

CHRYSOStOMI

tentium, figuram portabat, quem sicut legentes inuenimus emissum, & non amplius reuersum. Huic ergo aui, id est immundo spiritui, quiq; fuerint similes inuenti, ad ecclesiā amplius reuerti non poterunt, qui etsi voluerint, dominus prohibebit, qui Moyse præcipit dicens: Omne varium & immundum eijce foras extra castra. Columba autem emissā in continentem significatur reuersa, eo quod requiem non haberet pedibus suis, quam Noë recepit in arcam, & post septimū diē iterato emissā, recepit eā portatē suo ore oliuæ folium.

¶ CYRILLVS XIII. LIB. IN LEVITICVM.

Possumus addere etiam illud, quod natura peccati similis est materiæ, quæ igni consumitur, quam ædificari Paulus apostolus a peccatoribus dicit, qui supra fundamentum CHRISTI ædificant ligna, fœnum, stipulam. In quo manifeste ostenditur esse quædam peccata ita leuia, vt stipulæ comparentur, cui vtique ignis illatus dñi nō potest immorari. Alia vero fœno esse similia, quæ & ipsa non difficile ignis absumat, verum aliquanto tardius quā stipulis immoretur. Alia vero esse, quæ lignis conferuntur, in quibus pro qualitate criminum, diutius & grande pabulum ignis inuenias. Ita ergo vnumquodque peccatum pro qualitate vel quantitate sui pœnarum iusta persoluit. Veruntamen quid opus est fidelibus, & his, qui cognouerunt Deum, de pœnarum qualitatibus cogitare? Quid opus est ligna, quid fœnū quid ipsam stipulam ad fundamentum Christi supponere? Cur nō magis aurum vel argentū, vel preciosos lapides pretioso superponimus fundamento, vbi quum ignis accesserit, nihil inueniat, quod absumat. Nam si accesserit ad stipulam ex stipula fauilla reddet, & cineres. Si vero ad aurum accesserit, aurū pri⁹ reddet. Hæc nobis dicta sūt pro ijs qui negligunt oris maledici consuetudinem reficere: qui si non ex corde maledicant etiam si non voto & animo iniquo proferrant maledicta, tamen immunditiam labiorum secundum Esaie verbum, & inquinamenta oris incurrunt.

¶ CHRYSOStOMVS HOMILIA IIII. in Matt.

Quoniam igitur modo ab hac tam noxia peste fugiem⁹ si illam vtique potione bibamus, quæ omnes intra nos vermes serpentesq; mortificet. Et quodnam, inquit, istud est

Fœnum.
Stipula.

Ligna.

SIMILIA.

300

poculum? Preciosus scilicet CHRISTI sanguis, si cū fiducia vtique sumatur. Omnis enim hoc remedio morbus exti⁹ CHRISTI guitur, post hoc sanctorum quoque scripturarum diligens sanguis, & deuotus auditus, & misericordia auditui copulata. Per hæc enim omnes mortificari illæ possunt, quæ animam nostram tabefaciunt passionēs. Et tunc vere vita ac sanitate Passiones. potiemur, qui certe nunc nihil fere à mortuis discrepamus. Neq; enim possibile est, nos vere viuere, nisi i nobis vicia omnino moriantur. Hæc necessario nos perimūt in futuro, si nos viuere hic illa patiamur, quinimo etiam ante illam mortem hic exigunt à nobis horrenda supplicia. Siquidem vniuersa hæc vicia & crudelitatis plena sūt, & auaritiæ, nosq; quod tidie deuorare non desinunt: Itaque dentes eorum non immerito esse dixerim dētes leonum, imo etiam sæuiores. Nā leo quidem simul vt fuerit expletus, semetipsum continuo caudauer relinquit: hæc verò vicia nec satiantur aliquando, nec ab anima nostra vsquam recedunt, captumq; à se hominem diabolo simillimū faciūt. Quorū certe tanta vis est, vt seruitium quod Christo Paulus impendit, sibi potius à suis captiuis exigant. Nā si vel amore corporum, vel cupiditate pecuniarū, vel gloriæ aliquis delectatione capiatur, & regnū, & gehennā continuo contēnit, dummodo vitij obsequatur.

Dentes leonum.
Leo.

¶ HOMILIA DE NATIVITATE ESAY & IOCOB.

Molesta enim fames est, quæ ad hoc faginat ut perdat Fames. Pernitiosa esuries, quæ iccirco excludit, vt peior in homine Esuries. ne nutriatur, quoniam damnosa mercatio, si salus pro cibo Mercatio. impenditur, aut magnis viliis comparantur.

¶ HOMILIA DE ABSALON, VBI DAVID PATREM PERSECVITVR & C.

Vbi iam solatium patres, vbi præsidium genitores inuenient, si filios senserint parricidas: Aut quando externa apta Patricida. sunt, si domestica nobis obstitunt? Bestiæ & mutæ pecudes Bestiæ. pietatis iura conseruant, & quibus natura denegat rationē. Pietas. non tamen denegat pietatem. Innocentem perimere nefas est, patrem occidere scelus, prophetam iugulare facinus inauditum & ante hoc tempus mortalibus cunctis ignotum.

¶ IN IOANNEM HOMILIA LXXXV.

Si asinū Deus loqui fecit, & per vātē bēdīctiōis spūa-

Ies largitus est: multo magis per sacerdotes, etiam si prauis sint, Deus efficit omnia.

¶ HOMILIA LXVI.

Vt ancille voluptas, dominæ merenti nihil confert. Nec vestis magnifica debili corpori: Ita nec animæ quicquam confert licet corpus flore scit, omnibus bonis fruens.

¶ DE COMPNCTIONE cordis lib. I.

Vt homines ægri cū multis febribus aguntur, si in aquas semetipsos frigidas immerferunt, ad præsens quidē aliquid videntur sibi quæ fuisse solati, multiplicatas vero corpori suo flammæ febrium reparant: Ita & nos agimus cum conscientia stimulamur peccatorum, & in Eurypum nos vel lacus contritos prauæ intelligentiæ præcipitamus.

¶ IN EPISTOLAM AD GALA.

Malis se subducens. Vt enim qui se subducit malis, non criminationē meretur, sed coronam promeretur: Ita qui violenta morte, seu laqueo, seu alijs modis vitam abruptit, hunc haudquaquam æquum fuerit in crimen vocari: iuxta vestram sententiam.

Ægrotantes. Attamen quod accidit ægrotantibus, dum salubribus cibis offenduntur, hoc idem vñ venit Marcionistis. Arripiunt enim quæ dicta sunt hic, ac dicebant: Ecce Paulus etiā ipse dixit non esse aliud Euangelium.

Quemadmodum oculus turbatus aliud pro alio cernit: Ita mens prauarum cogitationum confusione perturbata, idem pati consuevit. Itidem & qui laborauit infania, alias pro alijs rerum species se videre credunt.

¶ IN IYSTVM ET BEATVM

IOB, DE PATIENTIA, Sermone I.

Pelagus. Quemadmodum sanæ mentis nemo audebit vnquam maris pelagus humanis pertransire pedibus: Sic nec ex sapientibus quisquam summæque peritus tentabit quandoque pares nobilis, terque beatæ animæ videlicet IOB laudes audientibus enarrare.

¶ SERMONE III.

Cursores. Quemadmodum principes quando cum honore quidē quosdam ad se vocari iubent, cursores Romana lingua vocatos mittunt: quando vero cum dedecore aliquid trahi, alios emittunt crudeles ac duos milites: Sic & Deus, san-

ctis quidem ad salutem angelos mittit: cū verò punire vult, id dæmonij permittit.

¶ SERMONE IIII.

Quemadmodum morbi ipsam patientia diffugiūt me Morbi. delam: Sic supremæ calamitatis passiones omne solatium Calamitates. fomentumque repellunt.

Quemadmodū si quis apostematis morbo circumuen- Apostema tus, ferro recidatur à medico, non habens quomodo recidēti aduersetur, circumstantia tangit, atq; astātes mordet, illis quidem inferre nihil habens, ad medicum autem manum extendere non valens: Sic & Iob blasphemix magnitudinē Blasphemiam. facit in animis iniuriam, atque fiduciam animi passionē adauget, non contra Deum audens, sed se diemque accusans. Maledicite autem non creaturam, sed sui ipsius diem. Pereat, inquit, dies in qua natus sum &c.

¶ DE POENITENTIA SERMONE I.

Si crapulam ebrietatemque timeri oportuit, non ieiunium timeri debet. Illa siquidem nostras post terga manus, vitiorum tyrannidi veluti prauæ cuiusdam dominæ, seruos nos captiuosque reddit: Ieiunium verò seruos existentes nos atque ligatos inueniens, vincula remittit, ac tyrannide liberat, pristinamque in libertatem reducit.

Quemadmodum anima pigritans & negligens, quam Animate nequam multum ad poenitentiam temporis accipiat, nihil ope gligens. tur magni meque sibi ipsi Deum per desidia conciliat: Sic qui proposito excitato feruet, atque multa cum solertia poenitentiam ostendit, breui temporis momento longam temporis peccata delere poterit.

Quemadmodum qui grauitate capitis, ebrietateque tenentur, stulte simpliciterque feruntur, quamuis præcipitium, Grauitas & aliud quid simile subsit, infra concidunt in caute: Sic qui peccati. corrunt in peccatum, veluti praua ebrietate, actionis desidio de tenti, nesciunt quid faciunt, non presentia, non futura prævidentes, veluti seruus fidelis & prudens, conseruum inueniens fugientem, quasi quid ex domini bonis surripuerit, nusquam ab eo recedit, millēq; impedimenta ingerit recipientibus illum quoad ipsum vendicans reducit. Sic & mare, conseruum inueniens suum, nimirum lonam & cognoscēs,

mille impedimenta excitat, turbans, clamans, non in iudiciū trahens, sed comminans naue[m] ipsius demergere cum nau-
tis, nisi consensum sibi prodiderit,

Qui male se cibis insuunt, cum asperas sunt medicinas
accepturi, si nimia sese efica sepe huius, atq[ue] sic medicinā acci-
piūt, asperitatem quidem illā pertulerūt, vtilitate vero ex cide-
runt, legem medicinæ facientes dimicationem ad corrupti
humoris malitiam, quamobrem medici eos in cœnatos dormi-
re mandant, quò virtus totius medicinæ quàmprimum atq[ue]
ilico morboſis occurrat humoribus. Sic & ieiunio cōtingit.
Si temetipsum hodie multa obrueris ebrietate, craftina verò
eam acceperis, quæ ab illo est medicinam, hanc tibi profecto
vanam inutilēque effeceris, & laborem quidem pertuleris
quod vero ab illo fuerit, nequaquam allequeris, re ipsa in re-
centem ebrietatis malitiā eius omnem consumente virtutē.
Si vero leue sibi præparabis corpus, sobriōque & vigilanti
cogitatu susceperis ex delectis veteribus medicinam, multa
poteris expurgare.

**Pudicā or-
natamq[ue] &
liberam du-
cturi.**

Quemadmodum pudicam quandam, ornatamq[ue] & li-
beram ducturi, maritalem vndique thorum exornantes, do-
mumq[ue] purgantes crimine à quacunq[ue] pellice se abstinent,
hancq[ue] sic in cubiculum introducūt. Pari vos volo modo pur-
gantes vestram cogitationē, delicatūq[ue] cibis, atque omni in-
gluuii valescentes, sic matrem bonorum omnium, pudici-
tiæ, atque totius virtutis magistrum, ieiuniū dico, apertis si-
nibus suscipite, quo & vos maiori reficiamini voluptate, at-
que id propriam atque præcipuam vobis cōferat medicinā.

Ieiunij laus

Medici. Si medici quibusdam medicinas daturi, sanie congloba-
Corrupti tos, & corruptos humores expurgari mandāt, hisque corpo-
humores. ralibus cibis abstineri: quo minus impedimento sint virtuti
medicinæ, sed operari, propriūq[ue] possit opus ostendere: lō-
ge magis vobis conuenit hanc bibituris spiritualē medici-
nam, eam suscipere, quæ ex medicina est vtilitatem, vestramq[ue]
dicta facilitate cogitationē purgare, atque mentē sic exone-
ratam reddere leuiorem, quo ne cōcidens ebrietate, incertam
atq[ue] inutile ex illa prouenientem vobis vtilitatem cōstituat.

Crapula. Sicut crapula malis infinitis est causa, quædamq[ue] homi-

num generi corruptela: Sic ieiunium vetricūq[ue] despectus sem-
per ineffabilibus nobis bonis causa fuit.

Veluti leniores naues ocys trahi aut onera, oneratio-
res vero grauitate pressæ, profundio magis inharēt. Sic ieiuniū
leniorē reddit cogitatu[m], præparatq[ue] cum facultate præsentis
vitæ pelagus superare, atque in cœlū ad ea quæ in cœlo sunt
festinare, putareque præsentia in nullo consistere, sed quā
vmbra[m], quā somnium, non segruis diffigere.

Ebrietas verò & crapula cogitatum aggrauans, carnem-
que deprimens, captiuam reddit animam, vndique vallans
eam, neque permittens cogitationis tribunal firmis sedibus
consistere, sed mutare in præceptūque ferri præparat, cætera
que proprium contra salutem operari.

SERMONE III.

Scintilla si in mare ceciderit, nū poterit stare aut apparere
Quantū scintilla ad mare se habet, tantū hominis malitia ad
Dei clementiam, pietatemque. Imo verò non tantum modo
sed longe supra. Nam & pelagus tametsi magnum sit, men-
suram recipit: Dei vero clementia & pietas non habet.

Medela[m] si apposuerit medicus, neque priori te depur-
gauerit, nunc eam rursus die altera non apponet? Est quispiā
querni vel roboris cæſor, is quercum si velit cedere, securim
accipiat, incidat radicem, si plagas vna percusserit, neque ce-
ciderit infructuosa arbor, nonne secundam dederit? nō quar-
tam? non quintam? non decimam? Sic & factu. Quercus est
fornicatio glandes ferens, irrationalium animalium escam,
multo tempore tua in mente radicata in arborum circuitu
tuam deiecit conscientiam, meus sermo securis est: audisti v-
no die, quomodo vno die cadat, quæ tanto tempore radices
immisit? Si enim bis, si ter, si centies, si decies milies, non iam
mirum, modo incide rem malam & fortem, consuetudinem
malam.

Quemadmodum in corpore vulnera & medicina: Sic
in anima peccatum & poenitentia. In vulnere sanies, in me-
dicina purgatio sanie. In peccato sanies, in peccato impro-
perium, in peccato derisio. In poenitentia fiducia, in poeni-
tentia libertas, in poenitentia purgatio peccatorum.

Sic delet peccata Deus, vt neq[ue] eorū vestigium maneat,

Leniores
& oneratio-
res naues.

Crapula.

Scintilla.
Marc.

Medela.
Cæſor.

Quercus.

Sanies.

CHRYSOStOMI

In corporibus quidem non est ita, sed quamquam milies conetur medicus, tamen si vulneribus medicinas addat, vulnus quidem euanciscit: sed & in facie vulneratus quis, & vulnus quidem curavit: cicatrix verò remanet vulneris argumentum, faciei deformitatem habens.

Cicatrix.
Moribundus
ager.

Cum moribundus ager fuerit, tamen si mundus defleat omnis, nequaquam eum excitabit, ita non resurrectionis, sed lachrymarum ille sit fletus: in anima vero non sic: Si enim mortuam fleueris, sapenimero mortuam excitabis.

SERMONE. IIII.

Equus lau-
dandus.

Eum equum laudare maxime conuenit, qui illa sine habentur vi pro nutu compescitur. Si vero freno cogente eum commode subegeris, nequaquam mirum. Neque enim pecudis generositate, sed freni necessitate ipsa modi obseruatio reputabitur. Idem idem & in anima licet intueri, quod imminente timore si tranquille perseverat, nequaquam mirum. Cum vero tectatio ipsa quicuerit, atque timoris quis amouerit frenum, tunc vim mihi animæ philosophantis ostende, modestiamque omnem.

Cogitati-
ones.

Quemadmodum sub adulteris corp⁹ corrumpitur: Sic anima sub Sathanæ cogitationibus inquinatur exemplis peruersis à cogitationibus corruptis.

Homines
exorans.

Si quando homines exorare oportet, & ianitoribus prius occurrere conuenit, parasitisque, histronibusque suadere, & longam sapenimero viam abire: In Deo nihil est tale. Sine mediatore exorabilis est, sine pecunia, sine impensa precibus annuit. Et iidem homines deprecantes, sapenimero formidamus, ne quis inimicorum perceperit, aut rem ex aduersariis quisquam intellexerit. Alioqui prodit dicenda. In Deo autem nihil est tale suspicari. Cui enim me volueris precari, solus accede, astante nemine, corde videlicet clama, neque labia tua mouens: hostium tuum claudere, & honora patrem in occulto.

SERMONE V.

Aedifica-
re.
Destruere

Nos multo in tempore ædificamus domum, & ipsius structuræ quidem multum temporis, parum verò destructionis econuerso autem fit in Deo. Cum struit, velociter struit: cum destruit, tarde destruit: Nam duo hæc sibi conueniunt, illud

SIMILIA.

303

quidem potentia, bonitatis istud.

Si cui in paupertate manenti foeneratus fuerit, atque exinde ad diuitiarum splendorem venerit, qui accepit potens factus tibi debitum reddere, latebit multos, ac reddet, ne pudore confundatur de priori statu. Et gratias quidem agit, beneficium vero cælar, priorem erubescens paupertatem: Deus autem non ita, sed occulte mutuum accipiens, palam debitum reddit: tunc vero cum accipit, clam per eleemosynam accipit. Cum vero reddit, in oculis vniuersæ creaturæ reddit.

SERMONE. VI.

Non vides medicos, si de salute ægrotantis diffidant, non Desperati
iā curare: dicunt enim, quod maluerit infirmitati dari, quod ægrotantes.
non vltiorem suscipit morbus curam: artis enim industria morbi malitia vincit. Hæc dicunt qui de ægroti salute desperant. Si vero sanitas expectatur, omnia faciunt, ægroti salubres afferunt medicinas. Pari modo si quis peccatis desperando cesserit, quasi non super sit penitenti salus, sese maius in malum stimulat.

SERMONE. 7.

Nautæ cum procella digressi fuerint, & multum deinceps pelagus currētes, in portum decesserint quietum, dimittentes vela, deponentes remos, egredientes nauem, quicquid sese somno corpus recreantes, robustiores conatus reliquam ad navigationem præparant. Hos imitemur & ipsi, atque omni procella, tumultuque & fluctibus liberati, quasi tranquillam ad quærendum portum scripturarum ad lectionem impellamus animas.

Agricolæ si frumenta domi conclusa tenent, vermium infesta amittunt: si verò disperferint in terras, non modo custodiunt, sed etiam augent: Sic opes stantes quidem in arca ac sub sera & veste defossæ, cito transfugiunt: Si verò in eleemosyna distributæ fuerint, non solum manent custodite, sed & maiores inde resurgunt.

Si calciamenta quis supra mensurâ pedibus adegerit: infestum certe prolixiori impedimenta sentiet: fit vestimentum ta-
induens, corporis staturam excedens, parimodo implicabitur, atque superfluum ibique in eo quod satis est ad opportu-
tum.

CHRYSTOSTOMI

nitatē, inutile est. In pecunia multo fortius id evenit. Et qui supra quod satis est habet, non modo in ipsa sufficientia, sed & in necessarijs quibusq; impediuntur.

Quemadmodum nebulones ad regalem vocati mensa, atque idoneum non expectantes tempus, quasi parvi pueri suam offendunt letitiam, commestratione praeuenientes, cibis ad crepulum repleti grossioribus: Sic & hic quidem infirmiores mercedem quaerunt, & eorum quae illic sunt minorantur bona. Atqui foenerans ipse multo post priorem desiderat habere sortem, fortasse neque recipere desiderat, quo per moram in maius crescat foenus.

Nemo in casura vrbe aedificat. Dicinquam, si quis tibi praeiudicauerit, post annum ipsum casuram urbem, num fortasse in casura vrbe aedifices? Id itaque nunc dico, nequaquam in hoc aedificemus mundo. Cadet enim paulo post, & cuncta peribunt.

Hic non domus modo, sed & maneipia, atque vniuersa saepe hereditas ad inimicos deuoluitur. Eiusmodi enim humana sunt bona. In caelis vero nihil timendum est tale, neq; ut morientis superueniat hostis, hereditatq; succedat.

SERMO VIII.

Quemadmodum in lignis & platis, si quando exesum videmus, reliqua de caetero repudiamus partē: Sic & in homine cum cor perierit, incassum est inde reliqua corporis sanitas. Auri ga perijt, fractus, deiectus est, vanū in posterū equi currunt.

Laboriosa lex & multum oneris habet, sic igitur & magnam habet coronam. Eiusmodi namque laboriosa magnas habet retributiones. Tu vero nequaquam laborem attende, sed retributionem considera. Sic & in vitae rebus fit. Si enim laborem perspexeris, graue atque onerosum: si vero retributionem cogitaris, leue ac facile, quod subest: Sic & gubernator si fluctus viderit solum, nusquam portu scapha digre dietur, sed ipsam praefluatibus utilitatem commodumq; metietur, atq; ita demum innabili se credit pelago. Sic & miles, si vulnera caedesq; viderit, non iam induet thoracem: si vero triumphos praefluatibus, victoriasq;, in pratum quasi concurrit ad praelium.

Quemadmodum ignis natura auri naturae, quanto co-

SIMILIA.

304

haerebit, tanto magis virus consumit: Sic & verborum timor quanto menti imprimitur, tanto magis peccatum impudicitiae nostrae purgatur.

Quemadmodum natura mel dulcedine habet, eademq; iucundissima, aegrotis tamen amarū quid atq; illotum est, nō propria illorum, sed aegritudinis natura: Sic & lex tamen videatur onerosa, non sua natura, sed nostra fit pigritia.

SERMO IX.

Si forte rex quempiam de populo compellauerit, atq; ad seruos dixerit: Reddite gratias huic meo nomine plurimae, q me inopia laborantē nutriunt qui mihi beneficia in tempore permulta contulit. Num certatim quisq; pecunias eius omnes appēderit cui rex gratias egit? Si ergo in hominem regem tantum honoris res ipsa tribuit: cogita CHRISTVM in illa die ad angelos conuersum, & dicentē: Hic me in terra suscepit hospitio, hic mihi innumera contulit beneficia. Hic me peregrinum existentem confovit inducens. Cogita de caetero fiduciam, inter angelorum populos gaudium.

SERMO X.

Quemadmodum mulieres, quotquot dolorum partus experimenta sumpserunt, cum matres sunt horum, quos parturiunt, quocunque fuerint vinculo, continuo illigantur: Sic & Paulus, atque adeo multo fortius: semper enim discipulis adherens atque affixus erat, eoq; fortius, quo natura spiritalia vincula sunt fortiora.

Veluti domo ardente, & qui nondum malo laeduntur, his qui in malo sunt, molestia non minori premuntur, atque vniuersa coferunt, quod ne vrgens ignis ad proprias inualecat domus: Sic & Paulus.

Quemadmodum mari sese tollente, & fluctibus vndique ad summum leuātib; sub procella scapha inondatur: Sic & anima vndique mœrore circūdata, velocius dimergitur, ni quempiam dantem habuerit manus: & que salutaris in peccatis mœstina est, exitialis immoderata fit.

FINIS.

Mel.

Lex.

Rex.

Matres
pturientes.Domus ar
dens.Marc.
Mœror.

Ignis.

